Lane 1860

COMMENTARII PERPETVI
IN
CLASSICOS
ROMANORVM SCRIPTORES.

VOLVMEN V.

COMMENTARIVS
IN
M. ACCII PLAVTI
QVAE SVPERSVNT
COMOEDIAS
CONSCRIPTVS
A
BENI. FRID. SCHMIEDER.

GOTTINGAE, MDCCCIV.
SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

COMMENTARIVS PERPETVVS

IN

M. ACCII PLAVTI

QVAE SVPERSVNT

COMOEDIAS

CONSCRIPTVS

A

BENI. FRID. SCHMIEDER.

GOTTINGAE, MDCCCIV.
SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
AMPHITRVONEM.

IN PROLOGVM.

v. 1. 4. 8. 13. *vt* beneficia me in vos conferre cupitis maxima, v. 15. 16. ita linguis animisque fauere debetis huic fabulae, et v. 18. 19. ne inania derideatis, quae loquor beneficia mea, Mercurium me esse sciatis, a Iove missum. Mercurio autem non negotiatorum modo deberi putabantur lucra v. 1 - 3, et in priuatis cuiusque rebus rationes expeditae (vt alii potius in ipsorum, quam ipsi aliorum in aere sint) v. 4 - 7, sed nuntii etiam, qui vniuerso veniant populo exspectati v. 8 - 10. Nuntiis praeest et lucro v. 11. — v. 1. *vostris, voltis* pro *vestris, vultis* Plauto vsitatissimum, priscorum, ni fallor, potius communem, quam suam Vmbri peculiarem pronunciationem secuto — 2. sunt, qui *laetum lucris* iungant, vt *Deus Lucrius* intelligendus sit, qui lucro faciundo faueat; alii malunt *fetum lucris*, qui lucra pariat; alii *laetos*, quod iungunt cum *vos;* plerisque vero *laetum* actiue videtur adcipiendum, qui laetos faciat, propitium: me lubentem vos lucris adficere — 5. pro vulgari *peregre* codd. nonnulli habent *peregri*, et Charisius ait: *peregri* in loco, *peregre* ad locum significat; quae vero distinctio argutior videtur mendi, paucis in locis obuii, defensio, quam veterum ex vsu dicendi probabilis. Plautus ipse v. c. Pers. 1, 1, 30. bis habet *peregre est* — 13. *me adprobare*, vt vos rebus secundis iudicem dignos, ideoque *adniti*, vt vos earum compotes reddam — 24. *precario* apud Ciceronem quoque et Livium verbis *petere* et *rogare* additur, h. l. quod cupit, precibus quam imperio suo mavult concedi — 26. *ille Iupiter*, histrio Iovem scenicum acturus — 29. *praetimet:* histrioniam antiquitus faciebant serui, quorum quantum, vt placerent, interfuerit, Plaut. Cist. sub

finem docet: *qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet* — 31. *contagione mei patris* qui, ex hominibus natus, non nisi humanam conditionem mecum potuit communicare. Lectio *meae matris* sc. Maiae, probari nequit, quod fassus iam est, se non nisi scenicum esse Mercurium. *Contagionem* quidam explicant *exemplum:* patris metus et mihi metum incussit — 32. *pax* hoc versu non bello, sed imperio videtur obponi, quare v. 33. *Iustam rem et facilem* (iustum aliquid et facile) *esse oratum a vobis volo.* τὸ *esse* ante *oratum volo* in hac participii constructione posteriori quidem aetate omitti coeptum, subaudiendum tamen est — 34-36. *iuste* ita vt decet *sum orator datus* orare iussus sum: neque enim, qui me miserunt, iniqua postulant, nec vos estis ii, qui, quod aequum est, possitis denegare. Acidalii emendatio v. 34. *nam iuste ad iustos iusti sum orator datus* nisi omni esset codd. auctoritate destituta, videretur recipienda — 39. *velle, quae velimus* bene cupere nobis. Most. 3, 2, 53. *velim quae velles* miserantis est — 40. *ego et pater* dii isti, quorum personas ferimus — 44. 45. *quis* (quibus) *benef. archit.* quorum beneficiorum Iupiter est auctor, cuius sine nutu ceteri dii benefacere vobis non potuissent — 47. 48. *id, quod bonis* vobis, quia boni estis, *boni faceret, arbitratur* intelligit, *gratum sibi esse a vobis,* grato animo adnosci bonum, a se profectum 49. ideoque arbitratur beneficia sua in vobis recte esse conlocata. Sic apud Terentium Eun. 3, 1, 6. et Heaut. 2, 2, 21. *grata mihi esse* pro: gratiam mihi conciliare — 50-63. populum romanum adparet hilaritatem comicam tragicae praeoptasse seueritati — risum commosse oportet id quod *se, Deum,* v. 53. *posse* et 57 *scire* gloriatur — *Tragicocomoediam* adpellat, non ob materiam, quae omnis est ad risum composita, sed ob diuersam personarum conditionem, quod diis regibusque in tragoedia, priuatis autem hominibus et seruis in comoedia locus suus est — 64-96. duplex fraus poterat histrionum laudi obficere, altera spectatorum, qui palmam merentibus praereptam indignis fauore suo ambibant, histrionum altera ipsorum, qui plausores sibi redemerant. Orat igitur Mercurius, vt disponantur per caueam *conquisitores,* ὠτακουσταί, qui deprensis in fraude spectatoribus togas auferrent in pignus, histrionibus autem ornamenta et corium conciderent — 66. *spectatoribus* conquisitores fiant (quo verbo v. 83.

vtitur) i. e. adponantur — 70. *artifici* ſcenico, hiſtrioni — 72. Aedilium, qui ludis praeerant, erat, palmam dare, quam ſi *quoi* alicui *duint* dederint indigno *perfidioſe* contra fidem — 73. 74. non minus peccabant, quam ſi ſuum ipſorum eſſent magiſtratum ambitu adepti. *Sirempſ* et *ſirempſe* Feſtus explicat: quaſi *ſimilis res ipſa*. Vocabulum hoc apud Romanos in legibus ſcribendis erat ſolenne — 75-78. *fauitor* fautor. Non vlla fraude, ſed vna quidem virtute, cuiusuis conditionis hominibus laus eſt quaerenda, 79. quae merenti non denegabitur, 80. ſi illis fides eſt, *quibus eſt res in manu* qui poteſtate pollent praemiorum dispertiendorum — hiſtrioni aut 83 fraude laudem adpetenti, aut 84 excellentioribus maligne nocenti, *ornamenta* ſcenica et *corium* perſonam coriaceam conquiſitores concidant. Alii *corium conc.* explicant tergum loris diſcindant — 86-96. Iovi autem hiſtrionum res curae eſſe, nouum non eſt, qui ipſe (interdum) hiſtrioniam facit (partes in fabula ſuscipere non dedignatur) verbi cauſa *anno* ſuperiori (ſic et Menaech. 1, 2, 22. *anno* eſt: ante annum) Iupiter nodum fabulae expediuit inplicatiorem (Deus ex machina). Carpere autem Plautus poetam videtur, qui Iovem non ſua ſponte et repente interueniſſe finxerit, ſed in proſcenio (inter agendum) inuocatum prius — in Tragoediis autem *certo prodit*, i. e. Iovem prodire vſitatum eſt. Noſtra autem fabula ex parte ſaltem Tragoedia eſt. Io. Meurſius, quem non pauci viri docti ſecuti ſunt, quum *Nannium* apud veteres memoratam reperiſſet, meretricem, a ſplendore veſtium *proſcenium* dictam, v. 90. omnium codicum auctoritate neglecta, pro *anno quum in proſcenio* ponere auſus eſt *Nannio in proſcenio.* —

v. 97. *Haec vrbs eſt Thebae* hanc ſcenam animo concipite eſſe vrbem Thebas — *in illisce* quas digito monſtrat *aedibus* — 98. 99. *Perſeo*, Iovis e Danae filio, ex Andromeda filii erant *Alceus*, Amphitruonis pater (Herculis auus, qui inde *Alcides* cognominatur), *Sthenelus*, *Meſtor* et *Electryon*, Alcumenae ex Lyſidice, Pelopis filia, pater — 100. 1. Meſtoris autem filia, Hippothoe, a Neptuno compreſſa, Taphium peperit, qui, Echinadibus inſulis in ora Acarnaniae potitus, Teleboas ſuos nominatos filio reliquit Pterelae. Amphitruonem, ob Electryonem ſocerum fortuito clauae, qua bouem petebat aberrantem, ictu percuſſum, Sthenelus Argis expulit; ſed Creon, Thebarum rex, receptum expiauit, belloque contra Tele-

boas praefecit — *poplo* populo — 102 - 11. Alcumena grauida e marito Iphiclum, e Ioye Herculem vno mox partu in lucem eſt editura — 104. *Nam*, quod codd. habent, exſpectari iuberet cauſas ante dictorum, quae nec adferuntur, nec deſiderantur; *Iam* vero, quod Pareus recepit, tranſitum inchoat ad amorem Iovis furtiuum, de quo Mercurius ſtatim locuturus eſt — *vt* ſit p. m. eſt: qualis ſit, nempe 105. quam *liber*, qui nullis ipſe ſe coerceat, aliorumue coerceri patiatur frenis, *harum rerum multarum* quo minus quam plurimas mulieres in ſtuprum inliciat (in voce *harum* priori hiſtrio ſyllabae tono putandus eſt inmoratus eſſe, et, quod non praecedit, cui *harum* reſpondeat, quae ſint *hae* res geſtu aliquo indigitaſſe) et 106. ſi qua mulier complacita ei prae ceteris ſit, *quantus ſit amator*, qui, vt potiatur ea, nihil non conetur — 107. *clam virum* vſitatius *viro* — 108. *vſuramque* etc. fallit mulierem, donec libido ſua ſit ſatiata — 112. *nunc* hoc ipſo tempore — 113. 4. Nota eſt fabula, Iovem eam, qua Herculem genuit, noctem tribus noctibus feciſſe aeque ſpatioſam, vnde apud Statium: *ternox Herculea*, et Hercules poetis dicitur τρισέληνος et τριέσπερος. vid. Act. 1. ſc. 1. v. 115 ſqq. — 115. quo facilius Iupiter Alcumenae expugnaret pudicitiam, Amphitruonis formam induit — 116. *ornatum* dicit ridens, procedit enim 117. ſeruili *ſchemâ* i. e. habitu. Erat *ſchema* paenulae ſeruilis genus. Saepenumero autem antiqui neutra declin. tertiae in *ma* flectebant ſecundum declin. primam, feminine enunciata — 118. *antiquam rem* quae antiquiſſimis temporibus inter Iovem Alcumenamque adcidit — *nouam a. v. prof.* comoedia haec repraeſentabit nouam, quaſi res hodie geratur — 119. ornatus incedo, non vt Mercurius ſoleo, ſed nouum in modum, vt ſeruus — 120. ſicut et Iupiter *eccum* quando in conſpectum veſtrum veniet 121. non conſueto ſuo, ſed Amphitruonis ornatu prodibit — 123. Verſiformis quidem Iupiter potius erat, quam *verſipellis*, at magis tamen comice hic deus pellem, quam formam, vertiſſe dicitur. Iovis autem, vt mulieres deciperet, metamorphoſes narrantur duodecim, quo e numero notiſſimae continentur hoc diſticho: *Taurus, Olor, Satyrus ſit, et Aureus Iupiter, ardens Europen, Leden, Antiopen, Danaen.* — 131. *animo morem gerit* libidinem explet ſuam — 132. *complexus* eam, *cuius* etc. — 133. *illi* pro: illic, Plauto vſitatiſſimum.

Legio proprie exercitus romani pars, interdum ponitur pro exercitu ipſo, eoque exterarum quoque gentium, apud Livium Gallorum et Carthaginienſium, apud Plautum ſaepius, h. l. Thebanorum, v. 136. Teleboarum — 137. de his *donis* vide Act. 1. ſc. 1. v. 104. et Act. 2. ſc. 2. v. 128 ſqq. — 141. nomen *Soſia*, quod pauci hic addunt, in codd. non reperitur — 142. internoſſe *nos*, Iovem a vero Amphitruone, et me a vero Soſia — 143. in *petaſo*, pileo viatorio, *pinnulas* paruas alas — 144. *torulus aureus ſub petaſo* capillis dignoſcetur, Athenienſium more ſub petaſo in conum fibula aurea congeſtis — 151. *adeſt, ferit*. Veniebat quidem Soſia, ſed non eo vsque venerat, vt *ferire* ſeu fores pultare poſſet, eiusque ab aedibus abigendi (quo minus propius adcedere ad eas poſſet) conſilium Mercurius cepit. Ingenioſe igitur Palmerius emendauit: *adeſte* (animo, adtenti ſitis, ſpectatores) *erit operae pret.* etc. Potuit quidem *erit* non expreſſum eſſe, quod vero, ſi abeſſet, ſubaudiendum tamen foret, et vnum *e* in adeſt*e* librarii negligentia in *f* mutatum eſſe, ſumendum eſt. Meurſius autem nihil vult mutari; *ferit* poſitum putat pro *fuerit*, vt *volero* reperitur pro *voluero* etc. Eius igitur ex mente ſenſus eſſet: *adeſt* propius iam adceſſit Soſia, nam verba loquentis poſſunt iam audiri *fuerit op.* pret. etc. Caſtalio autem vulgatam lectionem defenſum iuit 1. auctoritate codicum: ſed hanc Meurſius prorſus non imminuit, Palmerius, vna modo litera mutata, ſenſum reſtituit optimum. 2. Soſiae feſtinatione; quae vero, qualis fuerit, exinde adparet, quod A. 1. ad verſum vsque 135 garrit, priusquam domum ire paret. 3. quod Mercurius, ne pultaret Soſia oſtium, adeo metuerit, vt ei iam pultare videretur, cui vero Mercurius videri poteſt adeo meticuloſus?

IN ACTVS I. SCENAM I.

Soſia et Mercurius vterque ad verſum vsque 184 ſecum. Mercurius Soſiam ab initio ſtatim videt, Soſia Mercurium a verſu demum 136.

1. *audax* periculum temere ſpernit, *confidens* ſe certe elabſurum eſſe ſperat — 2. *iuuenum* athenienſium graſſationes nocturnas; et 3. *Tresv.* triumuirorum capitalium Romae contra turbatores ſecuritatis excubias; vtrasque et Thebis metuendas eſſe, comica quidem licentia dicit —

2. *hoc noctis* tempore, nocte ſera — 4. *carcerem* per iocum vocat *cellam promt.* vnde cras promar flagro caedendus — 5. 6. nimiam perſtringere videtur legis alicuius romanae, bello punico ſecundo latae, ſeueritatem, quae noctu in via deprenſos, quidquid excuſarent, effugere non patiebatur flagrorum contumeliam — 7. *hom. octo validi* lictores triumuirorum capitalium — *vt incudem* malleis, ſic me flagris. Merc. 1, 3. 81. habet: *flagris pinſere* — 8. *hoſpit. publ. adcip.* carcere includar publico; hunc quidem honorem ciuitatem ſibi, e bello reduci, habituram eſſe iocatur — 9. *inmod. heri* qui modum excedit in laboribus mihi, ſeruo ſuo, inponendis. v. 17 - 19. — ad *haec coeg.* — 10. *ingr. excit* inuitum miſit — 11. *idem* eumdem in finem — *hoc* pro: huc — *luci* pro: luce — 12. *ſeruitus opulento hom.* ſubſtant. c. caſu verbi pro *ſeruire opulento hom.* durum eſt — *hoc* ob hoc — 14. *adſiduo* pro: adſidue, vix vno negotio peracto, non deerit, quod mandetur, aliud. Plerique autem interpretes rariorem vocis ſignificationem locum hic habere volunt, vt *adſiduo* idem ſit, quod *opulento, diuiti* — 15. *adeſt opus,* ſi *ad* genuinum eſt, intelligo: ne recreandi ſpatium tibi detur, ſemper noui quid, quod imperet, in promtu eſt — *dicto op. adeſt* nuntiandum aliquid eſt (qua de cauſa ipſe iam media erat nocte miſſus) — 16. *diues operis* explicant: qui operis i. e. ſeruis abundat. Sed forſan eſt *div. operis* faciundi, cui ſatis ſuperque eſt, quod imperet, ipſe vero *laboris expers* — 17. *homini* opulento v. 12. — *adcidit libere* libitum forte erit. Sic apud Terent. Andr. 1, 5, 28. *quod meo cumque animo lubitum eſt facere* — *poſſe* ſe, diuitiis fretus *retur* — 20. *expetunt* adcidunt, ſeu: heri diuites multa expetunt iniqua *in ſeruitute* a ſeruis — 22. *ſatius eſt* aequius eſt, maiori equidem iure quererer — 23. *potivit* forma actiua. *pot. ſerv.* me pro ſeruo vtitur — 25. pro *verbero* reperitur lectio *verbo*, facilior quidem: hodie ſeruus tantum vocor; at Plautus non ſe, ſed Soſiam verberonem dixit: ego, hodie qui fui liber, *ſum vero* iam *verna*, aequo tamen animo hoc ſeruitutis fero, quid quaeſo tu *verbero* quereris, verna natus? — *numero* explicant: cito, ſtatim; rectius forſan: pro ſingulis meritis deinceps, ſeu: ita, vt merita deinceps enumerem, id quod a verſu 31 orditur. Quidam pro *numero* poſuerunt *nunc vero*, quod facilius certe intellectu eſſet — *mihi in mentem fuit* expediunt quidam *in mente.* Sed et Cic.

graeca hac ratione dixiſſe putatur *in* praedonum *poteſtatem fuiſſe*, et aliis non paucis exemplis viri docti defenſum hanc lectionem iuerunt — 26. (me) *aduenientem grat. ag.* pro: *aduenienS — adloqui* deos ſalutare Ter. Phorm. 2, 3, 81. quod ſolebant, qui peregre redierant — 28. *occillet* contundat, ab *occare* deriuatur — 27-29. Diis gratias deberi faſſus, quid vero ſuae ſibi nequitiae conſcio dii debeant, non diffitetur! — 31-39. enumerat deorum in bello, ex quo rediit, de hero exercituque et ſociis eius merita — 32. *potiremur domum* cum adcuſ. vt ſaepe; idem eſt, quod 33. *reuen. domum* vnde in bellum eramus profecti — *duello* bello — *internecatis* non: interfectis, ſed: coactis, vt victas manus darent v. 100 ſqq. — 35. pro *qui* Meurſius ponendum iudicauit *quod;* recte, opinor; oppidum id, quod obiecit — 38. *adorea* pro: laude bellica, apud Hor. quoque 4. od. 4. reperitur — 40-47. Sic fere, qui laeta nuntiant, ipſorum videri cupiunt partes in re gerenda non fuiſſe nullas — 43. *mentiri* dicunt eum, qui fallere velit, at *mendacium dicere*, qui ipſe falſus ſit. ſed hoc certe loco *mend. dic.* eſt: ſcientem volentemque falſa dicere — v. 49. 50. *del. v. prim. princ. eos leg.* delectos principes legat — *ſent. u. d. ſuam* ſuo Amphitruonis nomine. Romani, antequam hoſtilem in modum adgrederentur, repetere res ſolebant per fetiales — 53. *Argiuos* ſequutos Amphitruonem Argiuum; pars ſociorum pro exercitu vniuerſo — 55. *expugnaſſere* expugnaturum eſſe — 56. *iterarunt* Amphitruonis mandata iisdem verbis pertulerunt — 57. *viribus* iungendum cum *ſuperbi*, quos vires ſuae ſuperbos reddebant — 58. *feroc. l. n. increpant* adroganter in legatos inuehuntur — 63. *nimis* mirifice *pulcris* inſigniter ornatis — 65-67. *more, modo* ſecundum ſuae vterque exercitus gentis artem bellicam diſpoſitus inſtructusque — 68. *in medium* inter vtrumque exercitum campum, in quo ad proelium deinde erat concurrendum — 70. 71. Idem inter Romanos Albanosque conuenerat Liv. 1, 24. — 77. *id quod* quantum — verba *id quod quisque poteſt et valet* nonnullis videntur gloſſa, ad interpretandum τὸ *pro ſe quisque*, ſed codd. auctoritate firmantur — 80. *manus* exercitus — 82. pro *Vicinus* Gruterus legi vult *Vicinius* (noſtri ingruunt), quod victos nondum fuiſſe adpareat, ſed contra MSS. Inpetus certe Teleboarum erat retuſus, acie eorum inter fugae pugnaeque conſilium nutante — 83. *in ſe* explicant: in caſtra,

feu: domum quisque fuam — 84. *ftatim* hic non effe puto: fine mora, fed: loco non cedens, vbi ftabat. cf. v. 120. — 86. fic de Catilinariis Salluftius: quem quisque viuus pugnando locum ceperat, eumdem, anima amiffa, corpore tegebat — 88. *inducere* cum Lambino explicare malim *inuadere*, quam mutandum putare — 91. *foedant* vulnera infligunt — iungendum *iure proterunt* et *copias iniuftas* — 92. *perperam* aliter, ac res gefta eft — 94. *perduelles* hoftes, auctores belli iniufti — 95. *vertentibus fe* verfis — 96. Pterelae fuiffe dicitur capillus, a quo vita eius felicitasque penderet, quem quum Cymaetho, filia Cephali, qui caftra Amphitruonis fequebatur, amore capta, inpia fubcidiffet manu, vinci mifellus obtruncarique facile potuit — 98. edaci huic homini diuturnitas pugnae nulla re, quam ieiunio fuo, memorabilior eft — 102. Sic Collatini Liv. 1, 38. — 105. *qui* ablatiuus faepiffime obuius pro *quo*, aut, vt h. l. pro *qua*, e qua patera — 110. vt tota Sofiae imago in Mercurio fit, non *formam* eius folum in fe cepiffe vult, fed et *facta* habere *moresque* eius fimiles. Cetera facilia intellectu funt: *ftatus* autem non *ftatura* eft, quae, procerusne an quadratus pufillusue aliquis fit, ad formam pertinet, fed ftatus eft modus corporis gerendi incedendique, qui ita folet homini cuique effe proprius, vt noti homines e longinquo iam discerni eo poffint — 113. *telo fuo fibi* pro: fuo ipfius telo. Sic et Capt. Prol. 5.: feruiat *fuo fibi patri* et 1, 1, 13. *fuo fibi fuco* viuunt, Poen. 2. v. 40. quod Terent. imitatus eft Dram. fecund. 4. v. 35. (vulgo Adelph. 5, 8, 35.) *fuo fibi* hunc *gladio* iugulo; et nuc. 3, 2, 30. *mea mihi.* Elegantius hoc fonat, quam eft, hoc enim *fibi* et *mihi* plane nequit defendi. Adcidit nimirum elegantibus Romanis, vt in ftudio linguae fuae expoliendae nimii in nonnullis effent, auderentque, quae linguae fuae natura non pateretur. Iftiusmodi etiam eft, fi in *non modo non, fed etiam* alterum *non* perfpicuitatis cum dispendio omittunt, aut fi in *contingit mihi effe felici* regimen τοῦ *effe* negligant etc. — 115. ad 120. vid. Prol. 113. 114. — 116. *Nocturnum* recte, opinor, explicant plerique: *Noctis deum* qui, vino fomnoque fepultus, diei, pro muneris ratione, cunctetur cedere. Alii Nocturnum pro Vefpero, et hunc pro Lucifero fumendum putant, fed Vefperuginem non obcidere v. 119. feorfum queritur — 117. *Septemtriones* Vrfa maior: feu vtraque, Helice et Cynofura —

118. *Non quoquam*, *atque* non alium in locum prouoluitur, non alio nunc loco conſpicitur, *atque* eo, quo eſt orta — 119. *Iugulas* intelligunt Orionem; alii, cum Manilio, duas Cancri ſtellas, aſellos dictas, quod iugulae ſeu iunctae videantur — 120. *ſtatim ſtant ſigna* nihil promouent a ſuo quodque loco — *die* vt ſaepius pro *diei* — 122. *opt. opt.* opt. παρήχησις. ſic Capt. 4, 1, 7. — 123. vid. Prol. 113. 114. — 124. *perpes* i. q. perpetuus — 126. vt ſupra Nocturnus diſceſſum, ſic Sol moratur ortum, vterque ebrius, muneris ſui inmemor — 127. *pluſculum ſeſe in coen. inuit.* plus aequo bibit — 130. *ſis veni.* hoc *ſis* e *ſi vis* putant contractum. ſaepe quidem rogantis eſt, hoc vero loco comminantis, *ſi audes* — 131. *Vbi ſunt* etc. hiſtrionem, haec quum diceret, oculis luſtraſſe puto ſpectatores, quaſi conquiſiturum iſtiusmodi ſcortatores, quos notatos praeberet deridendos — 132. *conducto* cuius nox emta eſt *male* nimio pretio — 133. *recte et ſap. facit* hanc noctem longius producit — 134. *complexus* paſſiue poſitum — 137. *aeque* mox eſt: non magis, mox: non minus. h. l. *aeque meticuloſ.* non magis met. pro: *meticuloſior*, quare ablatiuum comparatiuo adiecit *hoc* — *quem* verſu antec. *video*, *quem* eſſe putem? — 138. ſenſus eſt: furem eſſe puto, qui pallio me deſpoliare velit — *detexere* autem eſt: pannum perficere, deinde: perfectum pannum ab inſtrumentis textrinis detrahere. Soſia igitur, pallio ſuo timens, dicit: pallium iam dudum detextum (perfectum) *denuo* vult detexere i. e. detrahere — 139. *prurire* dicuntur malae, dentes, dorſum, quando plagas inminere ſibi praeſagiunt — 140. *hoſpit. pu. adc.* pugnis me contundet. Sic Rud. 3, 4, 58. meſſis in ore fiet mergis pugneis. Conf. ſupra v. 8. — 145. *ig. magis* ſaepe noſter: igitur demum. Nihil mutaendum eſt: ita magis fiet, vt maiorem etc. — 146. graſſator nocturnus pugnis ventri victum dat, ſpoliis a ſe contuſorum vitam tolerans — 147. Quo magis Soſia metuat, ita latrociniis caedibusque adſuetus vult videri, vt, qui hodie nondum, ſed heri tamen caedes commiſerit, *iam pridem* caedem non commiſiſſe dicat — 148. *in ſop. coll. nudos* pugnis ita oneraſtis, vt exanimes fere facile poſſent ſpoliari — 149. Quintus prodit ſcriptorem romanum, Plauti enim aetate nemo Thebanus nominabatur Quintus — 150. *autumat* dicit, vt infra 260 — 151. *nunc* parabo me ad pugnam — bracchia iactans *ſic colo* meam latronis artem

exerceo — 153. *pugnos edet* a verbo edere, pugnos expediat oportet, ad certamen mecum ineundum; sed Sosia in summo adhuc timore suo semper iocosus 154. 5. similat, se *edet* illud deriuare ab esse, coenare — 157. si nihil aliud Mercurius, quam amoliri voluisset Sosiam, atque ab aedibus arcere, *tractim* poterat eum *tangere*, vt dormiret, virgaque sua mulcendo eum sopire — 158. sed *pessimum est facinus*, homo pessimus, in deos maledicus — 159. *nequiter* eius *malam tangere*, leniter, vt non sentiat, *male discit manus* id quidem inpetrare a me nequeo — 160. *alia forma oportet esse* eum, Sosia v. sq. intelligit, et Merc. deinde explicat ipse: eius os ita contundendum est, vt plane aliud videatur factum, vt non noueris, eumdem esse hominem, *quem tu pugno* tuo caedendum *legeris*, dignum iudicaueris, qui pugnis a te oneraretur — 161. *interpolare* est: addendo mutare, vt quid nouum aut aliud videatur, ac vere est — *os fing. den.* os meum, colaphis tuber, aliud videbitur factum — 162. *exossatum os* est, in quo ossa plagis sunt nudata — 163. *exossare* autem proprie est, piscium spinas eximere. v. Pseud. 1, 3, 148. — 164. *vltro istunc* procul a me absit — 165. *ol. ho. quid.* odoror hominem, nescio quem — *h. n. e. obolui?* miratur, se odorem edere — 166. *abesse* eum, quem odoror, nunc *haud longe oportet*, verum *longe hinc absuit* ex odore naribus tetro intelligere vult, longam eum fecisse viam, vnde sudore diffluat — 167. *superstitiosus* hariolus. v. Curc. act. 3. v. 17. — *gestiunt pugn. mi.* nisum feriendi in iis sentio — 168. priusquam in me exerceas pugnos, *in parietem* exercendo *domes* nisum istum feriendi infringas — 169. *Vox m. a. a. aduolauit* Rud. 2, 3, 3. similat, se nunc demum audiuisse vocem Sosiae — *volare* Merc. tropice dixerit, Sosia iocans adcipit proprie, dolere se 170 quod voci *alas* non *intervellerit*, nescisse autem *vocem* suam esse *alatam* — 171. adparet, non inusitatam fuisse locutionem: malum sibi arcessere *iumento suo* pro *sua ipsius culpa*, ipsum sibi mali alicuius esse auctorem — 172. Sosia vero *iumentum* vulgari se sensu iocatur adcipere — ita etiam *onerare* pugnis proprie adcepisse vult, de *onere*, cui portando, de via lassus, inpar sit — 175.6. histrionem oportet voces *Nescio quis* extulisse iunctim, quare Sosia: meum nomen non est *Nescioquis*, sed Sosia. Gruterus putat, ad οὔτιν Homericum adludi. — Statim post *loquitur* v. 175. pergit

Merc. 177. *a dextra vox aures verberat*, quod verbum Sosia ad iocum adripit 178. quod vox mea verberauit eum, luendum erit mihi, vt ille verberet me! — 183. 4. consilium ceteroquin optimum: confidentia tutiores reddit, quam timiditas — 185. *Vulcanum* candelam ardentem *in cornu* in laterna cornea — 186. *qui pu. os exoss.* prodit, eum Mercurii sermonem v. 162. sublegisse — 187. *vtcumque* vtrumcumque — 188. *Verbero* tu es, Merc. conviciatur, Sosia vero intellexisse vult *ego verbero* caedo te, in quo *iam* mentitum eum esse arguit, quare Merc. 189. *at iam* etc. mox te verberabo — 192. *linguam tibi comprimam* est, quod Stich. 1, 2, 57. os tibi obturabo; quod vero *comprimere feminam* est, stuprare eam, Sosia intellexisse vult, Mercurium minitatum esse *inrumationem* — 197. *familiares* e familia Amphitruonis seruos — 199. cognitus nempe, qualis tu familiaris sis, faciam, vt adcipiare, vt fraudator adcipiendus est — 200. *at scin quomodo* non intelligo: horum seruus sis, sed: quam familiariter te adcepturus sim? formula haec saepius apud Plautum obcurrit, et plerumque minitantis est — 201. 2. *superbi* malunt equo, curru, lectica vehi, quam pedibus vti suis. Mercurius autem minatur, Sosiam se fusti mulcaturum esse ita, vt abire ipse nequeat, sed ab aliis sit auferendus. vid. Curt. 4, 4, 13. — 203. *quin* indignantis est, de iure suo non decessuri — 210. *malo tuo compositis* tibi nocituris — 211. *columen* siue est culmen, aedium, montis etc. siue columna, qua subfulcitur aliquid, mox proprie, vt porticus, mox tropice, vt apud Ciceronem, est columen rei publicae, apud Terentium, familiae. *Columen audaciae* sensu priori de eo, quod summum in re aliqua est, dici h. l. arbitror: tu homo omnium hominum *audacissime* — 211. 12. ad ingenium suum redit Sosia. Mercurius dixerat *consuere dolos*, Sosia conrigit *tunicas consui.* Contra, quod Sosia dixerat *tunicis* (indutum) se venisse, Merc. conrigit: *pedibus* eum venisse (gressum esse), non tunicis — 213-16. *Profecto*, tribus versibus quinquies repetitum, lusum aliquem prodit. *Certum* obponitur arbitrario; Merc. autem dixerat: *certo* ped. non tun. venisti; hunc igitur τοῦ *certo* in re non arbitraria vsum Sosia ridet: *ita profecto;* dici enim non minus potest *venire tunica* indutum scilicet, quam *venire pedibus* sc. gressum. Merc., lusum hunc aegre ferens, repetit eius *profecto* cum comminatione, quam mox certissimam Sosia sensurus sit.

Nihilo minus Sosia ridere illud *profecto* pergit, adiecta insuper iurandi formula *edepol.* Nunc Merc. iratus, repetito *pol profecto* pugnum ei in os infligit, adiiciens: *hoc* quod iam vapulas *quidem profecto certum est, non arbitr.* Hunc igitur versum 216, quem Gruterus Sosiae tribuit, Mercurio vindico, cum linguae verberibus plagas iungenti — 217. Qui fidem alicuius obsecrat, auxilium eius contra aliorum vim inplorat, hic vero *tuam fidem obsecro* est: victas manus do, trado me in potestatem tuam, vt me verberare desinas — 218. *perii* exclamat Sosia, non ausus dicere, se esse eum, qui erat — *parum et. praed.* quod adhuc tibi adcidit, parum est, *praeut fut. est* comparatum cum eo, quod te adhuc manet, multo adhuc magis verberabere — 219. *vsu fecisti tuum* adludit ad id, quod Romanis est *vsu capere* — 220. iterum caesus quiritat, fidemque populi inplorat — 224. Sosia haec submissa voce, aut auersus dixit, quare Merc. 225. *etiam muttis?* tecum murmuras? vid. Mil. 2, 6, 83. — 226. *qui nunc vocare?* quale nunc dicis nomen esse tuum? — 228. *Amph. socium* metuens plagas negat, se dixisse, *Sosiam* se esse, sed dixisse *Socium*, Merc. autem vicinitate soni esse deceptum — 230. Quod Merc. dicit rationem Sosiam *fugisse*, hic, id pugnos fecisse, se scil. *fugisse* non verberasse optat — 236. ridiculum ius iurandum Mercurii per Mercurium, qui ipse erat, qui, si Sosiam fallat, iratus esse iubetur, non sibi iuranti, sed ei Sosiae ipsi, cui pacem adiurat — 242. *viuus* quamdiu viues — 243. *alienabis* vt ex ea familia non sim, e qua sum — 244. plures sunt Amph. serui, sed ego vnus eorum vocor Sosia — 246. *qu. m. praed. vit. tib. est* qui me negas esse sanum, ipse sanus non es — 247. *malum!* ab indignante interiicitur — 248. hac *noctu* ab obsoleto *noctus* esse putatur, i. q. *nocte* — *port. Pers.* mari Euboico, in quo, non procul a Thebis, classis persica steterat — 252. *hercle* Plautus, sciens forsan, vt risum moueret, Sosiam inducit iurantem *per Herculem*, ea ipsa demum nocte nascendum — 260. *autumare* dicere — 264. *eloquutus est* recte respondit — 266. primum in ipsa annulorum materia nudae habebantur literarum notae, gemmae autem, postea addi coeptae, insigniebantur imaginibus — 273. *hirnea* vas vinarium minus, lagena — *ingr. e. v.* rem acu tetigit — 274. *eam* hirneam *vini*, *vt* vinum *matre* vite *natum erat* i. e. *meri eduxi* ebibi, quia *natum* dixit, ad-

dit *eduxisse* educasse — 282. *saltem*, tandem, aliquem tamen me esse oportet — 283. *vbi* desiero tuam Sosiae personam sustinere — 284. *Nunc* etc. Satis aperte prodit Mercurius, se depositurum rursus esse Sosiae personam, sed, quod spectatoribus erat intellectu facillimum, Sosiae non mirum est, fuisse miraculo — *ignobilis* qui nemini in hac familia notus es — 287. notari volunt *tam* et *atque* sibi respondere: sed quis eius Plautum negligentiae arguat, vt in mente habuerit *tam consim.* mihi *est*, *atque ego* similis mihi sum. Quis dicet, hominis figuram similem esse eius figurae? Sed post *similis* non raro sequitur *atque*, h. l. *consimil. est*, *atque ego* similis eius figura est meae. *tam* vero non trahendum est ad *atque*, sed auget τὸ *consimil.* i. e. tam valde, in modum adeo mirum — 288. *tonsus* pro tonsura, *nasum* pro nasus — 290. *cicatricosum* cf. v. 124. — 294. *quadrig.* etc. si, quam velocissime quidem fieri possit, effugere coneris. Alatas enim Iovis quadrigas fulminis celeritatem aequasse constat — 297. *tuae* herae, cuius marito seruis, quae vero Alcumena non est hera mea — 298. *inritassis* inritaueris — 300. *vbi ego perii?* vid. Mil. 2, 5, 19. — 303. *Viuo* etc. vnam Lambini interpretationem veram esse arbitror: mihi imago mea praefertur viuo, quod mortuo nemo faciet. Illum enim alterum, quem, qui esset, ignorabat, et cuius imaginem suae descripserat ante simillimam, viuo sibi ita iocatur praeferri, vt Romani funeribus defunctorum imagines curabant praeferendas, quem honorem mortuo sibi tributum iri, sperare seruus nullo modo posset. Ianus Douza ludos Principum in funeribus gladiatorios respici putat: viuus ludificor ego, cui mortuo nemo ludos faciet. Hoc vero Sosiae cum innumeris aliis esset commune, vt, viui ludibrio laesi, mortui sine vlla efferantur pompa. Gruterus locum explicat e Suetonio Vesp. c. 19. etc. — 306. qui seruus manumittebatur, raso capite, in Feroniae templo, libertorum deae, pileum adcipiebat, libertatis insigne.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *maxumam molestiam*, Sosiam, molestiam qui creaturus fuisset maximam — 5. *seruum Sosiam* aliquem ficticium — *sese* verum se Sosiam — 8. *ambo* pro ambos, vt saepe — *erroris dementiae compl.* vsitatius *errore*, sed Plautus saepius id, quo quid completur, in genitiuo ponit. Cic. ipse habet *carcer mercatorum completus* — 11. *igitur*

demum pro: tum demum, vt saepius — 17. *dudum* Prol. v. 104 sqq. *quod dixi minus* quod non adieci, nunc subplebo, *geminos eam hodie esse parturam.* Quiuis quidem histrio, quae secum loquitur, spectatoribus dicit, minus autem recte spectatores inter agendum compellare videtur ipsos, vt hic: *dudum quod dixi minus.* cui vero? vobis spectatoribus — 19. 20. Plauti temporibus ignoscatur, si mulier superfetari posse crederetur, id vero recentioribus adhuc interpretibus defendi, mirum est — 20. *seminatus* conceptus in vtero — 22. *minori* serius concepto, Herculi, *mai. pat.* Iupiter — 23. *maiori* prius concepto, Iphiclo, *min. pat.* Amphitruo — 25. *vno vt fetu* explicatur v. sq. vt geminos vno partu ederet — 28. cland. vt cel. *suspicio*, pro qua voce Scioppius legi vult *huc itio*, vt in Most. est *huc reditio*, Rud. *hinc abitio*, Trin. *huc adcessio*, Truc. *huc ventio.* Lambinus vero mauult *susceptio*, sensu optimo: *eam clam* de Iove *suscepisse* — 313. delictum erat Iovis, et non par videtur, *deum facere, vt sinat*, deum pati, *del. su. culp. su. expetere in mortalem* tribui mortali — 35. *subditiuus* Iupiter, qui Prol. 121. in Amphitruonis vertit sese imaginem — 36. *vx. vsur.* vid. Prol. 108.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. rem *communem* domesticam — 2. *inperce* parce tibi, ad pariendum vicinae. Cas. 4. 4. 11. *inpercito* — 3. *quod* erit natum, quidquid, puerum puellamue pepereris, *tollito* iubeo tolli, viuum seruari educarique; quos enim infantes pater vetuisset tolli, interemtos oportuit (quos tamen matres interdum, clam patribus, educandos curabant, aut exponendos certe) — 5. *haud quod* etc. volupe mihi esset, tecum, domique meae morari, sed — 8. *scitus sycophanta* versute ac subdole scit fallere, *qui quidem* etc. quod negare nequeo, licet pater meus sit — 9. *obseruatote* spectatores. vid. sc. 2. v. 17. — *palpari* proprie: manu leniter permulcere, h. l. blandis dictis fallere — 10. εἰρωνικῶς mulier dicit, se *re* repentino eius discessu experiri, *quanti* quam parui — 12. 13. *illa* plerisque videtur esse *Alcumena.* Qui vero tunc sensus loci sit, vix reperio, licet ad Meursii confugiam coniecturam, et pro *faxim* legerim *paxim*, pepigerim, quouis pignere dato certauerim. Adcedo vero ad eos, quibus *illa* intelligenda esse videtur *Iuno*, et *istis factis* est: amoribus furtiuis, adeo, vt Al-

cumenam v. 11. omnibus aliis mulieribus praeferas. Tunc quidem sensus loci huius obscuri esset: Iuno, vxor tua, *si sciat t. i. r. op. d.* si resciat me prodente *faxim* vt malis Amphitruo esse, quam Iupiter: Iuno enim te conuicio consectatura esset adeo acerbo, vt homo esse malles, quam linguae eius verbera pati — 15. *lectus* pro: lecti — 16. Alcumenae igitur haec adeo tetnox visa est breuis — *here* pro: heri — 17. *subparasitabor* gratiam a patre inibo, summi, quo Alcumenam complectatur, amoris me professus testem — 19. *efflictim* vehementer *amare*, satis ei non videtur dictum, conrigit: *efflictim deperire* amore complecti, quo maior cogitari possit nullus — 20. Mercurium, oblitum, se serui nunc personam sustinere, in ordinem Iupiter cogit. *Non ego te noui* contemtim dictum, quasi: tu quis es, qui nostris coniugum de amore nostro sermonibus immiscere te audes? — 21. *hanc rem curatio* pro: curatio huius rei: tu quid hanc rem curas? Verbalibus enim in *io* passim apud Plautum tribuitur casus idem, atque verbis, vnde oriuntur. Vid. Aul. 3. 2. 9. — *multitio* 1. 1. 225. hic vero non est lenis murmuratio, clara enim voce Merc. erat loquutus, sed adroganter loquutum odioso vocabulo increpat. — 22. *Quoi cui — hoc scipione* quem, verberaturi speciem prae se ferens, tollit. Non autem vera haec est ἀποσιώπησις, quod non sua sponte comminationem abrumpit, sed ab Alcumena deprecante interpellatus — 23. *neq. paen. expediuit:* male propemodum profuit, iocose pro: cessit, euenit. Quidam malunt *expetiuit.* v. Act. 2. 1. 42. et Act. 5. 2. 15. — 25. *subripui tibi* subduxi me a legione, vt tibi inseruirem — 28. *timidam* timentem, ne taedio sui deserat se — *palp. perc.* tranquillare cupit — 30. *praeuortisse prae rep.* vxorem mihi re publica fuisse cariorem — 31. *lacr. concinn.* lacrumas vxori exprimis — 36. *pateram* carchesium fuisse volunt, i. e. poculum oblongum, circa mediam partem compressum paullisper, ansatum — 38. *vt alias res soles*, vt grata sint, quae facis, omnia — 39. Alcumena perblande marito: donum est dignum te, qui dedisti; Mercurius autem, iterum partium suarum oblitus, 40. conrigit blande: imo dignum te, cui datur, sed iterum blanditiis suis 41 malam a Iove gratiam init — 43. *admodum quam* vehementer — 44. *num quid vis?* sic discedentes officiose solebant rogare — *vt quum absim* etc. conf. Ter. Eun. 1. 2. 111 sqq. — 48. *mitto* non amplius te moror — 49. *mortaleis* mortalibus —

50. en, miraculum; priori maius, vt perturbatus siderum ortus obcasusque in pristinum restituatur ordinem; quanto nox fuit antecedente die longior, tanto dies antecedente nocte breuior sit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *secundum*, post me, quod *me* Stich. 3. 1. 45. expressum est: ite vos hac, *secundum me* — Sosia post *sequor* addit *subsequor*, quod partim τῷ *secundum* respondet, partim, quantopere alterum istum Sosiam metuat, videtur prodere: ego non prae iuissem, etiamsi, me secundum te ire, nullus iussisses — 2. *nam quamobrem* pro: quamobrem nam? *Nam* enim interrogatiuum, quod subiici solet alii interrogatiuo, a Plauto aliisque Comicis saepe praeponitur, v. c. Terent. Phorm. 4. 6. 2. *nam quae* haec anus est etc. — 4. *eccere* h. l. indignantis est. v. Trin. 2. 2. 105. — *tuatim* tuo more, vt soles — 13. *malum!* interiectio increpantis, cui tamen, vt nomini, iunctum est *quod*. Sic et apud Ter. Phorm. 5. 9. 85. *malum! quod* isti dii deaeque omnes duint — 20. *promeritus* in malam partem positum est, vt Men. 5. 6. 24. — *quid mali tua ex te prom.* quid feci, quod non esset e re tua? qua in re damno a me adfectus es? — Putant nonnulli, Sosiam dicere: vtile fore Amphitruoni, seruum habere, qui duobus in locis vno tempore esse possit. — 21. *ludos facere aliquem* ludificari eum. Aul. 2. 2. 75. — 25. *optas, quae facta*, optas, te ebrium esse, qui es — *tu istic* ebrius factus es, *vbi bibisti*. Post *bibisti* igitur signum interrog. delendum est — 26. *quid hoc sit hominis* quid de hoc homine iudicem, nescio — 32. Amph. dixerat: *apage te;* quare Sosia: *quid est negotii?* ad quod me abire iubes? — 33. *pestis te tenet?* iratus quaerit, quo malo retineatur, quo minus hinc facessat — *nam cur* pro: cur nam? 34. Vocem *pestis* de morbo vult intellexisse videri — 41. *fando* passiue: neque aliorum e narratione adcepit quisquam — 42. cum Lambino lego *in tergum faxo* etc. tergo suo mihi mendaciorum poenam pendet. cf. sc. 2. v. 33. et Act. 3. sc. 2. v. 15. — 44. *si vi verum vincitur* si herus, quod vere loquutus sis, minis confutet verberibusque — 45. *nam mec. arg. puta* in parenthesi positum est. *puta* pro: disputa. *quo pacto potest fieri* iungenda sunt — 52. *apud* contra *host. sed.* bellum gessimus — *quid igitur?* herus Sosiam interpellat: tum quid fiebat? caue ambages mihi narres! —

58. Veneficus aliquis eum fascinauit. *mala manus* tribuitur veneficis, Sosia vero 59 alio sensu *malam* fatetur fuisse *manum*, quae eum obtuderit — 79. *blatis* blateras. Et Curt. 3. 82, est *nugas blatis.* Epid. 3. 1. 13. ad *blatis* in MSS. aliquo margini adscriptum est *latras* — 84. *simitu* pro: simul, saepius habet Plautus — *ebibi* bibendo perdidi: non ego ita bibi, vt, quae imperasti, negligerem. Hero autem, ebrietatis eum insimilanti, responderat v. 26. *nusquam bibi*, quare hic dicere videtur: diligenter, quae imperasti, exsequendo, me non ebrium esse ostendam. — 84. Pers. 2. 1. 3: quamquam vinum bibo, at mandata non consueui simul bibere — 85. *infecta:* vt re ipsa adpareat, non facta esse, quae tu (de Sosia altero) dixisti —

IN ACTVS II. SCENAM II.

1 — 4. minus voluptatis, quam molestiae, in vita humana est. *res voluptatis* pro voluptatibus ipsis positum putant, vt apud Graecos *χρῆμα*, v. c. *ἐλάφου μέγα καὶ καλὸν χρῆμα* ap. Xen. — 5. 6. Sic Seneca in Thyeste: dolor et voluptas inuicem cedunt; breuior voluptas! — 7. *domo* domi meae — 12. *perduelles*, Romae in primis, qui minuerent maiestatem populi romani; saepe vero: hostes exteri; sic h. l. Teleboae — 16. *belli* in bello — *clueat* inclutus sit, omnium ore celebretur. Vocabulum Plauto vsitatissimum — 20. *prognati* liberi nostri — 25. *auspicium* est eius, qui summae rei praeest, siue ipse res gerat, siue per alios; *ductus* vero eius, qui ipse res gerit. Sic apud Hor. 4. od. 14. auspicium est Augusti, ductus priuignorum eius — *primo coetu vicimus* prima pugna debellauimus — 26. Verba Thrasone digna — 28. *nam quid* quidnam — 35. *Saturam* Alcumenam iam esse pransam puto, quod ventriosam video. vid. v. 49. — 37. *aquam* cum puerperae ipsi lauandae, tum iis rebus, quae ex puerperio sordent. Sic Ter. Andr. 3. 2. 3. fac, isthaec vt lauet — 39. *situla* hydria; sed Cas. 2. 6. 7. est vas, in quod coniiciebantur sortes — 40. *creduis* credideris, nulla in re fidem mihi habebis — 41. *obcepso* obcepero — *ni illi* put. *animam omn. intertr.* nisi omnem aquam e puteo extraxero. Aquam iocatur puteo esse, quod animantibus est anima — 42. *alium allegabo* alii istam rem mandabo. Stich. 5. 3. 8. — 43. Alcumena secum loquitur: *nunc*, quum iam feci, quod marito debui, v. 82 - 84, quum vir me tentat v. 29, quum deridiculo ei esse videor v. 50, *arbitror facere* me, facturam

esse, quod *magis* sit, quam *officium meum*, quam maritus peregre rediens exspectare et poscere a coniuge possit, *si huic* iterum *aduorsum eam*. Sic fere Gulielmus et Gruterus locum explicant, quos sequor, licet nec *quam* in textum putem recipiendum, nec mutandum *magis officio meo*. E sequentibus certe adparet, Alcumenam marito non iterum iuisse obuiam, sed, quo loco erat, eum exspectasse — 46. *rumificant* praedicant — 47. 48. mulier, quod non respondet, derideri se putans, Sosia secum: *haud vidi magis exspectatum* quemquam, ironice, mentem vero statim aperit *eum sal.* etc. herum non salutari miratus — 50 - 53. mulier, quid aegre ferat, nunc aperte dicit. Versus 52, 53. Mureto videntur otiosi: mulieres vero, iniuria aliqua adfectae sibi visae, perspicuitatis, quam verborum concinnitatis, solent esse studiosiores — 54. male interpungunt edd. quaedam: te, nisi nunc hodie, nusquam etc. rectius aliae: te, nisi nunc, hodie nusquam etc. Non enim negat, se eam saepius vidisse, sed, hoc die non, nisi nunc — 58. *auspicium*, omen, an tibi religio obiecta est? — 60. *dudum* de quouis tempore praeterito vsitatum, definitum Amph. cupit, *quam dudum?* et Alc. definit *pridem*, quod vero, quia et ipsum de longiore posset tempore intelligi, conrigit *modo* — 61. quod *iam dudum* (ante decem menses) factum est, *modo* dicis factum? — 62. Interpungo: *vt te deludam contra* vicissim, *lusorem meum* qui tu me deludis — 64. *delirare* est: a *lira* (sulco) aberrare, quare *deliramenta* loqui, loqui, vt vesani solent — 65. *quae ne* explicant: Quid opus est Alcumenae somno, quae vig. som. seu: num ea edormiscat, quae etc. Equidem *ne* puto esse *nae*, sed mutare ausus non sum, nec erat, cur mutarem, quum saepius scribatur per *e*, e graeco *νὴ* — *vigilans somniat* inania et futilia, vt alii in somno, loquitur — 69. *quid si* etc. tam aperte est iocus, ad deridendam Alcumenam prolatus, vt vix intelligam, qui possit Amph. v. 70. Sosiam obiurgare, quod adsentetur Alcumenae. Sed, quod vesanam putat, nihil vult dici, quod mente captae videri possit, pro se esse dictum — 71. *bacchanti* quando in ipsis orgiis Bacchi plena est — 73. *vna resoluas* furorem eius *plaga* adcepta. Lambinus recte: si thyrso percutienti velis resistere, plures adcipies plagas, si cedas, vna plaga ipsi fiet satis. Paucis: obsequendo citius eam ad sanam reduces mentem, quam aduersando — 73. *at pol qui* tmesis est, pro *atqui pol*, quam

lectionem Gruterus e cod. reſtituit, pro vulgari *at pol quin*. Lambinus *at pol* tribuit Alcumenae, ira in Soſiam incenſae, eique minitaturae, niſi Amph. interpellaſſet *quin certa* etc. Sed Alc. non intellexiſſe videtur, quae Soſia hero ſoli forſan et ſubmiſſa voce dixit; iram certe nondum in virum, nec ipſum in Soſiam euomit — 75. crabrones inritati vehementius inuadunt — 79. *antidhac* antehac — 84. *oſc. tetuli* tuli, dedi, prior obtuli — 89. *ſi hic* maritus meus *ſuum offic. facit* iniuriam vxori inlatam putabit vindicandam *tu mag. malum habebis* meum tu animum non inpune obfenderis — 91. *et malum, et malum dari.* Alterum *et* in pluribus codd. non legitur, quo vero omiſſo difficultas loci non enodatur. Alterum *malum* eſſe *punicum* omnes conſentiunt, quod contra grauidarum malaciam in vſu fuiſſe, Plinius et Dioſcorides teſtantur. Quid vero repetitio ſibi vult, *malum et malum?* Alii *bina mala* intelligunt, alii alterum *malum* verecunde ſignificare putant rem, neſcio quam, amicae adceptam. Obfenſus erat Soſiae animus, quod Alcum. dixerat *tu magnum malum habebis, ſi* etc. aperte autem *malum* ei viciſſim inprecari, haud quidem audet, ſed vtitur tamen ambiguitate vocis *malum*, quod ab Amphitr. intelligi vult *punicum*, quare addit *quod obrodat* etc. poſt prius vero *et malum* tuſſim forte ſimilat, vnde repetendum videatur alterum *et malum*, quod Alcumenae male ominoſum videri cupit — 95. *atra bili perc.* melancholica eſt — 97. *tibi inpliciſci* effundere ſe bilem —, 100. *perpetem* perpetuam — Poſt verſum 101. Meurſius verſum, qui eſt in edd. mediis, reſtituit: *nihil te pudet, ſceleſta, populi in conſpectum ingredi?* qui verſus autem in codd. deeſt, et ad quem, ſi genuinus eſſet, Alcumena non tacuiſſet — 104. *non quidem hercle de hac re* me tecum coenaſſe et cubuiſſe *vera dicis, de aliis* qui alius coenauerit cubueritque tecum, *neſcio.* — 107. *prodig. Iovi* qui prodigia depellit, ἀποτροπαίῳ, τεραστίῳ — 108. *mola* farre molito *ſalſa* ſale miſto ſacrificari oportuit, ad ſomnium expiandum — 109. *Vae capiti tuo* mentis tuae non es — *tua iſt. ref. ſi cur.* tibi quidem curandum eſt, vt amiſſam recipias mentis ſanitatem — 110. *ſine malo* te, marito meo, eum non puniente — 112. *illi* illic — 118. *mirum quin* ironice: hoc quidem mirum non eſt, quod hic tibi, hero ſuo, non contradicit — 119. Amph. igitur vetat, Soſiam ſibi adſentari — 123. *falſum dicere* Soſiam audio — 130. *ita anim. fui* in animo habui, eam tibi

donare — 137. *quid hoc sit hominis* nescio, quid de vxore mea cogitem — 138. *intus prof. foras*, vid. Cas. 2. 5. 43. — 144. *cerrita* male sana Men. 5. 4. 2. *circumferri* lustratione curari — 145. *laruarum plena* malis geniis acta — 150. praestigias infert oculis, arte sua facit, vt adparere nobis videatur, quod non est — 153. Iam dudum Sosiae, si Plautus voluisset, in mentem potuisset venire, vt ipsi alter interuenisset Sosia, sic herum reperturum esse alterum Amphitruonem — 173. *lecto* conuiuali, triclinio — 176. *lecto* cubiculari, iugali — 177. *perdidisti* me, perii — 181. pro aduerbio *falso* legunt quidam *falsa* quae falsa ab aliquo es, seu, quae me fallis — *falso nom.* alieno, quod aures meae nunc respuunt (Cic. quidem sequutus scripsi *aures respuunt*) — 182. *haeret haec res* fit inpeditior, perplexior — *siquidem haec iam mul. facta'st ex viro* Amph., quem Alc. adpellarat *mi vir* i. e. marite, hoc mariti nomen a vitiata falso sibi tribui dixerat; Sosia autem *viri* nomen adcipit pro *maris*, et iocose coniicit, Amphitruonem igitur e mare feminam oportere factum esse, quare ob nouum eius sexum non dicit *hic factus est* sed *haec facta est* — 183. *qua istaec propter* tmesis *quapropter* istaec — 184. *tute* tu ipsa *edictas* prodis, fateris — 185. *tecum fui* concubui — 187. *pud. sumas mut.* ironice: similes certe pudicitiam, nec, labsa turpiter, profiteare ipsa — 188. *decet* vt graecum πρέπει, cum datiuo — *nostr. gen.* non decet: honestae, qualis ego sum, non decet istiusmodi factum insimilari — 189. *captas* coarguere vis — Versus 193. 4. nec in codd. nec in vlla, ante Merulam, editione reperiuntur, inlatae primum, vna cum tertio aliquo versu, a Baptista Pio, e codice, vt dicit, reuerendae fidei, hunc in modum:

Am. quid testes? *Al.* testes. *Am.* quid testicularis,
vno sat est.
Nec nobis praesente aliquis nisi seruus Africanus
In actione adest, si hunc absentem inuenerit puer.

Camerarius autem versus medii finem, et tertium totum e Nonio deprehendit esse translatos, et pro *Africanus* posuit *Sosia adfuit;* nec errasse mihi videntur, qui priores quoque versus vtrosque inculcatos aliunde putant. Ambiguitas verbo in verbo *testiculari*, a testiculis formato, persona Amphitruonis prorsus est indigna. Versus tamen medii *nobis praesente* apud Ter. quoque legitur — 197.

fungi cum accuſ. ſaepius obcurrit — 198. *mirum nimis eſt* conrigit Muretus *mirum eſt minus*, minus recte. Omnes non ſolum libri ſcripti in vulgari lectione conſentiunt, ſed et de Soſia ſubditiuo vtique nimium quantum erat mirum, de Amphitruone autem mirum eſſe adhuc magis ipſo verſu ſq. reperitur — 200. *fruſtratur* (arte magica) decipit — 203. *mortalis nemo*, nemo viuit, qui. Taubmannus dicit: recte addit *mortalis*, alioqui peieraret! Sed in mentem mulieri venire non potuit, eum, quem Amphitruonem putarat reducem, Iovem eſſe inmortalem. Dixi quidem in argumento e 5, 2, 13. iam ſeptem menſibus ante Amphitruonis reditum, Alcumenam a Iove *vi ſubactam* eſſe ita, vt, a quo vim pateretur, ipſa neſciret, at iurare tamen poteſt, inuiolatam eſſe pudicitiam ſuam. Nam, quae nolenti, et, quantum valet, reluctanti mulieri vis infertur, ea quidem pudicitiam non eripit, cuius vera ſedes eſt in animo; quare poſt: nemo corpus meum corpore contigit, v. 204. addit: *quo me inpudicam faceret*, conſcia ſibi, quid corpore eſſet paſſa: conſcia tamen eadem iurare poterat, animi ſui pudicitiam numquam eſſe conſpurcatam — 206. *mulier es, audacter iuras!* mulieris eſſe dicit, vt, licet peccauerit, audacter tamen iurando euincere conetur, inlibatam ſe ſeruaſſe pudicitiam — 207. *proterue* ſenſu bono: nulla re proterritam — 208. *verbis probas* malle ſe dicit, probaſſe eam factis — 210. *pudicitia* inmunitas a libidine, *pudor* quarumcumque rerum turpium metus — 213. *examuſſim optima* perfecte, cui ad perfectionem virtutis muliebris nihil deſit — 214. *delenitus* conſilii inops. Virtus mulieris ſemper adhuc cognita, et id, quod hodie ipſa narrat, mentem trahunt in partes diuerſiſſimas — 215. *caue ſis*, (ſi vis) *ne tu te ipſe perduis* (perdas) ne te, qui ſis, dubio, alius quis tuam Amphitruonis perſonam vſu capiat, tuque eam plane perdas — 217. *inquiſitam* non exquiſitam — *amittere* omittere — 222. *numquid cauſam dicis* qua te purgabis defenſione — *quin te hoc noſtro mulctem matrimonio* quin diuortium tecum faciam — 223. *conuenit* conditionem adcepit, ratam habuit.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Nono quaſi Prologo Iupiter, qui exitus fabulae exſpectandus ſit, ſpectatores edocet.

3. *in sup. coen.* ambiguitas perquam ridicula. Iupiter verus in summo habitabat Olympo; histrio vero, qui Iovis in scena sustinebat personam, seu Iupiter scenicus, deposita hac persona, in alieno non solum habitat, sed *sup. coen.* i. e. in suprema contignatione aedium, ad tegulas, quo non nisi pauperculi non poterant non adreptare — 5. *quum extemplo* vt primum; forsan et intelligi vult *e meo coeli templo* — 8. *inchoatam* demum, nondum absolutam *transigam* relinquam, finiam — 12. *expetat* tribuatur, vitio vertatur Alcumenae — 15. *frustrat. max.* errorem inpeditissimum — 19. et *ex* me. —

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *durare:* mea his in aedibus conditio est miserior, quam quae possit tolerari. Sic apud Ter. Adelph. 4, 3, 1. Syrus: non hercle hic quidem *durare* quisquam, si sic fit, potest — *probri* adulterii — 2. post *probri* prae dolore paullisper tacet, quo adcrescente addit *stupri*, addit *dedecoris* — *ita me argutam esse:* quam indignam est, istiusmodi crimina a meo in me conlata esse marito! — *susque deque* (sursumque deorsumque) aliquid *habere* seu facere, est: negligere, non magni pendere — *id* quod me probri arguit — 8. iure iurando confirmet, se indignam me cognosse, in quam istiusmodi esset iniuria inlata; quod qui non postularat, non ausus putabatur postulare, suaeque ipse causae diffidere — 11. si *me* etc. errant, opinor, qui explicant *me Iovem* eius amore nondum satiatum, sed intelligo *me* quem Amphitruonem putat, vt ira eius, a marito concitata, deferuescat — 14. negotium *insonti* Alcumenae *exhibuit* amor, quo Amphitruoni obfui, ita, vt male eam adciperet. *Mihi*, Iovi, *ira* Amphitruonis *in* Alcumenam *et maledicta expetent insonti* (in me insontem) non enim ego maledicta in eam contuli, non ego meritus sum, vt irascatur mihi — 17. *conloqui* cum adcus. apud Plautum saepe, est: adfari, adpellare — 18. *quo te auort.* sic Dido magno amore polluto, apud Virg. Aen. 4, 362. *auersa* tuetur Aeneam, et 6, 469. oculos *auersa* tenebat — *ita ing. meum est* sic soleo — 19. *inimicos* Scipio Gentilis Parerg. 1, 21. docet: ICtos virum post diuortium adpellasse *inimicum;* quod vero hic nihil explicat. Alcumena certe diuortium cum marito nondum fecerat — 22. Iupiter, blandius contrectaturus Alcumenam, repulsus ab ea videtur, quare is: *nimis verecunda es* quae et mari-

tum repellis; haec vero: *potin es* etc. manum abstineas suadeo! hoc sensu, sed, vt serua, subrustice, apud Ter. Eun. 5, 3, 65. Pythias: apage te! Pro *verecunda* Lambinus malebat *iracunda* – 27. *si dixi* te inpudicam esse – 28. *id* propter id, ea de causa – 40. *id te serio praeuorti* praeferre, quod per iocum dixi, ne praeferas *serio* (dativ.) quod nunc dico. Sic *prouertisse* 1, 3, 30. est: *praeposuisse.* Aliis *serio* est aduerbium; te id serio a me dictum accipere. – 41. *illud* quod dixti, quacumque mente dixeris. Quod cordi meo quam maxime vidisti dolere, in eo te iocatum esse credam? – 44. frustra periclitatus es animum meum, cuius virtus nullis inplicari poterat captionum laqueis – 45. *ab inpud. fact. me abstines* probri crimine me liberas – 46. inpudice dictis porro obnoxia esse nolo – 47. Qui coniux matrimonium soluebat, ex legg. XII. Tabb. alteri coniugi *res suas sibi habere* iubebat – 48. *iub. mi ire com.* ne abductis iis turpiter expulsa videar aut profuga – 49. Scioppius e cod. Langiano: ALC. *Sin;* (si comites negaueris) *ibo ego,* (vnam) *mecum comitem mihi pud. dux.* – 50. vid. not. ad v. 8. – *arbitratu tuo* quale tu ipsa esses voce praeitura – 52. Quam indignus est in iure iurando lusus! per Iovem iurat, qui ipse est, et, si ipse fallat, 53. Amphitruoni suam Iovis iram inprecatur. Sic et Mercurius 1, 1, 236. iurat. — 57 sqq. vt omnium rerum in vita humana vicissitudo est, sic et amantium irae amoris sunt redintegratio — 63. *ne diceres* quod meo non posset animo non esse aegre! — 64. *isdem* idem tu — *mi. pat. sunt* dedolere et obliuisci vxorem tuam decet — 65. *vasa pura* quibus, nulla re maculatis, ad sacra diis facienda liceat vti. Vt veri sustineret Amphitruonis personam, non omittenda erat res diuina, qua cuique domum reduci nihil solebat esse prius — 71. 72. auersus et secum loquitur, quare Alc. 73. miratur, quid secreto et secum agat. cf. ad v. 71. Subpos. A. 4. sc. 3. v. 45. 46. et sc. 5. 1. ad 72. autem Subpos. sc. 4. v. 23. 27. 30.

IN ACTVS III. SCENAM III.

4. *serv. frugi* qui animo est in herum fideli — ita *sese inst.* ad eum se formare animi habitum, vt 5. *sit, comparet — vultum e vultu alterius comparare* eumdem, quem alter, animi habitum vultu prae se ferre — 8. *qui scis iam* quia te, quum istaec dicerem, non latuit, me iocari — 9. Iupiter exspectauerat, Sosiam adfirmaturum

esse, non latuisse se, Iovem iocari; qui vero quum minus scite respondisset, Iupiter v. 10. mendacio suo non porro inmoratur — 11. *rem diuinam* pro quo quasi dixisset *sacra* pergit *vota quae sunt* — 14. *Iam hic ero* etc. exspectatione tua celerius imperium hoc tuum exsequar — post versum 17 paucis in edd. reperitur versus: *quando isthaec omnia exiurasti, te mihi dixe* (dixisse) *per iocum* quem Lambinus putatur interposuisse — 19. ab hoc versu Iupiter solus est — *frustra sunt* decepti sunt — 21. *diuine Sosia* Mercuri — 24. *fac, commentus sis* astute quidem rationem Amphitruonis abigendi comminiscare — 25. *dum cum hac* Alcumena voluptatem capio — 28. *quum mihi* Iovi, qui ipse sum.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Lictorum erat, submouere turbam, vt via daretur Consuli; seruos autem comicos, qui via sibi iuberent decedi, Plautus Terentiusque saepe rident — 2. *fuat* sit — 3. *hercle* iterum per Herculem iurat, nondum natum — 10. *amanti* patri — 13. *modo bono* ratione commoda — 16. *capiam cor. mihi in caput* liberius se inuitare solebant, floribus redimiti, tum grati odoris causa, tum, quod odoramentis ebrietatem putabant inpediri — 17. *cispellam* repellam — 18. Nonius Plauti ex Amphitruone versum citat: *ne tu postules matellam vnam* (modo) *tibi aquae infundi in caput*, quem, quum in hac comoedia, in codd. certe adhuc euolutis, non reperiatur, hoc loco inserere, non incongruum quidam putauere — *Madidi* quidem homines et intrinsecus esse possunt *vino*, et extrinsecus, quolibet *humore perfusi*. Minari igitur Mercurium putant, se ex matella infusurum in caput Amphitruonis esse, vt, licet sobrius, madidus tamen reddatur. In quarto autem actu hoc nec legitur esse factum, nec Amph., matula se perfusum esse, Sosiae exprobrat. Apud Plautum Men. 1. 3. 29. et Pers. 1. 3. 14. *madidus* dicitur cibus, coquendo macerandoue marcidus et mollis factus. quid? si Plautus, in captando verborum lusu semper nimius, dicere voluit: faciam vt mollescat, sc. vt absterreatur a conatu aedium suarum vi expugnandarum — 24. *qui potius decet* ornatum, qui serui, quam nunc sustineo, personae conuenientior sit meo Mercurii ornatu.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. Adcusatiuum *Naucratem* Graecorum more pro nominatiuo dicunt positum; sed vbiuis forsan gentium homines,

animo perturbati, a verborum construendorum regulis facile aberrant. Hoc autem loco verba ab *in naui* v. 1. vsque ad *quaeritando* v. 6. in parenthesi posita, et *Naucratem* ab *nusquam inuenio* pendere videntur, ob ipsam longiorem parenthesin recte repetitum. Parentheseos autem partes, vt fit, si quae digitis enumerentur, grauiore inmutatoque sono pronunciata esse arbitror — 3. *myropolia* tabernae vnguentariae — 5. *in medicinis* medicorum pergulis. Epid. 2. 2. 14. — 6. pro *inuenio* mallem *inueni* — 8. *quem propter* cuius amore capta. Alii *propter* explicant *prope*, vt Ter. Eun. 2. 3. 81. est: qui sit ille moechus, cum quo etc. seu: quo venefico fallente — 9. *inquisitam* vt supra 2. 2. 217. *non exquisitam* — 10. *Eugepae* est cum indignatione mirantis — 12. primo pultans clamat: *aperite hoc* ostium! mox, nemine aperiente fores, iterum pultans: *ecquis hic est? nemone* in aedibus est? et audito forsan Mercurio in tectum adscendente: *ecquis hoc aperit ostium?*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. Qui in tenebris, aut omnino, vbi forma eius nosci nequit, respondet: *ego sum!* is nihil profecto respondet. Quare Merc.: *quid? ego sum?* quam inepta, aut nulla potius, haec responsio est? Amph. vicissim: *ita loquor*, sic respondeo meis, qui me voce facile dignoscere possunt. Mercur. enim, interrogans: *quis ad fores est?* Sosiae erat vocem imitatus — 2. qui fecerant, quod iis exitiosum esse posset, diis iratis putabantur instigati ad facinus, quo ad exitium dederentur — 3. incipit Amph. *quo modo* perrecturus forsan: respondes mihi? aut tale quid; quasi autem rogasset ille *quomodo* irati mihi sunt dii? interpellat Merc. *eo modo* etc. — *aetatem* semper — 4. Amph. incertus, quid de seruo suo sentiat, graui eum voce compellat: *Sosia!* qui respondet *ita*; vero me compellasti nomine meo etc. — 6. *ita* meo iure *rogo*: nam *paene* etc. — 7. *fores nobis publicitus praeberi?* fores, fractae si sint, domino meo inpensa publica resarciri? — 8. *quid me adspectas* dubius adhuc Amph. ebriumne, an mente captum putaret Sosiam, e specie eius externa, vtrum esset, animadvertere volebat — 9. *vlmorum acheruns*. Capt. 3. 4. 117. Tyndarus queritur: *vae illis virgis miseris, quae hodie in tergo morientur meo*, virgae quippe flaccescent caedendo tergum meum, quod igitur earum quasi Orcus seu Acheron

erit. Nostro igitur in loco sensus, cuius in tergo virgae absumentur vlmeae, vt in Acheronte animae. Vers. 10. Amph. minatur magis perspicue — 11. 12. stipem saepe conligit senex, quia adolescens fuit peculii prodigus, sed Amphitruonem *senecta* senili *aetate mendicare malum* intelligendum est: eum irritare se, vt malo eum adficiat. Versum 11 inserit, ob vocabula *ten. aet.* et *mendicare* quibus vsurus versu seq. est — 13. *cum cruciatu* etc. ob verba, quae funditus, hodie cruciabere — 14. *qui?* qua hostia mihi sacrificabis? — *macto* sacrifico, non tibi sed *te*, non hostia sed *infortunio:* magno te malo adficiam. Sic Bacch. 4. 8. 45. *et ego te et ille mactamus infortunio.*

IN SVBPOSITA.

De quibus vid. Argum.

15. *nisi fo. d. h. nr. perd.* tu v. 8. rogaras me: quis tu es? ego vero nisi inmutauerint me dii, aliumque fecerint, (v. 15. 16. 17.) puniendo te ostendam, me dominum esse tuum — 16. *bub. coriis* scuticis boum e coriis — *onustus sis* faxo, vt caedare — *Sat. hosti* te, qui me mactare vis, mactabo ego, interficiam. Saturno, quoties iratum sibi Carthaginienses putabant, hominibus sacrificasse Diod. Sic. L. 20. narrat — 18. *larua vmbratilis* tu, quem spectrum esse puto, non hominem — 21. *linguam* conuiciantem minantemque — 22. *prohibessis* prohibueris — 24. *adcipe* hanc tegulam, seu, vt alii malunt, matellam aquae tibi infusam. Vtramcumque intelligas, perspicies tamen, Mercurium eam ipsam ob causam adscendisse in tectum, vt Amphitruonem terreret potius atque abigeret, quam vt corpus eius magnopere laederet vulneraretque — 26. 32. *Bacchanal exercuisse* dicebantur vesani. vid. v. 44. — 27. *tu. serv. cens.* esse putas, qui non sum; quare Amph. indignans: *censeo?* an falso puto? tune seruus meus non es? — 31. *Amphitruo* repetit nomen, eius deridendi causa: tu vero, si diis placet, egregius es Amphitruo! — 38. Amph. quo celerius, quae rescifcere sua intererat, a seruo expiscetur, *mi Sosia* eum adloquitur, qui igitur subridens secum: *blandius!* hem, apertius me loqui vult! et nunc Merc. satis statim aperte effatur, quae miserum mordeant Amphitruonem! — 40. 41. Merc. loquitur ad spectatores, quorum maior plerumque pars obscoene dictis delectari solet — 42. *quid, malum: Sosia!* increpat, quod imperiose vocarat: *Sosia!* nec,

vt antea blande: *mi Sosia!* ita enim se, alienum seruum, vocari, par esse putat — 43. *qui ne emas litigium* caue, ne herus meus ita te abigat, vt dignus es, qui te eum esse mentiris — 44. *tu Bacchus es*, i vesanus. Luna enim, Bacchus et Ceres furoris habebantur praesides, quare vesani dicti sunt *Lunatici*, *Bacchi*, *Cereti* — 48. 49. vid. sc. 3. v. 27. — 50. *de foribus* etc. quod ad fores adtinet, caue tibi, ne interea pultes — 51. versus suspectus nonnullis est. Rectius forsan verba eius sequerentur statim post *adcersam equidem*, tamquam causa, cur eum adcersere non dubitet: in editionibus vtique alieno inserta sunt loco, medio inter ea, quae, vt vitet, Amphitruonem Mercurius monet.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Tota scena putatur subposita. Ad versum vsque 37 Amphitruo omnia secum, solus sibi visus. Quoties tacet, meditabundus obambulasse putandus est, gestibus summam animi prodens perturbationem. Pleraque quae hic dicit *supra cothurnum* esse non infitior; sed est Amph. h. l. persona tragica. Quae ad versum vsque 35 dicit, Lambino videntur pro Plautinis posse vendi; quae vero sequuntur, minus, quod multa aliunde mendicata, nonnulla et inconcinna censet Plautoque indigna.

1. *quae intemperiae* quam turbulentae prodigiorum tempestates — 2. *nam verum e. q. olim. e. aud.* quae mihi nunc eueniunt, probabilia mihi reddunt ea, quae olim euenisse narrantur — 3. *fabulari* passiue — *mutatos* in lupos, aliasque feras. vid. Plin. 8, 22. — 5. *nec cognitos* adnosci quitos — 8. *alium Bleph.* quem ipse a te internoscere nequeas — *parias* iocose: nouo miraculo ortum reperias — 10. quum pro: *qui istic est* dixerit *qui istic sum*, rectius pro *mulcauit* perrexisset *mulcaui*, vt sc. 4. v. 19: vt dudum memet *ego* (adcepi) — 11. *gradus grandire* grandiores reddere, ocius nos mouere — 12. *exspectat* me ad prandium inuitatum — 14. *Martigenam* belluam. Martium anguem adpellat Ovid. Metam. 3, 32. — *Europae quaestor*, quaestoribus forsan romanis quaestoriisque viris audientibus, comice, pro: *quaesitor*, Cadmus ab Agenore patre ad Europen, a Ioue raptam, quaerendam reducendamque missus — 15. *anguin. rep. host. pep. sem.* consito agro dentibus draconis ab eo interfecti, creuit seges clypeata virorum, qui fratres cadunt

subito per mutua vulnera, quinque tantum superstitibus. Ovid. l. c. — 16. *no. auct. gent.* Cadmum, Thebarum conditorem — 17. *cum Ven. filia* Harmonia seu Hermione — mutatus Cadmus cum Harmonia in serpentes. Ovid. Met. 4. fab. 14. — 21. *exanclarem* exantlarem. Fati vim, cui Cadmus et alii nostrates optimi subcubuere, quibus ego viribus repellam me prementem? Non potero *pertolerare* vt defunctus tantis malis videar, nec *exantlare* vt exhausisse videar, quidquid acerbi in fato meo erat — 22. *salutator* qui venit potentiores salutatum, cui exspectandum est, donec fores, pessulis obclusae, aperiantur — 23. *fam. exsp. obamb.* obambulat, quo suauius prandeat; quod Socrates vocabat: ambulando famem opsonare. Cic. Tusc. 5. 34. — 24. *for. clausit, ne* (fames) *praeuort. foras* ne fames exeat aufugiatque, antequam ipse domum intret — *gannire* vulpium est. Tropice garrulis tribuitur hominibus, inepta quaeuis effutientibus, quo sensu Blepharo dixerat: *obgannis* — 27. *expungant* inritam reddant. cf. sc. 2. v. 48. 49. — 35. *priusq. stom. detex.* quidam malunt *decoxerit*, ad graecam πέψαι ὀργήν. Sed *priusquam detexerit stomachum* est: priusquam stomachum erumpat in me, priusquam iram in me detegat, congrediamur, non ego cum eo solus, sed tecum simul, vt, te precatore, ira eius deferuescat. Nec fefellit Sosiam haec sua spes — 37. *min. et dol. incess.* quod Mercur., qui Sosiae sumserat sibi imaginem, tota sc. 2. fecerat. cf. et Act. 3. sc. 4. v. 19. 20. — 38. *illaec machina* scipionem Amphitruonis digito monstrat — *sis* si vis — 40. *fames et mora bilem* etc. nares putantur sedes irae, spiritu concitato dilatatae. Vulgo efferunt adagium: *latrante stomacho omnis mora bilem mouet* — 41. *e loco* hoc idem sine dubio nunc adcidit, vt fames et mora Amphitruonis iram acuant — 45. *conuiuerem* tecum pranderem 3. 3. 13. — 49. Blepharonem, inpetum Sosiae verberandi cohibentem, amoliturus: *sine me*, ne retineas — *ausc. tu vap.* dum auscultо Blepharonem, tu, Sosia, simul vapula — 50. Sosia, quare Amph. saeuiat, nescius, quod 3. 3. 14. promiserat, quam ocissime potuisset, rediisse se perseuerat — 51. *si me. daed. tul. remig.* si volassem — 52. non id curo, grallisne incedens ingentes gradus fecerit, an repserit testudine lentior, sed — 61. *inritassit* inritauerit, vesanum reddiderit — 62. quamuis trepidus non potest tamen Sosia argutiis abstinere: non est, quod Bacchum hodie

Cereremue venerer, qui ieiunus adhuc nec bibi hodie, nec comedi quidquam — 63. quod rogauerat herus: *quando gentium* te misi, commonefacere eum cupit eorum, quae Act. 3. sc. 3. v. 11. 12. 13. ab eo putabat esse dicta.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

Hanc scenam post Thadaeum Vgoletum, Franc. Marium Grapaldum, Pyladem Brixianum aliosque, Ianus Gulielmius, vel Nonii auctoritate, germanam Plauti esse pertendit. A versu 21, quo Sosia abit, incipere deberet Scena quinta.

1. ab obsoleto *inpes*, ablatiuus aliquoties reperitur, *tam vasto inpete* tam vehementer — 3. *Telebois sacr. manibus*, Teleboarum a me interfectorum manibus inferias feram — 3. 4. *nihil est* etc. verum est, quod dicunt, dies quosdam prae ceteris esse homini infelices, quibus nihil bene subcedat, et talis mihi hodiernus dies est — 8. *hic vero* quicum loquuti adhuc sumus — 11. *ad nos redis? hunc* qui me sacrificaturus erat — 12. *im. ego hunc* reperi tandem — 13. *teneo thesaurum stupri* qui vxori meae turpiter stuprum obtulit. Sic et Mercat. 3. 4. 56. legitur *thesaurus mali*, et Euripides habet θησαυρὸν κακῶν — pro *inpudicitia inpetiuit* Nonius, et ex eo Douza mauult *inpaediuit* (a paedore) spurcitia sordidauit — post *stupri* Gulielmius e Nonio versum inserit: *Cuique med absente corpus* (vxor) *vulgauit suum.* — 16. *hospes* tu homo mihi ignote — *quae intemperiae* sanus ne es? quid tibi sumis? — 21. *lances det. om.* ne offulam quidem in lancibus relinquam — *trulla* erat vas vinarium minus, scyphus — post *hauriam* Sosia abit, partesque suas peregit — 36. *Taphus* insula iuxta Acarnaniam, qua potiti Teleboae erant; *cum Taphiis* pugna eadem est, quae cum Telebois — 37 sqq. deridendum Plautus sine dubio spectatoribus propinat ducem aliquem, quem fama loquebatur ante proelium initum praeparasse nauem, qua, re minus prospere subcedente, se opesque seruaret suas — 37. *clauo haereres* a gubernaculo ne discederes, cuius cautionis, quam recte Amph. videri poterat magistro nauis iniunxisse, caussam Iup. v. 38. adiicit, quae non erat fortitudini Amph. commendandae — 39. hic versus in edd. totus Amphitruoni solet tribui, sed *item aliud* verba sunt Blepharonis dicentis: *item, aliud* refer, quod mihi tunc mandasti, cui

Amph. respondet: *vt bene etc.* — 40. Iupiter, vt priori quaestioni, ita et huic alteri, non rogatus, adiecturus est quasi commentarium aliquem *quae pecuniae* perrecturus sine dubio: hoc vel illo loco modoque erant partae; Blepharo autem, vbi et quibus extortae erant, non vult commemorari, in partem forsan vocatus, *tace sis tu, meum est quaerere,* vetat proferri, quod non quaesisset, et quaerit *numerum.* — 41. *talent. att.* mille fere vallenses, seu thaleros efficiebat — nunc Amphitruonem rogat *et tu responde, quot* erant *Philippei* (numi aurei, insignes imagine Philippi, Macedonum regis)? — *obolus* moneta argentea minor, sexta pars drachmae, nobis: dimidius fere grossus — 43. *alterum* eum, qui verus non est Amphitruo — *intus in crumena clausum alterum esse oportuit.* Iocum hunc repetit Plautus ex I. 1. 275. *latuit intus illic in illac hirnea* — 49. *Gorgophones nepos* ex fratre eius Alceo — 50. *perduellis,* qui eius contra Teleboas bellum confecit — 54. *Electr. perd.* boues eius abegerant — *nostrae coni.* Alcumenae fratres, qui Electryonem et boues fuerant propugnaturi — 58. *id si fuat* id signum si repero in vtroque — 63. *coiuit cic.* vulnus curatum cicatricem duxit — *rufula, subburida* vulnus, quod Amph. non multo ante, in ipso, vnde redibat, bello adceperat, priorem nondum traxerat cutis candorem — 64. *rat. iacent* quod v. 35. signis me palam facturum promiseram, fefellit me, nec quaerendo, nec cicatrice inspecta, verum a falso possum Amphitruone internoscere — *iudicium ergo silet,* non iudicare possum, vter verus Amph. sit.

IN ACTVS IV. SCENAM V. (vulgo sc. 3.)

Manent igitur personae, quae a scenae 4. versu 21. fuerant, deinceps vero abeunt, Blepharo v. 4., Iupiter v. 5. et a verbis *perii miser* solus restat Amphitruo.

1. *partite,* quod Codd. habent, nihil esse potest, nisi: ipsi videritis, qua ratione hanc controuersiam vestram componatis. Camerarius malebat *parcite,* quod, si sc. 3. v. 51 et 68 sqq. et sc. 4. v. 26. 30. conferas, ab ingenio certe Blepharonis non videbitur absonum. — 4. *qui vtri* Gulielm. in MSS. reperit *quin* — post versum 4. inferunt quidam versum, a Nonio ex Amph. citatum: *qui nequeo, vestrorum vter* sit Amphitruo, decernere — 5. *perii miser* Gulielm. Iovi adhuc tribuit, parturientis clamore audito,

salutis eius praetimenti. Sed oblitus videtur Gulielm. quae Iupiter Act. 3. sc. 1. v. 18. 19. dixit, cui eum promisso suo stetisse, Bromia 5. 1. 11. narrabit. Vide notas ad scenae huius versum 11. Amphitruo autem vere poterat exclamare: *perii miser* — 6. *quid ego agam?* — 8. *me ducam* ibo. Sic Bacch. 4. 2. 11. *duc te ab aedibus*, Aulul. 4. 8. 8. *me deorsum duco de arbore*. Ter. Hecyr. 4. 1. 7. *se duxit foras* — 9. *Thess. ven.* Thessali veneficio artibusque magicis erant infames — 11. *sed, vbi ille est* etc. animum igitur Iupiter non aduertit, quum Iup. abiret; ergo, licet Iovis verba fuissent v. 5. *perii miser*, non tamen, vt Gul. vult, subiicere ei potuisset Amph. v. 6. *quid ego?* nonne ego longe miserior adhuc sum? — 13. *ignorant* internoscere a venefico isto nequeunt — 14. introrump. *in aedibus* archaismus pro *in aedes*, sic et v. 18. pergam *in aedibus* — 16. *patrem, auum* nominat, mortuos; furens dicit, se quemcumque obuium esse obcisurum.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Bromia, nouitate ac miraculo rerum, quas viderat audieratque, adtonita, v. 1. ad 8. questus profundit, qui animum produnt turbidissimum. Postea vero, quum se conlegit, ex ordine et perspicue a v. 9, quae gesta erant, narrare incipit.

v. 1. 2. vno verbo: *nulla sum!* — 1. *spes op. vit. m.* omnis vigor meus *iac. sep. in pect.* exstinctus videtur — 2. neque, quae eram, confidens adhuc sum — 3. omnia videntur mecum circumagi rotarique, vertigine adfectam me sentio — 6. *anim. mal. est* animo linquar — *aquam velim* frigidam, qua adspersa recreer. Sic et Mil. 4. 8. v. 21. 22. PA. *animo male factum est huic repente miserae* PY. *adferte aquam* — 9. *deos* deas parturientium *sibi* auxiliatrices *inuocat* Iuno Lucina, fer opem! vid. not. ad Aulul. 4. 7. 11. — 10. adcumulat mulier verba ad vehementiam fragoris augendam, quanto magis repentini, tanto terribilioris — 11. *nescio quis deus* Iupiter — 14. *terrore meo* actiue, a me vobis iniecto — *obcidistis* vt fulmine icti conruistis — 15. *vt iacui*, quae, quo eram prolabsa, inmota iacueram — 16. *inclamat* vocat — *ea res* clamor herae — 17. namque *herilis metus* metus meus de hera, ne quid aduersi passa sit, *praeuortit* sollicitiorem me fecit, quam id, quod ipsi mihi esset me-

tuendum — 19. *nostrum* ancillarum *quisquam* vt saepe, feminine enunciatum — *neque praeuidimus* vicinam eam esse ad pariendum — 22. *sepultus est* sine motu iacet — 28. *increpuit* fulminis fragore adtonuit — 31. *san. ment. gest.* incantata non est, sola me adnoscit — 37. *dii me seruant* formula alias eorum, qui magno se, et praecipue inopinato, gaudebant beneficio diuino adfectos: Amphitruo autem, cui pudicitia vxoris suspecta erat facta, ironice potius, quam ex animo videtur ea formula vsus. Hoc in mente forsan habuerunt qui pro *seruant* ponendum putarunt *seruent* — 42. *man. puris* puerperae tempus non subpetebat, manibus in viuo flumine abluendis: mulier, ceterum pia, satis cerimoniae faciebat, si quauis, quae in promtu erat, aqua vtebatur — *cap. op.* esse, vt dii salutandi adorandique erant, satis puerperae erat, quae, vt aliae, dextrouersum circumagi non poterat — 45. *absolv. hinc me ext.* absolue me paucis; vno verbo dic, quae restant — *quando sat. delus.* satis longa iam fuisti, in commento tuo narrando — 52. *incunabulis* fasciis lineis laneisve, quibus inuoluti infantes in cunis conligabantur — 54. *non met. quin div.* non dubito, quin deus aliquis subpetias (opem) mulieri tulerit — 56. *angues iubati* quorum, in capitibus cristae eminent — *inpluuium* locus in medio aedium vacuus relictus, dicitur et chors, vbi pascebantur gallinae, oues etc. — 60. *recessim* recedens semper ab eo loco, quem angues videbantur petere *rursum vorsum* retro versum Cas. 2. 8. 7. — 64. *alterum altera* vnum anguem dextra, alterum sinistra — 70. *cons. cub.* concubuisse — *clam* iam quidem, quum Amphitruonis in imaginem Iupiter se vertisset, fieri potuit *clam*, vt mulier falleretur Prol. 134 sq. ante septem vero menses alio modo *clam*, vt solam in tenebris deprehensam vi subigeret 5. 2. 13. et Argument. — 72. 73. Iovem non abnuo recipere riualem, si modo ipse apud Alcumenam in parte haeream! Aliter sentit Propertius: *riualem possum, non ego ferre Iovem* — 76. *coniector* interpres somniorum, h. l. haruspex, qui exta consulit — *Tiresias* sua aetate nobilis vates, mox vir, mox femina; hic nominatus, quod Thebanus fuit.

IN ACTVS V. SCENAM II.

11. *ant. in gr. red.* nec cum hoc Iovis iussu consentit, nec cum iis, quae Amph. sc. sup. v. 72. 73. et seqq.

v. 1. dicit, quod Hyginus c. 29. sub finem scripsit: *ex qua die cum ea non concubuit.*

IN ACTVS V. SCENAM III.

3. Vt in Prologo fabulae agendae Iovis caussa petierat silentium, ita hic peractae eiusdem caussa plausum.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
ASINARIAM.

IN PROLOGVM.

1. *fultis* est: si vultis, si vobis placet — 3. *gregi* histrionum, *dominis* aedilibus, qui ludos edebant, *conductoribus* quorum aediles vtebantur opera in histrionibus conducendis parandisque, quibuscumque ad fabulam exhibendam opus esset — 4. *fac auritum pop.* i. q. Poen. Prol. 1,1. *fac populo audientiam*; silentium impera, vt populus linguis faueat, auribus modo vtatur — post v. 4. Prologus tacuit, quamdiu praeco officio fungebatur suo; dein v. 5. *age, nunc reside!* satis iam factum officio tuo est — *caue m. n. gratiis* explicant: ne sine mercede clamaueris. Non diffitebor autem, adridere mihi Gifanii *craxis* seu vt quidam scribunt *graxis* formatum e κρά-ζειν. Lucret. etiam habet *procraxe.* ita est sensus: *age, reside, et caue clamare pergas* — 10. ὀνηγὸς asinos ducens, asinarius — 11. pro *Demophilus* Gulielm. legi vult *Diphilus*, partim, quod plures Plautus e Diphilo se hausisse dicit fabulas, partim, quod inter fragmenta Diphili laudantur quaedam ἐκ τῆς ὀνηγοῦ — *Marcus* ortum putatur ex *M. Accius* — *barbare* latine — 15. pro *Mars* maluerunt quidam *mea ars*, contra omnes codd. Edita potest fabula eo tempore esse, quo Romani vehementer cuperent a Marte adiuuari.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Libanus, qui adiutor est herili filio amanti, heri quidem asperitatem non magnopere videtur vereri, at ex-

piscari tamen ab eo conatur, qua mente, si rescierit, meretricium filii amorem sit laturus. Prius vero, quam ad id, quod percontaturus erat, per ambages peruenit varias, herus ipse prodidit, non clam se esse amorem filii, iubetque Libanum inuenire, quantum argenti opus inuehi sit.

1 - 7. Obtestatur Lib. herum, vt ad ea, quae rogaturus sit, ita respondeat vere, vt, seu optatissima quaeuis sibi obtingere, seu, quae maxime inuisa sint, deos auerruncare cupiat — 4. metuis vxor, saepius, vt in Phormione Terentiano Chremes Nausistratam — med erga erga me. Sic et ted pro te, saepe — 6. aetatem diutissime. Ascon. γενεὰν — 7. viuus vt pestem mortem obpetas: vitam agas miserrimam — 8. deus fidius deus fidei, cuius numen fallere verebantur et, qui medius fidius iurassent, et qui per deum fidium essent rogati. Festus deum fidium filium Iovis intelligi dicit, Herculem — h. l. non quaesivit Lib. per deum fidium, sed Demaenet. dicere vult: obtestatus me es, per res adeo vel exoptatas vel inuisas, vt aeque obstrictum me putem, ac si per deum fidium ipsum me rogasses — iurato ita cauendum mihi erit, ne quid respondeam a veritate alienum, ac si iuratus eloquerer — 10. obstin. adgress. es vt constrictus tenear, effugere nequeam — 16. 18. 22. hi versus mutatis verbis idem rogant: num dabis me in pistrinum? sc. si quid a me peccatum esse senseris; putat autem: si me filio tuo adiutorem in amore suo esse compertum tibi sit — 16. lapis lapidem mola molam, ad fruges in pollinem tundendas — 18. vbi quo detrusi flent flenda patiuntur, poenas dant — neq. hom. serui nequiores, qui polent. farinam hordeaceam crassiorem pransit. quorum victus polenta consistit. Pro pransitant pauci codd. habent pinsitant. Παυσικάπη, machina collo adligata, inter molendum quidem vesci prohibebat, manusque ori admouere: ideo vero verbum non erat mutandum; labore enim exantlato victus tamen miseris praebendus erat, quo si tenuissimo tantum vitam tolerabant, eo miserior eorum erat conditio — 21. ergastula vocat insulas, quod ab aliis aedificiis erant separata, quas nouis vocabulis, comice confictis, fustitudinas adpellat, vbi serui fustibus ad laborem inpellebantur, ferricrepinas vbi compedes crepabant, seruorum pedibus inditae — 22. mort. boues lora e pellibus bubulis facta incurs. viv. hom. crebris ictibus terga seruorum feriunt — 24. vbi sit pol. pistrinum — 25. hoc

vero nomen Libanus abominatur — 26. quare quod, quae mali ominis erant, auerti putabant ter despuendo, despuere herum iubet et exscreare — 28. atque, quo efficacius omen auertatur malum *vsque ex penitis faucibus* quam altissima e fauce sputum exhaurire potes — 30. *cav. s. mal. rem* minans dicit — 31. *expers* vt saepius, pro genit. cum ablat. *metu* — 32. *redd. op. mi* auscultaui adhuc te, nunc tu vicissim me — 33. *Cur hoc* quod metuis de amore filii — 34. quod de eo me celasti — 39. *rect. inst. viam* ita est, non erras — 41. *dictis* promissis *data non subpetunt* stare non potest, non est ei, vnde soluat mulieri, quae promisit — 46. *tu* quam saeuam habeas vxorem, *primus* omnium, qui tecum habitant, maxime *sentis, nos tamen serui tui praenoscimus* licet taceute te saeuitiam eius noscimus — 48. importunam et incommodam eam esse, antequam diceres, dudum credidi — 50. *facient obsequelam* indulgebunt. — 52. *mea* abundat, antique — 54. *naucl. orn.* veste indutus nautica — 56. *syc. soph.* fallacias — *emere ben. gnatum* beneficiis eum sibi deuincire — 61. obsequi *id*, in ea re. — 62. *obsequutum* nonnulli adcipiunt passiue, vt a *volo* pendeat, vt dicimus: volo te aditum. Malim tamen adcipere actiue *me patrem obsequutum esse* quod obsequium meum quo magis in amore suo erit expertus, eo verius quoque me patrem suum amabit — 65. *arcte cont. hab.* praebet exigue sumtum Ter. Heaut. 1. 3. 53. — 65. 66. quod ille mihi credidit, quae est aequum patri, ego ostendam, quanti eum pendam. Ter. Heaut. 1. 1. v. 104 et 103. — versui, qui vulgo est 68 *cupio esse* etc. Scioppius locum deberi putat post vers. 70. *equidem scio* etc. cui ita adsentior, vt versum putem transponendum. Versum autem 70, nunc 69, factum; *equidem scio iam* etc. cum Grutero dispungere nolim. Legitur quidem iam v. 37. hoc vero loco recte eum pater repetit, versu, mihi 70, declaraturus, quem honorem ingenio filii habere, seu, qua re, quanti eum pendat, ostendere cupiat — 68. *quid fit*, quo ei honorem habere cupiat, *et quo euadat* tendat, *sum in metu* non video, qua ratione hic, qui totus in potestate mulieris est, quod cupit, effectum dare possit — 71. *cupere te* quomodo cupere possis — 72. *dotalem* (alias: recepticium), *seruum* quem adduxit mulier ea lege, vt in mariti potestate non esset, sed, vxori peculiaris, bona eius, vel inuito marito, tractet — 76. miratur Murctus, qui iam

fcire fenex potuerit, viginti minas filio opus esse, quum lena fc. 3. versu 77. 90. demum cum filio paciscatur. Filius vero, qui nosceret lenam, quantum postulatura ea esset, praeuidere facile potuit, et cum patre communicare — 83. *qua* si qua via seu me, seu vxorem, seu Sauream defraudare possis — 86. 87. *in aere piscari* et *in mari venari* in prouerbio dicuntur, qui efficere conantur, quod fieri non potest — *rete* pro: reti — *rete* est vel *iaculum*, quod iacitur, gr. *βόλος*. Virg. Georg. 1. 141. dicitur *funda*, vel rete *verriculum*, quod vertitur — 88. *optio* masculine, adiutor, ab optando adpellatus, idem fere qui adcensus, aut apud milites subcenturio; — 91. hic versus in vno tantum codice reperitur a manu prima, in quibusdam alia manu adscriptus, in edd. vett. receptus est. Saluo quidem sensu deesse potest, non tamen est Plauto indignus — 92. 93. Sensus est: Si deprehensus in fraude qualicumque fuerim, a te quidem securus sum; num vero me a Saurea, vel ipsius vxoris tuae furore defendes? — 94. *igitur* quod si est, tu si quoduis periculum praestas, *tum tu aliud cura* curam argentariam solus ego filio tuo adimam — 95. *id abi igitur? eti. amb.?* qui hic adhuc ambulas? — 97. *vbic.* etc. vbicumque datam mihi reperero fallendi copiam — 101. *facio haud magni* non metuo — 103. *argentarium* trapezitam seu mensarium, apud quem pecuniae deponebantur, permutabantur, fenere locabantur, soluebantur cet. — 108. *moriri* pro: mori, saepius — 111. *contui* pro: contueri.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. In magnis animi perturbationibus pleonasmis saepe, saepius vero ellipsibus homines vti solent, multaque ita eloqui, vt qui, quae adciderint iis, nesciat, quae dicant, intelligere nequeat. Exclusus a lena, stupore Argyr. perculsus gemit: *siccine fit?* quis persuasisset mihi, fieri posse, vt excluderer? *hoc* haec res, mihi in amore meo — Indignabundus addit: *foras aed. me eiici* quam indignum est! — 3. *bene mer.* mihi — *male mer.* riuali alicui, cui minus debet. Diabolum forsan metuit, Act. 4. prodeturum — 4. *at malo e. t.* non inpune feres — *ex hoc loco* e vestigio, extemplo — 5. *tres viros* disciplinae publicae praefectos — *vestr. i. nom. fax. er.* vestra lenocinium facientium nomina deferam — 6. *capitis* iudicio *te perd. eg. et fil.* — 7. quae estis *perlecebrae*, cui vocabulo Bacch.

5. 2. 47. iungitur *probri pellecebrae et persuastrices* — *pernicies* plur. num. vocantur meretrices, quod adolescentulis perniciem machinantur — 8. maiora pericula subit, qui lupanar, quam qui mare ingreditur — 9. quae *bona reperi* mercatura *mari* facienda, iis *hic* in aedibus lenae *elaui* naufragib quasi priuatus sum, ea meretricia hac in domo decoxi. *Elauari* enim comice dicitur de naufragis, Rud. 3. 3. 37. elautae ambae sumus opera Neptuni noctu, et Rud. 5. 2. 20 sq. proxima nocte in mari elaui, confracta est nauis, perdidi, quidquid erat, miser ibi omne — 10. *ingrata* quae gratiam non conciliant — 15. *istam* filiam tuam, Philenium — 16. *sordidum panem* Ter. vocat *atrum* Eun. 5. 4. 17. — 18. *quum est melius* quum res tuae sunt lautiores — *ignoras* despicis me — 19. pro *mansuetem* legendum sine dubio est *mansuetam* seu, a mansues, *mansuem* — *me specta modo* minantis h. l. est.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Vltimos scenae superioris versus Cleaereta audiuit exiens; quare iniurias se minatur vlturam. 1. 3. Allegoria a mercatura petita mercem videri sibi iocatur conuicia Argyrippi, magno quidem pretio ab eo redimendam — Philippei, numi Macedonum regis Philippi imagine insignes — 3. *nec recte quae* etc. et quae tu *non recte* i. e. iniuriose — 4. 5. 6. Allegoria a re nautica. Qui *clauum* gubernacula tenet, is, quo vult, cursum nauis dirigit, clauum autem animi tui tuus erga Philenium amor tenet: frustra igitur effugere conatus, ad nos in portum te non poteris non recipere, cf. Ter. Eun. 1. 1. ab init. — 7. in allegoria pergit; sensus est: eiiciam hanc animi mollitiem, nimis mihi porro non indulgebo. Ter. Eun. 2. 1. 16. — 8. *te tract. exsequar* vlciscar — 10. lena ridens: *percipimus* ego et filia facile intelligimus, *magis* etc. fortius te loqui, quam pugnaturum esse — 11. ignobilem ego pauperemque te solus locupletaui, vt in numero et honore aliquo esses — 12. solus si *ductem* ea potiar — 14. *superes* vix mihi persuadeo, esse a *superare*, vt sensus sit: dum alios dando superabis, plus aut certe prius dabis. Forsan est a *superesse*, *dum superes datis*, dum opes supererint, vnde des. Sic ap. Virg. Georg. 3. 127. est: ne blando nequeat superesse labori, i. e. vt vires supersint, subficiant, ad pullos procreandos; quod Columella 6. 27. exprimit: vt Veneri supersit — 16.

vt apud Ter. Heaut. 1. 1. 2. *inde quod* est: ex eo tempore, quo; sic hic *modo quod*: ex breui tempore, quo; seu: vix quum accepisti — 17. *quid modi est* etc. quid modum statuere mihi vis in poscendo, qui modum ipse non adhibes in amando? — quaedam edd. habent *numquam* sine adiecto *ne*, vbi nulla est difficultas; *numquamne* est: tune negare potes, te numquam posse amando expleri? — 20. *hostimentum* est *aequamentum*, quo duorum causa redditur aequa, vt, quod alter tribuit, ab altero compensetur. Deriuant ab *hostia*, qua dii irati redduntur propitii — 22. satis facete, pro: hoc foret inauditum et plane nouum — 23. *lena, quae frugi est* quae quaestus sui artes callet — 24. *vt tibi durem diu*, ne animum alio transferam, ne fructum, quem tu olim capere posses, alio tunc conferam. Monere volebat, heredem se esse matris ditissimae, quae aetatis esset iam senectae — 25. Apud Ter. idem Bacchis dicit Heaut. 2. 3. v. 8 sqq. et Syra monet Hec. 1. 1. 7 sqq. — 26. *amator non recens* qui iam aut taedium puellae cepit, aut sumtu exhaustus est, non magis lenae quaestuosus erit, quam piscis non recens conuiuis suauis — 27. 28. *is* piscis recens — 28. *patinarius* qui in patina cum iure adponitur — *verses* piscem, dum assatur — 29 ad 34. *is* amator recens — 29. *vbi* quamdiu *de pleno promitur* vbi marsupium nondum exenteratum est (Epid. 2. 2. 39) seu, quamdiu est sumtibus ferendis — 31. *pedissequa* distinguitur ab ancillis inferioribus: cubicularia — 40. nobis fuisti lucro, licet scires tuam nobiscum consuetudinem non tibi fore decori — 41. *duo tal. arg.* per iocum modo postulat, quae serio v. 77. viginti tantum minas, sextam istius summae partem, numeratas sibi cupit — 44. *abusa* sunt, passiue: in vsum consumta sunt, nisi malis *abusa* iis sum: erogaui istam pecuniam in varios vsus — 47. *graeca fide merc.* praesenti pecunia, in diem enim nemo esset daturus — 50. *oculatae manus* vid. Truc. 5. v. 9. — 51. *Cocio* arrilator, qui spondet, in diem solutum iri, siue emturiens ipse, qui, data arra, sibi cupit credi. *Vetus est* dictum: *nihili cocio est* satius est, pecuniam numeratam in manus dari. Muretus *cotio* scriptum putat proc *antio*: syngrapham enim venditores non reddere tutos. Alii pro *cocio* legunt *coactio* lenam praesentem poscere pecuniam, non demum cogendam — *scis cuius* poetae hoc dictum sit — 57. vt *pulli columbini* redeuntis matris ori inhiant, vnde alan-

tur, sic vos olim mihi dona adferenti — 63. nostrum lenarum quaestus — 64. concinnit. ar. locum aptauit auibus capiendis — 66. rem solo. auc. sumtus cum fenere redduntur — 68. illix seu illex auis ea dicitur, qua aucupes vtuntur, ad aues, quas capiant, iniiciendas — 70: orata vinnula molli, metum amorem spirante — venustula idem dicit — 71. haud esse ab re auo hoc lena scit, e re sua esse, lucrosum sibi fore — 72. sine retibus captus enim iam, et sua sponte inretitus, puellam dissuauiabitur — 75. dabo. te esse. obh. miror — 77. pergit in allegoria, in ludo suo v. 73. increpuerat nihil eum didicisse, id eius culpa factum excusat iuuenis, quae semidoctum abire iussisset, quare merces, quam nactum, sit alicundere contulerit, remeare in ludum suum iubet, mineruale est — 80. est reliquum peculium quo pereat magis, quo ad te adlato penitus adhuc spoliatus sim — 85. syngrapham h. l. idem, quod 4. 1. 1. syngraphum. leges suas a nobis subscribendas — 88. per portitores intelligere videtur ianitores. Illorum enim in ipsis vectigalibus recipiendis consueta fere asperitas minus videtur quadrare ad simile, quo lena vtitur, quam ianitorum in aditu ad principes patefaciendo facilitas, auro semper venalis — 92. expers op. quae. cop. quacumque ratione potero — 94. dignas dic. quibus supplex fiam — 95. mutuas ab amicis sine vsura fenere vel ab acerbissimis feneratoribus.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. 4. discessisti, abiisti igitur, idcirco, eum in finem vt. Omnia post forum delendum est, et post igitur ponendum — 5. dorm. in ot. ne cogitasti quidem de fallacia fingenda, qua re tibi nihil prius esse debuisset — 6. fuit ergo socors incuriosus, segnis fugiens laboris, qua tamen in re nihil loci erat segnitiae, neque socordiae Ter. Andr. 1. 3. 1: — reice pro reiice et Virg. habet Eclog. 3. 96. a flumine reice capellas — 6. 7. post quin imperatiuos reiice, amoue ad indicatiuum aberrat recipis, quin auxilium hero petis ab ingenio tuo vetere versuto, quo facile olim obculte fallendi rationem — 9. non vt alii serui ad her. fraud. sed adiuuandum eum celeritate nunc et calliditate vtar — 10. celox nauigium minus, maioribus celeritate sua inseruiens. Eiusmodi nauicula vtendum sibi dicit, i. e. properandum esse, sed quo dirigat eam, ad pecuniam eo ipso adhuc die inueniendam, nescit adhuc — 11. impe-

trire est: laetis auspiciis vti *inauguratum est*: aues felicia quaeuis ominantur, *quouis* modo, garritu, volatuque — 11. pro *porro* quidam legunt *parra*, quae auis (gauia forsan, Klein. tringa ranellus, Linn.) aeque ac cornix inauspicatae putabatur garrulitatis. vid. Hor. 3. carm. 27. v. 1. — 14. *vlmum* e qua petebantur virgae, quas igitur aut sibi aut Saureae metuendas esse conicit — 16. *atrienses* inter lautiores numerabantur seruos — *in mundo esse alicui* paratum ei esse, manere aliquem — 18. *a scaeuus* sinister est *obscaeuare*, quod explicant: malum omen offerre. Camerar. autem, recte forsan, edidit *obscoenauit*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

— 1. *filius familiatis* vt v. 43. pro fil. familias, herilis — 2. *lubentiores fac. quam Lubentia* (hilaritatis dea) *est*, i. e. summa perfundam eos laetitia — 7. *obseruauit* inter seruos erant, qui, quum aedium ostiique ex officio praeessent custodiae, *obseruatores* dicebantur. Alii *obuersauit*, aut *obseruauit* — 8. *aetatem* semper, *dix* παντὸς, *aal* — *modo* actutum, statim; versu enim 12. breuem esse dicit pecuniae inueniendae occasionem, quae, nisi Libano adiuuante, esset amittenda — 9. conueniam potius, quam te liberum fieri patiar — 10. *plagae* a vibicum tuberumque tumore vocantur *praegnantes* — *dab. plagi duc. de tergo* plagas ducentas tergo meo infligi patiar, Vid. 2, 4. 75. repete vero: Libanum vt statim conueniam — 11. sensus: Leonida, vt eius, quod optat, copia sibi detur, non habet, quod offerat, nisi vnum, peculium thesaurumque suum, tergum nempe verberandum — 13. *indipiscet* pro indipiscetur: tempus elabsum adsequetur, *quadrigis albis* sc. Solis, quae numquam cessant quidem nouos adferre dies, at huius tamen rei gerendae tempus, si semel sese subduxerit, numquam adsequuntae retrahent — 15. *occas. obpr.* occasioni non deesse — 16. *opimitates* res secundas *gaudio adfertissimas* (ab effercio) plenissimas — 20. Libanus pleraque Leonidae verba non audiuit, vocabuli autem *deuincti* audiuit syllabas duas vltimas *vincti*, quare dicit *non placet*. Conatum enim eius periculosae putat aleae esse plenum — *metuo in commune*, et mihi metuo, ne poena flagitii, ab illo commissi, simul luenda sit — *ne qu. fraudem frausus sit* commiserit (*frausus* mali quid ausus, a verbo aliquo ceterum perdito) — 23. *pro monstro est* male homini ominor, *extemplo* statim, *quand. qui sudat tremit* si video

fudantem simul tremere sudore frigido madere. Adludere Plautus putatur ad *fudicillum*, flagelli genus — 24. *properans* qui properandum mihi esse video *concesso pedibus* pedibus non vtor ad inuestigandum Libanum *lingua largior* in verbis inutiliter fundendis largus, quae lingua 25. *lacerat diem* nihil aliud, quam tempus perdit — 26. *linguam comprimit* taciturnam reddit *patronam explicat* v. 27. *comprimere* etiam sine *linguam* Rud. 4. 4. 81. et 5. 3. 46. est adigere ad silentium. cf. Amph. 1. 1. 192. — 29. *electare* i. q. elicere — 31. *gymnas. flagri* in quo flagris caedendo herus se exercere solet. Eodem sensu Aul. 3. 1, 5. Congrio queritur, a sene se habitum esse gymnasium — *custos carc.* toties in carcerem iniecte, vt custos eius posses videri — 32. *cat. col.* qui diu in catenis habitus es. Eodem sensu Pseud. 4. 6. 38. est colonia molarum — *virg. lasc.* cuius in tergo virgae lasciuire solent, et exsultare — 35. *per pedes* non, constrictus quadrupes, sed, ita pendens, vt pedes terram versus extenderentur — 37. ad pedes seruorum pendentium, ne eos, a quibus caedebantur, calcibus possent petere, pondus aliquod solebat adligari, h. l. *centupondium*, et id quidem *aequum*, quod aequilibre sit homini nequam — 38. vbi *manus* tuae *manicis ad trabem* sint *adductae* tu quasi in trutina positus pendeas — 39. nec *dependis* minus pendis, nec *propendis* plus pendis, quam illud libramentum hominis mali et nequam; ergo nudus, centum pondo es. Iocus autem eo fit acerbior, quod intelligi quoque versus potest: poenas soluis, quibus homo malus et nequam dignus est — 40. *Vae tibi*, indignantis h. l. est, et idem infortunium adprecantis — *Seruitus*, seruitii dea, hoc *Vae*, quod tu mihi inprecaris. *test. leg. tibi* tuum peculium esse voluit — 41. *verbis* (verborum) *velitationem* hanc contentionem nostram, quae verbis fit. Festus: vltro citroque probrorum obiectionem — *compendifacere:* non vsurpare, ea supersedere — 42. post *credere* signum interrogandi delendum est. *certum est* etc. decreui, tibi omnem rem *credere*, Lib: id vero *audacter* tibi facere *licet* — 43. *sis* si vis — 45. ad subplicia seruilia certos elegerunt dies, *carnificum dies* adpellatos, quos *celebrare* carnifices dicebantur, quum muneri suo vacarent — 49. iocans: *ergo mirabar* hem! id est, quod, vnde fieret, nesciebam. *Scap. gesti.* pruriunt — 50. quo ipso *hariolari* solent, verbera impendere — 51. pro *coniurati* malunt quidam *coniura-*

tib. — 53. tergus in geni masc. antique. hab. terg. familiarem domi; non aliunde demum petendum: paratus sum ad verbera perferenda. cf. Mil. 2. 2. 36 sqq. — 54. firmitudinem robur animi — 55. si tergo verberibus adcipiendis satis fieri possit — publicum pecuniam publicam — 57. vsus est opus est, vt 1. 1. 76. — 60. placide rogita ne iubeas actutum, properanter edisserere — 61. mansero exspectabo tuo arb. donec animum te recepisse senseris, vel ad vs. d. peris vel animam prorsus exspiraueris — 63. Leon. dixit iam satis est mihi sc. quod scio, vbi heri sint. — Lib. autem 64 id alio sensu adcipere simulat, quo, quibus satis est, diuites sunt — 67. as. arcad. qui adprime boni putabantur magnoque in pretio erant — merc. Pellaeo e Pella, Macedoniae vrbe, Alexandri Magni patria — mem. vt semper cum inf. praef. vendere — 71. iam deuorandum cens. argentum. Alii, quod si conspexeris intelligunt mercatorem iuuenem, deuorandum putant sensu obscoeno dictum — 73. ad femina seu femora, quod nimis hyperbolice dictum videtur: malunt quidam ad flemina, vlcera, quae oriuntur, vbi crura sanguine abundant — 82. nouisse callide eius faciem — 83. post haec sic, Leon., nisi Libano interpellante, statim perrexisset 84. extemplo etc. — 92. interuorto h. l. cum adcus. et personae et rei — aduentor hospes, mercator — 93. op. exasciatum asciatum, rudiore opera praeparatum (nunc sine mora perficiendum) — 96. nos fore vlmeos virgis vlmeis opertum iri — 99. op. prom. dare se adiuturum nos esse — 103. oblectabo confabulando retinebo; quo minus intret abeatue, quare Leon. v. 112. tene hunc — 106. adtigo, tago apud Plautum et alios pro adtingo, tango — 107. nom. commut. pro Leonida Sauream te nominaueris — 109. dico puto tantum vt vsus opus erit fieri me pugno malam tibi percutere, quo facilius mercator credat, me Sauream esse atriensem — 110. hostire par pari referre.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM I.

1. demonstratae a Leonida 2. 2. 79. — 2. puere a saepe obuio puerus — 4 - 11. aptissime excogitata Libanus verba facit, ad mercatorem oblectandum, ita omnia iocos risusque dant — 6. lepide fores dicit conseruas suas — et

7. *aedibus* suis se amicum esse. Gruterus tamen aliique *aedibus* expungendum putant, quod, qui in eadem essent familia, nude adpellati solerent *nostri.* Addo, quod, omisso *aedibus*, ambiguitas oritur, Plauto non indigna: *amicus sum nostris conseruabus.* Magis tamen comice se aedificio ipsi, vt antea foribus, amicum esse dicit. — 10. Ianua ergo eius mente praedita est. 11. *calcitronem* ianua, si quem praeuidet calcibus se petiturum, a me ianitore, quo minus hoc dolore adficiatur, auxilium petit. — 13. *si sit domi, dic. tibi* herus non est domi — 14. callide respondet; *Sauream ad tonsorem ire dixit,* quod Leonidam, qui Sauream mox erat similaturus, mercator in tonstrina viderat, Demenaetique seruum audiuerat 2. 2. 16 sqq. — 15. pro: quum iuisset, dicit *quum venisset,* memor, venisse aliquem Demenaeti seruum ad tonsorem, et incertus, an forte ipse ille esset Saurea; qua de re vt fieret certior, quaerit v. 19. *qua facie vester Saurea est? si is est* etc. si eumdem depinges, quem in tonstrina vidi, ero certior — 20. 21. Libanus faciem Leonidae pingit simillimam, quo, si redisset ille, mercator nullus dubitaret, eum esse Sauream — 21. statura *commoda* inter proceram et exilem media — 22. adnoscit mercator, eum esse depictum, quem in tonstrina conuenerat — 23. *contuor* pro *contueor* — cap. *quassanti* quod quum aut infirmitatis aut ebrietatis indicium posset haberi, Leon. v. 24. 25. iracundiae signum esse dicit — 25. *Aeacidinis* quales Achillis erant minae, qui ab auo paterno, Aeaco, vocatur Aeacides. Haec vero de Saureae similati iracundia praemonenda putat, veritus, ne comprobet re, quod 2. 2. 104. erat minatus, simul — 26. addit: *si me* etc. ne miretur hospes, si, quod 2. 2. 108. promiserat, seruus, a seruo percussus pugno, referiat.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *neminem* vnum incusat Libanum; sed solent irati, ab vno neglecti, conqueri de omnibus — 2. *nullus ven.* nullus pro: non; vsitatissimum est — 3. non inpune feret — 4. 5. *salv. iussi* etc. acerbissime cauillatur — 6. *obcessisti* pro: adcessisti, venisti — 10. *perii!* hospes: — precator adsis! — 13. *obcalluere* callo iam obducto plagas minus sentiunt, sensum plagarum adsuetudine amiserunt — 17. *non queo labori subped.* vt conseruorum quisque la-

bores subeat ei mandatos. Statim tres labores nominat, a Libano neglectos — 19. *operas arun.* retia, seu texta aranearum — 20. *in splend. dari bull.* bullas valuarum detergi polirique iussi — 21. *cum fusti*, vt, quos negligentes repererim, non verbis modo, sed verberibus possim sine mora castigare — 22. 23. mercatori persuadere vult, magnam ab hero pecuniam fidei suae esse mandatam — 24. *hara* Most. 1. 1. 39. *suis* additur — 25. *hem ergo, hoc tibi* adcedit, tamquam verberaturus, sed, patientiae Libani diffisus, deprecationi mercatoris locum facile dat — 27. *vicario tuo* qui, te in foro obcupato, vice tua fungebatur domi — 28. *delenire* eo, quod se aegre ferre dissimilat, me vices meas non ipsi detulisse, sed Sticho — 30. *vinario* negotiatori, aut cauponi — 32. *trapezitam* per quem statim satis fieret — 33. *sic* hac lege, vt statim solueret, *dedero* venditum ei vinum volui — *prius quae* vina ei *credidi* vendidi pecunia non praesenti — 34. *satagit* statim soluit — *adduc.* etc. vt non necesse sit, sequi eum in forum ad trapezitam — *scribit numos* argentum perscribit a trapezita mihi soluendum — 35. num *Dromo* (alius Demaeneti seruus) *merced.* totam *retulit* pro opere eo, ad quod efficiendum foras locatus a me est? — 36. *aieb. redd.* se relaturum esse *quam ext.* vt primum *redd. esset* ipse adcepisset — 37. *retineri* reliquum mercedis non solui sibi, *vt* etc. donec opus effectum dedisset, ad quod locatus sit — 39. *si velis, da* etc. indignabundus dicit: sic fit, vt, si quid amico commodaueris, cunctantius reddatur — 40. *odio suo*: odiosa sua inportunitate. — Recte viderunt interpretes, quae Lib. et Leon. v. 40. 41. dicunt, alterum alteri insusurrare, mercatore non aduertente. Loquuntur familiariter, quod in rem, vtrisque communem, erat — 42. *nunc* vt *adeam* — *priusquam* denuo *incip. tinnire* voce sua: saenire, loqui, quae audire nolim — 46. *negat* Libanus — 48. *repromittam* neminem amplius isto te nomine petiturum — 53. *omnium rerum credit* in omnibus rebus, seu, omnes res. Est enim seruus *actor* διοικητὴς πάσης οὐσίας Truc. 2. 2. 52. est *credere* cum genitiuo: *duarum rerum creduat* — 60. iungunt: *ego, me incerto,* quod pro: *ego incertus*, dum incertus ero, duriusculum esset. Malim iungere: *incerto nemini homini* pro quo v. 87. est *ignoto.* — Quum vidisset Leon., cautiorem esse mercatorem, magisque prouidum, quam cui eblandiri pecuniam possit, aliam ingreditur viam, et, quod verus

Saurea facturus fine dubio fuiffet, animum oftendit diffidentia eius obfenfum — 61. *perduint* perdant. *fubplicaffis* fubplicaueris — 62. *ferox eft* fuperbit, placet fibi *tractare* quia adhuc tractat, dum eas ipfe in manu habet *vig. min. meas*, quas mihi foluere debuiffet — 63. *nemo adcipit* contemtim: ego non defidero, hanc mihi pecuniam numerari! — 64. timidius mercator monere videtur, quare 65 fqq. periculum faciunt, pecuniae ei territando extorquendae — 66. *inpurum* vocat, diffidentiae plenum, vbi opus non fit, *nihili* hominem, ad negotia certe minime aptum, qui discernere nequeat, cui fidendum fit diffidendumve — 65. *ifti* Saureae (falfo) *non recte dicis* iniuriam infers, *malo iam magno tuo* qui non ceffabit, te vlcifci — 66. 67. Leon. mercatori: *perge porro* idem eft, quod v. 63. aufer te, abscede hinc, *flagit. hom.* homo turpiffime — 67. Lib. mercatori: *da, obfecro*, fi me audis, *arg. huic* Saureae, *ne male loqu.* ne diffameris ab eo, vulgoque derideare — 68. *mal. h. vobis quaer.* mercator obftupefactus minatur vltionem — 68. 69. Leon. Libano: *crur. diffr.* tibi *ni* hic in platea, ita vt omnes adftantes praetereuntesque audiant *iftum inpudicum percies* clara voce inpudicitiae adcufabis. (Nihil autem turpius in aliquem poterat dici, quam eum inpudicum effe, i. muliebria effe paffum.) 69. LIB. *perii hercle* quafi cruribus fuis metuens — dein mercatori: *age inpudice;* iuffus metuque coactus inpudicitiae crimen in eum confert — 70. *fcelefte fcelefto* qui fumus eiusdem farinae *fubuenire* pecunia tradenda Sauream mitigare *non audes* tamquam homo fufpicax — 72. *vapula.* vid. Perf. 2, 3. 17. — 78 fqq. Quum omnem ferui fpem abiicerent argenti, fine interuentu heri, a mercatore auferendi, perducendum eum ad herum vident ipfum — 78. *fugitare* hoc l. non a *fugio* fed a *fugo*, vt Pfeud. Prol. 8. Senfus: cenfes, herum nos non agniturum, eos, quos effe nos fumus profeffi — 81. excufandum Leonida fe apud mercatorem putat de conuiciis, quae ei fecerat — 82. *tu* prior *alteri* mihi *contum. fecifti* facto, quum fides mihi apud te effet nulla, ego tibi contumeliam modo *dixi*, quod in verbis modo pofitum erat inanibus — 83. *tam ego homo fum quam tu* peccare autem humanum eft, peccauimus vterque, tu, in diffidentia nimius, ego, dolore, ex fide mihi denegata, incenfus — *fcil. ita res eft* facilis mercator eft veniae inpetrandae — 84. fq. quo excufatior fit ira fua, nonnulla Leon. addit de fide fua,

Athenis nemini ſuſpecta — 84. nimiam cuiusuis generis felicitatem ab inuidia putabant faſcinari lacerarique, quare, qui ſe aliosque laudaturi erant, vt retunderent inuidiae tela, addere ſolebant *praefiſcine* ſeu *praefiſcini*, cui mente, interdum et voce, iungebant *dixerim*, ἀβασκάντως, ſeu μετὰ προβασκανίου — 88. mercator quoque excuſatam cupit diffidentiam ſuam — 89. 90. *Iam nunc ſecunda verba mihi facis* ſtatim explicat ipſe: *ſatis facis pro iniuria* — *huic capitulo* mihi — *ſordidatus* vili ac ſordida veſte indutus. Putat, mercatorem ob veſtitus vilitatem non credidiſſe, ſe eum eſſe, quem ſe profiteretur, quare dicit 91. *ſe eſſe frugi* huius rei cauſam eſſe parcimoniam, et negat *poſſe peculium enumerari* e veſtitu de peculio ſuo iudicari — 92. ex inſula *Rhodo* — 96. *negaſſim* negauerim.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM III.

1. Interrogatio haec indignantis eſt vituperantisque — *manſuetam* obtemperantem — 2. *vt qui* pro *vt quae* — 3. 4. *vbi* quo iudice *piem pietatem* me pietatem colere probarem *iſtis moribus moratam* pietatem talem *poſtulem* etc. ſi inpia ſim in eum, quem amo — 5. *an decorum hoc pium eſt* — *quid eſt?* qua in re aduerſor tibi? — 6. *matris imperium min.* minus obedientem matri eſſe? — 7. *neq. quae* parentes *delinquunt amo* probare poſſum — 8. *ſatis dicacula es amatrix* lingua quidem promtum habes, quod pro amore tuo effutias — 8. 9. *Phil.* ſenſus: in quaeſtu meretricio non lucrum ſpectare poſſum vnice vnum, quin eximium habeam aliquem, quem animi cauſa amem. conf. v. 12. 34. 38. — 13. te ita loquace mihi *vna parua pars de die orationis* qua ipſa loquar *dabitur* a te relinquetur — 15. 16. 17. *portiſculus* quibusdam videtur pauſarius ipſe, rectius aliis malleus, quo pauſarius remigium moderabatur — *repoſiui* pro: repoſui — *caſteria* locus, vbi, nauigatione quieſcente, reponuntur remi. *cauſa* commodum *famil. conſiſtit* ceſſat — *tibi* vt ſaepe πλεονάζει. Haec de vocabulis, a nauigatione petitis. Senſus vero eſt: cogere me potes, vt taceam, *tut. hab. portiſc.* quam diu in poteſtate tua ſum, *quin pol.* ne hiſcam quidem *ſi repoſ. remum* ſi'e ſeruitio tuo fuero exemta, i. e. ſi morte ero manu miſſa, *vbi* ſi *ſola in caſter.* ſepulta quieſcam, *omn. fam. cauſa conſiſt. tibi* tunc vero tu vide,

vnde te familiamque alas. Puellam vero de morte cogitasse sibi conscifcenda non verisimile modo est e versibus huius scenae 12. 32. 34. 36. 37. 38. qui, quam vehementer Argyrippum amauerit, palam faciunt, (magno enim amore polluto, quid femina possit, neminem fugit) sed clarius adhuc adparet ex Act. 3. sc. 3. (seu 4. 2.) v. 1. 2. 3. 5. 7. 18. 22. 23. Matrem autem probe intellexisse mentem eius, exinde adparet, quod eam v. 18. vocat *audacissimam* — 20. *contui* contueri — 22. *dicta docta* idem sunt, quod hoc ipso versu *verba blanda* — 23. *expetesso* vocabulum Plautinum pro: expeto — 24. *qui deludunt*, qui, quod dent, non habent. Dedisse quidem Argyrippum ex Act. 1. sc. 3. satis adparet: iam vero opes eius erant exhaustae — 25. *si quis* Argyr. — 26. *mater sua* Artemona — 30. *trud. larg. lacr.* cui, praeter lacrumas, non est, quod largiatur. Sic apud Ter. Phorm. 3. 5. 37. Dorio: repperi, qui det, neque lacrumet; da locum melioribus — 31, *hic dies summus* hic dies praestitutus Argyrippo est, quo aut viginti minas adferat, aut excludatur. vid. 1. 1. v. 76 et 90. et 1. 3. v. 75. ad 78. et 87. 89. — *est ap. me inop. excus.* inopia cogente hunc ei diem praestitui 1. 3. 44 sqq. — 32. Philenium ne ipsam quidem inopiam Argyrippi causa recusat pati — 33. *qua am. gr.* liberalitate capta morigera iis sis — 34. *obcupatus anim.* si quem habeo eximium — 35. *meum cap.* canum *contemples* contemplere *siq. ex re cons. tua* nam, nisi prospectum tibi fuerit, antequam forma inmutetur tua, aeque deserta viues, ac ego — 36. ego ergo *pasco alien. oues* quaestum corpore facio, vt te alam — 37. 38. opilioni conceditur vna saltem ouis peculiaris, sine me vnum Arg. *animi causa* amare — 39. *inpudentissimam* vocat filiam, non, quod meretrix est, sed quod vni certe amatori parcere vult, animo suo, quam matris auaritiae obsequentior — 40. *aud. dicto produx.* ita instituisti, vt dicto audientem tibi esse oporteat.

IN ACTVS III. SCENAM II.
Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM I.

Leonidae, cui mercator tandem viginti pro asinis minas tradidit, ea de re cum Libano exsultat triumphatque oratio. Vaferrimus tamen vterque dolis astutiisque suis argentum ab hospite cauto numquam expugnasset, nisi Demaenetus, ipsis adhuc nequior, tradi iussisset, Leonidam mentitus esse

Sauream. Vernilitas de nequitia ſua gloriantium omnis eſt ex triuio adrepta, quae, ſi lectori taedium creet, mirum non erit.

In verſibus 1 ad 9 verborum conſtructio inenodabilis fere eſt, nec, quum omnes codd. eamdem lectionem referant, coniecturae videntur locum habere poſſe. Quam verborum magnificentiam imperatores, magna victoria parta, in diis militibusque, ob operam egregie nauatam laudandis, ſolebant adhibere, ſuis ſimul ipſorum in laudibus haud facile parci, eamdem Leonidas, argento mercatoris expugnato, in ſuis virtutumque ſuarum laudibus efferendis videtur adfectare.

1. *Laudes gratiasque merito magnas habemus* ego et Libanus (tum) *Perfidiae* deae noſtrae victrici — *quum ſycophantiis dolis aſtutiis noſtris* copiis militibusque noſtris (quando *quum* et *tum* ſibi reſpondent, *tum* interdum, vt h. l., ſolet omitti) — iungendum eſt *grat. habemus* v. 1. *freti* v. 3. *potiti* v. 9. — duces ſolent in aciem deſcendere *freti* mox viribus ſuis, mox hoſtium inbecillitate. Vires autem horum ſeruorum erant *ſcapularum confidentia* durities plagis adſuetarum, quare inbecillam quidem ſpernebant *vlmorum* ironice dictam *virtutem:* ſed et aliae hoſtium erant copiae, magis, quam virgae, metuendae, verſ. 4. ad 7. *ſtimuli* quibus patibulatos ſeruos forabant Moſt. 1. 1. 53. ſeu fodiebant Curc. 1. 2. 40. quos ſerua ſaepe paſſa *ſtimulorum ſeges* vocatur Aul. 1. 1. 6. *laminae* quibus candentibus vrebantur, *cruces* quibus figebantur, *compedes, nerui, catenae, carceres, numellae* genus quoddam vinculorum, *pedicis* reſtringebantur pedes, vt manicis manus, *boia* aliud vinculorum genus, *indoctores* lorarii, *gnari terg. no. qui ſaepe* etc. a quibus ſaepe caeſum tergum noſtrum cicatrices duxit. — Haec omnia tormenta ſunt *legiones, copiae, exercitus eorum* ſc. hoſtium, a quibus metuendum erat. Gratias igitur v. 1. habemus *aduorſum* eos exercitus *potiti* ea quidem victoria, vt, elabſi iis cruciatibus, argentum auferremus. *potior* igitur ſumo ſine caſu poſitum, qui caſus e contextu ſubplendus eſt. Supereſt τὸ *qui* v. 4. quod non omnibus in codd. et edd. veteribus reperiri conceditur; quodſi vero genuinum eſt, ἀνακόλουθον arbitror eſſe adnoſcendum — 10. *comitate* auxilio, dum adſum ei ad herum filiumque eius ſeruandos. Sic *comitas* eſt ſtudium aliorum ſeruandorum Rud. Prol. 38. — 16. *verb. conceptis* alio praeeunte, et ius iurandum verbis

certa comprehensum formula dictante — 18. *adv. octo* vid. Amph. 1. 1. 7. — 19. *astutos* qui ferire sciunt, vt dolorem, qui sit maximus, adferant. Alii legunt *artitos* firmis artubus instructos — 22. *fideli*, qui *tibi* fidebat — 29. *adfectos* instructos — 31. *decuit* cum duplici casu *me, te*, et *ingenio nostro* — 36. *inclamauit* increpuit — 38. *memoriter* me non monente fraudis memor, de qua inter nos conuenerat — 41. *lacinia* vestis parte — 44. *asinos* viginti minas pro asinis adceptas, quas se castigaturum iocatur, si forte in crumena rudant.

IN ACTVS III. SCENAM III.
Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM II.

Ad versum vsque 28 Arpyrippus Pheleniumque non senserunt, Libanum Leonidamque praesentes sermonem eorum clam sublegere.

egeo tui ad animi hilaritatem te praesente *amans* egeo *abeuntis* qui abire a me vis! — 2. pro *aliquanto* Aldina habet *ah! quanto*, conuenientius certe — 3. *salue* non solum venientes dicebant, sed saepe etiam, vt h. l., abeuntes — 4. *supremum* sc. Vale! adludit ad ritum funerum. Sic Virg. Aen. 3. 68. animam sepulcro condimus, et magna *supremum* voce ciemus; pro quo 6. 231. dixitque *nouissima verba* — *dom. ire iussit* dixit *ilicet* quod vocabulum funerum aeque, ac iudiciorum, solenne est, cum qua explicatione consentit, quod Philenium v. 5. de *funere* dicit sibi *acerbo* — 7. *nox* dictum volunt pro *nocte*, vt Rud. 2. 4. 4. sed vtroque loco alii legunt *mox*. E versu quidem 8 adparet, seruos intellexisse *nox*, aut *pernox* forsan, quod 9 pro *interdiu* obponunt *interdius*, quod et Aul. 1. 1. 33. et saepius legitur — *negotiosus* re pecuniaria obcupatus, vnde sumat, quod Cleaeretae soluat — *Solonem* iocose vocat, qui leges iam meditetur, quibus lenam amicamque teneat. vid. 1. 3. 81 sqq. — 13. *licessit* licuerit — 15. dum nugabantur serui, non audierant, quos Arg. et Phil. sermones caedebant, quos vt porro adcipiant, Lib. vult sileri — 17. *me a vita abiud.* mortem mihi consciscam. — 23. Sic Maecenati Horatius: te meae si partem animae rapit vis maturior, quid moror altera? — 25. *efferamur* sepeliamur *sic* complexi nos inuicem — 27. *qui pendet* flagro caedendus, qui pendens plectitur — 29. *num fumus est haec mulier* hunc iocum explicat v. 30: num

Philen. tamquam fumus, oculos tuos mordet, quod eos video ſtillare lacrumas? Hor. I. Sat. 5. v. 80. et Ovid. Met. 10. v. 6. fumum vocant lacrumoſum — 31. me *perdidiſtis* amiſiſtis, hodie moriturum v. 40. 44. — *Patronus qui vobis fuit futurus* qui libertate vos fui donaturus — 35 *verbum caue faxis* tam proteruum; ne ſumas tibi, ad amicam meam adludere — Leon. ſine dubio in mente habuerat *mihi* velim dari; id vero, quod herus aegrius fert, cogitaſſe vult: *tibi* opto — 36. Lib. qui inanem ſentit Leonidae explicationem eſſe, ait: *hunc hom. verberare* velim — 37. Leon. contra: tu, qui me verberare valeres *cinaede calam.* homo inualide? *cinaedus* ſaltator, qui Mil. 3. 1. 73. *malacus* mollis vocatur, alias etiam ſignificat: turpiter inpudicum, ſcortum virile — *calamiſtratus* qui calamiſtro comam criſpat, homo mollis — 38. *qui pro cibo* etc. ipſe quotidie verberaris — 39. *vt veſtrae* quanto feliciores vos vtrique eſtis, quam ego ſum! — 44. *daturus dixit* Hellenismus: ſe daturum eſſe dixit — 47. *qui non perdo* perdere non poſſum quod non habeo — 49. Leon. Libanus prehenſurus erat ſolum, vt ſeorſum diceret, quae 56. 57. 58. ei dicit; Argyr. vero, quod conſultaturos putat, qua via argentum inueniant, ſuadet *complexos fabulari* eos ſecum ſimul, vt ſe quoque et Philenium participem eſſe paterentur conſultationis ſuae. Serui autem verbum illud diſſimilant ſe intelligere *coniunctos*, ſed explicantes *amatorie complexos* dicunt, Libanus: ego complexum Leonidae nihil moror, non ſuauis mihi erit, et Leonidas: *haec* Philenium *meum* complexum adſpernatur; tu eam complectere interea, dum nos ſeorſum confabulamur. Iubet igitur Arg. v. 56. ſeruos ſeorſum concedere — 56. a *vin'* ad 58. *ſequere hac* ſerui ſeorſum conſilia capiunt Argyrippi deludendi, qui Philenium interea diſſuauiatur. — 58. Reuerſis ad ſe Argyrippus: *ecquid eſt ſalutis?* num viam reperiſtis viginti minarum inueniendarum? *ſatis loquuti?* num breui hoc temporis momento ſatis iam de auxilio mihi ferendo conſultaſtis? — 65. *cuſtos herilis* heri tui, *decus populi* tui, vnde ortus es, *theſaur. cop.* a quo peti licet copiam omnis conſilii auxiliique. — 66. *Salus interioris hominis*, animi, vitae meae — *amoris imp.* quo duce amore potior, iam deſperato. — Iuuenes, quis neſcit, quam largi eſſe ſoleant in laude eorum, a quibus in rebus trepidis auxilium petant adcipiantue. Sic apud Ter. Phorm. 3. 5. 11. Phaedria

lenoni: tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu — 70. *baiulabo* viginti minas argenti, plus trecentos thaleros, non exiguum profecto onus — quare 71. *pressatum* herum — 72. *hanc* Philenium *iube* orare *mecum* me. vid. Caſ. 2. 5. 16. — 73. iubes me argentum conlocare in te *plane* tamquam in plano, vbi conlocatum maneat: hoc autem fieri nequit, ſed argentum erit *procliue* a te delabſum feretur *iſtuc* ad Philenium, (ei daturus es) quare iube eam ipſam id a me petere — 74. 75. argentum vel ſpurciſſimo homini blandam reddit meretriculam — 78. manibus tuis prehende caput meum, ad te adtrahendum, quo me diſsuauiere — 80. *confricantur* niſi genua mea permulcens mihi ſubplicauerit — 85. *illum* Libanum — 86. *i bella belle* cauillans vt Curc. 4. 2. 35. dicit: quae me nequiter fricaſti, ſubplica nunc Libano, cui v. 87. *cape hoc* argentum — 89. Libano inſuſurrat, qui 90. *taceas* non eſt, quod me moneas, *me ſpecta*, promitto me, in hoc deludendo, te ipſum eſſe ſuperaturum — 95. *conticinio* ſero veſpere, nocte iam ineunte; tunc vero pecuniam lenae adtuliſſet ſero, quod Diabolus v. 44. *hodie* adhuc daturum ſe eſſe promiſerat — 104. *putillus* videtur eſſe adpellatio eiusmodi fere animalculi, quale anaticula etc. — 105. *proſerp. beſtia* eſt ſerpens; ſenſus: oſculans tuam linguam iunge cum mea — 109. *vehes me* tamquam equus, inſidentem tergo tuo — ante verſ. 111. in MS. Auguſtano legitur verſus: *perii, illic habebit flocco iam homo lumbos meos*, quem probat Acidalius, ſed numeris reſtitutum: *perii, iam illicce meos hic lumbos flocco habebit* — 111. *ſi verum quidem eſt decorum.* Palmer. *decorum* recte putat gloſſema, adſcriptum ab aliquo, ad interpretandam vocem *verum* — 113. *conſuetus* in luſu olim puerili, quadrupes fias — 114. *abi* laudantis eſt: recte! quo ſenſu *abi* et apud Ter. obcurrit, Adelph. 4. 3. 11.: Cteſipho, patriſſas, *abi*, virum te iudico — 115. *vt tu incedis* ſub onere ſuo Argyrippus ſerpſiſſe potius, quam inceſſiſſe putandus eſt — 116. *dem. de hordeo* deducam partem pabuli, *niſi tolutim* citius *badizas* incedis, niſi te ocius moueris — 119. *ad piſtores* in piſtrinum — 124. *etiam* quin — *adgredire* adgrederis — 131. *huius* Philenii *operas* noctes — 135. *commodas* iuſti ponderis — 136. pro *face* Lipſius *faciem*, et id pro *faciam:* veteres enim *faciem*, *dicem* dixiſſe pro *faciam*, *dicam* — 138. *caput* excogitaui fallaciam — 139. *pes fui* cuius opera

caput carere nequit — *nec caput, nec pes* prouerbialiter: totum est nihil — 145. *pactis* (passiue) *legibus* si ad conditionem quamdam adcederes — *quid id est?* quae est ea conditio? — 147. *meritissimo* (substantiue) *eius* merito eius maximo — 148. *dispulsos compulit* amores nostros, qui in eo erant, vt dispellerentur, coniunxit denuo — 149. *haec* crumena argenti plena — 154. 5. quod Libanus dicere coeperat, mali ominis esse videbatur, quare Argyr. *heia* vni nunc locum demus laetitiae.

IN ACTVS IV. SCENAM I.
Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *syngraphus* formula pacti — 3. *poeta* artifex — *ad eam rem vnicus* quo nemo in scribendis pactis potest esse cautior — 11. *hominem neminem* marem omnino nullum *alienum* praeter Diabolum, et quem hic miserit secumue adferat — 18. *cerata tabula* pictura cerea *inutilis* tuo quidem iudicio, quam tu quidem amotam ex aedibus malis — 22. *cera* vnde tantum abradi possit, quantum satis puellae sit, ad literulas amatori alicui scribendas — 24. vt Horatii verbis 1. 36. 17. vtar: in nullum virum putres deponat oculos — 25. *caeca continuo sit* e conuiuio statim abire iubeatur, vt adspicere nequeat — 26. *postea* post coenam, seu omnino: porro. Alii *poscat* pocula toties, quoties tu — *aeque pocula* explicant: aeque capacia; forsan hic versus idem iubet, quod v. 27. non nisi a te poculum adcipiat, non nisi tibi propinet — 28. *sapiat* sermo est de vino; intelligo igitur: ne sit in vino fastidiosa, sed, quod tu vinum laudes respuasue, idem et illa. Audi apud Ter. Heaut. 3. 1. 48 sqq. Chremetem de Bacchide: pytissando modo, mihi quid vini absumsit! sic hoc dicens: asperum, pater, hoc est! aliud lenius, sodes, vide! releui dolia omnia, omnes serias — 30. *pede pedem homini* mari cuiquam *premat* quae meretricularum rusticitas nescio quae inuitatio esse solet — 31. *lectum* triclinarem — 32. *det cuiquam manum* qui subleuet surgentem. — 35. *Quum iaciat* talos, ne dicat TE! nullo certo nomine edito, sed *nomen nominet:* Diabole! — 37. *deum nullum* quia plerique omnes Graecorum dii elegantes esse solebant formarum spectatores, et, si quid complacitum erat semel, magni amatores — *si magis religiosa fuerit* si qua in re sua marem deum inuocandum esse putet —

39. *nutet* capite, *nictet* oculis, *adnuat* quaeuis per ſigna loquatur — 41. *optumum eſt* illam in tenebris nusquam moueri, ſed cubiculum excipio meum — 44. *votitam* Nonius et Camerarius explicant: religione aliqua prohibitam; Lambinus vero et Acidalius praeferunt lectionem *vetitam* quam et ſenſus et metrum poſtulare videntur — 45. *captiones metuis* ne tua ipſius lege *vetari* ſe dicat, morem tibi gerere — 47. *verbum perplexabile* ambiguum, quo alius quis indicari ſibi ſentiat, quod tu non animadvertas. Ter. quoque habet *perplexe loqui*, Cic. eodem ſenſu *aliquid obſcure iacere*, et Lucret. *verba in ambiguo iaculari* — 48. *ſciat loqui* inepte Diabolus vetat, pro *loquatur*. nemo enim vetari poteſt, ſcire id, quod ſcit — 49. *obcoepſit* pro *obceperit* — 50. *linguam proferat* v. 3. 3. 105. — 53. pro *ſauium* quidam legunt *ſaliuam*. Flagranti autem amoris ardore torreatur oportet, qui vel ſaliuam amicae ſitiat! — 54. *interim* me Philenioque potantibus *mater ad vinum non adcedat* ne velit compotrix eſſe. vid. Ter. Heaut. 3. 3. 7. Clitipho in vino fuerat inmodeſtus, et v. 11. 12. pater monet: concedas aliquo ab ore eorum aliquantiſper, *multa* enim *fert libido, ea prohibet facere tua praeſentia.* Sed *interim* poſſet etiam explicari: nobis abſentibus non ipſa lagenas exſiccet — 61. *pure velle habere dixerit* ſecubare voluerit, a te ſegregata — 62. *tot noctes* etc. tecum cubet — 63. *mortualia* carmina praeficarum, quae nugae ſunt.

IN ACTVS IV. SCENAM II.
Rectius IN ACTVS V. SCENAM I.

Cur ſcena haec Actui adſignanda ſit quinto, in argumento dictum eſt.

2. *eius* Demaeneti — v. 3 ad 6. apoſtrophe ad Demaenetum — 3. *ain' tu?* tu vero hoc te inpune ſperaſti laturum? — 4. *vxori excuſ. te, et dic. ſenem.* Sic apud Ter. Phorm. 5. 10. 21. qui mihi, vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes — 5. *amanti* mihi Diabolo, Argyrippo enim filio non tam praeripuit ſcortum, quam noctem eius argento ſuo extorſit — 6. *ſubpiles vxorem,* ſic et 5. 2. 38. ſubpilabat *me,* aliis locis cum datiuo Men. 5. 1, 39. pallam atque aurum *vxori tuae,* et 5. 2. 52. ſubpilat *mihi* aurum et pallam — 7. *tacita* quam vt flagitia tua taceam, non praedicem vxori tuae — 8. *ad illam*

vxorem tuam Artemonam — 9. *ante obcupassit* (obcupaverit) *te* praeuenerit te — *effliges* de medio tolles — 13. *amoris causa* aegre ferens, Argyrippum, et, eius gratia, Demaenetum ipsam a Philenio tibi esse praelatos — 14. *quam sua causa* vt Artemonam moneas — 16. *cum suo sibi gnato*, hoc *sibi* plane abundat, de qua nimia elegantiae adfectatione supra ad Amphitr. 1. 1. 113. dixi. — *vnam* eamdemque — *de die* vespertino tempore non exspectato, medio iam die potare, negotiis debito.

IN ACTVS V. SCENAM I.
Rectius IN SCENAM II.

1. Conuiuae plerumque dicuntur *discumbere*, *decumbere* autem aegroti: non vero Plautus solum, et hoc loco, et Merc. 1. 1. 98. *decumbere* de conuiuis vsurpat, sed Ter. etiam Phorm. 3. 1. 28. *prior bibas, prior decumbas, coena dubia* etc. — *sis* si placet — 3. *mecum adcub.* in lecto meo triclinari — 4. *piet. oculis dol. prohib.* quo minus oculi id circo doleant, i. vt fine dolore adspicere possim — 11. *putem ego?* non est, quod suspicer; non ita dissimilare calles animi moestitiam, vt non in vultu tuo cernatur expressa — *vt quasi* alterutrum erat satis, aut *vt si* aut *quasi* — 12. *dixis* dixeris — respondent sibi *ne dixis* ne tale quid dixeris, et *ne sic fueris* ne talis tu fueris, qui si non esses, *illico ego non dixero* ego te talem esse non dicerem — 13. magnum oportet esse artificem, qui, animo curis adfecto, hilaritatem ita possit vultu mentiri, vt non spasmis potius ad risum quasi Sardonium videatur contortus.

IN ACTVS V. SCENAM II.
Seu potius IN SCENAM III.

1. *ain' tu?* hoccine credibile est? — 4. *neque diuini* etc. non mihi vlla in re fidem posthac habeas vel sanctissime iuranti, si etc. — 6. *scelesta* ego, fatua, stupida, quae non sensi, me falli — *praeter ceteros* iunctum cum *maxime* v. 7. quatuor adiectiua *sicc. frug. cont. amant.* iubet in superlatiuo intelligi — *siccum* sobrium — *frugi* probum, innocentem, — *continent.* qui abstineat se voluptatibus — 8. *ante omnes* eamdem habet vim, quam antea *praeter ceteros maxime* — *madidum* vinosum — 10. *ni vera ista essent*, ni vitiis, quae dicis, esset dedi-

tus — 12. 13. *cum filio vna* et *decrepitus senex* vtrumque facit ad turpitudinem rei augendum, mulieremque magis inflammandam. *Crudus senex* est, cui adhuc satis virium super est, cui obponitur *decrepitus senex*, qualem Artemona virum putauerat suum, exhaustus; cum a re publica, tum ab vxore sua rude donandus! — 14. *hoc ecastor* etc. Confer. Ter. Phorm. 5. 10. 23. *haecine erant itiones crebrae, et mansiones diutinae Lemni?* — 17. Heinsius volebat: *conruptelae est liberis* conrumpit filium Argyrippum. Sed omnes Codd. habent: *apud scortum conruptelae* (studet), *et liberis lustris studet*, ea frequentat, ibi, quam domi suae, beatior sibi videtur. *Lustra* lupanaria dicuntur *libera* a liberiore peccandi copia, nullis ibi frenis licentiae iniectis — 18. *sublimem rapere*, ita auferre, vt terram ne tangat. Sic ap. Ter. Andr. 5. 2. 20. *sublimem* hunc intro *rape* — 19. *tace modo* non opus est, vt instiges me, *nae illum ecast. miserum habeb.* mea sponte tam aspere tractabo eum, vt miser sit — 20. conf. Ter. Phorm. 5. 10. 41. *habet haec, ei quod, dum viuat vsque, ad aurem obganniat* — 21. in caussa publica aut priuata aliqua — 22. somno sepultum rhonchos edere — 23. *ille* vero *opere foris faciund. lassus* foris scortando defatigatus — 24. *fundum* etc. scortis operam dat, vxorem negligit — post versum 25 Gulielmius inserendum putat versum a Nonio citatum: *quin etiam me miseram famosam facit flagitiis suis* — 31. *aucupemus* obseruemus, pro: aucupemur — 33. vulgaris lectio *conruptum*, Lipsius vero e Vat. Cod. restituit *conreptum*. Recte arbitror. Minus enim blande amica audiente dixisset, se *corruptum* eius amore esse, sed *conreptum* se esse, penitus eam sibi esse dilectam, cuius amplexu subtrahere se nequeat, id quidem satis certe blandum erat — 34. 35. 36. promittit, se pallam vxori subrepturum, Phileniopue esse donaturum. Quod vt meretricula eo certius confidat facturum eum esse, se ne summa quidem sibique exoptatissima mercede auocatum spondet hoc a consilio iri, *vita* sc. *vxoris annua* i. e. si quis praesagiret, vxorem non plus vno anno superstitem fore, ea lege, vt pallam eius relinquat intactam. cf. Cas. 2. 8. 63. — 38. 39. multa, quae furto adhuc ablata mihi dolui, *ancillas suspicabar* abstulisse, nunc vero video, virum meum fuisse furem, miserasque insontes cruciatas esse — 41. iubet vinum dari *ab summo* i. e. initio facto ab Argyrippo, vinum poscente,

qui summam triclinii premebat partem; senex ipse medius, qui locus erat honoratior, Philenium vero interior adcubabat, in gremio senis, ima, vbi amicae et vxores solebant; quare, *tu* Philenium *interibi* interea, potante Argyrippo, *ab infimo da suauium* mihi — 42. *capulus* a capiendo, h. l. sarcophagus, cadauera capiens, *capuli decus* senex, quem deceret cogitare mortem, qualis senex Mil. 3. 1. 33 sq. vocatur *acheruntícus, capularis* — 44. *an foetet anima vxoris?* an graueolens eius habitus est? — *nautea* aqua de sentina — Verba Argyrippi v. 46. *quid ais, pater* — et v. 50. *ecquid matrem amas?* vix videntur ita posse disiungi, vt Artemona tres versus 47. 48. 49. potuisset interfari, sed versus non puto transponendos, puto potius Argyrippum *quid ais, pater* — dixisse dum poculum admoueret ori, et postquam biberat demum adiecisse *ecquid matrem amas?* — 52. *fenerato funditat* cum fenore ei reddam iniuriam mihi inlatam, conduplicabo — 55. *mihi, vxori* opto. cf. Capt. 1. 1. 5. — *Venerium*, iactus talorum, si omnes quatuor tali cecidissent dissimiliter, vocabatur *Venus*, putabaturque felicissimus — 56. *mulsum* vinum melle mistum — 57. non queo *durare* diutius haec ferre. Amph. 3. 2. 1. iocans parasitus addit: *si non didicisti fullonicam, non mirandum est.* Iocum latere in verbo *durare* adparere putant. Gulielmus dicit: *durandi* verbum fullonum proprium erat, quod vestis coacta et incretata durescat. Quam verbi significationem si exemplis Gul. idoneis probasset, interpretatio loci esset optima. Si vero addit: absque hoc sit, Sibyllae folium erit versus in Asinaria: *non queo durare* etc. hoc quidem argumentum est nullum. Gronouius igitur quaerit: quis ita locutus est? ipse vero explicat: fullones, quando vestes curabant, i. eluebant et interpolabant, *durabant*, teterrimum tolerando odorem ex aqua fullonica vrinis permixta. Num vero in vna arte fullonica quidquam ita est perferendum, vt fullones κατ᾽ ἐξοχὴν dici inde possint *durare?* Forsan sic posset locus enodari: dixerat mulier *non queo* diutius *durare*, diutius adspicere, quod mihi oculi dolent, et diutius maledicae linguae verberibus aures praebere; paras. responsurus est: non mirandum est, te diutius durare non posse, hoc vero exprimit: te fullonicam non didicisse, i. e. te non ferre posse, vt, sicut a fullone pannus pedibus manibusque, sic tu istorum conviciis et maledictis calcere ac percutiare; seu, si, quod ful-

lones solent, pedibus calcare non didicisti, in oculos inuadi optimum est, i. e. vnguibus tamen in oculos malefico inuolare potes. — 58. *nunc* haec omnia postquam aucupasti ex insidiis clanculum, *optimum est*, *in oculos inuadi* vt tu repente in conspectum mariti prodeas; sed ambigua est locutio. intelligi etiam potest: vt vnguibus marito in oculos inuoles — 59. 60. *istaec* sc. v. 55. Te, Philenium, mihi, vxori mortem! — 60. *pollinctorem* qui Demaenetum, quem v. sq. vocat mortuum, abluat. Eodem sensu apud Ter. Phorm. 5, 10. 37: exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tempus est — 66. *in parte* sic ap. Ter. Eun. 5. 8. 25. Thraso: vt haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem — 69. *regem* suum parasiti vocabant diuitem stultum eum, qui eos pascebat. Stich. 3. 2. 2. confido me meum obtenturum *regem* ridiculis meis. Capt. 1. 1. meus *rex*. Hor. 1. ep. 17. equus me portet, alat *rex*. Ter. Phorm. 3. 1. 24. nemo satis pro merito gratiam *regi* refert. — Non superuacanea quidem sunt, quae parasitus abiens v. 62. 69. dicit, sed, qui fiebat, vt ceteri omnes, eo secum loquente, tam diu tacerent? Non abhorret ab animi motibus, Artemonae iram, Demaeneto horrorem, vocem aliquamdiu praeclusisse, Phileniumque et ipsam, quorsum res euaderet, perturbata mente exspectasse. Argyrippus quidem matrem, quum primum conspexit, vt consuerat, salutat: *mater salue!* ea vero non resalutante, sed oculos potius in virum praecipue coniiciente minacissimos, et ipse territus tacet. Mutae igitur hae quatuor personae aliquantisper fuere, at nullo tamen modo otiosae. Quicumque enim in scenam prodiere, agant, donec abeant, oblectentque spectatores, licet mutae, vultu tamen gestibusque, animi, quo, quae gerantur, ferant, indicibus loquacissimis. Pictura si mihi delineanda ad Asinariam esset, non aliud eligerem momentum, quam hoc Artemonae, Demaeneti, Argyrippi, Philenii taciturnorum. Artifex, opinor, in pertexenda pictura arte vsus foret magistra — 70. Primum in Philenium Artemona inuehitur: cur ausa es virum meum ad te recipere? *receptio virum* vid. not. ad Aul. 3. 2. 9. — 71. Ex animo haec, ni fallor, respondet: *me quidem miseram odio enicauit* i. non inuitaui eum, alliciendumue curaui, sed ipse hic senex decrepitus *odio* i. odiosa amatione sua, vt Rud. 4. 5. 14. exprimitur, *enicauit me* taedio nauseaeque mihi fuit. Non aliter enim

senes, quamuis largi, amantur a iuuenculis. — Nunc marito: *surge amator* admissarie meretricum, *i domum* vbi te manet, quo dignus es — 72. *Nullus sum* perii, sed mulier accipit eo sensu, quo *nullus* est *nullius pretii* idem quod *nequam* — 73. *cuculus* nota auis, quo nomine adpellabantur in re minus honesta deprehensi. Hor. I. Sat. 7. v. 31. magna compellans voce *cuculum* — 75. *abscede* hinc *ergo* vt te sequar *paullulum* breui ante me *istuc* domum — 76. *Iam* statim tecum *obsecro* hoc nolis. post *vxor* ponendum est signum interrogandi — 79. *murrham* myrrham. Resina myrrhae inter vnguenta numerabatur suauissima. *myrrham olet* halitus oris tui myrrhae dulcedinem aequat — 80. *ecastor quin* adfirmat, sic et Merc. 2. 3. 77. *hercle quin* tu recte dicis — *promisit* Philenio pallam, quam *tibi*, mater, subrepturus esset. Alii *promisit* explicant: minatus est — 81. *bellum filium* iron. quamuis irata marito, probare tamen non potest testimonium, a filio contra patrem dictum — 83. *si nihil aliud sit* si nihil aliud peccassem, quam filium hunc perduxissem, iam vnum hoc satis est, cuius me pudeat — 85. ab vxore per viam rapi, id quidem horret, quod omni populo praeberetur deridendus, quare: *non licet* etc. — 87. Surgens Demaen.: hic lectus cum alio permutandus mihi erit, in quo male cubem — *iudicatum* deprehensum conuictumque — Philenium, vt solent meretrices, quem perdidit, deludit insuper! Primum v. 89. praesente et audiente Artemona dicit: *de palla memento, amabo.* Dem. respondet: id ego non magis potero, quam tu iubere potes, *hanc* Artem. *hinc* e domo tua sine me abscedere — deinde inridet v. 90. *imo intus potius* abscede, *sequere hac me* praeiturum se similat in conclaue interius, *mi anime*, Demaenete — qui gemens: *ego vero sequor!* quam sequi me oportet, vxorem! — Morantem quum Art. abigeret *i domum* denique Philenium deludit: *da sauium etiam priusquam abis* cui, inrisionem diutius non ferens, abiens *i in crucem!* qua exsecratione, quod audiente vxore noluerat, intelligere se fatetur, se non amatum a Philenio, sed ludibrio tantum esse habitum.

GREX histrionum. I. *volup'* pro *volupe.* Codd. et priores edd. habent *voluptatis.* Men. 4. 3. 3. etiam pro *volup* codd. habent *voluptas.* Mil. 3. 1. 127. edd. vett. pro *volup* habent *volupe:* sed 4. 1. 1. Camerarius demum et Lambinus pro *volup* posuere *voluptas* — 6. *sic* vt grex praeibit ipse.

COMMENTARIVS IN PLAVTI AVLVLARIAM.

IN PROLOGVM.

1. Exſpectandum erat, fore, vt ſpectatores, ornatu Prologi conſpecto, exclamarent: eccum eum! heu quis ille? quare Prologus: *ne quis miretur* quid ſibi hic ornatus velit, *qui ſim paucis eloquar*, has enim voces puto iungendas, ſemicolo poſt *ſim* deleto, et poſt *miretur* poſito — 2. *Lar* praecipuus deus tutelaris domus alicuius, familiaeque in ea habitantis — deo in primisque Lari poeta Prologi partes dedit, quod, quae de theſauro, ſeu de *olla* (*aulam* antiqui dicebant, vnde *Aululariae* nomen) auri plena, erant praemonenda, ab vno eo ſciri poterant narrarique — 4. *multos annos eſt*, (iam durauit) *quum* inuſitatius quidem dictum, at non tamen obſcurum, pro: multi anni ſunt, ex quo (tempore) — 4. 5. Acidalius contra omnes codices legendum putat *color patri* pro: a patre. Quamuis enim Lar non multum honoris ſibi habitum eſſe queratur, eum tamen non negaſſe dicit, Larem ſe ab iis eſſe agnitum. Sed retinendum tamen videtur *colo*, i. poſſideo domum, Lar eius ſum; meo Laris officio non defui; *patri auoque* datiuum puto, qui vocatur commodi: meo Laris officio commodis eorum in tuenda domo inſeruiui. Nominat autem *auum*, *patrem*, *nepotem* vt *multos* iſtos definiat *annos*, per quos ſe Larem eius domus fuiſſe dixerat. 7. *clam* ſaepius quidem cum ablat., ſed nec cum adcuſ. raro — 9. adcedo ad eos, qui *quoniam* ex abbreuiato aut male lecto *quum iam* ortum eſſe putant — 11. *optauit potius* maluit, praeoptauit — 16. *eequi* aduerbialiter: *an forte* — 17. *mai. honor. hab.* ſanctius ne me culturus eſſet — 18. *minus minusque inpendio* negligentius in dies me coepit colere — 29. *de ſummo loco* nobili loco ortus — 30. pro *autem* nonnulli malunt *autumat* — 36. *Cer. vig.* τοῖς θεσμοφορίοις quae ſacra ieiunantibus a mulieribus celebrabantur nocturna. Ceres et Proſerpina adpellabantur θεσμοφόροι — 39. *ne ſubreptum* pro *ſubreptum ne*.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Nonnulli actum primum, cuius duae scenae sunt, in quatuor diuiserunt scenas, quod bis Euclio cum Staphyla conloquitur, semel sc. 1. v. 28 ad 39. Staphyla, et semel sc. 2. v. 27 ad 41. Euclio loquuntur secum.

2. *ocul. emiss.* ad explorandum curiosis — 3. *nam cur* pro *cur nam.* sic et v. 5. *nam qua* pro *qua nam* — 3. *vt misera sis* id ipsum volo, vt, quam te vocas, misera sis — 4. *aetatem malam* esse senectutem, ex Men. 5. 2. 6. adparet: *vt tu*, quae *mala* es, *aetatem malam* senectutem *exigas te dignam* malam, infelicem — 6. *stim. seges* esset: cuius in tergo, quoties stimulis caesa sis, vibices testantur densissimae; sed non semper homo id est, quod ab irato ignominiose adpellatur. cf. Cas. 2. 8. 11. stimulorum loculi. — *illuc* (ostendit locum digito) *regr. ab ostio!* sed morante ea altiore voce inclamat *illuc!* — *sis* aptius iungitur cum *vide vt incedit*, qui vituperant inferiorem aliquem, interdum, licet cum eo soli, iubent tamen homines videre, quantopere ille sit id, quod vituperant — *vt* quam lente *incedit*, procedit, non enim de alio gressus vitio loquitur, nisi de tarditate. Sic apud Ter. Eun. 5. 3. 4: mouet se, sed nihil promouet — 8. *at scin quomodo tibi res se habet* quid te maneat? — 10. *tibi grand. grad.* efficiam, vt gradibus procedas grandioribus — 11. *adaxint* adegerint — 16. *abscede* a domo *etiam nunc* longius *etiam nunc* adhuc longius *etiam* paulisper — 17. *istic adst.* hoc quidem loco siste gradum — 19. *respexis* respexeris — 20. *te ded. disc. cruci* in crucem te agam, vbi discas inmota manere — 23. *verba duit* det, me decipiat — a versu 28 Staphyla sola — 32. *intemperiae* quo turbine mentis herus agatur — 33. *interdius* qui facit aliquid interdiu — 36. *partitudo* tempus pariendi, iterum legitur 2. 3. 9. — 38. 39. *literam longam* plerique cum Scaligero intelligunt I, quae litera forma pensili super ceteras eminet, praesertim vbi geminanda fuisset, vt in DIS pro DIIS. Anus autem serua vix fuisse videtur tam orthographice docta, hoc vt sciret. 2. 3. 12. oe et e, in moeror et merum parum curat. Palmerius pro *vnam faciam* legi volebat *uvam*, quae pensilis est, vt adluserit anus ad nomen suum Σταφύλη: sed nec hoc explicat *literam longam.* Alii adludere eam putant ad antiquum iudiciorum morem, quem nemo nesciebat, quo iudex condemnans literam longam in tabella ducebat, absoluens

vero breuiorem. v. Ariſtophanis interpres in Veſpis, Heſychius in voce γραμμή· εἰώθει ὁ διδάσκαλος (legendum forte δικαστής) καταδικάζων, ἐν τῷ γραμματιδίῳ μακρὰν γραμμὴν ἕλκειν, ὁ δὲ ἀπολύων μικρὰν, et Suidas μακρὰ γραμμὴ ἡ καταδικάζουσα, ὁ δὲ ἀπολύων βραχεῖαν ἐσημειοῦτο.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *defaecari* Moſt. 1. 3. 2. de corpore, eſt: lauando purgari, hoc loco de animo: liberari ſollicitudine — 3. *intus ſerua* cuſtodiam agita, vt Rud. 3. 6. 20. dicit — *quippini* etc. cur vero, aut: quid vero ego intus ſeruem? — 5. *quaeſti* antique, pro: quaeſtus — 6. *aedes inaniis obpletae* iocoſe: prorſus inanes, vacuae ſunt (praeter araneas) — 7. *mirum* eſt, *quin* quod non; iron. miror quod me Iupiter tua cauſa non ditiſſimum regem faciat! vid. Moſt. 2. 2. 62. Rud. 5. 3. 37. — 8. *triuenefica* omnium ſagarum peſſima — 10. *quod dii dant fero* quantulamcumque dii ſortem meam eſſe volunt, ea contentus viuo — 13. Meurſius probat lectionem ST. *quodſi quispiam ignem quaerit?* EV. *exſtingui volo* etc. — 15. *nam ſi ignis viuet* me iubente non exſtinctus ſit, *tu exſtinguere* ego exſtinguam te — 16. *aquam aufugiſſe* non eſſe in aedibus aquae copiam — 24. Videtur prope aedes Euclionis fuiſſe templum *Bonae Fortunae*, quare Euclio, de vicinis loquens, eam nominat, et vnde Staphyla dicit: *quamquam prope eſt* — a verſu 27 Euclio ſolus — 27. *discrucior animi* pro *animo* ſeu *in animo*. Sic et Ter. Adelph. 5. 1. 1. et actiue Phorm. 2. 2. 11. *Antipho me excruciat animi* — 28. *quid agam, ſcio* non de nihilo eſt quod abeo; cauſa eſt, cur non poſſim non exire — 29. *magiſt. Cur.* ad romanam conſuetudinem *Curionem* vocat Graecorum τριττυάρχην a τριττὺς tribus — 30. *in viros* viritim — 36. *benignius* blandius — 37. *copulantur* copulant, prenſant — v. 36 ad 39. quos laudat benigniores in ſe, quam antea, fuere ſine dubio Lyconides, Megadorus, aliique iuuenes ſenesque, quos Phaedrae, filiae eius, pulcritudo ceperat — 40. *poſtidea* Plautus ſaepe habet pro *poſtea*.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. *hoc* rem ipſam, quam ſuadebo — *tuae rei* vtilitatis felicitatisque tuae *cauſa* — 4. *haud falſa ſum* haud me fallit, probe ſcio — *odioſas* moleſtas — 5. *multum loqua-*

ces πολυλάλους — 6. *muta* quae non verbosa reperiatur, vbi verbo possit rem expedire — 12. *obcultum haberi* plane taceri — *mussari* tectius modo cupere et indicare — *per metum* metuens, ne alter, si aperte loquaris, aegre ferat — 14. *secreto* etc. prehendi te solum; eo duxi, vbi soli simus — 15. *tuam rem fam.* quod tuas solius res domesticas adtinet — 16. 17. *quis ea est nam* pro: *quisnam* ea est, et *quisnam* antique pro *quaenam* — 17. pro *tune ais* coniicio *tu me ais* esse optimam feminam? vbi *me* esset acuendum — 17. 18. *si negas* te optimam esse, *nego* te vere negasse. Peruenustus sane fratris iocus — *te equidem* vid. Stich. 2. 2. 5. — 18. *vera proloqui* sorori non blandiri — 19. *optuma nulla potest eligi* nulla femina ita dici potest optima, vt vt vni ei aliae omnes quacumque ratione sint postponendae — 19. 20. *alia* tamen mulier *alia peior* deterior respectu aliquo *est* — 22. *da mihi operam* ausculta, quae dicam — *tua est* opera mea, auscultabo — 25. *facta volo* velim vero, quod admonuerim, facias etiam — 26. *quod tibi in sempiternum* te adhuc olim mortuo *salutare sit* obtingat, *procreandis liberis* vt genus tuum non exstinguatur tecum, *ita di faxint* id deos precor, vt liberos ex te nasci iubeant — 29. *cerebrum excutiunt* ingratissima sunt — 30. *lapides loqueris* asperrimus sermo tuus est — 34. *foras feratur* sepeliatur — 36. promittit valde diuitem, sed mediae iam aetatis mulierem — 40 sq. quod apud Ter. Heaut. scen. vlt. Clitipho dicit: *quando quidem ducenda* vxor *est, egomet habeo propemodum, quam volo*, idem hic Megadorus, sed valde iocose: *ego post mediam aetatem* ipse iam senex, si vxorem duxerim *mediam*, quae mediae adhuc aetatis sit, tricenariam fere quadragenariamue, 43. despero, me, quo die puer ex ea nascatur, fore adhuc superstitem. 44. *ipse satis diues* 45. nec *factiones* curo, nolo inmisceri factionibus in ciuitate, nec *animos* studium prae ceteris eminendi, nec dotes *dapsiles* largas — 48. *quis ea* est? *quis* feminine.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *praesagibat* etc. Hunc versum Cicero laudat, de Divin. 1. 31. modo pro *exibam* Cic. posuit *exirem*. Addit vero Cic.: *sagire* sentire acute est, ex quo *sagae* anus, quia multa scire volunt, et *sagaces* dicti canes. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur *praesagire*, id est, futura ante sentire. Inest igitur in animis *praesa-*

gitio extrinſecus iniecta, atque incluſa diuinitus. — Feſtus dicit: praeſagire et praediuinare, praeſipere — 2. *Curialium* meorum, qui eiusdem mecum erant curiae —, 3. Romae ſingulis tribubus erant diuiſores, qui viritim diuidebant, quae diuidenda adceperant, dicti plerumque *magiſtri* curiarum, ſeu curiones — 4. *properare propero*, ſic Curc. 5. 3. 10. argentum *propere propera* vomere —, 9. *a pecunia* quod ad pecuniam adtinet — quod Megadorus v. 10. dixit *ſatis habes*, Euclio v. 11. de auro eum certiorem ſuſpicatur factum — 12. *linguam* quae prodidit, *oculos* qui viderant — 14. *grandem* adultam, *caſſus* eſt inanis, vt nux caſſa, h. l. *carens*. *inlocabilis* quae, paupertatis cauſa, nuptui locari nequit, ἀνεκδόσιμος, (ſed ἀνέκδοτος eſt nondum locata) — 17. *inhiare* cupide adpetere, ore quaſi aperto captare. h. l. cum adcuſ. vt ſaepius Trin. 1. 2. 133. gregem, Stich. 4. 2. 25. hereditatem. Men. 3. 1. 4. pro *inhio* eſt *hieto* — 18. prouerbium eſt: ineſcare me cupit, quo facilius ſpoliet — 20. *manum iniicit benigne* vt amici manus copulare ſolent — *zamia* graecum ζημία dor. ζαμία, *damnum onerare* inferre vult — 21. *polypos* homines rapaces. Polypi enim, quidquid cirris ſuis prehenderunt, deuorandum retinent — *harpagatum* raptum *eſt*, tempus ab ἁρπάζω latine formatum — 25. *adire ad pactionem* paciſci mecum, vt partem auri auferat — 30. *perit* pro periit, niſi pars aliqua numorum aureorum ablata eſt. — 36. *Quid* quali me eſſe arbitrare *fide? quid* qualibus *factis?* — 38. non poſſum adſentiri Nonio, *malitiam* eſſe vocem mediam, ideoque hic addi *malam*. Quaſi vero daretur etiam *malitia bona!* Vt Cic. *beneuolentiam* vocat *bonam*, ſic *malitiam* Plautus h. l. *malam* — 39. *aurum huic olet* ſenſit, mihi eſſe aurum — 41. *quae res recte vortat*, formula, a dicturis facturisue rem aliquam magni momenti, bene ominandi cauſa, praemitti ſolita — 44. *innoxium abs te, abs tuis* qui nec tibi, nec tuis vmquam nocui — 50. *factioſum* ſed dixerat Megad. 2. 1. 45. *ſe factiones nihil morari* interpretor igitur *factioſum* h. l. potentem, cuius in ciuitate regunda partes, ſi quidem delectaretur ſplendida iſta miſeria, eſſe poſſent magnae — 51. *locaſſim* locauerim — 52. *bouem* potentem, *aſellum* pauperem — 54. *gnatus* natus *quaſi numquam ſiem* ſim, quaſi numquam innotuiſſem tibi. — Pro *gnatus* vellem lectionem reperiri *notus* — 56. *fuat* ſit, ortum ſit — 57. *mordicibus* a *mordex* voce comica pro *dens*. Gru-

terius legi mauult *mordicitus*, Lamb. *mordicus* quod vtrumque significaret *mordendo*. — 59. 60. *Quam ad* cet. quo magis vnam in genere requiras probitatem, eo melius tibi filiaeque consules — 61. *quod dem* alii: *qui vnde dem* — *duas* des — 63. *ne me thesauros reperisse censeas* mirum videtur, Euclionem ipsum hoc vlcus tangere, sed e voce aliqua vultuue Megadori, vocem *thesauri* audientis, coniicere vult, aurumne suum ei oleat? — 64. *noui* te non reperisse thesauros, te pauperem esse — 65. *quid crepuit* etc. suspicatur ollam suam effodi — 67. *fastidit mei* pro *me*. Nonnius e Lucilio citat: *fastidimus bonorum*. v. Stich. 2. 2. 10. — 70. *male rem gerit* ipse deest occasioni commodorum sibi pariendorum — 72. Staphylam cur., e domo egrediens, elinguandam minetur *se* daturum, iam v. 12. 13. dixit. 73. Sic fere apud Ter. Andr. 1. 3. 28. Simo, si Dauum, in pistrinum datum, inde exemerit vmquam, ipsum se pro eo moliturum promittit — 75. *senecta aetate* (mea) legitur etiam Trin. 1. 2. 5. sic et senectum corpus, senecta membra, senecta infirmitas dicuntur — *ludos facias* ludibrio habeas — 76. *neque copia est* neque, si vellem, diuitem pauper ludos facere possem — 81. *perplexari* captiose agere — 84. *immo optima* pro: nulla causa est, quin — 87. auarus non nisi auro suo deberi autumat, quod vni debetur pulcritudini filiae, cum moribus coniunctae rectis.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *deblaterasti* nihil amplius, quam blaterasti, effutiuisti — 2. *te voco, ecquid audis* aliud anus visa ei erat agere, ad audita heri de dote verba stupens — 3. *vascula* omnem supellectilem — 3. *pure propera atque elue* fac vt cito pura, munda, et lota sint. Alii *pure* pura aqua, *propera atque elue* propera eluere. Alii *pure:* ipsa ante pure lota — 12. mulier in adlusione *moeroris* et *meri* videtur iocari. Gronovius legi vult *moerore*, malum moerore mistum, cui additus sit moeror. Aliis videtur *malum* metuere a furore heri, si probrum filiae fiat palam, moerorem vero, quem puellae miseria esset adlatura. Sed verbum *bibam* facit palam, eam cogitasse de mero.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *opsono* et *opsonor* (male vulgo *obs.*) est, coemere, quae in coena adponas, carnes, pisces, olera. Non

paucis quidem ditioribus inter seruos erant rei coquinariae periti, sed copia quoque erat coquorum ex alienis seruis conducendorum. Anthracem et Congrionem seruos fuisse, e v. 31. huius scenae adparet, vbi liberti fieri cupiunt — 4. 5. Congrio, quod fieri non poterat, vt in vtramque Megadori Euclionisque domum mitteretur dimidius, iocose *dicit palam*, se, vt *diuidatur*, non esse passurum — 6. 7. alter vero coquus, Anthrax, verbum *diuidere* sensu obscoeno eum insimilat vsurpasse, quare *prostibulum* eum vocat, sed quod τὸ *palam*, quod Congr. cum *dicam* iunxerat, eum cum *non diuides* iunxisse vult, *pudicum* certe vocat prostibulum, quod quidem *palam* nollet, sed tamen *post* loco secreto *si quis vellet* non recusaret *diuidi* (muliebria pati) — 8. *alio versum* non tam obscoeno sensu — 14. *dicis* adsignas *huic* Euclioni. quidam pro *dicis* malunt *ducis* — *dimidium domi* Megadori, eius familiae, quam Euclionis aediculae non essent capturae — 18. *pumex* notus lapis fistulosus, quem, quod spongiae modo aquam inbibit, Vitruuius ipsum vocat spongiam; quare Pers. 1. 1. 42. *tu aquam a pumice postulas, qui ipse sitit* — 22. *eradicari* omnibus spoliari opibus — *tigillo* tecto, fumario — 23. *follem*, crumenam cum pecunia, in publicum exeuntes saepe suspendebant e collo, Truc. 3. 1. 7. *homo crumenam sibi de collo detrahit, minas viginti mihi dat.* Asin. 3. 3. 67. *conloca crumenam in collo.* Euclionem vero et, quum dormitum iret, crumenam e collo cauillatur suspendere, quod eum facere, fures nocturnos metuentem, facile Congrio coniicere potuisset — 24. qui vero quum interrogasset *cur?* eius deridendi causa Strobilus satis ridicule respondet *ne quid animae* etc. — 25. adcus. *gutturem* apud Plautum quidem reperitur saepius — *inf. gutturem* esse podicem, adparet, quem *obturare* hic est, follem ob eum obstringere — 27. Quo sensu Poen. act. 2. v. 43. leno militi dicit: *credo, vt mihi est aequum credi*, (lenoni autem quis nescit fidem non esse habendam) eodem hic versus adcipiendus est: neutri ab altero credendum est — 28. *at scin quomodo?* hoc loquendi genere Plautus saepius vtitur, dicturus, non satis adhuc aliquem perspicere, qualis res aliqua sit, h. l. pluribus te docebo, sordidiorem esse Euclionis parcimoniam, quam tu concipere animo possis. Minus recte alii post *quomodo* signum interrogandi tollunt, et, commate post *etiam* posito, iungunt *quomodo*

plorat aquam prof. q. laudat — 30. *talentum magnum* est *atticum* quod LX minas pendebat, pondo octoginta romanis ponderibus Liv. 38, 38. — *potesse* posse — 32. *famem* etc. ne id quidem, quod ipse spernit et odit, vtendum roganti dabit — 33. *tonsor.* Gruterus malebat *tonsori*, quod ei non videbatur verisimile, erogasse eum aliquid pro vnguibus resecandis. Sed ipse Strobilus. v. 27. non vult, omnia sibi credi, sed hyperbolis vtitur, quas excogitare potest maxime ridiculas forsan; ipse sibi vngues in tonstrina demit, et praesegmina aufert. — 34. *praesegmina* Nonius explicat, quae vnguibus eminulis praesecantur, ἀπονυχίσματα — 35. *parce parcum* Congrio Euclionem vocare putatur, quod inpensa in vngues resecandos facta non congruat cum cetera eius parcimonia. — Alii *parce parcum* rectius forsan explicant *perparcum* — 36. Congrio putat non adeo parcum eum esse, vt misere viuat. — 37 ad 40. exemplum est, non sordidissime auari, sed plane delirantis, manifestumque est, Strobilum non voluisse, credi sibi, sed modo cachinnos commouere — 39. *postulare* a praetore actionem et iudices petere — *miluum vadari* in ius vocare, a miluo vades postulare, qui certae pecuniae sponsione praestent, eum vadimonium obiturum — 45. *nundinalis* forsan, qui raro tantum ad epulas parandas conducitur, iis modo temporibus, quibus plures coquis egebant, quam vt in coquis eligendis liceret esse fastidiosos. Iustus vero Lipsius docte quidem explicat: coquum feralem nouemdialemque, qui mortuis tantum paret in coenam, *Nouemdiale* erat sacrum, die nono in honorem defuncti oblatum, et cum *coena* coniunctum *nouemdiali* — 46. *homo trium literarum* fur,

IN ACTVS II. SCENAM V.

Haec scena ab editoribus quibusdam coniungitur priori, et recte quidem; nam eaedem personae, eodemque in loco conloquuntur, aliis tantum de rebus. Quod vero in pluribus edd. est quinta, et plerumque ita citari solet, et ego numeraui eam quintam,

1. *Tace nunc iam tu* a conuiciis tibi tempera — *agnum horum vter est pinguior* pinguiorem ex his duobus agnis — 2. interfatur Congrio *licet*. Acidalius legi mauult *hic est*, quae lectio in nullo codice est, verum autem sensum explicat. Meursius enim vult, *licet* antiqua scribendi ra-

tione esse pro *liquet:* hac non video, cur roges, adparet enim! Gronovius tamen retinet *τὸ licet*, et explicat: licet id quidem videre vel coeco — 3. *intro* in aedes Euclionis — 4. *ad nos* in aedes Megadori — 6. *pinguior tibicina* inludit Strobilus lasciuiae, quam Anthrax sc. 4. v. 6. 7. prodiderat — 7. 8. quod Euclionis in domo Megadorum putabat coenaturum ipsum, in eam coquum peritiorem, agnum pinguiorem, tibicinamque mittit meliorem — 10. *ad rauim* raucus prius poscendo fiam — 11. 12. *stultum est* stulte agimus *et sine gratia* nec promeremur gratiam *ibi recte facere* iis, vbi bene consultum cupimus *quando quod facias perit* a quibus, te fauisse iis, non adnoscatur — 18. *quod te scio facile abstinere posse* haec quidem magna est laus, sed additum *si nihil obuiam est* haec vero est cauillatio manuum furacissimarum — 21. *puteus* hypogaeum, seu locus subterraneus, seruorum poenae destinatus, quae poena vocabatur *in puteum condi* et Vlpianus vocat *malam mansionem.*

IN ACTVS II. SCENAM VI.

5. *Cererine* etc. Ambarualibus Virg. iubet: *Cereri tu lacte fauos et miti dilue Baccho* (mulsum facias) Georg. 1. 344. Thesmophoria autem dicuntur fuisse abstemia, quae sacra respiciens anus, quod vinum desiderabat, rogat *Cererine* etc. — 6. *temetum* prisca lingua adpellatur vinum. Gellius 10. 23. — 10. *inpurate* homo nequissime, incendiarie — *quamquam Vulcano studes* quamquam ad tuam coqui artem exercendam igne tibi opus est, tamen non combüremus etc.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

Pythodicus fuisse videtur Megadori atriensis, vt in Asinaria Saurea Demaeneti seu Artemonae. 1. Post *curate*, quod exeuntem Megadori ex aedibus seruis intus relictis de via clamare putant, punctum solent ponere. Equidem *curate* aduerbium esse puto, et iungo *curate interuisam* — 2. *cura maxima est*, vehementer vereor, *vt eos hodie seruem*, vt eos cohibere possim, quo minus furentur — 3. *nisi vnum hoc faciam* nisi hac vna eos via a furando cohibeam, *vt* etc. falso igitur post *maxima est* punctum ponitur. Iungendi versus 2 et 3. Nempe v. 2. non eos cohibebo, v. 3. nisi etc. — *in puteo* vid. sc. 5. v. 21. e

puteo enim effugere non poterunt, nisi scalis ad adscendendum commodatis — post *coquant* pone semicolon. — 5. 6. Veretur, ne coqui idem faciant, quod apud Ter. Adelph. 4. 3. 37. Syrus, et *vnumquodque, quod quidem sit bellissimum, ipsi carpant* — 5. *deorsum* h. l. non motum indicat, sed est: subtus inclusi. — 6. *Superi* coelites, iocose vocantur: *conuiuae*, *inferi* in orcum detrusi: *coqui* in puteo suo. — Vt ab Aeaco Aeacidae, a Pelope Pelopidae, sic hic iocose a *Rapax* patronymicum formatur *Rapacidae*, vt omnes coquos vnius eiusdemque familiae esse dicat omnium rapacissimae.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

1. *Volui* etc. impetraui tandem a me, vt hodie maiorem, quam soleo, facerem inpensam — 2. *vt bene haberem* molliter me curarem (in) filiae nuptiis. — 3. *rogito* quo pretio veneant *pisces* — 6. *aes non erat* emturus eram pecunia non praesenti — 8. *omnibus adii manum* omnium exspectationem pecuniae a me adcipiendae frustratus sum, nihil emi. sic Poen. act. 2. v. 11. *auarae Veneri adii manum* non respondi exspectationi eius. Cas. 5. 2. 54. Pers. 5. 2. 18. — 10. *prodegeris* profuderis — 11. fingit, tres si diuersos consultasse de sumtibus faciendis, se nempe, cor seu animum suum, et ventrem; seque proposuisse cordi et ventri rationes, quae parcimoniam suaderent — 12. quas quum animo ita probasset, vt ad sententiam suam adcederet, ventrem, cupediarum auidum, subfragiis esse superatum — 14. decernitur igitur *quam minimo* etc. — 15. *thusculum* paululum thuris — 16. 17. Picumnus cum Marte Silvano, Pilumnus cum Romulo seu Quirino erat idem, quorum Picumnus princeps Larum erat, κατ' ἐξοχὴν Lar adpellatus, cui sacra Euclio facturus est, vt bene cedant nuptiae filiae. *Nostro* adiecisse putatur, vt superiorem ingenuorum familiae suae Larem istum distinguat ab inferiore aliquo Lare seruorum — 20. Congrio intus *aulam* seu *ollam* maiorem poscit. Pro (e) *vicinia* quidam MSS. habent *viciniam* adi vicinos ollae mutuandae caussa *si potes* si quam ibi commodari posse speras. — Voce autem *aula* audita, suae Euclio aulae auroque metuit — 24. Apollo putabatur ἀλεξίκακος malorum depulsor. Macrob. Saturn. 1. 17. *Apollinem* antiquitus dictum quidam volunt *Apellinem*, quasi mala *apellentem*, sed Ἀπόλλων vox graeca est — 25. *Confige sagittis*, Graecis enim

Apollo ἑκηβόλος, ἑκατηβελέτης, ἑκάεργος est — 26. *antidhac* antea — 27. *cesso currere* statim currendum mihi est.

IN ACTVS II. SCENAM IX.

Quae nonnullis est Actus tertii prima.

1. Anthrax, Megadori ex aedibus exiens, Dromoni, qui intus est, clamat: *desquama*, apud Ter. Adelph. 3. 4. 13. Syrus: *purga* pisces — *tu Machaerio*, alius sine dubio seruus, Gulielmus vero explicat *cultro* (culinario) a μάχαιρα, Rud. certe 2. 2. 9. *cum machaeriis* est: cum gladiis — 2. *Conger* (Charisius vult *Congrus*) apud Ter. l. c. v. 14. 57. laudatur, et *muraenam* Martial. 10. 30. 22. delicatum vocat — *exdorsua* spinas exime; Festus: dorsum confringe; Nonius: dorso nuda — 3. Versus spurius. Ipsa verba *exossata fac sient*, quae in vno tantum codice reperiuntur, Gruterus glossam putat, ad explicandum *exdorsua*; reliqua Camerarius de suo subpleuit — 4. *artopta* testa assandis torrendisue panibus — 6. *glabriorem reddes mihi* plumas curatius vellas — *Ludii* vocati putantur pro *Lydii*, quod a Lydis id ludicri genus, cui intererant, originem duceret. Adolescentes erant, qui in Circensibus scenicisque pompis incedebant duces. Inberbes esse oportebat, quare, qui iam adultiores essent Ludii, curabant, vt incederent bene *vulsi*, i. e. pilis plumisue euulsis leues et glabri — 8. *faciunt officium suum* iocose pro: furantur.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Optati* cari, dilecti; inploratos vos cupio! fidem vestram! — 3. *ad Bacchas in Bacchinal* in locum, vbi homines furunt et bacchantur — *coquinatum* coctum. Et Pseud. 3. 2. 85. legitur *coquinare*. Vtroque loco Festus legisse videtur *coquitare* — 5. *totus doleo* tergum, latera etc. a verberibus mihi dolent — *me habuit gymnasium* in me verberando se exercuit; fui ei pro gymnasio, in quo se exerceret — 6. *ligna* 2. 6. 8. quae ad cibum parandum *praeberentur*, deesse videbantur, hic *praebentur pulcre* largiter, vbi coquus fustibus contunditur — 8. *aperit Bacchanal* Euclio domo exit — 9. *sequitur* insequitur nos — *scio quam rem agam* fuga salutem petam — *magister* hoc in gymnasio; Euclio — Versus quatuor vl-

timi in codd. hoc ordine leguntur: *Atat*, *Sequitur*, *Neque*, *Itaque*. Acidalius autem, quem ego cum editoribus sequutus sum plerisque omnibus, recte et planissima sententia disposuisse eos videtur.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *tene* te, siste gradum, ne aufugias, seu clamat alicui *tene* eum, vt 4. 9. 2. — *tres viros* vid. Amph. 1. 1. 3. — 3. Meursius docet, cultrum gestari fuisse vetitum, non vero coquis — *quid comminatus mihi* non adcuso, quod cum cultro es, sed quod minatus mihi eo es — 4. *fodi* perfodi, latus hausi — 8. vt carnes quaedam, v. c. vervecinae, tundi interdum solent, quo citius mollescant assando, sic se fustibus ab Euclione *molliorem* iocatur factum, quam *cinaedus*, sic a κινεῖν τὰ αἰδοῖα dictus, exoletus — 9. *tactio* vt alia quoque verbalia in *io* regit interdum casum verbi sui, *quid tibi nos tactio est?* quo iure nos tangis, verberas? sic infra 4. 10. 14. quid tibi *meam tactio* est? Cas. 2. 6. 54. quid tibi *istunc tactio* est? Poen. 5. 5. 29. quid tibi *hanc* digito *tactio* est? Sed alia quoque verbalia in *io* ita construuntur, Amph. 1. 3. 21. quid tibi *hanc curatio* est *rem?* Asin. 5. 2. 70. quid tibi huc *receptio* ad te est *meum virum?* Truc. 2. 7. 62. quid tibi *hanc aditio* est? Epid. 2. 2. 112. *nihil* in ea re *captio* est etc. — 11. *sine!* minantis est, vt apud Ter. Eun. 4. 6. 1. *sine veniat!* — *si quid hoc caput sentit* si quid sapio — 12. *pol ego haud scio quid post fiat* ego, quae futura minaris, non curo, *tuum nunc caput sentit* de eo, quod iam factum est, plagis caput tuum tuber est — 13. *quid meis nam* quidnam meis — 16. *edim* edam — *nisi tu mihi* quasi puero *tutor es* — 19. 20. *me haud poenitet* felicem me praedicabo, si *mea, quae adtuli* vasa *salua auferam! tuane expetam?* quae tua? tibi nihil est, quod auferatur. *scio* etc. noui me esse pauperem. Homo suspiciosus non vult furem cupidum reddere inuestigandi, quod alicubi lateret — 24. *perviam* adv. pro pervios: ab asseribus forsan lignisque quibusvis obviis non abstinuerat — 25. *caput fissile* vulneratum — 31. *Lauerna* dea furum — *pipulo differam* lamentis conuiciisque diffamabo — 34. *numo* non sestertio. Lambinus intelligit *aureo;* Salmasius, Gronoviusque *didrachmo* sex fere grossis nostris. Nimiam ille mercedem statuit, hi iusto tenuiorem. Explico: non magna mercede — *plus* pecuniae

opus mihi *est medico* quam medico soluam; *mercede* quam tota mea merces hodierna est.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Quae scena a nonnullis priori iungitur.

1. *Hoc quidem* aurum — 4. *venalium serv.* faecem plebis — 6. *temperi* pro: tempore, aduerb. tempestiue, iron. dictum — *fissorum* vulnerum. vid. sc. 2. v. 25. — 10. *lege agito mecum* adcuses me licet. Sic dicebant, qui aduersarium spernebant.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. *Illic* Congrio, — 1 ad 5. adcusat se ipsa, quod filiam desponderit pauper diuiti — 2. *rem* intelligo *litem*, cui obpositum hic videtur *negotium*, quidquid expediri inter priuatos potest; sensus: stulte audax est non is solum pauper, qui opulento litem intendit, sed is iam, qui qualecumque negotium cum eo inire audet — *hoc* δεικτικῶς ollam suam digito monstrat — 6. *condigne* etc. conspirare cum ceteris visus est in me perdendo, gallus — 7. *anui peculiaris* qui in peculio Staphylae erat — *perdidit paenissime* parum absuit, quin me perderet — 8. *haec* olla — *scalpurire* rectius forsan *scalpturire* a supino *scalptum* — 9. *ita* Gronov. vult *ira*; quod neque *vt*, nec alia eiusmodi vocula sequitur. Potuisset Plautus ponere *vt caperem*, *obtruncarem*, sed non inauditum est, post *ita* narrari, quod factum sit, nulla τοῦ *ita* ratione habita — pectus *peracuit*, ira incensum est — 12. *manubrium* quo quid prehendimus, h. l. gallus, quo vsuri fures erant ad ollam prehendendam — 14. *adfinis* h. gener futurus, sc. 5. v. 62. socer.

IN ACTVS III. SCENAM V.

Megadorus, solum se putans esse, secum loquitur, Euclione in angulo aliquo sermonem eius captante, laetumque adsensum aliquoties verbis, spectatoribus dictis, declarante.

2. *de conditione hac* vxoria. — 8. *vtamur* saepius quidem *vti* dicimur rebus prosperis, sed interdum tamen et minus exoptatis, h. l. *inuidia*, apud Cic. *ventis aduersis*, *valetudine non bona* — 9. *illae* dotatae *malam rem* diuortium, magis, quam metuunt, metuerent: si pauperiorum virginum virtutes viderent non postponi diuitiis —

11. *illud* si ditiores ducerent pauperiores. *in maxumam partem est optumum* vtile sibi probandumque iudicaretur — 12. *pauciores* diuites auari vituperarent haec connubia — 13. *insatietas* auaritia, quae expleri nequit — 15. 16. obiectio auidorum: *quo* Meursius vult *quoi* pro *cui*, alii vulgatam lectionem explicant *quibus viris* — 17. responsio ad illam obiectionem *quo lubeat nubant* e numero procorum eligant, qui prae ceteris placeant, *dum ne dos fiat comes* dos modo nubenti numeretur nulla — 18. 19. Expertes igitur filias esse vult partis de bonis parentum iis debitae? Sperat igitur, vnam paupertatem fore certissimam virtutis magistram? Sed ita fit, qui noui quid suadent, sola plerique cogitant commoda, incommodorum inmemores! — 20. *mulorum* de pretio Martialis L. 3. epigr. 62. aurea quod fundi pretio carruca paratur, *quod pluris mula est, quam domus emta tibi* — 23. *fecit* verba *ad parcimoniam* commendandam. Sic Capt. Grex *ad pudicos mores facta haec fabula est* — 24. *igitur* hoc si ita fiat — 26. *aurum* mundus muliebris aureus — 27. 28. *pedissequos* et *salutigerulos pueros* pertinent ad muliebrem delicatum, quem Cic. pro Mil. 10. vocat ancillarum puerorumque comitatum — 30. *moribus Praefectum mulierum* Athenis creabantur viginti viri, qui mulierum in se ornandis luxum coercerent, γυναικοκόσμοι, de quibus Cic. de re publ. IV. *Nec vero mulieribus praefectus praeponatur, qui apud Graecos creari solet, sed sit Censor, qui viros doceat moderari vxoribus* — 33. *hoc* quod adhuc de luxu mulierum dixi, *etiam pulcrum est* paruum seu nihil est, *praequam* si comparetur cum eo, *vbi sumtus petunt* vbi pecunias poscunt, artificibus etc. quorum opera vsae sunt, soluendas. Sic Amph. 2. 2. init. parua res est voluptatum, *praequam* quod molestum est. Most. 4. 2. 65. nihil hoc quidem est, *praequam* alios dapsiles sumtus facit. Sic et ponuntur *prae quod* et *prae vt* — 34. *fullo* qui vestes lauit — *phrygio* qui acu pingit — *lanarius* ἐριουργός qui lanam tractat. Codd. quidam *linarius*, quod Grutero placet, quod luxus in lino maior fuerit, quam in lana — 35. *Caupones* non hic, qui vinum vendunt, sed institores, qui merces ostiatim circumferunt — *patagiarius* qui facit *patagia*, de quibus Festus: patagium est, quod ad summam tunicam adsui solet, inde patagiatam dictam. Nonius vero: patagium est aureus clauus, qui pretiosis vestibus inmitti solet, (erat

patagium quasi maculis et naeuis insperfum) — *indusiarius* indusia conficit, vestes mulierum interiores — 36. *flammearii* qui flammeo seu rubro, *violarii* qui violae colore, *carinarii* qui cerino tingunt. Nam *cera*, κηρος, dorice dicitur κᾱρός. Ovid. Art. 3. et sua velleribus nomina *cera* dedit — 37. *manulearii* vendunt manuleas, seu tunicarum manicas — *murobathrarii* calceamenta mulierum vnguentis, odoribus et subfimentis imbuebant. Alii legunt *malobathrarii* vnguentarii, qui malobathrum vendebant — 39. *propolae* a πωλεῖν praefixa praepositione latina: qui primi aliquid vendunt, quod in portu primi anticipauerunt — *linteo* qui lintea texit (*lintearius* qui ea vendit) — *calceolarii* qui calceos mulierum vendit — 39. *sedentarii sutores* qui crepidas, calceos consuunt, quod eos sedentes facere oportet — *diabathrarii* qui diabathra, graecum solearum genus, faciunt et vendunt — 40. *solearius* solearum artifex — *molochinarii* qui colore inficiebant, qualis in flore maluae spectatur, ad purpuram inclinans, a μαλάχη seu μολόχη malua — 41. *sarcinatores*, qui vestes farciunt — 42. *strophiarii* opifices strophiorum, seu fasciarum, quae tumorem papillarum cohibent — *semizonarii* artifices semicinctiorum seu zonularum, minus dimidio latarum, quam iusta zona est — 44. *phylacistae* propr. qui seruos in ergastulo custodiebant, h. l. quibus, mercedem flagitantibus, diu in atrio exspectandum, et illud quasi custodiendum erat — 45. *textores limbolarii* qui oras vestium limbo picto praetexunt — *arcularii* putantur opifices arcularum; nisi sunt dispensatores, qui ex arca soluunt, qui *ducuntur* adducuntur, et *datur aes*, satis fit artificibus hactenus nominatis — 46. *iam hos absolutos censeas*, isti omnes si suam quisque adceperit mercedem, alii porro adsunt, eam petentes 47. *infectores crocotarii* qui croceo colore tingunt — 48. *aliqua mala crux* creditor aliquis, qui pecuniam flagitat sibi debitam, qualis depingitur Most. 3. 1. 42 sqq. — 51. *nugigerulis*, et *nugiuendis* omnes istas merces, quas faciunt venduntue longa serie enumerati, vno Megadorus vocabulo vocat *nugas* — 54. *aes* militare, tributum, pecunia ditioribus ad alendos milites soluenda; sed exhaustus est maritus, non est tributo soluendo — Post versum 56. Nonius inserit versum: *pro illis crocotis, strophiis, sumtu vxorio* — 61. *mactant* magis augent *malo* adrogantia sua, *damno* sumtibus!

IN ACTVS III. SCENAM VI.

Et hanc scenam cum superiori nonnulli iungunt; minus recte. Eaedem quidem in vtraque sunt personae, sed in hac demum vterque scit, alterum adesse, sermonesque caedunt.

1. *edi*. Vt Most. 5. 1. 15, est: *gustare sermonem* alicuius, et Asin. 3. 3. 59. *dicta deuorare*, sic hic *sermonem tuum edi* adtente audiui; nec erat, quod Meursius mutaret *odi* i. e. *audii* — 4. *si nitidior sis* si cultu compareas paullo mundiori — 5. Lamb. et Grut. intelligunt: *esse oportet*. Nemo nitorem magis sequatur, quam pro re sua, nec gloriam, quam pro copiis — 6. illi ipsi *qui habent* diuitias — 8. res meae domesticae non sunt meliores, quam quis e cultu meo potest opinari — 9. 10. sciebat Megadorus domum Euclioni esse agellumque, nec esse eum in aere alieno, quare *immo est* res tua melior: sed quod addit *quod nunc habes* — 11. id quidem pungit Euclionem, et secum dicit 12. Megad. de auro suo per anum esse certiorem factum — 13. *e senatu seuocas* iocose: cur a me recedens tecum ipse loqueris? — 17. *in aedes* vulgo legunt *in aedibus*, quod Dousa emendandum merito putauit, Gruterusque e versu praecedente male repetitum esse censet — *quingentos* vix fuerunt tres — 18. fabula de Geryone, rege hispanico, nota satis est. Si coqui fuerunt *de genere Geryonaceo* i. e. tricorpores, *senis manibus*, seu sex quemque manibus fuisse oportet: furacissimos esse dicit. — 19. *Argus totus oculeus* centum fingitur habuisse oculos — 20. *Io*, seu *Ionem* Inachi filiam, a Iove compressam, Iunonem mutasse in vaccam, Argoque custodiendam tradidisse, fabula est notissima — 21. *tibicina* semper adhibebatur in nuptiis — 22. *interbibere* exsiccare — *si* fons Pirene *vino* non aqua *scatet* (scateat) — 23. *Pirene*, Acheloi filia, a Neptuno compressa, Cenchrea filio a Diana obciso ita indoluit, vt in fontem mutaretur, qui in arce Corinthiaca (Acrocorintho) erat — 24. *tum opsonium* e sequentibus videtur Euclio illud vili esse pensurus — *legioni* hyperbolice: omnibus, qui domi tuae sunt, saturandis subficiet — 26. *curiosam* et v. 27. *curionem* explicant *macram*, Festum sequuti: *curionem agnum Plautus pro macro dixit, quasi cura macruisset*. Non displicet autem mihi explicatio *I. H. H. Schulze*, Rectoris Osterod. meritissimi, qui putat, Euclionem primum belluam *curiosam* dixisse sensu proprio,

quod, vt gallus ſcalpturiendo, ſic ei agnus, naribus acer pedibusque terram radens, coquis locum ollae defoſſae viſus eſſet proditurus. Quod vero Megadorus iocans quaeſiſſet: *qui ſit agnus curio?* ne ipſe proderet aurum ſuum, aliter explicaſſe vocabulum illud: *cura macet* — 30. *laterna punica* cornea, a Poenis inuenta — 31. *conduxi* emi — 32. *loces* libitinariis *efferendum* ſepeliendum — 37. *ego te* vel inuitum *reddam madidum* ebrium — 38. pro *te*, *cui* Grut., ſex codd. ſequutus, repoſuit *tibi cui*. Lectio *te* facilior eſt: madidum *reddam te*. ſi malis *tibi* explicandum *tibi cui* eſt *etſi tibi* — *ſcio* iam praeuideo — 39. *vt me deponat vino* vt neque pes neque mens ſatis ſuum officium faciat Curc. 2. 3. 81. ebrius deponit caput, condormiſcit. — 40. *hoc quod habeo* non oblitus eſt, quod Megad. v. 11. dixerat: *quod nunc habes! commutet coloniam* mihi ereptum Megadori in domum migret — 43. *ſacrificem* Seruius ad Aeneid. 3. *apud veteres neque vxor duci, neque ager arari ſine ſacrificiis peractis poterat.* ſacra autem non niſi lauatis facere licebat. ſic 4. 2. 5. Euclio: *lauabo, vt rem diuinam faciam*, et Amph. 5. 1. 42. Alcumenae inſtante partu ſacra facturae prima erat cura, vt manibus eſſet puris — 44. *inimicos* inſidiatores — 46. *factum* factu — 47. in *Fidei fanum* templum, quod prope aedes ſuas erat — 49. *mutaueris nomen* vt, me decepto, non Fides porro vocanda ſis, ſed infidelitas — *concreduo* i. q. concredo. Caſ. 2. 8. 43. eſt *concredui* — 50. *fiducia tua* in te poſita.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Ille Strobilus Act. 2. ſc. 4. 5. 6. Megadori erat ſeruus; eius vero, qui quarto hoc actu ſeruus eiusdem nominis prodit, herus eſt Lyconides, Megadori ex Eunomia ſorore nepos. V. 1. ad 14. Strobilus ſeruum ſe eſſe gloriatur, qui hero, quam optime poſſit, conſulat, v. 15. 16. et ipſum ſe ſua ſibi fide bene conſulere laetatur, v. 17. ad 21. narrat, quae nunc ſibi mandata ſint, et qua ratione ea ſit exſequuturus.

2. nec *morae* habeat, cunctetur exſequi, quod herus iuſſit, nec *moleſtiae* inuitus ne faciat — 4. nihil ei prius ſit, quam imperia heri capeſſere, ſuis ipſius negotiis poſthabitis — 5. *ſi quando dormitet* laſſitudinem ſentiat, *ita* etc. — ſuum tamen ſerui officium explendum eſſe cogitet. Sic

Cic. ad Diuers. 12. 25. *nulla lassitudo inpedire officium debet* — 6. *quasi* quemadmodum — 7. *herum superare amorem* herum amore superari — 8. *retinere ad salutem* etc. quam optime possit consulere hero, non augere amentiam eius — 9. Mallem cum recentioribus quibusdam legere *pueris*. si vero *pueri* codicum retinendum est, explico *quasi pueri* faciunt: iis *qui nare* etc. — *scirpus* iunci genus, enode, leue, procerum, φλοῦς, vnde *scirpea ratis* φλοΐνη, ratis e scirpo — *induitur* subiicitur — 12. *ne* herus amans *pessum abeat* submergatur, in profundum hauriatur — post *tamquam* excidisse aliquid adparet, cuius vero vestigium in nullo reperitur codice; Lambinus vero explere conatus est: *tamquam catapirates maris*. Est autem *catapirates* linea cum massa plumbea, qua altitudo maris tentatur. Sed potest etiam *tamquam* trahi ad versum 13. *tamquam ediscat* ita studiis heri adsuescat obsequi, *vt, quod frons velit, oculi sciant*, vt, quae herus velit, vel indicente eo, e vultu cognoscat — Adhibeo hic ex Amph. 2. 2. 213. si Strobilus vera loquitur, examussim est optimus seruus. Qualis autem fuerit, e sequentibus adparebit — 15. *censione* castigatione *bubula* loris bubulis — 16. *in splendorem* numquam vincietur — 20. *in ara* in platea, vbi non minus, quam in templis, arae reperiebantur consecratae — *sine omni suspicione* vbi, qui me sedere viderit, nemini suspicionem iniiciam — 21. *arbitrari* speculari potero, *et huc et illuc quid agant* in vtraque, et Megadori et Euclionis domo, quid agatur.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

v. 1. ad 8. Euclio, solus sibi visus, Strobilo, post aram latenti, ipse suam prodit ollam, qui a vers. 9. consilia statim capit eius inueniendae et auferendae.

1. *indicassis* indicaueris — 2. *in latebris* abscondidi aurum meum, adeo abstrusi, vt, Dea modo non prodente ipsa, neminem certus sim id esse inuenturum — 4. *onustam auri* vsitatius *auro* — *prohibessis* prohibueris — 8. *in tuo luco ac fano* in fano tuo, quod intra lucum tuum est — 11 sq. auri fame compulsus obliuiscitur repente fidei in exsequendis heri sui mandatis, quam scena superiore magnifice laudauerat — 15. *mulsum* vinum melle mistum — *fidelia* vas samium ad varios vsus *congialis* congii capax. Congius autem capiebat sextarios sex — 16. *facere* sacrificare.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Euclio rediens secum. 1. Aliarum auium a dextra, aliarum a laeua, fausta infaustaue putabantur auspicia. Asin. 2. 1. 12. picus et cornix a laeua, coruus a dextra consuadent, et Cic. de Divin. 1. *cur a dextra coruus, a sinistra cornix faciat ratum?* Euclioni igitur corui cantus a sinistra mali quid videtur ominari. — 2. *semel radebat pedibus terram* fiet igitur, vt olla mea effodiatur — *crocire* verbum coruorum cantu proprium — 3. *artem facere ludicram*, repente, vt histriones solent, alius sum factus, e summa securitate in terrorem coniectus maximum — 4. *cor emic. in pectus* palpitare coepit — *cesso currere* statim curram ad meam in fano Fidei ollam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *lumbricum* Euclio vocat Strobilum, ollae suae metuens, quod, ante non visus, repente adpareat, vt lumbricus, qui, ante sub terra latens, repente erepserit — 3. *praestigiator* qui mox euanescis ex oculis, mox compares — 4. *quae mala crux* vt infra v. 15. quae intemperiae insaniaeque te agitant, seu: sanusne es? — 5. *adflictas* Is. Casaubonus explicat: in terram das. malim: tundis. tundi quidem seruus a sene facilius poterat, quam prosterni. *raptas* explicant: conuiciaris; rectius alii: trahis, rapis. Sic apud Ter. Adelph. 3. 2. 21. Geta: ceteros raperem, tunderem — 6. *verberabilissime* verberibus dignissime, μαστίγων ἀξιώτατε — 7. *redde huc sis* Strobilus, vt Euclionem angeret, sollicitumque haberet, similasse videtur, se aliquid sub veste obcultare — 8. nihil equidem *tibi* Euclioni — *quod tibi* in vsum tuum — 9. *ecquid agis* cur conaris anfugere? — 10. hunc versum Gruterus e duobus MSS. restituit, praetermissum in ceteris, quod versus sequens eodem vocabulo *pone* incipit — 10. Euclio iubet *pone* huc ollam meam, Strobilus autem ludit eum, quasi aduerbio *pone* pro: a tergo, sensu obscoeno vsum — *datare* putant obscoeno sensu dictum, formula certe *datatim ludere vxorem* obcurrit — 11. Euclio autem anstero vultu repetit *pone* quod abstulisti *aufer cauillam* abstine a cauillatione — 15. *tertiam* manum nec serio potuit ostensam cupere, nec vero is erat, cui, hac praesertim in re, animus esset iocandi. Alteram opinor manum Strobilus vix ostensam illico absconderat, alteram Euclio adcuratius perscrutatus, priorem iterum ostensam vult,

misello autem homini, curis distracto, cuius in animo obscura versabatur vtriusque manus exploratae recordatio, pro *alteram* excidit *tertiam* — 19. *Niue* etc. Euclio subplet, quod a seruo volebat additum: eum non modo quidquam ei non abstulisse, sed ne voluisse quidem auferre — *excutedum* particulis nonnullis et imperatiuis *dum* saepe otiose adiicitur — 30. *perscrutaui* perscrutatus sum — 32. *sociennus* ἀρχαικῶς pro: socius.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *hic* in fano Fidei — 5. *foris crepuit* Euclio iam e fano exibit. In Graecia enim fores aedium aperiebantur, non introrsum trahendo, vt apud nos, sed in viam pellendo, quare exituri praetereuntes adstantesue crepitu monebant, vt sibi cauerent, quod vocabant ψοφεῖν, intraturi autem fores pultabant, quod erat κόπτειν — Huic scenae Scioppius sextum aliquem versum e Nonio adsuit: *hinc ex obculto sermones satos sublegam.*

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *sublinere alicui os* est decipere, fucum alicui facere, ridiculo aliquem habere. Saepius Plautus hac phrasi vtitur, Mil. 2. 5. 57. Merc. 2. 4. 17. Capt. 3. 4. 123. Epid. 3. 4. 55. — *illum coruum veniat* ad me venire, me monere *velim* — 6. *aliquid boni dicam* sic solent auari gratias referre. Apud Ter. Heaut. 4. 1. 14. Chremes Syro: *non possum pati, quin tibi caput demulceam, adcede Syre, faciam tibi boni aliquid pro ista re ac lubens* — *duim* dem *perduim* perdam. pabulum quidem daturus ei non est, quia id ipse perderet — 8. *lucus* silua religione sacra; alii *lacus*, cui lectioni fauet, quod additur: *crebro salicto obpletus* — *extra murum* in suburbio — 14. 15. hi versus testantur, quam verae sint laudes, quibus Strobilus Act. 4. sc. 1. fidem suam effert.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

Non male quidam hanc scenam faciunt actus quinti primam. Pauxillo enim temporis, quo haec viginti versuum scena agebatur, vix fieri potuisse videtur, vt, non Strobilus solum praecurrendo, sed ipse Euclio incessu suo senili extra murum, in lucum Siluani, peruenirent, vt senex olla abstrusa abiret Strobilusque effossam ollam, declinans quidem extra viam, in scenam adferret.

1. *iuxta mecum* non minus, quam ego ipse — 3. mentionem facere *de* filia 2. 1. 17. erat: conloqui de filia, poscere eam; h. l. mentionem facere *cum* aliquo, est: conuenire eum, conloqui cum eo. Sic etiam Cist. 1. 2. 15. quod saepe *mecum* mentionem fecerit; et Pers. 1. 3. 28. qua *de* re ego *tecum* mentionem feceram — 4. *Obsecrauerat* Lyconides, vt mater celaret auunculum de vi, Phaedrae a se inlata, nunc *resecrat*, retraetat, reuocat istam obsecrationem, et rem omnem Megadoro aperte cupit indicari, quo certius ille a Phaedra ducenda absterreatur. *Schulze*, quod duobus in codd. reperiatur *reobsecro*, explicat quidem *rursum obsecro*, hoc vero esset: iterum vt celes obsecro, id quod iuuenis nullo modo cupiebat — 6. *inpetrassere* inpetraturam esse — 10. Conloquutum oportet esse Lyconidem cum matre ante Euclionis aedes, quod puellae preces audire potest parturientis — *Iunonem Lucinam* a graeca muliere parturiente inuocari, nonnulli reprehendunt, quod *Iuno* ei inuocanda fuisset *Ilithyia*: sed a Romanis audientibus Plautus voluit intelligi — v. 14. *vt istuc* etc. quod nihil prorsus aliud, quam versus sequens dicit, spurius recte putatur — 20. *vbi de capite meo sunt comitia* vbi de salute mea inter matrem et auunculum agitur. Sic et Pseud. 4. 7. 137. *Pseudolus* mihi centuriata habuit capitis comitia.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.
Seu IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Nonius dicit, *Picos veteres esse voluerunt, quos Graeci γρύπας adpellant*, Herodotus v. c. γρύπας χρυσοφύλακας apud Arimaspos, gentem Scythicam. Putabantur enim Gryphes seu Gryphi in Hyperboreis aurum ex montibus effodere atque custodire. Verbum *supero* posceret *Picos*; Strobilus autem, quum inciperet *Pici*, alio erat verbo vsurus, animus vero insolenti ob aurum repertum laetitia a filo constructionis deflexus est, nisi forte legere malis *Pici diuitias supero*. Picos diuitiis supero: Picis ditior sum, homo sum omnium hominum ditissimus — 2. *reges* cet. persicos in primis — 3. *hominum mendicabula* quos reges mendicos puto prae me — 4. *ego sum rex Philippus* aeque diues ac rex Macedonicus *ille*, cuius numi aurei in vsu sunt — 6. *in arborem*, arbore 4. 6. 13. dicebat inscendam in arborem — 8. *me duco de arbore*.

deorsum descendo — 9. *ex eo loco* Gulielm. emendat *inde ex eo*. *Ilico*, in MSS. enim pro *ilico* seu *illico* scriptum saepe reperitur *eloco* — 10. igitur: *illico* statim *se recipere senem* redire video ad locum ollae defossae.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

Seu IN ACTVS V. SCENAM III.

Euclio v. 1. ad 16. solus. Lyconides versu demum 17. Megadori ex aedibus prodit, et Euclione agnito, adeatne eum an fugiat, suae sibi culpae conscius haesitat.

Furibundus Euclio in scenam prosilit, manus tendens supinas clamitansque 1. *perii* etc. — dubius, quo se vertat: *quo curram* etc.? — Conuersus, porrigens brachia illorsum, vbi nemo erat, clamat *tene, tene!* furem; mox vero se corrigit *quem furem? quis* ille est? seu potius, quis eum teneat? nescio; *nihil video* locus est vacuus ab hominibus, in quem *caecus* me verti — 3. quid vero hoc mirum, ipse apud me non sum! — 4. 5. repente conuersus ad spectatores *obsecro vos ego* etc. — 6. vniuersos primum alloquitur homines elegantiores, qui scenae sedebant proximi, qui *vestitu et creta* vestitu cretato, mundiori, quod vero non addit, *splendent* sed *obcultant sese* quales sint, carpit forsan tenuiores istos, qui *sedere volebant, quasi sint frugi* vestitu mundiori in re esse lauta et bene aucta volebant putari — 7. *quid ais tu?* vnum e multis elegantibus spectatoribus seligit, qui ipsi furem indicet — 8. hunc vnum laudauerat quidem *esse bonum*, *e vultu cognosco*, at deridendum tamen ceteris praebuerat omnibus, quare, vt oculis ab vno eo deiectis lustrent ceteros, addit *quid ridetis, noui omnes, scio fures esse hic complures* quo, quantos cachinnos commouerit, cogitari facile potest — 9. eiulare pergit, *hem! nemo habet* aurum meum *horum* ex his spectatoribus? *obcidisti* me, furem non indicando — *quis* igitur alius aurum meum *habet?* — 10. *pessime* cum summo malo meo *eo* auro *ornatus* locupletatus sum, id inueni — 11. *gemiti* ἀρχαϊκῶς pro *gemitus* — 14. 15. *egomet me defraudaui* etc. non inpetrare a me potui, vt, auro isto vsus, genio indulgerem meo, seu; vt genio meo bona facerem Pers. 2. 3. 11. — 15. *laetificantur* multa eius formae verba apud Cic. Plaut. Ter. reperiuntur, vt magnificare, pacificare, turpificare — 16. *pati nequeo* hoc intolerabile mihi ad dolorem est — Ver-

sue quattuor huius scenae vltimos quidam sequenti iungunt scenae, sed secum eos Lyconides loquitur, ab Euclione nondum visus, dubius, maneatne an fugiat — 17. *eiulans* Cic. Tusc. 2. 7, *ingemiscere nonnumquam viro concessum est, eiulare ne mulieri quidem.* Hor. Epod. 10. 17. *eiulationem* vocat *non virilem* Capt. 2. 1. 7. *eiulatione haud opus est.* — Euclio, dum Lyconides haec secum loquitur, mutus quidem est, sed e plangore hominis sordidi ineptaque eiulatione fructum spectatores oculis suis capiunt.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

Seu IN ACTVS V. SCENAM IV.

Versibus 28 prioribus, quum Euclio Lyconidesque alius aliud cum animo cogitaret suo, vnam ille ollam sibi subreptam, Phaedram hic vnam a se compressam, hic, quod non fecit, fateri videtur, ille, quod factum nescit, adcusare. A versu demum 29 suum vterque errorem persentiscere incipit.

1. vulgo: LYC. *ego sum.* Meursius vero, quod in edd. nonnullis reperit: *ego sum miser*, recipiendum putauit. Cui licet Gruterus MSS. et vett. edd. auctoritatem obposuerit, non possum tamen, quin adstipuler. Homini, cui minus notus sis, roganti: quis hic loquitur? inepte responderes: *ego sum!* haec enim responsio plane nulla est. Sed hoc non vrgebo. Maioris autem momenti est, quod Euclionis e conrectione: *immo ego sum miser!* adparere Meursius contendit, Lyc. dixisse: ego sum *miser!* alterum *miser* facile a librario neglectum esse potest. Lycon. vero, *miserum* se profitendo, et, quam se facti poeniteret, declarare coepit, et animum Euclionis ignoscentiorem voluit reddere — 2. *cui tanta mala moestitudoque obtigit* cui tantum auri subreptum est — *animo bono es* ego enim filiam tuam, a me vitiatam, vxorem ducam — et sic errare pergunt, vt dixi — 5. *quid ego emerui mali* quid mali commisi in te — 7. *deus* aliquis *inpulsor mihi fuit.* Sic apud Ter. Eun. 5. 2. 36. simili in re Chaerea: *quid si hoc voluit quispiam deus?* — 10. *vt, quod tuum non esset, tangeres* Euclio ollam intelligit, Lyc. Phaedram. *tangere* enim et fures dicuntur; *tetigi ne tui quidquam?* Ter. Adelph. 2. 1. 24. et stupratores: *matronam nullam ego tango* Hor. Satyr. 1. 2. 54. et hac ipsa in scena v. 25. —

13. *vt apud te me in neruo enicem* si ita dixit, sensus est: vt ad suspendium a te adigar. Pistoris vero et Meursius legendum putant: *vt apud me te in neruo enicem* addictum scilicet te condemnatumque ob furtum auri — *meam tactio* vide notam ad 3. 1. 9. — 18. *luce claro* masc. v. Cist. 2. 1. 49. — 20. *nimis vile* esset pretium vini, si ebrio quorumuis facinorum licentiam daret atque inpunitatem — 23. *non mihi* etc. Ita apud Ter. Adelph. 2. 1. 8. *tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle factam esse, huius non faciam* (hoc *huius* cum crepitu digitorum expressum alioue gestu, quantum illud contemneret, indicante) — 25. *haud causificor* non recuso, non causas quaeram, cur filiam tuam vxorem non ducam. Euclio vero, ollam suam intelligens, non potest nouitate inpudentiae istiusmodi non stupere — 31. *ita te amabit Iupiter vt tu nescis* praescribit iuueni, vt iuret: *ita me amet Iupiter, vt nescio* vid. v. 46. — 45. *quiqui* quicumque — 53. pro *repudium renuntiare iussit* infra v. 69. est *repudium remisit*, h. l. ante nuptias sponsae — 57. *bene dice* εὐφήμει ne male Megadoro precere, sed inquito potius: quae res mihi et gnatae bene vortat — Priusquam *se* peccasse fateatur, eum, qui peccarit, non indignum esse dicit, cui ignoscatur, nam 60. *qui homo* etc. ego, qui culpant in me admisi *nullus* nullo modo *est tam parui pretii* adeo dissolutus et nequam sum — 61. *quin pudeat* me, *quin purgem* me — 62. *inprudens* quid h. l. sit, apud Ter. Eun. 5. 2. 38. Chaerea explicatius dicit: *vnum hoc scito, contumeliae non me fecisse causa, sed amoris* — 63. *leges iubent* qui ciuem atticam vitiauerit, eam aut ducere, aut certe dotare — 65. *Cereris vigiliis* vid. Prol. v. 36. — 68. *numerum cape* subputa tempus a Θεσμοφορίοις — 73. *in vado salutis* in salute explorata. sic Ter. Andr. 5. 2. 4. *omnis res est iam in vado* nihil, quod difficultatem adfert, superest.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Seu IN ACTVS V. SCENAM V.

1. *me donatis gaudiis* Acidalius mavult *med oneratis*, quod apud Plautum legitur *onerare laetitia, hilaritudine, voluptatibus:* sed et Tibullus habet *donare salute*, et Statius *donare honoribus* — 2. *quadrilibrem* quatuor libras pendentem, quod aurum efficeret hodie 280 Gulielmos

aureos — post *quis* abundat *quisquam*, non tamen probandam puto coniecturam *vsquam* — 4. vsitatius dixisset *mihi* audire *visus sum*, quod elliptice sumendum esset pro: *mihi* visus sum, *me* audire, sed h. l. Plautus casum *τοῦ audire* debitum praeoptauit casui *τοῦ visus sum* — 6. Strobilo congrediente, et ipse *contollit gradum* obuiam venienti it, quo citius conloqui cum eo possit — 7. *eampse* eam ipsam. — 8. 9. Inpetrasse interdum videntur serui, vt certum heri statuerent pretium, quo soluto manu eos mitterent. Hac forsan fiducia Strobilus ad spem libertatis audebat adspirare. Sed docendus erat Lyconides, vnde Strobilus pretio isti repente esset soluendo. Quare: *quin ego illi* etc. — 10. *quod pueri clamant in faba se reperisse* rem nihili, vermiculum — 21. *at scio quomodo* est formula minantis, Plauto crebra. h. l. Lyconides Euclionis e narratione certus, non nugas Strobilum garriuisse, et promissi memor Euclioni dati, cui standum eo magis erat, quod adfinitate se cum Euclione erat deuincturus, minatur, se Strobilum esse coacturum, vt Euclioni aurum reddat subreptum. formulam *at scin quomodo* vid. Amph. 1. 1. 200. Aul. 1. 1. 8. praeterea Poen. 1. 2. 162. iocose quidem adhibita est, at puellae tamen abire iubenti minatur suauium, Rud. 3. 5. 18. vero pro *at* est *sed scin quomodo* et minatur verbera.

COMMENTARIVS IN PLAVTI CAPTIVOS.

IN PROLOGVM.

1. *Hos quos* vsitatius *hi, quos.* Sic Virg. *vrbem quam statuo, vestra est* pro *vrbs* — nec v. 2. *qui stant, hi stant, non sedent*, nec v. 3. *vos testes estis*, *me verum loqui* visus tantummodo commonendi causa scriptos puto, si auditores, aliud exspectantes, sua se spe delusos audirent, testesque citarentur rei, quae testibus non egeret; sed certos poeta aetatis suae viros nobiles perstringere videtur,

quorum ſtultitia vel publice explicabat, quod in aprico erat, vel comprobatum ibat, quod nemini erat dubium. Sic ante non ita multos annos Satyricum quemdam anglicum, oratorem perſtringere memini, qui in ſenatu britannico *de vtilitate nauium ad nauigationem* verba feciſſet. Quo maius rei pondus addat, repetit Vos: *Vos, vos* inquam *mihi* teſtes eſtis. Similis huic loco videtur certe locus Stich. 1. 2. 63: *e multis malis malum, quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* Pinacium autem ibi nec iocari vult, nec perſtringere quemquam, ſed patri conſulenti: virginemne an viduam vxorem ducat? nouas nuptias omnino disſuadere cupit: tibi quidem, ſeni, vel optima mulier erit malum. vid. not. ad Curc. 4. 4. 1. — 4. *huius* Tyndari — 5. ſeruit *ſuo ſibi* patri. vide de hac, ſi deo placet, elegantia, notam ad Amph. 1. 1. 113. — 8. *ſurpuit* ſubripuit — 9. *in Alide* pro *Elide* regione Peloponneſi — 10. *huiusce* δεικτικῶς Philocratis — *iam hoc tenetis?* num ſatis clara voce dixi, vt intelligere poſſetis? — ſingit, proximos ſpectatores quosdam hoc adfirmaſſe, quare: *optimum eſt*, gaudeo — *ille* neſcio quis, qui loquenti mihi obſtrepit, *vltimus* ex vltima cauea *negat* (obſtrependo) ſe audire verba mea potuiſſe, *adcedito* igitur propius — 12. *vbi ſedeas* propius — *eſt vbi ambules* locus eſt adcedendi, ſeu abeundi — 13. *hiſt. cogis mendicari* vt, ſi ſpectatoribus ſatisfacere nequeam, artem deſinere et mendicari cogar. Palmer. ingenioſe quidem pro *mendicari* legi vult: *mendice, raui* ſeu *rauere.* Quem hominem v. 15. ab *ope ſua cenſis* discernit, ille capite cenſus eſt, quem adpellare poterat *mendice. Rauere* autem, aut *raui* eſt raucеſcere, ad rauim clamare. Poen. 3. 5. 33. legitur: negando *rauio* — 14. *tua cauſa* vt tu in extrema cauea me audias, ſeu: vt obſtrepentem te clamando vincam — *non rupturus ſum* non ita clamabo, vt illa rumpantur — 15. *qui poteſtis ope veſtra cenſeri* quorum opes cenſui cenſendo ſunt, qui in re eſtis lautiori — 16. *reliquum* reliquam argumenti partem — *nihil moror* nolo *alieno vti* aere; nolo, quod debeo, non ſoluiſſe. Sic Ciſt. 1. 3. 40 ſqq. Prologus dicit: *nunc, quod reliquum reſtat, volo perſoluere, vt expungatur nomen, ne quid debeam* — 17. *huius* Philocratis *patri* Theodromedi — 18. *dominum* Hegionis, domini ſui, filium, Paegnium, quadrimum — 19. *hic* Theodromedes — 20. *peculiarem* ſeruum, vicarium, qui filio ſeruiret vni — 22. *quaſi pilas homines*

habent Lares Penatesque pingebantur cum pilis, quod rebus humanis, quasi pila, luderent. Fors omnia versat Virg. Ecl. 9. v. 5. — 24. *Aliis* Eleis — 25. *alter* filius maior, Philopolemus — 27. *hic* Hegio — 31. *equitem Aleum* Philocratem — 34. *hosce ambos* Philocratem eiusque seruum Tyndarum — 39. *fert imaginem* seruus dominum se profitetur. — 45. Sic apud Ter. Hec. 5. 4. 39 sqq. Parmeno: *equidem plus hodie boni feci inprudens, quam sciens ante hunc diem vmquam* — 50. *suo sibi* serv. patri vid. supra v. 5. sed v. 46. *sibi* non abundat: *confinxit sibi dolum, sua fallacia* — 52. *nobis* nos agemus, tamquam rem vere gestam, quod *vobis* erit fabula — 55. *pertractate* argumentum non est a multis iam tractatum, lasciuum obscoenumque — 61. *choragio* adparatu, simulacra belli tragici sunt choragii, non comici — 65 sqq. pugnae videndae cupidus ipse eam ineat, et, cum validiore congressus, postea eas spectare oderit! — 67. 68. In iudicanda hac fabula iustitiam praebete non minorem, quam vestra est in bellis fortitudo. *belli* aduerbialiter, vt Truc. 2. 6. 2.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *mihi*. Turnebus ex hoc loco atque e Truc. 3. 2, 10 sqq. patere putat, parasitos plerumque adpellatos esse *scorta;* Gronovius vero hoc nomen non magis, quam Men. 2. 3. 40. nomen *Peniculi*, parasitis commune fuisse docet, sed singulis ea, vt aliis forsan parasitis ignominiosa nomina alia, fuisse indita — 2. *inuocatus* non inuitatus — 3. *derisores* parasitos alios. Sic et apud Horat. *derisor* est parasitus, Epist. 1, 18. 10. *imi derisor lecti sic nutum diuitis horret*, et ad Pisones v. 433. *derisor plus laudatore* (eo, qui ex animo laudat) mouetur. Alios Ergasilus parasitos *hoc*, quod scortum vocetur, *absurde dictum* scit dicere. — 4. ipse *recte*, apte congruenterque se ita vocari ait. — 4 ad 8. Ludit in ambiguo τοῦ *inuocatus* sensu, quae adpellatio quod sibi cum scortis sit communis, recte se scortum dici posse iocatur — 5. in talis iaciendis amator scortum *inuocat;* Curc. 2. 3. 77. *inuocat Planesium;* Asin. 5. 2. 55. *Te Philenium mihi* (v. 60. vxor subplet *inuocasti*) — 6. ergo, dicit, scortum *planissime* diserte, est *inuocatum* — 7. in nos vero parasitos *planius*, magis adhuc proprie, conuenit nomen *inuocatorum*, qui coenas obimus *non vocati*. Ter. Eun. 5. 8. 28 sqq.: vt tua mihi domus pateat,

inuocato vt ſit locus ſemper — 9. vid. Perſ. 1. 2. 6. — 10. *res prolatae*, negotia ſi quieſcant, differantur, iuſtitio indicto, feriis, h. l. ſi abſint apud quos coenitare poſſim — 11. dentes noſtri feriantur — 12. quum *caletur* (dictum vt *ſtatur*) quum ſolis ardor eas vrget — 13. *ſuo ſibi* ſuco viuunt. vid. not. ad Amph. 1. 1. 113. — 15. *miſeri victitant ſuco ſuo* triſti domicoenio adfecti eſuriunt — 16. *rurant* Gulielm. explicat: opus ruri faciunt; ſed diuites, quos paraſiti conſectantur, non operis faciundi cauſa rus ire ſolent. Accedo igitur ad eos, qui explicant, *ruſticantur* ſui recreandorum cauſa ruri aliquamdiu degunt — *quos* quorum epulas *liguriunt* — 17. venatici canes, macri, quibus deducitur cibus, ne pinguedo pernicitati obſiciat — 18. *quando res redierunt* feriis exactis, h. l. quando rex noſter in vrbem redierit — *moloſſici* canes ſumus, voraciſſimi — 19. *odioſici* et *incommodiſtici* voces comice formatae, pro odioſi, incommodi: non curamus, quam odioſa et incommoda (domeſticis) edacitas noſtra ſit. — 21. Contumeliis paraſitos adſuefieri oportebat, cum hilaritate ferendis. Ollae, verbi cauſae, in caput non opinantium confringebantur, repletae cinere, quo per totum corpus effuſo regi conuiuisque eius riſum darent effuſiſſimum. Quare hoc loco *frangi aulas in caput*. Curc. Act. 3. v. 24 ad 28. vnoculus Curculio alterum oculum catapulta ſibi ictum dicit, cui quum Lyco reſpondiſſet: *quid mea, an aula quaſſa cum cinere effoſſus fiet*, fatetur Curc. *vera praedicat, nam illaec catapultae ad me crebro commeant*. Perſ. 1. 2. 8. paraſitis maioribus ſuis, iisdem paraſitis, cognomentum fuiſſe dicit *duris Capitonibus*, i. e. qui aulas paterentur frangi ſibi in caput — 22. *porta trigemina* Romae dicebatur, per quam Horatii ad pugnam cum Curiatiis erant profecti — *ad ſaccum* ante dictam portam locus erat, *ſacculus* dictus, vbi pauperes ſedebant, ſtipem mendicantes — 24. *rex* qui me paraſitum alit — *potitus eſt* paſſiue, cum genit. *hoſtium* captus eſt ab hoſtibus, vt Amph. 1. 1. 23. *potiuit*, actiue — 26. vt Amph. Prol. 97. *haec vrbs eſt Thebae*, ſic hic *Aetolia haec eſt* hanc fabulam animo concipite agi in Aetolia — 25. *cum Aliis* Eleis — 26. *in Alide* Elide.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *Here* pro *heri* ſaepe — *de praeda de quaeſtoribus* vt Prol. 34. praeda a quaeſtoribus vendebatur, qui e pe-

omnia inde coacta tres aequas partes, aerario, duci, militibus tribuebant — 3. *catenas singularias* minoris ponderis, obponuntur enim maioribus — 9. *satis est* occasionem fugiendi dedisse *semel, post illam* vnam occasionem, quam non praetermiserint, *numquam possis prendere* eos — 11. *non videre ita tu quidem* tibi, si liber esse malles, cura esset peculii, Virg. Ecl. 1. v. 33. quo redimeres te — 12. ludit in verbo *dare. quod dem* argentum, *dare se in pedes* in fugam, fugere — 13. *si dederis* te in pedes, fugae, *erit extemplo mihi quod dem tibi* malum — 14. *vt praedicas* quo exemplo v. 7. vsus es — 15. vt aues *cauea*, sic te ego coercebo compedibus — 17. *quod* dixerat Ergasilus sc. 1. v. 32. 33. *cupio* vt inueniat Hegio captiuum, quocum mutare filium possit — 19 ad 22. apud Ter. Eun. 2. 2. 15. *isti generi* parasitorum, qui (v. 13.) ridiculi esse sustinebant, et plagas pati, *olim fuit quaestus apud saeculum prius.* Sic Ergas. v. 19. *nulla iuuentutis spes* a iuuenibus, quales nunc sunt, nullus parasitis fructus est sperandus. *sese omnes amant* quod in parasitos esset inpendendum, ipsi malunt frui — 20. *antiquis moribus* Philopolemus adhuc vnus aliquis est, qui nos fouet — 21. *gratiis* sine fructu meo — 26. *facere quaestum carcerarium* mangonem esse factum, venaliciariam exercere — 29. *carnificinam facere* quaestum obcipere hominibus excarnificandis — 33. domicoenio laboro — 39. 40. sententia verissima, apud sacros aeque Prouerb. c. 20. v. 14. ac profanos graecos latinosque scriptores obuia — 41. *pot. hostium* v. 1. 1. 24. — 43. 44. quod tibi dolet alieno, quanti ego pendam pater — 50. in summo dolore suo indulget tamen Hegio adsuetudini, cum parasito iocandi: *exercitus* tuus *edendi* epulae, cibi delicati, cupedia, *remissus* dimissus *est* filio meo te nunc in conuiuia non adhibente. — 51. 52. *Nullumne* alium *interea* dum filius abest, *nactus* qui 52. *remissum exercitum imperare* cogere, parare *tibi posset* apud quem coenare possis — 52. pro vulgari *quem dixti* Gruterus, Gronouius aliique legendum esse viderunt *quem duxti.* Non enim Ergasilus *suum*, sed Hegio *eius* exercitum remissum esse dixerat. Hegio vero, qua coepit, allegoria pergit, *quem exercitum duxti*, cuius dux fuisti — 53. *prouinciam* mei alendi — 56. *multigeneribus* multorum generum, variis — 57. *primum dum* vt ehodum agedum etc. — 57 ad 61. Hegio, quod *militibus* dixerat pro *esculentis*, seu iis, qui escu-

lenta praebent, populorum deinde quorumdam nomina ad esculenta per iocum transfert. *Pistorium* oppidum Hetruriae: *Pistoriensium* autem nomine adludit ad *pistores*. Eorum autem sunt genera quaedam, et *coquos* etiam hoc nomen complectitur. *Pana* oppidulum Samnii, *Placentia* nobilis Galliae cispadanae ad Padum vrbs, vnde *Panici* qui panem, *Placentini*, qui placentas conficiunt. *Turdetani* populus Hispaniae, h. l. qui turdos vendunt; *Ficedulae*, vicus Romanus, *Ficedulenses* hic venditores ficedularum; *Maritimi* piscatores, cetarii — 62. 63. *vt saepe* etc. . Hunc locum in animo habuisse videtur Horatius, Sat. 2. 8. 73 sq. *conuiuatoris, vti ducis ingenium res aduersae nudare solent, celare secundae.* — 65. *reconciliassere* reconciliaturum esse, reducem facturum — 66. *Alium* Eleum — 70. *quod sciam* nisi forte domi meae fuisse audiam, qui me vocaret — 71. *quid tu id quaeris* num tu forsan vocaturus me es? — *natalis* lautiorem iubet coenam exspectare — 72. dicere poterat Hegio *voco te* seu *te vocatum volo*, dicit vero *te vocari volo* quod est *te vocari iubebo* — 73. Ergas. igitur *facete dicum* iocaris; in me quidem vocando non multum operae sumendum est, quasi dubium sit, quin vocatus veniam — Hegio vero 73. 74. causam adfert, cur dubium esse possit: *si pauxillum potes contentus esse* non larga erit coena mea *si* nescio an *pauxillum potes esse* (edere), *contentus* ita vt contentus sis — *nae perpauxillum modo*, pro *nae* cum Lambino lego *ne*, quod sensus poscit: *ne modo* seu *dummodo ne perpauxillum* adponas — 75. *nam istoc perpauxillo victu adsiduo* quouis die *delecto me* ironice, domicoenio laborans — 76. Hegio pro *age sis, voco* dicit age sis *rogo*. Recte enim pro vulgari *roga* Salmasius reposuit *rogo*, quod sensus postulat, cuique emendationi Gronovius etiam libentem se subscribere dicit. Quod vero minus vsitate dixerat *rogo* te ad coenam, Ergasilus statim argutiam captat in verbo *rogo*. *Emtum*, quod Acidalius in *emin tu* mutauerat, Lambinus recte restituit. In auctionibus nempe emtor *rogabat* venditorem: addicatne ei rem pro eo, quod licitus esset, pretio? quod si erat, venditor respondebat *emtum* tibi est, *nisi quis meliorem conditionem* malus pretium *adferat* etc. Sic Epid. 3. 4. 35. rogat emtor: *estne emta mihi haec?* cui respondetur: *istis legibus habeas licet*. Sensus igitur loci nostri est: Hegio *rogat*, an suus hodie Ergasilus esse velit? cui hic respon-

det: *emtum*, ero tuus, veniam ad coenam tuam, *nisi quis meliorem adferet* ad lautiorem coenam me vocauerit — 78. ridens Ergas. addit: *quasi fundum me vendam, me addicam* conuiuam fore promittam *meis legibus* nisi lautius ab alio quo adcipiar — 79. Hegio porro iocatur *non fundum vendis*, sed *profundum* ventrem, qui expleri nequit — 80. *tempori* mature veni — 81. *venare leporem* quaere conuiuium delicatius, *nunc* ad quam coenam ego te vocaui, *erim* erinaceum, coenam vilissimam *tenes* — 82. *victus meus* quod hodie coenabo *scruposam commeat viam* scruposo loco seu nascitur, seu pascitur; olus igitur, aut animal esse potest — 83. 84. non deterrebis me, quin veniam, fretus dentibus, qui coenanti officium praestabunt, quod calcei per scrupos eunti — 85 sqq. non quidem esitabo sentes, at tamen terra nata, in iis multa olera; quare Ergasilus iocans: aegrotis eius coenam fore saluberrimam — 89. *subducam ratiunculam* computabo Curc. 3. v. 1.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *aerumnam* seruitutem *exsequi* perferre — 2. sic Hor. 1., od. 24. *durum! sed leuius fit patientia, quidquid conrigere est nefas* — 4. *morigerari seruituti* idem, quod v. 1. *aequo animo eam pati* — *mos bonus* decens et vtile vobis erit — 5. *eamque* in *herili imperio ingeniis vestris* vobis morigeris *lenem reddere* — 6. *indigna* quae videantur *digna habenda sunt* aequo animo ferenda — 7. *eiulatione* v. Aul. 4. 9. 17. — *oculis multam miseriam additis* coniectura est Camerarii, ante quem edd. habebant: *multa oculis multa misera editis* et editio prima *multa oculis multa mira dicis.* Codd. mire variant: pro *editis* alii *cudis, cuditis, accuditis*, quidam *multa oculis multa miraclitis*, quod Pareus ita mutatum textui intulit: *multas* (punis) *oculos multa Heraclitei* (semper flentis). Gronovius *multam* (poenam) *oculis modo inrogatis.* Sensum esse adparet: lacrumando vobis nullum fructum, oculis vero certum adferetis damnum. Quae vero lectio coniecturaue ad veritatem proxime adcedat, diuinare quidem non ausim, sed Parei tamen coniecturam non diffiteor Plautino mihi non indignam videri ingenio — 13. *officium* vt vinculis grati animi nos patiamur retineri — 14. *fugam fingitis* meditamini — 16. *non dehortor* vobis non putarem, vitio esse vertendum — 17. *sine his arbitris* explicant: captiuis aliis; falso. Namque e scena 2. v. 4. custodes

adparet esse intelligendos, et ex scena 3. v. 98. reliquos, quos Hegio emerat, captiuos esse adhuc apud eius fratrem — 19. *abscedite* vos duo captiui — *nos* lorarii — *incipesso* i. q. incipio — 20. *istuc* vt breuis oratio sit — *abite ab istis* vos serui, custodiae causa additi — *obnoxii vob.* beneficio a vobis deuincti — 21. 22. *quum quae volumus copia est, ea vos quidem facitis nos compotes* — 24. *arbitrari* Aul. 4. 1. 21. erat speculari, h. l. *dicta* sermonem nostrum captare — *arbitri* quicumque adsunt — 25. *palam* abesse quidem posset, non vero delendum ideo est, sed explicandum *ad praesentes* per eosque ad herum — 26. *nisi* eos *astu* cautissime *colas* obculas. Forsan ex *astu obculas* lectio *astu colas* orta est — 28. *es tu* esse, adsimilas — 29. *viso, cauto opus est* nos adtentos prouidosque oportet esse — *sobrie* νηφαλέως considerate — 33. *carum caput* Graecis φίλη κεφαλή — 34. *caput suum obferre vilitati pro aliquo* pro salute alicuius praesentissimum capitis adire periculum, seu, suam ipsius salutem habere vilem — 36 ad 38. Callimach. πρὶν τι λαβεῖν, φιλέουσι· αὐτὰρ στυγέουσι λαβόντες. *dum, quod volunt, inpetrant* inpetrare conantur, *nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt* Catull. *sed vbi* etc. *dicta nihil metuere, nihil periuria curant* idem in Epith. Pel. — 39. Tyndarus addit: hero quidem suo se nullo modo diffidere — 40. idem Tynd. ne, quae v. 36 ad 38 dixerat, Philocr. in malam partem adcipiat, pergit: se, quod ei suaserit (de ingrato plerorumque hominum animo dixerit) idem vel ipsi suasurum fuisse patri suo, si is nunc Philocratis loco esset — 41. 42. Phil. gratum Tyndaro pollicetur animum, *si audeam eo loco quo sumus te ego patrem nominem* nam, quod beneficium in me es conlocaturus, tantum est, vt, secundum patrem, nemini me, quam tibi, plus debere fatear — 47. *quod imperitabam pro iure* vt mihi pro seruitio debitum, *id orabo per precem* vt non debitum, vt seruus ab hero precari solet — 48. 49. hoc vtroque versu *per* ponitur, quo sensu in obsecratione poni solet: respectu habito fortunae etc. — 51. 53. *memoriter meminisse* ne per errorem in conloquendo labaris.

IN ACTVS II. SCENAM II.

A versu 1 ad 42. Hegio cum Philocrate, quem Tyndarum esse putat, seorsum quidem a versu 13. loquitur, sed tam parum tamen caute, vt verus Tyndarus, non procul

adstans, omnia audiat, quod ex iis, quae secum aliquoties loquitur, adparet. A versu autem 43 loquitur Hegio cum Tyndaro, quem Philocratem esse persuaderi sibi passus est. Philocrates et Tyndarus, vterque, quam personam suscepit, egregie tuetur, ille interdum et consuetas seruorum argutias, hic grauitatem hero dignam, scite imitando.

1. exiens domo iis Hegio dicit, qui intus sunt — 2. rogat lorarios, sed 3. alter eorum, quos sibi ostendi voluerat, ipse statim respondet — 3. *ne quaestioni essemus*, seu, vt alii legunt *ne in quaestione essemus* est: ne quaerendi essemus. Sic Cist. 2. 3. 49. *ne in quaestione mihi sit, si quid eum velim* — 4. *circummoeniti* pro circummuniti — 5. *vix cauet* vitare potest *quum cauet* quod vel maxima cura vitatum cupit. Nescit Hegio, idem sibi, hac ipsa in re, adcidere. Si, quod Act. 2. sc. 3. v. 98 sq. facturum se dicit, non fecisset sero, non reperisset Act. 3. sc. 4. se esse deceptum — 12. *non soli ignaui fuimus* capi maluimus, quam pro patria mori — 15. *nescium tradam tibi* me nescire, fatebor — 16 ad 20. allegoria vtitur, a tonsoribus ducta. sensus: in eo Philocrates est, vt Hegionem decipiat — 16. *cultros adtinet* nouaculam ei tondendo admouet, fraudem incipit nectere — 17. *inuolucre* ὠμόλινον, linteum, quod tonsores praeligant tondendis, quo vestes minus inquinentur: ne per ambages quidem senem it deceptum — 18. tondebantur Graeci siue *strictim*, quod erat ἐν χρῷ κείρειν, ad cutem tondere, siue *per pectinem* antiquo more persico, pectine interposito paullo longius a cute. Prius tonsurae genus vocabatur σκάφιον, posterius κῆπος. Sensus: magisne an minus seni parsurus, minori maioriue pretio filium eius redemturus sit — 19. *admutilabit* ad cutem tondebit *probe* vt vestigia cultri in cute relinquat. Sic Mil. 3. 1. 170. *admutiletur miles vsque caesariatus* (quamuis bene capillatus) probe decipiatur. Pers. 5. 2. 48. *qui me vsque admutilasti ad cutem.* Tyndarusne igitur serui indolem induisse vituperetur pessimi, qui heri dolore gaudeat? At, cuius heri? eius, qui pridie factus est, in negotio cum eo hero, quocum a puero vixerat. cf. 3. 5. 59 sqq. — 24. Vtrumque vsitatum est, *Thalem* et *Thaletem*, etiam *Thalen* — qui, licet vnus fuerit e septem, quos vocant, Graeciae sapientibus, heri tamen mei sapientia longe superatur — 26. *orationem ad seruitutem contulit* ita loquutus est, vt seruum callidum oportuit, qui, hero audiente, non negaret quidem, liber-

tatem seruitute esse optabiliorem, at eam tamen, quam ipse seruitutem seruiret, libertate praedicet non multo esse deteriorem — 17. *Polyplusio* genere, πολύπλούσιος quidem est *valde diues* sed hoc vocabulum vt nomen gentis Philocrates vsurpasse, et Hegio intellexisse videtur, qui versu demum 31 de diuitiis quaerit — 31. 32. *Senex* iungunt quidam cum interrogatione Hegionis; *senex quid pater?* quia rogasset Hegio de diuitiis ipsius, non de paternis; sed iungendum est cum *excoquat*; Hegio enim, audita demum voce *senex*, an pater adhuc viuat, quaerere admonetur — *excoquat sebum* vulgo explicant: diuitias Philocratis paternas fuisse in re pecuaria. Non recte arbitror. Dicere vult Pseudotyndarus: diuitias Philocratis esse maximas; quod vero Hegio interrogarat: suntne *opimae?* quod proprie esset *pingues*, argutatur Philocrates: adeo pingues, *vnde sebum excoquat senex*. Sic seruum se adsimilabat, argutias seruorum more captans — 33. Et hoc seruiliter iocatur. Si e viuis discessisset, in Orcum esset delatus — 35. *Thesaurochrysonicochrysides* nomen mire compositum, quod inditum dicit, non ob diuitias solum, sed ob auaritiam etiam audaciamque. Vt sensus hic posset extorqueri, alii aliter hoc nomen putarunt inmutandum, Camerarius: *Thesaurochrysonychochrysides*, Heraldus: *Thesaurocrypsonichochrysides*. Compositum videtur ex *Thesaurus* duobusque, quibus aurum inerat, nominibus, *Chrysonicus* et *Chrysides* — *audaciam* explicant auiditatem, qua audacter in alienum inuadit — 39. *pertinax* valde tenax — 41. *Samiis*, quum alii, paullo locupletiores, in sacris vterentur vasis argenteis — 44. Hegio Tyndarum adloquitur *Philocrates*, quod post nomen igitur ponendum est comma. *hic* est verus Philocrates, quem Tyndarum esse putat — 51. *aequum censeo istunc* Tyndarum, *non me potius metuere* qui dominus eius fui, *quam te* qui nunc dominus eius es — 53. *dicto haud audebat* me laedere, quamdiu dominus eius eram, *nunc* quum dominus eius esse desii, *licet* ei, *facto* me laedere, prodendo diuitias patris mei — 54. Pseud. 2. 3. 12. *Centum doctorum hominum consilia sola deuincit dea fortuna* — *arctat* inminuit — 59. *ipse non vis*, si *non vult*, parum Tyndarus monendo proficiet. Pro *non vis* coniicio *noris*: nisi forte me monitore non fuit opus, si ipsi tibi in mentem eius rei venerit — 60 ad 66. haec Tyndarus monendo effectum it, vt iusta sibi et clemens

apud Hegionem seruitus sit, donec Philocrates redierit — 70. *ne auariorem* ne ob diuitias patris mei redemtionis pretium statuas nimium — 76. *scio ego* quidem *multos iam lucrum luculentos homines reddidit* ad maiorem dignitatem lucrum euexit — 77. *est etiam* rerum conditio interdum potest esse talis etc. Sic Ter. Adelph. 2. 2. 8. *pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum* — 78. Rittershusius de lucro tantum iniusto vult intelligi, cuius a studio auocat Hesiodus: *μὴ κακὰ κερδαίνειν. κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσι.* sed lucri studium, licet non iniustum, quam facile obcaecatos perdere possit, neminem latet — 81. *praeterea vnum numum* compensabimus pretium a me pro te, et a te pro filio meo solutum — 82. *hunc* seruum tuum auctarium adiiciam — 84. seruitutem seruit *priuatam* homini alicui priuato, *publicam* quem e turba captiuorum res publica sibi ad suos selegit vsus — 85. 86. *pol hic* vsque ad *pluit* nonnulli tribuendum putant Tyndaro, quod Hegio captiuos singulos deinceps interroget, nunc Tyndarum, Philocrate v. 43. recedere iusso, quem scena demum exeunte reuocet, et scena sequente certiorem faciat de iis, quae cum Tyndaro erat loquutus. Versu igitur 85. *τὸ huius* ad patrem Philocratis referendum putant. Sed nec 14 ad 42, Hegione cum Philocrate conloquente solo, Tyndarus tam longe abfuerat, vt non omnia audiret, et tamen Hegio a versu 44. Tyndarum iubet fateri, quae Philocrates erat fassus, quasi ea non audisset. Surdastrum puto senem fuisse, qui, quae ipse vix audiret, paullisper remotum plane non audire opin..etur. Vers. 85. 86. Tyndarus dixisse nullo modo potest; sed Philocratem puto subgerere Tyndaro voluisse, vt Menarchum seni diceret clientem suum esse; quod vero Tyndarus noluit, ne praesentibus fraus suboleret. Hegio autem si audisset hos versus, gaudio sibi clientelam hanc esse, declarasset. Exprimunt autem versus hyperbolice: nihil certius esse, quam liberationem Philopolemi — 88. *abs re* alienum a negotio meo, quod inpedimento ei esse possit — 90. *aestimatum* vt statuas pretium, quod ego, si non redierit, pro eo soluam — 100. *certus* sum, me ab eo amari — 104. *optima immo* est causa, viginti minas soluam, nisi tuum tibi ille filium reduxerit liberum — 107. *collus* antique pro collum — *collaria* catena, seu collare vinculum — 108. *quod bonis* etc. Sic Pers. 4. 5. 2 sq. *si quid bonis boni fit, esse idem et graue et gratum solet.*

IN ACTVS II. SCENAM III.

8. 9. Epid. 3. 2. 35. Chaeribulus Epidico dicit: *vorsutior es, quam rota figularis.* Hoc sensu hic: *pro rota me vti licet* facilius figulus rotam non versat, quam ego, hero iubente altero, alteri seruire paratus sum — 11. *es* si genuina est lectio, explicandum est *ratione.* Sunt vero, qui Plautum dicant scripsisse *a tuopte ingenio* vt Truc. 4. 3. 59. legitur *ab ingenio inprobus* non temeto demum inprobus factus — 13. *hem tibi hominem* trado — 16. *qui me quid agitem* enallagen putant, *me* pro *ego; ego quid agitem,* alii explicant *me* esse *de me* seu quod ad me adtinet — 20. *rebito* pro *redeo* obcurrit et infra v. 49. et 3. 5. 89. — 25. *adhuc* vbiuis *locorum* quocumque loco ac tempore — 33. *facile memoria memini* ipse vidi et, te etiam indicente, praedicassem — 37. *nostrum amborum vicem,* pro nobis ambobus — 42 ad 53. Praesente quidem et audiente Hegione, sed ita tamen caute, vt fraus ei subolere nequeat, Tyndarus Philocratem monet, vt periculi, in quo versetur, memor adceleret, quantum fieri vllo modo possit, cum Philopolemo reditum, manuque deinde gratus eum emittat — 56. *med erga* erga me — 61. 62. *illic pol* etc. qua me adfecit laude, ea si ipsum vicissim ornem centuplici, parum esset — 66. Iov. testem *laudo* nomino, per Iovem iuro, *me infidelem non futurum Philocrati* huic. Hegio intelligit Philocrati vero; Philocrates autem Tyndarum vult intelligere *tibi,* qui meam Philocratis personam maximo cum periculo tuo suscepisti, et singulari fide solertiaque sustines. Et, ne ambiguitas Tyndaro inesse videatur, qualis est Amph. 1. 1. 236. vel 3. 2. 52 sq. Philocrates v. 68. verbis plane perspicuis Tyndaro fidem pollicetur, cui promisso vt stet, grauissime Tyndarus 73 sq. monet — 81. *hunc* Hegionis filium Philopolemum *inuentum* qui tibi non in tota Elide diu quaerendus est, sed quem pater iam (inuenit) inuestigauit seruitutem seruire Menarchi medici, hunc inueni, redemtum quam ocissime potes patri suo huc restitue — 87. *et tua* Hegionis *et tua* Philocratis (Tyndari) *ornatus* cum summa laude mea ob rem bene prospereque gestam — 90. *syngraphus* diploma, literae publicae de securitate viae — 94. *si diis placet* h. l. pie precantis est, alias laudi alicui ironice solet addi — 100. *sequere tu* seruum putat, deceptus — *amittam* absoluam viatico et syngrapho dato.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *edit* pro *edat* — 2. *aegre* non ſine magna moleſtia — 4. *huic diei* quaſi perſonae, quam male odiſſet, ſibi inimiciſſimae *oculos effodiam libens* mallem hunc diem non inluxiſſe — 5. quoscumque hodie adii, malignos ſum expertus — 6. *ieiunioſiorem* vox comice conficta: quo mihi triſtius eſſet ieiunium indictum — *effertum fame* vt Aul. 1. 2. 6. aedes *inaniis obpletae.* Vacuitate aliqua non niſi iocoſe dici aliquid poteſt effertum eſſe obpletumque — 7. *nec qui* pro *quo.* Sed rectius forſan quidam legunt *cui;* pergit enim de die loqui tamquam de perſona, quare *quidquid obceperit* dies, pro: quidquid ego obceperim hoc die — 8. *venter, guttur reſident* otioſi celebrant *eſuriales ferias:* inani ventre diem ago ſedendo, nihil agendo — 9. *ilicet* etc. ilicet arti paraſiticae ire in etc. deſino hanc artem, eamque exſecror — 10. *ridiculos* qui ventris explendi cauſa ſe praebent deridendos — 11. *viri imi ſubſellii* inopes, humilesque — *Laconas plagipatidas* Laconum more a pueris plagis ferendis adſuetos — 12. *quibus ſunt verba ſine penu et pecunia* qui praeter iocos ſuos non habent, quo beneficia poſſint remunerari — 13. requirunt, qui viciſſim conuiuio excipiant — 14. *opſonari* plerumque erat officium ſeruorum, quo vero, quaeſtuoſo ſibi, paraſiti libenter fungebantur, v. c. Gnatho apud Ter. Eun. 2. 2. 25 ſq. qui vero heri in re familiari erant diligentiores, opſonabantur ipſi — 15. *aperto capite* ſine pudore, non vtuntur nobis internuntiis — 17. *teruncius* numus, tres vnciae, quarta aſſis pars, quadrans. *Non teruncii faciunt* prorſus ſpernunt — 20. *huc* ad me, apud me coenabis — *quis profitetur?* pollicetur coenam — 22. *dictum de dictis melioribus* iocis, iuuenibus olim adceptiſſimis — 23. *epulas menſtruales* quae in menſem ſatis fuiſſent, largiſſimae — 24. *de compacto* aut *ex compacto* prout plures pacti inter ſe erant — 25. 26. *ſi non adriderent* non modo riſum non edunt *ne canem quidem inritatam voluit quisquam imitarier* ſed ne ſubrident quidem, vt, ſicut canis inritata, ringantur, *dentes vt reſtringant* ſeu potius labra reſtringant, vt dentes oſtendant nudos, quod Plauto Epid. 3. 3. 48. eſt: *albis dentibus deridere* — 29. *olearii,* qui oleum vendunt, *in Velabro,* quod Velabrum locus erat Romae iuxta Auentinum, et inter Palatinum Capitolinumque montes, vbi tabernae oleariorum erant: quaſi olearii, qui de pretio,

quo oleum vendant, pacti inter se sunt — 32. 33. *barbarica lex* Graeco est *Romana*, Quinti scilicet Vinnii, in eos lata, qui ita quasi conspirassent in rem publicam, vt de victu ciuibus cariore reddendo inirent consilia — 34. 35. *inrogabo mulctam* a iudicibus petam, vt mulctent eos decem coenis mihi dandis, *meo arbitratu* quales ego eas et quando quamque dari iussero — 36. *spes eoenatica* coenae — 37. *decolabit* e colo defluxerit *spes decolabit* defluxerit, euanuerit. Sic Cas. 2. 4. 28. *si sors autem decolassit.* Vulgo scribunt *decollabit:* alterum vero *l* Lambinus, Gruterus, Gronovius recte iudicarunt expungendum.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. In sinu gaudens: recte fecisse, suaue est, et laus inde nascitur, et vtilitas. Non tamen absonum est, quod interpretes nonnulli volunt, Hegionem graecam salutandi formulam habuisse in animo χαίρειν καὶ εὖ πράττειν: multarum certe, quas modo audiuerat, de filio mox recipiendo gratulationum memoria animo iam obuersabatur recens — *bono publico* Philocratis quidem, iuuenis inter suos nobilissimi liberatio facere poterat ad pacem cum Eleis restituendam — 2. *quisque* cum plurali *vident:* quicumque vident me — 3. *gratulanturque eam rem* spem filii capti cum Philocrate mutandi — 3. 4. 5. *miserum* se iam ob vnam hanc causam vocat, quod restitando lassus erat factus, cetera laetus — 5. *eminebam* vix me gratulantium turbae subduxeram — 8. *inde* a praetore *illico* statim *reuortor* discedo. post *reuortor* pono semicolon; *domum* iungo cum *eo postquam id actum est* deinde. Paullo copiosius senex narrat, quam opus est; sed sic solent, qui rem aliquam prosperrime se gessisse gloriantur — 11. *hic* Aristophontes, qui adstabat mutus.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ergasilus sc. 1. et Hegio sc. 2. loquuti erant in platea; Hegio vero quum scenae superioris v. 13. Aristophonti diceret *sequere me,* ducturus eum erat in eam partem, vbi, intra aedes suas, captiuum Act. 2. sc. 3. v. 96. *intus* seruari iusserat. Ex eo loco Tyndarus Aristophontem adnouerat: quem dum perducit in eam partem Hegio, via non breuissima, Tyndarus interea solus secum hac sc. 3. loquitur.

1. *nunc illud est, quum* tempus, quo. Et apud Ter. Geta perturbatissimus Ad. A. 3. sc. 2. incipit *nunc illud est*, ibi vero explicandum est: *nunc conuenit ad rerum nostrarum conditionem illud dictum: quodsi* etc. — *me fuisse, quam esse*, mortuum esse, quam viuere. Pseud. 1. 3. 18. *mortuus est, qui fuit; qui est, viuus est* Truc. 1. 2. 94. paene fuit. — 2. *se* iungendum est cum *segregant*, vt est Mil. 4. 6. 17. ille illas spernit, *segregatque ab se* omnes sensus: neque consilii locum habeo, neque auxilii copiam — 4. *nec exsilium exitio est* nec aufugiendi locus est, ad hoc exsilium vitandum — *aspellat* abspellat, depellat — 5. *mantellum* mantele, mantelium, χειρόμακτρον nihil excogitare possum, quo me Hegioni purgem — 7. *malefactis fuga* excusatio eius, in quo malefecisse deprehendor — 11. *obpetere pestem*, mortem, letum, perire — *heri vicem:* pro hero, Philocrati fidelis dum sum — *meamque* quam pestem Hegio ob fraudem meam iudicabit *meam* a me promeritam — 17. Sic Ter. Adelph. 5. 4. 43. *ipsa, si cupiat, Salus seruare prorsus non potest hanc familiam* — 17. *incipisso* vt infra 4. 2. 11. et Mil. 2. 2. 73. et 82. sed supra 2. 1. 19. est *incipesso* pro incipio.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Recesserat Tyndarus, quam longissime potuerat, quare Hegio non statim visum putat aufugisse — 2 ad 7. antequam propius adcederent, Tyndarus haec secum — 5. *vtinam te di prius perderent* vellem, vitam prius amisisses, *quam periisti e patria tua* quam captus ab hoste periisti patriae tuae — 7. *obcisa est haec res* negotium hoc plane perditum est desperatumque. Sic et Men. 3. 2. 46. *obcisa est haec res* — *astutia atrox* audaciae plena confidentiaeque — 18. *morbus qui sputatur* Plinio videtur epilepsia esse, H. N. libr. 10, 23. dicit: comitialem propter morbum despui suetum, et libr. 28, 4: despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Epileptici vero nec insectantur alios insectariue possunt, vt iubendus Hegio fuisset, securitati suae prospicere, nec in loquendo delirant, quare monendus fuisset Hegio, ne crederet eius dictis. Quod autem *rabiosum* ante dixerat, morbum non alium puto esse intelligendum, quam *rabiem* ipsam, in quam repente interdum soleret incidere, et quae creberrimas relinqueret mentis aberrationes. Hic morbus sputatur, istiusmodi aegrotum auersatur quisque,

et procul ab eo recedit. Sunt vero, qui *herpetem* intelligant, vlcus valde contagiosum, quod sputo putabatur posse curari — 19. *vltro istum a me!* recedere volo — 21. *vt qui* cuius causa — 23. *Aliis* Eleis, multis in Elide — 25. 26. Aristophontem *inimico vultu intueri* mirum profecto non erat, quod vero Tynd. callide explicat *rabiem gliscere* incipere — 30. *Alcmaeo*, *Orestes*, *Lycurgus* insania sua nobilissimi, priores duo matricidae, tertius a Baccho in furorem actus Thraciae rex — 36. 37. *vanitudine* esse *mendaciis* clarum est, quare, cui obponitur, *veriverbio* est *veritate*, vere loquendo. Tyndarus vero vult, Hegionem quidem v. 36. verba adcipere vt ironice dicta, quod fieri non potest, vt vere loquendo conuincamus aliquem, eum non esse eum, qui est; eodem vero versu Aristophontem monere vult, vt sentiat tandem id, quod stolidus homo sc. 5. v. 39. demum sero sentit, eum vere loquendo superare Philocratem ita, vt fraudem eius prodat, Tyndaroque, de Philocrate merenti optime, pessimam det operam — 42. *quem patrem* qui huius pater fuerit, plane ignoratur. Quia vero addit *qui seruus est*, Lambinus explicat: iure ciuili nullam esse seruilem cognationem — 44. *recorciliasso* reconciliauero — 45. 46. ludit Tyndarus ambiguitate vocabuli *liber:* non me *Liberum* Bacchum esse dico, sed Philocratem. Poterat etiam intelligi: non me nunc, quum Hegionis seruus sum, liberum esse dico, propterea autem non desii esse Philocrates — 47. *ludos facit* ludibrio me habet — 51. *bonis* diuitibus — 53. *aliquid pugnae edidit* dolo aliquo te fefellit. *Pugna* enim apud Plautum multis locis est fallacia, dolus. Bacch. 4. 9. 43. *pugnam conserui seni* — 59. seruus quidem sum, non vero seruus natus, sed bello captus; quod igitur libertatem perdidi in patria defendenda, id quidem exprobrandum mihi non est — 60. τὸ *nequeo contineri* Aristophontis Tyndarus ab Hegione intelligi vult *rabiem sentio gliscere* — idem Tyndarus v. 62. ex ardentibus Aristophontis oculis, et v. 63. e pallore eius lurido, colligi posse dicit, et, quod vtrumque iram prodebat vehementiorem, atrae bili rabieique tribuit, constringendumque suadet esse — 65. *atra pix* genus tormenti erat, feruenti pice instillata miserorum corpora vrere — 69. *insanum concinnat* ad insaniam me adigit — 72. *adbites* adibis, vt 2. 3. 20. *rebitas* redeas — *os denasabit mordicus* nasum praemordebit — 79. *quid mihi abnutas?* quem

ſenex v. 41. abiiſſe dixerat, Philocratem eſſe oportere, Tyndarumque, vt Philocrates demitteretur, eius perſonam ſuſcepiſſe, ex verſu 55 ſq. facile Ariſtophontes potuiſſet diuinare: quare nutu eum Tyndarus monet, vt animo haec proponat ſuo, nec totam rem Hegioni prodat; ſed ſtolidus homo: *quid* mihi abnutas? — 80. ex eo ipſo, quod Ariſtophonti abnutauerat, Tyndarus Hegioni fit ſuſpectus — 81. *neque pes neque caput adpareat* non niſi nugas proferet abſurdiſſimas. Conf. Aſin. 3. 3. 139. — 82. *ornamenta* ſcenica, quibus indutus hiſtrio in tragoediis Aiacis perſonam ferre ſolet, *deſunt* huic Ariſtophonti, quae niſi deeſſent, *Aiacem ipſum videre* te *putares hunc quum vides* — 84. *inter ſacrum* hoſtiam *ſaxumque* hoſtiae ingerendum *ſtare:* in ſummo eſſe periculo (ne feriare) — 86. *audibis* audies. Sic et Poen. 1. 2. 97. — 93. *deliquio* Salmaſius aliique putant eſſe nominatiuum, quem conſtructio poſcat: quin deliquio mihi ſit apud te et par. et lib. i. e. vt a te retentus in ſeruitute iactura facienda mihi ſit par. et lib., ſed ſenſu eodem eſſe poteſt datiuus a deliquium, ſi conſtruas *hoc* (v. 92.) quod dixero *ſi ſecus* mendacium *repereris*, *nullam cauſam dico* non recuſo *quin mihi deliquio ſit* cauſa cur non recipiam parentes libertatemque, *apud te* te me ſeruum retinente — 96. Iocatur, vt animum oſtenderet non perturbatum, cauſaeque ſuae bonitate fretum: forſan et Hegioni volebat mouere riſum, et Ariſtophontem irriſione perturbare — 99. vltimum facit periculum, Ariſtophontem monendi, vt verum Philocratem inſectari ſentiat deſinatque — 100. Nomen *Theſaurochryſonicochryſides* Hegio non a vero Tyndaro, ſed a Philocrate 2. 2. 35. audiuerat. — 103. *dierectus* hanc vocem Salmaſius putat originis eſſe graecae, a διαῤῥηκτος. Adfert Demeam, qui apud Ter. Adelph. 3. 4. 6. dicit *diſrumpor* ſc. ira, et Virg. Ecl. 7. v. 26. *rumpantur vt ilia Codro* inuidia. Salmaſio igitur *dierectus* eſt: vehementiore adfectu aliquo perturbatus. Nec negandum eſt Curc. 2. 1. 29. pro vulgari lectione *lien dierectu'ſt* in codd. nonnullis legi *dieructus*, *disruptus*, *dirruptus*, *diruptus*, *dierruptus*, et ſenſus eſt *lien mihi dolet*, cui reſpondetur *ambula*, *id lieni optimum eſt*, ſicut Celſus 4. 9. dicit: vitium lienis quiete augetur, exercitatione et labore minuitur. Alii vero *dierectus* latinam vocem eſſe adnoſcunt, quaſi ad *diem erectus*, et explicant: *ad crucem actus*, Ceteris Plauti locis, Merc. 1. 2. 72. et 4. 4. 16. Poen. 1. 1. 32.

Rud. 4. 4. 126. Trin. 2. 4. 56. Caſ. 1. 1. 15. is, ad quem *dierectus* dicitur, cum indignatione aliqua *ire* aut *abire* iubetur, quod explicant *ad crucem.* Moſt. 3. 2. 163. dicitur adeo cani. Noſtro hoc loco, quum Tyndarus cor ſuum *timore* ſentiret micare, ei dicit: quieſce cor meum *dierectum* a vehementiore palpitatione tua; tunc ſibi dicit: i, et ſuſpende te, ſi proditus timore meo fuero, nihil ſupereſt, quam vt ſuſpendio cruciatuum remedium quaeram! — 104. *tu* cor meum *ſubſultas*, ego etc. in ſumma formidine iocatur tamen — 108. *deruncinatus*, vt Mil. 4. 4. 6. runcina, quae ſerrae genus putatur, imminutus, *deartuatus* per artus conciſus, vtrumque eſt: damno et dolore adfectus — 117. vid. not. ad Amph. 4. 2. 9. — 119. *vt vos cuſtodiam* vt vos conſtringatis me. Sic Aſin. 2. 2. 31. *cuſtos carceris* — 122. *nucleum* Philocratem, herum, ex quo fructus erat ſperandus — *putamen* corticem, Tyndarum ſeruum, qui erit nullius pretii — 123. *mihi os ſubleuere* deceperunt me, aliisque praebuerunt deridendum. Sublinebant os dormienti, vt ridiculum eum facerent; meretrices os ſublinebant ſibi, ad amatores decipiendos — *obſuciis* fuco — *ſurſum verſum* omnia inuertendo — 125. Lora herus poſcit: quod vero non addiderat: Tyndaro puniendo, lorarii, ad lignationemne ire iubeantur, iocantes interrogant.

IN ACTVS III. SCENAM V.

3. *ſartor* h. l. non a farciendo dictus eſt, ſed a ſariendo, quod ruſticorum eſt, raſtris herbas delentium inutiles — 10. *tuas* ambigue dictum, ſeu, quod ego *tuus* ſum, et manus meae ſunt *tuae*, quas ſi praecidi iuſſeris, ferendum id eſt, ſeu, *tuas* ipſius manus — 15. *confeciſti*, diſturbaſti, perdidiſti; ſic argentum, patrimonium confeciſſe, idem eſt, quod decoxiſſe. Interdum tamen pecuniam conficere, eſt, inuenire Ter. Phorm. 1. 1. 4. — 25. *aſt ille non redit* licet ille non redeat, *vt dixit* quod vero ſancte adiurauit — 31. Cauillatio minarum plena *vt Acherunti clueas gloria* vt per totum Orcum nomen celebretur tuum — 32. Si conferas Truc. 4. 1. 9. *ſaluus ſum, quia pereo; ſi non peream, plane inteream* adparet, *perire* minus graue putari, quam *interire*. Quod vero *peritare* ſeu *perire*, noſtro certe loco, eſt *vitam amittere*, diſtinguendum hic videtur, *perire* eſſet ita vitam amittere, vt memoria laudesque tuae viuant ſuperſtites; *in-*

terire autem: ita mori, vt memoriam tui aut obliuio mox deleat, aut exsecrentur adeo posteri — 34. *Sutelas* Festus explicat *dolosas actiones*. Amph. 1. 1. 211. consuti doli — 36. *interduo* interdo οὐδὲν διάφορον ποιοῦμαι, susque deque facio. Alii legunt *interdico* — 38. *ille* Philocrates. Poenitebit certe te, interfecisse me, de ipso filio tuo bene meritum, cuius morte Philocrates filiusque tuus aeque dolebunt — 39 ad 44. Tandem vero Aristophontes tenet, quod, nisi lapis esset, dudum potuisset persentiscere — 46 sq. Melius sine dubio Tyndarus sibi fuisset consulturus, si, totam rem mox fassus, obsecrasset Hegionem, vt pauculos modo dies maneret Philocratis cum Philopolemo liberato reditum, quo facto palam fieret, Tyndarum Philocrati quam Hegioni non fuisse fideliorem. Quod vero ita fit, vt vel prudentiores homines non semper faciant, quod factu esset optimum, sed consilia interdum sequantur, quibus res suas trepidas ipsi faciant desperatiores, et Tyndarum Plautus, calliditate sua fretum, facit sequutum, non, quod placabilius esset, sed quod res suas faceret inpeditiores — 50. *custodem* explicant *paedagogum*. sed subreptus erat *quadrimus*, et Philocrati, puero iam, peculiaris datus: quare, nisi Philocrate minor, aequaeuus certe erat. Custodem igitur proprio sensu fuisse arbitror, (vid. not. ad Casin. 2. 3. 39.) qui ab eo numquam discederet, militanti in omnibus adesset periculis; vnde factum est, vt cum Philocrate simul caperetur — 57. pro *iratus* codd. quidam habent *ingratus*. Male opinor. Quod a viro magni animi summum Tyndarus exspectare poterat, erat, vt pietati eius iram condonaret suam, ignoscentior certe fieret: sed vt gratum ei esset, quod fecerat, vt gratias ei putaret habendas, id vero ne ab ipsis quidem Gratiis licebat exspectari — 61. *te perdocere* te ita inmutare posse mentem meam — 65. *Latomias* lapicidinas — 66. *effodint* effoderint — 67. *cotidianus* quotidie — *sesqui opus* quo temporis spatio alii octonos, tu *duodecim* (nisi forte intelligendum est *duodenos* i. e. quouis die duodecim) — 68. *sexcentoplagus* cui sexcentae plagae erunt perferendae. In mente senex habet nomen illud monstrosum, quo confingendo tamen non Tyndarus, sed Philocrates 2. 2. 35. ludificatus eum erat — 70. *ne perdas* ita crucies, vt pereundum ei sit — Hegio simulat, se, *ne perdas*, intellexisse, *ne aufugiat*, quare dicit *curabitur* etc. — 71. *custodibitur* custodietur — 80. *ne qui* qua

in re *deterius*, iron. minus male *huic sit* hic tractetur *quam cui pessime est* quam is, cuius conditio est omnium tristissima — 82. *stat tuo periculo* si nihil aliud, pretium certe perdes. quo me emisti — 83. *Post mortem* hanc quidem si obiero ipsam. *in morte nihil est, quod metuam, mali* meam mortui conditionem non metuendam esse scio — 84. etsi *peruiuo ad summam aetatem* licet, quos minaris cruciatus, quam diutissime mihi sint ferendi — 85. *breue tamen spatium est perferundi* vita tamen ipsa breuis est — *minitas* minitaris — 86. *aliter vt dicam meres* non meres, vt te valere iubeam, sed vt exsecrer te! — Quis legere hactenus potuit, quin misericordiam tribueret Tyndaro, meliore sorte dignissimo? — 93. *phylaca* carcer — 96. *absque hoc esset* nisi hic Aristophontes fraudem Tyndari fecisset palam — 97. *vsque obfrenatum* etc. capistro quasi ori meo iniecto, dolis suis ductarent, quo iis liberet — 104. *potitus hostium est* vid. 1. 1. 24. — *quid hoc est scelus* quam infelix sum! — 105. quasi produxerim liberos, non vt gauderem iis, sed vt orbatus dolerem — 108. 109. Aristophonti vero huic quis catenas inuideat, in quas redeundum est? Iocatur tamen: *exauspicaui ex vinculis* malo auspicio vinculis liberatus sum *redauspicandum in catenas* mirum igitur non est, me in vincula retrahi, vbi meliora mihi auspicia erunt exspectanda.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De celeri Philocratis reditu vide Argumentum.

1 sqq. In sinu gaudet, regem se reducem vidisse Philopolemum, quocum, quae enumerat bona, omnia sibi rediisse certus est. — 5. *subplicare* quod 3. 1. 18 sqq. fecerat — 6. *amico prodesse* facere, vt a Philopolemo inuitetur — *inimicum perdere*, facere, vt non inuitetur — 7. *amoenitate* etc. sic Amph. 1. 1. 122. optime etc. — *onerauit* sensu bono. Sic Ter. Phorm. 5. 7. 1. *quantis commoditatibus meo hero hunc onerastis diem* — 8. *aptus sum* ab apiscor, i. q. adeptus sum. Sic Ter. Heaut. 3. 7. 15. *deorum vitam apti sumus.* — *hered. effert.* vocat coenas cum Philopolemo sibi reduces — *sine sacris* sine sumtu. In adeunda enim hereditate sacra, nisi testator remisisset, fiebant, quae sine sumtu aliquo fieri non poterant — 10. *atque etiam amplius* Stalagmum adesse nuntiaturus erat, qui filium Hegionis alterum, Paegnium, subripuerat,

ita vt spes aliqua adfulgeret, Paegnii etiam seruandi — 12. *coniiciam in collum pallium* quo citius curram. Ter. Phorm. 5. 7. 4. *qui non humerum hunc onero pallio.* — *primo ex me hanc rem vt audiat.* Ter. Heaut. 1. 2. 11. *vt hanc laetitiam nec opinanti primus obiicerem.* — 13. *aeternum cibum* vt domus Hegionis mihi vel inuocato semper pateat. Most. 1. 3. 67. vocat: victum sempiternum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *sublitum os* vid. 3. 4. 123. — *neque id perspicere quiui* neque me id perspicere potuisse! — 5. *scibitur* quum rescient homines — 7. vulgo *ductus* inductus (in errorem), deceptus. Ter. Andr. 4. 1. 20. etiam nunc me *ducere* istis dictis postulas? Alii, quod recepi: *doctus* magis quidem ironice: qui sibi non parum videtur sapere. Sic Pers. 4. 4. 45. ego ille *doctus* leno: qui me omnes lenocinii artes putabam callere — 9. *conlecto pallio* v. supra sc. 1. v. 12. obponitur pallio *fluido* otiosorum — 10. comminationes similes vide Curc. 2. 3. 1 sqq. — 13. *ore* (non pedibus) *sistet* (se), pronus cadet, a me prostratus, quo v. 12. erat minatus — *pugilatum incipit* brachia iactat, vt pugiles solent — 16. *ballista, catapulta,* instrumenta, quo vtroque tela grandiora et saxa in hostes iacularentur, — 18. *dentilegos* faciam, excutiam dentes — *quemque* alii *quemcumque* — 21. *obstiterit in cursu* i. q. v. 11. *obstiterit obviam* — *obstiterit vitae suae* i. q. v. 12. — 23. 24. post *suam* non ponatur punctum, sed verba *ne quis propter culpam capiatur suam* monendi causa quasi in parenthesi sunt posita; verba autem *prius edico: continete vos domi* etc. iungenda sunt. Eodem sensu apud Ter. Andr. 1. 2. 30. Simo: *dico tibi,* ne temere facias, neque tu haud dicas, tibi non praedictum! — 25. *Mira* forent, quae dicit, si sensu proprio minaretur hominibus, sed *in ventrem sumsit confidentiam,* ventrem alicubi inpleuit, quare in ventre habet id, quod confidentiorem facit. conf. v. 32. — 26. *vae misero illi* etc. expertus ille voracitatem eius erit, *cuius cibo factu'st inpensior.* Vocem *inpensus* explicant Meursius aliique *fartus.* Camerarius inuenit lectionem *imperiosior,* quam Salmasius probabat, quam vero genuinam esse mihi non persuadeo, sed auctorem habere aliquem, qui, quid *inpensior* sibi vellet, explicare non poterat. Hegio, Ergasilum v. 31. *imperiosum* vocans, hoc vocabulum mutationis auctori videtur subgessisse — 27. *scrophi-*

IN ACTVS II. SCENAM III.

8. 9. Epid. 3. 2. 35. Chaeribulus Epidico dicit: *vorsutior es, quam rota figularis.* Hoc ſenſu hic: *pro rota me vti licet* facilius figulus rotam non verſat, quam ego, hero iubente altero, alteri ſeruire paratus ſum — 11. *ea* ſi genuina eſt lectio, explicandum eſt *ratione.* Sunt vero, qui Plautum dicant ſcripſiſſe *a tuopte ingenio* vt Truc. 4. 3. 59. legitur *ab ingenio inprobus* non temeto demum inprobus factus — 13. *hem tibi hominem* trado — 16. *qui me quid agitem* enallagen putant, *me* pro *ego; ego quid agitem.* alii explicant *me* eſſe *de me* ſeu quod ad me adtinet — 20. *rebito* pro *redeo* obcurrit et infra v. 49. et 3. 5. 89. — 25. *adhuc* vbiuis *locorum* quocumque loco ac tempore — 33. *facile memoria memini* ipſe vidi et, te etiam indicente, praedicaſſem — 37. *noſtrum amborum vicem,* pro nobis ambobus — 42 ad 53. Praeſente quidem et audiente Hegione, ſed ita tamen caute, vt fraus ei ſubolere nequeat, Tyndarus Philocratem monet, vt periculi, in quo verſetur, memor adceleret, quantum fieri vllo modo poſſit, cum Philopolemo reditum, manuque deinde gratus eum emittat — 56. *med erga* erga me — 61. 62. *illic pol* etc. qua me adfecit laude, ea ſi ipſum viciſſim ornem centuplici, parum eſſet — 66. Iov. teſtem *laudo* nomino, per Iovem iuro, *me infidelem non futurum Philocrati* huic. Hegio intelligit Philocrati vero; Philocrates autem Tyndarum vult intelligere *tibi*, qui meam Philocratis perſonam maximo cum periculo tuo ſuscepiſti, et ſingulari fide ſolertiaque ſuſtines. Et, ne ambiguitas Tyndaro ineſſe videatur, qualis eſt Amph. 1. 1. 236. vel 3. 2. 52 ſq. Philocrates v. 68. verbis plane perſpicuis Tyndaro fidem pollicetur, cui promiſſo vt ſtet, grauiſſime Tyndarus 73 ſq. monet — 81. *hunc* Hegionis filium Philopolemum *inuentum* qui tibi non in tota Elide diu quaerendus eſt, ſed quem pater iam (inuenit) inueſtigauit ſeruitutem ſeruire Menarchi medici, hunc inueni, redemtum quam ociſſime potes patri ſuo huc reſtitue — 87. *et tua* Hegionis *et tua* Philocratis (Tyndari) *ornatus* cum ſumma laude mea ob rem bene proſpereque geſtam — 90. *ſyngraphus* diploma, literae publicae de ſecuritate viae — 94. *ſi diis placet* h. l. pie precantis eſt, alias laudi alicui ironice ſolet addi — 100. *ſequere tu* ſeruum putat, deceptus — *amittam* abſoluam viatico et ſyngrapho dato.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *edit* pro *edat* — v. 2. *aegre* non ſine magna moleſtia — 4. *huic diei* quaſi perſonae, quam male odiſſet, ſibi inimiciſſimae *oculos effodiam libens* mallem hunc diem non inluxiſſe — 5. quoscumque hodie adii, malignos ſum expertus — 6. *ieiuniosiorem* vox comice conficta: quo mihi triſtius eſſet ieiunium indictum — *effertum fame* vt Aul. 1. 2. 6. aedes *inaniis obpletae*. Vacuitate aliqua non niſi iocoſe dici aliquid poteſt effertum eſſe obpletumque — 7. *nec qui* pro *quo*. Sed rectius forſan quidam legunt *cui*; pergit enim de die loqui tamquam de perſona, quare *quidquid obceperit* dies, pro: quidquid ego obceperim hoc die — 8. *venter, guttur reſident* otioſi celebrant *eſuriales ferias:* inani ventre diem ago ſedendo, nihil agendo — 9. *ilicet* etc. ilicet arti paraſiticae ire in etc. deſino hanc artem, eamque exſecror — 10. *ridiculos* qui ventris explendi cauſa ſe praebent deridendos — 11. *viri imi ſubſellii* inopes, humilesque — *Laconas plagipatidas* Laconum more a pueris plagis ferendis adſuetos — 12. *quibus ſunt verba ſine penu et pecunia* qui praeter iocos ſuos non habent, quo beneficia poſſint remunerari — 13. requirunt, qui viciſſim conuiuio excipiant — 14. *opſonari* plerumque erat officium ſeruorum, quo vero, quaeſtuoſo ſibi, paraſiti libenter fungebantur, v. c. Gnatho apud Ter. Eun. 2. 2. 25 ſq. qui vero heri in re familiari erant diligentiores, opſonabantur ipſi — 15. *aperto capite* ſine pudore, non vtuntur nobis internuntiis — 17. *teruncius* numus, tres vnciae, quarta aſſis pars, quadrans. *Non teruncii faciunt* prorſus ſpernunt — 20. *huc* ad me, apud me coenabis — *quis profitetur?* pollicetur coenam — 22. *dictum de dictis melioribus* iocis, iuuenibus olim adceptiſſimis — 23. *epulas menſtruales* quae in menſem ſatis fuiſſent, largiſſimae — 24. *de compacto* aut *ex compacto* prout plures pacti inter ſe erant — 25. 26. *ſi non adriderent* non modo riſum non edunt *ne canem quidem inritatam voluit quisquam imitarier* ſed ne ſubrident quidem, vt, ſicut canis inritata, ringantur, *dentes vt reſtringant* ſeu potius labra reſtringant, vt dentes oſtendant nudos, quod Plauto Epid. 3. 3. 48. eſt: *albis dentibus deridere* — 29. *olearii*, qui oleum vendunt, *in Velabro*, quod Velabrum locus erat Romae iuxta Auentinum, et inter Palatinum Capitolinumque montes, vbi tabernae oleariorum erant: quaſi olearii, qui de pretio,

quo oleum vendant, pacti inter se sunt — 32. 33. *barbarica lex* Graeco est *Romana*, Quinti scilicet Vinnii, in eos lata, qui ita quasi conspirassent in rem publicam, vt de victu ciuibus cariore reddendo inirent consilia — 34. 35. *inrogabo mulctam* a iudicibus petam, vt mulctent eos decem coenis mihi dandis, *meo arbitratu* quales ego eas et quando quamque dari iussero — 36. *spes coenatica* coenae — 37. *decolabit* e colo defluxerit *spes decolabit* defluxerit, euanuerit. Sic Cas. 2. 4. 28. *si sors autem decolassit.* Vulgo scribunt *decollabit*: alterum vero *l* Lambinus, Gruterus, Gronovius recte iudicarunt expungendum.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. In sinu gaudens: recte fecisse, suaue est, et laus inde nascitur, et vtilitas. Non tamen absonum est, quod interpretes nonnulli volunt, Hegionem graecam salutandi formulam habuisse in animo χαίρειν καὶ εὖ πράττειν: multarum certe, quas modo audiuerat, de filio mox recipiendo gratulationum memoria animo iam obuersabatur recens — *bono publico* Philocratis quidem, iuuenis inter suos nobilissimi liberatio facere poterat ad pacem cum Eleis restituendam — 2. *quisque* cum plurali *vident*: quicumque vident me — 3. *gratulanturque eam rem* spem filii capti cum Philocrate mutandi — 3. 4. 5. *miserum* se iam ob vnam hanc causam vocat, quod restitando lassus erat factus, cetera laetus — 5. *eminebam* vix me gratulantium turbae subduxeram — 8. *inde* a praetore *illico* statim *reuortor* discedo. post *reuortor* pono semicolon; *domum* iungo cum *eo postquam id actum est* deinde. Paullo copiosius senex narrat, quam opus est; sed sic solent, qui rem aliquam prosperrime se gessisse gloriantur — 11. *hic* Aristophontes, qui adstabat mutus.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ergasilus sc. 1. et Hegio sc. 2. loquuti erant in platea; Hegio vero quum scenae superioris v. 13. Aristophonti diceret *sequere me*, ducturus eum erat in eam partem, vbi, intra aedes suas, captiuum Act. 2. sc. 3. v. 96. *intus* seruari iusserat. Ex eo loco Tyndarus Aristophontem adnouerat: quem dum perducit in eam partem Hegio, via non breuissima, Tyndarus interea solus secum hac sc. 3. loquitur.

1. *nunc illud est, quum* tempus, quo. Et apud Ter. Geta perturbatissimus Ad. A. 3. sc. 2. incipit *nunc illud est,* ibi vero explicandum est: *nunc conuenit ad rerum nostrarum conditionem illud dictum: quodsi* etc. — *me fuisse, quam esse,* mortuum esse, quam viuere. Pseud. 1. 3. 18. *mortuus est, qui fuit; qui est, viuus est* Truc. 1. 2. 94. paene fuit. — 2. *se* iungendum est cum *segregant,* vt est Mil. 4. 6. 17. ille illas spernit, *segregatque ab se* omnes sensus: neque consilii locum habeo, neque auxilii copiam — 4. *nec exsilium exitio est* nec aufugiendi locus est, ad hoc exsilium vitandum — *aspellat* abspellat, depellat — 5. *mantellum* mantele, mantelium, χειρόμακτρον nihil excogitare possum, quo me Hegioni purgem — 7. *malefactis fuga* excusatio eius, in quo malefecisse deprehendor — 11. *obpetere pestem,* mortem, letum, perire — *heri vicem:* pro hero, Philocrati fidelis dum sum — *meamque* quam pestem Hegio ob fraudem meam iudicabit *meam* a me promeritam — 17. Sic Ter. Adelph. 5. 4. 43. *ipsa, si cupiat, Salus seruare prorsus non potest hanc familiam* — 17. *incipisso* vt infra 4. 2. 11. et Mil. 2. 2. 73. et 82. sed supra 2. 1. 19. est *incipesso* pro incipio.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Recesserat Tyndarus, quam longissime potuerat, quare Hegio non statim visum putat aufugisse — 2 ad 7. antequam propius adcederent, Tyndarus haec secum — 5. *vtinam te di prius perderent* vellem, vitam prius amisisses, *quam periisti e patria tua* quam captus ab hoste periisti patriae tuae — 7. *obcisa est haec res* negotium hoc plane perditum est desperatumque. Sic et Men. 3. 2. 46. *obcisa est haec res* — *astutia atrox* audaciae plena confidentiaeque — 18. *morbus qui sputatur* Plinio videtur epilepsia esse, H. N. libr. 10, 23. dicit: comitialem propter morbum despui suetum, et libr. 28, 4: despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Epileptici vero nec insectantur alios insectariue possunt, vt iubendus Hegio fuisset, securitati suae prospicere, nec in loquendo delirant, quare monendus fuisset Hegio, ne crederet eius dictis. Quod autem *rabiosum* ante dixerat, morbum non alium puto esse intelligendum, quam *rabiem* ipsam, in quam repente interdum soleret incidere, et quae creberrimas relinqueret mentis aberrationes. Hic morbus sputatur, istiusmodi aegrotum auersatur quisque,

et procul ab eo recedit. Sunt vero, qui *herpetem* intelligant, vlcus valde contagiosum, quod sputo putabatur posse curari — 19. *vltro istum a me!* recedere volo — 21. *vt qui* cuius caussa — 23. *Aliis* Eleis, multis in Elide — 25. 26. Aristophontem *inimico vultu intueri* mirum profecto non erat, quod vero Tynd. callide explicat *rabiem gliscere* incipere — 30. *Alcmaeo, Orestes, Lycurgus* insania sua nobilissimi, priores duo matricidae, tertius a Baccho in furorem actus Thraciae rex — 36. 37. *vanitudine* esse *mendaciis* clarum est, quare, cui obponitur, *veriverbio* est *veritate*, vere loquendo. Tyndarus vero vult, Hegionem quidem v. 36. verba adcipere vt ironice dicta, quod fieri non potest, vt vere loquendo conuincamus aliquem, eum non esse eum, qui est; eodem vero versu Aristophontem monere vult, vt sentiat tandem id, quod stolidus homo sc. 5. v. 39. demum sero sentit, eum vere loquendo superare Philocratem ita, vt fraudem eius prodat, Tyndaroque, de Philocrate merenti optime, pessimam det operam — 42. *quem patrem* qui huius pater fuerit, plane ignoratur. Quia vero addit *qui seruus est*, Lambinus explicat: iure ciuili nullam esse seruilem cognationem — 44. *reconciliasso* reconciliauero — 45. 46. ludit Tyndarus ambiguitate vocabuli *liber:* non me *Liberum* Bacchum esse dico, sed Philocratem. Poterat etiam intelligi: non me nunc, quum Hegionis seruus sum, liberum esse dico, propterea autem non delii esse Philocrates — 47. *ludos facit* ludibrio me habet — 51. *bonis* diuitibus — 53. *aliquid pugnae edidit* dolo aliquo te fefellit. *Pugna* enim apud Plautum multis locis est fallacia, dolus. Bacch. 4. 9. 43. *pugnam conserui seni* — 59. seruus quidem sum, non vero seruus natus, sed bello captus; quod igitur libertatem perdidi in patria defendenda, id quidem exprobrandum mihi non est — 60. τὸ *nequeo contineri* Aristophontis Tyndarus ab Hegione intelligi vult *rabiem sentio gliscere* — idem Tyndarus v. 62. ex ardentibus Aristophontis oculis, et v. 63. e pallore eius lurido, colligi posse dicit, et, quod vtrumque iram prodebat vehementiorem, atrae bili rabieique tribuit, constringendumque suadet esse — 65. *atra pix* genus tormenti erat, feruenti pice instillata miserorum corpora vrere — 69. *insanum concinnat* ad insaniam me adigit — 72. *adbites* adibis, vt 2. 3. 20. *rebitas* redeas — *os denasabit mordicus* nasum praemordebit — 79. *quid mihi abnutas?* quem

senex v. 41. abiisse dixerat, Philocratem esse oportere, Tyndarumque, vt Philocrates demitteretur, eius personam suscepisse, ex versu 55 sq. facile Aristophontes potuisset divinare: quare nutu eum Tyndarus monet, vt animo haec proponat suo, nec totam rem Hegioni prodat; sed stolidus homo: *quid* mihi abnutas? — 80. ex eo ipso, quod Aristophonti abnutauerat, Tyndarus Hegioni fit suspectus — 81. *neque pes neque caput adpareat* non nisi nugas proferet absurdissimas. Conf. Asin. 3. 3. 139. — 82. *ornamenta* scenica, quibus indutus histrio in tragoediis Aiacis personam ferre solet, *desunt* huic Aristophonti, quae nisi deessent, *Aiacem ipsum videre* te *putares hunc quum vides* — 84. *inter sacrum* hostiam *saxumque* hostiae ingerendum *stare:* in summo esse periculo (ne feriare) — 86. *audibis* audies. Sic et Poen. 1. 2. 97. — 93. *deliquio* Salmasius aliique putant esse nominatiuum, quem constructio poscat: quin deliquio mihi sit apud te et par. et lib. i. e. vt a te retentus in seruitute iactura facienda mihi sit par. et lib., sed sensu eodem esse potest datiuus a deliquium, si construas *hoc* (v. 92.) quod dixero *si secus* mendacium *repereris*, *nullam caussam dico* non recuso *quin mihi deliquio sit* causa cur non recipiam parentes libertatemque, *apud te* te me seruum retinente — 96. Iocatur, vt animum ostenderet non perturbatum, causaeque suae bonitate fretum: forsan et Hegioni volebat mouere risum, et Aristophontem irrisione perturbare — 99. vltimum facit periculum, Aristophontem monendi, vt verum Philocratem insectari sentiat desinatque — 100. Nomen *Thesaurochrysonicochrysides* Hegio non a vero Tyndaro, sed a Philocrate 2. 2. 35. audiuerat. — 103. *dierectus* hanc vocem Salmasius putat originis esse graecae, a διάῤῥηκτος. Adfert Demeam, qui apud Ter. Adelph. 3. 4. 6. dicit *disrumpor* sc. ira, et Virg. Ecl. 7. v. 26. *rumpantur vt ilia Codro* inuidia. Salmasio igitur *dierectus* est: vehementiore adfectu aliquo perturbatus. Nec negandum est Curc. 2. 1. 29. pro vulgari lectione *lien dierectu'st* in codd. nonnullis legi *dieructus, disruptus, dirruptus, diruptus, dierruptus*, et sensus est *lien mihi dolet*, cui respondetur *ambula, id lieni optimum est*, sicut Celsus 4. 9. dicit: vitium lienis quiete augetur, exercitatione et labore minuitur. Alii vero *dierectus* latinam vocem esse adnoscunt, quasi ad *diem erectus*, et explicant: *ad crucem actus*, Ceteris Plauti locis, Merc. 1. 2. 72. et 4. 4. 16. Poen. 1. 1. 32.

Rud. 4. 4. 126. Trin. 2. 4. 56. Caſ. 1. 1. 15. is, ad quem *dierectus* dicitur, cum indignatione aliqua *ire* aut *abire* iubetur, quod explicant *ad crucem*. Moſt. 3. 2. 163. dicitur adeo cani. Noſtro hoc loco, quum Tyndarus cor ſuum *timore* ſentiret micare, ei dicit: quieſce cor meum *dierectum* a vehementiore palpitatione tua; tunc ſibi dicit: i, et ſuſpende te, ſi proditus timore meo fuero, nihil ſupereſt, quam vt ſuſpendio cruciatuum remedium quaeram! — 104. *tu* cor meum *ſubſultas*, ego etc. in ſumma formidine iocatur tamen — 108. *deruncinatus*, vt Mil. 4. 4. 6. runcina, quae ſerrae genus putatur, imminutus, *deartuatus* per artus conciſus, vtrumque eſt: damno et dolore adfectus — 117. vid. not. ad Amph. 4. 2. 9. — 119. *vt vos cuſtodiam* vt vos conſtringatis me. Sic Aſin. 2. 2. 31. *cuſtos carceris* — 122. *nucleum* Philocratem, herum, ex quo fructus erat ſperandus — *putamen* corticem, Tyndarum ſeruum, qui erit nullius pretii — 123. *mihi os ſubleuere* deceperunt me, aliisque praebuerunt deridendum. Sublinebant os dormienti, vt ridiculum eum facerent; meretrices os ſublinebant ſibi, ad amatores decipiendos — *obſuciis* fuco — *ſurſum verſum* omnia inuertendo — 125. Lora herus poſcit: quod vero non addiderat: Tyndaro puniendo, lorarii, ad lignationemne ire iubeantur, iocantes interrogant.

IN ACTVS III. SCENAM V.

3. *ſartor* h. l. non a farciendo dictus eſt, ſed a ſariendo, quod ruſticorum eſt, raſtris herbas delentium inutiles — 10. *tuas* ambigue dictum, ſeu, quod ego tuus ſum, et manus meae ſunt *tuae*, quas ſi praecidi iuſſeris, ferendum id eſt, ſeu, *tuas* ipſius manus — 15. *confeciſti*, disturbaſti, perdidiſti; ſic argentum, patrimonium confeciſſe, idem eſt, quod decoxiſſe. Interdum tamen pecuniam conficere, eſt, inuenire Ter. Phorm. 1. 1. 4. — 25. *aſt ille non redit* licet ille non redeat, *vt dixit* quod vero ſancte adiurauit — 31. Cauillatio minarum plena *vt Acherunti clueas gloria* vt per totum Orcum nomen celebretur tuum — 32. Si conferas Truc. 4. 1. 9. *ſaluus ſum, quia pereo; ſi non peream, plane inteream* adparet, *perire* minus graue putari, quam *interire*. Quod vero *peritare* ſeu *perire*, noſtro certe loco, eſt *vitam amittere*, diſtinguendum hic videtur, *perire* eſſe: ita vitam amittere, vt memoria laudesque tuae viuant ſuperſtites; *in-*

terire autem: ita mori, vt memoriam tui aut obliuio mox deleat, aut exsecrentur adeo posteri — 54. *Sutelas* Festus explicat *dolosas actiones*. Amph. 1. 1. 211. consuti doli — 56. *interduo* interdo οὐδὲν διάφορον ποιοῦμαι, susque deque facio. Alii legunt *interdico* — 58. *ille* Philocrates. Poenitebit certe te, interfecisse me, de ipso filio tuo bene meritum, cuius morte Philocrates filiusque tuus aeque dolebunt — 59 ad 44. Tandem vero Aristophontes tenet, quod, nisi lapis esset, dudum potuisset persentiscere — 46 sq. Melius sine dubio Tyndarus sibi fuisset consulturus, si, totam rem mox fassus, obsecrasset Hegionem, vt pauculos modo dies maneret Philocratis cum Philopolemo liberato reditum, quo facto palam fieret, Tyndarum Philocrati quam Hegioni non fuisse fideliorem. Quod vero ita fit, vt vel prudentiores homines non semper faciant, quod factu esset optimum, sed consilia interdum sequantur, quibus res suas trepidas ipsi faciant desperatiores, et Tyndarum Plautus, calliditate sua fretum, facit sequutum, non, quod placabilius esset, sed quod res suas faceret inpeditiores — 50. *custodem* explicant *paedagogum*. sed subreptus erat *quadrimus*, et Philocrati, puero iam, peculiaris datus: quare, nisi Philocrate minor, aequaeuus certe erat. Custodem igitur proprio sensu fuisse arbitror, (vid. not. ad Casin. 2. 3. 39.) qui ab eo numquam discederet, militanti in omnibus adesset periculis; vnde factum est, vt cum Philocrate simul caperetur — 57. pro *iratus* codd. quidam habent *ingratus*. Male opinor. Quod a viro magni animi summum Tyndarus exspectare poterat, erat, vt pietati eius iram condonaret suam, ignoscentior certe fieret: sed vt gratum ei esset, quod fecerat, vt gratias ei putaret habendas, id vero ne ab ipsis quidem Gratiis licebat exspectari — 61. *te perdocere* te ita inmutare posse mentem meam — 65. *Latomias* lapicidinas — 66. *effodint* effoderint — 67. *cotidianus* quotidie — *sesqui opus* quo temporis spatio alii octonos, tu *duodecim* (nisi forte intelligendum est *duodenos* i. e. quouis die duodecim) — 68. *sexcentoplagus* cui sexcentae plagae erunt perferendae. In mente senex habet nomen illud monstrosum, quo confingendo tamen non Tyndarus, sed Philocrates 2. 2. 35. ludificatus eum erat — 70. *ne perdas* ita crucies, vt pereundum ei sit — Hegio simulat, se, *ne perdas*, intellexisse, *ne aufugiat*, quare dicit *curabitur* etc. — 71. *custodibitur* custodietur — 80. *ne qui* qua

in re *deterius*, iron. minus male *huic sit* hic tractetur *quam cui pessime est* quam is, cuius conditio est omnium tristissima — 82. *stat tuo periculo* si nihil aliud, pretium certe perdes, quo me emisti — 83. *Post mortem hanc quidem si obiero ipsam. in morte nihil est, quod metuam, mali* meam mortui conditionem non metuendam esse scio — 84. etsi *peruiuo ad summam aetatem* licet, quos minaris cruciatus, quam diutissime mihi sint ferendi — 85. *breue tamen spatium est perferundi* vita tamen ipsa breuis est — *minitas* minitaris — 86. *aliter vt dicam meres* non meres, vt te valere iubeam, sed vt exsecrer te! — Quis legere hactenus potuit, quin misericordiam tribueret Tyndaro, meliore sorte dignissimo? — 93. *phylaca* carcer — 96. *absque hoc esset* nisi hic Aristophontes fraudem Tyndari fecisset palam — 97. *vsque obfrenatum* etc. capistro quasi ori meo iniecto, dolis suis ductarent, quo iis liberet — 104. *potitus hostium est* vid. 1. 1. 24. — *quid hoc est scelus* quam infelix sum! — 105. quasi produxerim liberos, non vt gauderem iis, sed vt orbatus dolerem — 108. 109. Aristophonti vero huic quis catenas inuideat, in quas redeundum est? Iocatur tamen: *exauspicaui ex vinculis* malo auspicio vinculis liberatus sum *redauspicandum in catenas* mirum igitur non est, me in vincula retrahi, vbi meliora mihi auspicia erunt exspectanda.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De celeri Philocratis reditu vide Argumentum.

1 sqq. In sinu gaudet, regem se reducem vidisse Philopolemum, quocum, quae enumerat bona, omnia sibi rediisse certus est. — 5. *supplicare* quod 3. 1. 18 sqq. fecerat — 6. *amico prodesse* facere, vt a Philopolemo inuitetur — *inimicum perdere*, facere, vt non inuitetur — 7. *amoenitate* etc. sic Amph. 1. 1. 122. optime etc. — *onerauit* sensu bono. Sic Ter. Phorm. 5. 7. 1. *quantis commoditatibus meo hero hunc onerastis diem* — 8. *aptus sum* ab apiscor, i. q. adeptus sum. Sic Ter. Heaut. 3. 7. 15. *deorum vitam apti sumus.* — *hered. effert.* vocat coenas cum Philopolemo sibi reduces — *sine sacris* sine sumtu. In adeunda enim hereditate sacra, nisi testator remisisset, fiebant, quae sine sumtu aliquo fieri non poterant — 10. *atque etiam amplius* Stalagmum adesse nuntiaturus erat, qui filium Hegionis alterum, Paegnium, subripuerat,

ita vt spes aliqua adfulgeret, Paegnii etiam seruandi — 12. *coniiciam in collum pallium* quo citius curram. Ter. Phorm. 5. 7. 4. *qui non humerum hunc onero pallio.* — *primo ex me hanc rem vt audiat.* Ter. Heaut. 1. 2. 11. *vt hanc laetitiam nec opinanti primus obiicerem.* — 13. *aeternum cibum* vt domus Hegionis mihi vel inuocato semper pateat. Most. 1. 3. 67. vocat: victum sempiternum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *sublitum os* vid. 3. 4. 123. — *neque id perspicere quiui* neque me id perspicere potuisse! — 5. *scibitur* quum rescient homines — 7. vulgo *ductus* inductus (in errorem), deceptus. Ter. Andr. 4. 1. 20. etiam nunc me *ducere* istis dictis postulas? Alii, quod recepi: *doctus* magis quidem ironice: qui sibi non parum videtur sapere. Sic Pers. 4. 4. 45. ego ille *doctus* leno: qui me omnes lenocinii artes putabam callere — 9. *conlecto pallio* v. supra sc. 1. v. 12. obponitur pallio *fluido* otiosorum — 10. comminationes similes vide Curc. 2. 3. 1 sqq. — 13. *ore* (non pedibus) *sistet* (se), pronus cadet, a me prostratus, quo v. 12. erat minatus — *pugilatum incipit* brachia iactat, vt pugiles solent — 16. *ballista, catapulta,* instrumenta, quo vtroque tela grandiora et saxa in hostes iacularentur. — 18. *dentilegos* faciam, excutiam dentes — *quemque* alii *quemcumque* — 21. *obstiterit in cursu* i. q. v. 11. *obstiterit obviam* — *obstiterit vitae suae* i. q. v. 12. — 23. 24. post *suam* non ponatur punctum, sed verba *ne quis propter culpam capiatur suam* monendi causa quasi in parenthesi sunt posita; verba autem *prius edico: continete vos domi* etc. iungenda sunt. Eodem sensu apud Ter. Andr. 1. 2. 30. Simo: *dico tibi,* ne temere facias, neque tu haud dicas, tibi non praedictum! — 25. *Mira* forent, quae dicit, si sensu proprio minaretur hominibus, sed *in ventrem sumsit confidentiam,* ventrem alicubi inpleuit, quare in ventre habet id, quod confidentiorem facit. conf. v. 32. — 26. *vae misero illi* etc. expertus ille voracitatem eius erit, *cuius cibo factu'st inpensior.* Vocem *inpensus* explicant Meursius aliique *fartus.* Camerarius inuenit lectionem *imperiosior,* quam Salmasius probabat, quam vero genuinam esse mihi non persuadeo, sed auctorem habere aliquem, qui, quid *inpensior* sibi vellet, explicare non poterat. Hegio, Ergasilum v. 31. *imperiosum* vocans, hoc vocabulum mutationis auctori videtur subgessisse — 27. *scrophi-*

pascus, qui sues alit, a *scropha* sus feturae habilis — 30. *dominis* scropharum. *meis pugnis exculcabo furfures* pugnos in ventrem eo vsque ingeram, vt eum prae dolore exonerent — 31. *basilicas* regias — 34. *canterio crucianti* pisces nimio subcussu, vt emoriantur in via, fiantque foetidi — 35. *subbasilicanos* qui diem sub basilicis, prope forum piscarium, degunt — 36. *sirpiculis* seu *scirpiculis* corbibus, quibus pisces aduehuntur — 38. *concinnant oues orbas* orbant eas *liberis* agnis — 39. *locant caedundos agnos* quos venditant, agnos esse dicunt subrumos, i. e. qui adhuc sub mammis habeantur, ideoque teneriores adhuc pinguioresque sint, sed *danunt* dant, vendunt *duplam agninam* agnorum carnes iam grandiorum ablactatorumque, carnes iam ouillas pro agninis, quales carnes Hor. I. epist. 15. v. 35. *viles* vocat i. e. minoris pretii et suci — 40. *sectarius* a nonnullis deriuatur a *seco*, qui sectis testibus sit, ab aliis vero rectius a *sequor*, *sector*, vt sit *admissarius*, qui femellas sectatur, gregem init. Iungendum est: qui lanii *petroni* (a petra, ob carnam asperiorem, adpellato) *sectario* admissario *nomen indunt verveci* exsecto, i. e. carnes arietinas vendunt pro verneci-nis — 43. *aedilitias* aedilis plebis annonae et rebus forensibus erat praefectus — 44. *agoranomus* idem apud Aetolos, qui apud Romanos aedilis plebis — 46. *cibus* genitiv. pro *cibi* — sensus: vidi in portu Philopolemum, qui est commeatus ventri meo — 48. *qui* homine, pro *quo* — 52. *assulatim* confringam fores, vt in minutas dissiliant assulas. Sic Merc. 1. 2. 20. cesso foribus facere hisce assulas, sed Men. 5. 2. 106. dedolabo assulatim viscera. Alii legunt *adsultatim* Amph. 4. 2. 6 et 7. Ter. Eun. 2. 2. 54. (his foribus) calcibus saepe insultabis frustra — 54. *respice ad me* oculos retro in me coniice. Sed parasitus ludit in verbo *respicere aliquem* quatenus est fauere, consulere, opitulari alicui, vt apud Virg. Ecl. 1. v. 18. Libertas, quae sera, tamen *respexit* inertem. Ter. Phorm. 3. 2. 86. *respice* aetatem tuam. Quare hic: iubes me respicere te, quod tibi fortuna non facit, nec faciet, te non respicit: quod enim me properantem remoraturus es, id facies magno tuo cum malo — 61. vt fullo maculas e vestibus exigit, sic ego moerorum maculas ex animo tuo — 64. *vulturie* homo edacissime — 67. *foculis ferventibus* Lambinus non *foculos* esse vult, sed *focula*, vt Pers. 1. 3. 23. iam intus *ventris* fumant *focula*, quae No-

nius explicat *nutrimenta;* seu potius *cocula*, quae sunt *ahena*, vasa, coquendi causa parata. Apud Isidor. e Plauto citatur: aeneis coculis mihi excocta est omnis misericordia — 68. *praestinatum* emtum. Pseud. 1. 2. 36. est: pisces pretio *praestinare* in macello. Epid. 2. 2. 92. *praestinare* argento — 70. *perna* armus aliis, aliis delicatior videtur petasonis esse pars — *ophthalmius* piscis, Plinio dictus *oculata* — 71. *horaeum* salsamentum, e pisce nondum annotino, *pelamide* dicto, qui piscis vno anno maior vocatur *thynnus*. *Horaeum* hoc salsamentum dicitur a verno tempore, quo paratur — *scomber* piscis marinus, e quo parabatur garum delicatissimum; dictum a garo, pisce marino alio, e quo antea solebat parari — *trigon* rectius *trygon* a τρυγὼν alio vocabulo nominatur *pastinaca marina* — *Cete* seu *cetos* nominabant pisces marinos maiores, quare apud Virg. *inmania cete* Aen. 5. 822. in comitatu Neptuni — 74. *nec nihil* etc. neque esuries apud me, neque pretiosos, quos enumerasti, cibos exspecta — 75. *victi* pro *victus* — ne fastidiosus sis, sed victu quotidiano contentus — 77. *tum tu mi igitur herus es* nimium tibi sumis in re familiari mea — 79. *nihil sentio*. Meursius: superstitio veterum, si digitus saliisset, aliquid ominabantur vel boni vel mali. Ergas. igitur: dii te adiuuant. Heg. autem *nihil sentio*. — 80. Iocatur: ideo non *sentis*, quod non es in *senticeto* — 82. *proprium* nam sacrificandum est *de tuo* — 87. *Heg. facile patior te esurire tuo arbitratu* tibi, aut cuicumque vis. *Erg.* autem quoduis Hegionis verbum sensu adcipit obscoeno: quam mentem suam expressurus incipit: *credo consuetus puer* . . . *Heg.* vero mente eius intellecta, indignans, eum tempore alienissimo hunc in modum velle iocari, interpellat v. 88: *Iupiter te dique perdant*. Tempus igitur Ergasilus esse videt, proferendi, quibus iucundioribus animus Hegionis sibi placetur — 90. *nunc tu mihi places* placere, placidum te reddas — *sero post tempus venis* putat Hegio Ergasilum sibi velle gratulari, vt multi fecerant 3. 2. 3. quare dicit *sero venis* non est, quod gratulere, sensi iam me deceptum esse — 94. *celox* vid. Asin. 2. 1. 10. — 95. *Alium* Eleum, Philocratem — *Stalagmum*, a Philopolemo in Aetolia agnitum retractumque vinctum (108), quod a nullo interprete adnotatum esse miror — 97. *Saturitas* parasito numen sanctissimum — 98. *suo cognomine* vt semper satur sim — 99. *genium meum* qui me

alit — 100 ſqq. *μὰ* et *νὴ* particulae iurandi. *νὴ* ſemper adfirmat, *μὰ* per ſe quidem negat, vſu vero crebriore et hoc adfirmat. Vocuſis his apud Latinos reſpondent *me*, in *me* hercule, *medius* fidius, et *e* in *e*caſtor; *e*depol, *per* etc. — *μὰ τὸν Ἀπόλλω per* Apollinem iuro — 101 ſqq. *Cora* oppidum Latii, ſicut *Praeneſte; Signia* Volſcorum, *Fruſino* et *Alatrium* Campaniae. Κόραν intelligunt quidam Proſerpinam, alii legunt Σόραν oppidum prope Arpinum — 104. *barbaricas* Graeci omnes vocabant gentes et vrbes, quae non erant graecae — 105. *aetas hominis* ponitur interdum pro *homine*, quare *vae aetati tuae* pro *vae tibi* quod iocans Hegio dicit. en faſtidium delicatum! — 108. 109. *boia* vid. Aſin. 3. 2. 5. genus vinculi, collare. Hanc *boiam* viderat Ergaſilus Stalagmi collo aptatam, quare iocatur, eum *Boium*, quae natio gallica eſt, eſſe factum, et *Boiam* vxorem ei eſſe datam, quam *terat* obſcoene, Gallus cum Galla cubet, liberorum etc. — 116. *mantiſcinor* Lambino deriuatum videtur a *μάντις*, formatumque, vt a vates vaticinor, vt ſenſus ſit: niſi me vera tibi de filio tuo vaticinatum eſſe repereris, fuſte caſtigato me. Alii legi volunt *manticulatus* a mantica, quam vocem volunt ventrem h. l. ſignificare, vt eſſet: niſi ventri explendo probe conſuluero in hac mea cellarii functione. Eodem ſenſu Salmaſius denique coniicit *panticinatus ero*, a *pantex*, cuius vocis pluralis *pantices* vſitatior eſt, vt Pſeudol. 1. 2. 51. eo (vino) vos veſtros *panticesque* adeo madefacitis, quum ego ſim hic ſiccus — 117. *dapinabo victum*, praebebo, eumque *aeternum* quam diu viuam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *collus* antique pro *collum*, vt 2. 2. 107. — *collos praetruncabo tergoribus* non moror Turnebum, qui mutat *tegoribus* quo nihil explicatur. Gutherius mavult *callos* de quo autem v. 4. demum. Lambinus coniicit *pecoribus*, iam vero Ergaſilus de expeditione ſua in cella penuaria loquitur, de mactandis pecoribus v. 5. Omnes codd. h. l. habent lectionem vulgarem. Mihi quidem Ergaſilus, quod ſc. 4. v. 7. feciſſe narratur, *vt praetruncaret tergoribus glandia*, idem hic dicere videtur ſe facturum, ſed pro *glandia* ſcurrili, quem amat, ioco dixiſſe *collos* — 3. *pernis* ſc. 2. v. 70. — *laridum* lardum — 4. *ſumen* (ſugimen) vbera praepinguia — *abſumedo* conſumtio, vox comice ficta cum luſu aliquo: *ſumini abſu-*

medo — *callo* compacta quidem teneritudo, quibusuis in carnibus, dentibus palatoque grata est — 5. *porcinariis* praefectis seu negotiatoribus — 8. *pendent*, quas in cella penuaria suspensas videro, suspendii quidem poena adfectas, licet nullius maleficii nomine sint damnatae — *eis auxilium feram* eas depromam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

7. *gladium* cultrum culinarium, *tergoribus* subcidiis — *glandium* Curc. 2. 3. 44. additur *suis*. Men. 1. 3. 27. *glandionida suilla*. Sunt autem *glandia* seu *glandulae* partes in sue callosae, duritie et figura glandis, quae ex gutture et ceruice detrahuntur. Colum. L. 8. 9. — 8. *aulas* ollas — *modiales* ventricosae, modii, seu sedecim sextariorum capaces — 9. *Seriae* vasa fictilia, in quibus carnes salsae conditae seruabantur. Ex his depromebantur carnes coquendae, Ergasilus autem ipsas mavult totas *feruescere* ad ignem adstitui — 10. *armarium* cellam promtuariam. Lambinus vero ex Epid. 2. 3. 3. explicat: locum vbi pecunia adseruatur — 12. *vt sibi penum aliud ornet* vt esculenta quaeuis denuo comparet — *si quidem sese vti volet* si adesse volet, quo ipse possit vti. *sese vti* antique — 13. *hic quidem vt adornat* hoc Ergasilo administratore peni *aut iam nihil est* aut omnia absumta iam sunt *aut iam nihil erit* aut mox certe omnia erunt absumta.

IN ACTVS V. SCENAM I. Rectius II.

4. pro *quae* Acidalius emendat *quas* sc. miserias v. 3. omninoque versum, vt non indignus Plauto habendus sit, legi vult *quas, dum te carendum hic fuit, sustentabam*. In verbis quidem *adhuc, te carens dum hic fui* nihil video Plauto indignum, si modo post *adhuc* ponatur comma, et post *carens* deleatur: *dum* per omne tempus quo, *adhuc* ad hunc diem *te carens* sine te, a te auulsus; τὸ *quae* autem omnium defenditur codicum consensu. Lambinus dicit, *quae* referendum esse ad totam orationem: sed in tribus versibus praecedentibus nihil est, ad quod referri possit, quam verba *ex miseriis plurimis*. Forsan neutrum *quae* positum est pro *cuiusmodi res* — 5. *hunc* Stalagmum, qui Paegnium, filiolum meum quadrimum subripuit — 6. quum Philocrates fidem datam reducendo filio meo seruauit — 8. *Hoc* cum Gronovio corruptum puto ex *oh!* quod restituere non dubitaui. Haec

vero verba *oh! satis* vsque ad *hoc agamus* v. 10. Philopolemo mihi visa sunt tribuenda. Sensus est: obliuiscere, mi pater, doloris nunc superati, *hoc agamus* quod praesens dies postulat — 27. *libellam argenti* assem — 31. *statuam* vocat Stalagmum, quod mutus adstiterat adhuc, *verbeream* vero, quod verberibus iudicabat dignum. Iisdem de causis Pseud. 4. 1. 7. Simia vocatur *statua verberea* — 32. *erogitare* rogando extorquere. Taubman. — de *meo minore filio*.

IN ACTVS V. SCENAM II. Seu potius III. —

2. pro *falsum* falso *autumas*, recte, ni fallor, Dan. Heinsius legit *salsum* i. q. *lepidum* quem Hegio eum ironice vocauerat — *talis vir* intelligentis iudicii — post 3. inserit Rittershusius e codice Eystadiensi versum *atque vbi ego fui in lapicidinis bonus vir, neque bonae frugi* — 6. *ex mala meliusculam:* haud quidem inpune feres, quod filium subripuisti: quodsi vero veracitate efficias, vt recipere eum possim, poena tua minus erit atrox — 8. *quum* quem *autumas* neque vere neque recte vmquam fecisse, *credisne* fore, vt me *pudeat* eius facinoris, *quod* me *vis fateri* — 9. rubor est signum pudoris, ergo *in ruborem* etc. loris ita caedere, vt totum corpus tuum sanguine rubeat — 10. expertus scio, quam plagosus sis! — 11. *ista* minas — *quid fers* quid me vis fateri — 12. *fieri dictis compendium volo* paucis expediamus; quod ad rem pertinet — 13. ad verba Stalagmi *vt vis, fiat*, Hegionem, quasi sensu ea adciperet obscoeno, pro: paratus sum voluptati tuae morigerari; iocantem seu inridentem respondisse putant: hic *bene morigerus fuit puer* obtemperans aliorum libidini, *nunc* natu grandiorem *non decet*. Si conferas autem 4. 2. 87 sq. et quae ad istum locum adnotaui, non persuadebis tibi, Hegionem isto quidem tempore, et istiusmodi cum homine, ita voluisse iocari. Paternum Hegionis animum, plenum iam de Paegnio curarum, ingemuisse puto: *bene morigerus fuit puer* ille meus subreptus *nunc* vero quum tristis sine dubio sors eius est; sed in voce *nunc* plura dicturi verba praepediunt lacrymae: indignabundus modo mox addit, *non decet* alia agere *hoc agamus* periculum faciamus, eius, vbicumque est, inueniendi — 15. *tuis rebus feceris meliusculas* Codicum auctoritas mutari locum vetat, regulae autem grammaticae seu vulgarem iubent lectionem sequi *tuas res*, seu

Camerarii certe coniecturam: e *tuis rebus* — 21 ſqq. fatetur Stalagmus, et verax eſt, ſed vide ſc. 4. v. 22. 9. Adcidit Stalagmo, quod apud Ter. Eun. 5. 6. 21. Pythias minatur Parmenoni: *vterque*, filius et pater, *in te exempla edet* — 20. *Polypluſium* praediuitem, et Philocrates 2. 2. 27. patrem ſuum vocat, tamquam nomine gentilitio — 24. *ingenium tuum* quod, quam liberale ſit, expertus ſcio.

IN ACTVS V. SCENAM III. ſeu potius IV.

6. *memora dum* vt Poen. 5. 2. 103. τὸ *dum* eidem, vt multis aliis imperatiuis, adiectum — 8. *cur ego te non noui.* Stalagmum, quo tempore vendebat Paegnium, viderat Philocrates: miratur igitur, ſe eum non *nouiſſe* i. e. *adnouiſſe* quum poſtea eum videret. Multis forſan annis poſt Stalagmus videtur Theodoromedis ſeruus eſſe factus. Sed, quum Paegnium adciperet peculiarem, Philocrates ipſe erat puer; Stalagmo autem poſtea pater in ruſtico forſan alioue vtebatur opere aliquo, vt non multum heri in conſpectum veniret — iunge: mos eſt hominibus, obliuiſci eius, neque deinde eum nouiſſe, *cuius nihil ſit faciunda gratia* qui vili apud eos in pretio ſit — 12. vere potuit Stalagmus negare, ſe, viuatne Hegio filius, curaſſe et ſcire. Sciebat, quadrimo Tyndari nomen eſſe inditum, et, quum ſeruus Theodoromedis fieret, Tyndarus quidem aliquis in ſeruis eius erat, ſed iam adultus, ideoque minus facile adnoſcendus, idemque nomen et alii poterat ſeruo eſſe inditum. Philocrates autem ſciebat, Tyndarum ſuum eſſe eumdem, quem Stalagmus olim vendiderat, ideoque eum eſſe Hegionis filium Paegnium — 18. *plus minusue facere* πλεῖον ἢ ἔλαττον prouerbialiter dictum: in vtramvis enim partem peccatur — 29. *ornatus non e ſuis virtutibus* inmerenti vincula ſunt indita.

IN ACTVS V. SCENAM IV. ſeu V.

1. *quae Acherunti* apud inferos, in Tartaro, *fierent cruciamenta* quae poenae ab inpiis repeterentur. Depicta Meurſius cruciamenta iſta putat, vt a ſceleribus homines absterrerentur, in quo plerique ei adſentiuntur interpretes; poetae vero pictoresque ſuam potius artem quisque in depingendis iis voluerunt oſtendere, certi, terrificis non minus, quam hilaribus argumentis delectari homines, qui ad Tragoedias ſpectandas non minus, quam ad Comoedias confluere, et ſubplicia a maleficis publice

ſumenda aeque cupide ſpectare ſolent, quam ſaltationi intereſſe — 2. *nulla eſt Acheruns*, *atque* Lapicidinarum, quam Acheruntis, cruciatus longe ſunt atrociores — 4. exhauſtis quidem nulla conceditur viribus reficiendis quies — 5. *patriciis pueris* nobili loco ortis — 7. vt illis aues, variis nominibus commendabiles, dantur, quibuscum luſitent, ſic mihi *vpupa*, non auis quidem illa inmunda, foetida, manſueſieri neſcia, ſed inſtrumentum aliquod ad lapides effodiendos — 11. parentes dicuntur liberos in lucem edere. Iocans igitur Hegionem Tyndarus patrem ſibi dicit eſſe, quatenus ei, in lapicidinis a ſole exſulanti, lucis iam aliquam dederit vſuram — 17. *reducimus* lectio *reduximus* videtur praeferenda — 27. *per nebulam* translatio a ſenſu videndi ad ſenſum audiendi — 29. *certum eſt* etc. hoc quidem, aliis rebus poſthabitis omnibus, faciendum cenſeo — 31. *cui peculii* etc. Plautini homines iocari ſolent, vbi alii eiularent. Hegio dixerat: vt comp. huic *dem;* hic igitur: ergo erunt ea mihi peculium, quo prorſus adhuc carui: mea, a me ferenda, quoad viuam, erunt.

CATERVA.

Pro *caterua* codd. quidam habent *Grex* hiſtrionum, alii *Recitator* qui gregis vniuerſi nomine plauſum petit — 2. *ſubagitare* mulierem, laſciuius eam adtrectare — 8. quod in Argumento Aulularlae ſub finem de Plauto dixi, in ipſo adhuc PLAVDITE ingenioſo, eius rei et his exemplum edit ſuauiſſimum.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
CVRCVLIONEM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *hoc noctis* tempore, tam multa nocte — 2. *ornatu* elegantiore, quam quo interdiu vteris, et, vt e v. 9. adparet, cum cereo funali — *pompa* cum ſeruis pluribus v. 74. — in Φαιδρωμος ſyllaba media quantitate quidem

longa est, sed adcentum spectans Plautus eam corripit, quod idem in Φίλιππος facere solet. Plura de hac re Scaliger habet — 3. *quo Venus Cupidoque imperat.* Rectius forsan nonnulli codd. habent: *quo Venus cupido* sc. mihi, τῷ *que* omisso — 4. *si* pro *siue* media nox est, siue etc. Sic Ennius: *si* viuimus, *siue* morimur — 5. *si* etsi *status condictus dies* iudicii causa constitutus *cum hoste* peregrino, explicat Festus; malim: cum aduersario quouis *intercedit* amori — 6. *tamen est eundum, quo imperant* Venus et Amor, *ingratiis* licet inuitus vadimonium deseras — 7. *at tandem . . . tandem!* quo, sic agendo, res euadet? — *Ph. tandem!* indignans adolescens repetit: quid audes me monere? *es odiosus mihi* surdae ad monita tua aures meae sunt — 8. *nec memorabile* sic te non decet loqui — 9. *tute tibi puer es* ipse facis, quod serui esset officium? *lautus* quam optime potuisti ornatus *luces* ipse *cereum* ipse tibi cereum funale praefers! — 10. 11. *melliculo dulci meo* amicae meae, melle dulciori *egon* ipse *non feram apicularum opera congesta ex dulci oriundum* ceram (cereum) ab apibus cum melle congestum? — 12. *nam quo* quonam — 14. *plus anno* comice: iam dudum — 15. ostium *obclusissimum* esse, leno quidem volebat ibi habitans, quem vero Phaedr. videt, anu ianitrice ei fauente — 16. satis ridicule, inepte potius, salutat ostium, et, valeatne, tamquam amicum interrogat! Apud Ter. Eun. 2. 1. 19. Parmeno recte de vi amoris dicit: quid hoc est morbi? adeone homines inmutari ex amore! — 17. 18. sensus est: sanusne es, an ex febri ieiunioue deliras? Pro *caruistine tu febri* dicit *caruitne febris te* — 21. *muttit* leniter secum murmurat — 2. *illa* Planesium — 27. pro *sinit* magis placet mihi lectio *siuit* (adhuc) seu *sirit*, siuerit, sinere velit, quod sensus videtur postulare. Verba enim sunt optantis, vt non patiatur Iupiter, se turpe quid committere — 28. *amare amorem tuum* — 30. *intestabilis* proprie, qui ob infamiam aliquam testis in iudiciis non admittitur; tecte vero monere Palinurus putatur, caueat, ne maritus aut pater amicae deprenso testes exsecent — 31. *testibus praesentibus* ambigue, seu, vt non sit, quod magnopere timeas, si tuum homines amorem rescifcant, seu, ne tristis cuiusquam vltio metuenda tibi sit — 33. *quin leno hic habitat* cuius in domo, quod dixisti metuendum non est. Ter. Eun. 5. 4. 38. *quis homo pro moecho vmquam vidit*

in domo meretricia prehendi quemquam? — 33. 34. hoc si est, nihil est periculi, istiusmodi enim in domo puellae palam sunt venales — 35 sq. apud lenones *via* est *publica*, cuiuis adire licet, abstineas modo a *fundo septo* a pudicis, seu, quae pudicae esse debent, nuptis, viduis, virginibus, pueris ingenuis — 38. praeterea ama, quod lubet — 40. *qui* Phaedr. porro vult narrare, *qui leno* etc. Palin. autem similat, se intellexisse *qui?* cur male iis precaris? et respondet *quia scelestam* etc. hominibus scelestis inseruiunt in sceleribus patrandis — 41. 42. quod Phaedr. indignans dicit *obloquere* pro obloqueris, interpellas, id Palin. se similat intellexisse imperatiue: interpella — 44. quod Phaedr. dixerat *ei*, Pal. inridens, quasi non intellexisset, quaerit: *nempe huic lenoni, qui hic habitat?* — 45. *ne exedat* alii legunt *excedat*, alii *excidat*. Varie explicant locum, et nonnulli perquam obscoene. Si *exedat* retineatur, intelligo *te*, i. e. si ancillula est, (v. 43.) minus formido, ne nimius tibi sumtus in eam sit inpendendus; si *excedat* aut *excidat*, explico: si eam ego *teneo*, (v. 44.) minus formido, ne effugiat e manibus — *odiosus es* qui interpellas — 46. *meretricem facere* vendere — 47. 48. dixerat: *ea me deperit* et 48 dicit: *amo pariter simul*, ergo intercedebat inter eos *amor mutuus*. Versus igitur 47 *ego cum illa nolo facere mutuum* ludit in ambiguo, quod *mutuum* habemus nobis non est *proprium*: mihi non subficit amor eius *mutuus*, sed v. 48. *proprium* eam mihi esse cupio, vt praeter me nemo ea potiatur — 49. *clandestinus amor* qualis tuus adhuc est — 50. *Iamne ea fert* Veneris *iugum?* cubitat tecum? — 51. *a me* quod ad me adtinet, sed v. 57. persuasit sibi, pudicam eam esse a viris omnibus — 52 ad 56. quod osculando Planesium *quidpiam inpudicior* est, id Palinuro pudicitiam eius non inmerito facit suspectam — 57. Phaedr. eius pudicitiam quidem defendit — 58. Palin. vero! licet ab aliis pudica sit, lenonis tamen ipsius libidini diffidit (quem tamen pudice eam habuisse, licet inuitum, ex 5. 3. 20 sqq. adparet) — 60. *obpangere* ori *sauium* inprimere — *fugit* quid? si arte tractat virum cupidum, vt illius animum inopia incendat? Ter. Heaut. 2. 2. 105 sq. — 61. *incubat* vid. not. ad 2. 1. 1. — 64. 65. *neque quidquam queo aequi bonique ab eo inpetrare* h. l. vt in poscendo aequior sit — 66. *quod* quae aequitas — 70. iocatur Pal., quod Ph. dixerat, se, quo se *verteret*, nescire, monet eum, in precandis

diis *dextreversum* homines se *vertere* solere — 73. Pal. qui non videt, quid positurus sit, iocatur: *ante ipsum?* — 74. cui ille: recte! me, te, hos omnes. Plures igitur secum duxit seruos, vnde v. 2. *pompa* — *vomeret* hoc nimium foret ientaculi, quo Venus obruta vomeret — 79. vinum *Chium* solebat bibi aqua non admista — 82. *neuis* non vis — 83. *istunc* puerum, *qui fert* vinum, *adflictum velim* ad terram datum, vt lagena frangatur potius, vinumque effundatur, quam ab anu ista exsiccetur — 86. ista anus omne vinum exhauriet, vt mare flumina recipit omnia — 90. *pulpamentum* cibus e *pulpa* carnosiore leporis parte — v. 75 et 82. et sc. 2. v. 13. *sinus* vas sinuosum, rotundum capace alueo. vid. Rud. 5. 2. 32.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. 2. odorans vinum, quod Ph. sc. 1. v. 92. foribus adsperserat, lena prorepit — 2. *amos* pro amor, vt v. 9. *odos* pro odor — 3. quod Ph. sc. 1. v. 9. lumen et vocem obcultarat, et forsan ioci causa via excesserat, rogat anus errabunda, seu potius cum puerili homine pueriliter ludens, *vbi est?* et, adspersa forsan paucis guttulis, *prope me est! habeo! euax* laetantium est — 4. *Liberi lepos* suauissimum Bacchi donum — *veteris* satis erat, addit *vetusti*, quam alteram vocem altiori voce extulisse putanda est — *nauteç* Asin. 5. 2. 44. — 6. *stacte* latex e myrrha incisa sudans — 7. *crocinum* vnguentum croci — *bdellium* gummi quoddam suaue olens — 11. *tecum* cum odore vini solo, vbi est *ipsus* Liberi lepos, vinum — 12. *inuergere* se, (inuergi) *sino* — 13. *ductim* apud Ter. Adelph. 4. 3. 38. Syrus: sorbillans paullatim — 15. *quadrantal* vas pedis quadrati, continens congios 8, seu sextarios 48. adparet, hyperbolice dictum esse — 18. *nasum* genere neutro positum — 21. *vini pollens* qui multum vini adfero tibi — 27. *anus lepida* vid. sc. 3. v. 11. — 28. *ocilissime* qui meis mihi oculis es carior — 29. *barathrum* ventrem insatiabilem — *cloacam* lenae ventrem — 31. libat quidem Veneri lena, sed *paullulum*, et v. 32. *haud libenter* — *nam tibi* etc. ergo, quod tam multi tibi libant, paullulo potes esse contenta — Boxhorn. legi vult: *amantes propinant, et, vinum potantes, dant omnes* — 34. *hereditates* non segnes solent heredes esse in absumendo vino, centum clauibus seruato, i. e. vetusto — Hor. II. od. 14. v. 25. — 36. *huic* lenae *quid primum dicam* vtrum moneam,

ne vino se obruat nimio, an, vt Planesium adducat? Dixerat autem Ph. *perii!* pro: ah! suadet igitur Pal. v. 37. 38. vt idem dicat lenae *se periisse* sed hoc sensu: miserum se esse hominem! Aegre hoc Ph. fert *male tibi dii faciant* v. 38. sed Pal. v. 39. *dic isti* lenae hoc tuum *male tibi di faciant* — *lubet* plus vini bibere — 41. *bibit arcus* crediderunt prisci homines, iridem cornibus haurire aquam e fontibus — 43. *me periisse* quod Planesium nondum adest — 52. *bitere* est ire, venire — 53. *qui eget* pecunia — 54. *non ita res est* non egeo pecunia, nam etc. — *adeam ad fores, atque obcentem?* Merc. 2. 3. 73. *obcentent ostium* est, vt Festus explicat: conuicium ante ostium faciant, et Perf. 4. 4. 20. τῷ *obcentabunt ostium* iungitur *exurent fores*, nostro vero loco aliam adnosci oportet significationem. Phaedr. enim, quum ad fores adisset, quomodo *obcentauit?* a vers. 60 ad 68. pessulos amatorio cantu obsecrauit, vt amicae suae copiam facerent, ad se exeundi. Graeci hoc vocant ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον — 60. vos pessulos *saluto* vt deos, a quibus salutem meam cupio inpetratam — 63. *Lydi* alii *Ludii* de quibus vid. Aul. 2. 9. 6. Lydi saltationi dediti, quorum more in ludis Circensibus etc. Romae adolescentes saltabant, Ludii dicti — *barbari* Romani — vos pessuli *fite Lydi*, nempe v. 64. *subsilite* ita subito retrahamini, vt exire possit ad me — v. 65. *quae mihi misero amanti ebibit sanguinem* cuius amore depereo.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *subfundam* cardinibus *aquulam* paullum aquae, quominus versi strepitum faciant — 5. *conuadatus* es, qui coegisti me, vt me sisterem *vadimoniis veneriis* vi amoris, quouis vadimonio certiore. Bacch. 2. 2. 3. passiue dicitur: *vadatum* amore vinctumque — 6. hic versus in cod. quodam vetere non exstat, negligentia sine dubio librarii omissus, quod tres priores voces habet easdem, quas v. 5. — *libello venerio* qui me latitantem edicto quasi publice adfixo enocasti — 11. *lepidam* Phaedr. eodem sensu puellam laudat, quo sc. 2. v. 27. anum. Vtraque videtur ei lepore ac venustate adfluens. Anum vt *lepidam* dixit, Pal. tacet. quod ironice dictum putat; Planesium vero quum ob id, quod v. 9. dixerat, a Palinuro cuperet *lepidam* adnosci, hic quidem dicit *nimis lepida* est, at Ph. quod, inridentem eum laudasse non sentiens, laetus exclamat: *deus sum* liberius quidem Pal. mentem suam

aperit *immo homo es non magni pretii!* — 12. Ph. rogat: num vidisti hominem, cuius felicitas ad deorum vitam propius adcedat, quum talis mihi obtigerit amica? — 13. respondet Palin. id non video, sed hoc: *male valere te* animo, quod *aegre mihi est* — 14. minus enim, quam posses, occasione data vteris! — 16. puella ipsa videtur verecundiorem adolescentem ad plus audendum prouocare — 17. signum interrogandi, quod post *prohibet* in vett. edd. est, non erat abiiciendum — 20. 21. Tres in amore gradus *amare sane* sana mente, *insane* ita, vt mens perturbetur vehementius, *totum insanum* vt quis saluti suae vniuersae consulat pessime — 25. *peruigilare* respicit peruigilium Veneris, sacra eius nocturna — 26. nam *hoc* coelum, quod digito monstrat! — 27. 28. *dormio.* Nulla dormienti quies, nec somnii vlla species, iucundior mihi exoptatiorque potest esse, quam haec Planesii praesentia — 29. monet mulierem, vt abire Phaedromum iubeat — 30. quo tu animo ferres, si Ph. te abigeret a cibo esurientem, eodem nos, si alter abigeret alterum amantem — 33. *etiam dispertimini* oscula? nullusne erit osculandi finis? — 34. *hoc odium* hic Palinurus. Saepius apud Plautum dicitur *odium* pro homine odioso, h. l. qui nos discedere iubet — *propudium* mulier abiectissima. Bacch. 4. 1. 7. puer vocatur propudium, quod fores pultare nescit; Poen. 1. 2. 60. meretrix, quod seruos spernit — 35. *oculi noctuini* quales noctuarum oculi sunt — 36. *persolla* persona minor, tantilla — 37. *pollucere* est sacrificare, saepius: conuiuiis adponere cibos. *Virgis polluctus* caesus — 39. *hem tibi* verberans Pal. dicit — 40. Irridens tamen Pal. auxilium contra verberantem inplorat ab ipsa ea Venere, cui Phaedromum v. 25. peruigilium vouisse iocatus erat, quam vnum ob caussam *Noctuvigilam* eam adpellat — intelligit Phaedr. irrisionem *pergin etiam verbero?* et ipse pugnos ingerere pergit — 41. deprecatur quidem Planesium, non vero Palinuro parcens, sed molliculis Phaedromi manibus — 42. turpiter agis — 45. 46. explicant: *Ph.* modestus amator auro mihi videtur praestantior Epid. 3. 3. 30. *Pa.* et mihi sanus herus praestantior aurichalco. Aurichalcum enim non, quod nos vocamus, sed metallum veteres putasse dicuntur, ex auro, aere, cadmea terra compositum, auro ipso praestantius. Commentitium vero esse, nec in rerum natura exstitisse, Aristoteles docet. Salmasius vult, non

alit — 100 sqq. *μὰ* et *νὴ* particulae iurandi. *νὴ* semper adfirmat, *μὰ* per se quidem negat, vsu vero crebriore et hoc adfirmat. Voculis his apud Latinos respondent *me*, in *me* hercule, *me*dius fidius, et *e* in *e*castor, *e*depol, *per* etc. — *μὰ τὸν Ἀπόλλω per* Apollinem iuro — 101 sqq. *Cora* oppidum Latii, sicut *Praeneste; Signia* Volscorum, *Frusino* et *Alatrium* Campaniae. Κόραν intelligunt quidam Proserpinam, alii legunt Σόραν oppidum prope Arpinum — 104. *barbaricas* Graeci omnes vocabant gentes et vrbes, quae non erant graecae — 105. *aetas hominis* ponitur interdum pro *homine*, quare *vae aetati tuae* pro *vae tibi* quod iocans Hegio dicit. en fastidium delicatum! — 108. 109. *boia* vid. Asin. 3. 2. 5. genus vinculi, collare. Hanc *boiam* viderat Ergasilus Stalagmi collo aptatam, quare iocatur, eum *Boium*, quae natio gallica est, esse factum, et *Boiam* vxorem ei esse datam, quam *terat* obscoene, Gallus cum Galla cubet, liberorum etc. — 116. *mantiscinor* Lambino deriuatum videtur a *μάντις*, formatumque, vt a vates vaticinor, vt sensus sit: nisi me vera tibi de filio tuo vaticinatum esse repereris, fuste castigato me. Alii legi volunt *manticulatus* a mantica, quam vocem volunt ventrem h. l. significare, vt esset: nisi ventri explendo probe consuluero in hac mea cellarii functione. Eodem sensu Salmasius denique coniicit *panticinatus ero*, a *pantex*, cuius vocis pluralis *pantices* vsitatior est, vt Pseudol. 1. 2. 51. eo (vino) vos vestros *panticesque* adeo madefacitis, quum ego sim hic siccus — 117. *dapinabo victum*, praebebo, eumque *aeternum* quam diu viuam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *collus* antique pro *collum*, vt 2. 2. 107. — *collos praetruncabo tergoribus* non moror Turnebum, qui mutat *tegoribus* quo nihil explicatur. Gutherius mavult *callos* de quo autem v. 4. demum. Lambinus coniicit *pecoribus*, iam vero Ergasilus de expeditione sua in cella penuaria loquitur, de mactandis pecoribus v. 5. Omnes codd. h. l. habent lectionem vulgarem. Mihi quidem Ergasilus, quod sc. 4. v. 7. fecisse narratur, *vt praetruncaret tergoribus glandia*, idem hic dicere videtur se facturum, sed pro *glandia* scurrili, quem amat, ioco dixisse *collos* — 3. *pernis* sc. 2. v. 70. — *laridum* lardum — 4. *sumen* (sugimen) vbera praepinguia — *absumedo* consumtio, vox comice ficta cum lusu aliquo: *sumini absu-*

medo — *callo* compacta quidem teneritudo, quibusuis in carnibus, dentibus palatoque grata est — 5. *porcinariis* praefectis seu negotiatoribus — 8. *pendent*, quas in cella penuaria suspensas videro, suspendii quidem poena adfectas, licet nullius maleficii nomine sint damnatae — *eis auxilium feram* eas depromam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

7. *gladium* cultrum culinarium, *tergoribus* subcidiis — *glandium* Curc. 2. 3. 44. additur *suis*. Men. 1. 3. 27. *glandionida suilla*. Sunt autem *glandia* seu *glandulae* partes in sue callosae, duritie et figura glandis, quae ex gutture et ceruice detrahuntur. Colum. L. 8. 9. — 8. *aulas* ollas — *modiales* ventricosae, modii, seu sedecim sextariorum capaces — 9. *Seriae* vasa fictilia, in quibus carnes salsae conditae seruabantur. Ex his depromebantur carnes coquendae, Ergasilus autem ipsas mavult totas *feruescere* ad ignem adstitui — 10. *armarium* cellam promtuariam. Lambinus vero ex Epid. 2. 3. 3. explicat: locum vbi pecunia adseruatur — 12. *vt sibi penum aliud ornet* vt esculenta quaeuis denuo comparet — *si quidem sese vti volet* si adesse volet, quo ipse possit vti. *sese vti* antique — 13. *hic quidem vt adornat* hoc Ergasilo administratore peni *aut iam nihil est* aut omnia absumta iam sunt *aut iam nihil erit* aut mox certe omnia erunt absumta.

IN ACTVS V. SCENAM I. Rectius II.

4. pro *quae* Acidalius emendat *quas* sc. miserias v. 3. omninoque versum, vt non indignus Plauto habendus sit, legi vult *quas, dum te carendum hic fuit, sustentabam*. In verbis quidem *adhuc, te carens dum hic fui* nihil video Plauto indignum, si modo post *adhuc* ponatur comma, et post *carens* deleatur: *dum* per omne tempus quo, *adhuc* ad hunc diem *te carens* sine te, a te auulsus; τὸ *quae* autem omnium defenditur codicum consensu. Lambinus dicit, *quae* referendum esse ad totam orationem: sed in tribus versibus praecedentibus nihil est, ad quod referri possit, quam verba *ex miseriis plurimis*. Forsan neutrum *quae* positum est pro *cuiusmodi res* — 5. *hunc* Stalagmum, qui Paegnium, filiolum meum quadrimum subripuit — 6. quum Philocrates fidem datam reducendo filio meo seruauit — 8. *Hoc* cum Gronovio corruptum puto ex *oh!* quod restituere non dubitaui. Haec

vero verba *oh! ſatis* vsque ad *hoc agamus* v. 10. Philopolemo mihi viſa ſunt tribuenda. Senſus eſt: obliuiſcere, mi pater, doloris nunc ſuperati, *hoc agamus* quod praeſens dies poſtulat — 27. *libellam argenti* aſſem — 31. *ſtatuam* vocat Stalagmum, quod mutus adſtiterat adhuc, *verbeream* vero, quod verberibus iudicabat dignum. Iisdem de cauſis Pſeud. 4. 1. 7. Simia vocatur *ſtatua verberea* — 32. *erogitare* rogando extorquere. Taubman. — de *meo minore filio.*

IN ACTVS V. SCENAM II. Seu potius III. —

2. pro *falſum* falſo *autumas*, recte, ni fallor, Dan. Heinſius legit *ſalſum* i. q. *lepidum* quem Hegio eum ironice vocauerat — *talis vir* intelligentis iudicii — poſt 3. inſerit Ritterſhuſius e codice Eyſtadienſi verſum *atque vbi ego fui in lapicidinis bonus vir, neque bonae frugi* — 6. *ex mala meliusculam:* haud quidem inpune feres, quod filium ſubripuiſti: quodſi vero veracitate efficias, vt recipere eum poſſim, poena tua minus erit atrox — 8. *quum* quem *autumas* neque vere neque recte vmquam feciſſe, *credisne* fore, vt me *pudeat* eius facinoris, *quod* me *vis fateri* — 9. rubor eſt ſignum pudoris, ergo *in ruborem* etc. loris ita caedere, vt totum corpus tuum ſanguine rubeat — 10. expertus ſcio, quam plagoſus ſis! — 11. *iſta* minas — *quid fers* quid me vis fateri — 12. *fieri dictis compendium volo* paucis expediamus; quod ad rem pertinet — 13. ad verba Stalagmi *vt vis, fiat*, Hegionem, quaſi ſenſu ea adciperet obſcoeno, pro: paratus ſum voluptati tuae morigerari; iocantem ſeu inridentem reſpondiſſe putant: hic *bene morigerus fuit puer* obtemperans aliorum libidini, *nunc* natu grandiorem *non decet.* Si conferas autem 4. 2. 87 ſq. et quae ad iſtum locum adnotaui, non perſuadebis tibi, Hegionem iſto quidem tempore, et iſtiusmodi cum homine, ita voluiſſe iocari. Paternum Hegionis animum, plenum iam de Paegnio curarum, ingemuiſſe puto: *bene morigerus fuit puer* ille meus ſubreptus *nunc* vero quum triſtis ſine dubio ſors eius eſt; ſed in voce *nunc* plura dicturi verba praepediunt lacrumae: indignabundus modo mox addit, *non decet* alia agere *hoc agamus* periculum faciamus, eius, vbicumque eſt, inueniendi — 15. *tuis rebus feceris meliusculas* Codicum auctoritas mutari locum vetat, regulae autem grammaticae ſeu vulgarem iubent lectionem ſequi *tuas res*, ſeu

Camerarii certe coniecturam: e *tuis rebus* — 21 sqq. fatetur Stalagmus, et verax est, sed vide sc. 4. v. 22. 9. Adcidit Stalagmo, quod apud Ter. Eun. 5. 6. 21. Pythias minatur Parmenoni: *vterque*, filius et pater, *in te exempla edet* — 20. *Polyplusium* praediuitem, et Philocrates 2. 2. 27. patrem suum vocat, tamquam nomine gentilitio — 24. *ingenium tuum* quod, quam liberale sit, expertus scio.

IN ACTVS V. SCENAM III. seu potius IV.

6. *memora dum* vt Poen. 5. 2. 103. *το dum* eidem, vt multis aliis imperatiuis, adiectum — 8. *cur ego te non noui.* Stalagmum, quo tempore vendebat Paegnium, viderat Philocrates: miratur igitur, se eum non *nouisse* i. e. *adnouisse* quum postea eum videret. Multis forsan annis post Stalagmus videtur Theodoromedis seruus esse factus. Sed, quum Paegnium adciperet peculiarem, Philocrates ipse erat puer; Stalagmo autem postea pater in rustico forsan alioue vtebatur opere aliquo, vt non multum heri in conspectum veniret — iunge: mos est hominibus, obliuisci eius, neque deinde eum nouisse, *cuius nihil sit faciunda gratia* qui vili apud eos in pretio sit — 12. vere potuit Stalagmus negare, se, viuatne Hegio filius, curasse et scire. Sciebat, quadrimo Tyndari nomen esse inditum, et, quum seruus Theodoromedis fieret, Tyndarus quidem aliquis in seruis eius erat, sed iam adultus, ideoque minus facile adnoscendus, idemque nomen et alii poterat seruo esse inditum. Philocrates autem sciebat, Tyndarum suum esse eumdem, quem Stalagmus olim vendiderat, ideoque eum esse Hegionis filium Paegnium — 18. *plus minusue facere* πλεῖον ἢ ἔλαττον prouerbialiter dictum: in vtramvis enim partem peccatur — 29. *ornatus non e suis virtutibus* inmerenti vincula sunt indita.

IN ACTVS V. SCENAM IV. seu V.

1. *quae Acherunti* apud inferos, in Tartaro, *fierent cruciamenta* quae poenae ab inpiis repeterentur. Depicta Meursius cruciamenta ista putat, vt a sceleribus homines absterrerentur, in quo plerique ei adsentiuntur interpretes; poetae vero pictoresque suam potius artem quisque in depingendis iis voluerunt ostendere, certi, terrificis non minus, quam hilaribus argumentis delectari homines, qui ad Tragoedias spectandas non minus, quam ad Comoedias confluere, et subplicia a maleficis publice

ſumenda aeque cupide ſpectare ſolent, quam ſaltationi intereſſe — 2. *nulla eſt Acheruns*, *atque* Lapicidinarum, quam Acheruntis, cruciatus longe ſunt atrociores — 4. exhauſtis quidem nulla conceditur viribus reficiendis quies — 5. *patriciis pueris* nobili loco ortis — 7. vt illis aues, variis nominibus commendabiles, dantur, quibuscum luſitent, ſic mihi *vpupa*, non auis quidem illa inmunda, foetida, manſueſieri neſcia, ſed inſtrumentum aliquod ad lapides effodiendos — 11. parentes dicuntur liberos in lucem edere. Iocans igitur Hegionem Tyndarus patrem ſibi dicit eſſe, quatenus ei, in lapicidinis a ſole exſulanti, lucis iam aliquam dederit vſuram — 17. *reducimus* lectio *reduximus* videtur praeferenda — 27. *per nebulam* translatio a ſenſu videndi ad ſenſum audiendi — 29. *certum eſt* etc. hoc quidem, aliis rebus poſthabitis omnibus, faciendum cenſeo — 31. *cui peculii* etc. Plautini homines iocari ſolent, vbi alii eiularent. Hegio dixerat: vt comp. huic *dem;* hic igitur: ergo erunt ea mihi peculium, quo prorſus adhuc carui: mea, a me ferenda, quoad viuam, erunt.

CATERVA.

Pro *caterua* codd. quidam habent *Grex* hiſtrionum, alii *Recitator* qui gregis vniuerſi nomine plauſum petit — 2. *ſubagitare* mulierem, laſciuius eam adtrectare — 8. quod in Argumento Aulularlae ſub finem de Plauto dixi, in ipſo adhuc PLAVDITE ingenioſo, eius rei et hic exemplum edit ſuauiſſimum.

COMMENTARIVS IN PLAVTI CVRCVLIONEM

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *hoc noctis* tempore, tam multa nocte — 2. *ornatu* elegantiore, quam quo interdiu vteris, et, vt e v. 9. adparet, cum cereo funali — *pompa* cum ſeruis pluribus v. 74. — in Φαιδρωμος ſyllaba media quantitate quidem

longa eſt, ſed adcentum ſpectans Plautus eam contripit, quod idem in Φίλιππος facere ſolet. Plura de hac re Scaliger habet — 3. *quo Venus Cupidoque imperat.* Rectius forſan nonnulli codd. habent: *quo Venus cupido* ſc. mihi, τῷ *que* omiſſo — 4. *ſi* pro *ſiue* media nox eſt, ſiue etc. Sic Ennius: *ſi* viuimus, *ſiue* morimur — 5. *ſi* etſi *ſtatus condictus dies* iudicii cauſa conſtitutus *cum hoſte* peregrino, explicat Feſtus; malim: cum aduerſario quouis *intercedit* amori — 6. *tamen eſt eundum*, *quo imperant* Venus et Amor, *ingratiis* licet inuitus vadimonium deferas — 7. *at tandem . . . tandem!* quo, ſic agendo, res euadet? — *Ph. tandem!* indignans adoleſcens repetit: quid audes me monere? *es odioſus mihi* ſurdae ad monita tua aures meae ſunt — 8. *nec memorabile* ſic te non decet loqui — 9. *tute tibi puer es* ipſe facis, quod ſerui eſſet officium? *lautus* quam optime potuiſti ornatus *luces* ipſe *cereum* ipſe tibi cereum funale praefers! — 10. 11. *melliculo dulci meo* amicae meae, melle dulciori *egon* ipſe *non feram apicularum opera congeſta ex dulci oriundum* ceram (cereum) ab apibus cum melle congeſtum? — 12. *nam quo* quonam — 14. *plus anno* comice: iam dudum — 15. oſtium *obcluſiſſimum* eſſe, leno quidem volebat ibi habitans, quem vero Phaedr. videt, anu ianitrice ei fauente — 16. ſatis ridicule, inepte potius, ſalutat oſtium, et, valeatne, tamquam amicum interrogat! Apud Ter. Eun. 2. 1. 19. Parmeno recte de vi amoris dicit: quid hoc eſt morbi? adeone homines inmutari ex amore! — 17. 18. ſenſus eſt: ſanusne es, an ex febri ieiunioue deliras? Pro *caruiſtine tu febri* dicit *caruitne febris te* — 21. *muttit* leniter ſecum murmurat — 2. *illa* Planeſium — 27. pro *ſinit* magis placet mihi lectio *ſiuit* (adhuc) ſeu *ſirit*, ſiuerit, ſinere velit, quod ſenſus videtur poſtulare. Verba enim ſunt optantis, vt non patiatur Iupiter, ſe turpe quid committere — 28. *amare amorem tuum* — 30. *inteſtabilis* proprie, qui ob infamiam aliquam teſtis in iudiciis non admittitur; recte vero monere Palinurus putatur, caueat, ne maritus aut pater amicae deprenſo teſtes exſecent — 31. *teſtibus praeſentibus* ambigue, ſeu, vt non ſit, quod magnopere timeas, ſi tuum homines amorem reſciſcant, ſeu, ne triſtis cuiusquam vltio metuenda tibi ſit — 33. *quin leno hic habitat* cuius in domo, quod dixiſti metuendum non eſt. Ter. Eun. 5. 4. 38. *quis homo pro moecho vmquam vidit*

in domo meretricia prehendi quemquam? — 33. 34. hoc si est, nihil est periculi, istiusmodi enim in domo puellae palam sunt venales — 35 sq. apud lenones *via* est *publica*, cuiuis adire licet, abstineas modo a *fundo septo* a pudicis, seu, quae pudicae esse debent, nuptis, viduis, virginibus, pueris ingenuis — 38. praeterea ama, quod iubet — 40. *qui* Phaedr. porro vult narrare, *qui leno* etc. Palin. autem similat, se intellexisse *qui?* cur male iis precaris? et respondet *quia scelestam* etc. hominibus scelestis inseruiunt in sceleribus patrandis — 41. 42. quod Phaedr. indignans dicit *obloquere* pro obloqueris, interpellas, id Palin. se similat intellexisse imperatiue: interpella — 44. quod Phaedr. dixerat *ei*, Pal. inridens, quasi non intellexisset, quaerit: *nempe huic lenoni, qui hic habitat?* — 45. *ne exedat* alii legunt *excedat*, alii *excidat*. Varie explicant locum, et nonnulli perquam obscoene. Si *exedat* retineatur, intelligo *te*, i. e. si ancillula est, (v. 43.) minus formido, ne nimius tibi sumtus in eam sit inpendendus; si *excedat* aut *excidat*, explico: si eam ego *teneo*, (v. 44.) minus formido, ne effugiat e manibus — *odiosus es* qui interpellas — 46. *meretricem facere* vendere — 47. 48. dixerat: *ea me deperit* et 48 dicit: *amo pariter simul*, ergo intercedebat inter eos *amor mutuus*. Versus igitur 47 *ego cum illa nolo facere mutuum* ludit in ambiguo, quod *mutuum* habemus nobis non est *proprium*: mihi non sufficit amor eius *mutuus*, sed v. 48. *proprium* eam mihi esse cupio, vt praeter me nemo ea potiatur — 49. *clandestinus amor* qualis tuus adhuc est — 50. *Iamne ea fert* Veneris *iugum?* cubitat tecum? — 51. *a me* quod ad me adtinet, sed v. 57. persuasit sibi, pudicam eam esse a viris omnibus — 52 ad 56. quod osculando Planesium *quidpiam inpudicior* est, id Palinuro pudicitiam eius non inmerito facit suspectam — 57. Phaedr. eius pudicitiam quidem defendit — 58. Palin. vero! licet ab aliis pudica sit, lenonis tamen ipsius libidini diffidit (quem tamen pudice eam habuisse, licet inuitum, ex 5. 3. 20 sqq. adparet) — 60. *obpangere* ori *sauium* inprimere — *fugit* quid? si arte tractat virum cupidum, vt illius animum inopia incendat? Ter. Heaut. 2. 2. 105 sq. — 61. *incubat* vid. not. ad 2. 1. 1. — 64. 65. *neque quidquam queo aequi bonique ab eo inpetrare* h. l. vt in poscendo aequior sit — 66. *quod* quae aequitas — 70. iocatur Pal., quod Ph. dixerat, se, quo se *verteret*, nescire, monet eum, in precandis

diis *dextroverſum* homines ſe *vertere* ſolère — 73. Pal. qui non videt, quid poſiturus ſit, iocatur: *an te ipſum?* — 74. cui ille: recte! me, te, hos omnes. Plures igitur ſecum duxit ſeruos, vnde v. 2. *pompa* — *vomeret* hoc nimium foret ientaculi, quo Venus obruta vomeret — 79. vinum *Chium* ſolebat bibi aqua non admiſta — 82. *neuis* non vis — 83. *iſtunc* puerum, *qui fert* vinum, *adflictum velim* ad terram datum, vt lagena frangatur potius, vinumque effundatur, quam ab anu iſta exſiccetur — 86. iſta anus omne vinum exhauriet, vt mare flumina recipit omnia — 90. *pulpamentum* cibus e *pulpa* carnoſiore leporis parte — v. 75 et 82. et ſc. 2. v. 13. *ſinus* vas ſinuoſum, rotundum capace alueo. vid. Rud. 5. 2. 32.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. 2. odorans vinum, quod Ph. ſc. 1. v. 92. foribus adſperſerat, lena prorepit — 2. *amos* pro amor, vt v. 9. *odos* pro odor — 3. quod Ph. ſc. 1. v. 9. lumen et vocem obcultarat, et forſan ioci cauſa via exceſſerat, rogat anus errabunda, ſeu potius cum puerili homine pueriliter ludens, *vbi eſt?* et, adſperſa forſan paucis guttulis, *prope me eſt! habeo! euax* laetantium eſt — 4. *Liberi lepos* ſuauiſſimum Bacchi donum — *veteris* ſatis erat, addit *vetuſti*, quam alteram vocem altiori voce extuliſſe putanda eſt — *nautea* Aſin. 5. 2. 44. — 6. *ſtacte* latex e myrrha inciſa ſudans — 7. *crocinum* vnguentum croci — *bdellium* gummi quoddam ſuaue olens — 11. *tecum* cum odore vini ſolo, vbi eſt *ipſus* Liberi lepos, vinum — 12. *inuergere* ſe, (inuergi) *ſino* — 13. *ductim* apud Ter. Adelph. 4. 3. 38. Syrus: ſorbillans paullatim — 15. *quadrantal* vas pedis quadrati, continens congios 8, ſeu ſextarios 48. adparet, hyperbolice dictum eſſe — 18. *naſum* genere neutro poſitum — 21. *vini pollens* qui multum vini adfero tibi — 27. *anus lepida* vid. ſc. 3. v. 11. — 28. *oculiſſime* qui meis mihi oculis es carior — 29. *barathrum* ventrem inſatiabilem — *cloacam* lenae ventrem — 31. libat quidem Veneri lena, ſed *paullulum*, et v. 32. *haud libenter* — *nam tibi* etc. ergo, quod tam multi tibi libant, paullulo potes eſſe contenta — Boxhorn. legi vult: *amantes propinant, et, vinum potantes, dant omnes* — 34. *hereditates* non ſegnes ſolent heredes eſſe in abſumendo vino, centum clauibus ſeruato, i. e. vetuſto — Hor. II. od. 14. v. 25. — 36. *huic* lenae *quid primum dicam* vtrum moneam,

ne vino se obruat nimio, an, vt Planesium adducat? Dixerat autem Ph. *perii!* pro: ah! suadet igitur Pal. v. 37. 38. vt idem dicat lenae *se periisse* sed hoc sensu: miserum se esse hominem! Aegre hoc Ph. fert *male tibi dii faciant* v. 38. sed Pal. v. 39. *dic isti* lenae hoc tuum *male tibi di faciant* — *lubet* plus vini bibere — 41. *bibit arcus* crediderunt prisci homines, iridem cornibus haurire aquam e fontibus — 43. *me periisse* quod Planesium nondum adest — 52. *bitere* est ire, venire — 53. *qui eget* pecunia — 54. *non ita res est* non egeo pecunia, nam etc. — *adeam ad fores, atque obcentem?* Merc. 2. 3. 73. *obcentent ostium* est, vt Festus explicat: conuicium ante ostium faciant, et Pers. 4. 4. 20. τῷ *obcentabunt ostium* iungitur *exurent fores*, nostro vero loco aliam adnosci oportet significationem. Phaedr. enim, quum ad fores adisset, quomodo *obcentauit?* a vers. 60 ad 68. pessulos amatorio cantu obsecrauit, vt amicae suae copiam facerent, ad se exeundi. Graeci hoc vocant ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον — 60. vos pessulos *saluto* vt deos, a quibus salutem meam cupio inpetratam — 63. *Lydi* alii *Ludii* de quibus vid. Aul. 2. 9. 6. Lydi saltationi dediti, quorum more in ludis Circensibus etc. Romae adolescentes saltabant, Ludii dicti — *barbari* Romani — vos pessuli *fite Lydi,* nempe v. 64. *subsilite* ita subito retrahamini, vt exire possit ad me — v. 65. *quae mihi misero amanti ebibit sanguinem* cuius amore depereo.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *subfundam* cardinibus *aqulam* paullum aquae, quominus versi strepitum faciant — 5. *conuadatus es*, qui coegisti me, vt me sisterem *vadimoniis veneriis* vi amoris, quouis vadimonio certiore. Bacch. 2. 2. 3. passiue dicitur: *vadatum* amore vinctumque — 6. hic versus in cod. quodam vetere non exstat, negligentia sine dubio librarii omissus, quod tres priores voces habet easdem, quas v. 7. — *libello venerio* qui me latitantem edicto quasi publice adfixo enocasti — 11. *lepidam* Phaedr. eodem sensu puellam laudat, quo sc. 2. v. 27. anum. Vtraque videtur ei lepore ac venustate adfluens. Anum vt *lepidam* dixit, Pal. tacet, quod ironice dictum putat; Planesium vero quum ob id, quod v. 9. dixerat, a Palinuro cuperet *lepidam* adnosci, hic quidem dicit *nimis lepida* est, at Ph. quod, inridentem eum laudasse non sentiens, laetus exclamat: *deus sum* liberius quidem Pal. mentem suam

aperit *immo homo es non magni pretii!* — 12. Ph. rogat: num vidisti hominem, cuius felicitas ad deorum vitam propius adcedat, quum talis mihi obtigerit amica? — 13. respondet Palin. id non video, sed hoc: *male valere te animo, quod aegre mihi est* — 14. minus enim, quam posses, occasione data vteris! — 16. puella ipsa videtur verecundiorem adolescentem ad plus audendum prouocare — 17. signum interrogandi, quod post *prohibet* in vett. edd. est, non erat abiiciendum — 20. 21. Tres in amore gradus *amare sane* sana mente, *insane* ita, vt mens perturbetur vehementius, *totum insanum* vt quis saluti suae vniuersae consulat pessime — 25. *peruigilare* respicit peruigilium Veneris, sacra eius nocturna — 26. nam *hoc* coelum, quod digito monstrat! — 27. 28. *dormio*. Nulla dormienti quies, nec somnii vlla species, iucundior mihi exoptatiorque potest esse, quam haec Planesii praesentia — 29. monet mulierem, vt abire Phaedromum iubeat — 30. quo tu animo ferres, si Ph. te abigeret a cibo esurientem, eodem nos, si alter abigeret alterum amantem — 33. *etiam dispertimini* oscula? nullusne erit osculandi finis? — 34. *hoc odium* hic Palinurus. Saepius apud Plautum dicitur *odium* pro homine odioso, h. l. qui nos discedere iubet — *propudium* mulier abiectissima. Bacch. 4. 1. 7. puer vocatur propudium, quod fores pultare nescit; Poen. 1. 2. 60. meretrix, quod seruos spernit — 35. *oculi noctuini* quales noctuarum oculi sunt — 36. *persolla* persona minor, tantilla — 37. *pollucere* est sacrificare, saepius: conuiuiis adponere cibos. *Virgis polluctus* caesus — 39. *hem tibi* verberans Pal. dicit — 40. Inridens tamen Pal. auxilium contra verberantem inplorat ab ipsa ea Venere, cui Phaedromum v. 25. peruigilium vouisse iocatus erat, quam vnum ob caussam *Noctuvigilam* eam adpellat — intelligit Phaedr. inrisionem *pergin etiam verbero?* et ipse pugnos ingerere pergit — 41. deprecatur quidem Planesium, non vero Palinuro parcens, sed molliculis Phaedromi manibus — 42. turpiter agis — 45. 46. explicant: *Ph*. modestus amator auro mihi videtur praestantior Epid. 3. 3. 30. *Pa*. et mihi sanus herus praestantior aurichalco. Aurichalcum enim non, quod nos vocamus, sed metallum veteres putasse dicuntur, ex auro, aere, cadmea terra compositum, auro ipso praestantius. Commentitium vero esse, nec in rerum natura exstitisse, Aristoteles docet. Salmasius vult, non

praeposuisse Palinurum aurichalcum auro, sed comice lusu obposuisse auro rem viliorem — 49. *amore subrepticio* furtiuo, clandestino — 53. *liberalem liberem* libertate donem, qua es digna — 56. *istoc verbo* quod si vere dixisti, *vindictam para* cura, vt me liberes — 57. *eme, ne rogites* nullo absterreare pretio a me emenda, ne venditori melior sit conditio exspectanda. conf. Capt. 1. 2. 76. — *peruincas pretio tuo* maiori me pretio emas, quam alius quis obferat.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1 ad 7. Cappadox secum, e fano Aesculapii exiens — 1. Qui a deo aliquo auxilium, aut per somnium certe petebant consilium, incubare solebant eius in fano aliquo. Sic Latinus Fauno in luco Albuneae incubuit, Deum de nuptiis filiae consulturus. Virg. Aen. 7. v. 81. 88 sqq. Aegrotum quidem Cappadocem Aesculapii in fano incubuisse, supra 1. 1. 61 sq. dictum est — 3. *vt qui* vid. infra sc. 2. v. 11. 12. — 4. *laborem*, obpositum valetudini, adparet esse morbum, qui et Graecis πόνος dicitur — 5. *quasi zona* etc. lien intumuit — 6. *geminos* etc. vtrimque, a dextra et a laeua venter mihi distenditur, ac si geminos eo feram — V. 8 ad 13. Palinurus Phaedromo, intus manenti, e domo egrediens clamat — 10. *non* nondum — 12. *tormento ferreo* catena ferrea. Sic apud Apuleium *tormentum stuppeum* est funis, et apud Caesarem est: *praesectis crinibus tormenta efficere.* Parasitus, nisi argenti causa morandum ei esset, nulla se re pateretur retineri — 13. *esum* vsitatius quam Prisciani *estum* Men. 3. 1. 11. qui *esum* neque vocantur neque vocant Stich. 1. 3. 28. nulli negare soleo, si qui *esum* me vocat — ad *praesepim suam* ad mensam regis sui — 14. *quoiam* pro *cuiam* quod idem est ac *cuius* — 16. ventre *conlatitio* turgido — oculis *herbeis* felineis, cuiusmodi fere Planesii oculos 1. 3. 25. esse dicebat — 19. *scelerum caput* lenones quidem ignominiosas eiusmodi adpellationes, adsueti, parum curabant — 20. *viuo* quidem — 21. lien *necat* miserrimum me facit — *renes dolent* ex renibus doleo — 22. *pulmones* lobi pulmonis *distrahuntur* aegre funguntur ministerio suo — 23. *radices cordis pereunt* cor adnexum est pulmonibus, qui si distrahuntur, illud quasi radicitus perit — *hirae* Festus intestinum explicat, quod vocant ieiunum, Nonius pro aliis etiam intestinis

docet fumi — 24. Pal. quasi medicus, lamentis aegroti auditis, dicturum se simulat, qui ille morbus sit, quo laboret, ridicule vero dicit, eo ipso eum dolore adfici, quo ipse se adfici erat questus: cruciatur iecur, ergo concludo morbum tuum esse hepatarium — 25. Capp. igitur facile est, miserum inridere — 25 ad 28. locus obscurior, ad quem explicandum, quae viris doctis in mentem venerunt, omnia excerpere, operae non est pretium. Dicere Pal. videtur: non diuturniores erunt tui ex intestinis dolores, post dies enim non ita multos moriere. Hoc vero exprimit scurrili, quem serui amabant, ioco vsus. *Quin tu aliquot dies perdura* dolores tuos patienter feras *dum intestina exputescunt tibi* dum, quidquid in intestinis tuis sani superest, in putredinem abit, *nunc* interea *si id feceris* patienter dolores pertuleris *dum salsura sat bona est* dum muria satis condita erunt intestina tua, i. e. dum nihil sani in intestinis tuis supererit, *venire poteris intestinis vilior* viliori pretio, intestinis de pondere corporis tui detractis, seu, sine intestinis eris, ab iis non amplius poteris cruciari — 29. Non respondet ad haec Cappadox, sed queritur *lien dierectus est* distentus, vt, qui in crucem acti sunt. vid. Capt. 3. 4. 103. — 31. *coniecturam* coniectores vocantur somniorum interpretes — 33. *hic homo est δεικτικῶς* ego sum, *solus qui sciat* qui prae ceteris scientiam teneam — *diuinitus scire* diuinare, somnia interpretari.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *quin depromuntur* Palinurus igitur Phaedromi fuit atriensis — *parasito* Curculioni — 4. *ad me refers* vt interpretationem somnii tui faciam (oneirocriten igitur me esse concedis, te ipso peritiorem) — 6. *narra* refer — 7. *operam vt det* dummodo auscultet, et, quam verissime potest, interpretetur — 9. *tametsi non noui* ambigue dictum. Capp. intelligit *non noui te*, esse vero etiam potest *non noui artem* somniorum interpretandorum, *dabo* tibi tamen eam operam, vt auscultem — 10. *visus sum viderier*, pro quo verbo posuere quidam *tuerier*, sed licet mallem legi *videre*, tamen nihil muto. Si post *viderier* deleatur comma, ponaturque post *sum*, iungo *visus sum* mihi, pro: visum est mihi *videri Aesculapium sedere* etc. — 13. *scilicet* manifestum est; sequente adcusatiuo cum infinitiuo. Sic Rud. 2. 3. 64. nunc *eam scilicet abiuisse* pessum in

altum. Ter. Heaut. 5. 1. 19. continuo *iniecisse* verba tibi *Dromonem scilicet* — 14. *illi* dii — 16. *incubare Iovi* in templo Iovis — 17. *qui tibi auxilium* etc. explicant: qui peieranti tibi indulsit tamen, et auxiliator fuit, alios fraudanti. Malim tamen ironice: cuius, per eam saepe iurando, numen tibi sanctissimum esse declarasti — 18. 19. iuraui quidem per Iovem, sed leno sum, quem peierasse nemo nescit, quare eius in templo incubandi locus mihi non potest praeberi — Carpendus Plautus non est, qui Cappadocem Epidauri in Peloponneso viuentem de Capitolio loqui facit.. Grandiora enim Iovis templa et extra Italiam capitolia dici coepta esse; Gruterus pluribus probauit — 24. Palinurus postquam, quae opus erant, depromserat, regrediens e domo Curculionem conspicit, e Caria redeuntem, quare Phaedromum laetus euocat.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1 ad 19. Aeque quum verbis quidem horribiles, tum vero reapse vanae atque ridiculae, ac hoc loco Curculionis, in Capt. 4. 2. 10 sqq. Ergasili quoque sunt comminationes. Imitatus hanc rationem Terentius est Adelph. 3. 2. *nunc illud est* a versu praecipue 13 *nihil est, quod malim*; in eo tamen differunt, vt Ergasilus et Curculio laetum, Terentii autem Geta tristem adportet nuntium; sed Phorm. 5. 7. *o fortuna* seruus etiam rem adfert laetissimam — 6. *strategus* qui exercitui praeest, praetor. *tyrannus* rerum potitus, potens — *agoranomus* v. Capt. 4. 2. 44. — 7. *demarchus* tribunus plebis — *comarchus* magister vici — 8. *semitam*, prope aedes peditibus relinquendam, distinguit a *via*, qua in media platea vehuntur plaustra. *De semita* se, non secedentem, quemque praecipitem minatur in viam esse daturum — 9 ad 16. vulgus philosophorum graecorum maledico videtur dente carpere — *capite operto*, tecto, togae seu pallii lacinia capiti iniecta incedebant modo aegri molliores que homines, et h. l. nihil agentes — 10. *qui incedunt subfarcinati* sub pallio onerati — *sportulis* quae reliquiis de mensa diuitum refertae sunt — 11. *constant* obuius alter alteri subsistunt — *conferunt sermones inter se* confabulantur — *drapetae* fugitiui, per coenae tempus patrono erant dediti, nunc dimissi in libertatem se restitutos esse gaudent, vt serui fugitiui solent — 12. *obstant, obsistunt* iter facientibus, seu *incedunt simul cum suis sententiis* de aliqua re disputantes —

13. in quouis *thermopolio* caupona, vbi calida venduntur, videre licet hosce philosophastros — 14. *vbi quid subripuerunt* pauxillum pecuniae comparserunt, seu, quouis modo corraserunt — *calidum* vinum, aqua mistum, *bibunt*, id quod non in vsu solum, sed in deliciis erat. Mil. 3. 2. 19. vnde Trin. 4. 3. 7. *thermopotare gutturem* proluere guttur potione calida — 16. *polenta* hordeo frixo, et in farinam molito, vescebantur, qui tenuiter viuebant, vt philosophi, Stoici in primis. Curculio igitur, *exciam ex istis* pugnos in ventrem ingerendo *crepitum* ventris *polentarium*, qui polentam oleat — 17. 18. serui *scurrarum* oppidanorum elegantiorum, qui seruos alebant magis luxus causa, quam vtilitatis e labore eorum capiendae. Horum igitur seruis satis temporis ad lusum subpetebat — *datatim ludere* est pila ludere. *datores* dicebantur, qui pilas dabant, *factores* qui eas feriebant. Ludentium autem plures esse poterant factiones seu partes. Lambinus tamen Gronouiusque adludi volunt ad turpem verborum significationem. Ennius apud Isidorum de muliere dicit: *quasi in choro pila ludens datatim dat se, et communem facit;* Pomponius autem: *quum datatim in lecto tecum lusi;* hoc vero loco de lusu pilae sermo est, in via publica, medio quidem die — *subdam sub solum*, soleam calceamentorum, vt Bacch. 2. 3. 98. qui soccis habeat auro subpactum solum, h. l. omnes pedibus proteram — 21. *vitare* cum datiuo *infortunio*. sic Cas. 2. 2. 35. *huic verbo vitato* — 20. *Recte hic monstrat* seruorum vitia *si imperare posset* vellem modo, ea esse eum auctoritate, vt mutare posset — *mos* seruorum — 21. *seruitium* vulgus seruorum *profecto* etc. non ferendi sunt — 22. *genium meum* qui me alit. Sic Capt. 4. 2. 99. Men. 1. 2. 29. — 26. *Obportunitas*, Εὐκαιρία, dea, cuius beneficio euenit aliquid eo ipso tempore, quo exoptatissimum nobis est vtilissimumque. Sic Pseud. 2. 3. 3. *ipsa mihi Opportunitas non potuit obportunius aduenire* — *spes meae* v. 28. argentum, in Caria mutuo sumtum, quo Planesium redimam, sed v. 29. spes cibariae, prandium paratum. vid. supr. 2. 2. 2. Curc. animo se linqui similat — 31. *retine me obsecro* ne conlabar. Sic apud Ter. Heaut. 2. 3. 23. Antiphila, Clinia repente viso, animo se sentiens linqui, Bacchidi clamat: *ah! retine me, obsecro!* — 33. *cum aqua* qua adspergatur. Sic apud Plautum saepe — 34. aqua *frustulenta* frustis carnium efferta — 35. *Vae capiti tuo* intelligere

incipit, eum non nisi prandium desiderare — 35. 36. 37. Phaedr. intelligit *facite ventum*, commate post *ventum*; non vero Curc. vult, ventulum sibi fieri, sed *facite, ventum vt gaudeam*, commate post *facite*, vt gaudeam, me venisse, i. e. date mihi prandium — 39. *os amarum* quia ieiunus sum — *dentes plenos* Meursius vult *blennos* stupidos; intelligit forsan: qui diu non exerciti mandendi artem dedidicerunt. Salmasius *plenos* explicat: prae longa edendi inertia situ obductos, crassiores itaque obtusosque — *lippire* est oculorum stillantium, seu pituita obductorum; iocatur igitur, fauces saliua concretiore exsiccari — 40. *laxis lactibus*. Sunt autem *lactes* intestina tenuiora, canales abducentes in intestina alia, quae stomachus coxit. Hae lactes vacuitate laxantur, saturitate distenduntur — 41. Si dicis *aliquid*, incertum relinquis, quid? et quantum sit? — *malo, certum* nominari, quid sit, vt, lautumne satisque multum sit, sciam — 43. quod v. 23. proprie dixerat *mihi hoc homine conuento opus est* id hic iocose *dentibus meis opus est illis* eduliis conuentis — 44. vid. Capt. Act. 4. *perna* sc. 2. v. 70. *sumen* sc. 3. v. 4. *glandium* sc. 4. v. 7. — *abdomen* suis — 47. *ita me amabit* etc. per Planesium, amicam suam, iurat — 49. *inuenire possim* Lamb. intelligit: argentum; sed Douza, quod questus Phaedr. erat *perdidisti me*, Curculionem dicere vult: inuenire possim *te*, i. e. seruare, vt perditus non sis. Sic et v. 56. *Ph. perdis me* — *Cv. seruo te* — 52. *scires* est: iussit me certiorem facere te; ideoque post *scires* ponendum est colon; *velle* cupere quidem *gratiam tuam* gratificari tibi, *noluit* nolle vero *frustrari* promittere, quod praestare nequeat — 53. *vt decet* etc. conf. Ter. Andr. 4. 1. 5 sq. *id est genus hominum pessimum, in denegando modo quibus pudor paululum adest, post, vbi iam tempus est, promissa perfici, tum, coacti, necessario se aperiunt, et timent, et tamen res cogit, denegare!* — 60. *quid veniam* in *Cariam* — 61. *animi causa* sine certo negotio, animi relaxandi causa — 71. *religio fuit* quid enim parasito exoptatius est, quam spes coenatica? — 73. *non moror diem* licet coenae tempus nondum adsit, mox tamen coenare cupio, *neque nocti noceri*, quod, cras profecturus, nocti quietem debeo — 77. *inuocat Planesium* vid. Capt. 1. 1. 5. — 78. *iacit voltorios quatuor* qui iactus plerumque vocatur *Canis*, omnium infelicissimus, quando quatuor tali pari situ in dorsum subsilirent. Quia, qui

Canem iecit, quod posuit, perdidit, hos talos Curc. *vulturios* vocat, *rapaces* — 79. Ingeniose quidem Tan. Faber pro *Herculem* coniicit *Ferculam*, quasi ferculorum deam, quam recte posset nutricem suam adpellare; alii *Herculeam;* alii, post *nutricem* puncto posito, *Hercule*, quam adfirmationem cum *iacto basilicum* iungunt; alii aliter. Equidem nihil mutandum censeo, sed Curculionem, quum innocaret *Herculem*, digitum intendisse in militem, hoc quidem die *nutritorem* suum, quod vero amicae innocari solebant, non amici, pro *nutritorem* dixisse *nutricem*, et, quo magis videretur absonum, *Herculem* dici nutricem, eo magis scurram sperasse, fore, quod vellet vt cachinno benignus hospes suus concuteretur. sed vide Trinum. 2. 4. 111. — 80. *iacto basilicum* iactum, *Venerem*, qui iactus talos omnes diuersa ostendebat figura, quem, quod felicissimus putabatur omnium, *basilicum* seu regium vocat — 81. *caput deponit* ebrius obdormit, natantia lumina soluuntur (Virg. Aen. 5. 856.) — 83. *quo saturi solent* secedere me, aluі exonerandae causa — 84. *protinam se dare* propere abire. Cas. 5. 3. 16. *hoc dabo protinam, et fugiam.* Bacch. 3. 1. 7. *me continuo contuli protinam in pedes* — 87. *obtrudamus* deuoremus. Stich. 4. 2. 13. obstrusi — 88. *stabilimenta* Hor. 2. Sat. 3. v. 153. 4. *deficient* inopem *venae te, ni* cibus atque *ingens adcedat stomacho fultura* ruenti — 90. *hic* Palinurus.

IN ACTVM III.

A versu 1 ad 13. Lyco, solus in scena, secum loquitur — 1. *beatus* diues *videor* aliis — *subduxi ratiunculam* h. l. contuli inter se summam aeris mei, et, quod contraxi, alieni. Omnino est *computare* Capt. 1. 2. 89. — 5. *quum belle recogito* quid faciendum mihi sit mecum reputo. *velle* pro *belle* vitiose ab aliquo scriptum videtur, nec τὸ *velle* sc. meum, pro: quid velim, positum a Plauto arbitror — 6. *me instabunt* alii legunt *mi* pro *mihi* — *ad Praetorem subferam* patiar me trahi, in ius vocari? deliberantis verba sunt, quare signum interrogandi posui — 8. *poscat* argentum — 9. *poscat clarius* clamore magno et multum flagitet — *pugnis rem soluant* vt pro argento reddendo pugnos ingerant — 10. 11. Charisius vult *mature* significare quum *tarde* tum *cito*, et explicat locum: qui *tarde* quaesiuit pecuniam, nec *cito* pepercit, *cito* esuriet. Alii: qui *mature* quo primo tempore potuit quaes,

pec., nisi *mature* mox eam parsit, *mature* mox esuriet. Forsan: qui, licet *mature* tempore constituto, pecuniam poscat sibi debitam, nisi pecuniam *mature* aliunde *comparsit* aliam, *mature* mox esuriet: spes pecuniae debitae, statuto tempore adcipiendae, ita eum fallet, vt, nisi aliunde paratam habeat, inopia mox prematur — 12. 13. *puerum vsurarium* explicant *catamitum*, (Men. 1. 2. 35. Ganymedem, exoletum) quod eodem sensu *vsurarium* dici putant, quo in Amph. *vsurariam vxorem*. Nihil aliud vero h. l. quam queritur, sibi ne ad necessarias quidem res pecuniam subpetere. *Cupio aliquem emere puerum* seruum, qui in negotiis mihi adsit *qui* vero *vsurarius nunc mihi quaeratur* alienus seruus mercede conducendus est, nam *vsus* (opus) *est pecunia*, parcendum est pecuniae, quae in seruum emendum foret inpendenda — 14. Curculio ex aedibus Phaedromi cum Palinuro prodit, cui a versu 14 ad 21 loquitur, Lycone interea Aesculapium salutante. Sunt quidem, qui v. 14. 15. Phaedromo dici putent a Curculione discedente, sed non discedit ab eo, cui haec dicit, Curculio, quod eidem v. 20 adhuc dicit *sequere me: simulabo quasi non nouerim*. Ipse autem Phaedromus, si cum Curc. prodiisset, quae eius erat stultitia, omnem sine dubio rem disturbasset. — *Nil tu monueris me saturum* quod satur sum satis consilia subpetunt, Act. 2. sc. 3. v. 89. — 18. *reliquias* promiserat Phaed. sc. sup. v. 42. quas quum comesse non potuisset, earum tamen reliquiarum reliquiis, in ventre suo recondendis, cellam se reliquisse iocatur — 19. *operto capite* vid. Amph. 5. 1. 42. — 20. *sequere me* e longinquo, ne sentiat Lyco, nos esse notos inter nos. Cuicumque, qui in scena erat, licet esset mutus, tamen, vt iam dixi, erat agendum, i. e. ita se debebat gerere, vt spectatores oblectaret. Apud veteres quidem hac re consulebatur iis, qui vltima spectarent linea, nec, quae dicerentur, possent intelligere; omnino vero, et apud nos, eum ego histrionem, qui, ore mutus, corpore loqui nescit, haud magni pretii esse arbitror. — 23. Plin. 11. 37. qui altero oculo orbi nascerentur, *Coclites* vocabantur. Cyclopas fabula depingit coclites, et gentem Sarmaticam Arimasporum. Apud Romanos vero erat cognomen, licet non vnoculorum, et Horatius Cocles omnibus notus est. — 24. *hoc* vulnus, quo alter mihi oculus effossus est, *ictum est mihi catapulta* in bello, apud *Sicyonem* nobilem Peloponnesi vrbem, inter Corinthum et Argolidis fines sitam — 26. *aula*

quassa vid. Capt. 1. 1. 21. — 27. *superstitiosus*, hariolus, qui praeterita et futura scit, quae humanitus scire non posset. Amph. 1. 1. 167. — 29. pro *intus* Gruterus coniicit *incussum*, Gronovius *virtutis*, Acidalius *ictus*, Pareus *vlcus*, Salmasius *iniustum*. Vulgo explicant *in ore meo*. Quid probandum prae ceteris videatur, difficile est dictu; facile autem est coniecturarum numerum augere. quid? si *intus* deprauatum esse dicam ex *intuitus*? — 30. *incomitiare*. Festus dicit significare tale conuicium, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conuentum venire. Vox est comice ficta: ne quid iniuriose in me dicas. Curculio finxit eam forsan ex *comis* negante *in* praefixo: ne dicas, quod *non come* sit — 31. Lyco autem deriuat a *conuitium*, et aeque comica licentia fingit verbum *inforare*, a *forum* — 37. *cuiatis* nominatiuus, minus vsitatus est nomin. *cuias*. Sic et Men. 2. 2. 66: vnde es? vnde venis? a quo missus? — 40. *dum scribo* eius nomen *expleui totas ceras* tabellas ceratas quatuor. Explicant: dum ei per syngrapham ob adceptam pecuniam caueo. sed mercatores, quae in negotiis scribunt, paucis complecti solent; Lyco perstringere mihi videtur longitudinem nominis, quasi plures tabellas expleat — 43. *Summanus* deus aliquis, de quo Ovid. ipse Fast. 6. 731: *quisquis is est*. Bacch. 4. 8. 54. inter medios alios deos nominatus scribitur *Submanus*. Plutonem quidam esse putant, qui omnes homines auidissime rapere, et quemcumque soleat ὑποχείριον ποιεῖν, vt omnes tandem *sub manu* eius sint, quare verbum *submanare*, inde fictum, idem sit, quod rapere — 45. pro *obdormiui* Lambinus et Scaliger volunt *obdormiuit* sc. herus meus. Nolui vero ita edere, quod *obdormiui* iocose dictum puto pro *obdormiuisse me similaui* — 54. *dissicit* pro *dissecat* — 56. *profecto* (quidam *perfectum*) sine mora ac frustratione — 61. *hamum vorat* vt piscis; fraudem, qua capitur, non sentit. Truc. 1. 1. 21. de amatore dicitur — 62. *tecum oro*, te. vid. Cas. 2. 5. 16. — 68. *nudius quartus* nunc dies est quartus — 69. statuam *dare* ponere, dedicare — *auream* auratam, inauratam. Addit quidem *solidam ex auro*, sed Lyco non miratur, quod iactanter modo additum scit — 72 ad 78. veras fictasque regiones nationesque promiscue nominat, exigua Lyconis scientia fretus geographica — 74. *Perediae* ab edendo, *Perbibesiae* nomen a bibendo edax bibaxque homo fingit — 75. *Centauromachiam* Thessaliam, Centaurorum patriam, videtur

ſignificare, Epidauro propiorem quidem, quam vt de rebus ibi geſtis multa conari deberet mentiri, ſed certus eſt, Lyconem non Theſſaliam cogitaturum eſſe, ſed remotiſſimam regionem aliquam ſibi ignotam — *Claſſiam Vnomammiam* exercitum Amazonum, quae alteram mammam exuſſiſſe paruulis dicuntur. *Claſſem* ponit pro *exercitum*, et pro Claſſem *Claſſiam*, vt Claſſia et Vnomammia duae videantur eſſe regiones diuerſae — 76. *Conterebromiam* Libyae partem vini feracem, a *Bromius*, quod Bacchi cognomen eſt, pro *uvis* poſiti, et a *contero* pro *calco* uvas — 80. *concluſi* omnes iſti populi — 82. *te eſſe ab illo* miſſum, eius eſſe libertum — *nam ita nugas blatis* herum tuum ſcio magnum eſſe nugatorem, quare non mirum eſt, et te adſueuiſſe nugis proferendis. *blatire nugas* legitur et Amph. 2. 1. 79. et *blatis* confingis, Epid. 3. 1. 13. — 84. *te abſoluam* argentum dabo lenoni, vt is tibi det virginem. ſupra v. 66. — 88. *iuratus ſum* Lambinus putat: me virginem Phaedromo traditurum. Sed 4. 4. 10. leno dicit: quod fui iuratus, feci; et v. 25. ego illam reddidi, qui argentum *a te* adtulit. Iuratus ergo eſt Therapontigono.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De *Choragio* vid. Capt. Prol. 61. — De *Choro* Hor. Art. poet. v. 193 ſq. Auctoris partes chorus officiumque virile defendat, et v. 202 ſqq. tibia, non, vt nunc orichalco vincta, tubaeque aemula, ſed tenuis ſimplexque, foramine pauco adſpirare, et adeſſe choris erat vtilis, v. 282 ſqq. ſed in vitium libertas excidit, dignam lege regi. Lex eſt adcepta, chorusque turpiter obticuit, ſublato iure nocendi etc. Inter actum igitur et actum vnus olim prodibat, mox ciuium vitia recenſens, mox tibia canens ſimplici; poſteaquam vero cenſor ille iuſſus obticuit, concentus ille muſicus plenior ſuauiorque redditus eſt. — De Chorago vide Perſ. 1. 3. 77 ſqq. *To.* Tuam gnatam ornatam adduce lepide, in peregrinum modum. *Sa.* Πόϑεν ornamenta? *To.* Abs Chorago ſumito, dare debet; praebenda aediles locarunt. Item Trin. 4. 2. 16. ipſe ornamenta a Chorago haec ſumſit ſuo periculo. — In Curculione loquitur Choragus, qui v. 3. 4. ornamenta praebuit, inter tertium et quartum actum, et a verſu 5 ciuium vitia recenſet, ſed quae dicit, quaſi actus quarti pars, ſcena eius inſcripta ſunt prima.

1. *nugatorem lepidum* qui nugando fallere callet — 2. *Halophanta* vox comice ficta, ad formam *Sycophanta*, quae vox hominem ſignificat, qui fucum alicui facit, vt hic Curculio Lyconi et Cappadoci. *Halophantae* autem vocem Canterus, recte opinor, ſignificare dicit: indutum habitu nautico ſeu marino, quandoquidem Curc. e Caria modo per mare Epidaurum adpulerat — 3. ornamenta autem nautica Choragus praebuerat Phaedromi periculo, Phaedromo damnum praeſtante — 6 ad 8. commonſtrare, *quo in loco* vrbis alicuius non niſi vitioſi et inprobi reperiantur homines, ea quidem libertas in vitium excidiſſe putanda eſt, et digna, quae lege coerceatur — 9. *Comitium* locus ad forum romanum, curiae proximus, vbi non comitia ſolum magiſtratuum creandorum habebantur, ſed iudicia etiam exercebantur. Ibi ad puteal Libonis, quod ara fuiſſe videtur ad laeuam curiae, ſolebat iurari, et Poen. 3. 2. 7. *comitiales homines* dicuntur, qui religionem iuris iurandi parum colebant, qui quotidie in foro operam et fidem exponebant venalem, perhibendisque teſtimoniis dabant operam — 10. *Cloacina* ſeu *Cluacina* cognomen Veneris, quod alii a *luere* purgare deriuant, alii a *cluere* nominari, in quo ineſt celebritatis ſenſus. Hoc in loco Plautus ipſe multum verſatus eſſe dicitur — 11. *diuites, damnoſos maritos*, qui, neglectis vxoribus, ſcorta venantur, ſub *baſilica*, vnde *ſubbaſilicani* dicti, otioſi — 12. *ſcorta exoleta* mares libidini venales, *quique* etc. qui mercede pacta proſtituere ſe ſolent — 13. *ſymbolarum conlatores* qui quaerunt, quibuscum de ſymbolis edant — 15. *propter Canalem.* Feſtus: *Canalicolae* forenſes homines pauperes dicti, quod circa canalem fori conſiſterent — *oſtentatores meri* qui, quales ſe eſſe oſtentant, non ſunt, quorum oſtentatio inanis eſt — 16. *Lacum* intellige *Curtium*, qui licet Plauti aetate exſiccatus fuerit, at nomen tamen loco haeſit — 19. *ſub Veteribus* tabernis — 20. *credas male* vnde fruſtra repetas — 21. *ſeſe venditant* lenones, ſcorta, vnde Horat.: *Tuſci turba inpia vici* — 22. *in Velabro* vid. Capt. 3. 1. 29. — 23. Gronov. expl. *vel qui ipſi vortant* mutent merces, manuſcularii negotiatores, *vel praebeant* merces inſtitoribus, quibus exerceant negociationem ſub aliis (ſubuorſent) quas merces mutent dominorum vice. Turnebus vero explicat: vel qui ipſi fallant, vel qui alios fallendos praebeant. Ductum putat *vertere* a piſcibus, qui, dum aſſantur, vertuntur.

Lambinus *vertere* positum putat pro *euertere*. Forsan notat Plautus nobiliores quosdam, qui, quum ipsos puderet mercaturae minutae, lucrum tamen per alios inde petebant: non omnes, qui negotiantur, vortunt merces *suas*, nonnullis merces praebentur ab aliis, qui subuorsantur, obculte per eos negotiantur — 24. *Leucad. Oppiae* intelligere Plautus putatur domum libertae Oppiorum, Leucadiae vocatae, in foro habitantis, ad quam damnosi mariti (v. 11) deuertere solebant.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tu* Planesium — *non queo* etc. ridicule dicit [illegible]e a tergo sibi non esse oculos — 2. lenoni Curc. [illegible]t: *aiebat* Therapontigonus — quidquid *haec* Planesium — vestem *suam esse* suo aere emtam — 4. 5. *hanc liberali causa manu adsereret*, euinceret, ingenuam esse, et iniuria aliqua seruam factam — 7. *et commeminisse* etc. hoc promissum a lenone esse, si Curculio a milite audiuisset, non tacuisset supra, quum Phaedromo, quae cum milite egerat, narraret omnia. Nunc vero, vt primum audiuit, callide adripit, quasi pro milite sollicitus — 8. *memini* me promisisse, *et mancipio tibi dabo* eam, vt tua adcipientis fiat, dominiumque in te transferatur, meo, si quis manu eam adserat, periculo — 9. *lingua* Asin. 2. 2. 26 sq. serui vocatur *patrona*, quae pro illo peieret, h. l. lenonis *vna serua*, qua abiuret sibi credita — 12. *nec vobis*, quando emitis mancipium *auctor vllus est*, an is, a quo emitis, verus rei, quam emitis, dominus sit, id parum curatis; *nec vosmet* auctores *estis illi*, cui venditis, vt metuendum ei non sit, ne alienum vendideritis, quod mox a vero domino repetatur — 13. 19. *meo animo* ex mea sententia — 14. *pedes* pediculi — 19. *luscus* i. q. Act. 3. v. 22. vnoculus, cocles — 20. *vos* trapezitas *eodem* pretio *pono et paro* non meliores lenonibus esse iudico — *parissimi* eiusdem farinae estis — *iibus* pro *iis*, sed Mil. 1. 1. 74. Rud. Prol. 73. Truc. 1. 2. 14. est *ibus* — 23. *rogitationes* leges tribunitias, plebiscita — 24. *rogatas* confirmatas — *rimam* effugium, vt inpune habeatis maleficia — 25. Vt aquam feruentem metuunt, mox, vbi refrixit, omnes facile tangunt, sic vos a legibus cauetis, recens latis, mox vero vim earum eluditis. — 26. pro *au!* cum Meursio lego *haud*, quod in codice aliquo reperit, et post prius *male* atque post *meditate* commata pono, verbaque lenoni

tribuo. Vt Lyco, v. 19. de lenonibus dicta adprobauit, sic Cappadox nunc vicissim de trapezitis adiecta: *Tu, haud male,* non inmerentibus, sed *meditate*, adv. re adcurate perpensa, *male dicax* maledicus *es* trapezitis — 28. *maledictum* inmerenti quidem dictum, *benedictum* est i. e. maledictum esse desinit; 27. merenti vero dictum maledictum est? 29. nec eget, vt alter, aeque merens, alteri recte dictum esse consentiat, tu vero et leno et trapezita aeque merentes estis, *neutrum moror mancipem* — 32. *eduxi* Terent. quoque *educere* plerumque ponit pro *educare* — 33. *malum* ambigue dictum. v. Amph. 2. 2. 91. — 34. Planesium amat Phaedromum; *plorat* igitur, quod se militi venditam esse putat — *bene vendidi ego te* Planesium quasi consolaturus videri vult dixisse; hero vendita es, qui nihil apud se tibi desieri patietur, quin benigne praebeatur; ipse vero gaudet, *se bene* i. e. magno cum lucro *eam vendidisse*, vt a versu 41. vberius exponit — 35. *fac sis bonae frugi* ita te geras suadeo, vt exspectationi noui heri satis facias — sequere istum *bella belle* inridens. Sic Asin. 5. 3. 86. *i sane bella belle* — 39. *decem minas* pro auro et veste v. 2. 3. 65.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. Pro *iratus sum* tumidius miles *incedo iratus iracundia* et ne hoc quidem satis ei est: 2. *eapse* ea ipsa iracundia, qua *condidici* consueui vrbes exscindere vi captas — 3. *propere properas dare* sine vlla mora reddis — 4. *deposiui* deposui — *propera* confestim para te *vitam ponere* mortem mea manu pati — 5. 6. perridicule Lyco militis tela retorquet in ipsum: *non mediocri* etc. *eopse illo quo* etc. — 7. *facias ferocem* superbe respondeas. Most. 4. 2. 9. *ferocem facis* est superbis — *aut subplicare censeas* neque ita te geras, ac si precario argentum abs te petam — 9. *quum credebam* quum tuae fidei committebam pecuniam, *credidi* fore putaui, praeuidi. — 10. Vix maior potest insolentia cogitari, quam haec Lyconis est: si diffisus es fidei meae *cur nunc a me igitur repetis pecuniam?* — 13. *tabulas* vid. 2. 3. 90. et act. 3. v. 59 sqq. — 14. *somnias* dicis — 16. *latronum* militum. Varro 6. 3. deriuat vocem a *latus:* qui circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum. vid. Mil. 4. 1. 3. *qui latrones, quos conduxi, ad Seleucum ducerent, qui eius regnum tutarentur.* et Poen. 3. 3. 50. Mallem tamen pro *latronum*

lectionem reperiri *patronum.* Namque apud Ter. in Adelph. Dram. Secund. fc. 5. postquam Syrus manu a Micione missus est, Demea dicit: siquidem porro, Micio huic aliquid paululum prae manu dederis, vnde vtatur, reddet tibi cito, et addit: Micionem eo *suum patroni officium esse facturum.* Hoc igitur beneficium qui libertis negabant, eos nostro loco Lyco *libertos deserere* dicit — 20. *quis* vt *queis* pro: quibus — irridet Lyco militem, qui rem publicam et priuatam gessisse volebat videri — 21. *tibi res soluta est* argentum a te adceptum solui, *recte* sicuti ipse praescripseras — *bellator* ironice *vale* — 22. *TH. quid valeam? LY. aegrota* igitur! — 23. *me fecisse regibus, vt* i. q. me fecisse, vt reges — 24. *vmbraticus* opponitur regibus: homo ex infima plebis faece. Truc. 2. 7. 49. dicitur *vmbraticola.*

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. Hic versus *cui dii sunt propitii, ei non sunt irati* similis quidem videtur Capt. Prol. v. 1. 2. *hi stant, non sedent* sed non iocari lenonem adparet, si, quod res postulat, explices: *cui dii* in re aliqua, quam impetrare, ad salutem eius maxime interest, *sunt propitii*, ei deos non iratos esse palam fit. Leno 2. 1. 2 sqq. et 2. 3. 10 sqq. Aesculapium sibi iratum esse, erat questus, quod idem et alios deos facere, coquus ei persuaserat, nunc vero, quum Planesium, decem minis emtam, triginta minis vendidit, et decem praeterea minas pro auro et veste Lyconi extorsit, nunc, tanto se beneficio diuino adfectum putat, vt eos sibi non posse iratos esse confidat — 3. priusquam *trapezita exsulatum abierit* aere alieno obpressus foro cedat. Aeque iocose de iuuene est Merc. Prol. 43. res eius *exsulatum* ad meretricem abibat — 4. *comedim* comedam — *insseram saluere te* domi tuae fui, te quaesiui — 6. *hodie apud me numquam dilinges salem* ne tenuiter quidem apud me victitabis, nedum vt coena tibi detur aduentitia — 7. *bene vocas!* iron. — Stich. 3. 2. 18. *vocata est opera* alio iam ad coenam vocatus sum. Ita etiam nostro loco explicant *verum vocata res est;* huic autem explicationi non conuenit, quod sequitur: *vt male sit tibi.* Verbum *voco* miles retinet, et in mente habere videtur: *res* negotium nostrum *vocata est* in eum locum *vt male sit tibi* — 8. *meum mercimonium* Planesium. Et Merc. 3. 1. 2. serua emta dicitur *mercimonium* — 9. *ne facias testes,*

testes facere posses, *fuisse* eam apud me, non vero, eam adhuc apud me *esse* — 12. *vapulare te iubebo* dicebant eodem sensu, quo *abi in malam rem.* Serua quum herae, Papiriae, incogitans dixisset: *vapula Papiria* in prouerbium hoc abiit — 13. *tu auferere hinc a me* ita mulcari te iubebo, vt abire nequeas, sed auferendus sis. Conf. Amph. 1. 1. 201. *superbum te faciam* quod v. 202. explicat *auferere, non abibis, si ego fustem sumsero* — 17. *pugnae proeliares obtritae iacent* res a me bello gestae ita sperņuntur, vt istiusmodi homuncio me non metuat? — 20. *Iam ego* etc. in tam minuta ego te frusta concidam, quae ipsae possint formicae in diuersa trudere seu auehere — 21. *volsella* forcipis genus, quo pilos radicitus exstirpabant, a *vello* — 22. *amassint* amauerint — *axiciam* Turnebus vult esse forficem ad capillos secandos, quasi *exsiciam* ab *exsecare*. Lambinus legit: *excutia* et interpretatur: paruas scopas, quibus puluis e vestibus *excutitur* — *linteum extersum* rectius forsan Palmerius *extersui* linteum ad extergendum comparatum — 29. sensus: miles egregie deceptus est. *Centuriare* est, militem cohorti, centuriae, manipulo adscribere, *manipulus* autem *expunctus* est exauctoratus, dimissus. Scholiastes Persii *expungam* explicat: tractum a militibus, qui *expuncti* dicuntur, dum foras a militia emittuntur. — 30. *in tritico* etc. iocose. *Curculiones* sunt vermiculi, atro colore, qui in granariis frumenta adrodunt; differunt a *tineis granellis*, quae albae sunt — 33. *mihi esse os oblitum*, alias *sublitum* me deceptum esse, vid. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *Antiquom poetam* operae pretium non fecerunt, qui, quis ille poeta fuerit, multis disputauere — 2. *mulieres duas peiores esse, quam vnam* Plerique cum Boxhorn. explicant: omnis mulier mala est, duae igitur vna peiores, quippe malum malo additum est. Iam id, quod ponunt, falsum est iniuriumque; quis enim in vtroque sexu bonos neget cum malis hominibus reperiri mistos? quod si vero concedamus: omnem mulierem esse malam, quid relinqueretur acuminis in sententia a Plauto laudata? duos v. c. colaphos peiores esse, quam vnum, id quidem omnes sciunt pueri. Sententia dissuadet connubium vnius viri cum mulieribus duabus, licet vtraque bona sit, vni tamen viro iunctae peiores erunt quauis muliere mala. Apud Ter. igitur Phorm. 4. 6. 27. Chremes filiae suae metuens

exclamat: duasne is vxores habet? — 7. manum abripuit *mordicus* momordit manum meam, vt prae dolore annulum mitterem — 8. *Caniculam* Planesium, cane mordaciorem.

IN ACTVS V. SCENAM II.

2. *Magna res est* graui de causa eum non amittendum esse censeo — Phaedr. quasi puella dixisset: magna res *tua* est, ludit in ambiguitate vocis *res:* nulla est mihi, nullae sunt opes meae, quas habui (magna ex parte certe, erant enim adhuc plures serui, et tantum, vt alere posset parasitum) absumsi! — Acidalius *celeriter* iungendum putat cum *tene;* alii legunt *teneo* sc. Curculionem — 4. 5. Planesium vno tenore dicit: *pater istum meus gestitauit, et mater ei* patri *vtendum dederat.* Quae Curculio bis interloquitur, eius, quam mentiri putat, irridendae causa dicit, primum: *at mea matertera,* matris soror, gestitauit, magis adhuc ridiculum est, quam si dixisset *mater mea;* deinde: *pater tuus rursum tibi* annulum dedit, iure igitur annulum repetis: mater dedit eum patri, pater tibi, ergo tuus est. — 6. *nugas garris* profers — *propter eas viuo facilius* nugarum tractatio propria est parasitorum prouincia, quibus victum quaerunt — 7. *quid nunc?* quid exinde poteris probare, si matris patrisque tui hunc annulum fuisse credamus? — *parentesne* etc. hoc ipso annulo potero forsan parentes inuestigare meos, quod tu prohibes, annulum mihi denegando, aut, vnde habeas, tacendo — 10. *tibi* Phaedromo; quum enim narraret rem, Planesium adhuc erat in potestate lenonis — 13. *tribus bolis* talorum iactibus. Rud. 2. 3. 30. — *in chlamydem* vt ponas chlamydem, quam et ipsam felici iactu auferam, vt nuper annulum — 14. *boletis* et *bulbis* dicit per paronomasiam seu agnominationem, quod hae voces habent syllabas et literas cum voce *bolus* communes; dicit autem, auersari se bolum, iactum, aeque, ac *boletum* speciem fungi, et *bulbum* de quo Celsus 2. 18. *omnes bulbi, in quibus cepam quoque et allium numero* — 15. *tricas* nugas — 21. *quadruplicem* Lamb. actione furti manifesti, qua persequimur quadrupli poenam — 23. *in ius* metonymice: in locum iudiciorum, ad praetorem — *licet te antestari?* τὸ *te* in nonnullis codd. deest. — Apud veteres qui aduersarium in ius pertrahere volebat, aliquem de praesentibus *antestabatur* antea, i. e. testem faciebat 4. 4. 9. eius adtingens auriculam, et interrogans: *licet ne antestari?* Illo autem

respondente *licet*, tum iniecta manu aduerfarium in ius rapiebat. Solos autem liberos anteftari fas erat, ferui non poterant teftes capi. cf. Perf. 4. 9. 10. — miles ipfe: *non licet;* quia neminem liberum adeffe putabat — 24. *inteftatus viuito?* contra quem teftes capere non liceat? *inteftatum* quidam explicant: rei Venereae ineptum — 25. *at ego* liber fum, *quem licet te* anteftari — 26. *hem tibi* verberantis eft — 27. *o ciues! ciues!* Curculio quiritat, ob vim fibi a milite factam — *quid clamas* qui annulum mihi fubripuifti, et nunc teftem te obfers contra me, num iniuria te adfectum putas? *iftum tactio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 28. verba: *ego illum tibi dedam?* militi tribuo: egone patiar, vt tu huncce teftem contra me capias? cui Phaedr. *tace* aliam nunc rem ex te quaeram — 31. *quem hic te elufit* talis tecum ludendo lucratus eft — *per tua genua* prouoluta ad genua tua, quare miles v. 36. *furge!* — 33. *quaeratis chlamydem et machaeram* fe praedam eum ab hoftibus fecisse gloriatur — 34. *faftidit* fpernit Phaedromum rogantem, et Planefium flexis genibus obfecrantem, *gloriofus* vt magnificum fe faciat — pulcra vero puella, fupplex et lacrumans, mitiorem facit militem *mitte iftum* Phaedromum, ab eo a me redi, *ego* cet. — 35. *nihil eft, quidquid ille dicit:* quid aliud putatis militem dicturum, quam praedam effe hunc annulum ex hofte a fe caefo? — 37. repetit puella, laetiffima exfpectatione plena: *Periphanes?* hoc enim et fui patris nomen effe fcit — 40. *Pietatem* inuocat, vt deam: *ferua* me, a me femper maxime *feruata*, culta — 45. *me* quadrimam fere aut fexennem. Si enim rapta effet minor, minus, quae fciebat, fcire potuiffet, fi maior, prius fine dubio parentes inueftigaffet — *Dionyfia* Bacchi facra — 47. *ventus turbo*, qui repentinis flatibus omnia turbat Trin. 4. 1. 16. turbines venti. — *fpectacula ruunt* aulaea et cetera inftrumenta fcenica — 51. vulgo: *meminiftine hanc* quam lectionem qui defendunt, non inepte quidem dicunt, admirantis effe verba, non interrogantis. Sed non mirum eft, quod commune videmus omnibus effe paruulis, vt, quae res vehementius fenfus eorum feriant, earum per omnem vitam imaginem animo inpreffam retineant viuidiffimam. Planefium, quae patris, matris, nutricis nomen adhuc fciebat, quid? quod annulum patris adnouerat, quid mirum erat, rei non effe oblitam, quae tanto inpetu perciuerat eam, fortunamque eius inmane quantum inmutauerat? Recte, opinor, emendauit Gulielmus *memini ifthanc turbam fieri*,

quae recordatio magni erat momenti, ad eum de veracitate Planesii conuincendum — 60. *coena ſororia* ob repertam agnitamque ſororem — 65. *verum hercle dico* vulgo militi tribuunt, rectius vero quidam Curculioni, qui ridicule adſeuerat, ſerio ſe dotem conſtituere dictam — 67. *repromiſit* ſtipulanti mihi — 76. *theſaurum meum* miles lenonem dicit, a quo triginta minas ſuas erat repetiturus. Sic Bacch. 4. 3. 25. *tuam copiam eccum, Chryſalum* video. — Eccum regit et lenonem et theſaurum — *incedit* tardo gradu mouet ſe, vt ſolent meditabundi. Palmerius pro *incedit* vult *incudem*, quem verberibus habebo vt incudem, donec numos procudam. Boxhorn. vero: eccum lenonem, *incidi in* theſaurum meum.

IN ACTVS V. SCENAM III.

1. ad 8. Obſcurus ſane locus, at interpretum facibus obſcurior adhuc redditus, vt, quid ſuper eo dicam, vix reperiam. Hoc quidem certum videtur, lenonem, quod tribus prioribus dixit verſibus, quinque ſequentibus exemplo ſuo ire comprobatum. Exemplum vero hoc eſt: decem minas, quas Therapontigonus Lyconi tradiderat, pro auro et veſte Planeſii lenoni ſoluendas, hic, haud quidem ſine ſumma difficultate, at extorſit tamen ab argentario. His praemiſſis vt textus ſit adcommodatior, v. 2. pro vulgari *et bene, et male*, cum Lambino ponendum putaui *nec bene, nec male*, et v. 3. pro *Non male* recepi *Nam male* quod Pareus ex vett. edd. reuocauit.

1. *qui aiunt* vniuerſe — *nugas praedicant* non ſatis adcurate loquuntur — 2. nam *nec bene* iis credi dico, quia aegre ſaepe numero, quae credideris, recuperabis — 3. ſi vero *male creditur iis, qui*, quod creditum eſt, *numquam reddunt ſed omne* debitum *prorſus perit* — 2. hoc quidem ſenſu *nec male* iis creditur, extorqueri tamen interdum debitum poteſt, *id adeo hodie ego expertus ſum* — 4. *velut* exempli cauſa *decem minas* pro auro et veſtibus Planeſii, *dum* Lyco *ſoluit omnis menſas* omnium aliorum argentariorum *tranſiit* ad decem iſtas minas conrogandas — 5. *poſtquam nihil fit* quum non daretur ei pecunia mutua — *clamore* quo citius pudore coactus me abſolueret *hominem poſco* argentum mihi ſoluendum — *apud Praetorem* explicat Lambin. per ceſſionem bonorum. Metuit forſan leno longinquitatem iudiciorum, inpenſas faciendas, incertumque litis exitum — 7. pro *compulerunt* Salmaſius mauult *contulerunt*, et de erano, ſeu ſtipe conlatitia multa

docte disserit, sed v. 5. *nihil fiebat*, et soluit tandem *domo*, quod Gruterus recte, opinor, explicat *de arca*, de pecunia domi suae reposita, quod vt faceret *compulerunt* eum amici, qui fidem eius prorsus concidere nolebant — 8. *domum properare* ad pecuniam acceptam in tuto collocandam — 10. *tibi* Therap. — 11. *tecum* Phaedr. — *aut* plura dicturum Therap. interpellat — *pilum catapultarium* quod catapulta eiicitur — 11. *catapulta* ipsa pro pilo vt Act. 3. v. 18. — 13. 14. homines *delicati catellos*, vt melitaeos, secum patiebantur cubare, sed ferreum quoque vinculum quoddam vocabatur *catellus* — 14. *robusto carcere* in arcas ex robore factas includebantur serui, poenae caussa — 17. pro *intestatum* Nannius mauult *inantestatum* quod in cod. quodam legitur *inattestatum* — *abripi* ad poenam trahi — 19. quasi *condemnatum* at codd. quidam et edd. vet. rectius forsan legunt *indemnatum* adhuc a praetore — 21. *Aesculapio huic* cuius fanum hic prope vides — *ei gratiam habe quom pudica es* quod rectam corporis valetudinem lenoni non restituit v. 2. 1. 10 sqq. — 22. *quoquo posset mitteret* non est: vendidisset te, nam vendiderat; nec esse potest: mitteret aliis quaestuariam, id enim corpus lenonis adfectum non inpediebat; sed, *si valuisset*, iam pridem ipse pudicitiam tuam inminuisset, curam tui pudice habendae quouis gentium mitteret — 27. *qui* qua ratione, sed Phaedr. irridens respondet *lingua* — 33. *quid? negas?* et 34. *me ipso praesente, et Lycone trapezita* et v. 35. *non taceo* cum Pareo tribuo Curculioni, adfirmanti, quod 4. 2. 4 sq. audiuerat — 38. *CA. Non taces?* contemtim rogat: talem vero homunctionem, qualis tu es, testem reiicio — 35. post *non* signum pono interrogandi. Verba: *non? ego te flocci facio! ne me territes* Leno dicit Curculioni. — Versus, qui vulgo sunt 40. 41. 42. 43. Acidalius alio ponendos suadet ordine, qui mihi videtur verissimus, idemque *tu me sequere* recte tribuit Cappadoci — 42. *in neruo* compedibus, seu carcere ipso *iacebis*. — 45. *ad praetorem* vt iure iurando adfirmaret, se nihil militi debere — 46. *ne tu me nescias* minantis est: ne opinere, nullas mihi vires esse tui perdendi. Vult forsan, militem aut potentes metuere homines, qui interdum lenonum vtuntur opera, aut magicas artes, et quae eiusmodi sunt — 47. ridens vero miles: *itane vero?* et, pugnos suos minaciter ponderans, vitae suae metuentem ad soluendum argentum adigit.

COMMENTARIVS IN PLAVTI CASINAM.

IN PROLOGVM.

De auctore Prologi vide Argumentum — *Fides* dea, maximi facere dicitur, qui ipsam maximi faciant, vt Curc. 5. 2. 4. Pietas dea seruare iubetur eam, a qua ipsa sit seruata — 5. 6. Pindarus quidem aliter videtur iudicare αἴνει παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων nec vero omnis fabula vetus abhorrens et incondita est, nec omnis noua excellens — 8. *ante* sc. nouas fabulas, i. e. magis quam nouas — 10. *quam noui numi* asses bello punico primo sex partibus procudebantur leuiores, quam antea, et bello punico secundo, quo tempore Plautus scripsit, iterum dimidio leuiores, quam primo — 13. *antiquam*, iam ante aliquot annos primum editam — 14. *in senioribus* centuriis, qui nunc estis. Inde enim a Seruio Tullio centurias fuisse constat alias *seniorum*, alias *iuniorum* — 17. *vicit omnes fabulas* prae ceteris placuit — 18. *flos poetarum fuit* plures Roma habuit poetas nobilissimos — 19. *abierunt in communem locum*, Orcum, mortui sunt. Artemid. L. 1. c. 83. κοινὸς ὁ τόπος καλεῖται ὁ τοὺς νεκροὺς δεχόμενος. Hor. 2. carm. 3. v. 15. *omnes eodem cogimur.* — 20. *absentes* mortui *praesentibus* viuis *prosunt* scriptis suis — 22. *nostrum Gregem* histriones hanc fabulam acturos — 23. *curam atque* ob *aes alienum* — 24. *flagitatorem suum* creditorem inportunum. Most. 3. 2. 81. *flagitator adstat vsque ad ostium* — 25. *Ludi sunt* spectaculorum publicorum tempus est, quo *ludus datus est argentariis* feriandum est argentariis a negotiis suis — 26. Alcyone, certior facta, Ceyca coniugem naufragio periisse, in fluctus se praecipitatura mutatur in auem, quae Alcyone seu Alcedo vocatur, cui quum Ceyx esset redditus, et ipse eiusdem speciei auis factus, Ovid. Metam. 11. v. 744 sq. *fiunt parentes, perque dies placidos hiberno tempore septem incubat Alcyone pendentibus aequore nidis. Tum via tuta maris, ventos custodit et arcet Aeolus egressu* etc. Illi dies vocabantur *Alcyonei* de quibus Poen. 1. 2. 142 sq. *peristi nisi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare*

est olim, quum ibi alcedo pullos educit suos. Nostro loco hi dies vocantur *Alcedonia* sc. tempora, forumque per ludos tam tranquillum esse dicitur (negotiis vacuum), quam isto tempore mare. — 27. *ratione vtuntur* hoc per otium rationes suas subducunt, computant, quibus ipsi debeant, et qui ipsis. Seu: hac ratione vtuntur, vt, quod ludis non licet iis poscere alios; *secundum ludos* ludis peractis credant, nec sibi reddendum esse aliis, quae poscantur — 29. *vaciuae aures* quibus flagitator non est molestus — 31. 32. *κληρούμενοι* sortientes — 34. *latranti nomine* vid. Argumentum — 37. *cubare* interdum dicitur pro *aegrotare*, vt graecum *κεῖσθαι*, non vero omnis in lecto cubans aegrotus est — 49. *efflictim* vehementer. Merc. 2. 3. 107. efflictim perit eius amore — 53. *eii* anatique pro *ei* — 54. *excubias foris* quacum cubitans ab vxore non deprehendatur — 55. *armigerum* seruum Chalinum vid. 2. 3. 39. — 57. *intra praesepes suas* domi suae, in potestate sua. Rud. 4. 3. 39. *intra praesepes meas* domum meam — 63. *sciens eius* amoris filii — 64 ad 66. iocose excusat, quod filius hac in fabula non prodit in scenam — 68. seruorum e iure romano ciuili non erant iustae nuptiae, nec, vt Varro dicit, mulieres eorum *vxores* vocabantur, sed *coniunctae* — 72. *in nostra terra* in Italia, inter Apulos — 73. 74. quod de nuptiis seruilibus hos apud populos curatis dicit, comice confictum esse putandum est — 75. 76. qui vult, deponat pignus, quod et ego faciam, ea lege vt pro pignere victi ematur vrna mulsi — post versum 77 exspectans quasi, vt quis pignus deponat, paullisper tacet, itemque v. 78. post *nunc* — 83. *in hac quidem Comoedia* quamdiu fabulae haec agetur — 84. *mox* etc. Statius de puellis in scenam Romae productis: huc intrant *faciles emi puellae.* Prostibula enim, per ludos in scenam producta, perditorum deinde hominum exponebantur libidini — 86. *ibit nuptum* ad explendam cuiuscumque amatoris voluptatem *non manebit auspices* auspices pronubi *παράνυμφοι* in nuptiis probarum, vt, quod conuentum erat, rite fieret, curabant.

IN ACTVM I.

1. Intellige: quam odiosum est mihi *non mihi licere — rem* amorem — 3. *sequi* consectari, *παρατηρεῖσθαι* — 7. *futelae* vt Capt. 3. 5. 34. dolosae actiones. Amph. 1. 1. 211. *consuti* doli — 10. pro *reptas* Lambinus mauult *restas* et pro *hic* ponit *non*, in neutro quidem omni codicum

auctoritate destitutus. Vulgarem autem lectionem magis Plautinam, et post *villice* interrogandi, post *pretii* autem exclamandi signum ponendum esse puto: *Villice* tu, cuius curae villa est mandata, *quid in vrbe reptas?* quo verbo illud *restas* (diutius, quam opus est, moraris) continetur non modo, sed senectutis simul exprobratio inest. *hic in vrbe magni pretii* villicus es! ironice: quam parum tibi villa curae sit, turpiter prodis. — 15. *dierectus* vid. Capt. 3, 4, 103. — 18. *quod* id, cuius causa *veni in vrbem* et quidem *huc* has in aedes, — nonnulli codd. habent *nisi inpetrauero*, quam aposiopesin esse dicunt nescio quam, verius dicerent, ei, quod Olympionem cogitasse oportet, repugnare. Malunt igitur quidam *si inpetrauero*, quod *si* interdum ponitur pro simul atque: verissime autem Gruterus restituit *vbi*. Inuenit enim in Cod. Pal. pr. vocem duabus expressam literis, inequitante scilicet *i* characteri *n*, in quem *u*, vt saepe, degenerasse putat. *u* vero et *i*, ita conlocatis, exprimere scribae solebant *vbi* — 24. pro *potior*, quod in codd. est, vulgata lectio post Ald. est *potitor*, sed *tu eius potior* est: tu eius compos *fias* — 25. *te in laqueum indüas* suspendio licet moriare — 30. *lucebis facem* δαδουχήσεις. Sic Curc. 1, 1, 9. *luces cereum*. Seruus, cuius id muneris erat, δαδοῦχος — 31. *inprobus* vilis, abiectus. Muretus suspicatur: ominosum fuisse habitum, creditumque, qui nouae nuptae facem luxissent, eos postea nihili fore. Id si ex aliis Veterum locis suspicatus est clarioribus, et hoc loco adfirmari potest, quare versus 30 et 31, commate modo post *facem* posito, disiunxi, et comma inter *postilla* et *vt* deleui, vt sensus esset: *vt postero tempore*. Sed 4. 2. 17. Olympio ipse sibi δαδοῦχος fuisse videtur — 32. *post id locorum* deinde — 33. pro *semita* Meursius scribit vna *femina* ἀρχαικῶς pro *hemina*, vas ad hauriendum perquam exiguum, dimidius fere sextarius, quorum 48 demum amphoram complent. Aquarii officium quam molestum seruis visum sit, ex Amph. 2. 2. 41 sq. patet, Olympio autem Chalino id insuper quam molestissimum minatur redditurum — 37. *postilena* lorum incuruum sub caudis iumentorum — 38. *aceruum* Turnebus explicat: nisi, vt mures de aceruo ederis. Salmasius legi vult: nisi *acer boum* ederis, paleam nempe, vt boues. Veteres autem pro *acus* dixisse *acer*, e genitiuo *aceris* patere putat. Alii *acus eruum* pro *erui*, alii *aceratum* acere mistum. Quod vero homines non magis vt boues acere, quam vt lumbrici terra

vesci possunt viuique seruari, Olympionem adparet hyperbolice de cibo loqui, qui esse possit vilissimus — 39. *quod postules* intelligi volunt: non est, quod post. Sensus: si cibum postules meliorem, magis esculentum — 40. *numquam edepol!* frustra postulabis. *edepol* enim a *ieiunium* disiungendum est, quod cum emphasi iteratur — 40. 41. *ieiunium*, *ieiunium est* si, quem cibum dedero, spreueris, ieiunus per me maneas — *aeque* perpetuum atque donec — *reddibo* pro *reddam* — 43. *condigne* eodem modo Aul. 3. 4. 6. condigne perdidit me. Capt. 1. 2. 22. condigne moratus est. Bacch. 3. 2. 8. condigne fecit techinam. Men. 5. 5. 8. condigne fecit. Poen. 2. 17. condigne aiebat. Hoc vero Casinae loco iunctum est cum ablatiuo *te*, quare explico: itidem, vt te dignum est — 44. *in fenestram* angustum aliquem carcerem — *mea mellilla* qui mihi melle dulcior es — 49. *meus festus dies* o suauissime rerum. Sic apud Ter. Eun. 3. 5. 12. Chaerea Antiphonem blande putatur adloqui: *o festus dies hominis! amice salue!* sed post *hominis* ponendum ibi puto signum exclamandi, et Chaeream, priusquam adloquitur Antiphonem: *amice* erumpere gaudium suum: *o festus dies hominis!* vt in Andria Pamphilus exclamat: *o faustum et felicem hunc diem!*

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *obsignate* ancillis dicit, annulum tradens, quem statim ad se referri iubet — 5. *St!* sequente *tace*, abesse quidem posset, nec vero quae inuenitur lectio *Sta*, praeferenda videtur, quid esset enim *Sta atque abi!* coniectura autem *ista tace* haud quidem inconueniens esset, quoad sensum, literam vero *i* excidisse volunt, quod vltima praecedentis verbi litera *i* est. Eadem Cleostrata vero et sc. sq. v. 36. dicit *St! tace.* — 12. ad *Acheruntis pabulum* citari solet Hor. 2. od. 3. v. 24. *victima Orci*, minus apte opinor. Horatius enim vitam omnium necessitati miseratur deberi, Cleostrata autem maritum iudicat dignum, qui in Orcum detrudatur — 13. *flagitii persequentem* vlciscar, angam maritum, qui persequitur flagitia. *Persequens* autem adiectiue positum est cum genitiuo, vt amans flagitii. Acidalius vero diuinat *flagitii praesepe*, quod antecessit *pabulum* et sequitur *stabulum* — 15. *ipsa*, ea vicina, ad quam volui transire — 16. *non per tempus* non obportune.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *comites* ancillae — 2. *ecquis* etc. negligentiores visas increpat — *hic ero* monstrat Cleostratae domum — 4. *calvitur* decipit *manus*, vt desidant, obdormisco — 11. *idem mihi est diuidiae* molestiae, dolori. Sic et Bacch. 4. 6. 1. res est magnae diuidiae mihi. Merc. 3. 4. 34. tibi istuc dividiae est. Stich. 1. 1. 19. hae res mihi diuidiae et senio sunt. Stich. 3. 1. 40. in diuidiam veniam. Cod. vero et edd. ante Lambinum habent *diuiduae* mens mea doloris tui socia est — 16. *ius* hoc, quale sit, ipsa v. 22 sqq. explicat — 20. 21. *nam viri* etc. saepe viri per contumaciam mulierum ius suum non obtinent — 25. *nos sumus* solae non modo, sed altera quoque, quae alterius fidei mandat, fido certa est recondi pectore — 26. mulierem probam nihil peculii habere decet, quod, quale et vnde sit, maritus nesciat — 27. *quae* mulier *habet* peculium clam viro *partum*, *ei haud commodi* minus recte partum *est* — 28. seu virum defraudauit, seu stupro adquisiuit — 33. *deliquum est* deest, quando tibi quidem non denegetur, quod herae debetur — 35. *vitare* cum datiuo, vt Curc. 2. 3. 19. h. l. *huic verbo vitato abs tuo marito* vitato altercationem cum viro, si quam amare eum sentias v. 31. 32. — 38. 39. ad *amabo* vsque loquitur Cleostrata, et ab *inpetras* ad *vale* Murrhina — 40. *igitur* pro *tum* apud Plautum saepe obcurrit. Amph. 1. 1. 55. sese *igitur* expugnassere. Mil. 3. 1. 177. quando habeo, *igitur* rationem dabo. Additur et *tum*. Most. 1. 2. 51. *igitur tum* cernitur. Saepe additur *demum* Amph. 1. 3. 16. *igitur demum* faciam. Most. 2. 1. 33. miserum est, *igitur demum* fodere puteum, vbi sitias. Rud. 4. 2. 25. vbi liber ero, *igitur demum* instruam agrum. Additur insuper *tunc* Merc. 3. 2. 9. *demum igitur* quum senex sis, *tunc* in otium te conloces. Iungitur etiam *deinde* Stich. 1. 2. 29. id agam *igitur deinde*, vt animus meus erit.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *amor anteuenit* praestat, cum datiuo, vt Trin. 4. 2. 66. *temperi* tempestiue *huic hodie anteueni*, sic hic *nitidis* hominibus elegantibus *omnibus rebus et nitoribus* quibuscumque ornamentis et vnguentis niteant, i. e. qui amat, elegantiae studiosior est, quam qui ornatur sibi — 2. *potis* est — *quod plus salis habeat* quod ingeniosiorem aliquem reddat, ad excogitanda ea, quibus placeat, *plus*

leporis venustatis — 3 sq. *cocos* etc. amicae quidem non inuenuste diceret, praesentiam eius epulis vel adparatissimis condimentum demum esse dulcissimum, at amanti tamen ignoscendum est, si, quae fieri nequeant, cum aliqua certe amoris sui testificatione nugetur — 9. *magis initio* magis quam vmquam antea. Sed Gulielm. legi vult *magis niteo* — *antideo* anteeo — 10. *myropolas* vnguentarios *sollicito* quaerendo vnguenta, quae prae ceteris emam. Ter. Heaut. 3. 1. 52. omnes habui *sollicitos* variis ministeriis distractos, obcupatos — 12. incautius loquutus vxorem tandem videt adstare, et, quam modo doluerat *viuere*, et adhuc *malam rem* vocat, blande tamen v. 13. adpellat — 17. *non potes inpetrare* vt te non amem — quod mulier dixerat *enecas*, ambigue respondet *vera dicas velim*, quod vult ab ea intelligi *ne tuum mei amorem dissimiles*, ipse vero putat: *vellem me enecare te* quem sensum mulier capiens dicit *credo ego istuc tibi* exoptatam tibi esse mortem meam — 22. *culex* feminine *cana*, ignominiose dictum. Culicem nemo nescit esse molestissimum, canities vero senectutem amatori exprobrat. Turpe senilis amor! — 25. *commentatus est* Lambinus mutatum cupit *commentus est* mendacium. Ita certe illud, ironice dictum, est explicandum — 26. *omnia, quae tu vis* adsentientis esse putatur, et esse potest, hoc vero loco verba mihi potius esse videntur: litigii taedio non refellentis — id ipsum vero, quod, quae criminata erat, aegre ferebat sperni, magis adhuc incendit eam: *vbi in lustra iacuisti?* pro *in lustris*. Exempla, non quidem imitanda, at rara tamen non sunt, vbi *in*, vt hic, pro ablatiuo cum adcusatiuo, et vicissim pro adcusatiuo cum ablatiuo ponitur. Cicero ipse habet: esse *in* potestat*em*, et Varro: ciues redigere ex vrbe *in agris* — 28. *ignauiorem* in rebus domesticis familiaribusque tuendis — 29. vnde *is* i. e. venisti iam — tu, homo *nihili* — *vbi lustratus es* quo iam e lustro prorepsisti — 30. pallium *rugat* rugis prodit, quam indecore te gesseris — *infelicitent* Gruterus mavult *infelicent*. Aliis certe locis Merc. 2. 3. 99. est: istunc dii *infelicent* et Poen. 2. v. 1. di illum *infelicent* omnes — 32. Grutero adridet: iam satis vxor *es* pro vulgari *est*. Apud Ter. quidem Heaut. 5. 3. 4. Chremes nomen sexus facit nomen ignominiae *pergin mulier esse?* hoc vero Casinae loco si Plautus id voluisset, dicendum erat: iam satis vxor *fuisti*. Quid velit Stalin. sequentia sat clare dicunt —

tinnis Poen. Prol. v. 33. matronae *cancra voce* sua *tinnire* temperent — 33. ne exhaurias hoc vno die omnem tuam maledicendi copiam, vt cras tibi, quae in me maledicta figas, supersint! — Post *litiges* virum puto indignantem se repente auertisse, quum vero vxor non amplius putaret instigandum taceretque, tempus seni videtur esse, periculum faciendi, possitne iam inpetrare ab ea, quod cupiebat — 34. commata post *animum* et post *vt* ponenda, post *potius* vero delendum est. Iungenda enim *potius vt id facias*; quare non erat, cur Pareus post *facias* suum *potius* intruderet — 39. *armiger*, quem v. 44. *scutigerulum* vocat, Horatio *stipator*, *satelles* est, Graecis σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Dicebantur et *Statores* a stando, *adparitores* ab adparendo. — 44. *scutigerulum* vocat per contemtum, qui Trin. 3. 2. 95. vocatur *cacula militaris* (a κακὸς inbellis), δοῦλος στρατιώτου, calo, lixa — 49. *friguttire* est fringillarum aliorumque auium minorum, deinde h. l. vultu, gestu prodere, quod voce non possis audeasve proferre — 53. *inpetrassere* me inpetraturum esse.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *Qui* vtinam; cohaeret cum iis, quae Stal. scenae prioris v. vlt. abeunte vxore dixerat, et additurus quaedam de eo est, conspecto vero Chalino prodeunte reticet ea, et inprecatur: vtinam *illum dii omnes deaeque perdant!* — 3. *porrectiore* hilariori *fronte*. Sic Ter. Adelph. 5. 7. 53. da te hodie mihi, *exporge frontem.* Horat. 1. ep. 18. v. 94. deme supercilio nubem — 4. quod vult dicere: stultus essem, si tibi essem tristis, cuius in potestate sum! id sententiae vestitum induit. Ita enim, qui, quod se esse aut fecisse non facile negare possunt, causam, cur id esse aut fecisse non debeat proferendo, negatum ire solent — 5. *intelligo* Chal. ironice dicit, pro: id quidem adhuc non intellexi — 7. *nisi tu factis adiuuas* si te cupis manu emitti, faciendum tibi est, quod ego cupio — 11. *coelibem* non omnino, sed tantum Casina villico permissa, *liberum* ea lege, vt manu te mittam.— 14. Dicturus, ipsius libertatis munus sordere sibi prae Casinae nuptiis, facit, quod solent, qui nimio nolunt pretio emere, reprehendit, quod emere nequit: *liber meo periculo viuam* ipsi mihi victus erit quaerendus, *nunc* seruus tuus *viuo tuo* periculo, a te quidem alendus sum.

Liber viuò pereoue mihi, *seruus* tibi — 17. *sitella* vas, in quod, aqua repletum, sortes coniiciebantur ligneae, inscriptae sortientium nominibus, notisue aliis. Cuius sors exibat prior, is quidem vicerat — 18. *tragula* teli genus. *decidero*, a me alio versus flectam; machinabor aliquid, quo tela vxoris retundam, aut a me auertam. Epid. 5. 2. 25. tragulam in te iniicere adornat. Pseud. 1. 4. 14. volui iniicere tragulam in senem: dolo eum adgrediar — 27. *specula* incerta quidem, at aliqua tamen spes — 28. *decolasset* decolauerit. vid. Capt. 3. 1. 37. — *gladium faciam culcitam* explicát versus sequens, *in gladium incumbam.*

IN ACTVS II. SCENAM V.

1 ad 3. Olympio Cleostratae, quae intus manet, exiens clamat: ne atrocissimos quidem cruciatus minitando adiges me, vt Casinam Chalino concedam — 2. *pro pane rubido* sicut panis coquitur, donec fiat *rubidus* — 3. *istam operam* pro *id, quod* postulas; nisi malis cum quibusdam *quod* positum esse pro *quam* — Eadem Cleostrata Olympioni inclamasse videtur, quae Stalino sc. 4. v. 11 sqq. Chalino. Herum vero, adparet, Olympioni iam libertatem promisisse — 8. *libella* asse. Capt. 5. 1. 27. — 12. *cum cane* muliere litigiosa. vid. Argumentum — 16. si is *mecum oraret* pro *me.* Sic Asin. 3. 3. 72. hanc iube *orare mecum.* Curc. 3. v. 62. *tecum oro.* Bacch. 5. 3. 90. hoc *tecum oro.* ib. 3. 6. 25. *tecum orarem.* Ter. Hec. 4. 4. 64. *oraui tecum* — 17. *in fermento tota est* ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι dicebantur, qui iracundia turgebant. Merc. 5. 3. 3. vxor tota in fermento iacet — *turget mihi* vehementer irata mihi est. Most. 3. 2. 10. tota *turget mihi* vxor — 19. *si quidem tu frugi bonae es* Budaeo videtur iocus obscoenus: vxor tua media dirupta erit, si tu virilis maritus es — 20. *odiosa est* amatio tua facit, vt in multorum ego odia incurram — 24. *caue floccifeceris* me Ioue tibi propitio, *minutos deos* vxorem filiamque, *ne flocci* quidem *feceris*, prorsus non metuas — 35. *ita rem natam intelligo* aliter haec lis nequit dirimi — 36. *versis* infestis *armis*, abiectis armis lusoriis, rixis nempe et fallaciis, debellandum est — 38. *bene dice* εὐφήμει bene velim ominere — *deos sperabimus* confidamus diis — 39. *emissim* emerim — *tittiuilitium* vox obscurae originis: sensus docet, significare rem minimi pretii — 43. exit foras *intus* e domo. Sic infra 5. 1. 1. *eximus intus.* Most. 3. 1. 144.

euoca aliquem *intus*. Epid. 3. 2. 44. abs te sum egressus *intus*. Amph. 2. 2. 138. intus proferto foras: Cist. 3. v. 8. intus prodeat etc.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ardentem* mortuam in rogo — ante *portam Metiam*, dictam etiam *Esquilinam* mortui comburi solebant, et de maleficis subplicia sumi — 3. *credo ecastor* maritum me cupere mortuam — Chalinus vero conrigit *haud credo* quasi dubii quid hac in re esset, *sed certo scio* exploratum habeo — 4. audiuit haec Stalino, nec vera esse negat, iocatur potius, Chalinum esse hariolum — 7. Iusserat Stalino sc. 4. v. 17. Chalinum quoque redire (*tecum* adferto), et in sortitione vtique oportebat eum adesse. *Si* igitur dicit *te vno adest plus, quam ego volo* non vult: tu abesse posses, sed: te inuitus video — 8. Chalinus eum recte intelligit: *stimulus ego nunc sum tibi* praesentia mea vrit te — 9. *corculum adsudassit iam ex metu* auxietas animi sudorem mihi exprimit. Acidalius mavult *corculum adsultat sic.* v. Capt. 3. 4. 103 sqq. Chalinus mihi autem verba inridens videtur dixisse, quare Stalino: *mastigia!* — et 10. Cleostrata: *tace! comprime* linguam, et caue *istunc* Stalinonem magis incendere — sed adripit Chalin. vocem *comprime* sensu obscoeno *immo istunc* Olympionem comprimam, *qui didicit dare* muliebria pati. v. not. ad Curc. 2. 3. 18. — 12 ad 21. antequam Stal. rem ad sortem reuocat, et incerta fortunae audet experiri, periculum denuo faciendum putat, vxoris, vt villico Casinam det, exorandae — 13 ad 17. cupidissimus ipse Casinae v. 13. *mihi* dicit pro *huic*, quod quum vxorem obfenderet v. 14. *tibi?* conrigere vult, sed v. 15. in eumdem incidit errorem: pro *mihi* dixi *huic*: iterum ab vxore monitus v. 17. conrigit tandem *huic*, sed pro *non* hercle mihi, dicit *immo* hercle mihi, quod *immo* et negantis esse potest et adfirmantis — 20. *mea mulsa* quae mulso mihi es dulcior — 22. Post *tum ego sortes vtrimque* reperitur in Cod. Pal. sexto statim: *Cl. iam quis vetat?* Ceteri omnes *iam* iungunt cum antecedentibus Stalinonis verbis. Post *iam* in omnibus codd. deest verbum. Quidam subplent *mittam*, quod locum habere nequit, quia sortes aequandae erant v. 35. antequam conicerentur, et postea a sortientibus ipsis coniiciendae erant, et v. 34. coniectae sunt. Alii subplent *ponam* in medio, alii *do*, alii *danam*. i. e. dabo, et hoc fecit

certe Stal. posuit sortes et sortientibus dedit — 24. *postremo* hic versus in vno Camerarii codice reperitur, licet a manu secunda adscriptus, quare in edd. ante Camerarium deest — 25. *tene* adcipe *sortem tibi* Olympioni Stalino dicit — 26. inscripta erat ea sors nota, quae μονάδα significat — *isti* Olymp. *prius quam mihi* sors data *est* — 28. *sub aqua* vase aqua repleto sortes debebant esse e ponderosa aliqua materia, quae non supernatarent, sed fundum peterent, nec a sortiente possent conspici — 29. *mene censes esse te* tam fraudulentum hominem, qualis tu es — 32. sortes e populi abietisve ligno non peterent fundum, querceae buxeaeve fuisse putantur — 34. *amabo*, rectius forsan *ambo* — 35. *vxor aequa* sortes, vt magnitudine, pondere pares sint. Cic. or. pro C. Cornelio: dum sitella defertur, dum *aequantur* sortes, dum sortitio fit. Idem de Divin. L. 1. oracula, non ea, quae *aequatis sortibus* dicuntur — 36. *deuotabit* sortes diris precationibus obligabit, deuotas exsecratasque reddet — 37. *Canis*. Festus: *catulus*, genus quoddam vinculi, interdum adpellatur *canis*. Qui collo insertam gestabant *furcam*, eorum manus *cane* post tergum erant reuinctae — 38. *pedibus pendens* serui verberantur pendentes — 39. *emungare* positum videtur, vt verbum deponens: vt emungas oculos ex capite per nasum — 42. *suspices* pro suspicere — 43. Olymp., diffisus Cleostratae, dixerat hero: *perdis me*, vnde Chal. inridens: *lucrum facit* herus si te quidem perdit — 46. 47. *sicut Herculeis* Apollodorus Bibliothecae L. 2. et Pausanias in Messenaicis dissentiunt quidem in Heraclidarum sortitione narranda, at vterque tamen alterius partis sortem in aqua sitella delicuisse tradit. Apollodorus vt narrat, sortiti sunt Temenos, Aristodemi filii Procles et Eurysthenes pro vno, et Cresphontes, ea lege, vt, quae prima sors exiret, Argos daret, altera Lacedaemonem, tertia Messenen. Priores quum lapillos in situlam iniecissent, Cresphontes, Messenae obtinendae cupidissimus, sortem e molli terra ingessit, quae mox deliquescebat, ita vt, prioribus sua quoque vrbe potitis, tertiam sortem educi non esset opus, et Messene, tertia sorti destinata, Cresphonti cederet. Pausanias vero narrat, sortitos esse Aristodemi filios et Cresphontem, ea lege, vt quae sors prior exiret, Messenen daret, altera Lacedaemonem: Temenum vero, Cresphonti fauentem, tesseras coniecisse in vrnam, Aristodemi filio-

euoca aliquem *intus*. Epid. 3. 2. 44. abs te sum egressus *intus*. Amph. 2. 2. 138. intus proferto foras: Cist. 3. v. 8. intus prodeat etc.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ardentem* mortuam in rogo — ante *portam Metiam*, dictam etiam *Esquilinam* mortui comburi solebant, et de maleficis supplicia sumi — 3. *credo ecastor* maritum me cupere mortuam — Chalinus vero corrigit *haud credo* quasi dubii quid hac in re esset, *sed certo scio* exploratum habeo — 4. audiuit haec Stalino, nec vera esse negat, iocatur potius, Chalinum esse hariolum — 7. Iusserat Stalino sc. 4. v. 17. Chalinum quoque redire (*tecum* adferto), et in sortitione vtique oportebat eum adesse. *Si* igitur dicit *te vno adest plus, quam ego volo* non vult: tu abesse posses, sed: te inuitus video — 8. Chalinus eum recte intelligit: *stimulus ego nunc sum tibi* praesentia mea vrit te — 9. *corculum adsudassit iam ex metu* auxietas animi sudorem mihi exprimit. Acidalius mavult *corculum adsultat sic.* v. Capt. 3. 4. 103 sqq. Chalinus mihi autem verba inridens videtur dixisse, quare Stalino: *mastigia!* — et 10. Cleostrata: *tace! comprime* linguam, et caue *istunc* Stalinonem magis incendere — sed adripit Chalin. vocem *comprime* sensu obscoeno *immo istunc* Olympionem comprimam, *qui didicit dare* muliebria pati. v. not. ad Curc. 2. 3. 18. — 12 ad 21. antequam Stal. rem ad sortem reuocat, et incerta fortunae audet experiri, periculum denuo faciendum putat, vxoris, vt villico Casinam det, exorandae — 13 ad 17. cupidissimus ipse Casinae v. 13. *mihi* dicit pro *huic*, quod quum vxorem obfenderet v. 14. *tibi?* conrigere vult, sed v. 15. in eumdem incidit errorem: pro *mihi* dixi *huic:* iterum ab vxore monitus v. 17. conrigit tandem *huic*, sed pro *non* hercle mihi, dicit *immo* hercle mihi, quod *immo* et negantis esse potest et adfirmantis — 20. *mea mulsa* quae mulso mihi es dulcior — 22. Post *tum ego sortes vtrimque* reperitur in Cod. Pal. sexto statim: *Cl. iam quis vetat?* Ceteri omnes *iam* iungunt cum antecedentibus Stalinonis verbis. Post *iam* in omnibus codd. deest verbum. Quidam subplent *mittam*, quod locum habere nequit, quia sortes aequandae erant v. 35. antequam conicerentur, et postea a sortientibus ipsis coniiciendae erant, et v. 34. coniectae sunt. Alii subplent *ponam* in medio, alii *do*, alii *daram*. i. e. dabo, et hoc fecit

certe Stal. posuit sortes et sortientibus dedit — 24. *postremo* hic versus in vno Camerarii codice reperitur, licet a manu secunda adscriptus, quare in edd. ante Camerarium deest — 25. *tene* adcipe *sortem tibi* Olympioni Stalino dicit — 26. inscripta erat ea sors nota, quae *μονάδα* significat — *isti* Olymp. *prius quam mihi* sors data *est* — 28. *sub aqua* vase aqua repleto sortes debebant esse e ponderosa aliqua materia, quae non supernatarent, sed fundum peterent, nec a sortiente possent conspici — 29. *mene censes esse te* tam fraudulentum hominem, qualis tu es — 32. sortes e populi abietisve ligno non peterent fundum, querceae buxeaeve fuisse putantur — 34. *amabo*, rectius forsan *ambo* — 35. *vxor aequa* sortes, vt magnitudine, pondere pares sint. Cic. or. pro C. Cornelio: dum sitella defertur, dum *aequantur* sortes, dum sortitio fit. Idem de Divin. L. 1. oracula, non ea, quae *aequatis sortibus* dicuntur — 36. *deuotabit* sortes diris precationibus obligabit, deuotas exsecratasque reddet — 37. *Canis*. Festus: *catulus*, genus quoddam vinculi, interdum adpellatur *canis*. Qui collo insertam gestabant *furcam*, eorum manus *cane* post tergum erant reuinctae — 38. *pedibus pendens* serui verberantur pendentes — 39. *emungare* positum videtur, vt verbum deponens: vt emungas oculos ex capite per nasum — 42. *suspices* pro suspicere — 43. Olymp., diffisus Cleostratae, dixerat hero: *perdis me*, vnde Chal. inridens: *lucrum facit* herus si te quidem perdit — 46. 47. *sicut Herculeis* Apollodorus Bibliothecae L. 2. et Pausanias in Messenaicis dissentiunt quidem in Heraclidarum sortitione narranda, at vterque tamen alterius partis sortem in aqua sitella delicuisse tradit. Apollodorus vt narrat, sortiti sunt Temenos, Aristodemi filii Procles et Erysthenes pro vno, et Cresphontes, ea lege, vt, quae prima sors exiret, Argos daret, altera Lacedaemonem, tertia Messenen. Priores quum lapillos in sitnlam iniecissent, Cresphontes, Messenae obtinendae cupidissimus, sortem e molli terra ingessit, quae mox deliquescebat, ita vt, prioribus sua quoque vrbe potitis, tertiam sortem educi non esset opus, et Messene, tertia sorti destinata, Cresphonti cederet. Pausanias vero narrat, sortitos esse Aristodemi filios et Cresphontem, ea lege, vt quae sors prior exiret, Messenen daret, altera Lacedaemonem: Temenum vero, Cresphonti fauentem, tesseras coniecisse in vrnam, Aristodemi filio-

rum e luto sole indurato, Cresphontis e terra igni cocta: quare quum prior in aqua delicuisset, Cresphontem esse Messena potitum. — 49. hic *literatus* Lamb. explicat: cuius tergum virgarum vestigiis, velut literis, concisum est atque conscriptum; Lipsio autem verius, ni fallor, est: stigmatias, cuius fronti nota seu litera aliqua conspicitur inusta. E versu 45. adparere certe videtur, Chalinum aliquando aufugisse — 52. *praecide os illi* colaphum ei infringe. sc. 8. v. 60. est *batue ei os* — *age, ecquid fit?* cur cessas ferire? — *obiexis* obieceris, ne adtigeris eum — 53. satis ridicule Olymp. quaerit *compressan'* manu, pugno, *an porrecta* palma feriri eum velit? — *hem tibi* ferit — 54. *quid tibi istunc tactio est?* quo iure hunc tangis? sic et v. 56. *quid tibi tactio hunc fuit?* vid. ad Aul. 3. 2. 9. — 57. imperium *exhibet* exercet. Bacch. 3. 3. 44. est *inhibere* imperium — reprehendit Stalino vxorem, quae sibi sumat, ius mariti violare —, 58. excusat mulier ius sortientium aequum — *cur omen mihi vituperat* si cum Lambino explicarem; cur meo omini obscaeuat, et vitium facit, conseruum pulsando? haec verba tribuenda putarem Cleostratae. Sed Turnebum sequor: cur malis et tristibus verbis male mihi ominatur? nam sequ. verbis *malo* etc. Stalino non vxori respondet, sed Chalinum monet — 59. *malo tibi cauendum censeo* pro: *a malo* seu *malum.* Sic Bacch. 1. 2. 39. *caue malo!* — 61. *sorti* vsitatius dixisset sortire — Simon Vlric. Pistoris pro *praebe tu* legi vult *prae metu* et iungit *vbi sim nescio.* quem ego sequutus verba Olympioni tribui. Lamb. intelligit: praebe tu *animum;* animum vero aduertere Stalino modo iusserat. Alii subaudiunt *sitellam;* haec vero, in medio posita, a neutro tangenda erat mouendaque. Dixerat autem senex: *vos* Olympio et Chaline, *aduortite* nunc, vxore mea sortiente, *animum.* Vterque aeque erat cupidus, vterque igitur in ipso rei discrimine aeque pauidus, quod neuter diffitetur, rusticus Olymp. simpliciter, *prae metu, vbi sim, nescio!* ingeniosior vero Chalinus ingeniosius — 62. *Lienosis* dicunt familiarem esse παλμὸν τῆς καρδίας, lienis morbo enim cor tentari, et tumore eius praecordia obcupari — *salit* palpitat — 63. *teneo sortem* sub aqua alteram sortem prehendi — *effer* profer eam *foras* ex aqua, vt videamus, cuius sit — 64. *iamne mortuus* in summa anxietate sua Chalinus tamen videtur iocari. *Efferre foras* idem est, quod *sepelire.*

Most. 4. 3. 9. vnum vidi *mortuum efferri foras*. Nisi forte eodem sensu, quo scena sequenti quaerit: *iamne mortuus*, i. e. sorte victus sum? — 67 sq. praeter opinionem se morigeram ostendit Cleostrata, sed latet anguis in herba! In hunc enim euentum consilia iam cepit cum Murrhina, 5. 1. 8. senis villicique ludificandorum; nec suis partibus Chalinus deerit.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

1. *Operam ludere* est: frustra eam in aliqua re consumere. Sic Pseud. 1. 3. 135. in pertusum ingerimus dicta dolium, *operam ludimus!* Ter. Phorm. 3. 1. 18. in iis *opera luditur* frustra conlocatur. Se dicit suspendio operam lusurum, quia mortuus iam sit v. 4. — 2. et restim *sumtifecerim* frustra sumtum fecerim in restim emendam — 4. *sic mortuus* ipse statim τὸ *sic* explicat *sorti sum victus*. Sunt et apud nostrates ludi, in quibus *victus* vocatur *mortuus* — 12. *fores mihi beneuolentes* εἰρωνικῶς, aedium heri mei, qui me odit aeque, atque angues. *atque a me* e domo mea *prodeunt* herus atque villicus. Negat Gulielm. seruum *a me* dicere potuisse pro *a domo mea*, sed dicendum ei fuisse *a nobis*. Legi igitur vult et interpungi: *audio aperiri fores. Mihi beneuolentes atque amici prodeunt*. Sed et Stich. 5. 1. 7. seruus dicit: cadum hinc *a me* transferam — 13. *hic ex insidiis* in latebris absconditus *hisce insidias dabo*. sic Mil. 2. 3. 32. illi insidias *dabo* struam, i. e. sermonem eorum captabo.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

Ol. et *St.* soli sibi visi: *Ch.* autem e latebris sermonem eorum sublegit, et secum nonnulla loquitur. 1. *Sine modo rus veniat* minatur Chalino, quem abesse putat — cum *furca* vid. quidem sc. 6. v. 37. Sed hunc ad locum recte Turnebus eiusdem Festi locum citat huncce: *Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant* — *tamquam carbonarium*. Vid. Ter. Adelph. 5. 7. 63. (aliis 5. 3. 63. Duc. 5. 1. 63.) *tam excoctam reddam atque atram, quam carbo est*. Minatur scilicet Olympio, se ruri Chalinum ita esse opere rustico exerciturum, vt in vrbem cum sarcina sua redux, colore adusto carbonario similis sit — 7. *recessim* retro Amph. 5. 1. 60. — *nepa* plerumque scorpio, h. l. cancer — 10. *candidatus* Olymp. dicitur, seu quod sponsus erat

4. 1. 9. cum corona candide vestitus, seu, quod Lipsius mavult, quod libertorum more vestem mutauerat 3. 6. 12. — *cedit* pro incedit — 11. *stimulorum loculi* ita stimulis fodi solitus, vt totum eius corpus stimulorum loculis seu vestigiis videatur compunctum. Sic Aul. 1. 1. 6. serua vocatur *stimulorum seges* — *protollo* cesso, differo *mortem mihi* consciscere — 12. donec te interfecero — 22. vt *vesica* apud Iuuenalem pro cunno ponitur, sic hic *effodere mari vesicam* turpissimam indicat libidinem — 23. Turpe quid conaturum senem Olympio abigit — 24. *conturbabunt* implicabunt *pedes* futurum adhuc dicit, quod Stalinonem putat conari — 25. non pueros solum, sed *barbatos* natu grandiores — 26. huius turpitudinis merces fuit, quod Olympionem fecit villicum — 27. 28. Idem si paterer, atriensem me facere voluerat, quod proprie esset, praeficere me omni familiae, rebusque domesticis. Sed Chalinum vix credo fuisse eum, qui talem adsperparetur mercedem. Seu gloriatus est, vt inuidi solent, se maiori, quam Olympionem, pretio a Stalinone ad stuprum esse sollicitatum, seu iocatur, se, qui sub ianua, in *atrio* muliebria esset passus, idcirco futurum fuisse *atriensem* — 32. *attate* i. q. *at at!* admirantis est, qui inopinati quid adcidere sentit — *clam* abest a multis codd. Alii habent *contra* meam vxorem — 33. *denuum in rectam redii semitam* tandem, quae res agatur, comperi — 34. *habeo viros* in scelere suo eos deprehendi — 38. ea lege cras ego te manu mittam — 40. *vno in saltu* vna in re — 43. *concreduo* i. q. concredo. Aul. 3. 6. 48. — 49. id rus, quo Casinam abducere similabis, haec erit vicini domus — 50. 51. hac vna vero nocte, qua ego cum Casina voluptatem capiam — 57 sq. Senex putatur cibos nominare, quae ad Veneris sacra bene obeunda conducant. Molles carnes, pisces, et testacea omnia inter *ἀφροδισιάστικα* vires dicuntur habere maximas. Marina enim omnia salaciora esse, ob Venerem mari ortam. — 57. *Sepiola*, *sepia* piscis marinus, cuius atro suco olim pro atramento ad scribendum vtebantur — *lepas*, genus conchae marinae, petris tam firmiter adhaerere dicitur, vt vix diuelli possit — 57. 58. Rusticus Olympio, cui frugibus nihil videtur suauius, quaerit *lolligiunculas hordeias?* *lolligo* idem fere piscis est, qui sepia; dicit igitur: quodsi eius non sit copia, nonne substitui iubes cibum aliquem hordeaceum? — inridens Chalinus: *triticeias*, *si sapias* sua-

vior quippe e tritico pararetur cibus, quam ex hordeo — 59. ad iocum rustici Stalino ita respondet, vt emi iubeat *soleas*. Solea enim et piscis quidam vocatur, et calceamenti genus. *Sculponeas* Chalinus secum, quae erant seruorum rusticorum calcei, eodemque vocabulo Fulgentius caestus significari dicit, plumbo ligatos. His igitur Chalinus Stalinoni *os batui*, contundi cupit — 61, 62. *lingulaca* est genus piscis, est vero etiam mulier loquax — 64. Post *consulere quid emam* vnus codex habet *oportet*. Gruterus Plautum scripsisse putat: *consulere, quid emam, aequum est*, τὸ *aequum est* putat excidisse negligentia librarii, ob sequens *aequum* — 67. pro *malo*, quod Codd. et edd. vet. habent, lectio vulgaris est *volo*, Dousam vero sequutus posui *vola!* — 68. Conf. Asin. 5. 2. 36. *non edepol conduci possum vita vxoris annua*, et Hor. 1. ep. 18. v. 18. *vt non acriter elatrem, pretium aetas altera sordet* — 73. *nostra lis est* vicimus — 74. *victi* forte *vicimus* consilio — 77. 78. *Quidquid* cuicumque quid Stalinoni et Olympioni *paratum est*, *vt* iis *paratum ne sit, sitque paratum ei* mihi Chalino, vt putabat, vt vero euentus docebat, Euthynico, *quod* cui *paratum non erat*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Mihi* in re, quae mirum in modum cordi mihi est — 2. *specimen specitur* δεῖγμα δείκνυται, nunc spectabitur, quali animo in me sis. Varro: *spectare* dictum a *specio* antiquo — *certamen cernitur* idem dicit. Lucret. 4. 965. Nautae cum ventis contractum *cernere bellum*. Virg. Aen. 12. 709. Inter se coisse viros, et *cernere bello* κρίνειν τὸν ἀγῶνα. Conf. Bacch. 3. 2. 15 sqq. Nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc *certamen cernitur*, siene, nec ne, vt esse oportet, malus? bonus? — 3. vnam Camerarii lectionem *curam exime* veram esse duco. Duae sunt res, in quibus Stalino veri amici imaginem adnoscere vult, altera *vt* Alcesimus *curam eximeret*, de qua v. 7. altera *ne castiget* senis, cui vxor sit, libidinem — *pone ad compendium* omitte. Capt. 5. 2. 12. iam fieri dictis compendium volo. Poen. 1. 2. 138. curam hanc facere compendii potes — 7. *fac vacent aedes* vid. 2. 8. 41 sq. — 8. *scitus es* in me iuuando, sic enim aedes tuae vacabunt, sed *nimium scite* hoc facis, tuis qui simul rationibus consulis, omnemque familiam mihi mittes alendam — 9. *Colax* Menandri fabula, quam Naeuius, Plauti aetate

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *comites* ancillae — 2. *ecquis* etc. negligentiores visas increpat — *hic ero* monstrat Cleostratae domum — 4. *calvitur* decipit *manus*, vt desidant, obdormisco — 11. *idem mihi est diuidiae* molestiae, dolori. Sic et Bacch. 4. 6. 1. res est magnae diuidiae mihi. Merc. 3. 4. 34. tibi istuc dividiae est. Stich. 1. 1. 19. hae res mihi diuidiae et senio sunt. Stich. 3. 1. 40. in diuidiam veniam. Cod. vero et edd. ante Lambinum habent *diuiduae* mens mea doloris tui socia est — 16. *ius* hoc, quale sit, ipsa v. 22 sqq. explicat — 20. 21. *nam viri* etc. saepe viri per contumaciam mulierum ius suum non obtinent — 25. *nos sumus* solae non modo, sed altera quoque, quae alterius fidei mandat, fido certa est recondi pectore — 26. mulierem probam nihil peculii habere decet, quod, quale et vnde sit, maritus nesciat — 27. *quae* mulier *habet* peculium clam viro *partum, ei haud commodi* minus recte partum *est* — 28. seu virum defraudauit, seu stupro adquisiuit — 33. *deliquum est* deest, quando tibi quidem non denegetur, quod herae debetur — 35. *vitare* cum datiuo, vt Curc. 2. 3. 19. h. l. *huic verbo vitato abs tuo marito* vitato altercationem cum viro, si quam amare eum sentias v. 31. 32. — 38. 39. ad *amabo* vsque loquitur Cleostrata, et ab *inpetras* ad *vale* Murrhina — 40. *igitur* pro *tum* apud Plautum saepe obcurrit. Amph. 1. 1. 55. sese *igitur* expugnassere. Mil. 3. 1. 177. quando habeo, *igitur* rationem dabo. Additur et *tum*. Most. 1. 2. 51. *igitur tum* cernitur. Saepe additur *demum* Amph. 1. 3. 16. *igitur demum* faciam. Most. 2. 1. 33. miserum est, *igitur demum* fodere puteum, vbi sitias. Rud. 4. 2. 25. vbi liber ero, *igitur demum* instruam agrum. Additur insuper *tunc* Merc. 3. 2. 9. *demum igitur* quum senex sis, *tunc* in otium te conloces. Iungitur etiam *deinde* Stich. 1. 2. 29. id agam *igitur deinde*, vt animus meus erit.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *amor anteuenit* praestat, cum datiuo, vt Trin. 4. 2. 66. *temperi* tempestiue *huic hodie anteueni*, sic hic *nitidis* hominibus elegantibus *omnibus rebus et nitoribus* quibuscumque ornamentis et vnguentis niteant, i. e. qui amat, elegantiae studiosior est, quam qui ornatur sibi — 2. *potis* est — *quod plus salis habeat* quod ingeniosiorem aliquem reddat, ad excogitanda ea, quibus placeat, *plus*

leporis venustatis — 3 sq. *cocos* etc. amicae quidem non inuenuste diceret, praesentiam eius epulis vel adparatissimis condimentum demum esse dulcissimum, at amanti tamen ignoscendum est, si, quae fieri nequeant, cum aliqua certe amoris sui testificatione nugetur — 9. *magis initio* magis quam vmquam antea. Sed Gulielm. legi vult *magis niteo* — *antideo* anteeo — 10. *myropolas* vnguentarios *sollicito* quaerendo vnguenta, quae prae ceteris emam. Ter. Heaut. 3. 1. 52. omnes habui *sollicitos* variis ministeriis distractos, obcupatos — 12. incautius loquutus vxorem tandem videt adstare, et, quam modo doluerat *viuere*, et adhuc *malam rem* vocat, blande tamen v. 13. adpellat — 17. *non potes inpetrare* vt te non amem — quod mulier dixerat *enecas*, ambigue respondet *vera dicas velim*, quod vult ab ea intelligi *ne tuum mei amorem dissimiles*, ipse vero putat: *vellem me enecare te* quem sensum mulier capiens dicit *credo ego istuc tibi* exoptatam tibi esse mortem meam — 22. *culex* feminine *cana*, ignominiose dictum. Culicem nemo nescit esse molestissimum, canities vero senectutem amatori exprobrat. Turpe senilis amor! — 25. *commentatus est* Lambinus mutatum cupit *commentus est* mendacium. Ita certe illud, ironice dictum, est explicandum — 26. *omnia, quae tu vis* adsentientis esse putatur, et esse potest, hoc vero loco verba mihi potius esse videntur: litigii taedio non refellentis — id ipsum vero, quod, quae criminata erat, aegre ferebat sperni, magis adhuc incendit eam: *vbi in lustra iacuisti?* pro *in lustris*. Exempla, non quidem imitanda, at rara tamen non sunt, vbi *in*, vt hic, pro ablatiuo cum adcusatiuo, et vicissim pro adcusatiuo cum ablatiuo ponitur. Cicero ipse habet: esse *in* potestatem, et Varro: ciues redigere ex vrbe *in agris* — 28. *ignauiorem* in rebus domesticis familiaribusque tuendis — 29. vnde *is* i. e. venisti iam — tu, homo *nihili* — *vbi lustratus es* quo iam e lustro prorepsisti — 30. pallium *rugat* rugis prodit, quam indecore te gesseris — *infelicitent* Gruterus mavult *infelicent*. Aliis certe locis Merc. 2. 3. 99. est: istunc dii *infelicent* et Poen. 2. v. 1. di illum *infelicent* omnes — 32. Grutero adridet: iam satis vxor *es* pro vulgari *est*. Apud Ter. quidem Heaut. 5. 3. 4. Chremes nomen sexus facit nomen ignominiae *pergin mulier esse?* hoc vero Casinae loco si Plautus id voluisset, dicendum erat: iam satis vxor *fuisti*. Quid velit Stalin. sequentia sat clare dicunt —

tinnis Poen. Prol. v. 33. matronae *cancra voce* sua *tinnire* temperent — 33. ne exhaurias hoc vno die omnem tuam maledicendi copiam, vt cras tibi, quae in me maledicta figas, supersint! — Post *litiges* virum puto indignantem se repente auertisse, quum vero vxor non amplius putaret instigandum taceretque, tempus seni videtur esse, periculum faciendi, possitne iam inpetrare ab ea, quod cupiebat — 34. commata post *animum* et post *vt* ponenda, post *potius* vero delendum est. Iungenda enim *potius vt id facias*, quare non erat, cur Pareus post *facias* suum *potius* intruderet — 39. *armiger*, quem v. 44. *scutigerulum* vocat, Horatio *stipator*, *satelles* est, Graecis σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Dicebantur et *Statores* a stando, *adparitores* ab adparendo. — 44. *scutigerulum* vocat per contemtum, qui Trin. 3. 2. 95. vocatur *cacula militaris* (a κακὸς inbellis), δοῦλος στρατιώτου, calo, lixa — 49. *friguttire* est fringillarum aliorumque auium minorum, deinde h. l. vultu, gestu prodere, quod voce non possis audeasve proferre — 53. *inpetrasse* me inpetraturum esse.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *Qui* vtinam; cohaeret cum iis, quae Stal. scenae prioris v. vlt. abeunte vxore dixerat, et additurus quaedam de eo est, conspecto vero Chalino prodeunte reticet ea, et inprecatur: vtinam *illum dii omnes deaeque perdant!* — 3. *porrectiore* hilariori *fronte*. Sic Ter. Adelph. 5. 7. 53. da te hodie mihi, *exporge frontem*. Horat. 1. ep. 18. v. 94. deme supercilio nubem — 4. quod vult dicere: stultus essem, si tibi essem tristis, cuius in potestate sum! id sententiae vestitum induit. Ita enim, qui, quod se esse aut fecisse non facile negare possunt, causam, cur id esse aut fecisse non debeat proferendo, negatum ire solent — 5. *intelligo* Chal. ironice dicit, pro: id quidem adhuc non intellexi — 7. *nisi tu factis adiuuas* si te cupis manu emitti, faciendum tibi est, quod ego cupio — 11. *coelibem* non omnino, sed tantum Casina villico permissa, *liberum* ea lege, vt manu te mittam. — 14. Dicturus, ipsius libertatis munus sordere sibi prae Casinae nuptiis, facit, quod solent, qui nimio nolunt pretio emere, reprehendit, quod emere nequit: *liber meo periculo viuam* ipsi mihi victus erit quaerendus, *nunc* seruus tuus *viuo tuo* periculo, a te quidem alendus sum.

Liber viuó pereoue mihi, *seruus* tibi — 17, *sitella* vas, in quod, aqua repletum, sortes coniiciebantur ligneae, inscriptae sortientium nominibus, notisue aliis. Cuius sors exibat prior, is quidem vicerat — 18. *tragula* teli genus. *decidero*, a me alio versus flectam; machinabor aliquid, quo tela vxoris retundam, aut a me auertam. Epid. 5. 2. 25. tragulam in te iniicere adornat. Pseud. 1. 4. 14. volui iniicere tragulam in senem: dolo eum adgrediar — 27. *specula* incerta quidem, at aliqua tamen spes — 28. *decolasset* decolauerit. vid. Capt. 3. 1. 37. — *gladium faciam culcitam* explicát versus sequens, *in gladium incumbam*.

IN ACTVS II. SCENAM V.

1 ad 3. Olympio Cleostratae, quae intus manet, exiens clamat: ne atrocissimos quidem cruciatus minitando adiges me, vt Casinam Chalino concedam — 2. *pro pane rubido* sicut panis coquitur, donec fiat *rubidus* — 3. *istam operam* pro *id, quod* postulas; nisi malis cum quibusdam *quod* positum esse pro *quam* — Eadem Cleostrata Olympioni inclamasse videtur, quae Stalino sc. 4. v. 11 sqq. Chalino. Herum vero, adparet, Olympioni iam libertatem promisisse — 8. *libella* asse. Capt. 5. 1. 27. — 12. *cum cane* muliere litigiosa. vid. Argumentum — 16. si is *mecum oraret* pro *me*. Sic Asin. 3. 3. 72. hanc iube *orare mecum*. Curc. 3. v. 62. *tecum oro*. Bacch. 3. 3. 90. hoc *tecum oro*. ib. 3. 6. 25. *tecum orarem*. Ter. Hec. 4. 4. 64. *oraui tecum* — 17. *in fermento tota est* ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι dicebantur, qui iracundia turgebant. Merc. 5. 3. 3. vxor tota in fermento iacet — *turget mihi* vehementer irata mihi est. Most. 3. 2. 10. tota *turget mihi* vxor — 19. *si quidem tu frugi bonae es* Budaeo videtur iocus obscoenus: vxor tua media dirupta erit, si tu virilis maritus es — 20. *odiosa est* amatio tua facit, vt in multorum ego odia incurram — 24. *caue floccifeceris* me Iove tibi propitio, *minutos deos* vxorem filiamque, *ne flocci* quidem *feceris*, prorsus non metuas — 35. *ita rem natam intelligo* aliter haec lis nequit dirimi — 36. *versis* infestis *armis*, abiectis armis lusoriis, rixis nempe et fallaciis, debellandum est — 38. *bene dice* εὐφήμει bene velim ominere — *deos sperabimus* confidamus diis — 39. *emissim* emerim — *titiuilitium* vox obscurae originis: sensus docet, significare rem minimi pretii — 43. exit foras *intus* e domo, Sic infra 5. 1. 1. *eximus intus*. Most. 3. 1. 144.

euoca aliquem *intus*. Epid. 3. 2. 44. abs te sum egressus *intus*. Amph. 2. 2. 138. intus proferto foras: Cist. 3. v. 8. intus prodeat etc.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ardentem* mortuam in rogo — ante *portam Metiam*, dictam etiam *Esquilinam* mortui comburi solebant, et de maleficis subplicia sumi — 3. *credo ecastor* maritum me cupere mortuam — Chalinus vero conrigit *haud credo* quasi dubii quid hac in re esset, *sed certo scio* exploratum habeo — 4. audiuit haec Stalino, nec vera esse negat, iocatur potius, Chalinum esse hariolum — 7. Iusserat Stalino sc. 4. v. 17. Chalinum quoque redire (*tecum* adferto), et in sortitione vtique oportebat eum adesse. Si igitur dicit *te vno adest plus, quam ego volo* non vult: tu abesse posses, sed: te inuitus video — 8. Chalinus eum recte intelligit: *stimulus ego nunc sum tibi* praesentia mea vrit te — 9. *corculum adsudassit iam ex metu* auxietas animi sudorem mihi exprimit. Acidalius mavult *corculum adsultat sic*. v. Capt. 3. 4. 103 sqq. Chalinus mihi autem verba inridens videtur dixisse, quare Stalino: *mastigia!* — et 10. Cleostrata: *tace! comprime* linguam, et caue *istunc* Stalinonem magis incendere — sed adripit Chalin. vocem *comprime* sensu obscoeno *immo istunc* Olympionem comprimam, *qui didicit dare* muliebria pati. v. not. ad Curc. 2. 3. 18. — 12 ad 21. antequam Stal. rem ad sortem reuocat, et incerta fortunae audet experiri, periculum denuo faciendum putat, vxoris, vt villico Casinam det, exorandae — 13 ad 17. cupidissimus ipse Casinae v. 13. *mihi* dicit pro *huic*, quod quum vxorem offenderet v. 14. *tibi?* conrigere vult, sed v. 15. in eumdem incidit errorem: pro *mihi* dixi *huic*: iterum ab vxore monitus v. 17. conrigit tandem *huic*, sed pro *non* hercle mihi, dicit *immo* hercle mihi, quod *immo* et negantis esse potest et adfirmantis — 20. *mea mulsa* quae mulso mihi es dulcior — 22. Post *tum ego sortes vtrimque* reperitur in Cod. Pal. sexto statim: *Cl. iam quis vetat?* Ceteri omnes *iam* iungunt cum antecedentibus Stalinonis verbis. Post *iam* in omnibus codd. deest verbum. Quidam subplent *mittam*, quod locum habere nequit, quia sortes aequandae erant v. 35. antequam conicerentur, et postea a sortientibus ipsis coniiciendae erant, et v. 34. coniectae sunt. Alii subplent *ponam* in medio, alii *do*, alii *dabam*, i. e. dabo, et hoc fecit

certe Stal. posuit sortes et sortientibus dedit — 24. *postremo* hic versus in vno Camerarii codice reperitur, licet a manu secunda adscriptus, quare in edd. ante Camerarium deest — 25. *tene* adcipe *sortem tibi* Olympioni Stalino dicit — 26. inscripta erat ea sors nota, quae μονάδα significat — *isti* Olymp. *prius quam mihi* sors data *est* — 28. *sub aqua* vase aqua repleto sortes debebant esse e ponderosa aliqua materia, quae non supernatarent, sed fundum peterent, nec a sortiente possent conspici — 29. *mene censes esse te* tam fraudulentum hominem, qualis tu es — 32. sortes e populi abietisve ligno non peterent fundum, querceae buxeaeve fuisse putantur — 34. *amabo*, rectius forsan *ambo* — 35. *vxor aequa* sortes, vt magnitudine, pondere pares sint. Cic. or. pro C. Cornelio: dum sitella defertur, dum *aequantur* sortes, dum sortitio fit. Idem de Divin. L. 1. oracula, non ea, quae *aequatis sortibus* dicuntur — 36. *deuotabit* sortes diris precationibus obligabit, deuotas exsecratasque reddet — 37. *Canis*. Festus: *catulus*, genus quoddam vinculi, interdum adpellatur *canis*. Qui collo insertam gestabant *furcam*, eorum manus *cane* post tergum erant reuinctae — 38. *pedibus pendens* serui verberantur pendentes — 39. *emungare* positum videtur, vt verbum deponens: vt emungas oculos ex capite per nasum — 42. *suspices* pro suspicere — 43. Olymp., diffisus Cleostratae, dixerat hero: *perdis me*, vnde Chal. inridens: *lucrum facit* herus si te quidem perdit — 46. 47. *sicut Herculeis* Apollodorus Bibliothecae L. 2. et Pausanias in Messenaicis dissentiunt quidem in Heraclidarum sortitione narranda, at vterque tamen alterius partis sortem in aqua sitella delicuisse tradit. Apollodorus vt narrat, sortiti sunt Temenos, Aristodemi filii Procles et Erysthenes pro vno, et Cresphontes, ea lege, vt, quae prima sors exiret, Argos daret, altera Lacedaemonem, tertia Messenen. Priores quum lapillos in situlam iniecissent, Cresphontes, Messenae obtinendae cupidissimus, sortem e molli terra ingessit, quae mox deliquescebat, ita vt, prioribus sua quoque vrbe potitis, tertiam sortem educi non esset opus, et Messene, tertia sorti destinata, Cresphonti cederet. Pausanias vero narrat, sortitos esse Aristodemi filios et Cresphontem, ea lege, vt quae sors prior exiret, Messenen daret, altera Lacedaemonem: Temenum vero, Cresphonti fauentem, tesseras coniecisse in vrnam, Aristodemi filio-

rum e luto sole indurato, Cresphontis e terra igni cocta: quare quum prior in aqua delicuisset, Cresphontem esse Messena potitum. — 49. hic *literatus* Lamb. explicat: cuius tergum virgarum vestigiis, velut literis, concisum est atque conscriptum; Lipsio autem verius, ni fallor, est: stigmatias, cuius fronti nota seu litera aliqua conspicitur inusta. E versu 45. adparere certe videtur, Chalinum aliquando aufugisse — 52. *praecide os illi* colaphum ei infringe. sc. 8. v. 60. est *batue ei os* — *age, ecquid sit?* cur cessas ferire? — *obiexis* obieceris, ne adtigeris eum — 53. satis ridicule Olymp. quaerit *compressan'* manu, pugno, *an porrecta* palma feriri eum velit? — *hem tibi* ferit — 54. *quid tibi istunc tactio est?* quo iure hunc tangis? sic et v. 56. *quid tibi tactio hunc fuit?* vid. ad Aul. 3. 2. 9. — 57. imperium *exhibet* exercet. Bacch. 3. 3. 44. est *inhibere* imperium — reprehendit Stalino vxorem, quae sibi sumat, ius mariti violare — 58. excusat mulier ius sortientium aequum — *cur omen mihi vituperat* si cum Lambino explicarem; cur meo omini obscaeuat, et vitium facit, conseruum pulsando? haec verba tribuenda putarem Cleostratae. Sed Turnebum sequor: cur malis et tristibus verbis male mihi ominatur? nam sequ. verbis *malo* etc. Stalino non vxori respondet, sed Chalinum monet — 59. *malo tibi cauendum censeo* pro: *a malo* seu *malum*. Sic Bacch. 1. 2. 39. *caue malo!* — 61. *forti* vsitatius dixisset sortire — Simon Vlric. Pistoris pro *praebe tu* legi vult *prae metu* et iungit *vbi sim nescio.* quem ego sequutus verba Olympioni tribui. Lamb. intelligit: praebe tu *animum;* animum vero aduertere Stalino modo iusserat. Alii subaudiunt *sitellam;* haec vero, in medio posita, a neutro tangenda erat mouendaque. Dixerat autem senex: *vos* Olympio et Chaline, *aduortite* nunc, vxore mea sortiente, *animum.* Vterque aeque erat cupidus, vterque igitur in ipso rei discrimine aeque pauidus, quod neuter diffitetur, rusticus Olymp. simpliciter, *prae metu, vbi sim, nescio!* ingeniosior vero Chalinus ingeniosius — 62. *Lienosis* dicunt familiarem esse παλμὸν τῆς καρδίας, lienis morbo enim cor tentari, et tumore eius praecordia obcupari — *salit* palpitat — 63. *teneo sortem* sub aqua alteram sortem prehendi — *effer* profer eam *foras* ex aqua, vt videamus, cuius sit — 64. *iamne mortuus* in summa anxietate sua Chalinus tamen videtur iocari. *Efferre foras* idem est, quod *sepelire.*

Most. 4. 3. 9. vnum vidi *mortuum efferri foras*. Nisi forte eodem sensu, quo scena sequenti quaerit: *iamne mortuus*, i. e. forte victus sum? — 67 sq. praeter opinionem se morigeram ostendit Cleostrata, sed latet anguis in herba! In hunc enim euentum consilia iam cepit cum Murrhina, 5. 1. 8. senis villicique ludificandorum; nec suis partibus Chalinus deerit.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

1. *Operam ludere* est: frustra eam in aliqua re consumere. Sic Pseud. 1. 3. 135. in pertusum ingerimus dicta dolium, *operam ludimus!* Ter. Phorm. 2. 1. 18. in iis *opera luditur* frustra conlocatur. Se dicit suspendio operam lusurum, quia mortuus iam sit v. 4. — 2. et restim *sumtifecerim* frustra sumtum fecerim in restim emendam — 4. *sic mortuus* ipse statim τὸ *sic* explicat *sorti sum victus*. Sunt et apud nostrates ludi, in quibus *victus* vocatur *mortuus* — 12. *fores mihi beneuolentes* ἰρωνικῶς, aedium heri mei, qui me odit aeque, atque angues. *atque a me* e domo mea *prodeunt* herus atque villicus. Negat Gulielm. seruum *a me* dicere potuisse pro *a domo mea*, sed dicendum ei fuisse *a nobis*. Legi igitur vult et interpungi: *audio aperiri fores. Mihi beneuolentes atque amici prodeunt*. Sed et Stich. 5. 1. 7. seruus dicit: cadum hinc *a me* transferam — 13. *hic ex insidiis* in latebris absconditus *hisce insidias dabo*. sic Mil. 2. 3. 32. illi insidias *dabo* struam, i. e. sermonem eorum captabo.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

Ol. et *St.* soli sibi visi: *Ch.* autem e latebris sermonem eorum sublegit, et secum nonnulla loquitur. 1. *Sine modo rus veniat* minatur Chalino, quem abesse putat — cum *furca* vid. quidem sc. 6. v. 37. Sed hunc ad locum recte Turnebus eiusdem Festi locum citat huncce: *Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant — tamquam carbonarium*. Vid. Ter. Adelph. 5. 7. 63. (aliis 5. 3. 63. Duc. 5. 1. 63.) *tam excoctam reddam atque atram, quam carbo est*. Minatur scilicet Olympio, se ruri Chalinum ita esse opere rustico exerciturum, vt in vrbem cum sarcina sua redux, colore adusto carbonario similis sit — 7. *recessim* retro Amph. 5. 1. 60. — *nepa* plerumque scorpio, h. l. cancer — 10. *candidatus* Olymp. dicitur, seu quod sponsus erat

4. 1. 9. cum corona candide vestitus, seu, quod Lipsius mavult, quod libertorum more vestem mutauerat 3. 6. 12. — *cedit* pro incedit — 11. *stimulorum loculi* ita stimulis fodi solitus, vt totum eius corpus stimulorum loculis seu vestigiis videatur compunctum. Sic Aul. 1. 1. 6. serua vocatur *stimulorum seges* — *protollo* cesso, differo *mortem mihi* consciscere — 12. donec te interfecero — 22. vt *vesica* apud Iuuenalem pro cunno ponitur, sic hic *effodere mari vesicam* turpissimam indicat libidinem — 23. Turpe quid conaturum senem Olympio abigit — 24. *conturbabunt* implicabunt *pedes* futurum adhuc dicit, quod Stalinonem putat conari — 25. non pueros solum, sed *barbatos* natu grandiores — 26. huius turpitudinis merces fuit, quod Olympionem fecit villicum — 27. 28. Idem si paterer, atriensem me facere voluerat, quod proprie esset, praeficere me omni familiae, rebusque domesticis. Sed Chalinum vix credo fuisse eum, qui talem adspernaretur mercedem. Seu gloriatus est, vt inuidi solent, se maiori, quam Olympionem, pretio a Stalinone ad stuprum esse sollicitatum, seu iocatur, se, qui sub ianua, in *atrio* muliebria esset passus, idcirco futurum fuisse *atriensem* — 32. *attate* i. q. *at at!* admirantis est, qui inopinati quid adcidere sentit — *clam* abest a multis codd. Alii habent *contra* meam vxorem — 33. *denium in rectam redii semitam* tandem, quae res agatur, comperi — 34. *habeo viros* in scelere suo eos deprehendi — 38. ea lege cras ego te manu mittam — 40. *vno in saltu* vna in re — 43. *concreduo* i. q. concredo. Aul. 3. 6. 48. — 49. id rus, quo Casinam abducere similabis, haec erit vicini domus — 50. 51. hac vna vero nocte, qua ego cum Casina voluptatem capiam — 57 sq. Senex putatur cibos nominare, quae ad Veneris sacra bene obeunda conducant. Molles carnes, pisces, et testacea omnia inter ἀφροδισιάστικα vires dicuntur habere maximas. Marina enim omnia salaciora esse, ob Venerem mari ortam. — 57. *Sepiola*, *sepia* piscis marinus, cuius atro suco olim pro atramento ad scribendum vtebantur — *lepas*, genus conchae marinae, petris tam firmiter adhaerere dicitur, vt vix diuelli possit — 57. 58. Rusticus Olympio, cui frugibus nihil videtur suauius, quaerit *lolliguinculas hordeias?* *lolligo* idem fere piscis est, qui sepia; dicit igitur: quodsi eius non sit copia, nonne substitui iubes cibum aliquem hordeaceum? — inridens Chalinus: *triticeias, si sapias* sua-

vior quippe e tritico pararetur cibus, quam ex hordeo — 59. ad iocum rustici Stalino ita respondet, vt emi iubeat *soleas*. Solea enim et piscis quidam vocatur, et calceamenti genus. *Sculponeas* Chalinus secum, quae erant seruorum rusticorum calcei, eodemque vocabulo Fulgentius caestus significari dicit, plumbo ligatos. His igitur Chalinus Stalinoni *os batui*, contundi cupit — 61, 62. *lingulaca* est genus piscis, est vero etiam mulier loquax — 64. Post *consulere quid emam* vnus codex habet *oportet*. Gruterus Plautum scripsisse putat: *consulere, quid emam, aequum est*, τὸ *aequum est* putat excidisse negligentia librarii, ob sequens *aequum* — 67. pro *malo*, quod Codd. et edd. vet. habent, lectio vulgaris est *volo*, Dousam vero sequutus posui *vola!* — 68. Conf. Asin. 5. 2. 36. *non edepol conduci possum vita vxoris annua*, et Hor. 1. ep. 18. v. 18. *vt non acriter elatrem, pretium aetas altera sordet* — 73. *nostra lis est* vicimus — 74. *victi* forte *vicimus* consilio — 77. 78. *Quidquid* cuicumque quid Stalinoni et Olympioni *paratum est*, *vt* iis *paratum ne sit*, *sitque paratum ei* mihi Chalino, vt putabat, vt vero euentus docebat, Euthynico, *quod* cui *paratum non erat*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Mihi* in re, quae mirum in modum cordi mihi est — 2. *specimen specitur* δεῖγμα δείκνυται, nunc spectabitur, quali animo in me sis. Varro: *spectare* dictum a *specio* antiquo — *certamen cernitur* idem dicit. Lucret. 4. 965. Nautae cum ventis contractum *cernere bellum*. Virg. Aen. 12. 709. Inter se coisse viros, et *cernere bello* κρίνειν τὸν ἀγῶνα. Conf. Bacch. 3. 2. 15 sqq. Nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc *certamen cernitur*, sisne, nec ne, vt esse oportet, malus? bonus? — 3. vnam Camerarii lectionem *curam exime* veram esse duco. Duae sunt res, in quibus Stalino veri amici imaginem adnoscere vult, altera *vt* Alcesimus *curam eximeret*, de qua v. 7. altera *ne castiget* senis, cui vxor sit, libidinem — *pone ad compendium* omitte, Capt. 5. 2. 12. iam fieri dictis compendium volo. Poen. 1. 2. 138. curam hanc facere compendii potes — 7. *fac vacent aedes* vid. 2. 8. 41 sq. — 8. *scitus es* in me iuuando, sic enim aedes tuae vacabunt, sed *nimium scite* hoc facis, tuis qui simul rationibus consulis, omnemque familiam mihi mittes alendam — 9. *Colax* Menandri fabula, quam Naeuius, Plauti aetate

aliquanto ſuperior, fecit latinam — *Sutrium* Etruriae oppidum, colonia romana. Feſtus narrat: Camillum gallico tumultu edixiſſe, legiones Sutrii vt praeſto eſſent ſuo quisque cum cibo. Quare verba *quaſi eant Sutrium* in prouerbium abiiſſe, de iis vſurpari coepta, qui, dum aliis officia praeſtent, cum cibo venerint ſuo — 11. *meminero* cibo cum ſuo quiqui meorum venient — nullum *ſcitum* intellige *plebiſcitum.* Pſeud. 2. 4. 58. Pſeudolo roganti: *ecquid is homo* (Simia) *ſcitus eſt?* Charinus reſpondet: *plebiſcitum non eſt ſcitius* — 13. *fac habeant linguam tuae aedes* explicat Stalino ipſe: *quum veniam, vocent* fores tuae non pultandae mihi ſint, ſed, vbi adcedam, vltro mihi aperiantur — 14. *caedundus* etc. a nonnullis in obſcoenum ſenſum detorquetur, quod potius iocoſe dictum puto — *nimias delicias facis* i. q. Moſt. 4. 3. 32. nimium delicatus es. *Delicias facere* Poen. 1. 2. 83. eſt: indulgere ſibi, et Men. 2. 3. 30. inridere — 15. *niſi ſim doctus dicax nimis* Codd. et edd. multum variant. Quod Alceſimus dixerat *nimis delicias facis*, Gulielm. Stalinonem putat excuſare ſe: non mirum eſſe, amantem nimis eſſe dicacem. Si cum aliis pro *nimis* legas *mimus*, ſenſus fere eſt: *quid refert* probat tibi, *me amare, niſi dicax ſim* de amore meo, quales poetae mimos eſſe *docent*, qui amantis perſonam ſustinent — 16. *caue ne inquiſitioni mihi ſis* ne a me, quando venero, quaerendus ſis. Eodem ſenſu Capt. 2. 2. 3. ne tibi quaeſtioni eſſemus. Ciſt. 2. 3. 49. ne in quaeſtione mihi ſit. Pſeud. 2. 2. 68. ne in quaeſtione ſis.

IN ACTVS III. SCENAM II.

5. *veruecibus.* ſic Merc. 3. 3. 6. ſenex ad Venerem ineptus vocatur veruex — 6. *ſenati* pro *ſenatus* apud Plautum Salluſtiumque ſaepe obuium — *ſenati columen* ironice, vt Epid. 2. 2. 5. ſenati qui columen cluent. Sic ap. Ter. Phorm. 2. 3. 57. columen familiae! — 8. pro *modius* cum Salmaſio lego *modio*, ἁλώνητα δουλάρια mancipia, quae a barbaris, Thracibus praecipue, ſale mercatoribus diuendebantur. Euſtathius intelligit ὤνωνα, vili emta. Senſus: Alceſimus, modio ſalis emtus, non eſſet vilis, ſed hoc iam exiguo pretio percarus, i. e. homo viliſſimus et nequiſſimus eſt. Qui *modius* defendunt, τὸ *qui* poſitum putant antique pro *cui*, cui modius ſalis venit i. e. inpenſus eſt — 18. *conuenibo* antique pro *con-*

veniam — *iube* vxorem tuam meis verbis iube valere — 20. *hirci edentuli*, carentes dentibus, vetuli. Most. 1. 3. 118. vetulae, edentulae. Poen. 3. 3. 87, vinum edentulum, pro vetustum — 22. *catillare* per alienas domos ligurire, vt catuli alienas per domos ossa conquirunt — 26. *si quid eius esset* si quid suboleret vicinae meae *esset mecum postulatio* hoc ea me crimine argueret — 27. Quod, sicuti nauis ventum, ita vxor domi ornata (v. 10.), si arcessatur, exspectat, eam subducam in puluinarium, dicendo, a Cleostrata eius operam non desiderari. *Puluinarium* h. l. nauale sc. stabulum, νεωσοῖκοι, de quibus Suidas: *οἰκήματα παρὰ τῇ θαλάσσῃ οἰκοδομούμενα, εἰς ὑποδοχὴν νεῶν, ὅτε μὴ θαλαττεύοιεν* — 29. *meum virum veniat velim* pro *meus vir* v. Amph. 4. 1. 1. — 32. *tristem* seuerum. v. Ter. Heaut. 5. 3. 21. ipse egreditur, quam *seuerus! rem* quum videas, *censeas* frugi esse censeas.

IN ACTVS III. SCENAM III.

3. pro *quo* die quidam *qui*, quod et ipsum auferendi casus est. Minus recte alii *cui* — *in mundo* domi, ad manum. v. Epid. 5. 1. 12. Pers. 1. 1. 46. — 7. ne *nequidquam* inpune, ne sine malo suo molestus mihi fuerit — 10. *exanimatus* cui animus non adsit, quod Ter. Heaut. 1. 1. 23. exprimit: cui tantum non sit a re sua otii, aliena vt curet, eaque, nihil quae ad eum adtineant — 19. *se subslauit vxori suae* scrupulum ei iniecit. Non dubitat Cleostrata, quin Alces. illud *quasi catillatum* 3. 2. 22. vxori suae dixerit — 22. *meretricium* pro *meretricum* vt Bacch. 1. 1. 6.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *larua* hic trisyllabum. *Larua* autem positum putant per adpositionem, *amator larua* i. e. qui laruatus, insanus est — 3. *commodum* cum maxime, in eo eram, vt ad te irem — 8. *satin* etc. nonne, quod tu mihi dees, occasio praetermittenda est, Casina potiundi? — 9. Stomachosius inuehitur Alces. in Stal. *quin tu suspendis te?* maximone infortunio, eoque a me mactatus es? — 12 sq. Alces. *quin ea ipsa negauit* Stalino obponit *quin ea ipsa me adlegauit*, et sic porro irati vtrique serram inter se ducunt, alter τῷ *quin* alterius aliud *quin* obponens, Alcesimo tamen amatorem superante — 15. *quin bene est* te perdi — 16. *quin etiam diu morabor* saepius *quin* repetam — *cupere alicui* est fauere, hoc vero loco contrarium, et in mente Alcesimus habet v. 17. *aegre facere*

et id quidem *libens*, quod vero bis inserit *quin*, alienoquidem loco est, vt, qui vocula aliqua obfensi sibi videntur, irati facere solent. — 18. Interpungendum est: numquam tibi hodie *quin* erit plus, quam mihi, i. e. plura ego inueniam, quae tibi vitio vertam, quam mihi — 19. Coronidem denique Alcesimus suis *quin quin* inponit — 22. *cumque hac* mea vxore *cumque istac* tua. Vtrumque *que* a codd. nonnullis abest, et recentis putatur additamenti, genuinum vero Plauti esse puto, quod et commotiori eius animo conuenire videtur, et τὸ *cumquac* cumquistac cumquam comice contra mulieres coaxat — 23. sedatiori tandem animo Alces. addit: *abi, et aliud cura!* securus modo abi, *ego* etc. — 26. iunge: *qua aui* i. e. quo omine.

IN ACTVS III. SCENAM V.

Pardaliscam apud Ter. imitatur Pythias Eun. 5. 4. a versu 21. *pro fidem Deum* etc. — 4. pro *factis* Scioppius *factu*, Acidalius *facta* legi malunt. Boxhorn. e vestigiis in MSS. deprendisse putat, scriptum fuisse *tanta factis modo mira, verbis modo, intus vidi.* Nihil forsan mutandum est, si iungas: *tanta* tam seu tot *mira veris modis* vere mira *factis modo intus* in iis, quae modo intus facta sunt *vidi* — 5. *integram* Lamb. explicat: a nullo alio susceptam; Boxhorn. vero rectius, opinor: *quae etiamnum flagrat:* ad terrendum enim Stalinonem dicendum erat, audaciam istam nondum esse fractam — 6. 7. eodem consilio de *percita* aliqua loquitur, et de gladio eius, quae animi inpos esset, in manu — 8. *Nam quid* quidnam — 15. post *timeo* signum exclamandi ponendum est, ne iungatur cum *hoc negotium*, quae verba iungenda sunt cum *quid est?* — 15. 16. *meraclo flore Libyco* meraco vino Mareotico — 16. *obtine aures* meas, vt caput labans erigere queam — 19. *excetra* vipera. Lipsius Plautum scripsisse putat *excetra tu*, vt Pseud. 1. 3. 82. reperitur; Camerarius vero in cod. aliquo pro *excetra* reperit *execrata* — 21. *numero* nimium cito *dicis* quereris de saeuitia mea, quam, nisi mox eloquare, expertura demum es. Sic Men. 2. 2. 13. *numero* huc aduenis ad prandium, nunc opsonatu redeo. Mil. 5. v. 7. *numero* hoc dicis. Merc. 4. 3. 37. *numero* purgitas. Poen. 5. 4. 102. cur *numero* estis mortui? — 29. *interminatur vitam* non puto iungenda. Post *interminatur* signum exclam. pona-

tur: ingemiſcens enim tacet paullisper. Poſt denuo loqui orſa *vitam* ſimilat, dolorem praepedire linguam — 33. *muſſitant* ſilentio latent. Sic et Mil. 2. 5. 67. *muſſitare* eſt: ſilere — 37. *deiurauit* ſancte iurauit — 38. 39. *me obcidet?* eodem modo infra v. 58. et ſuperius 2. 6. 13. — 40. *ſciens* vt mihi videris, *de via* lata *in ſemitam* anguſtam *degredere* aberras, mens amore praepedita et dicta linguae praepedit! — 44. 45. *perii* etc. Stalino ſecum, et 46 ſq. *ludo* etc. Pardaliſca ſpectatoribus dicit — 52. *obciſiſſimus* ſuperlatiuus comice conſictus, quo ſummum ſenex timorem prodit. Sic Men. 4. 3. 24. *excluſiſſimus* — 58. quod dicturus fuerat *nolebam*, conrigit τὸ *volebam* ſubiungendo *non* — 63. *effexis* effeceris — ingenuorum tantum erant *ſoleae*, mancipiorum *ſculponeae*, *anuli* illorum tantum *aurei in digito* quos geſtarent, horum *ferrei*: Benigne igitur liberaliterque Stalino Pardaliſcae promittit — 66. *adiutor* Olympio, *pompa* coqui mercede conducti, cum inſtrumento culinario, opſonatu.

IN ACTVS III. SCENAM VI.

1. *fur*. de furacitate coquorum mercede conductorum multa ſunt in Aulularia — *ſub ſignis* inter adiutores, quos tecum adducis — *ſentes* v. 2. quod tangunt, aut rapiunt, aut ſcindunt — 4. *eia* h. l. ridentis eſſe videtur — *ceſſo ire* ſtatim ibo — *magnifice* 4. 1. 9. cum corona, candide veſtitus. cf. 2. 8. 10. — *patriceque amiceque*, vt patres filiis, amici amicis aduorſum ire ſolent. Alii pro *patrice* malunt *patricie* patriciorum nobiliumque in morem — 5. *bone vir* ironice ſaepe vſurpatur, h. l. a Stalinone amice forſan, aut certe iocoſe adhibetur. Olympio autem, quod reſpondet *fateor* ſc. me bonum virum eſſe, hoc forte in mente habet, quod paſſurus erat, Stalinonem vſuram corporis vxoris ſuae capere — 6. *excuratus* intelligit Lambinus *exornatus*, vt Aul. 3. 6. 4. Megadorus Euclionem volebat nitidiorem eſſe in nuptiis filiae. Alii rectius, opinor, ſenem volunt reſpicere opſonium, quod Olymp. adferebat *lepide opſonatus* — 7. *Aha hodie!* mirum non eſt, me excuratum hodie incedere. Douſae autem Olympio deprecari videtur inpudicas Stalinonis adtrectationes, inmundasque oſculationes, quod ſequentia comprobant — *Fi! fi!* recepi e coniectura Gruteri, a Pareo iam receptum. Alii *ei! ei!* quod Gulielmo videtur imperatiuus ab *eo* — *foetet* Aſin. 5. 2.

44 et 78. an foetet anima vxoris tuae? — 9. *πράγματα μοὶ παρέχεις* odiosa mihi est amatio tua — 15. *nequam* ex vna iam scena hac adparet, Stalinonem fuisse hominem vnum omnium nequissimum — 16. *recreas me* morigerus mihi es? — Versuum 17. 18. 19. voces primae *intro ego*, *coenare*, v. 20. prima syllaba *Sa* et vltima vox *gladium*, et versus denique 21. prima vox *ancilla* in codd. desunt, et a Camerario sunt additae; versu insuper 20. pro *esse* legebatur *etiam:* quare diuersi characteris notam iis vocibus inprimendam curaui — 18. coena *ebria* lauta. Lamb. opipara, copiosa; Dousa: quae madeat, et percocta sit probe — 19. *barbarico ritu* adparatu persico, sumtuose — 20. *esse* coenare — *ego hic habito* morabor *hic* ante domum, donec coena parata sit: metuebat enim gladium. Pistoris quidem emendat *ego huc haud bito* (eo) nulla vero necessitate cogente — 21. qui gladius *inuitet* quo obcisura nos dicitur — 22. *scio* audio, esse potest — *sine* eam gladium *habere* — *mala merx* malus homo. Sic Cist. 4. 2. 61. mala merx hera haec est. Pseud. 4. 1. 44. illic mala merx est. Pers. 2. 2. 56. merx tu mala es. Truc. 2. 4. 55. o merces malae!

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. *Nemeae* in Argolide, in ludis Herculi ob leonem obcisum sacris — *Olympiae* in Elide, in ludis Iovi consecratis — 10. *laute exornatusque* quam laute fieri potuit exornatus — 11. *illae* Cleostrata et Murrhina — 18. *incoenem* non coenatum — 20. *estrix* auida cibi — *corbitam* nauem onerariam *cibi* plenam *comesse* comedere possunt — Addas iis potricem e Curc. 1. 2. 16. cui vindemia anni non satis est soli.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

Versus 1 ad 8. Stalino clamat vxori, quae intus mansit — 7. *veniamus* in villam *luci* ante tenebras obortas. *luci* vt *tempori* — 8. conuiuium *habuero* habebo, vt v. 2. *coenauero* pro coenabo — 11. *ipsa* hera mea, Cleostrata — 13. *cunctas* pro cunctaris — 16. pro *nullum* Dousa *nullus* i. e. non esurit. Conf. Merc. 4. 4. 4. qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo. Non moror Gruterum, qui ex Athenaeo suspicatur, Stalinonem dixisse *myllum* i. e. effigiem pudendorum muliebrium, e sesamo et melle fictam, quae Syracusis, Thesmophoriis perfectis, per

ludos et ſpectacula eſſet circumſlata — 18. *ſocerum* Olympionem iocoſe dicit. Quidam legi volunt *ſociennus* i. e. ſocius.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *Hymenaeo* deo nuptiarum — *Io!* hilare canentium vox — *io hymen hymenaee! io hymen!* cantus nuptialis initium. *Hymen* autem Donatus ad Ter. Adelph. explicat: membrana, qua eſt munita virginitas, quae primo disrumpitur coitu — 4. *haud ſitio* in Ald. eſt: *nunc haud parum ſitio.* Boxhorn. vult: *auide ſitio.* Gronovius: *an ſitio.* Camerarius et Lambinus explicant: ita vehementer eſurio, vt ſitim nullam ſentiam. At idem iam 3. 6. 6. dixerat: ego eſurio et ſitio. Forſan igitur h. l. *haud ſitio* explicandum eſt ex iis, quae v. 5. 6. dicit; tantum ſentio deſiderium cibi, vt ſitim amoris haud ſentiam. Hoc poteſt eſſe mentitus, at ſaepe tamen ſine Cerere et Baccho friget Venus — 8. *obcentem* ad fores, vt cunctantes moneam. cf. Curc. 1. 2. 57. quid ſi adeam ad fores, atque obcentem? — 11. pro *dirupi* reſtituendum putaui *dirumpi* quod primitus cuſas edd. et codd. habere fatentur pleros-que. Deleto autem poſt *Hymenaeum* commate, et poſt *licet* ſemicolo poſito, iunxi *licet dirumpi*, vt cum altero *dirumpi* iungatur *non eſt copia. Hymenaeus* vtrique *dirumpi* iungatur, et eſt prius *carmen nuptiale,* quod cantando dirumpi licet, poſterius *hymen* ipſe, quem *morbo* συνουσιασμῷ a ſe dirumpi, copiam nondum eſſe dolet. cf. 2. 5. 18 etc. — 12. *tenax* propoſiti h. l. amoris inpotens — 16. *oboluit* forſan ſponſa vnguentis. Obſcoenius alii explicant.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *Senſim adtolle pedes ſuper limen* noua nupta nec eius, vnde exibat, nec viri domus, in quam perducebatur, limen pedibus contingebat — 3. *vt potior pollentia ſis* vt viro ſis pollentior. Rud. 5. 2. 4. ne inpiorum potior ſit pollentia — 4. Legebatur *ſusciperet*, Canterus autem recte emendauit *ſuperetque* — Verſuum 5 ad 8. priores voces, *noctuque, malo, tace, perii iſtae facient* in codd. non ſunt, a Camerario dextre ſubpletae — 7. *quae res* quare non taces — 8. *malae* ancillae peſſime vxori meae praecipiunt — 12. *inperco* i. q. parco. Parcito venerei conflictus inperitae — 13. *abſceſſit* ancilla — 15. *vercs-*

lum a ver — 16. *meus fructus est prior*, ego eam amplexabor prior — 19. *mea uxorcula* exclamat Olympio prae dolore, nam 20. *institit plantam* pedem mihi pede suo pressit — *iocabo* pro iocabor, et quidem *quasi* iocabor, speciem iocantis praebebo, quo mihi sit mitior — 21. post *nebula haud est mollis* Lambin. infarsit *aeque*, et post *atque huius* alii addiderunt *cutis est*. Cutem eius Stalinonem non credo adtigisse, quae Chalino vix fuisse potest mollis; sed timidus adhuc laudat Casinam, qualem saepe domi suae viderat, non, qualem palpando repererat esse. explico: nebula non est Casina mollior — 22. 23. inmodestior Olymp. mox poenas dat rusticitatis *hei misero mihi!* contrectaturi enim *papillas*, *pectus cubito* vehementer *agit* tundit — 24. 25. laudat igitur Stalenio suam quidem modestiam, villicus vero *vaha!* quo 26 *valentulam* eam miratur, opinione sua validiorem, quippe quae inpudentius adcedentem *paene exposiuit* exposuit i. e. deiecit, prostrauit *cubito*. cf. Truc. 3. 1. 14. — 28. Vt Asin. 3. 3. 86. *i sane bella belle*, et Curc. 4. 2. 35. *sequere istum bella belle*, sic hic *bella bellatula*. Dousa autem legi vult *belle* sensim, ne ad inferum limen obfenso pede inpingas *bella tu mea* vt Rud. 2. 5. 6. *mea tu bella* est. Mallem vero ex edd. vet. reponere *bella bellatura* quae Olympioni satis negotii facesses.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *adceptae bene et commode* laute hilareque coenatae. Obsequuta enim in hoc quidem Cleostrata marito suo erat, 4. 2. 1. iubenti: *si sapitis*, *vos tamen coenabitis*, sed ancillas quoque, fraudis suae adiutrices certe, ventres distendere passa (4. 1. 19.) — eximus *intus*, vid. not. ad 2. 5. 43. — 4. *quod reliquum est* vmquam postea — 5. *Chalinum* pro *Chalinus*, *nouus nuptus*, *quid agat*, *cum* more graeco. — perquam iocose Chalinus vocatur *nouus nuptus*, quod Olympio putauerat, eum esse Casinam sibi nuptam — 7. *obtunso ore* pugnis caeso *progrediri* progredi — 12. hoc sequentibusque versibus quater e V. C. interiecti asterisci prodere videntur, aliquid deesse, Pall. vero Codd. lacunas vix adnoscunt nec edd. vet. — 11. 12. *qui* Olympio *praebet illi* Stalinoni *praesidem* superiorem *locum* qui ei principatum nequitiae concedit, quo ipso Stalino est nequior — 12. 13. *hic esto* i. e. istic adstato (Aul. 1. 1. 17.) — 13. *qui* vtervis Olymp. aut Stal. — 14.

ſpectato intus in domum meam *quid intus* Stal. et Olymp. *agant* — 15. *pone me* latens, quae verba tribuo adhuc Murrhinae — 16. *et illi* illic, a me tectae — *voſtra foris* in Alceſimi igitur, vacuas adhuc factas, aedes propinquas noua nupta, quae putabatur, erat perducta.

IN ACTVS V. SCENAM II.

Vide Argumentum de iis, quae deeſſe videntur.

2. *tantum* tam valde *ſuperauimus* omnes mortales. Iſ. Pontanus autem explicat *ſuperfuimus*, quae lectio eſt Mſſ. Pal. Maluit igitur Pont. pro *tantum* legi *tanto*. Prior autem lectio, fatentis, ſe peccaſſe, ſequentibus eſt conuenientiſſima. — 3. *pudeo* pro *pudet me* raro obcurrit — *inridiculum* Lamb. disiungi vult *in ridiculum*, quod Caeſar *inridicule* dicat pro *non ridicule*. Sed et Poen. 5. 4. 10. eſt *inridiculo* habitae — 4. me turpiter feciſſe, nouum non eſt, ſed me nunc pudere, turpiter feciſſe, id quidem eſt nouum — 5. *itero* narro — 6. in codd. poſt *intus* ſunt modo literae *tu* quod veteres edd. expleuerunt *tuli*, Camerarius autem *turbaui* (quas turbas dedi Ter. Eun. 4. 3. 11.) — 9. *ſenex abs te decumbem* mutat Lamb. *ſenex apte decumbam*, quod Pareus adripuit, atque ex reliquiis trium verſuum ſuum nonum ita dedit: *conloco, fulcio, mollio, vt prior, quam ſenex, apte decumbam* — 11. pro *Tardus* Palmerius mavult *Taurus*, quam coniecturam adiuuat Horatii *taurus, ruens in Venerem*. Pareus verſum ſubplet de ſuo: *Tardus eſſe illico coepi, quoniam* metui mihi a ſene — 12. Pareus ſubplet: *reſpecto identidem*, adſit *ne ſenex* primus capiat *illecebram ſtupri* — Verſus autem 14 videtur integer — 17. *forem obdo* claudo. Ter. Eun. 3. 5. 55. peſſulum oſtio obdo — 23. *nam debuiſti* Lamb. ſubpleuit: *poſtquam decubuiſti*, Lipſius, Palmerius *quando habuiſti*, Scaliger *qua indehibuiſti* — 26 ad 29. horum verſuum e reliquiis quid extricari poſſit, periculum, cui libet, faciat; cohaerere videntur cum ſequentibus — 34. quos fructus calamitas adtigit, vegrandes ſunt, grandia autem vocabantur τὰ ἐναυξῆ, grandes fruges ἐναλδεῖς — 40. *id, qui eſtis* naturam, qua feminae eſtis — 41. *illum ſaltum* naturam muliebrem — 42. *cubitiſſim* cubans — 51. *praefiſcini* non inuideo ſeni eadem gaudia — 54. *adita eſt vobis manus* inanis reddita eſt ſpes veſtra. vid. Aul. 2. 8. 8. — 55. *numnam illa* Caſina; meticuloſus dicit, validiorem ſe expertus.

IN ACTVS V. SCENAM III.

Versu 1 ad 15. Stalino, qui praesentes non videt, secum. Versu demum 16 ab Olympione reuocatur, fugam parans. 1. *ardeo flagitio* flagitium me commisisse doleo maximum — 10. *ea* Murrhina *dux vxorem*, meam inpulit, fallaciam excogitauit, adiuuit — 16. *protinam* v. Curc. 2. 3. 84.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. 2. 3. Recte Pistoris hos tres versus Chalino tribuit, habitu muliebri ex aedibus Alcesimi prodeunti, Stalinonemque quaerenti *vbi tu es?* — *mores Massilienses* quo sensu Stalino dicatur *colere*, non reperi a quoquam ita exponi, vt, quibus Massilienses, prae ceteris ciuitatibus opibus adfluentibus, diffamati fuerint vitiis, inde adpareat. Mihi quidem isti *mores* non ab vrbe *Massilia*, sed iocose a *mas* dicti videntur *Massilienses*. Sensus igitur est: qui eos mores colere postulas, vt pro femina *mas* ducatur vxor, quo eodem sensu Chalinus 3. 1. 6. vocabatur *nouus nuptus*. Eiusmodi fere iocum reperies Capt. 1. 2. 57 sq. vbi vide notas — 2. *subicitare* i. q. subigitare — 4. licet ad *scaeuam* audiret latrare *canem*, ei tamen obcurrere mavult, quam vxori rixosae — 6. *quid fecisti scipione* etc. vbi perdidisti scipionem et pallium? — 7 et 11. Pardalisca memorem se ostendit eius, quod Murrhina 5. 1. 13. iusserat — 8. *Casina sum* in codd. deest, debeturque Camerario, et ita, vt, licet Plautinum non sit, Plautini tamen fellis plenum sit — 10. in *Bacchas* incidi, eae me spoliauerunt — 11. *nunc* hoc anni tempore *Bacchae nullae ludunt* non est Bacchanalium tempus — 15. *nam pa.* palam est — 16. *illius* Casinae — 17. pro *obpressisset* Camerarius recte *obpressi* — *istaec dicta*, *quae* eas res, quas me fecisse *dicitis* — 22. *amasso* amauero — *obcepso* obcepero, tentauero — 23. hic versus putatur spurius, quod nihil aliud dicit, quam, quod v. 22. dictum erat: sed qui veniam delicti inpetrare cupiunt, non raro iterant promissum, se posthac tale quid non esse admissuros — 26. *propero* e coniectura Gulielmi, ob eam caussam, e qua v. 27. Cleostrata statim veniam dat, vulgari *prospero* praeferendum putaui — 31. *insignite* quod vix vlli vmquam nouae nuptae adcidisse puto.

G R E X.

2. 3. Murrhina, quae vicinae ancillam parum adhuc curauerat, et forsan ne viderat quidem, quod Cleostrata

eam cubiculariam potius circa se habuisse videtur, quam foris seruitio eius vsa, nunc, quum herum maiorem minoremque, villicum armigerumque, atque ita omnes mares, quibus vlla ostendebatur eius potiundae spes, amore eius captos audisset ardentissimo, mulier non fuisset, si videndae noscendaeque eius facta non esset cupidissima. Vbi autem adolescentulam viderat, vultu adeo modesto atque venusto, vt nihil supra, vbi ante sedecim annos expositam audiuerat, non poterat non filiae suae meminisse, eodem tempore expositae. Chalinus autem Prol. v. 40 ad 44. non expositam infantulam repererat iam relictam, sed mulierem, quae exponebat, vt sibi eam daret, exorauerat; quid, si mulier ista adhuc vixit, Chalinumque agnouit, quid certius erat, quam, Casinam Alcesimi Murrhinaeque esse filiam, et, nisi heredem vnam, at pro re tamen sua dotandam? quid erat igitur, quod inpediret, quo minus Euthynicus eam vxorem duceret? Restitue, Plaute, pontem interruptum Prol. 65. 66. Euthynicus reducendus est.

COMMENTARIVS

IN PLAVTI

CISTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *antidhac* antehac — *creui* persuasum mihi habui, iudicaui. *Cerno* enim putatur esse κρίνω — 4. *ite habitum* operam dare, vt habeatis. Sic Pers. 1. 2. 11. *ire ereptum*. vid. v. 39. — verba 5. *nisi* ad *arbitror* v. 6. abesse possent, nihil certe aliud dicunt, quam proxime antecedentia — 6. *omnibus relictis rebus* laudat celeritatem et sedulitatem. Epid. 4. 2. 35. — 7. *frequentem* adsiduam — 9. *istoc pretio* prandio — 10. *frequentare tibi* frequentes, saepe praesentes tibi esse — *vtiles habere* operam tibi praestare — 14. vt vobis, quibuscumque in rebus, gratum facere coner — 18. in plerisque codd. legitur *nisi disciplina* mos ministrandi, ad quem tuos adsuefecisti. Cod. autem Pal. sextus habet: *discipula* pocillatrix tua.

Cod. denique Bern. Saraceni *nisi displicina*, quae lectio Meursio vnice adridet. et mihi quidem haec perquam comice conficta vox Plauto videtur dignissima: *nisi vnum displicuisset*, nihil apud te fuit, quin placeret. Cuius vocis elegantiam qui non adsequebantur, *disciplinam* aut *discipulam* posuerunt. Reponendam putaui — 21. *infuscabat* vini generosi vim addenda aqua minuebat, colorem vini aqua perdebat. Sic Mil. 2. 6. 46. *infuscare* est turbare, perdere — 24. *hunc ordinem* meretricium — 28. *iunctam* vinctam — 29. *si*, tametsi imitemur inter nos earum coniunctiones — 30. tamen viuimus *cum summa inuidia* matronarum, pessime nos oderunt — 31. volunt, nos in clientelam earum nos commendare — 32. *nostra copia* explicant alii: venustate nostra, inlecebris, artibus; Gronovius: per nos ipsas. — 33. *suique* auxilii *omnium rerum* in omnibus rebus *indigere*. ταυτολογία in ore mulierculae non mira potest videri — 35. tam superbe nos tractant, vt *abiisse* ab iis gaudeas, et non nisi *inuite* eas adeas — 36. *palam blandiuntur* nobis praesentibus blandae, *clam* absentibus — 37. *aquam frigidam subfundunt* criminose de nobis loquuntur, amatorum animos a nobis conantur abstrahere. *subdole* et ita nos decipiunt — 38. cum suis viris *solere*, consuescere, rem habere — 39. *suas* maritorum suorum — *eunt depressum* id agunt, vt nos deprimant — 42. *ex patribus conuenticiis* cum multis viris conuenientes, ipsae, e quo eorum conceperimus, nesciae. Camerar. et Gronov. legi malunt *commentitiis* — *superbiae causa* explicandum putarunt: contumeliae causa. Sed ioci tantum causa adiectum a muliere est, quae, quantopere erubescere didicerit, abusus verbi *nubere* v. 45 sq. satis superque ostendit — 47. *lugubre* aduerbialiter: misere! — 49. haud me poenitet, te educasse, et ad quaestum meretricium compulisse — 50. pro *Hecata* cum Dousa edd. que vett. legendum est *Hecale* aut *Hecala*, vt Plautus pro Circe, Niobe habet Circa, Nioba. Vt vero inter mares *Irus*, sic inter feminas *Hecale* paupertate dicitur obpressa fuisse summa. Ovid. Remed. 747. Apulei. Met. 1. Plin. H. N. 22. 22. Sensus est: in senectute olim non magis, quam in praesenti florente aetatula tua, inopia cruciabere. Prospectum in praesenti iuuentute aliquid vult, ne, inmutata forma, viuat deserta. Ter. Heaut. 2. 3. 8 sq. — 53. Ignauis precibus fortuna repugnat. Ovid. — 54. *Inter istaec verba* me cum matre haecce

confabulante — 56. *abhorret* absolute positum: abest. — 57. *munda* ornata — 60. *mihi exercitum imperare* dolorem adferre, qui animum *exerceat* meum — 64. *stultitiam* doloris tui causam *facias sepelibilem* ex animo eiicias — 67. *cordolium* dolor cordis, legitur et Poen. 1. 2. 86. Philenium Asin. 3. 1. 34. exprimit: hic animus obcupatus est, quid faciam! — 71. cf. Amph. 2. 2. 1. — 75. *amor in me peculatum facit*, depeculatur, spoliat me ita, vt, prae amore vnius cuiusquam viri, reliquos viuos omnes nequeam amare — 77. *spissum* tardum. *Veniet! amanti spissum verbum est* diu saepe exspectandum est, donec veniat! — 82. 83. vt *oppidum fortunatum*, opulentum, multis defensoribus eget, sic meretrix multis, qui alant locupletentque eam, amatoribus — 93. pro *conspicillo* seu *conspicilio* legendum puto e Mss. Lang. *conspicit*, *illo* e loco *consequutus est* etc. — 94. *insinuauit* versu 91. addebatur *se* — 96. *vt* quantopere *ego illum vorsarem* spoliarem! — 98. *adsimilare amare* amorem *oportet*. Ter. Heaut. 2. 2. 125. arcte tractandus est vir — 99. *melius illi* etc. Ter. Hec. 1. 1. 10 sq. nemo ad meretricem venit, quin ita paret sese, abs ea vt blanditiis suis quam minimo pretio suam voluptatem expleat — 102. *cognata* Ter. Phorm. 1. 2. 75 sq. lex est, vt orbae iis, qui sunt genere proximi, nubant, et, illos ducere, eadem lex iubet — 105. *nihil amori iniurium* periurium *est*. Solent amatores inescare, et deinde fallere, periuria nihili pendentes — 117. *amiculum sustolle* ne incedas negligentius — *trahi* σείρεσθαι, defluere — *trahor* inuita ad matrem. Alii explicant: amore Alcesimarchi.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *saburrare* onerare, proprie (naues) arena, h. l. cibo — 7. *onusta* cibo, i. q. v. 2. *saburrata* — 8. *flore Liberi* vino generoso — vers. 7 ad 10. in parenthesi sumantur positi — 11. *ei* adolescenti v. 6. — 12. *is* adolescens *hanc* Silenium — 17. *quod* vtrumcumque, seu puer esset, seu puella — 21. *peperit* vt v. 17. *subposuit sibi* se peperisse similauit — 23. *quae malum quaerunt sibi*, quae vere pariunt, quod non optauerant, quare infans iis *malum* est.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Auxilium, deus aliquis, extra argumentum adhibitus πρόσωπον προτατικὸν — 7. *perputem* exponam — 13. ioca-

tur in verbo *peperit*, quod aufugiebat ob puellam compressam — 27. *facta morigera est viro* cui mors eius euenit exoptata. *Cognatam* quippe non amore, sed legibus coactus, duxerat — 28. *iusta* funebria — 31. *et eam* etc. non intelligendum est: postquam duxerat, cognovit demum, esse eamdem; nouerat, quae ea esset, quam compresserat. Eam ipsam ob caussam, vxore vix sepulta, Sicyonem adparet mercatorem properasse, vt, quam olim compressam amabat adhuc, vxorem quam primum duceret — 39. *ex insidiis* loco, vnde speculabatur, ab hippodromo 2. 3. 7. — 41. *vt expungatur nomen* e numero debitorum, vt meo Prologi officio plane satis faciam. *ne quid debeam* idem significat — 43. *is* adolescens, Alcesimarchus — 54. *vt vobis* etc. scripta igitur videtur fabula sub finem belli punici secundi.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. inter artes, quae ad excruciandos homines excogitatae sunt, amorem credo esse primum — 2. meopte exemplo compertum hac de re habeo. Cas. 2. 3. 8. iisdem verbis vtitur, nisi quod pro *ne foris quaeram* habet *magis, quam ex auditis* — 3. *antideo* anteeo *cruciabilitatibus:* prae ceteris hominibus ego mihi miseriis ex amore ferundis videor natus — 4. *versor in amoris rota* incertissima experior eius esse gaudia — 5. *differor* in diuersum feror — *mens animi* a Plauto aliisque bonis scriptoribus saepe leguntur iuncta. Bacch. 3, 4. Epid. 4. 1. 4. Aristoteles: ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ — *nubila* perturbata — 7. *ita mihi omnia ingenia sunt* hoc plerorumque amantium solet esse ingenium — *mihi* vt saepe παρέλκει — 8. *lassus* cum genitiuo *animi.* Sic et Horat. 2. Carm. 6. v. 7. 8. lassus maris et viarum militiaeque — 8. 9. 10. criminosa in amorem verba congerit, vnum id deplorans, quod v. 11. exprimit: *maritimis moribus* amor *mecum experitur* e tranquillo in tempestatem repente coniectus horreo! Haec ipsa erat *rota amoris* de qua v. 4. — 12. *nisi quia non eo pessum* pergit in tropo, a nauigatione depromtos saeuissimis iactor fluctibus, modo nondum obrutus submersusque — 16. *Lemniam* putant a Melaenide dici inridente, quod Lemnii eo tempore rusticitatis vitio male audissent. vid. Truc. 2. 4. 4. sed Lemni natam vocat *Lemniam*, vt Silenium 1. 1. 102. *Lemniensem*, quam alio nomine nesciebant adpellare — 17. *factione* potentia.

Aul. 2. 2. 50. — 19. *ius iurandum nostrum* mea quidem filia non fefellit tibi datum — 21. *di me perdant* iungendum cum vers. 22. — Melaenis autem malitiose interfatur *quodcumque* etc. et ego velim, deos te perdere — 26. *abi quaerere quaesitum alios, vbi* apud quos *iurando* iuri iurando *tuo* etc. Nonnulli codd. habent *quaerere* — 27. *tessera* hospitalis, e materia fragili, cuius vtrique hospiti erat dimidia pars, quam qui confregerat, alteri hospitium putabatur renuntiasse. Hoc quidem loco non de hospitio sermo est, sed de fide ab Alcesim. violata — 29. *inter nouam rem* quae nunc inter nos agitur, *verbum vsurpabo vetus* vetere respondebo tibi prouerbio — 30. est ea formula amicitiam renuntiantium — 31. pro vulgato: pro me *responsa* tibi, Scioppius mavult *responsas*, Gronovio aliisque non paucis viris doctis adprobantibus. Vt v. 32. roganti: *non remittes?* dicit *scis*, tu dicis, sic hic ad *non remissura* dicit *responsas*. Permultis Plautus locis eodem modo interrogantes amolitur. Cas. 5. 4. 13. *Ol. times. St. ego* ne? *Ol. haud mentire*. Rud. 2. 3. 11. *Tr. venit? Am. vera praedicas* etc. — 33. *commentor* meditor alias res — 35. *Mel. ne roges*, quid Melaenis agam? sed animum potius aduorte, vt scias, quid tu, Alcesimarche, agas! — 36. *dii superi* οὐράνιοι, *inferi* ὑποχθόνιοι, *medioxumi* χθόνιοι, Graecorum δαίμονες. *Medioximus* i. q. mediocris. *dii medioximi* censebantur diis summis et sui ratione, et loco, et potestate minores, hominum vero natura maiores. Pro *Medioximi* Meursius in cod. vetere legit *medigrumi*, a *grumus* locus editior — 37. 38. 39. Iuuenis inducitur errans; Iuno enim non filia, sed soror et vxor Iovis, Saturnus non patruus sed pater, Ops non auia sed mater putabatur Iovis atque Iunonis; Melaenis igitur bis eum conrigit — 41. *tu me delenis* mentem mihi adimis — 46. *dii patellarii* quibus colendis in patellis adponebantur epulae, Lares, Penates — 46 ad 51. oratio amatoris irati nimium quantum perturbata est. Iuraturus fuisse videtur *per sauium Silenii* nisi ea remittatur, se, ante crastinam lucem, et eam, et matrem, et se ipsum esse obtruncaturum — 49. *primo luci* gen. mascul. vt Aul. 4. 10. 18. *luce claro* — *ambo* pro *ambos* saepius obcurrit. h. l. *ambas* dicendum erat, matrem et filiam, sed et Merc. 2. 1. 7. est *ambo* pro *ambae* caprae — 50. *pedatu* inpetu *tertio*, sc. te filiamque tuam si obcidero priores, me ipsum addam inpetu tertio —

efflixero obcidero. Afin. 4. 2. 9. — 59. *et illud paueo* amens Alcefimarchus ne quid faciat, *et hoc formido* quid hic adferat, qui curfum huc contendit.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *Anum* lenam, Gymnafii matrem — 2. *miferrimam habui* mifere cupienti effugere percontando non deftiti inftare — 3. *fibi moderatrix fuit* linguae fciebat moderari, ne excideret ei, quod prodidiffe nollet — *inmemorabilis* quae in memoriam ei volebam reuocare, fe prorfus non meminiffe fimilabat — 5. *admoenire* oppidum Pfeud. 1. 5. 150. eft: machinas admouere oppido capiendo; h. l. dolo eam capere, fallaciis taciturnitatem eius fuperare — 6. *vt diceret,* quae feruus fcena fq. herae narrabit. *dolio vini* nihil fuiffet exfculpturus. Veriorem caufam, qua anus mota rem prodidit, vide in fcena 3 a verfu 24.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Melaenis ad verfum 52 ex obculto fermonem Phanoftratae et Lampadifci captat, et, quae interibi loquitur, loquitur fecum — 3. (ago) *quod gaudeas* laetum tibi de filia tua adfero nuntium — 7. *hippodromus* curriculum equorum, vbi de pernicitate curfus certatur, citra pugnae fimulacrum — 9. *falit* palpitat — 13. *vtinam* tu, Phanoftrata, *audire non queas.* — In verfibus 14. 15. verba nonnulla adparet intercidiffe, quae alii aliter conati funt explere; hiftoriae autem particula, quae cum verbis fimul periit, ab interpretibus, quos fcio, neglecta fere videtur. Seruum adparet ad verfum vsque 21 verba ad Gymnafium facere, eamdem eam effe putantem, quam, a fe expofitam, a Lena viderat auferri. Hanc vero quibus in aedibus conuenit? et qua re deceptus expofitam iftam, quam quaerebat, eam effe, perfuadere fibi potuit? Lena quidem a Silenio exorata, vt Gymnafium apud fe, abfuturam domo, triduum feruare pateretur 1. 1. 106 fqq., filiam in aedes eius 1. 1. 121. quae Alcefimarchi aedes erant 4. 2. 87. intro abire iufferat, et deinde in via fcena 2. apertius ad fpectatores v. 26. loquuta, abit v. 29. domum, quod, nude pofitum, eft: domum fuam. Silenii vero in aedes non ita multo poft reuerfam oportet effe, nam claues filiae fciebat traditas 1. 1. 113. vt, quidquid effet libitum, poffet promere. Dixerat autem 1. 1. 46. filiam nocte proxima nupturam: quare, ne damno adficeretur 1. 1. 108, ipfa iuit, ad amatorem filiae, quo veniret, certiorem faciendum.

Ibi tum Lampadiſcus vidit exeuntem lenam ex aedibus Silenii, quae proximae erant aedibus Phanoſtratae 1. 1. 102. quare inde mönſtrari digito poterant *ex aedibus hisce* 2. 3. 4. Agnitam ſeruus anum per vias ſtatim ſectatus habet miſerrimam 2. 2. 1. ita vt, quum aliter effugere non poſſet, Silenii in domum, quamuis inuita ſe reciperet. — Redeo nunc ad ſcenae 3. verſus 14. 15. *Pergo* Lamp. dicit, i. e. ſequor anum eam in domum, *illa* lena filiae paucis dicit, quid rei ſit, Silenium enim, vnde orta eſſet illa, ignorabat 1. 2. 26. — ** *dictis* ſeruus, quum Gymnaſium audiſſet filiam a lena dici, eam putans eſſe, quam a ſe expoſitam illa ſuſtulerat, adloquitur Gymnaſium: ne credas eius *dictis; illaec te anus fortu* *** *ſeras vocat fortuito* inuentam, filiam, ne ſe *deſeras, vocat* — 19. *talenta magna*, attica, *magna* vocantur non de pluribus, ſed pretioſioribus minis, quam minae erant talentorum Neapolitanorum, Rheginorum, Siculorum — 20. *ex Tuſco modo* quaeſtu meretricio. Lydorum, qui pars Hetruriae, filias ex meretricio quaeſtu dotem ſibi comparare ſolitas, tradit Herodotus. Forſan vero modo *Tuſcum vicum* Plautus reſpexit, de quo Curc. 4. 1. 21. — 23. *vt ſit* qualis nunc ſit — 24. *illam* Gymnaſium *ſuadela* nobilitatem, diuitias promittendo — 24. 25. hic vnus Gymnaſii amittendae metus veritatem lenae extorſit — 28. *amicae* Melaenidi — 37. de Gymnaſio nunc a Lampadiſco ſecura, Melaenidi quoque Silenium cupit ſeruatam, *obſipat aquam*, adſpergit, vt recreet me, cui animo male eſt. vid. Amph. 5. 1. 6. A *ſipo*, iacio, vnde *disſipo* — 39. *periiſti* fruſtra conaris me fallere. — *Ne hercle hoc longe deſtiti inſtare.* Sic e codd. tribus Pal. expreſſus ſolet locus dari, quem, quod ceteri libri, ſcripti excuſique, valde variant, omnes cenſent eſſe mendoſum. Prout vulgo interpungitur, Lamp. *deſtitit inſtare*, quem tamen in vrgendo perſeueraſſe res ipſa loquitur. Poſt *periiſti* vero, quod Lenae adhuc dicit, pone punctum, ſeu potius ſignum exclamandi. A *ne hercle* pergit ſeruus herae narrare, et poſt *longe* punctum delendum eſt. *Ne* eſt pro *non* vt ſaepe. Trin. 2. 4. 82. eſt: decedam *non hercle hoc longe*, vbi Lipſius mauult *hoc vngue* i. e. vnguem latum, vt Aul. 1. 1. 18. eſt. Moſt. 2. 1. 46. Delphio ſuadenti: abeamus hinc nos; Tranio reſpondet *non hoc longe* vbi etiam nonnulli malunt *hoc vngue.* Sic hoc loco non quidem pro *longe* pono *vngue*, ſed δεικτικῶς tamen adcipiendum puto. vngue, aut alia

qua minima re monſtrata, dicit: *ne hercle hoc longe deſtiti inſtare vsque adeo, donec* — 41. *monſtrare* monſtraturam eſſe — 45. *conuenire* oportere — 46. *fac me conſciam* eorum, quae, ſi venerit, porro expiſcatus ex ea fueris — 47. quid *nunc* interea — 49. *ne in quaeſtione mihi ſit* vid. Capt. 2. 2. 3. — 52. *domum* addituri: filiam tuam reducem; ſermo a Melaenide interrumpitur — 57. *in diuitias maximas* cum dote ſumma — 60. Melaenidi quidem aenigma non poterat non videri; lectori vero ex Act. 1. ſc. 3. omnia ſunt clara, et mox per Lampadionem amplius declarabuntur — 67. *medioxuma* media, qua poſt Phanoſtratam compreſſam Lemni in matrimonio habita, ibique mortua, eamdem Phanoſtratam vxorem duxit — 70. *confragoſum* haec, quae inter ſe repugnant — 74. *proiici* exponi — 76. *poſtibi*, poſtea. Si duae eſſent voces, dicendum fuiſſet *poſt hic* Sicyone. Reperitur etiam *poſtibi* Poen. Prol. 108. Rud. 3. 1. 8. et 4. 7. 37. — 77. *puellam* a me expoſitam — 78. *ſupina ſurſum in coelum conſpicis* mirabunda oculos in coelum vertis — 81. *intellexes* intellexiſſes — 82. *ingratiis* velim nolim.

IN ACTVM III.

2. *quoiam* cuiam, quorum — 9. ab hoc verſu incipiunt nonnulli actus 3. ſcenam 2. — Interfecturus ſe Alceſimarchus eſt, ſed pedetentim tamen, id quod tutiſſimum eſt — 10. *vtrum hac* etc. dubius eſt, vtrum a dextra, an a ſiniſtra parte, latus feriat! — 15. *iſtuc ſeuerum facere* tam crudeliter in te conſulere? interimere te? — 17. *adglutinandum dabo* amorem noſtrum nuptiis conglutinabo. Ter. Andr. 5. 4. 10.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. *excruciabilem* quae me magis excruciauerit, quam illa lena. Alii: cruciatu digniorem — 2. quantopere volebat ea infitias ire, quae falſa erat antea! — 5. *faciundum eſt puerile officium* ludam cum crepundiis iſtis, quatiam ea, et ſonitum dabo, vt pueri ſolent — *conquiniſcam* inclinabo me *ad ciſtulam* tollendam — 16. *non caſſa memoro* non inania ſunt, quae loquor. *nux caſſa* quae putamen habet, nucleo caret.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. Hoc me *animi miſeram habet*. Mil. 4. 2. 76. *miſeram animi* excruciat. Truc. 2. 7. 36. *animo* homo *ſuo* eſt *miſer*. Epid. 4. 1. 1. *miſer ex animo* eſt — 4. *petulantia*

quae vox Acidalio non temere erat suspecta, si genuina est, posita est pro incuria seu negligentia — *quae in tergum meum ne veniat, male formido* Taubmann. explicat: valde metuo, ne petulantia mea caussa sit, vt virgae in tergo meo sint *petulantes* — pro *veniat* Acidalius recte forsan *eueniat*, vt Ovid. dicit: *inque caput* nostrum dominae *periuria* quaeso *eueniant* — 8. *mi* homines, *mi* spectatores, singularis *mi* pro plurali, vt saepius — post versum 11 paullisper tacuit, exspectans quasi, vt respondeatur — 12. non sum *scitior* certior — *fatigem* me, adclamando iis — 13. qui e malis mulierum fructum capiunt oculis — pro *qui semper malo* alii legunt *super* de *malo* — 14. *noscitabo* vestigare conabor eum, qui cistellam abstulit — 20. *intus* in pectore *paueo* pauore consumor, *foris formido* verbera metuo. Taubmann. Malim tamen explicare *intus* in aedes, ad heram intrare *paueo*, *foris* hic in via *formido* quid me maneat tandem — 21. *illo* intus, sunt homines *miseri* si cistellam audiuerint esse perditam, *ille, qui habet, laetus* est, de re, quae ipsi nulli vsui est, mihi foret vtilissima. Sic vna eademque res alteri potest maximi, alteri nullius momenti esse. Gulielmus pro *illo* ponit *hillo*, ob rem nihilam alii saepe miseri sunt, alii laetantur — 24. *ago secius*, segnius, socordius, mecum fabulando cistellam non reperiam — 26. *astute augura* more augurum omnia loca adtente perlustra — 29. *soccis* vtebantur actores comici — 31. *turbo* ventus in puluere vestigia disturbauit — 33. *concilium fuit* plures congressi sunt — 36. *actam rem* incassum laborem — *meum corium* vna *cum cistella* periit, virgis lacerabor. Epid. 1. 1. 84. corium perdidi — *quaerere* adquirere, tollere — 46. *nostra est* ex qua, quod volumus, scire possumus — 50. *nostram rem fabulatur* suapte sponte narrat, quae nos scire magnopere cupimus — 51. Lambinus *oportet* positum putat pro *necesse est*, quod illud officii sit, hoc necessitatis; sed, licet *necesse est* numquam sit officii, *oportet* tamen saepe numero reperitur esse necessitatis. Poen. 5. 2, 70. seruum te esse oportet et nequam et malum. Cic. pro Rosc. Am. 22. exstent oportet vestigia c. 24. adcedat huc oportet odium etc. — 54. *mihi cibus est* adtente audiui; tam parum, quae dixisti, neglexi, quam famelicus cibum. vid. Aul. 3. 6. 1. — 55. *inter rem agendam istam* quod eamdem rem nos iam agimus, de qua tu fabulabare — 59. *quaedam* explicant: praedatrix cistellae; inscia vero, a virone an a femina

ablata sit, per *quaedam* intelligere mihi videtur *cistellam ipsam*, quam v. 65. sibi euolasse queritur; quare, quod non statim aperte loquitur, *callidam* seruus v. 61. putat — 60. qui abstulit *damnum adfert alienum* aliis, moerorem *familiarem* Silenio, eiusque parentibus — 61. *mala merx* vid. Cas. 3. 6. 22. — 63. *inuoluulus*, eruca, seu vermis, qui pampini folio se inplicat — 66. si cistella fuit auis, in caueam inclusam ferri oportuit. Pro *in caueam latam* Palmerius legit *incaueatam* — 67. *mirum, quin* inridet de praeda loquentem, *mirum* scilicet *quin* quod non *grex venalium* seruorum *infuerit vna.* vid. Amph. 2. 2. 118. *mirum, quin* te aduorsus dicat. Most. 2. 2. 62. Trin. 4. 2. 125. — 69. crepundia *vna*, nihil infuit, praeter crepundia — vt Lamp. praeit cum suo *quidam*, sic Halisca ad concinendum cum suo *quaedam* promta statim est — 74. *in nulla opera gratuita est* nemini operam dat, nisi mercede emtus — 75. Haliscae, seruo responsurae, Phanostrata dicit *commoda loquelam tuam* responde mihi, loquere mecum, id quod *tibi nunc proderit* — 82. *cito* quid sibi velit, eo quidem, quo legitur, loco, non video: mallem in codice aliquo legi *scitor* — 86. *hic in proximo* monstrat domum — 88. nae . . . plura dicturum hera iubet tacere — 90. *adtulit* numerus, conuenit, eoque ipso adtulit, reddidit tibi filiam. — 91. *meam* cistellam — 92. *quaero tertiam* iocatur, intelligit puellam mihi. Famosa forsan tunc temporis puella quaedam Romae erat, cui nomen erat Tertiae — 94. *aequum est tenere* vtrasque nos *per fidem quod creditum est* me scilicet manu ferre cistellam, te, reticere, quae fassa ego iniussu herae sum — 95. *ne bene merenti* mihi de te *sit malo benignitas* in tergum meum vertat — 100. 101. Vtroque serua prudenter sibi prospicit, nec gratiam herae praereptura, et sua manu cistulam redditura.

IN ACTVM V.

4. *liberorum esse amplius* filiam, quae perdita videbatur, mea opera esse repertam. — 4. 5. Demipho se, quod Lamp. dixerat, alio quidem si diceretur sensu, iocatur valde deprecari. — 8. Hoc quidem, relictis aliis rebus omnibus, agendum puto.

GREX.

4. Histriones seruos, qui in actione deliquissent, vapulasse constat — *postrema in comoedia* peracta ea.

COMMENTARIVS IN PLAVTI EPIDICVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Prologo fabula caret, cuius vice Thesprio fungitur, πρόσωπον προτατικὸν — 1. *prehendit*, Gulielmus *reprehendit*, retrahit. — 2. *Familiaris* conseruus, eiusdem familiae — *odio es* remoraris me — *nimium familiariter* licentius, quam ignotus auderet — 4. auribus non vtebare, vocem meam non adnoscens, *certe oculis vteris* visum adnoscis — 5. *quod eo* peregre redeuntibus fieri *adsolet* — 6. *coena* aduentitia — pro *spondeo* dicendum fuerat *adcipio*, quare rogat Epid. *quid* spondes, promittis tu? — 7. *exemplum adest* ex ipso adspectu, corpulentioris quam antehac, conligere potes, me recte valere — 8. *huic* δεικτικῶς manui. Pseud. 3. 2. 97. furtifica manus. Perf. 2. 2. 44. furtifica laeua. Dextra enim agentes aliquid, quo oculos hominum auerterent, sinistra potissimum faciebant furta — *gratia* debetur, me valere, et habitiorem esse — 10. *rapio palam* redux e bello loquitur, vbi nebulo quisque aperta solet vi rapere — 11. *infelicent* vid. Cas. 2. 3. 30. — 12. *curriculo* currendo *sequi* — 13. *scurra es* Trin. 1. 2. 165. (proprie) vrbani adsidui ciues, (qui clementem vitam vrbanam atque otium sequuntur. Ter. Ad. 1. 1. 17.) quos *scurras* vocant. Most. 1. 1. 14. vrbanus scurra obponitur homini rustico, hoc vero Epidic. loco v. 14: homini militari — 14. *audacter quamuis dicito* hoc quidem audacter dicere potes, quod et verum est, et laudi mihi esse duco — 15. *varie* Thesprio intelligit: valui nunc bene, nunc male, vt in bello fieri solet — 16. Epid. vero, se hoc intelligere similat, vt Pseud. 1. 2. 12. est: ego vestra latera *loris* faciam vt valde *varia* sint. Poen. Prol. 26. ne *varientur virgis* et Mil. 2. 2. 61. *varias virgis*. Dicit igitur Epidicus, odisse se homines, qui virgis lorisque, vt caprae pantheraeque natura, varii sint seu maculosi, quod, quo saepius caesi, eo peiores soleant esse — 18. *pugilice atque athletice* valet, firma valetudine et robustus est, quales pugiles atque athletas esse oportet. Sic Bacch. 2. 3. 14.

valuit pancratice et athletice, et Aristoteles laudat ἀθλητικῆς ἕξιν — 20. *vidulus*, follis, seu Rud. 4. 3. 47: vas, quo vtebantur peregrinantes ad adseruanda ea, quae secum portarent. Men. 5. 7. 47. recte est obsignatum *in vidulo marsupium* cum viatico. Rud. 4. 4. 86. estne hic *vidulus, vbi cistellam tuam inesse* aiebas? — 21. *melina* sc. mantica, quae in tergo portatur, e pelle ouilla, seu e pelle melis — post *te volo* vocem paullisper sustinuisse videtur, vt iungendae hae voces cum antecedentibus essent *te volo deos perdere*, mox vero addit *percontari* — 22. *reddibitur* reddetur. Edd. vero vetustissimae habent *redditur* — 23. *ius dicis* tamquam iudex, quaesiturus reum, admones. — 26. Praetoribus sex fasces a totidem praeferebantur lictoribus. Lex Plaetoria praetorem vrbanum, quam diu ius inter ciues diceret, duos lictores secum habere iubebat. Thesprio autem h. l. vult, dignum Epidicum esse, qui a duobus robustis virgatoribus probe caedatur — 28. *arma ad hostes transfugerunt* explicat v. 29. abiecta relictaue *hostes habent* — 31. *erit illi honori* taxat fauorem Romanorum iniquum erga nonnullos, quorum culpa res erat male gesta. Caium opinor Terentium Varronem in mente habet, cladis Cannensis auctorem temerarium — 32 ad 36. noua sibi Stratippocles arma curabit cudenda. — Dormitasse Camerarius Lambinusque Plautum dicunt, qui iisdem, quae Vulcanus fabricatus esset, Achillis armis, Hectorem, Patroclo obciso, potitum esse somniet. Non ipse poeta loquitur, caculam vero in re, per nebulam tantum audita, errasse, id quidem persona eius non magis indignum est, quam quod in Cistellaria Alcesimarchus Iunonem dicit Iovis esse filiam — 33. *Theti* pro: Thetide. — Non prognatum a Thetide Stratippoclem esse contendit, sed, *sine perdat*, perdat licet arma, alia sibi non minus procurabit ipse, quam Thetis filio suo — 36. *singulis stipendiis* quauis expeditione, quouis militiae suae anno — *exuuias* vniuersam armaturam suam — 43. *animi* libidinis causa, vt ea se oblectet — 47. *vtcumque in alto ventus est, exin velum vertitur* h. l. qui nouo amore peregre captus est, veteris absentis amicae facile obliuiscitur. vid. 1. 2. 30 et 32. Sed Poen. 3. 5. 9. eadem verba significant: qualis est fortuna, talis est hominum animus. — 50. Th. *Quid igitur rogas?* Ep. *Quot minis eam emerit.* Th. *Tot.* Hoc respondens Thesprio digitis indicat numerum quadragenarium. Hoc Epid. intellexit, qui mirans exclamat

quadraginta minis? vid. Mil. 2. 2. 49. — 51. a *danista*, feneratore. — 52. Qui pactionem de vſura in ſingulos dies exercebant, vocabantur ἡμεροδανεισταί. Si per *numum* cum I. F. Gronovio intelligas didrachma, id quidem fenus diarium quinquaginta diebus aequaret totam ſortem. Alii numos interpretantur drachmas, quod et ipſum ingens eſſet fenus, alii ſeſtertios — 54. *interii baſilice* penitus — 63. *detegetur* detrahetur *corium de tergo meo.* Nonius habet *degetur* quod et ipſum eſſet: minuetur, detrahetur — 64. *perduit* perdat — 69. 70. *puppis pereunda eſt probe* pro: puppi pereundum eſt. Per *puppim* autem intelligere putatur *tergum*, et perire eſt *virgis caedi. Pereunda eſt* eodem modo dixit, quo Trin. 5. 2. 35. *placenda dos* eſt pro: placere debet. Pereunda eſt *probe* quandoquidem tergum meum perire neceſſe eſt, pereat *probe* i. e. praeclaro aliquo facinore patrato — 76. *abſumtus es* periiſti — 77. *ruinae in te inpendent* tamquam aedes conruentes minantur te obruere — 78. *montes mali* Moſt. 2. 1. 5. *mali moeroris montem* conſpicatus ſum. Merc. 3. 4. 32. *montes mali ardentes* in me iacis — 79. iunge: *neque conſilium placet, quomodo ego nunc* — 85. *depoliet* alii *deſpoliet* pro deſpoliabit. Sic Moſt. 4. 1. 11. meum *tergum exſinceratum* fiet — 86. *hoc caput* ego. *caput conruptum eſt* i. qu. v. 76. *abſumtus ſum* perii — 88. *men' tu rogas?* ſecum ipſe διαλογίζει.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *edictaui* enarraui. Amph. 2. 2. 184. *tute edictas* ipſe prodis *facta tua* — 3. *per aetatem ac virtutem ſtultus* ſtultior, quam homo aetatis tuae, vbi recte fecit, eſſe deberet. *Virtutem* enim puto *factum laude dignum*, quod captiuam redemit nobilem — 6. *qui inuident* ipſi mallent virginem iſtam eſſe mercati — 7. *at pudicitiae* eius vim non adtulit, quod honeſto loco audiuit prognatam, inſcius vero, ſororem eſſe ſuam germanam, licet non vterinam — 8. *meo animo* ex mea ſententia — 10. pro: *re iuuat* Mſ. *opere iuuat*, quam vocem diuidendam putant *ope, re* — 14. cf. Trin. 2. 4. 38. *nequam illud verbum eſt: bene vult! niſi qui bene bene facit* — 15. *clamore* eorum, quibus debeo, *defatigor* — *differor* diffamor — 16. *malim furno merſos* exſtinctos, nullos mihi eſſe, quam *foro merſos* aere alieno — 17. *pretio pretioſo* grandi — 18. *inrigatum* ſeu virgis madefactis, ſeu ſanguine ſuo *plagis* — *piſtori* in

pistrinum — 19. *comparassit* comparauerit — 21. *salua res est!* h. l. dolentis verba: egregie quidem! — 22. *symbolas* conferebant communi sumtu coenaturi; hic vero scapulis iocatur coenam, verbera parari, sine sumtu suo, ita, vt adcipiat modo, nihil conferat — 29. *missiculabas* crebro mittebas — 30. *cara est cordi.* Sic Ter. Eun. 1. 2. 121. neque meo cordi esse quemquam cariorem hoc Phaedria! — 30. 31. quodsi elabsus paulatim fidicinae animus tuus, alioque translatus est, *quid retulit*, quod — 33. pro *hominem* cum Palmerio Scioppioque posui *homini.* Nec ausus esset seruus herum praesentem vocare *ingratum hominem*, nec *id quod* deinde facile posset explicari. Sed, vt apud Ter. Eun. 3. 1. 5. *vt grata mihi sint* est: gratiam mihi concilient, et Heaut. 2. 2. 21. *quum gratum mihi esse potuit* gratiam patris conciliare, et Plaut. Amph. Prol. 48. *gratum esse id a vobis sibi* grato animo id a vobis adcipi, sic Ter. Heaut. 5. 1. 61. ignosces, *et id ingratum*, ne gratias quidem filius habebit, et nostro Epidicus loco vt sententiam profert: miserum esse, *id quod facis bene, ingratum esse homini* i. e. non valere, ad eius, cui feceris, gratiam conciliandam — 35. *desipiebam mentis* in mente, vt: excruciari *animi* etc. — 36. *mene piacularem* victimam i. e. qui aliena mala suscipiam, tuam stultitiam tergo luam meo — 37. *subcidaneum subdas* vt meum tergum tuam culpam sustinere sinas — 38. *huic homini* mihi — 39. *minis calidis* quae sine mora inueniendae sunt — 41. *vnde libet* tribuunt Chaeribulo, minus recte, opinor. v. 41. 42. Stratippoclis verba sunt ad Epidicum seruum, *vnde libet* vndecumque petat licet, inuenias modo — ante *solem obcasum*, antequam sol obcidat. Men. 5. 7. 33. est: ad solem obcasum — *elo*, ἕλω, cepero. Quidam *eloco* pro *illico*, alii *eloces* quod Lamb. explicat: ex aliquo loco eruas; Acidal.: conducas — 42. *ne inbitas* intres, *tu te in pistrinum* recta inferas — 44. *noui ego nostros* virgatores — 48. 49. *aliqua* via, ratione *reperibitur* reperietur, quid de illa fiat *exsoluam* me, *extricabor* i. q. sc. 1. v. 79. expeditum me ex inpedito faciam. Vendenda quippe fidicina pecuniam inuenturus est ad danistam absoluendum — 55. *diem luculente habeamus* i. q. hilarum hunc sumamus diem. Ter. Ad. 2. 4. 23. — 56. *senatum conuocabo in corde consiliarium* iocose: perpendam mecum, quam rationem huius rei expediendae ingrediar. Sic Most. 3. 1. 157. senatum consilii in cor conuocabo.

cf. Mil. 2. 6. 111. Most. 5. 1. 8. — 59. *non dormitandum* somniculose et negligenter agendum.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. Senes in medio prodeunt conloquio aliquo, et Apoecides forsan intus adhuc dixit *eo sunt ingenio*, aut tale quid, cui iungeret *Plerique homines*. Pro *homines* quidam Plautum scripsisse putant *omnes*, quam dictionem I. C. Scaliger putat per emendationem augere: *plerique* immo *omnes:* quod vero si esset, vox *plerique* prorsus foret otiosa; verius autem *plerisque* vitium aliquod inesse potest dici, quam *omnibus*, et explicare dictionem mallem: *plerique omnium* i. e. *plerique*, ne dicam *omnes* — 1 ad 5. Carpit Periphanem, quem, quum mulierem honestam faceret grauidam, vbi pudendum erat, pudor deseruerat, nunc vero eamdem, ex qua filia ei nata sit, vxorem ducere pudeat — 5. pro *filiam* codd. nonnulli et edd. vet. habent *familiam* — 6. inridens Apoecides: *credebam, te vxorem, quam tu extulisti*, sepeliuisti (Aul. 2. 1. 34. erat *foras ferre*) *pudore exsequi* reuereri — 7. *sacruficas illico orco hostias* gratias orco refers, quod te superstitem vxore odiosa liberauit — 8. *eam viuendo vincere* ei superuiuere — 9. *Hercules ego fui* labores sustinui, herculeis non minus molestos, *dum illa mecum fuit* quamdiu huius vxoris sub imperio gemui — 9. 10. *Sexta aerumna Herculis* putatur, quod Hippolyten, Amazonum reginam, baltheo spoliauit. vid. Men. 1. 3. 17. Notus et versus: Threiciam *sexto* spoliauit Amazona baltheo. Vulgo Stymphalides aues deletae sextus numerantur Herculis labor — 11. pulcra dos, *quae non maritata est* quae, vxore mortua, penes virum est. Hic certe explicatio haec locum habere potest.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *auspicio liquido* claro, certo, seu, quod aere sudo puroque ostenditur — 2. *aui sinistra* prospera. Augur, meridiem spectans, ad sinistram habebat Orientem, vnde sinistra putabantur fausta, ortu quidem quam interitu laetiore — 2. 3. senis, qui (quo) marsupium *exenterem* tamquam piscem, leporemue, *acutum cultrum* satis astutiae *habeo* — 5. *exsugebo* ab antiquo *exsugeo*, pro *exsugam*. Hos versus quinque Epidicus secum. Interea senes paucula conloquutos esse oportet, quae exaudiri non potue-

runt, donec, Epidico tacente, Apoecides perrexit: *continuo vt maritus fiat* filius tuus Stratippocles — Hoc consilium Periphane laudante, Apoec. v. 7. causam properandi adfert — haerere *in amorem* pro *in amore* — 10. *palliolum in collum coniice* quo celerius curras. Sic Capt. 4. 1. 11. *vt comici serui solent, coniiciam in collum pallium* — 12. Epid. venit clamitans *dii inmortales* etc. Sic apud Ter. Andr. 4. 5. 5. Dauus: vostram fidem! quid turbae est apud forum etc. — 14. *medicinae* Medicorum Chirurgorumque officinae aut pergulae. Amph. 4. 1. 5. Plauti aetate ingenui Romae artem medicam nondum colebant, quam putabant inliberalem — 21. *recipiam anhelitum* animam — *clementer requiesce* animum recipe — 29. *quantum* meretricum — 31. *qui* quomodo — 32. *retia* quibus animaduerti amatores inretitos teneri — 38. *sed vestita* quid de vestitu eius dicam? — *aurata* non sine multo auro, et animo *ornata* — *vt* verbis depingere nequeo, quam *lepide* eleganter — *concinne* ad augendam venustatem adcommodate — *noue* more elegantium feminarum recentissimo — 39. *regilla inducula* vestis, qua vel regina ornatam se putaret, *mendicula* vestis eleganter simplex — 40. *inpluuiata* forsan, qua tempestate vtantur pluuia. Nonius et Festus nonnulla dixerunt de vestium istarum diuersitate, et recentiores multa e rationibus coniectauere etymologicis, sed incerta ea omnia sunt. Varium et mutabile semper femina, sed nulla tamen in re magis, quam in ornatu suo — 41. *inpluuium induta*, iocus quidem, sed, vt ex addito *vtinam* patet, cum exsecratione coniunctus. Most. 4. 1. 15. est: *malum quum inpluit* ceteros, non inpluat mihi. Hoc igitur Epidicus loco in animo habuisse videtur: vtinam inclusa ea teneatur, vbi plurima in eam mala inpluant — 42. *fundis exornatae*, ita ornatae, vt amatoribus earum *fundi* obpignerandi sint vendendiue. Sic apud Ter. Eun. 1. 1. 34. Parmeno de Thaide: egreditur nostri fundi calamitas! — 43. *imperatus est* istis amatoribus — 44. *illis*, meretricibus — 45 ad 51. cf. Aul. Act. 3. sc. 5. — 46. *tunicae rallae*, rarulae, a raritate texturae; obponitur *spissa* densior — *linteolum caesicium* Nonius explicat: purum et candidum — 47. *indusiatam* Varro ab *intus* deriuat, et obponit pallae, qua vtebantur foris. Apud Apuleium et pueri adolescentesque obcurrunt *pulcre indusiati*, qui *variis coloribus indusiati* prodeunt — *patagiata* vestis, a *pata-*

gium, de quo Nonius: patagium est aureus clauus, qui pretiosis vestibus inmitti solet; Festus vero: patagium est, quod ad summam tunicam adsui solet, quae et patagiata dicitur — *calthula* vestis, a colore calthae dicta. Virg. Ecl. 2. v. 50. *Mollia luteola pingit vaccinia* (variat ea) *caltha* (tamquam flore diuersi coloris) — *crocotula* vestis, *crocota* Virg. Aen. 9. 614. *vobis picta croco vestis* — 48. *supparum.* Festus: supparus est lineum puellarum vestimentum, quod et subucula adpellatur — *subminia* Lamb. a minio dicta — *rica* Turpil. apud Nonium: interea adspexi virginem *in capite gestantem riculam* indutam ostrinam — *basilicum* ornamentum reginm — *exoticum* peregrinum — 49. *Cumatile* coloris marini, a κῦμα — *plumatile* vestimentum clauatum, clauis aureis ornatum — *cerinum* coloris cerini — *melinum* coloris melini, qui Plinio est candidus, ab insula Melo dictus; alii: qui pallorem mali Cydonii imitatur. *gerrae* vid. Trin. 3. 3. 31. — 50. *Laconicum* Hor. Epod. 6. v. 5. 6. qualis fuluus *Lacon*, amica vis pastoribus — 51. *haec vocabula* hae vestes vxoribus amicisue emendae, *subigunt* eo redigunt viros, *vt viri faciant auctiones* vt vendere cogantur praedia etc. — 53. *solens*, vt facere soleo, vbi cupidus sum sermonis aliorum sublegendi — 55. *nec satis exaudiebam* quaeuis eorum verba, *nec fallebar tamen sermonis* intelligebam. 56. *quae* quas res *loquerentur* — 60. *quisnam is est?* Fabri codex: *quis, tu, is es?* — 63. *rursum* quasi recedere cupiens, *vorsum* sed mox propius adcedens, 64. quasi inuitus retruderer. vid. Amph. 5. 1. 60. — *pauxillatim* i. q. paulatim. Rud. 4. 2. 24. — 68. *cedo* dic verum! hoc si ita est *ego obcidi!* — 69. *ab se* ab ea — *ab epistola* sic didicisse se ex epistola Stratippoclis — 70. *expetesso* dari mihi cupio. Hoc verbum obcurrit etiam Mil. 4. 1. 13. Rud. 1. 5. 1. Trin. 2. 1. 4. — 71. *calidi* audacis. Alii legunt *callidi* — 73. *catum* prudens — 80. *mihi istic nec seritur, nec metitur* prouerbium: ad me quidem ea res nihil adtinet — 82. *arbitrari* Aul. 4. 1. 21. est: speculari, prospicere, circumspicere. h. l. *arbitretur* passiue positum est. *arbitretur vxor tuo gnato* quaeratur ei vxor — 92. *praestines.* Festus: *praestinare* apud Plautum est emere, emendo tenere. Capt. 4. 2. 68. — 98. *viue* valde, excellenter *sapis.* alii *vt sapis!* alii *hui sapis* — 100. *suspicio* libidinis, vel: te fidicinam idcirco emere, vt filium ab ea prohibeas — 101. *sapit pleno pectore*

consilii plenus est — 102. quo certius vtraque ista suspicio abscedat, opus est alius, qui deferat pecuniam, non tu deferas ipse — 106. *hic* Apoecides aptissimus est ad id negotium — 111. pro: *ad* (circiter) *quadraginta eam posse emi minas*, Gronovius ponendum iudicauit *minis*, quod recepi — 112. *nihil captio* v. Aul. 3. 2. 9. — 113. *argentum obcupatum* obponitur *otioso*, quod domi latet. mox argentum cum fenere ad te redibit v. 117.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *in agro* tota regione attica — 2. *armarium* arca. in qua adseruabatur pecunia. Capt. 4. 4. 10. — 6. *adtondeant* me, tergum meum. *adtondere* est: decerpere. *adtondent virgulta caprae* Virg. Ecl. 10. 7. Parasiti semper a diuitibus abradebant aliquid, mensas eorum adtondebant, quem parasitorum adtondendi morem metuit, ne vlmi in tergo suo exerceant! — 8. *quam ostendam* pro ea, quam vt emeret, persuasi — *aliqua* ratione, alicunde — 14. *damnoso* qui damno adficietur maximo.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *exedor* conficior. Cic. Tusc. 3. 13. aegritudo exest animum, planeque conficit — 3. 4. 5. *per illam copiam* dum argenti copiam Epidici opera exspectas, *copiam tibi parare aliam* aliunde *licet* — *sciui equidem* etc. non multum spei ab initio in Epidici opera posui — 6. *illum* Epidicum me fefellisse *prehendero* — 8. 9. *quid illum ferre vis* mirum non est, te nihil auxilii exspectare ab Epidico, *qui* ipse, *cui* (*tibi* παρέλκει) *diuitiae maximae sunt*, *numum non habes* te habere dicis 1. 2. 14 et 15. quo mihi, *sodali* tuo opem feras — 10. 11. ridicule, seu turpiter potius haesitat, qui auxilium argentarium, quod ipse negat, aliunde sodalem petere iubet — 12. *muricide*, qui mures quidem obcidit, homo sordide. Salmasius legi vult *murcide*. *Murcus* autem veteribus idem erat, quod ignauus, qui officia sua detrectaret. Murci enim iocülariter adpellabantur, qui pollices sibi praeciderant, ne militiae nomen esset dandum — 13. *blatis* Amph. 2. 1. 79. — 15. *mihi ades* praesens quidem es, sed praesentia tua mihi non plus adiumenti est, quam si non esses.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *Fecisti tu* loquitur ad Periphanem absentem *officium tuum* pecuniam mihi dedisti ad fidicinam emendam,

me meum serui astuti officium *nunc facere oportet* vt herum pecunia interuortam — 2. *per hanc curam quieto tibi licet esse* de hoc quidem argento esto securus, nam *hoc quidem iam periit* bolus tantus mihi non eripietur e faucibus — 3. *ni* (ne) *referas tibi in spem* te recuperaturum speres *quid* aliquam partem *hinc* huius pecuniae — *hoc argentum oppido politum est* si lectio vera est, vix tamen persuadeo mihi, quod volunt, hanc spectionem albi asperique numi valde scenam iuuisse. Onus quinquaginta minarum argentearum. i. e. septingentorum et quinquaginta fere nostrorum vallensium, pergraue est, nec, cuius in collo crumina conlocata semel est v. 24. ioci causa id deiicit reponitque, sed procedentem Epid. iocatum puto: hem! lectum argentum est! Acidalii vero coniectura valde mihi adridet: *hoc hostium potitum est*, non minus perditum est, quam si hostes potiti eo essent — 4. *nostri* alii serui astuti — 6. *vt facilem atque inpetrabilem* diem, seu potius hoc die herum meum reperi — 7. allegoria, a re militari ducta. Commeatus coloniarum praesidiis non nisi auspicato mittebatur, ne interciperetur — 12. *tergum floccifacio* pater tuus vbi fraudem senserit, corium perdidero — 13. tuum patrem faciam *perenticidam*. Quidam a *pera* formatum mallent *pericidam*, sed Plauto, de etymologia securo, satis esse solet, si a vulgo possit intelligi, et *perenticida*, quod ad sonum vocis *parenticida* propius adcedit, magis, quam *pericida*, ei placuit — 15. Epidico non satis est, quod vulgus seruorum magnae sibi ducit laudi, herum *peratim ductare* perpauxillo argento defraudare, *follitim* vult *ductitare*, maiori pecunia. follis enim peram magnitudine superabat — 21. *ea* fidicina, quam amasti, *iam domi est pro illa* filia sua. Codex quidem Camerarii loco *pro illa* habet *pro filia*, sed a manu secunda — *auctorem* cuius periculo et fide res geratur — 23. *quasi cui emeret caueat* Periphani, praedibus a lenone adceptis — 27. *ademsit* ademerit *orcus*, si mortua sit — 30. *minas quinquaginta* quas hodie a patre tuo adcepi, *nudius tertius* dinumerauerat ei seruus minas triginta pro filia 5. 2. 38. Si Apoecides, quaerens, an pecuniam pro fidicina adceperit, in mente haberet hodie emtam, leno iuraturus erat, se pecuniam adcepisse, in mente autem habens, nudius tertius emtam. Versu 33. mallem pro *inprudens* in codice aliquo reperiri *inpudens*, non enim et leno deceptus a seruo esse videtur, sed

M 2

potius probe edoctus, nec, si inprudens modo erraſſet, ea in re *ſceleratus* erat dicendus, caputque ſuum *obligaturus* — 35. *Verſutum* Cic. ſenſu malo Fin. 2. 16. vocat eum, qui facile excogitat, quomodo obculte fallere poſſit. Senſu bono v. c. Capt. 2. 3. 8. *vtroque verſum rectum eſt ingenium meum, ad te atque ad illum, pro rota me vti licet.* Chaeribulus vero nec vituperat, nec laudat, miratur modo celeritatem Epidici in inueniendo, quodcumque vſus videretur requirere — 36. *doloſam* falſam, aliam et ab ea, quae iam domi eſt, et ab ea, quam ſe putat emturum — 37. *docta* a me inſtructa — 38. *parate*, adcurate; nihil praetermiſſum eſt, quod opus eſt, vt pater fallatur. Sic Rud. 1. 3. 9. *parate curaui* — 44. *lubentius* animo magis defaecato.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1 ſq. Senecae Nat. Qu. 1. 17. de ſpeculi vtilitate locum et ego hic adiiciendum puto: "Inuenta ſunt ſpecula, vt homo ipſe ſe noſceret. Multa ex hoc conſequuta, primum notitia ſui, deinde et ad quaedam conſilia: Formoſus, vt vitaret infamiam; deformis, vt ſciret, redimendum eſſe virtutibus, quidquid corpori deeſſet; iuuenis, vt flore aetatis admoneretur, illud tempus eſſe diſcendi, et fortia audendi; ſenex, vt indecora canis deponeret, et de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, noſmet ipſos videndi." — 1. *contemplarent* contemplarentur — 3. poſt *ſed* et poſt *cor* pone commata, nec iunge *cor ſapientiae.* Ad *ſapientiae* e verſu 1. repete *cauſa*, et iunge *non oris cauſa* vbi id contempl. *ſed ſapientiae cauſa*, qui cor perſpicere poſſent — 4. *cordis copiam* quidquid in corde boni maliue inſit — 7. *vel quaſi* exempli cauſa. vide apologum Stich. 4. 1. 33 ſqq. — 10. *malefacta ſolida* ingentia, niſi Plautus ſcripſit *ſolita* — 12. *fuit conducibile hoc* perſpicere cordis copiam — 13. *cum praeda* puella, quam fidicinam putat, filio praereptam — 19. *ſiris* ſiueris — 22. *mores longe diuertunt* diuerſi ſunt — 25. *tempore*, tempeſtiue, obportune — 26. *quid iam?* cur dicis *tempore?* — 28. *hanc rem* vt ipſe mox ea potiretur — 29. *ſeruus graphicus*, quaſi pictus, quo ſcilicet ſcitior callidiorque ne fingi quidem optarique abs te poſſet. Pſeud. 2. 4. 9. — 30. *non carus eſt auro contra* pretioſior eſt auro. Curc. 1. 3. 46. *auro contra* cedo modeſtum amatorem. Mil. 3. 1. 63. *au-*

richalco contra. ibid. 4. 2. 84. *contra auro.* Pſeud. 2. 3, 22. *aurichalco contra* non carum fuit — 34. cf. 2. 3. 9 ſq. — 40. *bardus*, tardus ingenio. Graeci tardos vocabant βραδεῖς — 48. *os ſublitum eſſet* deceptus eſſem. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123. — *albis dentibus* vid. Capt. 5. 1. 26. — 52. *memorandis* ſi memorarem *pugnis* quae ego factitaui, deſignaui — 53. *eradicabam hominum aures* obtunderem, tam multa narrarem, vt taedio audientes adficerem — 55. *chlamydem* veſtem militarem *quaſſando*, greſſus ſubcuſſando *facit vndantem* fluctuantem, criſpantem. Virg. Georg. 2. 437. iuuat *vndantem buxo* ſpectare Cytorum (Paphlagoniae montem). Cf. Virg. Cir. v. 144 ſq. ſuspenſam gaudens in corpore *ludere* veſtem, et *tumidos* agitante *ſinus* Aquilone *relaxans.*

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1 ad 3. miles dicit ſeruo alicui, armigero ſuo, muto — 1. *praeterbitas* praetereas *vllas aedes.* Poen. 5. 3. 44. *ne praeterbitamus* — 2. *Platenius* additum videtur ad tribum, e qua Periph. eſſet, indicandam. Petitus vero legendum putat *Plothenius.* Apud Stephanum enim eſt Πλωθεια δῆμος Αἰγηΐδος φυλῆς· ὁ δημότης Πλωθειεὺς καὶ Πλωθεὺς — 5. *commonſtraſſo* commonſtrauero — 6. *belli* in bello. ſic et Amph. 2. 2. 16. Capt. Prol. 68. iungitur *domi belliqne* — 8. *tranquillum locum* vbi non adſit, qui, ipſe belli peritus, poſſit obloqui — 10. *ſtrenuiori* olim militi — 11. *de illius ore* comparatae cum iis rebus, quas alter narrabit a ſe geſtas *fiunt ſordidae* minus reperiuntur glorioſae — 16. *manibus demiſſis* citato curſu — 19. pro *farcias* Meurſium aliosque ſequutus poſui *ſarcias.* Centones enim non *farciuntur* ſed *ſarciuntur. Cui centones ſarcias* cui glorioſis mendaciis conſarcinatisque fabulis tuis admirationem tui iniicias — 33. *tuas poſſidebit mulier faxo ferias* tradam eam tibi, vt libertam tuam facere poſſis. Alii: haec mulier tuarum feriarum otiique tui erit particeps. Pro *poſſidebit* malunt quidam *reſidebit*, et citant Capt. 3. 1. 8. venter gutturque *reſident* eſuriales *ferias* — 34. *eam ex hoc exoneres agro* pro: hunc agrum exoneres ea. Per *hunc agrum* plerique intelligunt Periph. domum, (transferas eam a me ad te) alii totam Atticam. Ipſe Plautus explicat 2. 2. 94. aliquo *ex vrbe amoueas* — 35. *eſtne emta mihi haec* vid. not. ad Capt. 1. 2. 76. — 40. *quas tu mihi tenebras cudis?* fu-

mum vendis. Scaliger malebat: *terebras trudis.* Bacch. 5. 2. 82. est quidem *vt terebrat* — 51. Gulielm. *fidicinam* putat esse glossema, pro quo ponit *in eo articulo* temporis, modo, sed contra auctoritatem codd. et edd. vet. Baptista Pius, coniecturae auctor, deceptus videtur voce *articulatim*, quae mox sequitur, qua vsus miles esse posset ad inridendum illud *eo articulo* — 52. *articulatim te concidit* i. q. v. 55. *tibi os est sublitum plane et probe* prorsus te decepit. Amph. Prol. 85. est: ornamenta et corium histrioni *concidere* i. e. summam ei ignominiam iniungere — 53. Neque τὸ *nihil*, nec, quod pro eo posuere quidam *mihi* in plerisque codd. adparet, in MSS. modo Lang. et editione Camerarii illud *nihil* legitur. Forsan miles, eloquutus *nihil* in mente habuit: pro certo adfirmare non possum — 55. *os sublitum est* vid. not. ad Capt. 3. 4. 123. Aul. 4. 6. 2. — milite v. 56. dimisso, Periph. 57. 58. secum loquitur 59. fidicinae — 58. *emungi* dicuntur nares, quare hic additur *mucidum*, vt Mil. 3. 1. 52. senex laudat se minime esse *mucidum.* hoc vero loco *emungere* est: per fallaciam ab aliquo pecuniam auferre, tropo. quo, nauseam creante, politi homines abstineant. Bacch. 5. 1. 15. est: auro emunctum esse, et apud Ter. Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento senes — 60. *ehodum* num negare potes? — 66. *Athenis atticis* plures vrbes Stephanus recenset, Athenas dictas, quas vero omnes senex mihi non videtur cogitasse, sed, vt perturbati saepe solent, otiosum adiecisse vocabulum — 74. *meum exenterauit marsupium* id ipsum seruus 2. 2. 2. voluerat — 79. *flagitio cum maiore* non male explicant multi: vehementius flagitanti, sed melius forsan alii: non sine dedecore tuo, vt reddas, cogere — 80. *qui in tantis positus sum sententiis* varie interpretantur; rectissime forsan Camerarius: qui tam sapiens vir habeor; aut Gronov.: cuius in sententiam toties populi psephisma factum est, nomine meo praescripto — 81. *eamne* restituendum putaui. *Eumne* natum erat e cerebro Bapt. Pii. *Eum*, Epidicum seruum, si inpune nollet abire, non alterum tantum pecuniae erat perdendum; *eam* vero, causam, pecuniam, non sine inpendio ab iis, qui abstulerant, poterat repetere — 83. *depeculatum* ab *eis* — 85. *prae illo* Apoecide, qui sapientissimus vult haberi — 87. *malleus sapientior manubrio*, prouerbium, inridens eos, qui aliis sapientiores sibi videntur, ipsi aeque stolidi.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. poſt *miſereſcat* dele comma, poſt *animo* pro puncto pone comma. *Si quid eſt homini miſeriarum* ſi tantum malorum homini poteſt obiici *quod* quo miſer dolore obrutus *miſereſcat ex animo* totum ſuum animum adfici ſentiat cierique, 2. *id ego experior* — 4. *mentem animi* vid. Ciſt. 2. 1. 5. — 5. *hoſtium* ab hoſtibus *eſt potita* paſſiue: capta. Capt. 1. 1. 24. — 6. *quis illaec* eſt mulier? *quis* ſaepius vſurpatur feminine, infra 4. 2. 4. *quis iſtaec* eſt? Aul. 2. 1. 48. *quis ea* eſt? etc. — 7. *quae ipſa ſe miſeratur* ſe miſeram eſſe lamentatur — 9. illi hoſpitio *vſus* opus eſt — *inuenit* hoſpitium! ironice, quod alium neſcit, itur ad me! — 12. *viſitaui* vidi hunc hominem, Epiphanem, *antidhac* antea, noſco eum de facie — Periucunda eſt a verſu 13 ad 20. vtriusque in recognoſcendo altero dubitatio: haud quidem reſpondent ſibi, ſed vterque loquitur ſecum, at alternis tamen verſibus, tamquam amoebaeo in carmine, alter alteri ſimile quid videtur ſubiicere: *haeccine eſt illa? hiccine eſt ille?* — 14. *pudicitiam pepulit* Livius: decus muliebre expugnauit; Apuleius: virginitatem interfecit — 19. *malitia* aſtus; cautio neutra videtur negligenda — 20. pro *aciem conſeram* mallem legi *conſeram*, promte reſpondebo — 22. *quod crediſti, reddo* tu ſalutaſti, ego reſaluto — 23. *ſi ego te noui* ſi tu is es, quem te eſſe puto, *animum induco, vti noueris* certa ſum, te me noſſe — 25. *tuae memoriae interpretari me* ſubgerere me, quae elabſa aut dubia certe memoriae tuae ſunt — Periph. verbis: *commode fabulata es* dicere vult: recte dixiſti, iniurius vtique fui, qui abs te mihi ſubiici poſtularem, *nouerimne ego te! vbi viderim ego te!* mulier vero iſtaec verba alio ſenſu adcipit: *commode* ita vt e re tua eſſe putares *fabulata es* confinxiſti, quae reſponderes; quare Philippa v. 26. *mira memoras* hoc vero qui dicere poſſis, non intelligo — Periph. igitur: *hem!* concedo, me minus apte eſſe loquutum; *iſtuc rectius*, aptius, quod ſcire volo, interrogabo: — 27. vno tenore interrogaturo ei: *meminiſtine in Epidauro virgini* etc. mulier, poſt *meminiſtine* ſtatim, priusquam addidiſſet *quid?* ſatis comice interloquitur *memini id* — audiens vero eius *in Epidauro* interfatur *ah! guttula pectus ardens mihi adſperſiſti!* dicit *pectus ardens* nam v. 1. miſera eſt ex animo! *guttula aquae adſpergi* eſt recreari. ſenſus igitur eſt: quod non obliteratam in animo

tuo memoriam sentio eius, quod passa olim abs te sum, bene de te sperare incipio — 30. *obseuisti* eleganter et honeste vocabulum agriculturae transfert in rem voluptatum. Truc. 2. 6. 38. alia dicit: vim magni doloris per voluptatem tuam condidisti in corpus meum — 32. *compotem* plenam — 33. *quid est, quod vultus te turbat tuus?* Meursius in cod. reperit: *quod duoitus*, et corrigit: *quod digitus titubat tuus*, quod eodem modo explicat, vt Capt. 4. 2. 79. Gruterus vero Gronoviusque consentiunt *duoitus* nihil aliud significare, quam *vultus*. Gron. tamen pro *te turbat* scribendum suspicatur *se turbat*. Sed *te turbat* esse potest: te, mentem tuam turbatam esse prodit — 34. *eductam* Lamb. ad Curc. 4. 2. 32. vult, *educare* ad corpus, *educere* ad ingenium pertinere. Sed Cist. 1. 3. 24. est *educauit eam bene et pudice*, et vtrumque verbum, apud comicos, corporis animique curam solet complecti — 35. *hostium est potita* vid. supra v. 5. — 39. *alias res* vid. 3. 4. v. 57. 58. 74. — *inpense* valde *inprobus* — 41. Verum nomen verae Periph. filiae erat *Telestis*, quod seruus sciebat 5. 1. 10. nec pater ignorabat, qui, quum miles 3. 4. 43. fidicinam, a Stratippocle prius amatam, vocasset Acropolistidem, non monebat, hoc esse filiae suae nomen, sed id fidicinae nomen ipse tribuebat 3. 4. 67. Senex igitur nomen filiae memoria labsus confudisse putandus est cum nomine eo die saepius audito, sibique, ob iacturam factam, memorabili. Mater putasse potest, nomen aliud filiae apud mangonem esse inditum, aut, errore animaduerso, Periphanem corrigere noluisse potest. Non erat igitur, quod Camerarius pro *Acropolistidem* ponendum iudicaret *Telestidem*.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *exanimata exsequitur adspectum tuum* exanimata te adspicit — *quis istaec* v. scen. superior v. 6. — 8. *vestitum atque ornatum inmutabilem* valde mutatum, ab *inmuto*, quo in verbo *in* numquam negat, sed interdum potius auget. *Inmutabile* non modo est, quod mutari *potest*, sed eam ipsam ob causam, quod potest, saepe etiam mutatum *est*, id quod in vestibus quotidie cernitur. cf. Ter. Eun. 4. 4. praecipue v. 16. 17. — 9. Non certius catulum a porcello canis, et sus porcellum dignoscet a catulo, quam ab hac ego filiam meam — pro *alienos* MS. Lang. *alienas* — 14. *fuat* sit — bene et lepide

se defendit Acropolistis — 22. *plaustrum perculi* prouerbium rusticum, deriuatum ab eo, qui plaustrum inaequale tam inmodice leuat, vt prorsus euertat. Periph.: euerti ac perturbaui rem falsa emtione — 9. *quid si seruo tuo aliter visum est* si sensus est: licet seruus tuus errauerit, post *visum est* ponatur comma; qui vero signum interrogandi ponunt, intelligere videntur: quid, si seruus decipere te voluit? *non poteras nouisse?* nonne tu ipse aliam esse videbas, ac filiam olim noueras? Periphanes quidem vxore viua non tamen ita oblitus Philippae est, vt non dona ei interdum mitteret 5. 1. 33. et semel in itinere ipsam vidisse filiam ex versu 30. adparet. Quo tempore Epidicus eam viderat, decennis forsan iam fuerat, quod adhuc post sex septem annos formam eius statim noscebat, et quod ea meminerat doni paterni, per eum adlati. Si eo ipso tempore et senex eam vidit, recte mater quaerere poterat: *non poteras nouisse?* — 33. *hinc* Athenis etc. Vera inaudiuit Philippa, ciuis atticus, isque adolescens, Strattippocles, filiam eius emerat. — 34. Rigaltius putat, quod, qui nec patrem nec matrem nossent, a Sole dicerentur procreati, fidicinam a sene Solis filiam vocari, qualis olim, eamdem ob causam, *Circa* (Circe) sit putata. Doctior mihi haec explicatio videtur, quam verior. *Circam* hic, in ore senis, *veneficam* esse, cum plerisque arbitror. *Solis filiam* addit: aeque veneficam, ac illam, quam fabula Solis filiam perhibet — 35. *operam dabo quaerendo* vt quaeram Epidicum — 36. *exitiabilem hunc diem* pro: exitiabilis hic dies. vid. Perf. 5. 1. 8.

IN ACTVS V. SCENAM I.

3. *caperat* se, rugis contrahitur, exasperatur. Tractum est verbum, vt Nonio videtur, a caprorum frontibus crispis. Amph. Prol. 52. est *contrahere frontem*. Bacch. in Subpos. Prol. 3. *consulcare frontem*. h. l. *frons caperat se in seueritudinem* tristis, seuera est — 4. 5. si omnes dii deaeque vires suas conferant, salutem malis meis quaerentes, auxilii nihil adferant — 8. *mea commoditas* tu, e quo maximum percepi commoditatem — *quod miser agere potest, ego ago* — 10. *defloccati* calui, a vestibus metaphora depromta est, quae detritae villos amiserunt — 11. pro *secuncias* cum Scaligero posui *sescuncias* sesquiuncias, sesquipollicem crassas. Lamb. vult *secum duas* — 12. Festus: *in mundo esse dicebant antiqui, quum, ali-*

quid in promtu esse, volebant intelligi. h. l. ironia est seruilis: quidni ego bonum animum habeam, cui libertas parata est domi! — 13. *me illi* senes *melius* seruabunt in vinculis — 14. *quis haec* quae haec — Telestis ea erat — *grauastellus* alii *grauistellus.* Festus: senior, a *gravitate* sic dictus; Camerarius Plautum putat, adludentem ad pondus *telluris*, ἄχθος ἀρούρης, ita iocatum fuisse in obesum danistam: *grauis tellus* Salmasius contra vocem deriuat a *grauus*, quod idem est ac *rauus:* cui canitie caput inspergitur — 15. 16. ter repetitum *haec?* prodit, primum statim adspectum virginis miraculo fuisse Epidico, in adulta adhuc ea reminiscendo recognoscenti herilem filiam, puellulam olim visam — *contempla* contemplare — 17. *vnguiculis* pedum, *ab vnguiculo ad capillum summum* quanta est, tota. ἐκ ποδὸς ἐς κορυφήν, seu ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε. talos a vertice pulcer ad imos Hor. — 18. vt statura sua signum videtur, in quo, quid efficere posset, summus expertus sit artifex, sic colore verissimo pulcre vides pictam — 19. *ex tuis verbis*, si rubere tibi est pulcrum esse, *meum corium mox erit pulcrum* — 20. pro *quod* corium dicit *quem* me *Apelles* et *Zeuxis*, pictores nobilissimi, Periphanes et Apoecides, *pigmentis vlmeis pingent*, virgis probe caedent — 21. *pedes pulmonei* sunt forsan phthisi laborantis, seu omnino *molles*, ad itineris laborem inepti. Alii explicant: tumidos, vlcerosos — *qui perhibetur* in prouerbio. 28. apud Ter. Phorm. 4. 6. 8. Chremes: nisi parum prospiciunt oculi (vbi pro *nisi* rectius forsan dictum esset *si non*) — 29. *natam a Philippa Thebis*, *satam* conceptam *Epidauri.* Philippa, Epidauri grauida facta, Thebas migrauerat, ibique pepererat filiam, quae postea ibidem in bello capta est — 33. *auream* iunge cum *lunulam* ornamentum aliquod — 36. *animo liquido* curis soluto — 38. *non habeo vllam occasionem* idem exprimitur Most. 2. 1. 23. quid mihi sit boni, si mentiar — 41. *vt tu aeque scias* hoc scias, ne alii indulgeas amori, quam fraterno — *tacitus taceas* ne conquerare — 48. *aquam calefieri* vt lauet se, peregre adueniens — 53. adfer domum *auxilium mihi* Stratippoclem et Telestidem, quorum auxilio iram senis mitigabo — 54. *magna res est* filius redux, filia reperta — *minoris facio*, *quam dudum* minus, quam vmquam, formido — 57. *neque haud* duplex negatio, negatiue, Graecismo — 58. *pedibus sese prouocatum*

fugitiuum me fuisse persequendum. fugiens enim ipse me adcusarem poenam promeritum.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Satin* etc. v. Most. 1. 1. 71. Mil. 2. 6. 1. — *decrepitus* ὑπέργηρος, ταχυθάνατος, a lucerna seu candela, quae *decrepare* i. e. vltimum exspirans crepitum edere solet — 5. *flemina* Caper in Orthographia explicat: flemina sunt, vbi abundant crura sanguine; Festus: quum labore viae sanguis defluit circa talos, et tumorem facit. Pseud. 4. 7. 92. Poen. 3. 1. 67. quidam legunt *flemina*, plerique vero *femina* seu *semina* — 9. *si* prope *adsies* alii *absies*, sed, qui igni prope *adstat*, idem ab eo prope *abstat* — 10. *duodecim diis plus* etc. cf. 5. 1. 4. *si vndecim deos* etc. sensus est: quod vel ipsis diis adiutoribus fieri posse desperabam, id nunc spero, quod Stratipp. et Telestis mihi duod. deorum plus sunt — 13. ἀπολακτίζω calcibus repello, h. l. flocci pendo — 19. *vadimonium vltro mihi hic facit* vltro sistit se — 21. *te nihil moror mihi precatorem* non desidero, vt Periph. pro salute mea ores — *facile exoras* non in mentem mihi venit, pro te orare — 22. *quid agis* quin mihi manus conligas? *tuon' arbitratu* me agere vis? pro *non conligo!* recte, opinor, Pistoris *non? conliga!* — 24. hunc versum Acidalius exturbandum putauit, quod mox suo loco rectius legitur. sed, quod in omnibus scriptis editisque libris est, delere eum nolui — 25. *tragulam in te iniicere adornat* dolum aliquem in te struit. Pseud. 1. 4. 14. volui inicere tragulam. sed Cas. 2. 4. 18. trag. decidere: a se auertere. propr. *tragula* genus teli, hastae non absimile — 28. *mos geratur* conliga id poscentem — 30. *nihil vero obnoxiose* explicant: nihil clementer, et cuius nomine tibi obnoxius esse debeam; alii: ob nullam vero noxam manus meas conligas, inmerenti mihi metuendum nihil est — *facto opere* postquam conligauero eas, *arbitraminor* tu Apoec. et tu Epid. ipse iudicatote, vtrum noxam admiseris, nec ne — 31. *bene hoc habet* in nulla me noxa esse inuenies — 34. *vel da pignus* pignere certa mecum — *ni ea sit filia* cauet addere *tua* — 35. quam licet Philippa non nouerit, matre tamen aliqua natam esse necesse est. cf. 4. 2. 15. — 36. *enim* initio orationis positum apud veteres non insolens est — 40. *tangere* fraudare. Pseud. 1. 1. 118. tuum tangam patrem. ib. 5. 2. 13. probe tactus Ballio est. Poen.

Prol. 101. tangere hominem volo. ib. 5. 5. 7. aere militari tetigero — 42. *recte factum* quo minus amica filii tui a te venderetur — 44. *indigno* Camer. quidem coniectura est, at eam Lamb. lectionem in codd. nonnullis reperit atque defendit. Vnice veram putaui, reponendamque pro *benigno*. Quo sensu enim patri diceret, filium *neque malum neque benignum esse*, non intelligo — 56. Periph. intus rediens filio filiaeque et Philippae clamat, pro Epid. deprecantibus — 57. *cedo tu* etc. Epidico dicit — 59. *supplicium das* satis facis — 62. *quod pappet* edat. Sic Ter. Adelph. scen. vltima v. 23 sq.: siquidem porro, Micio, tu tuum (Patroni) officium facies, atque huic (nouo liberto) aliquid paulum prae manu dederis, vnde vtatur — 63. *orassis* oraueris.

GREX.

2. lumbos *surgite* subrigite.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
BACCHIDES.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1 ad 4. Comparant inter se sorores, vt alteri, Pistoclerum delinire conanti, subueniat altera; (cui de Mnesilocho altera daret operam v. 70.), vltima deliberationis verba ordiuntur scenam.

1. *quid si hoc potis est* tibi placere potest. Alii legunt *potius* melius — *vt taceas, ego loquar* vt in conloquio cum Pistoclero ego suscipiam partes primas. — *lepide, licet!* vtrumque adsentientis est — 2. *vbi me fugiet memoria* vbi sermo frigebit, verba mihi videbuntur deesse — 3. *metuo* ne *in monendo* in refrenanda lingua tua etc. — 4. *ego quoque* ipsa *metuo, ne lusciniolae defuerit cantio* ne lusciniae prius defuerit cantio, quam mihi oratio — 6. *bene* seu *recte* respondent, qui nec adfirmare, nec, quod quaerebatur, vberius exponere cupiunt. Sic et dicebant *nihil* sc. est, quod scire, tua possit interesse. Hoc

fenfu mulier dixerat *bene* — adolefcens autem illud *bene* iungit cum *confuluiftis*, quare dicit, *haud meretricium eft* aliis bene confulere — *meretricium* quidam putant effe adiectiuum, *meretricium aliquid*, mos meretricum. Videtur autem, vt Caf. 3, 3. 22. pro *meretricum* effe pofitum — 7. *quid effe dicis dignius?* potesne negare, dignas mulieres effe, quae miferae fint? — 8. *fibi qui caueat* qui eam tueatur a milite — 9. *vbi emeritum fibi fit.* Emeriti proprie milites, qui ftipendia fua meruerunt. Sed folebant interdum meretrices certam mercedem cum aliquo pacifci, vt per aliquod tempus cum eo effent vno. Sic apud Ter. in Hecyra Philotis cum milite biennium fuerat; apud Plautum in Afin. Diabolus viginti minas numeraturus eft, Philenium vt fecum effet annum totum. Hoc vero loco Bacchis, *vbi emeritum fibi fit* ftatutum tempus praeterierit, a Cleomacho domum cupit reuehi — 11. 12. Bacchis quippe altera, amica Mnefilochi, eo per biennium abfente, Cleomacho militi dediderat operas, mercenariam fe libidine eius dediderat; ducenti autem Philippi aurei reddendi erant ei, fi Athenis abiturum recufaret fequi — 12. *faciat lubens* vt a milite difcedat — 13. fed *hoc* tempus, dum venerit — 15. *eadem* opera, te apud nos intus exfpectante — 16. *vifcus merus* quo adglutiner, tamquam auicula capiar — 17. vnum *palumbem* amatorem — *arundo* vifco inlita *alas verberat* perii, prope iam captum me fentio — 19. *bacchanal tuum* tecum potare — 20. *lectus* quo cubans bibas? — 21. *inlectum* inlecebras tuas — *mala beftia* minus lepide vocatur, meretrices vero in verbis folent effe faciles — 22. *huic aetati* mihi iuueni — *latebrofus locus* luftrum — 26. *fodali* fcripferat ei Mnefilochus Ephefo, vt fuam fibi inueniret Bacchidem — 28. *iftaec* te meam videri amicam — 29. *aculeata* explicat verf. fq. quibus animus, bona, fama, facile poffint vulnerari — 31. *malaciffandus* molliendus es, a μαλακίζω — 33. iuuenis adfuefaciendus eft certaminibus ei profuturis, in luftris vero *damnis defudafcitur* certatur damnis — 34. *difcus* orbis lapideus plumbeusue, in altum iactandus ita, vt, a quo iactatus ad ftadium proxime decidiffet, victor proclamaretur — 35. *turturem* aues videntur intelligendae, pueris delicatis, quibuscum lufitarent, datae. Doufa quidem mollius aliquid vult intelligi, adhuc vero Piftoclerus nihil fpurci ambiguiue promfit — 36. *caeftus,* quafi chirothecae, quibus pugilum

manus ad certamen innectebantur, cruentum plerumque, quale Virg. Aen. 5. describit — *cantharus* poculi genus, quale et 37 *scaphium* – *insigne* crista in galea – *corolla plectilis* e floribus herbisque odoratis — 38. *pallium malacum* mollius, vestimentum adcubitorium — 41. *nimium pretiosa es operaria* cuius operae vereor ne nimia sint mercede conducendae — 45. *scio, quid ago* non temere hoc te rogo — 49. *si apud te veniat de subito prandium* etc. si prandendum praeter exspectationem apud te sit — 47. *conciliabulis* lustris, quae Trin. 2. 2. 33. *conciliabula damni* vocantur — 49. *semper liber* vacuus *est* tibi, *quamvis subito* non exspectatus *venias* — 50. *vbi lepide voles esse tibi* quocumque loco prae ceteris adcubare cupias — 51. *dato, qui bene sit* sumtus tu feras — 55. Nox, amor, et vinum nihil moderabile suadent. Ovid. Am. 1. 6. 59. — 56. inuitum te non vrgebo, vt ad nos intres. *equidem pol nihili facio* mea nihil interest, *nisi causa tua* vt copia tibi sit, Mnesilocho, sodali tuo, inseruiendi, qui scripserat ei 2. 2. 18. vt *suam* Bacchidem inueniret — 57. *ille quidem* miles, *hanc* sororem meam, Mnesilochi amicam, *abducet* tu nisi prohibueris, at *tu nullus adfueris* per me — 58. subcumbit adolescens, persuadet sibi, non insidiari sibi Bacchidem, nec, si insidietur, victum se arte eius iri — 61. *coenam viaticam* δεῖπνον ὁδοιπορικόν. Diffidentem Pistocleri auxilio metuere se similat, ne soror a milite abducatur — 62. 63. ipsa in sumtum daturam se similat, certa, adolescentem id non passurum — 68. τὸ *bene* ipsa explicat vers. sq.: cum tuo ipsius emolumento maximo — 70. *de Mnesilocho* vt cum eo denuo coniunctae abeundum cum milite non sit — 73. credo *timida* aegra *es*, non recte vales.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Hanc scenam Horatius in animo videtur habuisse, quum inbarbem iuuenem monitoribus asperum esse scriberet.

2. *hoc ornatu* malaco pallio sc. 1. v. 38. de ornatu et pompa amatorum cf. Curc. 1. 1. 2. — 3. *Lycurgus* vel continentissimus homo, qualis Lycurgus erat, Lacedaemoniorum legislator, et qualis vt tu fieres efficere studui — 4. *hic* Athenis — 5. *aduersa via* contraria, non ad continentiam ducente, sed ad nequitiam. Gulielm. legit *adversa aui* i. e. aui mali ominis — 6. *pompa* seruis, por-

tantibus, quae ad coenam Pistoclerus erat opsonatus — 7. *habet* habitat — 9. *cum diis damnosissimis* vox diis suspecta Gronovio est, quod a iuuene v. 11. *deos* dictos Lydus v. 12. deos esse negat — 10. 11. si mali homines sunt, qui bonis hominibus male dicunt, quanto peior tu es, qui diis ipsis non recte dicis — 13. *nimium quam, o Lyde, es barbarus* adludere nonnullis videtur ad prouerbium: *Lydi barbari* quod reperiri putant Curc. 1. 2. 63. Omnes quidem exterae nationes Graecis dicebantur barbarae. Lydum igitur ceteris omnibus nationis suae magis dicit esse barbarum — 14. *Thalem* vsitatius *Thaletem* — 15. *barbaro* italo *Potitio*. Potitii Pinariique multas per aetates antistites fuere sacri, Herculi ab Evandro instituti. Liv. 1. 7. Virg. Aen. 8. 268 sq. Postquam Potitii *stulti* familiare hoc sacerdotium seruis publicis administrandum delegauerant, puberes cum stirpe intra annum dicuntur exstincti. Liv. 9. 29. — 20. *qui si* etc. *mutum esse addecet* adcuratius dixisset *quem addecet esse mutum* magistro monente — 21. ea non amplius est aetas mea, qua, magistro monente, mutum esse conveniat. vid. v. 40. — 28. *o praeligatum pectus* o iuuenem libidinis iam vinculis constrictum! — 31 sqq. licet tibi conuiuio interesse, sed ita, vt hilarem conuiuam te praebeas, paedagogum vero agere non audeas — 35. *an hoc* haec quae video opsonia *opsonatum* coemtum *est, ad eas res* ad coenam meretricibus dandam? — 36. *diis in manu est* ἐν γούνασι θεῶν κεῖται. veretur, ne miles turbas det — 38. *iturus sum domum* qui patri tuo haec referam, quod eum fecisse ex Act. 3. sc. 3. adparet — 39. *caue malo!* minatur verbera — 41. *barathrum* Virg. mihi tellus ima dehiscat — *vt ego te vsurpem libens* quo me dem praecipitem — 43. *vixisse* mortuum esse, mori malim — 45. non desidero discipulos robustos — 46. *vaciuum virium* senem inualidum — 47. *Hercules Linum* suum in musicis magistrum, ab eo aliquando obiurgatus, cithara in caput inlisa fertur obcidisse — 48. *Phoenix* Achillem, suum olim discipulum, a Paride ad Troiam interfectum esse, patri eius nuntiauit Peleo — 50. *satis historiarum est* satis iam sumus confabulati, tempus nolo longius hoc modo conteri — 51. 52. *compendium fecisti* verecundiae, permutata ea cum *inpudentia* id quod *aetati* tuae iuuenili *haud* fuit *optabile* — 58. *Istac tenus libertas* loquendi *tibi data est* nunc suadeo desinas — 60. *fur-*

tum malum tibi valde noxium. Lydum tamen iuuenem fequutum effe intus, ex Act. 3. fc. 3. patet.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *herilis patria* falutat patriam heri, in qua viuendum alienigenae erat — 3. 4. *qui adcolis* idem eft, quod ante *vicine* cuius templum aedibus heri mei proximum eft — *venero* vfitatius *veneror*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1 ad 3. exiens Piftoclerus clamat Bacchidi fuae — 1. *quaefere* orare — 2. *abire hinc* non redire huc — 3. *vadatum* Curc. 1. 3. 5. — 6. *compendii verba multa iam faciam tibi* ad nonnulla, quae rogaturus effes, in anteceffum refpondendo, faciam, vt multis verbis fuperfedere poffis. Capt. 3. 2. 12. Moft. 1. 1. 57. etc. — 10. *falutem ab fodali* Mnefilocho *folidam* plurimam, pleniffimam — 11. Chryfali verba funt: *rogabis me, vbi fit? viuit! Pist. Nempe recte valet?* 13. *illa* Bacchis fua — 16. *amica amanti* eadem *eft*, quae cuiuis homini *anima*; vt homo, *fi abeft* anima, fic amans, *fi abeft* amica, *nullus* mortuus *eft*, amans in orcum fibi videtur detrufus — 17. *fi adeft* amica, amantis *res* familiaris *nulla eft* conficitur, *ipfe* amans etc. — 18. *fuper mandatis* vt Bacchidem Mnefilochi inueftigares — 19. *quod* qua de re *ab eo* eius *nuntius adtigiffet* ad me veniffet. Sic 3. 5. 3. me *tetigit* nuntius — 21. maluiffem mori — 23. 24. adludit ad vafa Samia, figlina — 25. *Iamne* iocaris, *vt foles?* — 27. *viciniae* vid. Mil. 2. 2. 2. — 30. *vt* eam defiderare *eum credis?* — *mifera amans* Acidalius vauult *mifere* amans — 31. *fcitum iftuc?* explico: num tu hoc e certis cognofti indiciis? Alii, omiffo figno interrogandi, explicant fere: perplacet. — 33. *Pist. Immo* plura de amore Bacchidis additurus eft, fed Chryfalus, repetens τὸ *immo* putat: fatis de hoc! voti enim fui 2. . 5 fqq. compos nunc factus, Nicobulum cenfet effe adeundum — 35. *actorem* putant intelligendum effe Piftoclerum, qui plura narrando moleftus ei effet futurus — 36. 37. ne, quae dixi, in malam partem adcipias: adcidere enim poteft, vt res, alioquin iucundiffima, aliqua de caufa odiofa nobis fiat. Epidicum verbi caufa. quam fabulam meam amo, vt inuitus tamen fpecto, Pellione (alii Pollione) agente, fic te, plura narrantem, inuitus audirem, quod

ad herum meum properandum mihi est. Pellionem, qui Epidici personam male egerat, tangi hic, et deridendum spectatoribus propinari, clarum est, quamquam licentia ea vix probanda est, quod histrio ex persona poetae loquitur. Quis enim servum non exploderet, qui in media aliqua fabula Schilleriana diceret, se Professorem esse Ienensem? Symmachus, hunc forte Plauti locum respiciens, L. 10. ep. 2. scribit: non idem honor in pronuntiandis fabulis P. Pellioni, qui Ambiuio fuit — 38. *fortis* pulcra. Sic Mil. 4. 3. 13. ecquid fortis visa est? — 40. *natam* comparatam — 43. *prius* quam iam, sine vlla mora — 46. *ne mihi sit morae, domi est* quod aurum iam domi est, non erit mihi inueniendum demum — 48. *perfidia* ad defraudandum senem.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *Piraeeum* portum, pro Piraeum oppidum, ad quod portus erat — 5. *extexam* spoliabo auro. *extexere* Lambinus explicat: telam sua textura aut lana nudare — 8. *arietem Phryxi* cuius de vellere aureo, e Colchide ab Argonautis repetito, fabula est notissima — 13. *adspersisti aquam* vid. Epid. 4. 1. 27. et Truc. 2. 4. 15. explicatio statim adiecta legitur: *adspersisti aquam, iam rediit animus* — 14. *pancratice et athletice* vid. Epid. 1. 1. 18. — 17. *cor et cerebrum finditur* eodem sensu, quo Poen. 3. 3. 25. *cerebrum vritur* ira excandesco — 22. *inluxere alterum* pro luxere in alterum: non vixit homo scelestior — 24. ne roges *quid fecit?* roga potius *quid non fecit?* — 29. *Symbolum* tesseram, quae tesserae loco tabellarum et syngraphorum erant, e quibus ius dicebatur — 34. *adulterare* mala fraude agere — 36. *recuperatores* iudices, a praetore in priuatis controuersiis, quacumque de re ageretur, dati, ita dicti, quod per eos suum quisque recuperaret ius — 40. *trina* pugna tertia. Primo se debere negauerat; deinde signum dixit esse adulterinum; nunc tertia pugna: insidias struxit — 41. *Autolycus*, Mercurii e Chione filius, Vlyssis auus maternus, furandi arte infamis, animalium, quae furto abstulerat, colorem mutabat — 44. *Stega* tabulatum nauis, in quo nautae ambulant, στέγη, constratum puppis — 45. *lembum* nauem minorem, h. l. piraticam — 46. sensus est: longum est, narrare, quam exornatus (instructus) ille lembus visus sit, ad terrorem nobis iniiciendum. Sed corruptus videtur versus.

me praebeam, *quam obuigilato* quam vt in cauendo et diffidendo nimius sim — 15. *specimen specitur* etc. vid. Cas. 3. 1. 2. — 18. *siris* siueris.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ad versum vsque 46. Lydus videtur sibi cum Philoxeno esse solus, Mnesilocho sermonem eorum ex obculto aliquo loco captante.

1. pro *cor acre* multi posuere *peracre*. Lambinus retinet *cor*, sed pro *acetum* ponit *aceto*. Ponitur autem *acetum* pro acumine, prudentia, fortitudine. Sic Pseud. 2. 4. 49. *ecquid habet hic homo aceti in pectore?* Qui *acetum* et *cor acre* retinent, explicant: tuumne cor ita acetum resipiat, vt ipsum possit acetum dici. Sensus est: nunc experiar, sitne tibi prudentia et animi fortitudo? — 7. *adsentatio* facilitas, indulgentia — 8. *absque te esset* tu nisi esses, nisi aduersarere mihi — *rectum* integrum obponitur *prauo* — 11. *ciet* criminose nominat. cf. Asin. 2. 4. 69. *percies* — 20. *ante solem exorientem* non est: ante quam sol exoriretur, lex enim erat ἀνοίγεσθαι τὰ διδασκαλεῖα μὴ πρότερον ἡλίου ἀνιόντος, sed vt *ante diem* saepe est *die*, sic *ante solem exorientem* est *sole exoriente*, cum prima luce — 21. Gymnasii praefecto γυμνασιάρχῃ, qui in adolescentes animadnertebat — 22. *id cui obtigerat* vt sero in palaestram veniret, *hoc ad malum* quod praefecto poenae erant pendendae *arcessebatur* adcedebat *malum* aliud — 23. *perhibebantur* vt perhiberentur — *magister* paedagogus — 26. *aetatem extendebant* agebant, nisi malis: corpus firmabant, ad feram aetatem adtingendam — 28. *cincticulo* zona *praecincti*, quod modestiae disciplinae documentum erat, *discinctum* vero esse, mores arguebat dissolutos. Sulla de Caesare iuuene dicebat: *male praecinctum* cinctura vtentem fluxiore *puerum caueatis*. — 30. *maculosum* virgis caesum — *nutricis pallium* virgatum — 34. *olim!* en, senex laudator temporis, acti se puero! — 37. *tabula* literaria, in qua scribit — 39. *noster esto*. vide Truc. 5. v. 61. eodem sensu Ter. Adelph. 4. 3. 11. Demea: laudo, Ctesipho, patrissas! abi, virum te iudico! — 40. *prouocatur* obiurgatur — 42. Festus dicit *expreta quasi expertia habita*. Esset igitur sensus: *it* abit a hero *magister* paedagogus *quasi lucerna, expretus* expers *vncto linteo* sine ellychnio. Plerisque tamen *expretus* videtur esse *exspretus*, spretus.

Salmasius legi vult *extertus* pro *extersus*. Alii aliter. Codd. omnes habent *expretus*, edd. autem veteres *expletus* — 44. imperium *inhibere* exercere. Cas. 2. 6. 57. — 48. *deos propitiores* i. e. amiciorem aliquem *mihi*, *me videre mallem*, *quam illum* Lydum, qui Pistoclerum, sodalem meum, tam perciet — 55. *obsequens mori patris* adcommodans se ad ea, quae pater probet. Ter. Heaut. 1. 2. 29. hunccine erat aequum ex illius more, an illum ex huius viuere? — 59. Recte, opinor, Gronovius pro *malum* ponendum iudicauit *malo*, eodem sensu, quo 1. 2. 39. Pistoclerus dicebat *caue malo!* Lydus vero, cui istic comminatio discipuli videbatur intolerabilis, hic v. 61. satius censet, iocari quam irasci: quid caueam malo? profundatur licet! — 60. *illi male dici*, *qui* male *facit* — 61. malum meum *promtare* profundere. Pseud. 2. 2. 33. *promtas* thesauros Iovis — 67. *absorbet* quasi Charybdis aliqua Hor. 1. od. 27. v. 19. quae bonis atque fortunis euertit — 86. *capitis non perdam* non infortunio mactem, quo digna est. Asin. 1. 2. 6. — 88. Egregie Lydus errat. Non Pistoclerum Mnesilochus queritur corruptum, sed Bacchidem sibi praereptam — 90. *tecum oro* vid. Cas. 2. 5. 16. — 94. *adfatim* satis *est*, te, Mnesiloche, id curare.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. *inmitiorem magis esse* perfide magis et malitiose gerere se. Nonnullis in codd. et edd. legitur *amiciorem*, quod εἰρωνικῶς esset dictum. Et *inimiciorem* videtur reperiri. Orta haec diuersitas putatur ex eo, quod primae scenarum literae non perscribebantur, futurae scilicet miniatae — 4. *cum malo fecit suo*, *meo*. Quidam *meo* putant de margine in textum inrepsisse; alii legi volunt *summo meo*: sequentia vero testari videntur, iuuenem dixisse *suo*, et, quasi conrigentem se, addidisse *meo* i. e. cum malo vtriusque! — 5. 6. iurat, se vehementer eam amare. cf. Amph. 2. 2. 40. — 7 sqq. fluctuatur iuuenilis animus inter amorem et iram — 9. *istanc* forte legendum *istunc* Pistoclerum, puellam donis ab eo rursus abstrahendo — 14 sqq. ira vincit amorem — 15. *ramenta* et *ramentum*, pro radimentum, quidquid abrasum alicui rei est, *ramenta plumea*, leuissima quidem, quae cogitari potest *propensior* ponderosior, i. e. ditior. Iterat hoc iuuenis v. 22. 23. Rud. 4. 3. 77. numquam hinc ramenta

fies fortunatior — 21. *iocum* Douza explicat: nenias — 25. *ſtabile eſt* ſtat ſententia v. 18.

IN ACTVS III. SCENAM V.

1. *rebus aliis anteuortar* nihil mihi erit prius; relictis aliis rebus omnibus, curabo, quae mandas — 3. *ſi a me tetigit nuntius* ad eum peruenit v. 2, 2. 19.

IN ACTVS III. SCENAM VI.

8. de *coena* aduentitia ſaepius iam — *quae* pro: eo, qui coenam daret, bilem mihi mouente — 13. lingua *factioſi* promiſſores magno hiatu, *qui*, rogati, *nihil ſe non facturos* eſſe *pollicentur*. — *ſubleſtum* Nonius explicat *leue, friuolum*, Feſtus: *tenue, infirmum*. Perſ. 3. 1. 20. fides *ſubleſtior* magis friuola — 15. ob ipſam ignauiam ſuam non adſequuntur, cui inuideri poſſit — 16. *meditate tenes* ita, vt multa videaris ea de re meditatus; ipſe talis es, ergo mores inuidorum ignauorumque noti tibi ſunt — 18. *Nulli* et datiuus eſſe poteſt *nulli homini*, et nominatiuus, qui amicitiam modo ſimilat *amicus eſt nullus* — 20. quem ratus ſum eſſe amicum mihi *atque* i. e. *aeque atque* non minus, quam ipſe amicus mihi ſum — 22. *copias omnes meas*, quam ego ei copiam feci, Bacchidis noſcendae, eam *adcuratum habuit*, in me *inconciliare* abuti, ad me decipiendum. Trin. 1. 2. 99. eſt: *inconciliaſtin* eum, nonne per dolum decepiſti? Perſ. 5. 2. 53. quia non *inconciliauit* non aduerſatus mihi eſt, Moſt. 3. 1. 86. ne *inconciliare* quid nos poſtules, i. e. inimicare, irritare — 25. *tecum orarem* Caſ. 2. 5. 16. — 27. *aliquo pacto* quacumque ratione potero — 35. poſt *mandaſſem tibi* pro ſigno interrogandi pone comma, iungendum enim *niſi obciperes* — 36. non *tu te* ſed *tu* cum te enclitico *tute* — *me ires conſultum* ita antiquos dixiſſe Feſtus docet, pro *mihi* ires conſultum — 38. *vltro* tu prior *me prolectas probris* prouocas, laceſſis. Quidam *proiectas*.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

5. *cum illa* Bacchide *vsque* multum per tempus *iſti* iuiſti, ſimul verſatus, profectus es. tu militis ſeruus cum amica militis Samo iuiſti Athenas ſimul — 6. *quae harum ſunt aedes* pulta aedes, quae harum ſunt. ſeu: *quae harum* aedium *aedes eius ſunt, pulta* — 7. *dierecte* in malam rem, ad crucem. vid. Capt. 3. 4. 103. — *propudium* v. Curc. 1. 3. 34.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. vires *extentes* experiaris, tam vasto inpete pultes — 5. Parasitus, quoad puellam prodituram exspectauerat, ferox, conspecto iuuene repente mitis est: *adolescens, salue!* — 9. Elatia, seu *Elatea* putatur intelligenda esse Phocidis vrbs maxima. In Locride etiam et in Thessalia vrbes eius nominis erant — 11. *due te ab aedibus* abi propere. v. Amph. 4. 5. 8. ad regem recta *me ducam* — 14. *dentifrangibula* pugni, qui dentes tibi comminuere gestiunt — 15. *cautio est* cauendum mihi est — 16. *nucifrangibula* vocat dentes suos — *excussit* est *excusserit* — 19. *integumentum corporis* est σωματοφύλαξ, custos, stipator corporis, satelles. Sic et vocabatur Graecis *amicorum intimus et indiuisus* — 20. sensus: nequam oportet esse eum, qui te inprobo vtitur amico intimo. Turnebus inserendam putat vocem *scutum:* nequam oportet esse scutum, cui tu integumentum es. Integumenta enim vocantur operimenta scutorum — 21. Minatur parasitus: *sublatus* ira *ille* miles *huc veniet.* Pist. vero se intelligere simulat; corpore vi morbi *sublato*, quare: *diruptum velim venire* — 22. *numquid vis* discedentium inferior dicere solebat, h. l. intelligo: quod de auro dicam reddendo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Causa omnium Mnesilochi, nouem per versus, querelarum est v. 10. 11.: quod aurum patri reddidit omne, Chrysalique operam perdidit — 1. *petulans* in amore Bacchidis — 1 ad 3. irae tamen, quum a Pistoclero proditum me putaui, inpotens, *incredibilis* magis, quam credibile possit videri, *inpos* fui *animi*, stolide egi, *inamabilis* vt amori satisfacere, aurum puellae dare nequeam, ideoque *inlepidus* ei non iucundus *viuo*. — 4. quod vero solent, qui sua ipsorum culpa miseri sunt, fatum adcusat: *malevolente ingenio natus* sum. — In omnibus fere codd. legitur *quod volo,* ex vno Parisiensi recepit Camerarius *quod nolo*, quem plerique editores sunt sequuti. Si tuearis *id mihi est, quod volo ego esse aliis*, miserrimum se esse conqueritur, quod esse aliis, hostibus suis, inprecatur; si recipias: *id mihi est, quod nolo ego esse aliis*, sensus est: mea iam est Bacchis, quam eripi mihi a quoquam nolebam alio: quacum lectione posteriori magis conuenit v. 5. *credibile hoc est*, me nihilo minus esse miserum? — 15. *me habuisse fidem* credidisse

crimini quod Lydus in te conferebat, maledicto Lydi — 19. *hac* si genuinum est, intelligo δεικτικῶς *hac* mea manu minitante. Camerarius τὸ *hac* adiecit, sine dubio in codice aliquo repertum — 22. *nisi* ipse *ames* alteram Bacchidem — *non habeam tibi fidem tantam* vix crederem, te tantum auri daturum mihi aut alicunde inuenturum esse, quanto equidem nunc egeo — 23. *nunc tuarum rerum satagis* vt inuenias, quantum tibi ipsi opus est — 25. *tuam copiam* cuius calliditas auri, quo opus est, copiam tibi faciet.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1 ad 16. Ignarus adhuc Chrysalus, aurum a Mnesilocho patri traditum esse omne, in sinu gaudet ob senem deceptum, herumque iuniorem cura liberatum argentaria; suamque, qua duplex hoc facinus effecerit, calliditatem laudibus ad coelum gratulabundus effert. — 1. *hunc hominem* me — *decet auro expendi* non carus est auro contra. Epid. 3. 3. 30. — 3. *ludificatus* deceptus *est*. Saepius fere Plautus actiuo *ludifico* eiusque passiuo vtitur, quam deponenti *ludificor* — 7. *Parmeno*, *Syrus* nota nomina seruorum comicorum — 8. *nisi* qui non — 9. *multi potens pectus* omnis generis fallaciarum capax — *harpaget* Aul. 2. 2. 24. *mihi harpagatum* subreptum *est*. Pseud. 4. 2. 2. *harpagauit* — 13. *vtcumque res sit* etc. animum habeat fortunae aptum — 15. Herculi consecrabatur decima praedae pars, quare Truc. 2. 7. 11. quinque numos mihi detraxi *partem Herculaneam* quo in loco *numus* est *didrachmum*, decima minae pars — 21. *nimio multo minus* quam *parum*, nihil — 24. *digitulis duobus primoribus* exiguum modo sumi potest, quasi in sacrificando thuris, aut apud nos pulueris sternutatorii — 25. *eiusmodi* iungendum est cum *tempus*, tanta obportunitas — 26. *inmersisti* manum in numos aureos — 29. *cum ramento* ne scobem quidem auri retinui — 33. male *me consuluisse* vid. supra 3. 6. 36. — 42. *conglutina* consue dolos — 46. ne hoc quidem crederet, si orarem, vt mihi nihil crederet — 50. *nequidquam* inpune — 53. *Chrysalo esse nomen* a χρυσὸς et ἁλίσκω qui aurum capit — 56. *placide* sine festinatione. Obponitur τῷ *propere* Mil. 2. 2. 65. *propere* hoc, non *placide* decet — 61. *capso* cepero — *amicis* ad amicas — 62. pro *sed cui* cum Scioppio ponendum putaui *sicut* i. e. qua spe v. 41 sq. iussisti me alteram ad senem facere viam — 64. *stilum* quo exaretur

epiſtola, *ceram* ad obſignandum v. 96. *tabellas* ligneas cera inductas, in quibus ſcribatur, *linum* ad obligandas literas exaratas v. 96. — 65. *quid nunc* adhuc es *facturus*, antequam prandeamus? *prandium coctum eſt* prandeamus igitur, antequam ſcribamus — 69. cauſam, cur exquirit: *vbi biclinium vobis ſtratum eſt?* vide ſcena ſeptima, vbi v. 36 ſq. oſtendet patri filium cum Bacchide adcubantem — 73. *euax* eſt hilare adprobantis — 74. hunc verſum explico: hem! *quae imperaſti* adfero! *imperatum bene* bono conſilio *bonis factum eſt illico* ad hominibus bonis ſine mora effectum datur. Vtrique bene cupimus Mneſilocho, neutri igitur cunctandum eſt, ſi prodeſſe ei velimus. Mil. 3. 1. 17. *facile eſt imperium in bonis* — 81. *imperatum in cera eſt* quod iuſſiſti, ſcriptum eſt — 83. *mihi vsque quaque loquitur; nec recte* non finem facit, me vituperandi — 85. *mane* nihil addas *dum ſcribit* donec iſta ſcripſerit — 86. *ad perdundum* aurum, patri tradendum, celerem habet manum — 89. Mneſilochus, antecedentibus vsque ad *dixit* dictatis, obſtupefactus ſeruum adſpexiſſe videtur, rogans quaſi, vt infra v. 97. 98.: haeccine tu me ſcribere audes iubere? cui ſeruus: *plane adſcribito*, ſecurus eſto. cf. v. 71. plane et diſerte ſcribas, quidquid dictauero — 91. *comedim* comedam — *congraecem* Graecorum in morem potando abſumam — 100. *mea fiducia* idem quod ſtatim *meo periculo*. Allegoria a redemtoribus ducta, qui opus aliquod ſuo periculo faciundum conduxerunt.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

Rationem ſeruus iniit hancce: ſeni *primum* oſtendere vult filium, cum Bacchide adcubantem, *deinde* perſuadere, eam non meretricem eſſe, vt *via* eſſet ea *publica* Curc. 1. 1. 35. ſed militis vxorem, ideoque militem Mneſilochum eſſe interfecturum, quo metu patrem permouere ſperat, vt pecuniam dinumeret, ad vitam filii redimendam. Sciebat autem, ſe militem amoliri poſſe, auro ſuo reddito Act. 4. ſc. 1. v. 4. et ſc. 2. v. 8. 9. In agendo poſtea, forſan ex compoſito, obportuniſſime ſaltem, miles interuenit ipſe, qua occaſione ſeruus callidiſſime vtitur, ad ſenem decipiendum — 1. *Inſanum magnum* μανικὸν ὅσον μέγα, valde magnum, audaciſſimum facinus — 2. ſeruum de proſpero conatus ſui euentu non dubitare, ex eius confidentia v. 6. 7. adparet. Nec ſeruus, qui v. 2. dicit *hodie*, vere

tur, vt dies hic ſatis ei ſit ad agendum, v. 6. 7. enim ſe *hodie* omnem rem perfecturum eſſe confidit. *Emoliri* v. 2. eſt: non ſine periculo et difficultate efficere — 3. 4. 5. cur vero herum decipiendum *truculentum* ac *ſaeuum* eſſe mavult, quam *tranquillum?* forſan, quod, qui tranquilli ſunt, conſideratius agere ſolent, qui vero perturbato animo ſunt, praecipitantius — 7. *frigi* cicer conſueuiſſe, ex Horatio etiam adparet, ad Piſon. v. 249. *fricti ciceris emtor.*

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *eſt magnae diuitiae mihi* dolori. vid. Caſ. 2. 2. 11. — 2. *ſubterfugiſſe* inpune tuliſſe — 13. *optime eſt!* indignabundi et minitantis eſt — 13. 14. nunc ego dicor a filio tuo *malus*, *ſacer* exſecrabilis, *ſceleſtus* — *ſpecta rem modo* et adparebit, vter ſceleſtior ſit, filiusne tuus, qui iuſſit, an ego, cui, pro ſeruitio, obtemperandum erat — 15. *ego verbum faciam* verbum funderem, fruſtra me defenderem. Lamb. vult: ego nec verbum faciam. — 16. *actutum* ſcen. 7. v. 37 ſqq. — 18. alterum *vt* abeſſe quidem poterat, non vero cum *id* permutandum eſt, quod repetitum *vt* et in codd. eſt, et pluribus eiusmodi exemplis defendi facile poteſt — 22. 23. ſpectatoribus dicit, ſene legente — 22. *transenna* machina capiendis auibus — 22. 23. vt turdus lumbricum, ſic Nicobulus petit me, ſed mox ipſe pendebit inlaqueatus — *tenuis* eſt laqueus, ad captandas aues — 27. *confertur ratis* in nauali pugna, vt in terreſtri *gradus* h. l. concurritur, initium fit pugnae, inter me herumque.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

2. *muttiuerit* Amph. 1. 3. 21. Mil. 2. 6. 83. — 12. *Βελλεροφόντης καθ' ἑαυτοῦ γράμματα* prouerbium eſt, de eo, qui literas perfert, ignarus, in perniciem ſuam eſſe ſcriptas, quales in ſacris Vrias. Bellerophon, a quo Stenoboea ſe ad ſtuprum mentiebatur pellectam, a Proeto, marito eius, cum literis ad Iobatem ſocerum miſſus eſt, interfici eum iubentibus — 16. 17. Venalis adſtas in lapide, vnde praeco praedicat et vendit: videns audiensque deluderis — 18. 19. *adoleſcens* filius tuus Mneſilochus, *dum valet* in flore aetatis *moritur*, *quem* quod eum *dii* diligunt. Exprimit hic Plautus notiſſimum illud Menandri *ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσι, ἀποθνήσκει νέος* — 20 ad 23. *Hunc* Nicobulum dii non diligunt, quod nondum mortuus eſt, in ſua ſenis aetate

ad vitae gaudia ineptus, filio mox lugebit superstes! — 22. *terrae odium* ἄχθος ἀρούρης, quem sui efferre mallent, quam diutius ferre.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Quae militis verba sunt, facile seruus persuadere seni poterat, *mulierem* intelligendam esse *vxorem* — *quae haec factio est* quam audax violentumque *factum* hoc est? — 3. *per tempus* obportunissime *hic venit miles mihi* haec verba nisi seruus loqueretur *secum*, miles, quem auri quam scorti recipiendi v. 34. reperies cupidiorem, certo certius mihi subornatus videretur tam adtemperate interuenisse — 4. *mulierem*, timidum Graeci vocant γυναικείαν. Quod viris plerumque infirmiores se mulieres esse sentiunt, minus promtas quoque ad pericula subeunda esse, mirum non est — 6. per Bellonam Martemque iuro, me — 7. *exanimalem faxo*, et — 8. *exheredem fecero vitae* vtrumque est: interficiam eum. Men. 3. 2. 12. cuius (pallae) heres numquam erit post hunc diem i. e. quae non reddatur ei. heres antiquis pro domino. Festus. — 10. *vir*, maritus, ergo in adulterio deprehensus filius tuus est. Nec miles verbum hac quidem in scena dicit, vnde subolere seni potuisset, scortum modo, non vxorem eius Bacchidem esse — 27. quam adtemperate miles ducentos Philippos poscit? — 34. *ingeram* inprecer. *vt tibi mala multa ingeram* dicit quidem militi, at senem tamen adspiciens. Senex igitur milesque alter alteri putat ea verba dicta: ille tacet. miles vero v. 35. *tuo arbitratu* vt lubet — 35. Chrysalus secum: *vt subblanditur* omnia adcommodate dicit — 37. *rogato* stipulator. *ceterum* de aliis rebus *verbum* verborum *sat est*. Non vult enim, excidere militi verbum, vnde cognosceret senex, Bacchidem non vxorem eius esse, sed scortum — 43. re transacta inuehitur in militem, quem passurum sciebat, iocis praecipue, vt de veruina, admistis — 46. *veruina* dicitur quidem iaculi esse genus, sed hoc certe loco *veru* est: armis domesticis te confodiam — 48. Ter. Eun. 5. 6. 23. egomet, meo indicio miser, quasi *sorex* hodie perii. h. l. *nenia soricina* vox, qua emissa sorex deprehensus confoditur. Sensus: ego te *confossiorem faciam* certius confodiam quam sorex confoditur, qui voce sua prodidit se — 53. *Polluces* nihil amplius quam *Pollux* — 54. *Submanus* vid. Curc. Act. 3. v. 43. — 56. *quod dici solet* rem habet —

... ibi — 64. ille miles amotus est abiit — ... me etc. inaugendum; here, ego te per deos oro, fine, ... ire huc intro ad filium tuum — 71. perstringit forsan fabulam aliquam, in qua Demetrius aliquis in Cliniam ..., ad satietatem spectatorum vsque, fuerat maledi... — Cur vero intrauerit ad Mnesilochum, vide 4. 4. 57. ... vbi erat actum, vt miles absolueretur, nunc istuc acturus erat, vt inueniret, quod opus esset ad sumtum — 72. vid. Perf. 1. 1. 11. — 73. lippus esse nemo cupit — 74. qui vero lippus est, non abstinet, quin adtingat oculos, ad sordes abstergendas. Sic Chrysalus est seruus, qualem nemo optabit, at nequeo tamen abstinere, quin opera eius vtar — 75. fors fortuna gubernatrix eorum, quae prospere eueniunt, quae fine humana cura, maxima sua cura, sola euentus dat exoptatos. vid. Ter. Phorm. 4. 6. 30 et 34. et Act. 5. sc. 7. v. 1. 2. Forti Fortunae Seruius Tullius fanum, secundum Tiberim, extra vrbem dedicauit, et Carvilius Conf. Liv. 10. 46. aliud. De festo eius Ovid. Fast. 6. v. 773 sq.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. *Atridas*, Atrei non filios, sed ex Plisthene fratre nepotes, Agamemnonem et Menelaum, nemo nescit — 2. *Pergamum* vsitatius in plur. *Pergama*, eam Troiae partem, in qua arx erat, pro Troia ipsa — 4. *millenum* nauium, pro millenarum, et hoc: mille nauibus, i. e. classe maxima — 5. *non Pelides termento fuit* Achilles nulli detrimento fuit Troiae, *praeut* etc. Achillis in bello troiano opera fuit nulla, si comparetur cum mea opera, in etc. — 8. *lamentari* ioci causa comparare Troiae senisque mei damna — 11. pro *obsignatas* legi mallem, intelligo certe *obligatas*, vt discernantur ab *consignatis* — *has tabellas, quas fero*, *sunt* pro *hae tabellae* vt apud Virg. *vrbem*, quam statuo, vestra *est*. — 12. Equum troianum Aristophanes in Auibus *iocatur* centum vlnarum fuisse, in eoque alii ter mille, alii verisimilius (si quidem in fabula veri quid simile esse potest), viginti tres heroas latuisse narrant — 13. *Epius* seu *Epeus*, fabricator equi troiani, est Pistoclerus, *ab eo* enim *haec* altera epistola, quam nunc fero, de alteris ducentis Philippeis, *sumta* scripta est — *Sinon*, cuius fraude Troianos, vt, muris dirutis, equum in vrbem pertraherent, permotos esse constat. Virg. Aen. 2. — 14. relictus esse credebatur, latuerat autem *in busto Achil-*

lis, alii dicunt Palamedis — 15. *Ille habuit ignem* Sinon ſublata face Graecis ſignum dedit — 15. 16. Mneſilocho fax eſt Bacchis, quae ipſum exurit — 18. *meliusque adhuc* haec res nobis ſubceſſit, quam Graecis — 20. Feſtus ait: *exlecebras* eſſe dictas meretrices argentarias, ab eliciendo argento. Men. 1. 3. 26. Nam ita ſunt hic meretrices omnes *elecebrae argentariae*. Quod autem praecedentia vim magis, quam dolum ſpirant, Gruterus legi malebat *exterebrae*, ab *exterebro*, quod verbum Perſ. 2. 2. 55. legitur — 22. *miles* Bacchidem repetebat, vt Menelaus Helenam — 23. *Alexander* Paris — 29. *Ilio tria fuiſſe fata* res fatales, a quibus conſeruatio vrbis penderet, nempe — 30. *primum: ſignum ab arce ſi periſſet*, Palladium, quod ab Vlyſſe et Diomede ablatum eſt — *ſecundum: Troili* filiorum Priami natu minimi *mors*, quem Achilles interfecit — 31. *tertium: quum portae Scaeae limen ſuperius ſcinderetur*, quae porta ab ipſis Troianis deſtructa eſt, vt equus durius introduceretur — 32. *noſtro huic Ilio* Nicobulo ſeni — 42. *urbes verbis qui inermus capit* glorioſi iſtiusmodi milites vocantur Mil. 4. 2. 64. *urbicapi*. Theophraſtus περὶ λογοποιΐας de talibus: εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πόλεις λόγῳ κατὰ κράτος αἱροῦντες παρεδειπνήθησαν — 44. *extempulo* extemplo — 47. 48. *qui diſpenſentur Ilio capto* quos ſenex deceptus dinumeret — 48. *mulſum* vinum melle miſtum militibus in triumpho dari ſolitum — *qui* quo *triumphent milites* — 50. *filios* Philippos aureos — *lectos ſine probro* legitimos, h. l. non adulterinos numos, omnes lectos — 52. *ſenes coemtionales* mancipia adtrita, nullius pretii, quae nemo emeret, niſi melioribus mancipiis adiecta ſimul emenda, paullisper certe augerent venditoris lucrum. Per contemtum ita vocantur et liberi homines, qui bonae frugi non ſunt, vt a Curio apud Cic. ad Diverſ. 7. 29. et h. l. Nicobulus — 56. *congredere* propius ad me adcede — 61. *ne idem canteht* ne iterum me vinciri iubeant. vid. 4. 7. 10 ſq. — 63. *ſuperum limen* portae ſcaeae. vid. ſupra v. 31. — 73. *cerae haud parſit* epiſtola eſt longa — 77. *nusquam ſentio* non video, filium adieciſſe: ſalutem tibi dico — 87. *pol haud derides* ridiculum profecto non eſt, recte vocas flagitium, quod cum vxore aliena cubuiſti; ducentis Philippis mihi ſtetit, vt te redimerem — 92. ſapienter monet prouerbium graecum: κράτει ὀφθαλμῶν, γαστρὸς, αἰδοίων — 93. atque ab eo ipſo, quem dixi, animo cupido, oculisque indomitis *perſuaſum eſt* mihi, *facere* id, *cuius nunc me facti pudet* —

100. rogat veterator, scriptum ne sit, quod ipse scribi iussit — 110. *diuidiae fuant* ne graueris, hos ducentos Philippos mihi dare Cas. 2. 2. 11. — 114. *Neque ego haud* duae negationes magis hic negant, more Graecorum. Sic Epid. 5. 1. 57. *neque* ille *haud* obiiciet mihi. ibid. 4. 1. 6. *neque* nunc *nescio* etc. — 122. *si* etiamsi *plus* adhuc quam ducenti Philippi *perdundum sit*, *periisse* id auri *suauius* tamen *est*, *quam* etc. — 123. *dispalescere* palam fieri, in vulgus emanare — 130. *proceres Graeciae* h. l. literae, quas adtuli a filio — 134. *turbellas* turbas. Meursius, vt a *suada* est *suadela*, sic a *turba* scribi vult *turbela* — 141. *moraris* me properantem. — 144. *Curatum est* dicit, sene adhuc audiente. auersus autem addit, *esse te senem miserrimum* — 147. vrbe, cum salute nostra, capta, i. e. auro expugnato, vt salui simus.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

2. *inscitum* vocat filium, quia, quod peccat, non, vt ipse olim fecerat, v. 4. *more modesto*, vt famae consulat, et non v. 6. *raro* peccat, ne prorsus conrumpatur pereatque — 5. *placitant* placent — 7. *dare* concedere gnato *ludum*, vt amet. Apud Hor. 3. od. 12. v. 1. *amori ludum dare* est ipsum amori indulgere — 8. 9. *nolo desidiae eum dare ludum* non patiar, omnem deditum esse amoribus, nihil eum aliud, quam amori indulgere — 9. *quod mandaui*. 3. 3. 90.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. sqq. cf. Ter. Heaut. 5. 1 sqq. *ego me non tam astutum* etc. — 2. Isidorum L. 10. sequuti ita distinguunt, vt *stultus* sit, qui inepte et inprudenter agit et loquitur, *stolidus* hebes et vecors, *fatuus* qui omnino desipit. Mihi quidem senex, ipse sibi iratus, conuicia videtur cumulare, vt in mentem venerant, non curans, diuersane singulorum vis sit, an plurium eadem. — *bardus* tardus Epid. 3. 3. 40. — *blennus* mucosus, paedidus, h. l. stupidus, a βλέννα mucus — *bucco* Isid. l. l. garrulus, qui ceteros oris loquacitate, non sensu, exsuperat — 4. *me hoc aetatis* senem, at v. 14. *ludum*, alii *ludos factum* ludificatum esse — 5. *quam, tam*, quo eo. — *vror* crucior, ob ea *quae* — 6. *omnibus exemplis* modis — 9. *adtondit* vt v. 15. auro emunxit — 12. *reliquum id auri factum* reddendum ei fuisse, si Bacchis domum reuehi cuperet — 13. *quod peracescit* acerbissimum mihi est — 15. *auro emunctum* supra 4. 4. 56. emungam hominem probe. Ter.

Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento senes. Tropi a rebus petiti, nauseam creantibus, vix in ore plebis ferri possunt: Horatius vero qui 1. Sat. 4. v. 7. dicere sustinuerit *homo emunctae naris* pro prudente, intelligente, valde miror — 16. *seruus non nanci* nihili, nequam. *Naucus* seu *naucum* nisi nucis iuglandis medium dissepimentum, nucleique inuolucrum est, aliquid certe est nullius pretii abiiciendumque. vid. Most. 5. 1. 1. — 20. *vnde agis* venis? Additum legitur *te* Pers. 4. 3. 13. vnde *agis te*. Ter. Andr. 4. 2. 25. quo hinc *te agis* abis? Virg. Aen. 6. 337. *sese* Palinurus *agebat*, ibat. ibid. 8. 465. *Aeneas se agebat matutinus* mane ibat. ibid. 9. 696. *se* primus *agebat* etc. — *vnde homo miser atque infortunatus* venire potest, a negotio miserrimo. Soluerat ducentos Philippos militi — 27. *quid tibi ex filio nam? quid nam* t. e. fil.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *oues* explicat Passeratius: stolidos; sed ioculis puellae videntur inlecturae potius, quam bilem senibus conviciis moturae — 5. *eunt a pecu palitantes* a grege suo aberrantes. Haec omnia mulieres suauiter subridentes dixisse credendae sunt — 6. *at pol nitent* pingues sunt hae oues — non *sordidae* scabiosae — non contemnendae — 7. *adtonsae* oues, senes a filiis expilati — 8. sine, *suo vsque arbitratu* garrire eas, quae lubeat — 10. *altera* ouis, Nicobulus, *hodie bis detonsa* bis a Chrysalo auro fraudatus — 10. 11. *vetulae sunt* oues *thymiamae* thymum amantes. Alii legunt *Thymianae.* Alciatus in Lex. Plaut.: *Thymianae* significant *oues pingues*, quod sunt habiles ad sacrificandum, a θύω sacrifico. Hanc sententiam summis extollit laudibus Saubert. de Sacrificiis c. 23. p. 571. — 12. *limus* obliquus, *limi oculi* amatorum sunt. Mil. 4. 6. 2. adspicito limis oculis. Ter. Eun. 3. 5. 53. limis specto. Sic hoc loco *limis vt intuentur*, vt Ovid. verbis Amor. 3. 1. 33. explicem: *vt limis adrident ocellis* — 16. *lactem* pro *lac* — 17. *exoluere*, ab exolesco, exoletae sunt; tanti non amplius sunt, quanti fuere — 18. 19. *palantes grassentur* paullo plenius dictum, pro *palentur*, vt saepius verbo *palari* aliquid additur, licet significationem non augeat, vt *vagi palantur* Liv. 5. 44. Sall. Iug. 18. errare atque viam palantes quaerere. Lucret. 2. 10. — 20. *stultae atque haud malae videntur* τὸ *haud* deest quidem in plerisque codd. sed e versu 13 erat addendum. *haud malae* explicant *haud malitiosae* a quibus

metuendum nobis sit — 21. *hae oues* nos. Non magnopere Nicobulum iratum fuisse oportet, qui in allegoria pergit — 24. perquam lepide deprecatur minas. vid. Pers. 5. 2. 36. et — 25. prudenter dissimilat, se, cur minetur, scire — 26. *nostros agnos* filios — *conclusos* agni infirmi, et curae diligentioris egentes, domi retinebantur clausi. Virg. Ecl. 7. v. 15. depulsos a lacte domi quae clauderet agnos — *mordax canis* Chrysalus v. 48. — 30. *secreto* Capt. 2. 1. 17. *sine arbitris loqui.* Ter. Hec. 1. 2. 59. te solum seducam — 31. pro *vlteriorem* Philoxenum, longius abstantem, Priscianus legit *veteriorem* — 33. *mortem amplexari* senem acherunticum, mortuo quam viuo similiorem — 39. aues *visco tactae* sunt captae — 40. *coxendicem* fodi, vt equo asmoue, serpenti potius, quam eunti — 42. *haud mala* deformis, inuenusta — 43. *pol mala* inproba — 47. *persuastrices* Fortunatianus rhet. 3. dicit: δυσπρόφορον est, si quis dicat *persuastrices, praestigiatrices,* atque *inductrices* — 49. *experior tecum vim maiorem* alii intelligunt *vindictam publicam,* alii *violentiam,* quae non iure, sed facto infertur — 62. *vbi lepide* excipiaris — 63. *satis iam vostri est conuiuii!* satiatus iam vestro sum conuiuio! — *me nihil poenitet, vt sim adceptus* non querendum mihi erit, vos inpensis pepercisse in conuiuium faciendis, quo a vobis adciperer! — 64. *circumduxerunt* fraudauerunt — 67. *isne* ibisne — 69. *sine, sic!* τὸ *sic* histrio gestu ferientis adiuuisse videtur — 75. *caput prurit.* prurire dicuntur dentes, malae, dorsus, Amph. 1. 1. 139. Mil. 2. 4. 44. Poen. 5. 5. 36. in metu aliquo pugnorum verberumue, qui metus iocose dicitur desiderium eius mali quod metuunt. Stich. 5. 5. 15. autem vsurpatur de desiderio voluptatis, et sic forsan et hoc Bacchidum loco intelligendum est: sentio voluptatis desiderium — 76. *negito* nego — 79. *quid ago* dubitantis esse solet, Nicobulus victus iam est — *libet et metuo* pugnat cum libidine ratio — 80. *obnoxius filio et seruo* si mei flagitii sint conscii — 82. *vt terebrat* blandis dictis animum perforat — 86. *filii exspectant* vestrum aduentum, senex vero iocose explicat: *exspectant, quam mox moriamur.* Sic Most. 1. 3. 76. vtinam meus *nunc mortuus pater ad me nuntietur.* — 87. *addicti* fuerunt, qui, quum non essent soluendo, creditoribus addicebantur, nec seruitute eorum liberabantur, nisi debitis quocumque modo persolutis.

COMMENTARIVS IN PLAVTI MOSTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

2. *argutias exhibes* loqueris, iocularia fundis, meras nugas agis. Alii: patiens ita tractas, vt sonum *argutum* referant, crepas, tinnis — 4. *vlciscar te* qui v. 7. heri rem et filium conrumpis, *ruri* si 16 sqq. herus redux te in pistrinum, aut ad opus rusticum ablegauerit — 5. *nidor e culina* odor ex eduliis assis coctisque, dicitur h. l. pro eo, qui multum in culina versatur, delectatus eius nidore, vt ille: nasum nidore supinor. Hor. 2. sat. 7. v. 38. — 6. *quid tibi clamatio est* quid clamitas — 8. *abi dierecte* in malam crucem. Capt. 3. 4. 103. — 9. *hem* saepe, vt h. l., est verberantis — 10. pone signa post *patiar* interrogandi, post *senex* exclamandi: num putas te hoc inpune laturum? vlciscar te, vt senex redierit! — 11. *comes* te filii conruptore bona eius comeduntur — 12. *frutex* homo stupide. Signate ita rusticum conuiciatur, multum inter frutices degentem — 14. frutex dictus alterum vocat *scurram vrbanum*. de scurra v. Epid. 1. 1. 13. — 15. *sane credo* animum tibi praesagire, tibi mox rus fore migrandum — *cis* intra *paucas tempestates* breue tempus — 18. *augebis ruri numerum* seruorum rusticorum, *genus ferratile* eos seruos, qui ferreis annulis compediti laborant — 21. *pergraecamini* graeco more bibite. Bacch. 4. 4. 91. erat *congraecem* — 22. *pollucibiliter* opipare. cf. Curc. 1. 3. 37. — 32. *virtus* Tranionis est *nequitia* — *magisterio tuo* te nequitiae magistro — 33. *me curatio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 35. *scorta ducere* domum — 36. mei tergi *fiducia* periculo — 37. *fue* idem quod Pseud. 5. 2. 5. *phui*. abhorrentis est — 38. *oboluisti allium* anima tua foetet ob comesum allium — 39. *germana inluuies*, quantus quantus, nil nisi inluuies et foetor es — 40. *canes*, pro *canis*. lego cum Lambino: *canes*, *capra*, *commistae*, i. e. sicut canis et capra foetent, post recentem maris commistionem — 41. *exotica* peregrina — 42. *neque* quiuis potest *superior adcumbere* — 45. *alliato* cibo, qui allio est conditus — 50. *bubulcitari*

bubulcum esse — 52. *carnificum cribrum* tu, cuius tergum a carnifice ita compungetur stimulis, vt videatur esse cribrum — 53. *patibulatum* patibulum seu furcam ferentem. Cas. 2. 6. 37. — 57. *compendii fac* vid. Bacch. 2. 2. 6. — 59. *eruum* vicias, pabulum — 60. *date aes* vnde emam pabulum, *si non estis* daturi ipsum — 62. *saginam caedite* mactate boues, oues in saginam datas. — Alii: dapibus saginamini — 67. tu, qui me furciferum vocas, mox furcifer eris re ipsa — 68. *dum interea sic sit* vt lente opipareque viuam — *istuc actutum sino* non curo, quid futurum sit — 69. Sophocles vocat βλαβὰς ποδώκεις molesta, quae pedibus eunt celeribus — 73. *satin' abiit.* Sic Mil. 2. 6. 1. *satin abiit ille, neque herile negotium plus curat, quam si non seruitute seruiat.* Vtroque loco *satin* admirantis est, tantam inesse alteri officii sui incuriam.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 ad 17. Hominem recens natum nouarum aedium esse similem, et ipse sibi persuasit, et aliis se persuasurum esse confidit. — 1. *Recordatus* in cogitationem forte incidi *multum et diu cogitaui* diu multumque mecum reputans — 3. *si est quod mihi cor* quantum perspicere animus meus potest. Pers. 4. 4. 71. *habet cor* explicatur: dicit, quod opus est — 12. *vero vincam* certis argumentis palam faciam — 17. *gnaruris rem* gnarus rei — 18. *quum extemplo* simulac, extemplo quam, vt Asin. 2. 4. 36. Bacch. 2. 3. 70. Merc. 2. 2. 24. Rud. 4. 3. 40. Trin. 2. 1. 16. — 19. *examussim* perfecte. Amph. 2. 2. 213. Men. Prol. 50. — 22. *ne* parcunt, antique pro *non*, vt v. 29. *ne*vult pro *non*vult — 30. *perpluunt tigna* perpluuntur. Sic Quintil. quum coenaculum perplueret. Festus: patera perpluit, pro: pertusa est. vid. Trin. 2. 2. 42. — 35. *mantare* i. q. manere, exspectare — 40 ad 47. parentes liberis, quam optime possunt, consulere conantur, vt sit mens sana in corpore sano — 42. *in speciem populo* explicatur v. 47. *vt alii* parentes *sibi esse illorum* liberorum, suos *similes expetant* — 43. *sibi* curae suae *materiae* sumtui *ne* non parcunt — 48. *ad legionem* exercitum, in bellum *danunt* dant *iis adminiculum* custodem, satellitem, vnum e cognatis — 51. *vnum vbi emeritum est stipendium* vbi tempus primae militiae finitum est. cf. Cas. 2. 2. 40. — *igitur tum* tandem custode remoto — 58. *postquam inmigraui in ingenium meum* Ter. Andr. 1. 1. 25. postquam liberius viuendi fuit

poteſtas (nec diutius aetas, metus, magiſter prohibebant) — 56. *fabrorum* patris, magiſtri — 57. *ignauia mihi* virtuti meae idem *fuit*, quod ſegeti *tempeſtas* — 58. 59. 60. *ignauia texit* animum meum grandine cupiditatum, et *detexit a me* verecundiam et virtutis modum. cf. 3. 1. 7. — 61. cf. ſupra v. 29. 35. et ſc. 1. v. 8. neglexi damna mentis meae reſarcire, mantaui donec omnia ruerent — 65. *in vſu* indulgens cupiditatibus — 69. *perpetuae* vniuerſae ſimul — 73. *arte gymnaſtica* quibus exercitiis praeparabar ad belli pacisque munia recte facienda — 74. 75. licet parce ac duriter, *victitabam* tamen *volupe*, contentus ea vitae ratione, cui a puero eram adſuetus, ſuauiora non deſiderabam.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Ad verſum vsque 134 mulieres videntur ſibi eſſe ſolae, Philolaches autem ſermonem earum obcultus captat, et, quae multa loquitur, loquitur ſecum. Scapha per maiorem certe conloquii partem Syrae Terentianae Hec. 1. 1. admodum ſimilis eſt; Philematium autem Philotis potius eſt eiusdem Hecyrae, quam Heaut. 2. 3. 8 ſqq. Bacchis.

1. *frigida.* Wouwerius ad Petronium: tres aedes ſeu cellae erant in balneis. Prima *Caldaria* τὸ λακωνικόν, Dioni πυριατήριον, Senecae *ſudatorium*, nam ſicco calore ſudorem in eo eliciebant; ſecunda *media* ſeu *tepidaria*; tertia *frigida* — 2. *nec unde* qua alia lauatione. Quidam pro *vnde* legunt *cum* aut *qua* — *defaecare* abluere, abſtergere. — 3. Scapha adſentari vult: frigida melius purgata es, quam ante calida tepidaue lauatione; hoc perobſcure exprimit: *horno* hoc anno, quo libera es facta, *omnibus rebus* exoptatus eſt *euentus*, *velut meſſis* huius anni *magna fuit.* Omnia hoc anno ex ſententia ſubcedunt, ergo et lauatio tua! — 4. non mirum eſt, puellam, quid anus velit, non intelligere — 5. ipſa anus mentem ſuam explicare neſcit. — 6 ſqq. *Haec* Philematium *eſt tempeſtas* etc. vid. ſcen. ſuperior. v. 57 ſqq. veſtis *fartum*, quod veſtem farcit, corpus quidem eſt, h. l. vero de moribus loquitur, et puellam totam, animumque in primis intelligit — 16. *contempla* contemplare — *vt haec* veſtis — 17. *virtute* beneficio *formae;* quod formoſa es — *iſtaec me.* indignatur iuuenis, Scapham, adiurantem, *ita Philolaches tuus te amet*, non adieciſſe *ita tu ames Philolachetem* — 30. poſt *ſtultam* comma ponendum eſt: miror te, quae ſtulta non

tur, vt dies hic satis ei sit ad agendum, v. 6. 7. enim se *hodie* omnem rem perfecturum esse confidit. *Emoliri* v. 2. est: non sine periculo et difficultate efficere — 3. 4. 5. cur vero herum decipiendum *truculentum* ac *saeuum* esse mavult, quam *tranquillum?* forsan, quod, qui tranquilli sunt, consideratius agere solent, qui vero perturbato animo sunt, praecipitantius — 7. *frigi* cicer consueuisse, ex Horatio etiam adparet, ad Pison. v. 249. *fricti ciceris emtor.*

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *est magnae diuitiae mihi* dolori. vid. Cas. 2. 2. 11. — 2. *subterfugisse* inpune tulisse — 13. *optime est!* indignabundi et minitantis est — 13. 14. nunc ego dicor a filio tuo *malus*, *sacer* exsecrabilis, *scelestus* — *specta rem modo* et adparebit, vter scelestior sit, filiusne tuus, qui iussit, an ego, cui, pro seruitio, obtemperandum erat — 15. *ego verbum faciam* verbum funderem, frustra me defenderem. Lamb. vult: ego nec verbum faciam. — 16. *actutum* scen. 7. v. 37 sqq. — 18. alterum *vt* abesse quidem poterat, non vero cum *id* permutandum est, quod repetitum *vt* et in codd. est, et pluribus eiusmodi exemplis defendi facile potest — 22. 23. spectatoribus dicit, sene legente — 22. *transenna* machina capiendis auibus — 22. 23. vt turdus lumbricum, sic Nicobulus petit me, sed mox ipse pendebit inlaqueatus — *tenus* est laqueus, ad captandas aues — 27. *confertur ratis* in nauali pugna, vt in terrestri *gradus* h. l. concurritur, initium fit pugnae, inter me herumque.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

2. *muttiuerit* Amph. 1. 3. 21. Mil. 2. 6. 83. — 12. Βελλεροφόντης καθ' ἑαυτοῦ γράμματα prouerbium est, de eo, qui literas perfert, ignarus, in perniciem suam esse scriptas, quales in sacris Vriae. Bellerophon, a quo Stenoboea se ad stuprum mentiebatur pellectam, a Proeto, marito eius, cum literis ad Iobatem socerum missus est, interfici eum iubentibus — 16. 17. Venalis adstas in lapide, vnde praeco praedicat et vendit: videns audiensque deluderis — 18. 19. *adolescens* filius tuus Mnesilochus, *dum valet* in flore aetatis *moritur*, *quem* quod eum *dii* diligunt. Exprimit hic Plautus notissimum illud Menandri ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσι, ἀποθνήσκει νέος — 20 ad 23. *Hunc* Nicobulum dii non diligunt, quod nondum mortuus est, in sua senis aetate

ad vitae gaudia ineptus, filio mox lugebit superstes! — 22. *terrae odium* ἄχθος ἀρούρης, quem sui efferre mallent, quam diutius ferre.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Quae militis verba sunt, facile seruus persuadere seni poterat, *mulierem* intelligendam esse *vxorem* — *quae haec factio est* quam audax violentumque *factum* hoc est? — 3. *per tempus* obportunissime *hic venit miles mihi* haec verba nisi seruus loqueretur *secum*, miles, quem auri quam scorti recipiendi v. 34. reperies cupidiorem, certo certius mihi subornatus videretur tam adtemperate interuenisse — 4. *mulierem*, timidum Graeci vocant γυναικίαν. Quod viris plerumque infirmiores se mulieres esse sentiunt, minus promtas quoque ad pericula subeunda esse, mirum non est — 6. per Bellonam Martemque iuro, me — 7. *exanimalem faxo*, et — 8. *exheredem fecero vitae* vtrumque est: interficiam eum. Men. 3. 2. 12. cuius (pallae) heres numquam erit post hunc diem i. e. quae non reddatur ei. heres antiquis pro domino. Festus. — 10. *vir*, maritus, ergo in adulterio deprehensus filius tuus est. Nec miles verbum hac quidem in scena dicit, vnde subolere seni potuisset, scortum modo, non vxorem eius Bacchidem esse — 27. quam adtemperate miles ducentos Philippos poscit? — 34. *ingeram* inprecer. *vt tibi mala multa ingeram* dicit quidem militi, at senem tamen adspiciens. Senex igitur milesque alter alteri putat ea verba dicta: ille tacet. miles vero v. 35. *tuo arbitratu* vt lubet — 35. Chrysalus secum: *vt subblanditur* omnia adcommodate dicit — 37. *rogato* stipulator. *ceterum* de aliis rebus *verbum* verborum *sat est*. Non vult enim, excidere militi verbum, vnde cognosceret senex, Bacchidem non vxorem eius esse, sed scortum — 43. re transacta inuehitur in militem, quem passurum sciebat, iocis praecipue, vt de veruina, admissis — 46. *veruina* dicitur quidem iaculi esse genus, sed hoc certe loco *veru* est: armis domesticis te confodiam — 48. Ter. Eun. 5. 6. 23. egomet, meo indicio miser, quasi *sorex* hodie perii. h. l. *nenia soricina* vox, qua emissa sorex deprehensus confoditur. Sensus: ego te *confossiorem faciam* certius confodiam quam sorex confoditur, qui voce sua prodidit se — 53. *Polluces* nihil amplius quam *Pollux* — 54. *Submanus* vid. Curc. Act. 3. v. 43. — 56. *quod dici solet* rem habet —

60. *estne* sitne *ibi* — 64. *ille* miles *amotus est* abiit — *sine me* etc. iungendum; here, ego te per deos oro, sine, me ire huc intro ad filium tuum — 71. perstringit forsan fabulam aliquam, in qua Demetrius aliquis in Cliniam quem, ad satietatem spectatorum vsque, fuerat maledicens — Cur vero intrauerit ad Mnesilochum, vide 4. 4. 57. *hoc* vbi erat actum, vt miles absolueretur, nunc *istuc* acturus erat, vt inueniret, quod opus esset ad sumtum — 72. vid. Pers. 1. 1. 41. — 73. *lippus* esse nemo cupit — 74. qui vero lippus est, non abstinet, quin adtingat oculos, ad sordes abstergendas. Sic Chrysalus est seruus, qualem nemo optabit, at nequeo tamen abstinere, quin opera eius vtar — 75. *fors fortuna* gubernatrix eorum, quae prospere eueniunt, quae sine humana cura, maxima sua cura, sola euentus dat exoptatos. vid. Ter. Phorm. 4. 6. 30 et 34. et Act. 5. sc. 7. v. 1. 2. Forti Fortunae Servius Tullius fanum, secundum Tiberim, extra vrbem dedicauit, et Carvilius Cons. Liv. 10. 46. aliud. De festo eius Ovid. Fast. 6. v. 773 sq.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. *Atridas*, Atrei non filios, sed ex Plisthene fratre nepotes, Agamemnonem et Menelaum, nemo nescit — 2. *Pergamum* vsitatius in plur. *Pergama*, eam Troiae partem, in qua arx erat, pro Troia ipsa — 4. *millenum* nauium, pro millenarum, et hoc: mille nauibus, i. e. classe maxima — 5. *non Pelides termento fuit* Achilles nulli detrimento fuit Troiae, *praeut* etc. Achillis in bello troiano opera fuit nulla, si comparetur cum mea opera, in etc. — 8. *lamentari* ioci causa comparare Troiae senisque mei damna — 11. pro *obsignatas* legi mallem, intelligo certe *obligatas*, vt discernantur ab *consignatis* — *has tabellas, quas fero*, *sunt* pro *hae tabellae* vt apud Virg. *vrbem*, quam statuo, vestra *est*. — 12. Equum troianum Aristophanes in Auibus *iocatur* centum vlnarum fuisse, in eoque alii ter mille, alii verisimilius (si quidem in fabula veri quid simile esse potest) viginti tres heroas latuisse narrant — 13. *Epius* seu *Epeus*, fabricator equi troiani, est Pistoclerus, *ab eo* enim *haec* altera epistola, quam nunc fero, de alteris ducentis Philippeis, *sumta* scripta est — *Sinon*, cuius fraude Troianos, vt, muris dirutis, equum in vrbem pertraherent, permotos esse constat. Virg. Aen. 2. — 14. relictus esse credebatur, latuerat autem *in busto Achil-*

lis, alii dicunt Palamedis — 15. *Ille habuit ignem* Sinon sublata face Graecis signum dedit — 15. 16. Mnesilocho fax est Bacchis, quae ipsum exurit — 18. *meliusque adhuc* haec res nobis fubcessit, quam Graecis — 20. Festus ait: *exlecebras* esse dictas meretrices argentarias, ab eliciendo argento. Men. 1. 3. 26. Nam ita sunt hic meretrices omnes *elecebrae argentariae*. Quod autem praecedentia vim magis, quam dolum spirant, Gruterus legi malebat *exterebrae*, ab *exterebro*, quod verbum Pers. 2. 2. 55. legitur — 22. *miles* Bacchidem repetebat, vt Menelaus Helenam — 23. *Alexander* Paris — 29. *Ilio tria fuisse fata* res fatales, a quibus conseruatio vrbis penderet, nempe — 30. *primum: signum ab arce si periisset*, Palladium, quod ab Vlysse et Diomede ablatum est — *secundum: Troili*, filiorum Priami natu minimi *mors*, quem Achilles interfecit — 31. *tertium: quum portae Scaeae limen superius scinderetur*, quae porta ab ipsis Troianis destructa est, vt equus durius introduceretur — 32. *nostro huic Ilio* Nicobulo seni — 42. *vrbes verbis qui inermus capit* gloriosi istiusmodi milites vocantur Mil. 4. 2. 64. *vrbicapi*. Theophrastus περὶ λογοποιΐας de talibus: εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πόλεις λόγῳ κατὰ κράτος αἱροῦντες παρεδειπνήθησαν — 44. *extempulo* extemplo — 47. 48. *qui dispensentur Ilio capto* quos senex deceptus dinumeret — 48. *mulsum* vinum melle mistum militibus in triumpho dari solitum — *qui quo triumphent milites* — 50. *filios* Philippos aureos — *lectos sine probro* legitimos, h. l. non adulterinos numos, omnes lectos — 52. *senes coemtionales* mancipia adtrita, nullius pretii, quae nemo emeret, nisi melioribus mancipiis adiecta simul emenda, paullisper certe augerent venditoris lucrum. Per contemtum ita vocantur et liberi homines, qui bonae frugi non sunt, vt a Curio apud Cic. ad Diuers. 7. 29. et h. l. Nicobulus — 56. *congredere* propius ad me adcede — 61. *ne idem canteht* ne iterum me vinciri iubeant. vid. 4. 7. 10 sq. — 63. *superum limen* portae scaeae. vid. supra v. 31. — 73. *cerae haud parsit* epistola est longa — 7?. *nusquam sentio* non video, filium adiecisse: salutem tibi dico — 87. *pol haud derides* ridiculum profecto non est, recte vocas flagitium, quod cum vxore aliena cubuisti; ducentis Philippis mihi stetit, vt te redimerem — 92. sapienter monet prouerbium graecum: κράτει ὀφθαλμῶν, γαστρός. αἰδοίων — 93. atque ab eo ipso, quem dixi, animo cupido, oculisque indomitis *persuasum est* mihi, *facere* id, *cuius nunc me facti pudet* —

100. rogat, veterator, scriptum ne sit, quod ipse scribi iussit — 110. *diuidiae fuant* ne graueris, hos ducentos Philippos mihi dare Cas. 2. 2. 11. — 114. *Neque ego haud* duae negationes magis hic negant, more Graecorum. Sic Epid. 5. 1. 57. *neque ille haud* obiiciet mihi. ibid. 4. 1. 6. *neque* nunc *nescio* etc. — 122. *si* etiamsi *plus* adhuc quam ducenti Philippi *perdundum sit*, *periisse* id auri *suauius* tamen *est*, *quam* etc. — 123. *dispalescere* palam fieri, in vulgus emanare — 130. *proceres Graeciae* h. l. literae, quas adtuli a filio — 134. *turbellas* turbas. Meursius, vt a *suada* est *suadela*, sic a *turba* scribi vult *turbela* — 141. *moraris* me properantem. — 144. *Curatum est* dicit, sene adhuc audiente. auersus autem addit, *esse te senem miserrimum* — 147. vrbe, cum salute nostra, capta, i. e. auro expugnato, vt salui simus.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

2. *inscitum* vocat filium, quia, quod peccat, non, vt ipse olim fecerat, v. 4. *more modesto*, vt famae consulat, et non v. 6. *raro* peccat, ne prorsus conrumpatur pereatque — 5. *placitant* placent — 7. *dare* concedere gnato *ludum*, vt amet. Apud Hor. 3. od. 12. v. 1. *amori ludum dare* est ipsum amori indulgere — 8. 9. *nolo desidiae eum dare ludum* non patiar, omnem deditum esse amoribus, nihil eum aliud, quam amori indulgere — 9. *quod mandaui.* 3. 3. 90.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. sqq. cf. Ter. Heaut. 5. 1 sqq. *ego me non tam astutum* etc. — 2. Isidorum L. 10. sequuti ita distinguunt, vt *stultus* sit, qui inepte et inprudenter agit et loquitur, *stolidus* hebes et vecors, *fatuus* qui omnino desipit. Mihi quidem senex, ipse sibi iratus, conuicia videtur cumulare, vt in mentem venerant, non curans, diuersane singulorum vis sit, an plurium eadem. — *bardus* tardus Epid. 3. 3. 40. — *blennus* mucosus, paedidus, h. l. stupidus, a βλέννα mucus — *bucco* Isid. l. l. garrulus, qui ceteros oris loquacitate, non sensu, exsuperat — 4. *me hoc aetatis* senem, at v. 14. *ludum*, alii *ludos factum* ludificatum esse — 5. *quam, tam*, quo eo. — *vror* crucior, ob ea *quae* — 6. *omnibus exemplis* modis — 9. *adtondit* vt v. 15. auro emunxit — 12. *reliquum id auri factum* reddendum ei fuisse, si Bacchis domum reuehi cuperet — 13. *quod peracescit* acerbissimum mihi est — 15. *auro emunctum* supra 4. 4. 50. emungam hominem probe. Ter.

Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento senes. Tropi a rebus petiti, nauseam creantibus, vix in ore plebis ferri possunt: Horatius vero qui 1. Sat. 4. v. 7. dicere sustinuerit *homo emunctae naris* pro prudente, intelligente, valde miror — 16. *seruus non nauci* nihili, nequam. *Naucus* seu *naucum* nisi nucis iuglandis medium dissepimentum, nucleique inuolucrum est, aliquid certe est nullius pretii abiiciendumque. vid. Most. 5. 1. 1. — 20. *vnde agis* venis? Additum legitur *te* Pers. 4. 3. 13. vnde *agis te*. Ter. Andr. 4. 2. 25. quo hinc *te agis* abis? Virg. Aen. 6. 337. *sese* Palinurus *agebat*, ibat. ibid. 8. 465. *Aeneas se agebat matutinus* mane ibat. ibid. 9. 696. *se* primus *agebat* etc. — *vnde homo miser atque infortunatus* venire potest, a negotio miserrimo. Soluerat ducentos Philippos militi — 27. *quid tibi ex filio nam? quid nam* t. e. fil.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *oues* explicat Passeratius: stolidos; sed ioculis puellae videntur inlecturae potius, quam bilem senibus conviciis moturae — 5. *eunt a pecu palitantes* a grege suo aberrantes. Haec omnia mulieres suauiter subridentes dixisse credendae sunt — 6. *at pol nitent* pingues sunt hae oues — non *sordidae* scabiosae — non contemnendae — 7. *adtonsae* oues, senes a filiis expilati — 8. sine, *suo vsque arbitratu* garrire eas, quae lubeat — 10. *altera* ouis, Nicobulus, *hodie bis detonsa* bis a Chrysalo auro fraudatus — 10. 11. *vetulae sunt* oues *thymiamae* thymum amantes. Alii legunt *Thymianae*. Alciatus in Lex. Plaut.: *Thymianae* significant *oues pingues*, quod sunt habiles ad sacrificandum, a θύω sacrifico. Hanc sententiam summis extollit laudibus Saubert. de Sacrificiis c. 25. p. 571. — 12. *limus* obliquus, *limi oculi* amatorum sunt. Mil. 4. 6. 2. adspicito limis oculis. Ter. Eun. 3. 5. 53. limis specto. Sic hoc loco *limis vt intuentur*, vt Ovid. verbis Amor. 3. 1. 33. explicem: *vt limis adrident ocellis* — 16. *lactem* pro *lac* — 17. *exoluere*, ab exolesco, exoletae sunt; tanti non amplius sunt, quanti fuere — 18. 19. *palantes grassentur* paullo plenius dictum, pro *palentur*, vt saepius verbo *palari* aliquid additur, licet significationem non augeat, vt *vagi palantur* Liv. 5. 44. Sall. Iug. 18. errare atque viam palantes quaerere. Lucret. 2. 10. — 20. *stultae atque haud malae videntur* τὸ *haud* deest quidem in plerisque codd. sed e versu 13 erat addendum. *haud malae* explicant *haud malitiosae* a quibus

metuendum nobis sit — 21. *hae oues* nos. Non magnopere Nicobulum iratum fuisse oportet, qui in allegoria pergit — 24. perquam lepide deprecatur minas. vid. Perf. 5. 2. 36. et — 25. prudenter dissimilat, se, cur minetur, scire — 26. *nostros agnos* filios — *conclusos* agni infirmi, et curae diligentioris egentes, domi retinebantur clausi. Virg. Ecl. 7. v. 15. depulsos a lacte domi quae clauderet agnos — *mordax canis* Chrysalus v. 48. — 30. *secreto* Capt. 2. 1. 17. *sine arbitris loqui.* Ter. Hec. 1. 2. 59. te solum seducam — 31. pro *vlteriorem* Philoxenum, longius abstantem, Priscianus legit *veteriorem* — 33. *mortem amplexari* senem acherunticum, mortuo quam viuo similiorem — 39. aues *visco tactae* sunt captae — 40. *coxendicem* fodi, vt equo asmoue, serpenti potius, quam eunti — 42. *haud mala* deformis, inuenusta — 43. *pol mala* inproba — 47. *persuastrices* Fortunatianus rhet. 3. dicit: δυσπρόφορον est, si quis dicat *persuastrices, praestigiatrices,* atque *inductrices* — 49. *experior tecum vim maiorem* alii intelligunt *vindictam publicam,* alii *violentiam,* quae non iure, sed facto infertur — 62. *vbi lepide* excipiaris — 63. *satis iam vostri est conuiuii!* satiatus iam vestro sum conuiuio! — *me nihil poenitet, vt sim adceptus* non querendum mihi erit, vos inpensis pepercisse in conuiuium faciendis, quo a vobis adciperer! — 64. *circumduxerunt* fraudauerunt — 67. *isne* ibisne — 69. *sine, sic!* τὸ *sic* histrio gestu ferientis adiuuisse videtur — 75. *caput prurit.* prurire dicuntur dentes, malae, dorsus, Amph. 1. 1. 139. Mil. 2. 4. 44. Poen. 5. 5. 36. in metu aliquo pugnorum verberumue, qui metus iocose dicitur desiderium eius mali quod metuunt. Stich. 5. 5. 15. autem vsurpatur de desiderio voluptatis, et sic forsan et hoc Bacchidum loco intelligendum est: sentio voluptatis desiderium — 76. *negito* nego — 79. *quid ago* dubitantis esse solet, Nicobulus victus iam est — *libet et metuo* pugnat cum libidine ratio — 80. *obnoxius filio et seruo* si mei flagitii sint conscii — 82. *vt terebrat* blandis dictis animum perforat — 86. *filii exspectant* vestrum aduentum, senex vero iocose explicat: *exspectant, quam mox moriamur.* Sic Most. 1. 3. 76. vtinam meus *nunc mortuus pater ad me nuntietur.* — 87. *addicti* fuerunt, qui, quum non essent soluendo, creditoribus addicebantur, nec seruitute eorum liberabantur, nisi debitis quocumque modo persolutis.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MOSTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

2. *argutias exhibes* loqueris, iocularia fundis, meras nugas agis. Alii: patiens ita tractas, vt sonum *argutum* referant, crepas, tinnis — 4. *vlciscar te* qui v. 7. heri rem et filium conrumpis, *ruri* si 16 sqq. herus redux te in pistrinum, aut ad opus rusticum ablegauerit — 5. *nidor e culina* odor ex eduliis assis coctisque, dicitur h. l. pro eo, qui multum in culina versatur, delectatus eius nidore, vt ille: nasum nidore supinor. Hor. 2. sat. 7. v. 38. — 6. *quid tibi clamatio est* quid clamitas — 8. *abi dierecte* in malam crucem. Capt. 3. 4. 103. — 9. *hem* saepe, vt h. l., est verberantis — 10. pone signa post *patiar* interrogandi, post *senex* exclamandi: num putas te hoc inpune laturum? vlciscar te, vt senex redierit! — 11. *comes* te filii conruptore bona eius comeduntur — 12. *frutex* homo stupide. Signate ita rusticum conuiciatur, multum inter frutices degentem — 14. frutex dictus alterum vocat *scurram vrbanum*. de scurra v. Epid. 1. 1. 13. — 15. *sane credo* animum tibi praesagire, tibi mox rus fore migrandum — *cis* intra *paucas tempestates* breue tempus — 18. *augebis ruri numerum* seruorum rusticorum, *genus ferratile* eos seruos, qui ferreis annulis compediti laborant — 21. *pergraecamini* graeco more bibite. Bacch. 4. 4. 91. erat *congraecem* — 22. *pollucibiliter* opipare. cf. Curc. 1. 3. 37. — 32. *virtus* Tranionis est *nequitia* — *magisterio tuo* te nequitiae magistro — 33. *me curatio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 35. *scorta ducere* domum — 36. mei tergi *fiducia* periculo — 37. *fue* idem quod Pseud. 5. 2. 5. *phui*. abhorrentis est — 38. *oboluisti allium* anima tua foetet ob comesum allium — 39. *germana inluuies*, quantus quantus, nil nisi inluuies et foetor es — 40. *canes*, pro *canis*. lego cum Lambino: *canes, capra, commistae*, i. e. sicut canis et capra foetent, post recentem maris commistionem — 41. *exotica* peregrina — 42. *neque* quiuis potest *superior adcumbere* — 45. *alliato* cibo, qui allio est conditus — 50. *bubulcitari*

bubulcum esse — 52. *carnificum cribrum* tu, cuius tergum a carnifice ita compungetur stimulis, vt videatur esse cribrum — 53. *patibulatum* patibulum seu furcam ferentem. Cas. 2. 6. 37. — 57. *compendii fac* vid. Bacch. 2. 2. 6. — 59. *eruum* vicias, pabulum — 60. *date aes* vnde emam pabulum, *si non estis* daturi ipsum — 62. *saginam caedite* mactate boues, oues in saginam datas. — Alii: dapibus saginamini — 67. tu, qui me furciferum vocas, mox furcifer eris re ipsa — 68. *dum interea sic sit* vt lente opipareque viuam — *istuc actutum sino* non curo, quid futurum sit — 69. Sophocles vocat βλαβὰς ποδώκεις molesta, quae pedibus eunt celeribus — 73. *satin' abiit.* Sic Mil. 2. 6. 1. *satin abiit ille, neque herile negotium plus curat, quam si non seruitute seruiat.* Vtroque loco *satin* admirantis est, tantam inesse alteri officii sui incuriam.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 ad 17. Hominem recens natum nouarum aedium esse similem, et ipse sibi persuasit, et aliis se persuasurum esse confidit. — 1. *Recordatus* in cogitationem forte incidi *multum et diu cogitaui* diu multumque mecum reputans — 3. *si est quod mihi cor* quantum perspicere animus meus potest. Pers. 4. 4. 71. *habet cor* explicatur: dicit, quod opus est — 12. *vero vincam* certis argumentis palam faciam — 17. *gnaruris rem* gnarus rei — 18. *quum extemplo* simulac, extemplo quam, vt Asin. 2. 4. 36. Bacch. 2. 3. 70. Merc. 2. 2. 24. Rud. 4. 3. 40. Trin. 2. 1. 16. — 19. *examussim* perfecte. Amph. 2. 2. 213. Men. Prol. 50. — 22. *ne* parcunt, antique pro *non*, vt v. 29. *ne*vult pro *non*vult — 30. *perpluunt tigna* perpluuntur. Sic Quintil. quum coenaculum perplueret. Festus: patera perpluit, pro: pertusa est. vid. Trin. 2. 2. 42. — 35. *mantare* i. q. manere, exspectare — 40 ad 47. parentes liberis, quam optime possunt, consulere conantur, vt sit mens sana in corpore sano — 42. *in speciem populo* explicatur v. 47. *vt alii* parentes *sibi esse illorum* liberorum, suos *similes expetant* — 43. *sibi* curae suae *materiae* sumtui *ne* non parcunt — 48. *ad legionem* exercitum, in bellum *danunt* dant *iis adminiculum* custodem, satellitem, vnum e cognatis — 51. *vnum vbi emeritum est stipendium* vbi tempus primae militiae finitum est. cf. Cas. 2. 2. 40. — *igitur tum* tandem custode remoto — 58. *postquam inmigraui in ingenium meum* Ter. Andr. 1. 1. 25. postquam liberius viuendi fuit

potestas (nec diutius aetas, metus, magister prohibebant) — 56. *fabrorum* patris, magistri — 57. *ignauia mihi* virtuti meae idem *fuit*, quod segeti *tempestas* — 58. 59. 60. *ignauia texit* animum meum grandine cupiditatum, et *detexit a me* verecundiam et virtutis modum. cf. 3. 1. 7. — 61. cf. supra v. 29. 35. et sc. 1. v. 8. neglexi damna mentis meae resarcire, mantaui donec omnia ruerent — 65. *in vsu* indulgens cupiditatibus — 69. *perpetuae* vniuersae simul — 73. *arte gymnastica* quibus exercitiis praeparabar ad belli pacisque munia recte facienda — 74. 75. licet parce ac duriter, *victitabam* tamen *volupe*, contentus ea vitae ratione, cui a puero eram adsuetus, suauiora non desiderabam.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Ad versum vsque 134 mulieres videntur sibi esse solae, Philolaches autem sermonem earum obcultus captat, et, quae multa loquitur, loquitur secum. Scapha per maiorem certe conloquii partem Syrae Terentianae Hec. 1. 1. admodum similis est; Philematium autem Philotis potius est eiusdem Hecyrae, quam Heaut. 2. 3. 8 sqq. Bacchis.

1. *frigida.* Wouwerius ad Petronium: tres aedes seu cellae erant in balneis. Prima *Caldaria* τὸ λακωνικὸν, Dioni πυριατήριον, Senecae *sudatorium*, nam sicco calore sudorem in eo eliciebant; secunda *media* seu *tepidaria*; tertia *frigida* — 2. *nec unde* qua alia lauatione. Quidam pro *vnde* legunt *cum* aut *qua* — *defaecare* abluere, abstergere. — 3. Scapha adsentari vult: frigida melius purgata es, quam ante calida tepidaue lauatione; hoc perobscure exprimit: *horno* hoc anno, quo libera es facta, *omnibus rebus* exoptatus est *euentus*, *velut messis* huius anni *magna fuit.* Omnia hoc anno ex sententia subcedunt, ergo et lauatio tua! — 4. non mirum est, puellam, quid anus velit, non intelligere — 5. ipsa anus mentem suam explicare nescit. — 6 sqq. *Haec* Philematium *est tempestas* etc. vid. scen. superior. v. 57 sqq. vestis *fartum*, quod vestem farcit, corpus quidem est, h. l. vero de moribus loquitur, et puellam totam, animumque in primis intelligit — 16. *contempla* contemplare — *vt haec* vestis — 17. *virtute* beneficio *formae*; quod formosa es — *istaec me.* indignatur iuuenis, Scapham, adiurantem, *ita Philolaches tuus te amet*, non adiecisse *ita tu ames Philolachetem* — 30. post *stultam* comma ponendum est: miror te, quae stulta non

es, ſtulte tamen facere — 31. *exſpectes vnum* v. 11. vni velis Philolacheti placere, vnum eum ames, deſideres — 33. *meretricium* vid. Bacch. 1. 1. 6. — inſeruire *vnum* pro *vni* v. 59. — 42. *rem vides* ego tibi exempli ſatis ſum! — 46. *ſtimulatrici*, quae Philematio perſuadere conatur, vt pluribus morem gerat amatoribus. Pro *ſtimulatrici* Scioppius mauult *ſimulatrici* — 48. *ſuo aere* — 50. *mihi nihil eſſe* me ad egeſtatis terminos eſſe redactum (Aſin. 1. 2. 13.) *huius cauſa* — 55. *enicaſſo* enicauero. ſic et v. 66. — 56. *vitilena* ex *vitium* et *lena* eſt: lena peſſima — 59. *illum inſeruies* vt ſupra 33. — 61. *angina* inflammatio faucium, ſynanche — 64. *id* vt me liberaret, *extudi* ab eo inpetraui — 67. *ſi tibi ſat adceptum* compertum *eſt*, ſi tibi extra omnem videtur aleam eſſe poſitum — *victum ſempiternum* Capt. 4. 1. 13. aeternum cibum — 68. 69. *in vita* explicant: quam diu viues. Ingenioſa vero non magis, quam, quod caput rei eſt, aptiſſima videtur ad explicanda verba *capiundos crines*, coniectura Gronovii, pro *vita* legendum eſſe *vitta*. *Capere crines* eſſe *nubere*, *matronam fieri* Lipſius iam notauit. Gruterum quidem cruciat haec explicatio, quod, licet Philematium Philolacheti libenter nupſiſſet, huic tamen in mentem veniſſe veriſimile non ſit, eam vxorem ducere. Sed Mil. 3. 1. 196 ſqq. legitur: eam ornatam adducas *matronarum modo*, capite comto, *crines vittasque* habeat, *adſimiletque ſe tuam eſſe vxorem*. Noſtro igitur Moſtellariae loco comma poſt *vita* deletum pono poſt *futurum*, et explico: ſi illum amatorem fore ſperas *in vitta*, ſi conſenueris, adhuc fidelem, ſoli morem gerendum cenſeo, et *capiundos crines*, quaſi vxor eius eſſes, vt hoc matronae ornatu prae te feras, te vulgus abs te ſegregare — *amatorem proprium* ſtabilem. vid. Merc. 2. 3. 4. — 71. *ſeruaſſo* ſeruauero — 72. *pater venibit potius* patrem prius vendam, quam te egere patiar — 74. *magis amabunt* pluris me facient — 77. vt omne patrimonium meum huic tradam poſſidendum — 78. *eſtur*, editur, epulis pecunia profunditur — 83. *nec* non *recte ſi illi dixeris* ſi ei maledixeris — 84. *Ioui viuo argento*. pro *viuo* Camerar. repoſuit *iſtoc*, quem cum pluribus editoribus ſequutus ſum. *Viuo* autem qui retinent, alii cum *Ioui* iungunt, plures cum *argento* — 87. Patronum, *quae* pro *qui* in textum recepit Camerarius. Sic Cic. ad Att. 1. 16. *patrono tuo*, *quae* ſc. Clodia; ad Div. 1. 9. *illa furia*, *qui* ſc. Clodius; et ibid. 10. 28.

seductus est *haec pestis* sc. Antonius; Ter. Andr. 3. 5. 1. *scelus*, *qui* sc. Davus; et Phorm. 5. 3. 9. *virum* me *natam* vellem — 90. vid. 6. 68. — 93. *spernit* quae aetati, formae suae diffidit, ei speculo et fuco opus est, non tibi — 96. exspectabatur, vt diceret *o Scapha*, cui, laude amicae reconciliatus, aliquid promitteret peculii, sed sequitur *Philematium mea!* Gronovius hoc merum dicit esse iocum παρὰ προσδοκίαν, poetamque praeuidisse, risuros esse spectatores deceptos. Alii v. 97. pro *viden* ponunt *vide an*, et verba *Philematium mea* cum versibus 97. 98. tribuunt Scaphae ornatrici, quaerenti; vtrum recte compositus videatur capillus? Lambinus autem, quem hic sequor, iuuenem ad verbum vsque *peculii* vere aliquid Scaphae promisisse censet, deinde vero, vt solent, qui prae amore delirant, exclamasse secum: Philematium mea, o quam pulcra es, quanto tui amore depereo! versu quidem 97 puellam quaerere, e responsione lenae v. 98. adparet — 97. Vide, quam elegans Philem. sit! num *quique capillus* singuli capilli, *compositus est satis commode* vt aptius ad pulcritudinem augendam componi nequeat — 98. *commoda* quae placet. Ter. Heaut. 3. 2. distingui videtur v. 10. mulier *commoda* et faceta, ab ea quae v. 12. est *forma luculenta* — poscit 101. *cerussam* quae alborem, v. 104. *purpurissum* quod ruborem adiuuet, 107. *melinum* sc. pigmentum, faciens ad candorem — v. 104 et 105. in fine posui signa interrogandi: non enim Scapha eam idcirco scitam esse poterat adfirmare, si, quod formam conrumperet, faceret — 105. *interpolare* est conrumpere formam, *noua pictura* adhibita colori, quem natura dederat pulcerrimum — 111. 112. specula veterum ex argento fuisse facta, Plin. 33. 9. narrat — 116. *mulier recte olet, vbi nihil olet* hac sententia Cicero vtitur ad Att. 2. 1. — 117. *interpoles mulieres* quae se pigmentis interpolant — 123. *vestrorum* pro vsitatiori contracto *vestrum* — 124. *quae vos dote meruerunt* quas duxistis vna dote adlecti — 128. *mores meretricis*, vt ei placebunt, quae emta donantur, ita morigera amatori erit — 131. *nuda*. Ter. Heaut. 2. 2. 47 sqq. ornata ita, vt quae ornantur sibi, nulla malam re expolita muliebri (vt mala nullo fuco picta sit) i e. munditiae adsueta vni, non, vt Zeno Veronensis dicit, colorem mutuata de pyxide — 139. *vile est* non care esset emtum — 140. locatur puella: quod viginti minis aestumasti, decem minis tibi vendam, vt *bene* vilius emeris, quam ipse volueras —

142. *cur exprobras?* Ter. Andr. 1. 1. 16. commemoratio quasi *exprobratio* est inmemoris beneficii; et Eun. 2. 2. 4. ridet Parmeno Thrasonem: quam venuste! quod dedit principium adueniens! — 146. vterque nostrum se obnoxium alteri putet beneficiis mutuis — 149. *nemo commodis eorum inuideat* infelices sint, vt non sit iis commodum, cui quis inuidere possit — 151. pro *tecum* dicit amator *cum stacta* tu mihi dulcior es suauissimo oleo, e cynnamomo et myrrha incisa sudante — 154. *manuplares*, commilitones, comissatores.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. Seu legendum est *veniri;* seu intelligendum *venire* vos seruos — 2. *hem* Phanisce 4. 1. 24. *tibi* prae ceteris *imperatum* hoc est — *aduersum venire* officii et tutelae causa — *tempori* seu *temperi* tempestiue — 5. *comissari* κωμάζειν ire ad compotationem nocturnam et petulantem — 7. Vulgg. et Lamb. legunt *mammam* quasi matrem *adire*, tamquam puerum sugendi causa. Scaliger emendauit *mamma* o mea Delphium — *madere?* ebrius esse? — 8. *semper isto modo moratus viuere debebas* non vult, eum semper esse ebrium, sed semper vrbane iocari, cuius ioca incondita interdum et rustica fuisse videntur — 9. vt *ego te* amplectar, *ac tute me amplectaris* — 14. *lectus* discubitorius *stratus* vbi epulemur, bibamus, *coimus* cum ceteris conuiuis conuenimus — 15. 16. *sino* te cadere, si ita vis, *sed et hoc* ita cadere sinam, *quod in manu est* quod manifestum est, *si cades tu* qui me tenes etc. — 17. post *aliquis* pono signum interrogandi — 18. *madet* ebrius est *homo*, secum quidem dicit, at ille tamen audit, quare vt supra v. 7. — v. 17. explicuerat quidem se e vehementius titubantis amplexu, sed v. 19. tamen manum eius prehendit, ne *adfligatur* grauius in terram procidat. — 21. 22. vix, vt ebrius, quod voluerat, reminiscitur — 28. *vnde agis te?* vnde venis? — 30. *illi* Delphio — 31. sic solent ebrii! — 32. *eumpse* eum ipsum facere, quod vult, dormire.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *summis opibus atque industriis* quo maximo potuit infortunio nos mactare cupit — 3. *nusquam stabulum confidentiae est* nihil nobis est, quo *stare* niti possit confidentia — 4. Ter. Adelph. 5. 4. in fine: ipsa, si cupiat, salus seruare prorsus non potest hanc familiam — 5. *mali*

moeroris montem maximum Epid. 1. 1. 78. in te inruunt montes mali — 8. *meam vicem* pro *me.* Capt. 2. 3. 37. noſtrum amborum vicem. Ibid. 3. 3. 11. heri vicem meamque — 9. *Plagipatidae* vox comice conficta: qui lucri cauſa plagas patiuntur. Capt. 3. 1. 12. Ter. Eun. 2. 2. 13. non ego, vt paraſiti ſolent, plagas pati poſſum — *ferritribax* i. q. Trin. 4. 3. 14. *ferriterus*, qui ferrum terit, qui vt plurimum ferreis vinculis compeditus tenetur — 10. 11. adludit ad ſtipendium militare, qui milites *trium numorum* aſſium *cauſa* merendorum *ſub falas* turres ligneas *ſubeunt* eas expugnatum eunt, vbi multorum corpora multis haſtis transfigi ſciunt — 12. *excurrunt* milites, adgrediuntur, pericula ſubeunt — 13. *bis pedes*, vterque pes, *bis brachia* vtraque manus. Quatuor clauis pedes manusque ſatis tenebuntur, vt cruciarius ſe refigere nequeat. Non eſt, quod intelligamus, ſingulos pedes, ſingulasque manus *bis binis* clauis — 14. hac quidem lege vel decem talenta poterat promittere, cui non plumbeus erat numus. — 21. ſerui Plautini ne in ſummo quidem metu iocis abſtinent. Philolaches rogat: *quid ago?* quid ſuades? hic reſpondet: *adcubas* vt video, cum meretrice tua! — 32. 33. *miſerum eſt* etc.: tum demum curare, quod paratu opus eſt, quando tempus parandi non ſupereſt — 33. *igitur demum* vid. Caſ. 2. 2. 40. — 39. *ego vos pro matula habebo* mingam in vos — 45. *cum hac* Philematio, *cum iſtac* Delphio — 46. *non hoc longe* Ciſt. 2. 3. 39. — 51. Delphium dicit: *morigerae tibi erimus ambae* i. e. ego et Philem. ibimus intro, vt iuſſiſti; Tranio autem in voce *morigerae* iocatur: *ita ille faxit Iupiter* vt vtraque libidini meae morigera ſit. — 57. *clauem* harum aedium *Laconicam*, quae qualis fuerit, ex hoc ipſo loco adparet: qua vna foris obcludi aperirique ianua poſſit, aliis clauibus intus modo aperientibus. Theon vero dicit: οὐχ, ὡς νῦν, ἐκτὸς ἦσαν αἱ κλεῖδες, ἀλλ᾽ ἔνδον τὸ παλαιὸν παρ᾽ Αἰγυπτίοις καὶ Λάκωσι — 60. tradiderant ſe v. 59. herus in fidem ſerui! qui igitur ſecum: ſic fit! *Pluma haud intereſt* aequi bonique faciunt *patronus an cliens* ſuperior an inferior aliquis *probior ſit* ad efficiendum id, quod opus eſt, aptior ſit *homini* alicui, *cui nulla eſt in pectore audacia* qui ipſe neque conſilii locum habet, neque auxilii copiam, i. e. herus, conſilii inops, ad me confugit ſeruum ſuum, quem ſuas res magis credit animaduerſurum, quam ipſe poſſit. — 62. 63. cuiuis adcidere poteſt, vt

quod conetur, *nequiter faciat* i. e. vt minus prospere succedat, praesertim *desubito*, vbi subito consilio opus sit, — 64. si hic versus genuinus est, qui 78 iterum legitur, Tranio in media oratione sua in παρενθέσει monendum putat, quod v. 57. iusserat — 65 sqq. verum vbi deceptus sis, alia adgrediare via, vt ad salutem conuertas, quae malefacta minantur exitium — 69. et hoc me effecturum hoc praesenti in timore confido — 70. τῷ *turbauimus* obponitur *liqueant* quod est idem quod *tranquilla sint*. cf. 3. 2. 64. — 77. *capite obuoluto* fugiebant non modo in turpi aliqua re deprehensi, sed in rebus quoque desperatis, h. l. senex adspectum spectri metuens — 81. *numquam fore* vt in honorem eius mortui habeantur ludi — 83. *sarcinam inponam* senem graui cura ac molestia adfectum amoliar.

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *Quom* in Mss. saepe comparet pro *quoniam* — *amisisti* dimisisti, effugere passus es — *vix viuum* ita defatigatum, vt vix mihi videar adhuc viuus — 4. *inposisse* pro inposuisse — 7. *quod crediturus tibi fui, omne iam credidi* nihil porro credam — 14. *obclusa* foris, non solum intus — *interdius* i. q. interdiu — 19. *vsque* semper — 23. *hasce ambas* fores, alii: assulas — 33. pro *faxint* in codd. nonnullis scriptum fuisse videtur *axint* egerint. Vtrumuis ostendit, senem additurum adhuc aliquid fuisse, forsan *faxint* male perire, seu *axint* ad malum cruciatum. In vulgg. olim erat *perduaxint* pro perduint, perdant — 36. *illos* servos tuos, cum mercibus atque oneribus — 37. 38. *tangite vos quoque terram* genus venerationis et superstitionis *terram tangere*, in rebus ad deos inferos et ad mortuos pertinentibus — 42. *aucupet* aucupetur. Truc. 5. v. 72. — 44. *capitalis caedis* lectio codicum. In vett. autem edd. est *cap. aedis*, quod Gulielmus probat et explicat:, in qua capital admissum est. Festus ait: locus capitalis est, vbi, si quid violatum est, violatoris capite expiatur. Valde placet mihi hoc. si audisset senex *caedes*, quaerere non posset, quid esset factum? — 45. *scelus antiquum vetus* ante multos annos admissum. vid. v. 63. — 47. *quid istuc est scelesie* factum, scelus — 57. *maximum* maxime, adiectiuo aduerbialiter posito — 62. *mirum quin* vid. Cist. 4. 2. 67. — Plautus igitur manes non vigilantibus, sed κατ' ὄναρ modo adparere potuisse

credidit. Recte quidem; at, quanto ſapientiores ſcilicet poſteri eius! — Douſae Plautus viſus eſt ſibi aduerſari, qui ante *ſexaginta* annos factum dicat, quod v. 49. eum feciſſe opinatur, a quo ſenex has aedes emerat, qui tunc adhuc viuebat 3. 1. 16. ſexaginta autem ſeruus perturbatus dixit pro multis — 68. *Orcus* Pluto — 69. *per fidem* falſam. Scioppius malebat *perfide* — 71. *defodit inſepultum* terra quidem texit, ſed ſine iuſto ſepulturae honore. Sic apud Virg. Aen. 3. Polydorus terra quidem iacebat tectus, at *pius* tamen Aeneas funus ei curat inſtaurandum — 75. *concrepuit foris* audit intus ſtrepitum Tranio, ad ſenem igitur metu abigendum quaerit *hiccine percuſſit?* num tu percuſſiſti, an fecerunt lemures? — 78. 79. ſecum Tranio adcuſat eos, qui erant intus, metuens, ne, ſtrepentibus iis, in manifeſto deprehendatur mendacio — 83. *non me adpellabis* a mortuo ſimilat ſe adpellatum ſibi videri, ob percuſſas fores — 95. *Herculem* ἀλεξίκακον et monſtrorum domitorem.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Sceleſtiorem* infeliciorem, quo ſenſu Horat. 2. Od. 4. plebem vocat ſceleſtam — *argento feneri* locando, quod in fenus detur — 4. vt *locat* argentum, qui feneri dat, ſic, qui feneri adcipit, ab Hor. 1. Sat. 2. dicitur *conducere* — 6. 7. voces *argentum feneri* et *opus in ſumtum fuit* in Mſſ. et edd. ante Camerarium nusquam ſunt: adſcripſit eas, alione e libro, an de ingenio incertum eſt — 8. *niſi quod.* Alii pro *quod* poſuere *quid,* alii *quod* putant eſſe *quo,* verſus cauſa *d* adiecto. Forſan *niſi quod* nihil aliud eſt, quam *quod niſi,* quod ſaepe obcurrit, vbi *quod* adiectum indicare videtur, id, quod *niſi* dicit, rem fuiſſe aut eſſe maximi momenti. v. c. Corn. Hann. c. 1. *quod niſi* domi ciuium ſuorum inuidia debilitatus eſſet. Cic. ad Div. 13. 57. *quod niſi* tanta res eius ageretur — 10. *hic* ſenex, herus — 11. *de hac re* fraude mea — 15. *turbare* turbas excitare, fraudibus fraudes addam — v. 19. mox v. 26. et verſus 20. 21. 22. infra 30. 31. 32. ad verbum leguntur iterum, quare Acidalius hos quatuor verſus putauit expungendos — 21. 22. 23. ludit ſenem, et auerſus loquitur hos verſus ad ſpectatores. — 22. Alii explicant: *facile vinces,* vulpes enim dentatiſſima facile pirum comedit; alii: *non facile vinces* vulpes enim gallinas etc. comeſſe ſolet, non pira — 33. *Tranium* pro Tranionem —

34. *danunt* dant, pendunt — 37. *illo praesente* danista hero meo praes. — 41. *Misargyrides* non erat nomen danistae, sed per iocum vocat eum *osorem argenti* — 43. *pilum* (notissimum peditum Romanorum iaculum) *iniicere alicui*, prouerbialiter: adgredi, inpetum facere in aliquem — 44. *inanis* pecuniam non adfert — *hariolus* diuinat, verum dicit — 45. *tricas* nugas — 49. *scio* non opus est, vt re ipsa demum probes — 59. *istunc nominabo*. quem *istunc?* num Philolachetem *nominabit*, in ius vocaturus est? num eius patrem *nominabit* adibit? neutrum videtur. *Istunc* forsan intelligit Tranionem, et, paulum auersus, magna voce sua post *nominabo* additurus est conuicii aliquid, quod, audiente hero, metuens seruus interpellat ironice: *euge strenue rem egisti!* — 60. omnia hercle, quae cupis, clamitando adsequutus es! — 63. iubeo vos *argento reddendo* eripere mihi omnes responsiones, adcepto argento non esse gaudebo, quod praeterea dicam — 64. *sortem* argentum quod dedisti mutuum, *fenus* vsuram. *Sortem adcipe* dicit, licet non esset, vnde solueret, sed scit, danistam prius petiturum fenus, quod sorte adcepta perderet — 66. *extentatum* ilia, contentione vocis. Camerarius coniecit *externatum* tune huc venisti, vt te clamando mente alienares? Gronovius denique vult *obcentatum* vt nobis conuicium facias publice — 66. *in manu* in potestate tua *est* i. e. sortem adcipito — 67. *non erit quidem* vnde statim soluat — 68. *ferre hoc potes* vt exspectes, donec soluendo sit? — 68. 69. 70. in mediis his versibus pauca in MSS. desunt, quae Camerarius subpleuit. Alii subplerunt aliter, vt versum 69 Acidalius: vrbem exsul linquat *feneris* causa tui — 73. *datas* das, et nos ignorare putas, quid licitum feneratori sit — 81. hunc versum Gruterus tribuit Theuropidi, hoc sensu: feruens haec est rixa, etsi procul, vt non omnia intelligam, at male tamen vrit me, quod de fenere audio, quod, ne a filio poscatur, metuo; Lambin. versum tribuit danistae, hoc sensu: oratio mea molesta est Tranioni, sed, quamuis discedat ille, sublato tamen clamore fenus flagitabo; Acidalius denique tribuit eum Tranioni, sed hoc tamen loco expunctum vult, et post versum 135 repositum. Equidem Gruterum sum sequutus — 85. *inconciliare* vid. Bacch. 3. 6. 22. — 86. *num moratur* negat, se esse daturum? — 95. *quasi* fere, quadraginta fere minas; nam de fenere adhuc tacet — 109. iam mercaturam exercet, in eoque

patrissat, imitatur patrem — 112. *speculo claras, clarorem merum* aedes in quibus omnia nitent — 113. *eas quanti desiinat* quod emtionis pretium pactus est? — 114. *quot ego et tu sumus* talentis duobus — 119. *adpetit meridies* vid. v. 51. 55. — 120. *hunc vomitum* hominem inpurum — 123. si plus peteret, causa caderet — 124. *mecum rem habe* ego soluam sortem et fenus — 130. *ecce autem perii* ad hoc, qua vrbis in regione domum emerit, responsionem non habebat paratam, id nondum cogitarat — 136. *calidum mendacium* interpretatur Erasmus: audax et inpudens — 137. quidquid repente in mentem veniebat, deorum instinctu putabatur subgeri — 138. 139. *istum* danistam, qui mentem meam turbauit — *istunc* venditorem aedium — 143. *in loco* situ; locus mihi non placet, vbi domus sita est — 146. nec hoc cogitauerat seruus, herum se duci iussurum esse ad domum emtam inspiciendam, quare iterum est consilii inops — 150. *dum mihi senatum* etc. Epid. 1. 2. 56.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *Melius mihi non fuit* melius non prandi — *domi* cum vxore — 2. *meruerit* cum Acidalio non muto quidem, at explico tamen *me iuuerit*. Capt. 1. 2. 33. neque vmquam quidquam *me iuuat*, quod edo domi — 5. 6. *mihi visum illico fuit* statim in mentem venit, *non forte* non casu, οὐκ ἀλόγως, non temere esse factum, vt vxor prandium adponeret, quotidiano lautius — 7. *voluit in cubiculum me abducere* sed *anus* est! — 8. de somno meridiano laudatur locus Varronis, de re rust. lib. 1. cap. 1.: "ego hic, vbi nox et dies modice redit et abit, tamen aestiuo die, si non diffinderem meo *insititio somno* meridiem, viuere non possem." — 9. *ex aedibus me edidi* subduxi — 10. *turget* irata est *mihi*. Cas. 2. 5. 17. — 14. *dotatam vxorem*, quam non amore, nec virtute, sed vna eius dote adlectus duxit — 15. post *si quis* pro *eum non* sequitur *neminem* vmquam — *sopor sollicitat* non desiderat noctem vxoris — 19. 20. 21. adloquitur spectatores: *vestrae* vxores dotatae meliores forsan sunt, *haec* vero mea mala fuit, et peior erit — 24. *te incuses* qui tuum mariti officium deseris — 26. *hoc habet!* vox propria in gladiatorem vulneratum aduersarii insultantis vulgiue adclamantis — 32 sqq. Simo vituperaturus quidem Tranionem est, qui herilem filium corruperit, quod vero ea res sua nihil interest, non omnia

effatur, quae in mente habet — 36. excuſare adeo ſeruum videtur: *vt homines ſunt, ita morem geras* Philolaches conruptus quidem eſt, tibi vero, homini ſeruo, mos ei erat gerendus. Sic apud Ter. Ad. 3. 4. 68. quid facias? vt homo eſt, ita ei morem geras! — 40. *muſice* laute viuitis — 41. *electili* optimo quouis vino etc. — 45. *non taces?* mirantis h. l. eſt — 48. *nunc ventus nauem deſeruit* idem dicit, quod ante v. 43. — 49. 50. diſtinguo *Si. Quid eſt? quomodo? Tr. Peſſume! Si. Quae ne ſubducta erat tuto in terra?* num ea nauis veſtra periclitatur, quae iam in portu videbatur eſſe? videbamini ab omni parte ſecuri — 52. Feſtus dicit: *rates* etiam poni pro *remis*. Acidalius autem vult legi: *venit nauis, noſtram vi quae frangit ratem.* — 53. Cui, quae nollet, adcidebant, ei ſolebat dici: *vellem, vt velles.* i. e. *vellem* tibi obtingere, *quod* ipſe *velles* optares — 55. *tibi chorda tenditur* vincula tibi nectuntur — in *ferriterium* ergaſtulum, vbi ferreae te terent catenae, vnde 2. 1. 9. *ferritribax*, et Trin. 4. 3. 14. *ferriterus* — 58. *patronum* ſalutat, cuius patrocinio ſe vſurum ſperat — 64. *tam liquidus* tranquillus *eſt* ſenex, *quam* etc. vid. 2. 1. 70. — 70. *quid conſomniauit* vnde hoc ei tam ſtulte venit in mentem? — 75. *neuis* non vis — 78. vulgo *ſubdiu*, quod eſſet *interdiu*, cui obponitur *noctu*, quare illud *ſubdiu* plane eſſet otioſum. Sequutus igitur Lambinum poſui *ſub dio* — 79. *immo edepol vero* h. l. refutantis eſt: valde erras, namque etc. — 81. *flagitator* vid. Caſ. Prol. 24. — 83. *Sarſinatis* eſt nominatiuus, vt antique *Summatis*, *infimatis* pro *ſumma*, *infima* dicebatur. Adludit autem Plautus ad *Sarſinam Vmbriae* vrbem, ſuam patriam: nonne tibi eſt *Sarſinatis*, ſi *Vmbra* non eſt? *Vmbra* mulier ex Vmbria, pro *vmbra* poſita — 88. *Agathocles*, figuli filius, rex Siciliae factus, res geſſit maximas — 91. *vehit hic, vehit hic alter* Simo aeque ac Theuropides *clitellas* ſellas doſſuarias (dorſuarias) — 95. *magni ſunt oneris* ferundi, i. e. magno oneri ferendo ſunt, magnum iis fallaciarum onus inponere poſſum. — A verſu 96 ordiuntur nonnulli ſcenam nouam, tertii Actus tertiam — 96. *haud ſcio an* apud Cic. eſt *fortaſſe*, et, vbi *vlli* aut *nemini* ſequitur, eſt *fortaſſe nulli*. Semper eſt modeſte dubitantis. Hoc quidem loco vix adparet, qui deliberare ſeruus poſſit, an adloquatur herum, cui referendum erat, inpetraritne id nec ne, cuius cauſa miſſus ab eo erat. Acida-

lius igitur pro *haud scio an* poni vult *auspicio*. Haec tamen vis inferenda lectioni non videtur. Iocatur seruus, herumne, quem mulum clitellarium magni oneris esse dixerat, vt hominem adloquatur, congredi vero non dubitat — 101. *id* propterea sum *opperitus* seu oppertus — 102. *antiquum hoc obtines tuum* vt tardus sis. Ter. Hec. Act. 5. sc. 4. v. 10. antiquam tuam venustatem obtines. v. 20. morem antiquum atque ingenium obtines — 111. *istas* aedes *remittat sibi* venditionem rescindat — 112. *sibi quisque ruri metit* prouerbium rusticum: sibi consulit — 113. *redhibere* reddere — 115. *misericordias* hic versus in codd. et edd. vett. h. l. abest, reperitur autem Act. 4. sc. 1. post versum vltimum *Postremo minoris* — 116. *moraris*, gradum, quoad loqueris, sistens — 121. *at enim mulieres?* nonne verendum est, ne aegre ferant? — *caue flocci faxis* facias, ne cures, ne vereare — 122. *tamquam tuas*. *Th. Tamquam?* Theuropides has aedes opinabatur emtas a filio, et *vere suas* esse, non *tamquam suas* — 130. *perductorem*, qui eum per omnes aedium partes ducat, Theurop. non desiderat, alii putant, vt compendium faciat corollarii alicuius; aliis videtur iocari, quod et in ganeis erant perductores; ipse causam dicit: *errabo potius* etc. — 136. *eo pretio*. quod postes Theur. laudarat *pulcros*, dicit Simo, eo se pretio i. e. pulcro, seu tanto, vt essent pulcri, eos emisse — *fuerant*. seruus hanc vocem adripit, quasi dixisset: fuisse, sed non amplius esse suos — 137. *lacrumas* erat forsan Simo paullisper lippus — 140. *tarmes* θρὶψ postes sunt vermiculati — 141. Servius: tempore inportuno caesae arbores cito tarmites faciunt, ita enim ligni vermes vocantur — 141. *pultifagus* seu potius *pultiphagus opifex* Turnebus, Lambinus, Lipsius intelligunt artificem *romanum*, Scaliger vero, quem plerique sequuntur, Poenum. Hi enim lignario opere claruerunt, vnde *lecti punici*, *fenestrae punicanae*, *torculare Punicum*. Plautus igitur dicit: non hiascerent postes, si faber Poenus eos coniunxisset. Pultiphagum autem vocat, quod Carthaginienses vt plurimum pulte aliqua vtebantur, cuius conficiendae artem Romani ab iis acceperant. Poen. Prol. 54. *Pultiphagonides* est Carthaginiensis — 144. *coagmenta*. Nonius: "coagmenta dictae sunt coniunctiones arctae et compares, a cogendo, id est stringendo; vnde coagulum, hinc coagmentare." *arcte dormiunt* iocose: iuncturae minime laxae sunt — 145. *conniuere* dicuntur oculi clausi,

palpebris non diductis sed coeuntibus. Sic hic fores conniuere dicuntur arctissime iunctae — 147 ad 154. *pictum* i. e. picturam Theur. non conspicit, quia nulla aderat. *Cornicem* seruus intelligit se ipsum, *volturios* autem Theuropidem et Simonem, senes auaros, quos vtrosque *vellicat* ludificatur! Satis audacter 149 herum ad se spectare iubet, vt cornicem possit *contui* contueri — 155. *haec quae possum* conspicere — 161. *aedes dico* vt per has ducare. non est sermo de ganeo. cf. 130. — 162 ad 170. Tranionem nihil minus, quam hero sibique a cane metuere, sed herum modo similato metu suo irridiculo habere, manifestum est — 165. *abi dierecta* abi in malam crucem, dicitur hic cani. vid. Capt. 3. 4. 103. — *τῷ st!* repetito canem ringentem abacturus vult videri — 165. *tam placida est, quam aqua* quae nisi ipsius mole depressa labatur, ventorumve moueatur vi, instar speculi leuis et placida est. Haec vero Simonis in aedibus canis aut sculpta modo, aut, vt apud Petronium Trimalcionis in domo, picta erat; senis vero oculus hebetior (154) putabat esse viuam — 167. *abducat* aliquis, seu: abducat se.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Rectius vero IN ACTVS IV. SCENAM I. de quo videatur Argumentum.

3. *abiectas* vili pretio venditas. Ter. Adelph. 5. 4. 25 sq. viginti minae pro psaltria periere, quae, quantum potest, aliquo *abiicienda est*. Haec lectio debetur Turnebo, ante eum legebatur *ablectas*, ab *ablego*, vnde *equites ablecti* i. e. delecti, eximii; alii malunt a *ab* et *lacio*, vt *ablectum* sit, quod emtor elicuerit, eblanditus sit — 5. *insanum bona* valde bona, vt Bacch. 4. 5. 1. *insanum magnus*; seu potius: ita bona, vt modum tamen videatur excedere — 9. *mercimonii lepidi* perquam lepidum hoc mercimonium est. Graeco more positus hic genitiuus est, vt ὢ ζεῦ, τῆς ἄτης! etc. — 11. *numquam sinam* dissuaderem, quantum possem — 14. *subegi* filium tuum, inuitum permoui — 15. *omnem ratem* rem familiarem — 16. *octoginta* Emisse seruus Philolachetem domum dixerat 3. 1. 114. talentis duobus, quadraginta autem minas a danista fenere sumtas arrhaboni dedisse: soluendum igitur adhuc erat talentum vnum cum viginti minis — 19. *ne quid captioni mihi sit* ne decipi abs te possim — 24. *sat sapio*,

si abs te vno modo caueo quo magis igitur fallacem cognouerat Tranionem esse, eo stultior erat, cui in tota hac de domo emta fabula nihil fraudis subesse suboleret. Sed gaudium de filio patrissante 3. 1. 109. et de emtione lucrifica 3. 3. 10. senem faciebat credulum. Quo exoptatius aliquid nobis euenisse narratur, eo procliuiores sumus ad credendum — 24. *tecum sentio* seruus dicit secum, vnus conscius, quam parum herus hac ipsa in re a se sibi cauerit! — 26. Postquam herus abiit, seruus primo omnium dicit *licet.* hoc vero *licet* quid sibi vult? Quid si seruus dixit *ilicet!* abi in malam rem. Sed ausus non sum hanc coniecturam meam recipere — 27. *congerrones* Pers. 1. 3. 9.

IN ACTVS IV. SCENAM I.
Rectius SCENAM II.

1. *carint* pro: careant — 6. 7. *peculium* opes ipsis proprias *faciunt* adquirunt *a malo* e verberibus vibices *quod nequeunt facere de suo* de demenso suo comparcere — 8. *augent* peculium *ex pauxillo* numorum, furtis, fraudibus partorum. Gulielm. pro *pauxillo* legi vult *paxillo.* Serui caedebantur pendentes ex *palo* seu *paxillo,* vbi sibi thesaurum in tergo parabant — 11. *exsinceratum* virgis caesum, a coniectura Camerarii. *Corium sincerum* adhuc fuit v. 13. nec sincerum esse desinat, *non exsinceratum fiat.* cf. Epid. 1. 1. 85. — 15. cf. Epid. 2. 2. 40. — 19. *peculii sui* tergi *prodigi* quod non seruant a loris tutum — *plagigerulus* i. q. Pseud. 1. 2. 20. *plagiger* — 20. *non eo* dicunt serui nequam, quorum et v. 21. 22. sunt, seruum frugi inridentium — 22. *ire vis foras pastum* properas in popinam aliquam, vt te farcias *mula,* sicut mula, quae tractis retinaculis pastum abit — 24. vid. 1. 4. 1. sqq. — 25. *die crastini. die* pro *diei* seu die crastino — 26. *bubulis exuuiis* loris e pellibus bubulis. Sic Aul. 4. 1. 15. censione bubula. Stich. 1. 2. 6. monimentis bubulis. Trin. 4. 3. 4. cottabi (crepitus plagarum) bubuli.

IN ACTVS IV. SCENAM II.
Rectius SCENAM III.

Lambinus aliique hanc scenam cum superiore coniungunt. In illa vero Phaniscus loquitur solus, in hac alius adcessit seruus, et mox adcedet Theuropides.

1. *bucaeda* qui boues ſtimulis caedit, hic vero iocoſe, qui loris bubulis caeditur — *reſtio* qui reſtes facit, hic vero iocoſe, qui reſtibus caſtigatur. Perſ. 2. 4. 11. caedere hodie tu reſtibus — 4. *faſtidit* me, conſeruum non dignatur familiaritate ſua. Pro *faſtidit ſimia* Diſſaldaeus legi vult *faſtidioſiſſimu'ſt* — 9. *ferocem facis* ſuperbis: Sic Curc. 4. 3. 7. ne te mihi facias ferocem — pro *herus* codd. quidam *eratus* i. e. aeratus, diues — 10. oculi dicuntur dolere ei, qui videt, quod nollet — *fumus moleſtus eſt* in mente habet: tu mihi moleſtus es — 11. *qui cudere ſoles plumbeos numos* qui ſpecioſis dictis et factis hero perſuaſiſti, te ſeruum frugi eſſe, quum nequam ſis — 13. *nouit herus me* ſeruum frugi eſſe, ſed alter v. 14. verbum *nouit* alio ſenſu adcipit: *ſuam quidem culcitullam* noſcere *oportet* i. e. eum, qui libidini eius morem gerit. Sic Caeſar dicebatur: ſponda interior regiae (Nicomedis) lecticae — 19. 20. *qui maximam his foribus iniuriam defendat* qui aperiat eas, ne a me eſfringantur — 21. *addecet* homines nequam omnibus in rebus tales ſolent reperiri — 32. *puer nimium es delicatus* iocaris, inrides, *delicias facis*. Men. 2. 3. 30. Poen. 1. 2. 85. — 36. *cerebroſus* cerebro male adfectus, mente captus — 40. *heri* nuperrime. Truc. 2. 6. 28. — 42. *triduum in vnum* tres dies continuos, vt non interea conuiuia hic haberentur compotationesque — 49. *praeter ſpeciem* quae ſpecies interdum falſiloqua eſt. Ter. Andr. 5. 2. 15. quum faciem videas, videtur eſſe quantiuis pretii. Heaut. 5. 3. 21. rem, quum videas, cenſeas. Sic Theuropides v. 34. dixerat; te eſſe arbitror puerum probum; nunc vero dicit: ſpecie tua deceptus ſum, ſtultus es — 52. *ad alias aedes* ac volueris, *perperam* crapulae plenus errans — 57. μὰ τὸν Ἀπόλλω Deus meliora! non talentis, *ſed minis* — 58. *deſtinare* emere, vt ſupra 3. 1. 113. Alias eſt *praeſtinare* Epid. 2. 2. 92. Capt. 4. 2. 68. — 66. *triginta minae* parum ſunt, *prae quam* comparatae cum alio, quem fecit, ſumtu *dapſili* effuſiſſimo. Aul. 2. 1. 45. — 67. *ſacerrimus* exſecrandus — 68. *quaeſtum* decimas, quae Herculi vouentur — 70. *amburet miſero ei corculum carbunculus* pater moerore conficietur — 74. *libertas paenula eſt tergo tuo* quod liber non es, paenula cares, qua tergum tegas. Inliberaliter quidem ſeruum inridet inmerentem, qui 75. acute non magis, quam liberaliter reſpondet: recte facienti nihil eſſe metuendum.

IN ACTVS IV. SCENAM III.
Rectius SCENAM IV.

1 ad 4. nusquam gentium, quo in loco ego et res mea esset, fui incertior, quam hic sum, in vrbe patria — 7. *processit* adcidit noui — 8. *vidi efferri mortuum* iocose respondet, funus proprie *processit* — 10. *eum vixisse aiebant*, mortuum refert dixisse homines *vixisse* non amplius viuere. Inridet Theuropidem — 13. ne exspectes a me, vicino tuo, coenam aduentitiam — nam 12. *promisi foras* inuitatus ab aliquo, me coenaturum esse apud eum — 14. post *verum cras* exspectamus Simonem inuitaturum esse Theurop., sed, non sine spectatorum risu, promittit se, si vocetur, apud Theurop. coenaturum — 19. *quod sciam* repetit ridens — 22. *at quidem tu somnias* — 23. *infectum* irritum — 28. *non mihi quidem hercle* argenti quidquam debes, *verum*, *si debes* ipse, te mihi debere, fateris, *cedo* soluas velim — 33. *aiebat* Tranio — 34. *hoc* i. e. ad exemplum domus meae. Si *hoc* genuinum est, *δεικτικῶς* sumatur. Nonnulli vero pro *hoc* malunt *hinc*, vt Tranio 3. 2. 75. dixerat: nunc *hinc* exemplum capere vult — 45. *eademque opera* te mecum eunte.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *nauci* vid. Bacch. 5. 1. 16. Obcurrit modo vocis huius genitiuus. Deriuant vocem alii ab *nux*, cuius putamen sit, alii a *nugae*, alii adeo contractam putant ex *καὶ καὶ οὐχὶ* — 2. *quid id esse dicam nescio* nihili esse puto — 4. *illa* via, quasi *illo* rus-ridicule. Viam ingressus, quae rus ducit, deflexi per etc. — 5. ordo videtur esse: patefeci fores horti, quod ostium est in angiportu. Si lectio reperiretur *foris*, explicarem: patefeci extrinsecus — 8. constitui cum Philolachete, eius sodalibus, meretricibusque, quid faciendum nunc sit — 9. *atque illi* etc. quo facto illi cauerunt sibi loco, abierunt, vbi tuti a sene essent, me solum furori senis obiecere — 10. *rem verti in meo foro* mihi omne periculum esse subeundum — 15. *gustare* captare *sermonem* — 16 ad 19. clamat Theurop. de via seruis Simonis 4. 3. 44. — 19. *ludificabo corium* tergum loris probe caedendum curabo — 20. *melius est* quam sermonem otiose captare — 21. *captandum est cum illo* pro *illum* Tranionem. Sic 5. 2. 21. mihi *tecum* cauendum est etc. — 22. *mittam lineam* sicut piscatores captant pisces, missa *linea* seu *lino*, cuius extremo hamus adnexus est,

ſub eſca latens — 24. *doctior* aſtutior, δεινότερος. ridet herum — 25. verba dare *illi nemo poteſt* intelligit: quisque poteſt — 38. *dixi ego iſtuc idem illi.* Lambin. explicat: me ius iurandum ei daturum, filium aedes emiſſe, et argentum dediſſe; hoc vero ius iurandum, qui Theuropides polliceri potuerit, non intelligo. Acidalius putat, deeſſe vnum alterumue verſum, quo Tranio interfatus aliquid ſit, cui ſenex hic reſpondeat. Quod ſi eſſet, interfatum oporteret ſeruum eſſe: quid, ſi Philolaches non ipſi quidem, ſed atrienſi tamen eius argentum dedit? haec vero aut alia eiusmodi verba ſi deeſſent, ſpatium, vt ſolet, in codd. adpareret vacuum. Equidem intelligo per *iſtuc ipſum:* me ad ius iurandum eum eſſe adacturum. Deinde Tranionis *quid ait* non interrogantis eſſe puto, ſed admirationem ſimilantis. Theuropides dehinc narrare pergit, quae Simo porro pollicitus ſit: *ſerubs* etc. — 39. *quaeſtioni* vt veritas tormentis exquiratur — 43. *vel hominem iube aedes mancipio poſcere* iube filium tuum petere Simonem, vt aedium dominium in ſe transferat — 45. *aram,* duo perfugia habebant ſerui *aram* et *deprecatorem.* Ter. Heaut. 5. 2. 22. nec tu *aram* tibi, nec *precatorem* paraueris. Ex ara qui ſubplicem abripuiſſet, inmane eſſet nefas auſus. Arae autem in ſcena erant duae verae, dextera in Tragoedia Bacchi, Apollinis in Comoedia, ſiniſtra ei deo, heroi aut ciui ſacra, cui fiebant ludi — 47. *praeſidebo* quaſi in praeſidio manebo conlocatus — *interbitat* intereat — 54. *nimio plus ſapio ſedens.* quid τὸ *ſedere* ad ſapientiam faciat, fruſtra, opinor, explicare laborarunt. pro *iudicem eſſe* ſolenne quidem vocabulum eſt *iudicem ſedere,* non vero, quod ſedentes ſint, ſapientiores, quam forent ſtantes, ſed quia iudicantes ſedere ſolent. Iungendus eſt verſus cum ſequenti: *plus ſapere* ſe dicit, non, quia ſedeat, ſed quia in loco diuino ſedeat, eamque ipſam ob cauſam, quod hoc loco, quaſi numine adflatus, loquuturus ſit, conſilia ſua promittit fore firmiora — 58. *nihil quaeſti eſt,* neuter melior eſt altero, ego fallaciis vſus ſum, tu nunc iis vteris; qui intercedat tertius, falleretur ab alterutro — 60. *emunxiſti* argento — *num mucci fluunt* ſeruus verbum *emungere* ſenſu proprio ſumit — 61. *cerebrum omnem* non iungenda eſſe patet. Poſt *quoque* pono ſignum exclamandi. Τῷ *etiam* non raro additur *quoque* Pſeud. 1. 3. 119. *etiam* conſultis *quoque.* Merc. 2. 2. 56. mihi *quoque etiam* eſt negotium. Perſ. 4. 9. 7. te *quoque etiam* ipſum

vt lamenteris. Cic. ad Div. 4..8 ſed ea *quoque etiam*, quae non poſſim. Ter. Hec. 4. 5. 8. ego pol *quoque etiam* timida ſum. h. l. *immo etiam* quid? quod *cerebrum quoque! omnem* mucum quidem *e capite emunxti meum* — 63. reperi omnia, non modo *radicitus* prorſus, ſed etiam *eradicitus* eiusmodi eſſe facta veſtra, quae me eradicent, opes meas plane irent perditum — 64. *non inultus deſtinauerim tibi* ſi vera haec eſt lectio, *non inultus* eſt: non ita vt te non vlciſcar, *deſtinauerim* rem praetermittere decreui. Si vero cum Acidalio Salmaſioque legas *disſignaueris* ſeu *deſignaueris* ſenſus eſſet: non inpune feceris, vt *inultus* idem eſſet, quod *inpunitus* — 65. *iubebo ignem circumdari* arae, cuius aeſtu te ab ea abigam. Etſi enim nefas erat, ſupplicem ab ara manu detrahere, igni tamen abigi poterat, vt a Vulcano videretur depulſus. Alia vi Lacedaemonii perdebant Pauſaniam. — Incredibilis eſt Tranionis in ſequentibus inpudentia, proteruitas atque temeritas, qui quaſi de induſtria id videtur agere, vt iram heri, quantum poſſit, magis adhuc incendat. Ita non potuiſſet loqui, niſi omnem ſalutis abieciſſet ſpem.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Somnum ſepeliui* ſomno ſatiatus ſum — *obdormiui crapulam* Rud. 2. 7. 28. *edormiſcam* hanc crapulam Ter. Adelph. 5. 6. 11. *edormiſcam* hoc villi — 5. *de ſodalitate* e numero ſodalium eius — *ſic talem* in codd. et edd. vett. plerisque legitur *ſic tale* .... pro quo vna Brixienſis editio habet, e coniectura Burcard. Pyladis: *ſalue et tu.* coniiciebat Lamb. *te rogo*, Scioppius *ſic face.* Gruterus adiecit literam *m: ſic talem.* Hic nihil mutat, deletam modo reſtituere voluit literam. Salutauerat ſenem Callidamates, quam poterat amiciſſime, adiuncta inuitatione, quae et ipſa erat amicitiae teſtificatio. Reſalutat eum ſenex *Dei te ament*, quibus iisdem verbis Simonem 3. 2. 119. reſalutauerat, reditum gratulantem. In animo quidem verſabantur ſeni, quae de Callidamate 4. 2. 29 ſqq. audiuerat, quare ei bene cupere non poterat, ſed, *ſic talem*, tam amice eum ſalutantem amice tamen reſalutandum putat — 28. *aut Philonides* ſc. audiuerint, me ſic eſſe ludificatum? — 42. *magis inpetrabilis*, πιθανώτερος, qui facilius, quod vult, inpetret — 45. *lutum tu* homo omnium abiectiſſime — *tamen etſi pudet* etiam me? quod filio ſenex malefacta ignouerat, audiens, eum

pudere, perridicule et sibi poscit ignosci *pudenti* — 46. *fac gratiam cunctam* integram, si ignouisti filio peccanti, ignosce etiam ei, quo ministro usus est — 49. *pessum premere* perdere. Rud. 2. 3. 64. — 50. *restat* quam confidenter adstat — 55. *hanc vnam noxam* et 57. *ibi vtrumque* etc. cf. Ter. Phorm. 1. 2. 90 sqq. "ad precatorem adeam? credo, qui mihi sic oret: nunc amitte, quaeso, hunc; ceterum, posthac si quidquam, nihil precor."

COMMENTARIVS

IN PLAVTI

MENAECHMOS.

IN PROLOGVM.

2. *mihi.* Comice Prologus prodiens salutem non spectatoribus solum, sed sibi quoque ipsi nuntiat — 3. *Plautum* comoediam Plauti — *lingua* praefaturus eius fabulae — *non manu* virum portans ipsum — 8. Plerisque Comicis ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος fingitur esse Athenis — 10. In Amphitruone res Thebis gesta dicitur, in aliis fabulis aliis in locis — 11. *graecissat* partes fabulae agunt Graeci — 12. *non atticissat*, *verum sicilicissat* personae non quidem Athenienses sunt, nec res Athenis gesta est, sed Menaechmi tamen sunt Siculi, Syracusis nati, quae vrbs a Corinthiis erat condita, in omnique Sicilia lingua graeca vsitatior fere erat, quam Siculorum vernacula, victorumque romana. A *Siculus* fuisset *sicilisso*, a *sicilicus* autem *sicilicisso* formatum est — 13. *antelogium* quod Prologo, argumentum narraturo, praemittendum adhuc putaui — 14. *demensum* pr. frumentum seruis datum. Seruis vero Donatus ad Ter. dicit quatuor, Plinius autem 18. 9. et Seneca ep. 80. quinque frumenti modios singulis mensibus esse datos — 15. *non modio*, vno *aut trimodio* i. e. parce dabo, *verum ipso horreo*, vt rem exponam omnem. Iocose igitur nonnulla repetit, quae perspicuitas non postulabat, v. c. 26. vocem *pater* et versum 39 totum etc. — 16. desiderati forsan a multis spectatoribus in fabulis quibusdam erant Prologi, quare dicit: hac quidem

in re copiose vobis satis faciam — 18. *gemini duo.* vox *duo* posset abesse, tres enim vno partu editi essent *trigemini* — 19. *mater* quae mammam dat, ab ea, quae peperit, diuersa, *nutrix τιτθή.* Sic et Virg. Aen. 8. 632. lupa, quae Romulo Remoque vbera praebuerat, vocatur *mater* — v. 23. in codd. nonnullis non legitur — 33. *Epidamnus*, Illyrici vrbs, postea *Dyrrachium* vocata — 46. *vidi* audiui, *illum* subreptum *clamore flagitari*, Tarenti quaeri, ita vt clamore rogaretur quiuis obuius, an, quo abductus ille esset, posset indicare — 49. *pedibus* iocose, pro: in narratione mea — 51. ridicule officiosus est — 54. *nisi qui argentum* etc. tabellarii enim in nulla opera gratuita sunt (Cist. 4. 2. 74.) — 55. *qui dederit* mihi nuntii mercedem, *magis maiores nugas egerit* nihil enim rei suae curabo. *Magis* comparatiuis saepe additur. vid. infr. 5. 6. 13 sqq. Capt. 3. 4. 112. magis certo certius. Poen. Prol. 82. nugas magis maiores egerit. Stich. 5. 4. 22. magis dulcius. Graeco more. Euripides habet *θανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχέστερος, ἢ ζῶν.* Aristophanes: *μᾶλλον ὀλβιώτερος.* Aristoteles *μᾶλλον κάλλιον* etc. — 57. Casus rectus *Epidamniensis* referendus est ad *adoptat, dedit, fecit* — 59. *ei* i. e. *quia ei* — *nihil liberorum nisi* sed *diuitiae* — 62. vulgo *quam ipse*, sed quaedam vetustae editt. habent *quum ipse*, quod recepi. Sic et Poen. 4. 2. 82. is in diuitias homo adoptauit hunc, *quum diem obiit suum.* Sensus: quum in vndis periret senex, Menaechmum, quem adoptauerat, reliquit heredem — 63. *pluuerat* esse videtur a *pluueo* — 66. *abstraxit in maximam malam crucem* submersus periit — 69. *habet* habitat — 74. *familiae* intelligendae videntur histrionum, vt e sequentibus adparet.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *peniculus* Festo est: spongia oblonga, caudae similis, Martial. 14. 144. tergendis spongia mensis. Bubulis veteres vtebantur peniculis, ad puluerem excutiendum mensasque detergendas. aliam parasiti adpellationem vid. Capt. 1. 1. 1 sqq. — 2. *mensam detergeo* non finem edendi facio, quam diu cibum mihi adridere video. Octo hominum manus facile fungitur 1. 4. 5. — 3 ad 19. parasitus quidem, vt ridiculus sit, plagasque patiatur, largo opiparoque cibo facile retinetur, malefici autem, vt cruciatus atque supplicium effugere non conentur, esca quidem et potione vincientur nulla — 9. vulgo *tum compediti ia-*

nuam lima proterunt, quid vero compeditis ianua proderit aperta? — Lambinus igitur pro *ianua* legi vult *lamina*, compediti compede ferrea. Nonnulli autem codd. diserte habent *anum lima praeterunt*. Est autem *anus* seu *annus*, vnde *anulus* seu *annulus*, idem cum circulo, vinculum pedum. Apud Apulei. Metam. 9. sunt *pedes annulati* vincti. Et in Gloss. H. Stephani *annatus* exponitur δακτυλιοφόρος, συμποδισθείς. Recipiendum igitur putaui: *anum lima praeterunt* — 15. *adfatim* seu *ad fatim* ad satietatem — 18. vincula *lenta* explicat Nonius *tenacia*, vt apud Virg. Georg. 4. 41. et visco et Phrygiae seruant pice *lentius* Idae — 19. *quam* quanto *magis*, *tanto* arctius — 20. sequutus sum distinctionem Dousae, qui, post *nunc* commate posito, *eo quo* iungit, vt τὸ *eo* versus 21. verbum demum sit — 21. *indicatus* ei addictus — 22. 23. Nonius hos versus laudat: *alere* esse, victu cultuque temporali vitam sustentare; *educare* ad satietatem perpetuam educere; *recreare* etiam plus esse, quam alere — *medicinam facit* fame laborantibus auxilio est — 24. *est escae maximae* multi cibi, quare et conuiuis multum praebet — 25. *cereales coenas* lautas et abundantes. Cerealibus enim Genio solebant indulgere, vt nostri adhuc festis messoriis solent — *mensas exstruit* Servius ad Virg. Aen. 1. (serui) *structores* dicuntur ferculorum compositores — 26. *strüces* i. q. strues. Festus: struices antiqui dicebant omnium rerum exstructiones. Liuius habet *struices saxeas*, Naevius, teste Servio: struix malorum. h. l. tot adponit fercula — 27. *in lecto* tricliniari — 28 ad 31. Per dies aliquot parasitus abstinuerat se domo mensaque Menaechmi. Hic si peregre abfuisset, aut si ob minus rectam valetudinem domi parasitus se continuisset, alter alterum aut rediisse aut conualuisse gauderet. Sed *domitus* est *domi* h. e. vinclis escariis domi est retentus. Pecunia aliqua alicunde adcepta, *fuit vsque cum caris suis*, non, quod ab alio quo dictum intelligeretur, cum liberis, sed, cum ferculis — 30. non enim nisi quod carissimum emit et edit — sed 31. *cari* deferunt, pecunia absumta emere porro nequit, quae desiderat, redit igitur ad Menaechmum.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *ni* Donatus positum putat pro *ne*; *ne sis*, *habeas*, caue sis; nec negandum est, antiquos saepe literas commutasse adfines. Alii *ni* explicant, *nisi mala*, *stulta*, *indo-*

mita sis, habeas odio id, *quod videas* etc. Paulo mitius certe dixisset *ne sis* ne fias mala, quam, *nisi* iam *mala sis*, aliter ageres — 3. *praeterhac* h. l. porro, praeterea. Rud. 4. 4. 73. si *praeterhac* vnum verbum faxis hodie — 4. *vidua* ex aedibus exturbata — 8. qui te vxorem duxi, *portitorem* quasi telonarium domum duxi, qui exeuntem redeuntemque me obseruat atque excutit, quasi vectigal exacturus — 10. *te habui delicatam* animo benigno et clementi in te fui — 12. *nec quidquam eges* antique, pro *quoquam* seu *cuiusquam* — 13. *cauebis malo* vid. Cas. 2. 6. 59. — 14. *ne me nequidquam serues* ironice: ne frustra obieris laborem mei seruandi. *ob eam industriam* explicant: de industria, data opera. forsan: ob hanc industriam tuam — 15. *ducam scortum, atque ad coenam* etc. cum scorto coenabo. *scortum ducere* Merc. 4. 6. 3 et 11. — *coenam condicam* vid. 1. 3. 25. iubebo apud scortum coenam adcurari — 18. *euax* exsultantis est — *amatores mariti* mariti qui scorta amant — 24. *meo malo* periculo — *hoc ad damnum deferetur* ad scortum, quod damnosum esse non nego — 26. *ecqua in ista pars inest praemii mihi* et ego e numero sociorum tuorum sum. *praemium* saepe pro *praeda* — 29. *Genium meum* vid. Capt. 4. 2. 99. — 30. *per tempus* tempestiue — 31. *commoditatis articulos scio* quidquid adtemperate, in tempore facio, quod omnium rerum est primum — 32. *facinus luculentum* adolescens putat pallam subreptam; parasitus, abdominatus, opsonium aliquod lautius — 33. *si quid titubatum* peccatum a coquo *est*, id reliquiis gustandis iam sciam — 35. *Catamitum* Ganymedem — *Adoneum* pro *Adonin* — 37. *adsimilo* forma et ornatu refero — 39. Peniculus, quae verba iussus effert *homo lepidissime!* et quae v. 40. iussus addit *atque hilarissime!* vtraque ridicule clamitasse putandus est. — 40. *audes* num dignus tibi videor, cuius de laude et tu quid addas? — 41. *qua gratia* mercede — 42. quia propter litigium cum vxore domi non coenabis, *mihi abs te caueo cautius* praescire cupio, quo me ad coenam abducturus sis — 43. coenabo alicubi, vbi, die exacto, clam vxorem (vxore) genio indulgeamus. Dies apud alios quoque poetas dicitur *mori*, et *componi*, et coena quasi *bustum* et *sepulcrum* diei est — 44. *incendo rogum* vt v. 38. rogauerat *vbi*, sic hic *quam* mox esuri sumus — 45. *dies iam ad vmbilicum est dimidiatus mortuus* inclinatus iam in pomeridianum tempus, ideoque, coena vt

adparetur, mox curandum eſt — 46. *te moraris* tua ipſius culpa ſero coenabis etc. — *oculum perſolum* quem habeo vnum. Luſcus igitur erat, vt Curc. 3. v. 22. 24. — 49. *a leonino cauo* a domo mea, in qua vxorem, leaena ſaeuiorem, incluſam habeo — 50. *agitator* auriga in ludis circenſibus. Cic. Qu. Acad. 4. ego, vt *agitator* callidus, priusquam ad finem veniam, equos ſuſtinebo — 51. *reſpectas* vt agitator reſpicit currus, pone ſequentes — 54. vocem *augurum* primus adſuit Pylades, in codd. non legitur. *Capi*, eligi, dicuntur augures, ſacerdotes, arbitri, iudices. Senſus: non ipſum conlegium augurum melius coniecturam fecerit. Alii intelligunt *conlegium paraſiticum;* inter omnes paraſitos nullus de odore certius, quam ego, coniecturam fecerit — 56. *ſummum* ſummam pallae partem mihi olfaciendam porrige — 57. *ex iſto loco* infima pallae parte *ſpurcatur* obſenditur *naſum* vt ſaepius pro: naſus, *odore* foetore *inlutibili* qui elui nequit — 62. *diurnam ſtellam* Luciferum orientem — 64. *cantharum* compotationem *commoratus es* ſerius facis incipere, qui me pultare vetas *mille paſſuum* ludit confundendo longitudinem loci et temporis: aliquamdiu — 65. *Samiae* fragiles, vt vaſa Samia. Bacch. 2. 2. 22 ſeq. — 66. *ab ſe* e domo ſua, alii: ſua ſponte — 66. 67. candore Erotii ipſe ſolis ſplendor exſuperatur.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. *extra numerum es mihi* te non curo — 2. Varro L. L. 6. 3. dicit: *adſcriptiui* dicti, quod olim adſcribebantur inermes, qui ſubcederent armatis militibus, ſi qui eorum deperiſſent. Contemtiores eos fuiſſe adparet. Vlpianus: qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti vel tirones ſint, et publicis expenſis iter facerent, nondum milites ſunt. Debent enim in numeros referri — 3. *proelium* prandium; manet in metaphora a re militari — 4. vtrumque iocus eſt παρὰ προσδοκίαν, vt *proelium* pro *prandium*, ſic *potabimus* pro *pugnabimus* — *vterque* ego et paraſitus — 6. *tua eſt legio* tua eſt in poteſtate, vtrumuis in numerum referas — 7. *vt ego* o quantopere ego — 8. conſpecta palla, quam dono ſibi adferri facile poteſt praeſagire, iocatur: *interim* quo tempore dicis, te vxorem male odiſſe, eius tamen amorem prodis eo, quod *nequis* non potes *quin eius aliquid indutus ſis* — 9. quia non ſtatim reſponderat Menaechmus,

mulier, morae inpatiens, leniter illi fubridens rogat: *quid hoc eſt* quo indutus es? — *induuiae tuae* hanc pallam tu induas, dono tibi adlatam, *vxoris exuuiae* quam vxori fubripui, tamquam hofti detraxi — 10. *quam quisquam eorum, qui inpetrant* corporis mei vfuram; pluris te facio, quam ceteros amatores meos — 12. *oportebat naſum abreptum mordicus* ita eum disfuauiatam te effe, vt ipfum viderere comeftura — 13. *ſustine hoc* pallium meum *exuuias facere* exuere *volo* pallam *quas voui* Erotio dare decreui 17. *meo animo* mea fententia — *ab Hippolyta ſubcingulum Hercules* Epid. 2. 1. 9. tanta non fubiit Hercules pericula, quum Hippolytae, Amazonum reginae, auferret balteum, quanta hodie ego, vxori pallam fubripiens — 21. prudentius monet, quam a parafito exfpectasfes — 22. *anno* ante annum. vid. Amph. Prol. 91. — 23. *vt ratio redditur*, vt ex iis, quae dicis, adparet. Vxori quod emeras, fi fubreptum ei ad fcortum defers, argentum plane periit — 26. *ſcitamentorum* cupediorum — 27. *glandionidem ſuillam* vid. Capt. 4. 4. 7. — *laridum pernonidem* quafi pernae filium, laridum de perna praefectum. Comice ficta vox, vt Aefonides eft Aefonis filius — 28. *ſinciput* Gloff. ἡμικράνιον, ἡμικέφαλον, caput fuille dimidium, nifi *ſinciput* ponitur pro capite toto — *polimenta porcina* tefticuli porcorum — 29. *madida* eft: cocta. alii legunt *madido mihi* ebrio — *miluinam* famem, vehementem edendi cupiditatem — 34. vel deorum diuitias fpernam, fi ea mihi obferantur lege, vt te hodie deferam. vid. 3. 1. 4.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. *tres numos* Plauto numus videtur effe didrachma. Dedit ergo coquo triginta fex obolos,

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. *meo animo* vt fc. 1. v. 17. vt mihi videtur — 3. *non dicam dolo* non negabo, iucundiffimum effe nautae, fi terra, quo nauis adpellatur, in confpectu fit, maior tamen laetitia eft, fi confpecta ea terra fit patria noftra — 6. vt mare circumfluit, fic nos circumimus omnes infulas — 8. *quid modi* etc. quem modum ftatues pietati tuae — 11. *mare ſuperum* adriaticum — Graecorum fedes fibi propiores ideoque et notiores Romani *Graeciam magnam*, eamdem vero, qui in Hellade habitabant ipfa, *Graeciam* vocabant *exoticam*, inter medios barbaros fitam — *ſi adpareret* extaret — 22. *ſcirpus* leuis iuncus enodis. Ideo

nodum in scirpo quaerere est: mentem suam macerare, vbi opus non est. Ter. Andr. 5. 4. 39. — 23. *historiam* Periplum — 25. *tuo modo* vt obtemperem tibi — 26. *illoc verbo*: discauens malo! quod minitantis est: grauiter monuisti, me esse seruum tuum — 30. *viaticati aestiue* exiguo viatico instructi. Aestate enim minus temporis pecuniaeque in itinera facienda inpendendum est: quam hieme — 35. *palpator* qui palpando, blandiendo decipit — 38. *Epidamno* nomen vrbis compositum iocatur esse ex vocibus ἐπὶ et *damnum*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

12. Messenio intelligit de peniculo, spongia oblonga, qua extergebantur baxeae v. 2. 3. 40. — 14. *numero* nimium cito. vid. Cas. 3. 5. 21. — 16. *sacres* antique pro: sacri. *porci sacres sinceri* puri, integerrimi atque ad sacrificium idonei — 17. *piari* sacrificio — 20. 21. *Cylindrus*. graecum *y* a Romanis passim vsurpatum est, vt latinum *u*. Coquus igitur si pronuntiauit *Culindrus*, Menaechmus nomen ioco, sordido quidem, deriuat a *culus* podex, et addit *seu Coliendrus* (sic enim cum Lambino posui pro *Coriendrus*) a *coleus* testiculus — exspectatur *nomineris* pro quo *perieris*, ἔῤῥοις, non sine exsecratione dira — 23. pro *tantum* Pistoris mauult *tamen*. Si defendas *tantum*, est forsan: de tuo nomine non incertus sum, vt mihi tecum dicendum sit *seu* Menaechmus voceris, *seu* aliter — 29. *cyathisso* pocillator sum — 37. pro *numum* Douza maluit *numo*. explicandum quidem ita est — 38. *porculum* quo sacrificando expieris mente captus. vid. supra v. 15 ad 19. — 41. *hominem multum et odiosum* vehementer odiosum sine *et*: plurimum negotii mihi facessit. Alii: *multum* explicant: ille vnus tantum mihi facessit negotii, quantum vix plures possent — 43. *ridiculus* ioci plenus — 51. *haec* opsonia *madebunt* cocta sint — *morabitur* vos, quo minus mox prandere possitis — 54. *te interim* paullisper tacet; quasi perrecturus *maximam in malam crucem*, sed mox addit *atque adcumbere* — 55. *ad Vulcani violentiam* ad ignem — 68. *amittunt domum* dimittunt — 71. 72. *recte* monere est *prudenter* monere; sed tum demum seruus *recte* moneri dicit, si quis monitus prudentior fiat — 75. *nauales pedes* h. l. mercenarii, quorum opera vtebantur, qui naui aliquo venerant. vid. 2. 3. 81 et 5. 6. 20.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *fine fores fic* manere apertas, *nolo* eas *operiri*, quod amatorem iam prope adeſſe audiui — 5. *amoenitas malo eſt* qua adliciuntur — 9. *potiſſimus* quo nullus ſit animo meo carior, ſeu certe: quem priores partes apud me habere ſinam. vid. Truc. 4. 2. 15. — 24. 25. *folia nunc cadunt, praeut* etc. primum hunc meretricis conatum eſſe dicit, Menaechmi inretiendi, eumque futuris eius conatibus tanto eſſe leuiorem, quanto folia leuius cadant, quam arbores ipſae — 26. *elecebrae argentariae* quae argentum eliciant. vid. Bacch. 4. 9. 20. — 30. *delicias facis* Muretus h. l. explicat: inrides — 36. *bene* benigne *vocas* — *tam* Feſtus docet vſurpari ſolitum pro *tamen* — *tam gratia eſt* blandior forma eſt abnuendi, ſe ad prandium venturum. Sic Moſt. 5. 2. 9. *de coena facio gratiam.* Graeci, quum inuitati nollent ire, dicebant κάλλιστα, ἐπαινῶ aut πάνυ καλῶς — 40. *baxeae* calceamenti genus, crepida. Quidam *buxeae* ſc. menſae, quas Peniculus 1. 1. 2. iocatur ſe detergere — 44. *cantherino ritu adſtans ſomniat* ambiguitas eſt in verbo *ſomniare.* Equi, cantherii prae ceteris, *ſomniare*, quod pro dormire poſitum eſt, interdum ſolent ſtantes. *Somniare* autem etiam eſt nugas et deliramenta effutire, vt Curc. 4. 3. 14. quos tu mihi Summanos *ſomnias*? — 45. *qui* qua de cauſa *lubet* — 50. *eccere* mirantis et indignantis h. l. eſt — 50. 51. Vox *nauis* a non nullis hic ſenſu ſumitur obſcoeno. Menaechmus autem vere dixerat, *in naui ſe prandiſſe*; Erotiil vero: *quam tu nunc mihi nauem narras?* nihil aliud eſt, quam: hoc tu qui potes dicere, qui modo hic fuiſti, et prandium tibi apud me iuſſiſti adcurari? — 52. Sextus iam annus erat, poſtquam nauigauerat 2. 1. 9. quo longo tempore nauem neceſſe fuit, aliquoties fuiſſe reficiendam — 53. vt in officina pellionis multi ſunt pali, ad diſtendendas ſiccandasque pelles, ſic in naui palus palo proximus eſt. Meurſius cenſet, poetam et hic Pellionem ludere, ſua aetate minorum gentium Comoedum, de quo Bacch. 2. 2. 37. — 56. *Moſcho prognatum* 5. 9. 39. et 49. — 58. de Agathocle v. Moſt. 3. 2. 84. — 58. 59. mulier enarrare vult tyrannorum in Sicilia ſubceſſionem, ſed hoc, vt Camerarius dicit, facit ἀνιστορήτως, ex male tradito male ue percepto rumore, rem, perſonas, tempora, loca confundens, quod in perſona mulierculae non excuſandum modo, ſed Plautus etiam de induſtria feciſſe putandus

est. Vt Gronov. docet, non quidem *Pinthia*, sed tamen *Phintias* aliquis, post Agathoclem, non Syracusis vero, sed Agrigenti, dominatum obtinuisse, a Diodoro Siculo L. 22. narratur. Liparo aliquis in alia Siciliae parte regnasse potest, licet nomen eius in historia interciderit. Nec verum est, Hieronem regnum adcepisse a Liparone ei traditum, quod vni virtuti suae ciuiumque amori debebat. Alii aliter. Petitus vult, Pinthiam Liparonemque non esse alios, quam Agathoclem ipsum, qui non *Pinthia* sed *Plinthias* vocatus sit ἀπὸ τοῦ πλίνθου, quod figlinam iuuenis fecerit, *Lyparo* autem, non *Liparo*, a λυπαρὸς seu λυπηρὸς, saeuus, molestus — 62. *pernegari non potest* eundum est, quo mulier vocat — 71. *quid te amabo* orabo *vt facias* — 72. *ad phrygionem* qui acu pingebat, vt adiiciat ornamenta, et picturis pallam varieget — 78. *st! scire vis* dicit Menaechmus respiciens, an Erotium iam intrauerit — 79. *quid ergo* iubes? — *opus est* prius quam vero eloquatur, quid opus sit, iterum ianuam respicit, quare *quid opus est?* seruus rogat, morae inpatiens — Men. *scio, vt me dices* i. e. iterum monebis, vt 2. 2. 67 sqq. — Mess. *tanto nequior es* si, monitorum meorum memor, tamen intrabis — 87. *nauis praedatoria* meretrix 2. 2. 69. — ducit *lembum* herum *dierectum* in malam rem Capt. 3. 4. 103.

IN ACTVS III. SCENAM I.

4. dum *hieto* aperto ore adsto, toto animo ad ea, quae in foro aguntur, adtentus — 6. *qui illum dii perdant.* Sic et Pers. 5. 2. 6. *qui illum* Persam, atque omnes Persas, atque etiam omnes personas dii perdant! Truc. 4. 2. 78. *qui istum* dii perdant. cf. Cas. 2. 4. 1. Omnibus his locis forsan post *qui* dicturus aliquid fuit, quod, exsecratione sibi potiore, reticuisse videtur — 9. *census capiant illico* Turnebus explicat: pigneribus captis mulctentur, vt senatores, qui, inuitati, in senatum non venerint. Gronov. pro *capiant* legi mauult *careant* census parte mulctentur — 10. *in dies qui singulas escas edunt* explicant; alii: qui semel tantum te die edunt; alii qui solent μονοφαγεῖν, qui soli edunt, neque vocant, neque vocantur, quibus igitur non hoc negotii est, vt vel vocatis domi suae praesto sint, vel vocati veniant tempori — 13. *perdidisse prandium* παραδειπνηθῆναι domicaenio adfici — 17. *venio aduorsum*

tempori qui conuiua esse debebam, aduersitoris vice fungor, quasi hero coenato tempori aduersum venio.

IN ACTVS III. SCENAM II.

v. 1. 2. 3. Erotio dicit abiens — 1. *hanc* pallam — 3. cf. 2. 3. 74. — 12. *cuius heres numquam erit post hunc diem* quae numquam reddetur ei. vid. Bacch. 4. 8. 8. — 14. *parti* pro: parte sc. prandii — 20. numquam tam lepide curatus sum, sine sumtu meo — 27. *fecisti funus prandio* consumsisti prandium — 28. *cui prandio ego aeque* ac tu *heres eram* cuius pars mihi debebatur inuitato — 41. *sinciput* caput, non es sanae mentis — 46. *obcisa est haec res* plane desperata. v. Capt. 3. 4. 7. — 48. *cinaedum* Turnebus hic interpretatur saltatorem; Lambinus: mollem et inpudicum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. *amare te multum* valde orare 2. 3. 71. — 4. *Spinther* Festus: armillae genus, quo mulieres vtebantur brachio summo sinistro — 13. *armillae* differebant a spinthere, gestatae in vtroque brachio — 15. *num dicam* Erotio, te *curare* quae orauit? seu, vt Lambinus legi mauult *curassere* i. e. curaturum esse? — 17 seqq. Ter. Heaut. 2. 2, 59 sqq.: disciplina est eisdem, (meretricum amatoribus) munerari ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam — 17. *inauris* ἐνώτιον, ἐλλόβιον, ornamentum aurium lobis insertum — 18. Inaures quod diuersi fuerunt generis, quales ipsa sibi donari velit, dicit: *Stalagmia.* Fuisse autem videtur *stalagmium* inaurium genus, oblongum, ex bacca pendula, a guttae, Graecis σταλαγμὸς dictae, similitudine denominatum — 20. *cedo aurum* ne ab ancilla quidem praedam auferre hominem pudet — *manupretium* mercedem opificis — 21. *da abs te* da interim aurum pro me — 25. vbi redire vidit ancillam, auersus haec secum loquitur, non iocatus, vt quidam putant, sed vere furaturus venditurusque, quae adceperat! idem fere sentit apud Terentium Chaerea Eun. 2. 3. 90 sqq.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Peniculus fecerat, quod 3. 2. 52 sq. erat minatus — 1. Edd. quaedam habent *patiar esse in* quod vero *esse* in nullo codice reperitur — 5. *pallam.* Spinther quum adferret ancilla, Peniculus iam a Menaechmo discesserat — 7. *coronam* quam 3. 3. 31. laeuorsum abiecerat — 10. *sed pallam*

non fert quem hanc viderat ferre, Menaechmus fuerat Sosicles, iam vero obuius Menaechmus erat subreptus — 11. *male habeas*, excipias, tractes maritum *idem quod semper* non potuit mulier hoc non aegre ferre, nam ne pessima quidem mulier mala haberi gaudet. Vlciscitur igitur 4. 2. 100. hominem inprudenter veriloquum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

Insontem Peniculus Menaechmum suum Act. 3. sc. 1. adcusauerat, qui, inuitissimum se in foro moratum esse, hac scena ineunte narrat — 1. *more moro* stulto, a μωρος. Sic Trin. 3. 2. 43. amor *mores* hominum *moros* et *morosos* efficit — 3. *optimi maximi* optimates, qui plurimum in re publica pollent. *vti quique optimi maximi sunt*, ita *morem habent hunc* i. e. optimi maximi omnes hunc habent morem — 6. *res* opes — 9. 10. mali sed diuites *qui neque* etc. — 11. *sollicitos patronos habent* iis non desunt patroni, qui causam eorum sollicite dicant — 15. *mens est in querelis* nihil aliud quam querelas cogitant — 19. *ad populum* in comitiis — *in iure* apud Praetorem pro tribunali — *ad iudicem* vel *recuperatorem* a praetore datum, vel *arbitrum* a litigantibus ipsis captum — 22. *adtinuit* in suo negotio retinuit *detinuit* ab eo, quod ipse acturus eram, auocatum tenuit — 23. pro *proeliis* reperitur lectio *pro eius* — 25. *tortas*, *confragosas* obscuras, perplexas — pro *aut* cum Salmatio posui *haud* — 25. 26. iunge: *haud multo plus aut minus* (minusue), *quam opus* erat, quam paucissimis quidem fieri poterat *controuersiam* (causam) *dixeram* suaseram — 27. *vt sponsio fieret* vt iure iurando et praedibus stipulatio fieret pecuniae ab eo, qui causa caderet, soluendae — 28. 29. 30. et sic cliens meus hodie quidem effugit *nec magis manifestum ego hominem vmquam vllum teneri vidi* licet numquam reum viderim manifestius esse conuictum *omnibus malefactis testes tres aderant acerrimi* quippe in cuius malefacta singula terni citabantur testes fide dignissimi — 40. pecuniam sumere *fenerato* est: grandi fenere: h. l. pallam abstulisti *fenerato* magno tuo malo — *sic datur* triumphantis est: sic abstuleris mihi pallam, vt furti huius poenas mihi des grauissimas. Poen. 5. 5. 7. miles, postquam dixit, probe se vlturum minam lenoni datam, addit *sic dedero* — 46. *nisi vnum, palla pallorem incutit!* Haec verba tribuenda sunt Peniculo inridenti. Alii quidem

Menaechmo ea tribuunt. hunc vero quis credat iocari tunc voluisse, seque ipse prodere? — 64. quod v. 40. mulier dixerat *sic datur*, id hic eodem sensu Peniculus dicit: sic me absente prandium comederis, vt iniuriae istius poenas mihi nunc des grauissimas — 82. 83. 84. *subripitur aliquid alicui* duplicem potest habere sensum, seu: auferre ab eo, vt is rem perdat; seu auferre alicubi, vt ei detur, vt eius fiat. Vxor dixit: *palla subrepta est mihi* a me ablata est; Men. quaerit: *palla subrepta est tibi?* quod *tibi* Penic. captiosum vocat: num palla *subrepta* alicubi *tibi* data est? explicat dein: *huic*, Erotio, cuius domum monstrat, subrepta est, vt deferretur, non *tibi* vxori, nam *tibi* donanda *si subrepta esset*, *salua nunc foret* tu mulier eam haberes. Saepius hoc modo Plautus iocatur. Aul. 4. 4. 8. *St.* nihil equidem *tibi* (Euclio) abstuli. *Ev.* at illud, quod *tibi* (in vsum tuum), abstulisti, cedo. Capt. 4. 2. 86. *mihi* quidem esurio, non *tibi*. Pseud. 4. 1. 23. Iupiter te *mihi* (Pseudolo) seruet. *Si. immo mihi* (Simiae ipsi me seruet.) — 90. 91. Noctua τὸ *u* sonare dicitur, Latinis igitur *vlula* Graecis a τὺ τὺ dicta τυτώ. In fragmento aliquo e Sidonio Grammatico, de vocibus animantium, in Gloss. aliquot superstite, legitur *noctua tutubat*, Ausoniique versus notus est: *Cecropiis ignota sonis ferale sonans u — defessi sumus* dicere *tu* — alterum *nos* otiosum videtur — 93. *non dedisse* intelligi vult: non donasse, sed commodasse modo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. quam *aetati tuae* vt saepius pro: *tibi* — 3. *volup.* pro *voluptas*, quod ipsum in Mss. et edd. vett. nonnullis hic legitur — 9. *numquam factum reperies* codd. legunt *releceris* et supra scriptum *redixeris*. E priori Gruterus *relege res*, e posteriore Pareus *reuiceris* formauit. Boxhorn. denique legendum putat *numquam factum, ne dixeris*. Edd. veteres habent *reperies*. Mihi quidem placeret: *Numquam factum! relege res* i. e reuoca tibi in mentem, quae facta sunt. Ea vero, quae vult relegi, v. 10. 11. exponit — 12. *quia commisi* tradidi tibi pallam *adfectas viam ad eam rem, vt me defraudes* — 17. *compingite* eam pallam *in oculos* carissimam habeatis, adseruetisque studiosissime — 18. *ne frustra sis* ne speres, me recepturam te, credituram tibi esse — 20. *frustra* gratis *me ductare* voluptatem mecum capere *non potes* — 24. *ex-*

clusissumus superlatiuus comice confictus, ab vxore et amica exclusus.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *dudum* 2. 3. 35. — 11. *muttire* γρύζειν. Gloss. *muttum* γρῦ. vid. Amph. 1. 1. 225 et 1. 3. 22. etc. — 12. pro *admisi in me* Edd. quaedam *in te*, sed *admittere in se* culpam, maleficium, dedecus, vsitatissimum est. — 14. *Hecubam canem* quod maledicta in quemuis Graecum obvium ingerebat, Graeci lapidibus insectati sunt, ob eamque rabiem in canem versa fingitur, quin eius effigiem canis forma pingebant. Iuvenal.: 10. 271. sed torua canino latrauit rictu, quae post hunc vixerat vxor. Vid. Argumentum meum Casinae. — 25. *praeterhac* vid. supr. 1. 2. 3. — 27. *mea quidem causa* quantum ad me adtinet, per me — 30. *ante oculos adtines* in conspectum meum adfers — 36. *quaero* et *quaeso* Festus dicit interdum permutari; esset igitur *quaere vt* i. q. quaese, roga vt. Sed *quaere* potest etiam h. l. proprie sumi: inuestiga, tecum vt veniat, vt eum huc perducas — 37. *ita rem esse dicito* ei, rem necessario poscere, vt simul tecum veniat — 41. *degero* vt infra sc. 2. v. 55. pro: defero — 42. *monstra, quod* medicamentum *bibam*, *tuam qui* etc. quo maledicentiam tuam perferre possim. Allegoria a medicis, qui medicamenta dant, quibus epotis venenum inpune sumi, aut iam sumtum tolerari possit — 45. *simitu* Plauto frequens pro *simul* — *Parthaon* pater Oenei, Aetoliae regis, patris Deianirae — *simitu te noui cum Parthaone* non magis te noui, quam Parthaonem — 48. *cum Calcha*, Calchante, Thestoris filio, qui arte divinandi in Graecorum ad Troiam exercitu plurimum pollebat: Noui tuum patrem non magis, quam Calchantem — 49. numquam eum vidi.

IN ACTVS V. SCENAM II.

4. *Consitus senectute* senio confectus. Sic apud Terentium Eun. 2. 2. 5. *obsitus annis*. Virg. Aen. 8. 307. *obsitus aeuo* — 5. *onustum corpus gero* Merc. 4. 1. 7. fero annos octoginta et quatuor — 6. *mala aetas* senectus — 18. et *illi* viri — 26. *salue*. vid. Stich. 1. 1. 10. — 28. *velitati estis* litigastis inter vos. Festus: velitatio est, vltro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugnae. Afranius: interea verba iactare inter se, et labiis velitari.

Rud. 2. 6. 4. equidem me ad velitationem exerceo, nam omnia corusca prae tremore fabulor — 29. *logos* Nonius: sermones et dicta ridicula et contemnenda. Apud Ter. Phorm. 3. 5. 8. *logi* sunt nugae, promissa inania. Hoc Plauti loco adiectum *longos* explicat *logos* esse ambages, quibus omissis senex rem ipsam, quam paucissimis fieri possit, verbis expeditam cupit — 30. *te absoluo* vno tibi verbo dico — 35. *neuter* neque tu, neque maritus tuus — 37. *nisi non vis* plura mulier adiectura est, forsan: filiam tuam meretricibus posthaberi, despoliari; sed senex interpellat — 39. *sane sapit* non inprobat, quod forsan ipse olim fecit, plures certe iuniorum faciebant; seu idem sentit cum Micione Terentiano Ad. 1. 3. 4 sqq. quum placo, aduersor sedulo, ac deterreo . . . si augeam, aut etiam adiutor sim eius iracundiae, insaniam profecto cum illo — 40. *faxo amabit* fore praedico, vt amet — *ob hanc industriam* tuam, quod eum obseruas, quo eat, quid rerum gerat — 41. 42. *tua quidem* etc. odio tuo a potando eum non auocabis — 43. *vna opera postules* hoc, si potare eum vetas, idem est, ac si postules, eum nec ad coenam ire ad alios, nec eos domi suae adcipere — 46. *lanam carere* a κείρειν tondere, i. q. *carminare*; vnde et *carmen* instrumentum ad carendam lanam. Pro *carere* legitur et *carpere* — 51. *praehibet* i. q. praebet — 59. *abs te destituis* solam relinquis — 60. post *senex* signum interrogandi pono. Pro *detestor* reperitur in codd. a prima manu *detesies*, vnde Gruterus coniecit, seu potius restituit *do testes*. Verba vero *summum Iovem deosque do testes* iungenda sunt cum v. 62 sqq. *me neque isti* etc. senex autem miraculo ignorantiae adtonitus, quam Menaechmum putat similare, interfatur v. 61. *qua de re* deos das testes, *aut cuius rei rerum omnium* caussa? — 69. *Mv. nimio haec inpudenter negas.* Sic concinnauit Camerarius, quum prius legeretur *imo obcludere negem*, quae verba alii aliter mutarunt — 72. *non tu te tenes?* cohibes, taces? — 74. Mss. desinunt in *quis tu homo es?* Camerarius inserendum putauit *quid feci ego:* priores inserebant *quid nocui* — 76. *viden tu illi oculos virere?* ardere. Hor. Epod. 17. 33. feruida *virens* in Aetna *flamma* (non moror eos, qui pro *virens* malunt *vrens!*) — 76. 77. *vt viridis exoritur color ex temporibus atque fronte.* Non est mutandum *iridis color.* Ex ira ac furore omnis vultus natiuum colorem mutat. *Viridem colorem* Turnebus ex-

plicat *subluteum*. Vult autem mulier dicere, insanum eum esse. Conf. Capt. 3. 4. 63. viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis? atra bilis agitat hominem — 80. *pandiculans oscitatur*. Festus: *pandiculari* dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo, quod pandi fiunt. Iam *oscitatio* est oris citatio et diductio. Glossarium: *oscitatur* χασμᾶται. Taubmann. — 82. quod bacchari vult videri, vocabulis bacchantium vtitur Bacchique adpellationibus — vt bacchantes solent v. 84. mulierem; 85. 86. senem maledictis lacerat, illam vocans *canem rabiosam*, hunc *hircum* vt multis aliis fuerit, sic nunc sibi maleficum — 88. *illi* δεικτικῶς mulieri — 100. *haud male illanc amoui* secum dicit, sequentia vero quam terribili voce potest — 101. pro *Titanum* Meursius non male coniicit *Tithonum*, cuius aetas decrepita nota est, vnde proverbium Τιθώνου γῆρας. — Plures quidem *Cycni* sunt noti, vt Apollinis ex Hyrie filius, Martis e Pelopea seu Pyrene, ab Hercule obcisus, Neptuni e Calyce, Ociti ex Aurophile, qui in bello troiano innotuit, aliique; hoc vero loco *Cycno prognatus patre* est: senex, cano capite — 102. *artua* pro *artus* ab nominatiuo obsoleto *artu*, vnde verbum *deartuare*, per membra concidere. Capt. 3. 4. 108 et 3. 5. 14. — 106. *exossabo*. vid. Amph. 1. 1. 162 et 163. — *dedolabo* decidam, amputabo *assulatim* minutatim viscera. Lectio debetur coniecturae Camerarii. Superiores legebant *senem exossem nisi dedolabo*. Aldus: *exossem reddam, dedolabo*. Mss. *senem osse fini dedolabo*. Gronovius: *hunc senem ossum finï* i. e. vsque ad ossa *dedolabo assulatim viscera*. Capt. 4. 2. 52. — 111. edd. omnes *gaetulum* seu *getulum*. Mss. habent modo *etulum*, vnde Gulielmus legendum coniicit esse *vetulum* — 112. *stimulum* antique pro *stimulus* — 114. pro *inflexa* recepi coniecturam Salmasii *in flexu* in flectendo *sit* adpareat *pedum pernicitas* — 117. Pallas apud Homerum Achillem, in pugnam iturum, *capillo de curru deripit* deorsum rapit, detrahit — 118. *tuum Apollinis imperium, dictum demutat* eleganter pro: tuum, o Apollo, imperium. Sic Cic. Phil. 2. tuum hominis simplicis pectus, et pro lege Manil. tuum grauissimi hominis iudicium etc.

IN ACTVS V. SCENAM III.

4. *Vosque* spectatores ridicule adloquitur — 7. *ex opere* ab aegris, quos dictus erat visere — 8. *odiosus*

qui diu fuit exſpectandus. Heinſius malebat *otioſus*, quod adrogantes quidam medici vel tunc, quando maxime otioſi ſint, aegris tamen viſendis videri velint diſtricti — 9. 10. *crus, brachium fractum obligare* ἐπιδεσμεῖν. Veteres medici erant ſimul χειρουργοί. Apollo et Aeſculapius, artis medicae auctores, dicti forſan pro viris inluſtribus, quos medicus glorioſus nominauerat. Intelligunt alii ſtatuas iſtorum deorum, quare ſenex v. 11. incertum ſe eſſe dicat, medicumne an fabrum adducat — 12. *gradus formicinus* minutus, vnde, licet multum ſe moueat, parum tamen promoueat. Alias *gradus teſtudineus* Aul. 1. 1. 10. Amph. 4. 3. 53. vbi teſtudineus obponitur gradui grallatorio.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

2. *laruatus.* Feſtus: laruati ſunt furioſi et mente moti, quaſi laruis et ſpectris exterriti — *Cerritus* Nonius: Cerriti et laruati male ſani, aut Cereris ira et laruarum incurſionibus animo vexati. cf. Amph. 2. 2. 144. — 3. *veternus* lethargus — *aqua intercus* hydrops — 8. *plus ſexcenties in die* ſaepiſſime *ſuſpirabo* inuiſam ad eum, vltro citroque curſando anhelabo.

IN ACTVS V. SCENAM V.

4. *meus Vlyſſes* Peniculus, quo ego, vt Agamemnon Vlyſſe, vtebar conſiliario et adminiſtro — 5. *vita deuolvam ſuā* Boſius Parcarum a fuſis et ſtamine putat ſumtum, quod confirmat Virg. Georg. 4. 348. dum fuſis mollia penſa devolvunt. Addere potuiſſet eodem iure Cir. 446. non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos — 6. *qui illius* vitam *eſſe dico, quae mea eſt* quod v. 7. *meo cibo* etc. — *anima* meo cibo priuabo virum — 12. *apertas* denudas — 15. *hellebori iugere* tanta hellebori copia, quanta ex agri iugere poteſt meti — 19. *purpureus color:* rubor nigricans, *puniceus:* dilutior et floridior — 22. *percipit inſania* penitus eum capit, ingraueſcit — 23. *obcidis fabula* Camerar. forſan rectius: *obcipis fabulam* — 24. *oculi duri* putabantur inſaniae indicium eſſe — 25. *locuſtas* quod palpebris carent, duriſſimis oculis eſſe dicunt, σκληροφθαλμοὺς — pro *ignauiſſume* quidam legi voluere *ignariſſume*, quod medico non tam ignauia exprobretur, quam inſcitia: Gronovius autem recte monuit, *ignauum* Plauto

paſſim poni pro homine nihili ac nullius vſus — 31. *qui vtinam te Iupiter* — 34. *praeut dudum ſuit* alter quidem Menaechmus, qui inſaniam de induſtria ſimilauerat, videtur ſeni idem, quocum nunc loquitur — 38 ad 42. ſenſus: quae tu inſimilas, non magis dixi, quam tu, quae te feciſſe inſimilo, vmquam feciſti — 38. *coronam Iouis ſubripuiſſe* narratur Petilius quidam, inde Capitolinus vocatus — 47. *aliquos viginti dies* viginti et aliquos; alii *aliquos* explicant *circiter* — 50. *nihilo minus* non pauciores — 57. praeſens *coepio* et tempora inde formata apud Plautum paſſim obcurrunt. vid. ad Perſ. 1. 3. 41. — 61. *huc* ad Erotium — *prouentum eſt nequiter* male res ſubceſſit. Rud. 3. 5. 57. proueni nequiter multis modis. Stich. 2. 2. 73. proueniſti futile. Truc. 2. 4. bene proueniſti.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

1. *ſpectamen δουλικον bono ſeruo id eſt* ſpecimen, documentum boni ſerui in eo ſitum eſt — 4. *quam aeque ac ſi ipſe adſit* — 5. 6. officio potius ſatis faciat, quo minus tergum virgis caedatur et crura vinciantur compedibus, quam gulae ventrique conſultum eat — 6. *cui cor modeſte ſitum eſt* qui animo, cupiditatibus moderari ſciat — 9. pro *viris* Lambinus malebat *ſeruis*. *Ignaui, inprobi viri* ſunt quidem hic ſerui nequam, non vero mutandum erat *viris*, quod Mſſ. habent — 14. *facilius patior verba* iuſſa, imperia heri exſequor — 13. 14. *magis facilius* non raro *magis* additur comparatiuis. vid. Men. Prol. 55. magis maiores. — 15. 16. malo edere, quod alii ſerui in piſtrina moluerunt, quam ipſe ibi molere, quod alii edant — 20. *metum vt mihi adhibeam* vt metu a malefactis absterritus recte faciam — 24. *poſtquam malum promeritum eſt* h. l. *promeritum* et paſſiue poſitum eſt, et in malam partem. Donatus: *promeruit* eſt: adiuuit, profuit; cui contrarium eſt *commeruit* — 30. *ex hoc ſaltu damni* domo meretricia *ſaluum* inconruptum, nondum captum, deſpoliatum — 31. *ne veniam depugnato proelio* μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, poſt pugnam pugnatam ſubpetiae: ſero! Editio autem Pariſina v. 31. legit: *vtque meum ex hoc ſaltem Epidamno aluum eluam amphora*, ex quo videretur ſeruus cupere, ſe, in damno heri, ſaltem fieri participem prandii, ad quod Menaechmus Soſicles inuitatus ab Erotio erat. Quod vocem *aluus* maſculine poſuerit, exemplis quidem paucis poſſet defendi. Ex

hac lectione v. 31. *depugnato proelio* esset: prandio finito, vt, quo aluum eluam, nihil super sit vini. Gronovius exponit: postquam iam captus, sub iugum actus, despoliatus est.

IN ACTVS V. SCENAM VII.

1. *per ego deos atque homines vobis dico* in deprecationibus atque obsecrationibus vsitatissimum est, inter praepositionem eiusque casum pronomen *ego* interponere. Sic Ter. Andr. 5. 1. 15. *per ego* te deos oro. Virg. Aen. 4. 314. per *ego* has lacrumas etc. Personam vero, quae τὸ *ego* interponit, eoque se respici iubet, talem esse oportet, cuius dignitas, virtusue aut merita animum audientis commouere valeant. In loco Virgiliano: *ego*, quae maximis te beneficiis cumulaui, quam tu pro vxore habuisti; in loco Terentiano: *ego*, cuius amicitiam semper coluisti, inceptam a paruis; in loco Plautino: *ego*, herus vester, cuius in potestate crura et latera vestra sunt — 3. *in medicinam* εἰς ἰατρεῖον, in officinam medici. Epid. 2. 2. 14. — *sublimis* vt pedibus terram non tangat, sed vestris feratur manibus. Mil. 5. 1. 1. rapite *sublimem* foras. Ter. Andr. 5. 2. 20. *sublimem* hunc intro rape, quantum potes. Virg. Aen. 5. 254. quem praepes ab Ida *sublimem* pedibus rapuit Iovis armiger vncis — 4. nisi crura compedibus vinciri, aut latera virgis variari velitis — 7. *quum venietis* (veneritis) aderit iam medicus; prius adhuc quam vos, non serius certe — 16. *in pacato oppido* inter quod et Syracusanos pax est — 17. *luci* pro: luce, interdiu, vt Amph. 1. 1. 11. Cas. 4. 2. 7. — 23. *sementem in ore faciam*, *pugnos obseram* metaphora ab agricultura: creberrimas grauissimasque infligam plagas. Sic Aul. 3. 2. 9. — 28. *pectere* contundere, conscindere, onerare pugnis. Sic Rud. 3. 2. 47. leno pectitur pugnis. Sed Capt. 4. 2. 116. fusti pectito — 30. *bene ora commentaui* pugnis, memores notas pugnis inpressi, quo sensu Pseud. 1. 5. 131 sqq.: quasi in libro quum scribuntur literae, stilis me totum vsque vlmeis *conscribito*. Gulielm. vero pro *commentaui* volebat legi *carminaui* — 33. *absque ted esset* tu nisi seruasses me — *ad solem obcasum*, vt Epid. 1. 2. 41. *ante solem obcasum* — 48. *adfer strenue* et quae Men. subreptus v. 53. 54. 55 dicit, animum produnt ingratum, lucrique turpiter cupidum.

IN ACTVS V. SCENAM VIII.

3. qui iungunt *eripui homines*, dicunt *eripui* h. l. idem esse, quod *dispuli*, vt apud Silium est *eripiunt*

flammae noctem. Intelligendum autem esse *eripui te* e verf. 5. adparet. Sequentia vero explicanda sunt: *iis* hominibus, *qui homines* quatuor te ferebant sublimem.

IN ACTVS V. SCENAM IX.

1. 2. Scena septima finiente intrarat Menaechmus subreptus in aedes Erotii, nunc vero exiens inde Erotio eiusque ancillae dicit: licet ambae iuretis, vestris vos oculis vidisse, me pallam et spinther abstulisse, peierabitis tamen — 3. *speculum tuum* imaginem tuam, quam verissime potest speculo reddi — 20. 21. *immo equidem meo, tuum tibi* etc. non negauerim, te Moscho patre esse prognatum, adcidisse enim potest, vt nostro vtriusque patri idem esset nomen — 24. pro *et patrem et matrem* cum nonnullis legendum puto *et patriam et patrem*, illam enim et hunc vterque nominauit, matrem vero hac tenus neuter. vid. v. 31. — 30. nominatiuus *lacte* pro *lac* legitur et Mil. 2. 2. 85. sororem germanam *tam similem quam lacte lacti.* Sed Amph. 2. 1. 54. est neque *lac* lacti magis est simili, quam ille ego est similis mei. Alias *ouorum* similitudo in prouerbio est — 50. *quippini?* hoc tibi dubium esse nequit — 58. *vestrum patri* vestrum vtriusque patri — 68. pro *renuntiatum est, te et patrem esse mortuum*, cum Pontano recipiendum putaui *de te* (sc. subrepto), *et patrem esse mortuum* (aegritudine). Si enim fama adtulisset, vtrumque, et patrem et Menaechmum, esse mortuum, qui potuisset Sosicles Menaechmum sextum iam annum 2. 1. 9. quaerere? Sed Syracusas nuntius rediit Prol. 37 sqq. puerum subreptum, patremque emortuum — 88. *meliore auspicio* adludit Messenio ad id, quod 5. 7. 40. ab eo Menaechmo, quem falso crediderat esse herum, liber iussus erat esse, a vero autem hero in seruitutem postea erat retractus — 93. *mihi vt praeconium detis* vt me in hac auctione praeconis munere sinatis fungi, quo me hominem liberum geram, quodque officium quaestuosum solebat esse — 94. *die septimi* pro: die septimo. vid. Most. 4. 1. 25. die crastini — 95 ad 98. statim Messenio praeconium facit — 99. spectatoribus dicit — *quinquagesies* explicant quinquagies centena millia sestertium, quod esset sane multum. Additum autem *vix* dicere videtur, capturum eum esse *parum.*

COMMENTARIVS IN PLAVTI MILITEM GLORIOSVM.

IN ACTVM I.

2. *olim* aduerbium non praeteriti ſolum, ſed futuri etiam praeſentisue eſſe temporis, notum eſt — *olim quum* quoties — *ſudum eſt* ſol luce fulget, quam poteſt clariſſima — 3. *contra* me *conſerta manu* acie hoſtium inſtructa — 4. pro *praeſtringat* Lambinus contendit legendum *praeſtinguat* obcaecet. Sed non eſſe viderunt plerique, quod a lectione Mſſ. diecedatur. Nonius: ſtricturae dicuntur proprie ſcintillae, quae de ferro feruenti exeunt, quod aut ſtricte emittantur, hoc eſt, celeriter, aut oculos ſuo fulgore praeſtringant. Aſconius Ped. ad Ciceronis *praeſtringat aciem* rectius probat dici oculos praeſtringere, quam praeſtringuere etc. — 5. *mihi* vt ſaepe *παρέλκει* — machaeram vult *conſolari* ſanguine fundendo, ne etc. — 6 ad 8. adfectus humanos adcommodat gladio ſuo — 8. pro *fratrem* Salmaſius vult *fratres* et explicat: hoſtes morte fratres et pares facere. Gronovio pro *geſtit fratrem* placet *geſtit offam* facere ex hoſtibus, vt Truc. 2. 7. 61. eſt *offatim concipilabo* et v. 65. *offatim conficiam*. Muretus, quem plerique hic ſequuti ſunt, emendauit: geſtit *farctum* facere; alii *fractum*. Camerarius retinet *fratrem* liquido in codd. expreſſum, et explicat: glorioſe militem nugari, enſem ſuam geſtire: cruentari in hoſtibus, hoſtem habere *conſanguineum*. Ingenioſe quidem, ſed quotumquemque ſpectatorum Plautus hanc mentem ſuam intellecturum poterat ſperare? Mihi quidem militis ruditate digniſſima, et recipienda videbatur lectio *farctum* — 9. ſatis fuiſſet *propter te*, quum vero huius *te* vim augeat paraſitus: virum fortitudine, fortuna, forma, rebusque geſtis ne ipſis quidem ſecundum diis, quam vanum laudisque nouerit militem eſſe inſatiabilem, coniici facile poteſt — 13. 14. *quemne* explicant: *eumne Martem* etc. non video autem, qui Martem, vel ioci cauſa, dicere poſſit Neptuni nepotem. Explicare malim: ſaluus propter me is Artotrogus,

quem seruaui, quum fame conficeretur rabida. Namque, nomina, quae videntur propria, comice conficta sunt, *in campis Gurgustidoniis* quem inueni in misero aliquo gurgustio, *vbi imperator* eius *erat*, eum secum ducebat, *Bombomachides*, a bombus, fidicen aliquis tabernarius: in nomine *Cluninstaridysarchides* iam prima vocum, e quibus compositum est, *clunis*, apta erat ad risum movendum; et ille fidicen erat *Neptuni nepos*, naufragus, seu, qui homo fuerat nauticus — 16 ad 18. adsentatione hac adlicere militem cupit ad gloriationem, quae eum a se perstringendo abstrahat — 18. Codd. et edd. vett. habent *peniculum tectorium*, cuius setis porcinis in parietibus dealbandis vsus est, qui vero, quod non facile a vento dissipantur setae, h. l. parum conuenit. Turnebus, quem omnes fere sequuti sunt, emendauit *paniculam tectoriam* lanosam comam arundinum, quibus domus villaticae solent integi — 20. post *dicam* Artotrogus auersus ad versum vsque 24, loquitur ad spectatores — 23, 24. *me sic habeto*, non miles, vt plerique explicant, sed, quicunque viderit hominem, gloriarum milite pleniorem, *ei ego me mancupio dabo epityro*, licet praeter *epityrum*, vile cibi genus cum caseo edendum. nihil apud eum edam, atque ita, lautiori cibo adsuetus, insane apud eum esuriam — 25, 26. *brachium* adludit ad proboscidem elephanti. Per *elephantum* notari putatur miles. Quod miles v. 27. fatetur, se indiligentem in ea pugna fuisse, parasitus obscure videtur significare, eum, quum alium vellet caedere, ipsum sibi brachium paene perfregisse — 31, *Nolo istaec hic nunc* Miles ab illa pugna, cuius eum pudet, transire vult ad narrandam aliam, Artotrogus autem interpellat eum *ne hercle* etc. — 33. 34. parasitus ad spectatores; vt famem apud militem expleam, *auribus* haec et istiusmodi alia *peraudienda* centies audienda *sunt*, *dentes ne dentiant* ne genuini crepent. Virg. Catalect. 5. v. 36. — 35. *mentibitur* vt infra 2, 2, 99, pro; mentietur — 36, 37, Gnatho Terentianus Eun. 2. 2. 20 sqq. rationem sequi se dicit hancce; "quidquid dicunt, laudo; id rursum si negant, laudo hoc quoque; negat quis? nego; ait? aio: postremo imperaui egomet mihi, omnia adsentari." Quanto superat eum Artotrogus? hic, priusquam rex loquitur, iam scit, meminit, et adsentit esse verum! — 38. *habesne tabellas* in quibus omnes res a me gestae adnotatae sint? — *vis rogare?* Boxhorn. explicat: vis militem conscribere? for-

ſan dicit: fac periculum, *habeo et ſtilum*, quo facta tua adnotaui — 41. *vt praeuolet mihi* animus, *quo tu velis* — 43. *Sycolatronidae*, nomen comice fictum, ad formam Sycophantae. Forſan intellegi vult Athenienſes — 46. qui ſingulatim enumerati non plures erant, quam, ſi centum et quinquaginta iungas, 340, quodſi vero iungas quinquaginta cum ſequenti centum, 5190, eos ſummatim eſſe dicit ſeptem millia. Ineſt vero in ea numerorum conlectione et adſentatoris inpudentis, et militis deſcriptio turpiter inſcii — 48. *at nullos habeo ſcriptos* nec Cilicum, nec Macedonum quot ceciderint, literis conſignaui — 49. *offa* coena tua *me monet* — 52 ad 54 peditatum hoſtium ad internecionem deleuiſti. Quingenti, prope vno ictu caeſi, reliquiae totius peditatus erant, *ſi viuerent* ergo poſtea abs te pluribus ictibus obciſi ſunt — 59. *hero* pro *heri* — 60. *reprehenderunt* retinuerunt ſciſcitaturae — 74. *latrones*. Feſtus: antiqui latrones dicebant, qui conducti militabant. Deriuant a λατρεύειν ſeu λάτρον merces: alii, quod *lateri* regis adſiſtant, quaſi *laterones* — *ibus* vt ſaepius, pro *iis*.

IN ACTVS II, SCENAM I.

3. *exſurgat* abeatque *foras* — 4. vt locus ſedendi detur ſtanti, *qui auſcultare* non garrire vult — 5. *feſtiuo loco* vni deſtinato mentis noſtrae hilaritati, non aliis rebus agendis — 8. Ἀλαζών, oſtentator, cui apud Ariſtotelem obponitur εἴρων, qualis apud Graecos habebatur Socrates — 10. *herus meus* praeſens *inde* Epheſius *eſt*. Alii; *idem* ille *miles eſt*, *qui* etc. Edd. vett. nec *inde* nec *idem* habent, ſed *miles meus eſt herus qui* — 12. *ſtercoreus* putidus, qualis Bacch. 5. 2, 44. Philoxenus — 15. *labiis ductant eum* quod Gellius dicit: labiorum ductu inrident — 16. *maiorem partem* pleraeque meretrices; Gronovius intelligit *temporis*, quoties fere eum conſpiciunt. Poen. quidem 1. 3. 4. *maiorem partem* eſt; ſemper fere — *valgis ſauiis* labris diſtortis — 22. *matre Athenis* cuius mater ciuis erat attica. Pro *matre* lectio reperitur *aeque*, quod eſſet; indidem Athenis oriundam, — *Athenis atticis* nouem numerantur vrbes, *Athenae* nominatae, praeter atticas quippe in Laconica, Caria, Liguria, Italia, Acarnania, Boeotia, Ponto Euxino, Arabia ſitae, quarum ciues mox Athenaei vocabantur, mox Athenaeopolitae, etc. — 23. *qui eſt amor cultu optimus*, pro *cultu* quidem

malunt *multo*. De fimili amore mutuo Ciftell. 1. 3. 45. qui eft amor fuauiffimus. Bion: *καλόν δε τ' ἐρχσσαμένῳ συνεράσθαι* — 24. *Naupactus* Aetoliae vrbs — 28. *matri fubpalpari* fauorem eius fibi conciliare — 32. *fublinit os illi lenae* decipit eam, fucum ei facit. Sic et infra v. 75. vid. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123 etc. — 34. In Mff. eft *contegit* aut *contigit*, in vulg. *compegit*. Camerarius coniecit *coniicit*. Faciendum autem putaui, vt *compegit* reciperem, quod et vim a milite adhibitam, et nauis anguftias moleftiasque exprimit. Sic Amph. 1. 1. 3. fi Tresuiri me *in carcerem compegerint*, Rud. 4. 4. 103. quae parentes *in* tam *anguftum* tuos *locum compegeris* — 36. pro: quantum *viuus* poffum, ex edd. vett. reftituendum putaui *vnus*, hero abfente, et alio me adiuuante nullo — 38. *infcendo* abfolute, pro: nauem confcendo — 39. *id quod volunt* praedones. Sed Lipfius malebat legi *id quod di volunt*, fic enim Latinos in rebus fubitis folere loqui: quod deos ita voluiffe adparet — 42. *ille, qui me τὸ me* in Mff. et edd. vett. non eft, pofteriores demum inmiferunt — 60. *machinas* artes, v. 69. vocat eas *facetas fabricas* et *doctos dolos* — 61. *facerem conuenas* vt amantes poffent conuenire. Non opus eft, explicare, vt multi docte fecerunt, ad quid conuenirent — 63. *eapfe* ea ipfa — 64. *parietem* domui communem vtrique — *fene* hofpite heri mei prioris — 67. *conferuus* Sceledrus — 70. *glaucoma* vitium oculorum, quod Celfus *fubfufionem* vocat, Graeci *ὑπόχυσιν*. h. l. *glaucomam* (vfitatius *glaucoma*) obiiciemus oculis, fraude aliqua eum fallemus — *eum ita faciemus* ludificabimur — 72. *duarum hodie vicem feret* Sceledro praefente in aedibus militis *Philocomafium* erit, in aedibus autem vicini *Glycere* — 76. *foris concrepuit* in Graecia omnium aedium fores aperiebantur, non introrfum trahendo, fed in viam pellendo, quare exituri praetereuntes, aut ante ianuam adftantes, fores percutiendo, aut alio quo crepitu folebant monere.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *quemque* quemcumque — 2. *faciam latera lorea* virgis ita lacerabo, vt corium veftrum virgis in lora videar fcindere — 7. *fimiam* cur nominet, docet v. 23. — 9. 10. *fraudem facere legi* eft: in legem peccare — adludere videtur Plautus ad *legem* aliquam *talariam* i. e. talorum ludum vetantem. Ambiguitate autem vocis *talus* vtitur,

v. 1. iubet *defringere talos*, i. e. crura, quibus autem crura aut tali pedum fracti sunt, ii quidem *sine talis* v. 10. conviuia agitantes, legi satis facient — 11. sic, quibus seruilis indoles est, iis aliena mala cordi non sunt — 14. e scripto *eitne aduersum* et *eit quasi*, seu e vitiose scripto *etne* et *et* Gruterus ortum indicat *estne aduers.* et *est quasi.* — Voces *conlaturus pedem* codd. ignorant, a Lambino, vt τῶ *est* subpetias ferret, adiectas — 22. voces *in tegulis* nec in Mss., nec in edd. vett. habentur: in Aldi officina natae — 25. *hiccine* in tuis aedibus — 26. *huc* in domum militis — *se*, vt apud Plautum saepius, pro *eam* — 27. *familiares* serui militis. Teste Grutero Mss. habent *videat familiaris*, qui esset vnus Sceledrus — 28. *crucibus contubernales dari* suspendi. Aul. 1. 1. 20. ego te dedam *discipulam cruci* — 29. *dixi* iam *ego istuc* vt transeat in domum militis; hunc esse sensum e versu 40. adparet *si erit hic* si eam adhuc in aedibus meis reperero — 30. *obtineat colorem* non mutet eum, nec pallescat, nec erubescat — 31. *vt eum vero vincat* persuadeat ei, verissimum esse, *vt ne viderit* quum viderit, se non fuisse, sed aliam — 33. *Os habet* etc. Philocomasium, non, vt quidam volunt, Sceledrus. Meretrix autem describitur omnibus iis artibus instructissima, quae ad fallendum valeant — 38. 39. non est opus, vt multis instituatur verbis, ad partes suas callide agendas; si dixerimus modo, quae mens nostra sit, ipsa satis astutiae habet, vt, quid faciendum sibi sit, reperiat. Sic apud Terentium de Phormione Geta: vix dum dimidium dixeram, intellexerat. Phorm. 4. 2. 4. — 44. *id visum*, *vt ne visum siet* vt incertus fiat, verene viderit id, quod oculis suis vidit — 45. *quaere* igitur dolum contra Sceledrum. Post *huc*, pon. semicolon. *interim*, quamdiu abscessero *illuc sis vide* tota mens tua defixa sit, in dolo, quo opus est, excogitando. — Saepe Comici meditabundos, quae mente volutant, secum loquendo cum spectatoribus faciunt communicantes, Palaestrio autem ne muttit quidem; sed e statu vultuque et gestibus eius, quae cum corde suo volutet, quam longe certe aut quam prope a consilio reperto absit, senex conligit, atque a versu 46 ad 60. secum loquendo edisserit — 46. plerique habent *abstitit*, quod explicant: secessit. Acidalius, quod non Palaestrio, sed senex secesserat, mauult *adstitit*, quod recepi, et explico: hem! intuemini hominem, vt adstat — *seuera fronte curas cogitans* i. q. Ter. Andr. 5. 2. 16. tristis seueritas inest

in vultu — 47. *pectus digitis pultat* quod anxii forsan est; senex iocose explicat — 48 ad 50. Arithmetici manum adhibebant subputationibus, quod fiebat aut apertis et porrectis, aut constrictis et complicatis digitis. Citari solet hic locus Bedae: "Veteres, quum X millia significabant, medio pectori laeuam supinam admonebant, digitis ad collum erectis; quum XX millia, eamdem expansam pectori adponebant; quum XXX millia, eadem manu prona, et tamen erecta, pollicem ad cartilaginem medii pectoris adfigebant; quum XL millia, eamdem in vmbilico erectam supinabant; quum L millia, eiusdem pronae et erectae pollicem vmbilico adplicabant: quum LXX millia, eamdem supinam femori item laeuo inponebant; quum LXXX millia, eamdem pronam femori admouebant etc." — 50. pro vulg. *tactu* libri quidam habent *facto*, quod Salmas. Acidalque valde probant; *aegre subpetit quo* vehementer facto opus est; quare per iram aut desperationem femur ferit — 51. pro *crebro* quidam *cerebro* — 52. *eccere* vid. Trin. 2. 2. 105. — 54. *aedificat* brachium instar columnae mento subponit suo — 56. *poetae barbaro* latino, h. l. Naevio, cui, quod in commentando manum solebat mento subfulcire, os iocose tribuebatur columnatum — 57. *canis*, vinculi genus, vocari solebat *custos*. Naevium autem, ob maledicentiam, in vinculis triumuiralibus fuisse constat, postea vero, quum, Hariolo et Leonte, nouis fabulis, petulantias dictorum diluisset, per tribunos plebis liberatum — 58. *euscheme* εὐσχήμως, decore. Trin. 3. 1. 24. — *dulice* δουλικῶς, vt seruum decet — 60. *habet* consilium, quod ei placet — 61. *varius virgis* cruentus. Epid. 1. 1. 15 sq. — 62. *feriatus* otiosus *ne sis*. In vulgatis est *aneuritatus* ἀνευρίτατος non repertus, sc. domi ab hero, ideoque virgis varius, seu; ne animo peregrineris. Quod vero in codd. nonnullis legitur *anheriatus*, voluerunt quidam *cantheriatus*, ne cantheriorum more Men. 2. 3. 44. stans dormias — 63. *lucet*, iocose; dies iam est, expergiscere — 65. *propere hoc* consilium tuum adcurandum est — 67. pro *curre* Camerarius coniecit *coge;* pro *perduelles* Boxhorn. *perdue illos*. Plerique nihil mutant, sed *in obsidium* explicant *vt obsideas* — 71. *calidum consilium* audax. Epid. 2. 2. 71. — 73. *incipissis* Capt. 3. 3. 17. — 74. *recipere hoc ad te dicis* promittere, tuo te periculo conaturum hoc — 79. *iuxta mecum* aeque ac ego — *salua sumes indidem* recte ac tuto apud me deposueris — 80. *herus elephanti*.

Non comparat herum cum natura elephanti, belluae acutissimae, sed eum prae se ferre dicit speciem magnitudinis viriumque tantarum, quantae sint inter belluas elephantorum, sed meram esse hanc speciem alienam, non suam — 95. *quam lacte lacti* Men. 5. 9. 30. — 97. *operae non est* non est vacua. Sic infra 3. 2. 6. non operae est Sceledro. Truc. 4. 4. 30. operae vbi mihi erit, ad te venero — 99. quae *mentibitur*, alii *mentibimur*, mentiemur — 100. *isti* istic — 110. *tacere nostrorum solus scio.* Illud *nostrorum* debetur Camerario, in Mss. erat *nequeo*, et in primitus cusis *tacere solus scio* sine alia voce media — 111. *ad eum vineas pluteosque agam.* Allegoria a re militari: omnibus persuasum ibo, permutasse Sceledrum sorores inter se simillimas.

IN ACTVS II. SCENAM III.

2. *hic proxumae viciniae.* Genitiuum *viciniae* non tam vt *domi* et genitiuos nominum vrbium sing. 1 et 2 decl., sed potius aduerbialiter vsurpari, docet Ter. Andr. 1. 1. 43. commigrauit *huc* viciniae — 8. *in cruciatum insiliamus* explicant: adscendamus; non vero vereri poterat, ne omnes seruos suos cruci herus adfigeret, sed tantum, vt grauissimas negligentiae in custodienda puella poenas omnes essent daturi — 9. ab *insiliamus*, quo verbo Sceledrus erat vsus, nunc *insulturam* et *desulturam* comice fingit, quam vtramque conseruo relinquit soli. Videtur nonnullis adludere ad *desultores*, qui, duobus absque ephippiis equis vtentes, mira celeritate ex vno insiliebant in alterum — 11. *tute scis solite tibi.* Contractione prisca *scis* putatur pro *scias* positum. Explicandum certe est *scias* — *solite* explicatur *soli;* mallem: vt soles scire, quae inpudica domi nostrae nascuntur, qui custos Philocomasii constitutus es — 12. *ne dixis* pro: dixeris. Palaestrio cogitabat idem, quod apud Terentium Hec. 1. 2. 35. Philotis: quasi tu non multo malis narrare, quam ego scire! Vide scenae superioris v. 107 sqq. quare vetando narrare eius narrandi cupiditatem magis incendit — 13. 14. ambiguitas est in verbo *sectari;* v. 13. *sum sectatus* est: aufugientem sequutus, vt sectari dicimus leporem, aprum, v. 14. autem *sectatus es* adsecla, adsectator fuisti, ergo te oportet esse hominem nihili, qui bestiam nequam sectatus es — 17. *cum altero* pro *alio.* Sic Truc. 1. 2. 58. qui *alterum* incusat — 22. *haud tollas fabulam* ne efferas eam in

vulgus — 23. *fraudem capitalem* poenam maximam — 32. *eadem* opera, te dum exſpecto, ſimul *inſidias dabo* Philocomaſio. Caſ. 2. 7. 13. deprehendam eam domum redeuntem — 33. ſicut *iunicem* iuuenculam *a pabulo* furtiuo amore ſuo *ad ſtabulum* in aedes militis, cuius in poteſtate eſt — 34. cuſtodem me illi *tradidit* quidam legunt *addidit*, quod vſitatius quidem, at eam ipſam ob cauſam ſuſpectum eſt — 39. *has aedes* quidam intelligunt: *ſuas* militis, rectius alii *vicinas*, quod in iis flagitium erat commiſſum — *ſustollat* diruat. qui potuerint quidam de aedibus in crucem agendis cogitare, non intelligo. Sceledrus autem, quae miles ſolebat gloriari, omnia videtur crediditſe — *atque hinc in crucem* pro *hinc* quidam, rectius forſan, *hunc*, quod δεικτικῶς intelligunt: *me in crucem ſustollet* — 41. *venditat*. Turneb. proſtituere cupit — 42. *interminat* interminatur: minaci voce me inclamat — 44. *effodiri* pro *effodi* — 45. *nuce vitioſa* caſſa. Petronius vocat: inanem, et ſine medulla *vitioſam*. — 50. Quod Palaeſtrio Sceledrum oculos v. 44. effodere iuſſerat, hoc illum facere dicit idem et v. 51. *luſcitioſum* vocat, paene caecum. Antea vero, quam hoc aperte dicat, miratur eum *lolio* veſci, de quo Ovid. Faſt. 1. 691. careant *loliis oculos vitiantibus* aegri — 53. Scel. *ludis* inludis *me*, vt ei *me* ſit adcuſatiuus. Palmer. autem *me* ſumit pro ablatiuo: *me* tamquam pila — 61. *in his* vicini *aedibus* — 69. *ſolarium* locus, vbi ſolebant apricari — 73. *pedes*. Alii volunt *pede*, alii *pedibus*, alii *per aedes*. Iungere auſus ſum: *transeat pedes*, quibus vocibus quum Sceledrus interieciſſet *conſilium eſt ita facere*, pergit Pal. *ego iam* etc. — 79. *circiter triennium*. recte quidem dicunt: nec argumentum fabulae, nec narrationem Palaeſtrionis velle, eum tam diu fuiſſe ſeruum militis; forſan autem *illic noſter eſt* non eſt: Palaeſtrio noſter familiaris eſt, ſed: miles meus ceterorumque, praeter Palaeſtrionem, herus eſt.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. Mſſ. a prima manu habent: *cedo, vel dice me docebo* quod emendatum a neſcio quo ita eſt, vt Gronovius cum plerisque recepit: *cedo vel doctas, docebo*. Pareus: *cedo! vel doctam edocebo;* nec defuere, quibus placeret: *cedo vel decem doceo*. Ad ductum ſcripturae veteris proxime videtur adcedere: *cedo vel decem, edo-*

cebo quod igitur recipere non dubitaui. Dicit mulier, non esse, cur metuat Palaestrio, vt satis ipsa subdola sit — 3. *memini* obseruaui *malas, vt sint malae* qualibus fallere soleant artibus, *e quo* quod obseruando perspexi — *solae* pro *soli* — *mihi solae e quo supersit* vnde confido, me omnes alias fallendi arte esse superaturam — 6. *istoc exemplo* vt hic adstas. Lipsius putat: manibus ante te proiectis et leuiter diductis, vt adprehensuri aliquem stant; Dousa vero: manibus post tergum complicatis — *extra portam* Is. Casaubonus explicat χαρώνειαν θύραν, qua Athenis, aliisque in vrbibus graecis, damnati ad supplicium educebantur; alii romanam *portam Metiam* seu *Esquilinam*, extra quam supplicia sumebantur — 7. *dispessis manibus* quum manus tuae in patibulo dispendentur — 8. *quis feminine illaec mulier* vid. Epid. 4. 1. 6. — 12. Sceledri post *tibi* interrogationis signum posui. Nam primo negare vult, se Palaestrioni id dixisse — 15. *carebis* oculis istis stultiuidis — 18. *fabulem* fabuler — 19. *crucem sepulcrum* me in cruce esse periturum, et 20. *sunt siti* perierunt — 21. *hisce oculi*, pro *hice*. Sic sc. 6. v. 6. *hisce homines* — *fodiri* supra sc. 3. v. 44. — 21. sensus: non potes minis tuis efficere, vt, quod vidi, non viderim — 26. *clatrata* clatris munita. *clatri* autem virgae sunt, ligneae ferreaeue, quibus fenestrae vallantur — 27. *ecastor ergo mihi* etc. nimium cupio, vt *ergo*, quae hic vidisse vult, indicent mihi, reapse euenisse, quod hac nocte somniaui — 33. *Palaestrionis somnium narratur!* Haec verba a plerisque tribuuntur Sceledro. quis est vero, cui Sceledrus adeo perspicax possit videri, aut quae indagari possunt vestigia, paululum quidem subolere ei, obcultam esse inter Palaestrionem Philocomasiumque conspirationem. Adtonito potius animo inhians adstitisse homo stupidus credendus est. Palaestrionis ad spectatores verba sunt, docentis, hanc machinam labefactandi Sceledri esse, de qua inter se et puellam conuenerit — 37. *quasi nunc est* id quod nunc vigilanti mihi adcidit — 38. *suumpte* suum ipsius — 41. *omnia praesentia* euentus docet, somnium tuum non fuisse vanum — *comprecare* mola salsa et thure deprecare somnium, ac pacem veniamque a Iove prodigiali diisque auerruncis, i. e. malorum depulsoribus, exambi — 44. *dorsus* (vsitatius dorsum) *prurit* v. Amph. 1. 1. 139. Bacch. 5. 2. 75. — 45. *domi certo* Philocomasium est.

IN ACTVS II. SCENAM V.

1. Vicinis ex aedibus prodit Philocomasium, vt fictae sororis geminae Glyceres personam sustineat, ancillaeque dicit: *inde* inpone *ignem in aram*, vt, mari seruata, Dianae Ephesiae vota soluam — 2. *arabico odore fumificem* thus incendam — 3. *neptunia loca* Virg. Aen. 8. 69. neptunia arua. Cic. Arat. 129. neptunia prata: mare. *templa turbulenta* mare ventis turbidum. Festus: locus, qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui *templum* nominabant — 12. *immo edepol tute tecum* loqueris, qui Philocomasium adloqueris absentem — 19. *ne nosmet perdiderimus vspiam* ne desierimus esse, qui fuimus. cf. Amph. 1. 1. 300 sqq. vbi ego perii? vbi inmutatus sum? vbi ego formam perdidi? — 21. *nos nostri* nostrae adhuc familiae *simus, an alieni* in alienum corpus seruitiumque transmigrauerimus — 25. *nomine perplexo* falso, quod prodit, vos me putare aliam esse, ac sum — 35. *mihi crepabunt manus*, *malae tibi* colaphos tibi infringam — 40. *ostium hoc* δεικτικῶς, iis in aedibus, quarum tibi ostium ostendo, Ephesi hospitium mihi est. Alii *hostium* pro *ostium* legunt et explicant *inter peregrinos*, quod *hostis* antiquitus vocatus sit, qui postea peregrinus — 41. *herus* vid. sc. 6. v. 10. — *istam domum* quo me repere conaris — 43. *lego agito* ambula in ius, in ius me voca — 56. *vt* Philocomasium *vtrobique* seu suam Philocomasii, seu Glyceres personam sustineret *orationem docte edidit* vtrasque partes ita egit, vt nihil posset esse supra — 57. *sublinitur os custodi* decipitur. vid. Capt. 3. 4. 123. — 58. *quod commeatus transtinet trans parietem* quod paries peruius factus est, quod liber per parietem datus est transitus.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

1. *Satin' abiit ille* pro *satin* alii voluerunt *itan'*, sed et Mss. et crebrior Plauti vsus hoc *satin* defendunt. vid. Most. 1. 1. 73. Epid. 5. 2. 1. etc. — 2. *seruitute seruire* vt 3. 1. 34. vita viuere — 5. *obseruationi operam dare* diligenter obseruare, ne Philocomasium exire me inscio possit — 6. *hisce homines* pro hice, vt supra 2. 4. 21. *hisce oculi* Rud. 2. 1. 5. *hisce hami*. — 10. Quaeritur, qui Philocomasium sc. 5. v. 41. de *hero* suo possit esse loquuta, quum senex eam hic *ingenuam* et *liberam* vocet? Sed senex hic non de Philocomasio videri vult loqui, sed de

Glycere, et, si hoc repugnantiam non tollat, quod sorores fuisse dicuntur Philoc. et Glyc., at senex tamen ingenuam vocasse eam videtur, non, quia ingenua erat, sed, vt Sceledrum eo magis terreret — 19. *latrocinamini* quia milites estis — 21. *licetne* pauca pro me dicere? — v. 21 sqq. senex summam iracundiam bene similat — 24. *imbrex* incuruum genus tegularum — 25. *te condignam* simiam, qua ipse non es melior. cf. 2. 3. 24. — 29. insimilare ausus es *me summi flagitii*, hoc, qua ratione insimilatus sibi videatur, explicat infra v. 7< ad 77. — 31. nisi stimulis perforere — 32. 33. nisi herus tuus satis fecerit mihi te plectendo, ipsum infamia adspergam quam turpissima, tot eum ignominiis concidam, quot ventis saevientibus in mari fluctus sunt — 34. *coactus* in angustiam redactus — 37. *nisi* pro *nisi si*. *nisi* hoc vnum scio, *si istaec*, quam osculantem vidi, *non est haec* quam putaui, herilis concubina, *neque ista sit mihi* nec ego pugnabo, eam esse — 38 ad 40. sed mihi tamen concedes, si non est eadem, at eius tamen adeo esse similem, vt internosci ab ea vix vllo modo possit — 41. *placide noscita*, caue, dictis factisue iniurius in eam sis. — Vers. 42 post *certum est* Sceledrus in aedes intrat senis, qui reditum eius in via praestolatur; ad versum 45 Philocomasio loquitur, militis in aedibus inclusae, et v. 46. 47. secum loquitur. Qui potuit senex ista Philocomasio loqui? De omni re conuenisse iam antea inter senem puellamque arbitror, eamque post fenestras ita, vt cerni non posset, obseruasse in via conloquentes, quumque intraret seruus, senem signo aliquo dixisse mulieri, quod hic verbis expressum est, seruos autem senis iussos antea fuisse arbitror, Sceledrum paullisper retardare, quo tempus mulieri subpeteret ad transeundum ex vna domo in alteram — 43. 45. *curriculo* quam celerrime potes — 46. *ne quid* eorum, quae praemonstrata sunt, *infuscauerit* turbauerit. vid. Cist. 1. 1. 21. — 55. *intus domum* pro: in domo. Sic Liv. 27. 11. intus cellam — 60. obsecro te *per stultitiam meam* quod non malitiose feci, sed errore deceptus vix euitando — 61. *per tua genua*. In MSS. literae *gea* reperiuntur, cum nota defectus; edd. habent *per tuam gratiam*, Camerarius autem, nisi emendauit, mutauit certe *per tua genua* — 72. *despexe* despexisse — 80. quod Plautus de seruo, idem Pericles de iudice dixit: praetorem decet, non solum manus, sed etiam oculos habere abstinentes — 83. *mutti-*

vero Charisius: *mu* canum est, vnde dicuntur *muttire*, sicut γρῦ porcorum, vnde grunnire. Vt vero canum *mu* praeuium est claro latratui, sic qui susurrant homines dicuntur *muttire* — 84. *dato* tortoribus *egomet dedam me tibi* me non recusante — 89. 90. *etiam illud, quod scies, nescieueris, ne videris, quod videris.* non vult senex, militem omni ea de re fieri certiorem, Sceledrumue conseruis quidquam de ea narrare. Ter. Eun. 4. 4. 64. tu pol, si sapis, quod scis, nescis — 92. *ne me nouerîs* ne, si me nosse dicas, ad narrandum hoc negotium inprudenter deferare — 97. *me habent venalem* securum reddere vult, vt eo certius me in potestate sua habeant — 98. *nassa.* Festus: est piscatorii vasis genus, quo, quum intrauit piscis, exire non potest — 100. Ter. Adelph. 5. 6. 10. *dum hae silescunt turbae* — 101. post *leniunt* posui signum interrogandi, nam 99. *aufugiam* non futurum, sed, vt ex versu 102 adparet, consultantis est — τὸ *iam* interposuit Gruterus — 104 ad 7. Ambiguitas est in verbo *sapere* — 104. sus viua nihil sapit, neutro verbi sensu, *obcisa* autem sapore iucundo est, *plus multo* prae multis aliis carnibus. — 105. Sic Sceledrus suam in rem sapit, *quum inducatur, ne id, quod vidit, viderit* — 106. 107. qui obcisus est, *nam illius oculi atque aures, atque opinio transfugere ad nos* vidisse, audisse se opinatur, quae nos volumus. Scioppium sequutus pro *manducatur* posui *inducatur* — 111. *senatus haberi* de Philocomasio liberanda — 112. pro *illis sortito suam* Lipsium sequutus, antiquis libris et iudicio vsum, posui *mulctae fortuito suam.* locatur enim senex: *ibo intro* in hunc senatum, ne forte absenti mulcta inponatur. Apud Romanos quidem senatori, qui abesset, mulcta interdum dicebatur, et Consul ius habebat pigneris capiendi.

IN ACTVS III. SCENAM I.

3. Scripti et antiqui editi habent *concilium*, quare nolim Camerarium sequi, mutantem *concilio*, sed intelligendum est: *ne vspiam insidiae fiant* concilio, *quod concilium* etc. — 4. 5. allegoria a re militari. Acidalius alterutrum versum spurium esse putat. haud multum certe differunt, 4. ne consiliis nostris contra nos armetur, 5. si, quae consultauerimus, sublegerit — 9. *cate locus* Palmerius posuit pro *catalogo* quod MSS. et ant. edd. habent. Salmasius mauult κατὰ λόγον — 14. *auritae plagae*, aures

Vt plagis venator feras, sic auribus inimicus consilia tua excipere conatur — 15. *sterilis prospectus* vbi nulli adpareant ambulantes — 17. *in bonis* inter bonos — 18. *eodem* ne *consilio* — 19. *si* num; post *rem* signum interrogandi — 2.. *te* tibi *decora*, te digna — 26. *ex opibus summis* quantum potes — 32. quidni pudeat me *hanccine aetatem* te, qui hac aetate es — 33. *Acheruntics* Merc. 2. 2. 19. Acheruntics senex, vetus, decrepitus — 34. *capularis* quem sepulcri oporteat esse memorem — 37. *si albus capillus* etc. apud Cic. de Sen. Cato: corpore (quis) senex esse poterit, animo numquam erit — 38. *amussitata.* Festus: ad amussim facta; Nonius: examinata — *ingenua indoles* a natura insita animi vis — 40. amicum iuuenem non possem promtiorem reperire, ad me in iis, quae iuuentus secum fert, adiuuandum — 43. *vt* vbi *apud te exemplum experiundi habes* a te ipso coniecturam facere possis, *ne petas foris* exempla, quam benignus, qui ipse amat, erga amantes esse possit — 45 ad 53. in suo senescentis et corpore vim viuidam, et animo mores superesse laudat commodos — 49. *Incommoditas* ἀηδία, si quis contrarium sequitur eorum, quae apud Ter. Andr. 1. 1. 35 sqq. in Pamphilo laudantur: cum quibus erat cumque vna, iis se dedere, eorum obsequi studiis, aduersus nemini etc. — 50. 51. Cic. de Off. 1. sit sermo lenis minimeque pertinax, insit in eo lepos, nec vero, tamquam in possessionem suam venerit, excludat alios, sed, quum reliquis in rebus, tum in sermone communi, vicissitudinem non iniquam putet — 52. τὸ *minime* etiam ad *screator* pertinet — *mucidus* vid. Epid. 3. 4. 58. — 53. *Ephesi sum natus* in ciuitate elegantiis facetiisque dedita, non in *Apulis Vmbrisue* rusticis crapulaeque deditis — 54. *senicem* pro vsitato *senem;* alii legunt *semisenem.* Sunt enim, qui *senicem* compositum putent e *se* semis et *nex.* apud Pomponium est etiam *senica* — 55. *in nutricatu Venerio* a Venere ipsa nutritum — 58. *subigito* proteruius adtrecto — 59. *pulpamentum* cibum lautiorem. vid. Stich. 5. 4. 31. — 61. *sermonem segrego* subduco me de circulo — 64. *aurichalco contra* aurichalco aequi ponderis pretiosiores indicabo. vid. Epid. 3. 2. 30. — 69. 70. acrem me tibi polliceor in iudiciis defensorem, eumdemque in conuiuiis sodalem suauissimum — 71. *liquidiusculus* lenior — 79. *sumas* insumas, inpendas in inimicum — 82. *deum virtute* beneficio. Sic Most. 1. 3. 17.

virtute formae formae debes. Nonius *virt.* explicat *auxilium.* — Vox *hospitio* putatur glossa verbi *adcipere* — 83. *animo obsequere* indulge genio — *onera te hilaritudine.* Sic Stich. nos oneremus voluptatibus. Capt. 4. 1. 7. hic me dies onerauit amoenitate — 84. *liberae sunt aedes,* a me vno pendet, quid in iis agatur, *liber sum autem ego,* ipse autem non ad alius cuiusquam, sed ad meum vnius arbitrium viuo, *volo* alios *me* amicitia, consuetudine mea *vti libere,* ita vti, vt me hominem esse meminerint liberum — 86. *dotatam, genere summo* diuitem nobilemque — 87. *oblatratricem* vt alieno more viuendum mihi sit — 91. *si ea deducta est vsquam gentium* si vlla vsquam bona vxor potest reperiri, i. e. quae bonae vocari merentur, vxores sunt paucissimae — 92 ad 95. *verum egone eam* eiusmodi vxorem ducam, quae nulla mei cura bonam se probet? — 96 ad 106 mulieres dotatas sic fere describit, vt Asin. 3. sc. 5. Megadorus, sumtuosas procacissimasque — 97. *Calendis* Martiis, quibus, primo anni die, Iunoni sacro, huic matronae sacrificabant, vt annum iis iuberet esse felicem, et munera sibi inuicem suisque missitabant: da vnde matri (nutrici Men. Prol. 19. omnes enim posthac nominati non sunt consanguinei; sed quorum opera vtitur) strenam mittam, ei iucundam — 98. *qui farciat, qui condiat* fartori, coquo — *quinquatribus* diebus Minervae festis — 99. *praecantatrici,* quae profiteatur, se carminibus mala ab hominibus amoliri posse — *coniectrici* quae interpretetur somnia — *hariolae* fatidicae — *haruspicae* quae exta, fulgura etc. consulat — 100. *spicit* pro *specit* a specio. *quo supercilio spicit* quam tetrico minacique vultu me adspicit — 101. *piatrix* Taubmann.: ὀνομαστήρια, quae die infantis lustrico, quo nomen ei indebatur, lustrandi partes agebat. Festus: piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam et sagam et simpulatricem vocant — 103. *geraria* quae puerulos gerit, vlnis suis gestitat — 110. *generi monimentum et sibi* στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες — 118. *abducunt ad exta* sacrificiorum, quibus adhibebantur modo carissimi, conuiuiis post rem sacram celebrari solitis — 120. *ego haec mecum mussito* facile intelligo, mihi persuadeo — 122. *nimis bona* optima *ratione* facis tu, *nimium multum* plurimum *ad te et tua tu vides* tibi rebusque tuis prospicis. Alii: nimisque aperta (ratione) tu multum vides — 124. *liberis* ex liberis. Ter. Adelph.

dram. fecundi Prol., v. 13. *duxi vxorem, quam ibi miseriam vidi! nati filii, alia cura!* — 125. *cenferem emori* de vita eorum metuerem. alii: infortunium eorum aeque male me haberet, ac si ipse obirem — ad 125, 126. cf. Ter. Ad. 1. 1. 10 sqq. ego, quia non rediit filius, quae cogito! et quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit, aut vspiam ceciderit, aut praefregerit aliquid! — 127. 128. in Mss. non sunt, Plautinum tamen salem sapiunt. Bern. Sarracenus eruisse se eos prae se ferebat ex vetere codice, vnde Camerarius eos in textum recepit, primis modo voculis *sin ea* mutatis in *tum ne vxor*. Festus versus habet, quos e deperdita Planti fabula, *Scytha Liturgus* inscripta, hausisse putabatur, ipse vero e Grammatico aliquo depromtos a se esse fatetur — 127. *insignitos* aliquo vitio notatos — 128. *varus* στρεβλόποδας distortis cruribus — *valgus* βλαισὸς qui diuersas habet suras et talos vitiosos, cuiusmodi est cancrorum et lacertarum incessus. Petronius ait *crura in orbem pandere* qui crura, velut in orbem extrorsum sinuata, infra coeuntibus talis habent. De valgo Martialis 2, 35, 2. Quum sint crura tibi, simulent quae cornua lunae, in rhytio poteras, Phoebe, lauare pedes — *compernes*. Nonius: qui sunt longis pedibus; Festus: qui sunt genibus plus iusto coniunctis. Graeci vocant γοννηρότους — *paetus* cuius oculorum vitium minus, quam strabonum, est: qui oculis est leuiter declinatis, cuius oculi huc atque illuc celeriter voluuntur — *broncus* seu *brocchus*, cui prominent labra et dentes. Gloss. *brocchus* ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὠδηκώς. Mart. 1, 4. 6. et pueri nasum Rhinocerotis habent — 131 sqq. non adprobat Pleusides, deos ita parasse, vt viri boni fortunati essent atque longaeui, quod si ita parassent, aequum dicit fuisse facturos; senex vero v. 141 valde vituperat eum, omnesque eos, qui deorum consilia culpent — 133. *sicuti* sc. aequum est — 136. *ingeniari* ab ingenio, vt auxiliari ab auxilio, *lepide ingeniatus* probitate a natura instructus — 140. *esset his* eorum *annona vilior* non tanta foret proborum virorum raritas, plures homines reperirentur probi — 143. *tua ex virtute* vt tu dignus es, *mea ex virtute* vt me amicum diuitem decet — 144. *victibus* cibis — 145. *nihil me poenitet* non contemnendum video esse *sumtum, quanto tibi iam fuerim*: tantum in me iam inpendisti sumtum, cuius me nequeat poenitere, vt, me parce inliberaliterque a te adceptum esse, possim con-

queri — 146. 147. plerisque, qui hospes triduum commoratus sit, odiosus iam est — 148. vox *inmorabitur* est a Camerario. In MSS. et edd. primis legebatur: *ite astodorum illas;* Saracenus coniecit: *iterasti domum illos;* Pareus *iterasti domum illius;* Gronovius mallet: *vsitas domum illius* etc. — 150. *introduxi* adsuefeci — 151. *quibus ego essem obnoxius* quorum ex more ego *viuam* — 152. *meo remigio rem gero* meo ex more viuo; seruis, velint nolint, parendum est — 155. *commodulum* ne magno sumtu — *mihi quiduis sat est* vel minimo contentus sum — 156. *veterem et antiquam*, vulgarem, detritam vsu — 157. *Proletarii* ciues Romani infimae classis, tenuissimi, qui non nisi liberis procreandis rei publicae inseruire poterant. Quare sermo *proletarius* vilis et plebeius — 160. *insanijsti* nimios sumtus fecisti — *hominibus sat erat decem.* Men. 1. 4. 4. coquus de vno parasito: iam isti sunt decem — 165. *offam penitam* Festus: offam porcinam cum cauda. Naevius: absegmen carnis cum cauda — *probus hic conger frigidus* serua eum in crastinum, et frigidus boni saporis est — 167. *procellunt se* a decoro habitu recedunt, et in cibum auidi procumbunt — *dimidiati* vt non manu adpetant cibum, sed dimidio se corpore super eum inclinent — 173. *admutiletur vsque caesariatus* ad cutem tondeatur, quamuis bene capillatus. vid. Capt. 2. 2. 19. Pers. 5. 2. 48. — 177. *igitur tum* vid. Cas. 2. 2. 40. — 179. *perpurgatis ambo damus tibi operam auribus* adtentissimi te audimus — 182. *Alexandri* Paridis — 183. *omnes mulieres se sectari* se ab omnibus mulieribus peti — 184. *edepol quin multi viri inter Ephesios cupiunt te non mentiri de isto* vt vxores suae alios sectentur viros, seu, vt deprensis vxoribus lucrentur dotem, seu, vt moechorum inpensis lautiuscule possint viuere. Alii alium sensum extorquere student, alii ad mutandam lectionem aut interpunctionem confugiunt. Lambin. v. c. PLEVS. Edepol *quid* de isto *multa? scio te* non mentirier. PERIP. *Et* ego etc. — 185. *Sed ego ita esse, vt dicis, teneo pulcre,* Militem persuadere sibi, se ab omnibus mulieribus peti. *proin* quod quum ita sit — 186. paucis expedi, cui vsui tibi haec militis vanitas ad eam, quam inuenisti, sycophantiam sit — 188. *cui facetiarum.* Sic Camerarius. MSS. *cui fatiarum.* Lamb. *cui fallaciarum.* Palmer. *cui pellaciarum,* quod nec *facetiae,* nec *fallaciae* in corpore sint — 189.

aeque istuc facio hoc quidem tantidem mihi est, nihil differt — 190. *quae quaestuosa sit* quaestum corpore faciat; aliis verbis addit: *alat corpus corpore.* — 191. *sapiat pectus* astuta et audax sit — *cor non potest, quod nulla habet* cordata non potest meretrix esse — 192. *lautam* intelligunt quidam: Lucinae labores expertam, et *nondum lautam* virginem. Sed quum se meretricem requirere iam dixerit, *nondum lauta* non potest intelligi *virgo*, potius: quae nondum peperit. Dicunt enim *lautam* dici a lauationibus post partum. Alii rectius, ni fallor, *lautam* explicant *elegantem*, et *nondum lautam* per iocum putant additum. Gruterus adcipit *lautam* de ea, quae in re bona est, *nondum lautam*, quae minus — *sicca* forsan est *sobria*, et *sucida*, quam Terent. vocat *suci plenam* — 196 sqq. *matronarum modo* vid. Most. 1. 3. 68. — 198. *erro* non intelligo — 199. pro *primaria* MSS. habent *primi* (pro *prime, adprime*) *cata* in primis callida — 202. *faueae.* Gloss. *fauea* παιδίσκη. *faueus* παῖς. Iuvenal. 6, 354. et *faueam*, cui det mandata, puellam. Gronov. versum legi vult: Quasique haec annulum *clam* suae ancillae dederit — 204. *recte.* annulum caute, et sine periculo amittendi, militi dabo — 207. rei *nullae aliae* nullius alius — 208. *non patuit* alius quis, seu: non potuit ipse sol, si ei etc. — 213. *pax* est silentium cum verecundia inponentis — 214. *ego te tamen* plura dicturum seruus interpellat — 216. *nunc hic* Peripl. *agit* — *actutum* tu Pleusid. *partes defendas tuas* abducenda Philocomasio.

IN ACTVS III. SCENAM II.

Ne quis miraretur, vbi Sceledrus moraretur duos per actus, haec scena addita est, quae vino eum somnoque ostendit sepultum. 6. *non operae est Sceledro* non est vacuus. vid. 2. 2. 97. — 7. 8. *soporem sorbilem* vocant in quo maximus efficitur stertor — 9. *non naso quidem* quo rhonchos edit — 10. *clamat* stertit, *tetigit* exhausit *calicem* — 11. *nardinum* vinum nardo conditum, vt *murrhinum* — Douza legit: *demisit amphoram cellarius* de editiore cellae vinariae loco, vt corticem dimoueret pice adstrictam. Lambin. *depromsit* e cella vinaria. Alii, iocose magis: dimisit quasi e carcere cellae — 12. *subpromus es* clanculum promis — 13. *hemina* dimidia pars sextarii — 18. 19. *neque, neque* ridicule negat, quod ille dicere vetuit; dicit ergo: ego expromsi, et ille ebibit —

calidum vid. Curc. 2. 3. 14. — 22. *gutturem* pro *guttur* apud Plaut. ſaepe — 23. vt *eſca* pro *cibo*; ſic *poſca* pro *potu* putatur vſurpata. Hieron. Mercurialis explicat: *poſca* vinum acidum, aqua mixtum, pro vili plebecula venire ſolitum. Queritur Palaeſtr., conſeruis non nullis vino optimo ebriis, ſibi aliisque promi viliſſimum — 29. *cocio* vid. Aſin. 1. 3. 51. hoc loco ſeu conuicium eſt: tu nebulo, ſeu lectio vitioſa — 30. *delices* prodas, indices. In Gloſſario Papiae: *delicare* deferre, pro quo et delicare dicebant — 32. *promat*. Gronov. *promtet*, quod eſt Bacch. 3. 3. 61. Pſeud. 2. 2. 33. — 36. *inlecebroſe* qui vino tibi mandato facile conſeruos inlicere potes — *capite ſiſtebas* inuertebas (vaſa) vinaria. Hor. Sat. 2. 8. 39. — 37. *caſare*, cadere, nutare, inclinare, cernuare. Ennius: viſi egomet mecum caſabundum ire ebrium. Negat, ſe *iſtoc*, i. e. vi adhibita, inuertiſſe cados — 38 ſqq. iocoſe dicit: quod cadi loco lubrico ac decliui eſſent conſtituti, ſuapte ſponte eos perpluere, et *aqualem bilibrem* (duas libras continentem) v. 42. vocat *hamam*, vel decies vno die complere, ita vt hama inanis numquam fiat — 42. ſic *hamam* vrceum *bacchari* vinum ingurgitare, cadis continuo caſantibus — 47. *extollam malum* moram producam malo — 48. hunc verſum clamat ſpectatoribus: ſi miles, herus meus, obuius vobis ſit, ne dicatis ei, obſecro, quod me deliquiſſe audiſtis — 49. *quo tu te agis* quo abis? vid. Bacch. 5. 1. 20. — 51. 52. quantum plagarum herus mihi infligendum ſtatuerit, tu, quaeſo, me abſente adcipito — 58. *haud meretricie* ornatam modo matronarum. 3. 1. 196.

IN ACTVS III. SCENAM III.

7. *in opificina* opere efficiendo — 9. *mihi clam eſt* non intelligo *quam magni referat* quid opus ſit meretricem in maleficio *commoneri*. *quin ego me fruſtro* a meis ipſa conſiliis aberro, tempus perdo — 10. *dum adbibere aures* auſcultaui *tuam moram orationis* longam orationem tuam. pro *moram* Gulielm. *oram* Gruter. *loram* Acidal. *merum* — 11. pro *deaſciari* decipi, alii *deartuari*, *adſecari* etc. — 12. *nemo ſolus ſatis ſapit* εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνήρ, et οὐδεὶς ἀνθρώπων αὐτὸς ἅπαντα σοφός — 13. ſimile a viatore: multi deſinunt obuios de via conſulere, ante quam rectam viam habeant repertam — 14 ad 17. depingitur meretrix, aſtuta non magis quam malitioſa; mala mens, malus animus — 18. pro *quo venit* cum

Acidalio lego *quod venit* — 18. 19. iocose senex: vos, si male faciendo vnice delectamini, metuo, quod hac in re simul *militi male* et *bene mihi* faciendum vobis est, ne vos vtrisque male faciatis, et non militem solum, sed simul et me ludificemini. — 20. Tibi quidem bene faciemus, sed hoc non inscienter, namque — 21. distinguimus inter mala atque peiora; si occasio est peiora faciendi, nulla meretrix est mala, omittit occasionem male faciendi, praeoptans peiora facere — 23. *saluam te* Peripl. — *incedit* mulier — 25. *noster esto* laudo te, qui adduxisti tales mulieres, quibus opus est. vid. Truc. 5. v. 61. — 27. *architectus* qui fallaciam excogitauit — 29. *onerauit praeceptis* longior fuit in vobis edocendis; vid. v. 10. *moram orationis* — 37. eleganter, pro: ita futurum est — 40. *quae commeminerunt* alter rogando, altera respondendo: Adparet me puellam iam satis instruxisse — 41 ad 47. *nauis* est totum negotium de fallendo milite — *carina* commentum, fallacia, eiusque ratio et fundamentum — *bene lineata* descripta — *fabri* senex, meretrices — *architectus* Palaestrio — *materiarius*, qui fallendi materiam praebet, miles — 49. *cincinnatus* elegantiam adfectans, trossulus — 55. *alia cura* securum te esse iubeo — 59. *hanc* ancillam Acroteleutii, Milphidippam — 60. *alia cura* quod ipsi 55 mulier dixerat, reddit Palaestrioni, sibique non magis monitore opus esse dicit, quam illae monitorem desiderent — 61. probe oneratum mendaciis meis fraudulentis. Sic: sarcinam militi inponam Most. 2. 1. 83. — 64. *dolum* pro: effectum damus, dicit *dolamus*, verbo consono — 65. *datne ab se mulier operam?* adiuuatne hoc negotium sua opera Philocomasium? num et ea satis instructa est? — 66. *confuturum* prospere, quod conamur, euenturum — 67. *conlatio nostrarum malitiarum* si, quidquid vtraque malitia valet, intenderimus — 68. nulla perfidia subdola cogitari poterit maior efficaciorque — 70. 71. hos versus Gulielmus transponit, quia: *tu morare* scenam aptissime claudat — forsan senex solus cum sola meditari cupit, nec ea abnuit.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

3. *latrones* milites mercenarios. vid. Curc. 4. 3. 16. — *expetissit* Epid. 1. 2. 70. — 15. *ingenua* liberis parentibus nata — *festuca* idem quod *vindicta*, virga praetoris, manumittendis a lictore inponi solita; *festuca libera facta*

libertina — 17. *quae cupiunt tui* alii, quo in numero et Camerarius est, *cupidis tui.* sed et 4. 2. 58. est *ab tui cupiente* — 20. *forma liberali* pulcra Pers. 4. 3. 52. — 21. *ad tuam formam illa vna digna est* cuius forma cum tua comparetur. Sic Ter. Eun. 2. 3. 69. C. estne forma? P. sane. C. at nihil *ad nostram hanc?* — 23. *demoritur te*, iterum est 4. 2. 49. *quae te demoritur* i. q. 4. 9. 9. *deperit te*, perdite amat — *incipit abire* periculum facit, ad te a marito suo abeundi — 26. *quae cupit.* ne quaeras, an velit, quae ipsa prior cupit — 39. *celox* vid. Asin. 2. 1. 10. — 42. *pithecium*, πιθήκιον, simiolus, deformis — *prae illa* comparata cum illa, quae demoritur te — *spinturnicium* a *spinturnix*, quae auis est deformis et inauspicata — *illam oculis venaturam facere* vt illa oculos in te coniicit — *aucupium auribus* captans, quae dicturus sis.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *circus* adludit ad ludos circenses. Vaticanus autem alter habet *hircus*, qui est *ludificandus mihi*, quae lectio Lipsio non displicet. Senes quidem amantes per contumeliam vocabantur *hirci*, iuniores autem minus — 5. *qui de vesperi viuat suo.* Iac. Durantius intelligit grassatores nocturnos, qui furtis suis vitam sibi parent, et vesperi res furtiuas venum darent in Suburra, quem Romae vicum Propertius ideo *vigilacem* vocet. Lambinus rectius videtur intelligere homines sua quadra viuentes, quibus, alieno non egentibus cibo, ipsis domi suae victus est, qui homines, ventri non metuentes, saepe alienis de rebus curiosi sunt — 10. *huius sermones haud cinerem quaeritant* varie verba haec et mutantur, v. c. *sermo nos, haud cinerem, quaeritat*, et explicantur. Alii: non senem aridum et capularem, sed me, virum viuidum et aetate integra, quaeritant; Siberus: non quaeritant cinerem, quo poliantur et nitidentur, nam sermones eius lauti et minime sordidi sunt — 13. *adlubescit primulum* incessit me cupido eius — 14. post *oculis* additurus Palaestrio est: tuis heram eius videris ipsam. Miles vero interpellat *tuis ego illam oculis video* pulcerrimamque istam esse credo. Sed quamcumque miles feminam videt, non inlepidam, adhinnit statim! — 15. non recedendum puto a lectione Gronovii. Exprimere autem Plautus videtur infantiam militis, cui verba desunt, vt apud Ter. Thrasoni Eun. 3. 1. 15. *requiescere vbi volebat ... quasi ... nostin?* Pyrgop. di-

esse vult: *Quum haec* ancilla *loquuta* cum magna mea laude sit, adlubescit, *illam autem* heram eius, et quod ancilla dixit, et quod tu, *subigit me vt amem* — 16. 17. Palaestrio herum ab amore ancillae ita certe auocaturus est, vt, quae de fallendo milite excogitauerant, non inpediantur. Mentiens igitur, se vxorem eam ducturum, spem hero ostendit, puellae eius sine negotio et sumtu potiundae. Eo vno consilio Casinam Stalino daturus erat villico, vt vxorem eam caperet vsurariam — 20. Palaestrio quidem Milphidippam statim adnouerat, 3. 3. 25. visam, haec vero non satis certa fuisse videtur, an, quem videret, ipse esset consiliorum socius — 20. 21. et iterum 22. Palaestrio satis aperte, qui sit, indicat — 23. *immo* adhuc celas, mihi diffidis *etiamsi non celas* esse aliquid, quod celes — 24. *quo argumento* quale id est, quod me celare dicis — *infidos celas* me putas alienum a consilio tuo *sed sum tibi firma fide* ille ipse, quem socium requiris — 25. cauta mulier poscit signum *si harunc Baccharum es* si iisdem mecum sacris initiatus es, si vere socius es mihi datus — dat signum: *amat mulier quaedam quemdam* — 26. ne hoc quidem mulieri satis est *pol istuc quidem multae* faciunt — 27. vt vero Pal. *doni de digito* annuli mentionem iniecit, satis ei est *enim cognoui nunc* te socium esse meum, quocum aperte loqui liceat: hoc sibi *palam factum* dicit *ex procliuo* facili negotio, seu, ita vt nihil dubii supersit — 28. *sed hic* Pyrgopolinices *num quis adest?* Scena semper erat vicus, vbi plures homines iubebantur commeare, quorum nullae praeterea in fabula erant partes, quare incerta quaerit — *vel adest* hic in vico *vel non* tam prope, vt, quae loquimur, audiat — *cedo te mihi solae* (soli) *solum* loquaris mecum sine arbitris — 30. passus miles erat, paucula seruum cum puella loqui solum, quam sibi desponsatam fuerat mentitus. Longiorem tamen confabulationem eam fuisse indignatur: me adstare frustra *cum hac forma factisque* qui tam pulcer sum, et tantas res gessi? — 32. *has merces*. vid. Cas. 3. 6. 22. — 33. Pal. secum rediens ad Milph. *nullum saxum stolidius hoc* milite — 38. *contempla* contemplare — *de meis venator verbis* ad ea, quae ego dixero, tu, quae dicas faciasue, adcommoda — 42. *tis* tui — 46. 47. non nisi parasiti inrisoresue pulcrum vocabant militem. Romae autem Pulcer cognomentum erat stirpis alicuius gentis Claudiae — 52. *ecquis dignior fuit, homo qui esset?* Sunt homines non pauci, dignio-

tes, qui nati essent pecudes, tu vnus omnium dignissimus, qui nascerere homo. — Pal. ancillae insusurrat: *non hercle humanum est ergo, nam vulturio plus humani credo est!* Sensus: in hoc quidem milite si praecipua conspicitur humanitas, humanitatem ego omnino arbitror esse nullam; in ipso enim vulturio plus inesset, quam in hoc homine, humanitatis — 53. Pyrg. secum: *magnum me faciam* etc. sequuturus consilium serui — 54. Pal. ancillae *vide ignauum, vt sese inferat* — 55. Pal. militi — post *dudum* additurus erat *laudani* — 58. post *porro* perrectura erat: tibi annulum tradidit — 60. *sit, nec ne* salua — 64. *vrbicape.* vid. Bacch. 4. 9. 42. — 67. porens castratus est *maialis*, non castratus *verres* — 68. *seminium* vis fecundans, quae semini animalium inest — 72. *mille modiorum* pro mille modii; sed apud Ciceronem quoque Liviumque *mille* reperitur substantiue positum — 73. *montes totos*, *non* tantum *massas habet* — 74 et 75. Milph. et Pal. sibi inuicem susurrant, milite non animaduertente — *sublecto os* ludificor — 81. 82. vt 74. 75. inter se, milite non audiente — *huc* aliorsum *abs te auerti* me, ne in risus effunderer — 84. *contra auro.* vid. Epid. 3. 3. 30. — 85. *merus ἄκρατος*, cui admixtum nihil est, purus, verus, praestans — 92. *viua* ante quam risum subprimendo rumpar — 94. *numquid vis?* abitura dicit militi — qui *ne magis sim pulcer, quam sum* i. e. sum pulcer, sed mallem, mulieres minus forma mea incendi — 95. *mea me forma sollicitum habet* miseret me miserarum amore mei pereuntium! — 96. *vt cor ei saliat* gaudio exsiliat, vt animus meus expleatur gaudio — 98. *clam* — 100. legendum *Milph.* me morare, abeo. *Pal.* neque te moror, neque te tango, neque te .. addere aliquid se velle similat, militem forsan vult intelligere: neque te (sponsam meam) osculor; mox vero addit: taceo! — 101. *isti rei* quid faciendum sit de Philocomasio, hoc cum Palaestrione ante curabo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

5. *clementissime.* vid. 4. 1. 34 sq. — 8. *tempus maximum esse* obportunitatem non esse praetermittendam — 13. *fortis* Nonius et Servius ad Aen. 4. *formosa.* Sic Bacch. 2. 2. 38. Alii: valida, aetate integra, ad res venereas idonea — 14. *omnia vis obtinere* omnium, credo, mulierum cupidus es — 15. 16. matrem eius miles Athenis

nouerat 2. 1. 26. quare, ne miles conuenire eam poscat, seruus aegrotam esse dicit — 20. *qua mares, qua feminas* illos non minus, quam has. Libido tua prorsus est indomita — 35. *inpetrassere* inpetraturum esse.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

4. *prae te* tecum comparatus; tu partes tuas egisti ita, vt calliditate me nimium quantum a te superari fatear — 6. *deruncinauit* ludificata est. vid. Capt. 3. 4. 108. — 8. *operam adiutabilem* faciatis, quod partium cuiusque est — 12. *se vt abeat* pro *a se* vt v. 10. est — 17. *nihil hinc ferri potest huius* omnis fraus irrita. Summa rei erat, vt Philocomasio, a milite abductae, cum amatore suo et Palaestrione, Athenas redire liceret — 18. *domi esse* non aliunde petendum esse, sed nobis iam subpetere. v. 2. 2. 26. — *siluae satis* satis materiae, ad id efficiendum, cuius tu architectus es. Eorum putat artes, qui ad militem fallendum conspirabant — *excisum* adhibitum. *siluae* vocabulum respicit. Quidam pro *excisum* malunt *exasciatum* — 30. *nisi modo vnum hoc* addas velim — 35. *opulentitas* vox rarior i. q. opulentia — 36. *formam amoenitatis* alii legunt *formam amoenitatem*, alii explicant *formam amoenam* seu *formae amoenitatem*, alii, si amoenitas ipsa pingenda sit, formam eius in milite reperiri expressam — 42. *causia* pileus, latas oras ac margines habens, ad prohibendum solis aestum, a καίω. Suidas καυσία, εἶδος πίλου βαρβαρικοῦ — *ferrugineam* colore thalassico, fluctibus marinis simili, qui color vocatur etiam *venetus* — *culcitam* Meursius: iubet, vt oculi vitium similet; nam id genus hominum laneum panniculum oculis praetendunt — 44. *expapillato brachio*. Festus: exserto brachio, quod quum fit, papilla nudatur; Nonius: quasi ad papillam renudato; Pistoris mauult: *expalliato brachio* vt brachium sit extra pallium — 60. *celebre* nemo nostrum est, qui non imperium tuum studiose exsequi properet. Boxhorn. mauult *celere:* nos non in mora erimus, celeriter imperium tuum exsequimur — 62. *exit* miles. *inpetrauit* vt Philocomasium a se abiret, inhiat nouis nuptiis, frustra!

IN ACTVS IV. SCENAM V.

4. *vt materies* negotium *lenta fuit* multum morae habuit! quam tarde potui efficere, vt sibi pateretur persuaderi! — 10. *obpressit* peruicit, vt te ei darem dono — *tamenetsi* iungendum est, vt saepe pro *tametsi* legitur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

Priores verſus altera alteri inſuſurrat — 3. *malas peiores fieri* nos ipſas malitia ſuperare, omnes malitiae noſtrae vires intendere — 5. *ſequuta* i. q. *loquuta*. Meurſius: *ſeco* et *ſequor* antiqui pro *dicere* vſurpabant. Idem Palmer. et Gruter. firmarunt exemplis — 10. *regem* nonnulli hic graeco more κατ' ἐξοχὴν putant *regem Perſarum* dici. Sed eodem modo plerique certe reges ſubplicibus adeundi ſunt — 32. *Phaoni* quem Sappho perdite amaſſe fertur, ita vt, ſpreta ab eo, ex Leucate, Acarnaniae promontorio, praecipitem ſe in mare daret — 33. *eo intro* non dicit abiens, ſed ſe abituram ſimilans — 36. *ſi parem ſapientiam* animi magnitudinem *hic habet*, ac formam: ſi animo aeque magnus eſt, ac corpore pulcer — 38. *mutuum ſit* non minus ego amore eius depereo — 41. *naſum* pro naſus, vt Curc. 1. 2. 18. ſagax naſum habet Men. 1. 2. 57. ſpurcatur naſum odore inlutibili. Amph. 1. 1. 288. — 45. *tene me, obſecro!* Sic ap. Ter. Heaut. 2. 3. 23. Antiphila, conſpecto amatore, Bacchidi: *retine me, obſecro* — 46. *deſit*, deficio, linquor animo *per oculos* propter id, quod vidi. cf. v. 56. — 50. *nepos ſum Veneris* formoſus igitur venuſtusque et fortunatus — 64. *ne ſis in exſpectatione* ne diu exſpectandus ſis, vt Ciſt. 2. 3. 49. ne in quaeſtione mihi ſit: quaerendus ſit.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

Poſt verſum 6. Pleuſides plura dicturus erat, ad ea, quae propter amorem nequiter faciat, aliorum exemplis excuſanda: conſpecta autem Palaeſtrione cum milite, orationem ſuam videt eſſe demutandam — 6. Achilles, erepta ſibi ab Agamemnone Hippodamia, quae a patre Briſeis, a patria Lyrneſſis ſolet vocari, deſes ad naues, Graecorum non curabat ſtrages — 9. *nata eſt ex ipſa mora* ipſa ſolet morari, eamque exſpectantes, quam moleſto mora ſit, experimur — 10. 11. nulla mora moleſtior eſt, quam mulieris amatae exſpectatio diuturnior — 26. Oculum Pleuſides obligauerat laeuum, quaſi eodem, quo Philocomaſii mater 4. 3. 15., oculorum morbo laboraret. Explicant, obligaſſe eum oculos, ne adnoſceretur, ſed miles nec eum Athenis, abſentem, nec ſeruum eius Palaeſtrionem, antea viderat; forſan aegrotum eum ſeruus volebat videri, ne ille iunior pulcriorque, quam pro nauclero, militi ſuſpectus fieret, ſeu, ne miles forma eius caperetur 4. 3. 18 ſqq. Cauſam

vero oculi aegri dicit Pleusides esse nauigationem, sed ita dicit; vt elegans adpareat ambiguitas: *si abstinuissem a mare* sic effert, vt audiatur *amare*. Non paucis vero locis pro *mari* casu sexto legitur *mare*, v. c. apud Ovid. Libyco de mare; pleno de mare; Euxino de mare.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

10. *stulta viueret* esset *hodie*, in patriam atque ad suos rediens, et dona maximi pretii a me auferens — *si non mecum aetatem egisset* aliquamdiu consuesset; quod vero A ME distrahitur, id quidem dolere mulieri, mirum non est — 11 sqq. Philocomasium militis a verbis venatur — 12. *quamuis* quamcumque feminam, vel insulsissimam — *vt fluat facetiis* vt fiat facetissima — 14. *nequeo* nimis flere; tanta est, quam iacturam facio, vt ne summus quidem luctus meus possit esse nimius — 21. *proficisco* proficiscor — 23. *malo, ne interueneris, quaeso, dum resipiscit* militem vult intelligere: ne, conspecto te, iterum linquatur animo; intercedit autem, ne miles fraudem sentiat, et verbis *dum resipiscit* mulierem monet, vt resipiscat, nec dolore ita simulato verum prodat gaudium — 14. *capita* etc. iam suspecta res militi incipit fieri: *labra labellis ferruminant* inpressa haerent — 27. *si magis vis, ambos mittam* verba Palaestrionis: abire iubebo nauclerum cum Philocomasio — post *nolo* colon deleatur. *nolo retineat* nolo modo eum tam amatorie feminam retinere — iuuenem isto audito abscessisse statim a Philocomasio, eamque, milite praesente, cautiorem esse factam, patet; seruus vero, vt aliam militi cogitationem iniiciat, de se incipit: *fleo miser!* — 31. *bene quaeso inter vos dicatis et mihi* sitis felices, meique memores; quasi dolore deinde linguam praepediente, paulisper tacet, mox vero, tamquam se fortunasque suas eiulans, addit *absenti tamen!!*: non porro tam felici, qui tali hero seruiat! 37. Philocomasium se ex deliquio restitutam similat: *lux salue* lucem diei, amissam in deliquio, denuo visam salutat — 39. *ferte secundum nos* post nos, sequentes nos — 44 sqq. non sine causa seruus moratur militem; solum non vult relinquere, donec vicini ex aedibus puerum vidisset exeuntem, qui intro eum duceret; fabulam cupit peractam, ante quam moneri ab aliquo Act. 5. v. 36 sqq. posset — 44. *fideliores habuisti tibi quam me* non: habuisti seruos, qui fideliores essent, sed: alios seruos fideliores *habuisti* esse putasti, qui-

bus igitur magis, quam mihi, faueres atque confideres — 45. *rerum omnium* beneficentiam tuam lenitatemque omnibus in rebus me cognosse profiteor — 49. *stratiotici* militares — 50. *fac sis frugi* seruum frugi te praebe, si hera vti cupis benigna. Fuisse, cur miles hoc moneret, e versu 64 adparet. — In iis, quae seruus respondet, Meursius sibi iocum repperisse videtur, quasi herum se de *Venere frugi*, cui templum Romae fuerit, quod Festus *frugiual* vocat, admonuisse, seruus intellexisse similet. Vix autem credo, seruum aliud quid voluisse dicere, quam, se inuitissimum a milite discedere, ita vt difficile sibi sit, de fauore nouae herae conciliando sibi, cogitare — 53. *ne me deseras* des mihi aliquid paululum prae manu, vnde vtar. (Ter. Adelph.) — *non est meum* explicant: bene meritos deserere. forsan vero: hoc non est meum, sed eius officinm, qui manu te miserit — 57. *scies* cogitando, qualis adhuc fuerim tibi *immo* etc. praecipue, qualem hodie me cognoveris. Quidam malunt *scis?* (quod versu praecedente dixerat *scio*) cognouisti iam? immo etc. — 58. *vix reprimor, quin te manere iubeam* id quidem seruus omnium minime voluerat, quare dissuadet, sed ita, vt magis militis famam, quam ipsius commoda respicere videatur.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1 ad 3. puer iis, qui intus sunt, clamat de via — 1. *ne moneatis me* de milite propere adducendo — 6. Menaechmus 1. 2. 28. parasitum vocat *commoditatem* suam et obportunitatem, quod explicat: *commoditatis omnes articulos scio* i. e. omnia tempestiue facio. Sic puer militem vocat *cumulatum commoditate* cui et haec virtus sit, vt nihil non adtemperate faciat, v. c. vt nunc veniat, muliere exoptatissimus, atque a se quam primum adducendus — 9. pro *deperit* Aldinae et priores edd. *petit*, quaedam et *perit* — 12. *in statu stat senex* paratus est, ad militem obprimendum. Adludit ad modum, quo gladiatores se componebant et conligebant in arma, insigni cura sui defendendi, alteriusque petendi, quam posituram vocabant *statum* — 15. *qua viri, qua mulieres*. vid. 4. 3. 20. qua mares, qua feminas.

IN ACTVM V.

4. *acutus culter* ad euirandum militem — 5. *gestit* paratus est culter. Sic Amph. 1. 1. 167. Mercurio *gestiunt*

pugni — *abdomen adimere* iocoſe: membrum genitale exſecare — 6. vt penis languide dependeat, ſicut e collo puerorum crepundia — 7. *numero* nimium cito *hoc dicis* vid. Caſ. 3. 5. 21. — 14. *dispennnite* Nonius tractum ait a pennis et volatu auium. *dispennere* eſt: distendere brachia, h. l. crura, ad exemplum volantis auis — 16. *nondum nihili factus* nondum virilitatem, ſeu, vt apud Phaedrum eſt, *corpus amiſiſti.* — Quidam interpungunt: *nondum nihili factus?* quae interrogatio tarditatem ſeruorum in euirando increparet. Sed hominem, quem ſummopere videbat angi, ſatisque putabat ludificatui habitum, ſpe potius aliqua putabat erigendum — 20. *Venereum nepotulum.* 4. 6. 50. audiente Acroteleutio *Veneris nepotem* ſe dixerat. — 21. *per Dianam* explicant: quae periuria grauiſſime exiſtimabatur vindicare. Editio autem vetus habet *per Venerem*, alii *per Dionam* 4. 9. 7. quid vero mirum eſt, militem *Epheſi*, in negotio cum ciue Epheſio, iuraſſe *per Dianam*, Epheſiis ſanctiſſimam? — 22. *aeque* merito — 23. *inteſtatus* teſticulis priuatus. vid. Curc. 1. 1. 30. inteſtabilis — 27. *mina auri.* vid. Truc. 5. 8. — 29. *aliter hinc a nobis* te abiturum *ne ſis fruſtra* ne temere ſperes. Sic Perſ. 1. 3. 60. Men. 4. 3. 18. Rud. 4. 5. 30. — 44. *has res ſtudeant.* Apud Ciceronem quoque *ſtudere* cum adcuſatiuo aliquoties reperitur — τὸ *Plaudite* tribuit poeta militi, modo verberato, quod ille quum non ſine indignatione poſſet efferre, omnium riſum commouiſſe putandus eſt.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MERCATOREM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

PROLOGVS.

Reprehendendum Muretus putauit, eumdem iuuenem, cuius primae hac in fabula partes ſunt, graecum latinumque et fabulae et poetae nomen indicantem, ipſum, fabulam eam eſſe, fateri — 4. *die* pro *diei* ſaepius — 4. 5. *nocti* etc.

miserias suas narrare tragicorum potius, quam comicorum est — *quos* coelestes, noctis etc. deos — 7. *non tanti fuere*, vt, *quid velint*, aut *quid non velint* magnopere curent; vt eos seu votorum compotes reddere, seu malis liberare, laborent — 8. in *vobis* prior syllaba acuenda est — *potius* quam diis — 11. *hinc*, quidam *hic* — 14. *si opera est auribus*, si commodum est, si ad audiendum vacatis. — 16. 17. Quam Pistoris extricauit, a pluribus Gronovioque receptam lectionem, et ego putaui tenendam. Explicandus forsan hic locus ita est: si quid rogaveris, prius quam facere coneris, more maiorum prius indicium exspectandum est, quo id conari iubeare. Rogaverat quidem Charinus v. 14. 15. narrationi suae audientiam, sed, *prius* quam adciperet indicium, *quod erat percontatus*, ipse *illico indicium sumit*, narrat, quasi narrare iussus, in eoque *parum more maiorum institit*. Cf. v. 37. vbi *multiloquio* se peccare fatetur — ad vers. 18 sqq. cf. Ter. Eun. 1. 1. 14 sqq. *in amore haec omnia insunt vitia* etc. — 20. *quemque*, quemcumque, qui sumtum praebet — 21. pater si sumtu sit exhaustus, omnis familia magno mulctatur infortunio — *solidus* est: magnus, sed, vt hic cum *magnus* iunctum est, sic Curc. 3. 35. cum *grandis*: *solidam et grandem gratiam* — 23. *prae* magis *quam res* census *patitur* — 25. *insomnia* plerisque videtur ἀϋπνία, si somnum capere nequeas, vt haec vox, sicut reliquae h. l. omnes, in numero sumatur singulari; Passeratius autem intelligit ἐνύπνια visa nocturna — 32. *quae nihil adtingunt* adtinent *ad rem* — 37. *multiloquium* quod excusat, est, quo spectatorum aures de amore suo obtundere minatur — 38. hoc vero excusatum cupit *eodem die, quo Venus ei amorem legauerit* intelligo: quo partes amatoris sustinendae sibi sint — 40. *principio atque* vt primum — *animus exiit* ego exii — 43. *res exsulatum ad illam abibat* vid. Curc. 4. 4. 3. — *clam patris* cum omnibus casibus obliquis *clam* reperitur positum, sed cum genitiuo rarius — 44. *inportunus* Isidorus explicat: inquietus, quod non habet portum, vbi quiescat — post versum 47 versui 53 locum deberi aptiorem nonnulli iudicarunt — 52. *omnes tenerent* abstinerent *mutuitanti* mutuari cupienti, mutuum quaerenti — 55. *inlexe* inlexisse — 56. *rationem* vitae meae *pessimam esse* — *quae ipsus* (ipse) *optima* ratione inuenisset — 58. pro *deteri* Gronovio placebat *didier* — 59. pater pergit filium obiurgare: *se*

pascere alere *tot iam annos* me, quem *conuicium* vocat, i. e. cuius flagitiis infamis fiat — 60. omnem si pudorem abiecerim, mori me mauult — 61 sqq. cf. Ter. Heaut. 1. 1. 58. *ego istuc aetatis* etc. — 65. rusticum opus *inmundum* obponitur *elegantiae vrbanae.* Sic Ter. Adelph. 1. 1. 17. ego hanc *clementem vitam vrbanam* atque otium sequutus sum, v. 20. ille *ruri* semper vitam agere *parce ac duriter* — 66. 67. *Panathenaea parua* celebrabantur quotannis, *Panathenaica* autem *magna* quinto quouis anno, ab Erichthonio rege instituta, quibus non certamina solum inibantur, sed peplum in primis Minervae consecrabatur, cui intexta erat Titanomachia et Palladis de Encelado victoria. cf. Virg. Aen. 1. 479 sqq. et Ciris v. 21 ad 35. — 69. pro *multo primum* Muretus reperit *multo plurimum* — 73. *recesset* recessisset — 75. *metreta*, cadus, qui centum libris aestimatur — 76. *vectâtum* significatione actiua, quasi a deponenti *vector*, pro *vectauisse.* Gulielmus coniiciebat versum legendum esse: *parasse, atque ea se in Persis vectatum* (esse) *vndique.* Alii pro *se* coniiciunt *isse*, vt *vectatum* putetur esse supinum — 86. *cercurus* Nonio: nauis asiana praegrandis. Putatur nauis a Corcyra seu Cercyra traxisse nomen. Quidam a Cypriis dicunt hoc nauium genus inuentum — 94. *facto* facio — 104. *munis* Festus explicat: officiosus. Obponitur *munis* τῷ *inmunis. me munem fore* soluturum pro ea esse, quantum posceret.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 sqq. seruus se ipse ad currendum hortatur, quam ocissime possit — *ex* παρέλκει *summis opibus* summopere — 2. *herus minor* herilis filius — 3. *abige abs te lassitudinem* nulla lassitudo inpedire officium et fidem debet. Cic. ad Div. 12. 25. sub finem — *caue pigritiae praevortaris* ne pigritiam potius sequare. Sic Pers. . . . 10. *praeuorti litibus* lites potius sequi. Alii legunt *praeuorteris* quod putatur esse perfectum a *praeuorto* pro *praevortor.* Dousa: caue a pigritia praeuorsus fueris — 4. *enicato* peruincas *suspiritus* Dousa: anheli pectoris reciprocationes, asthmaticis molestas — 5. *plenissime* toto corporis inpetu *abspellito* abs te pellito. Palmer. mauult *cispellito* vt Amph. 3. 2. 17. est *cispellam virum* quod ibi est: repellam ab aedibus, hoc vero loco: quemcumque repellam, qui mihi obstiterit obuiam — 6. *detrude, de-*

turba in viam vid. not. ad Curc. 2. 3. 8. capite fiftat in via de femita — 8. *fimitu* fimul — 13. *hunc curforem* me currentem — 14. *feditionem facit lien* lien currenti moleftias creat. vid. Caf. 2. 6. 62. — 15. *nimis nihili tibicen fim* tibicini enim largo longoque fpiritu opus eft, qui mihi eft anguftior — 16. *laciniam* veftis partem: poteft et intelligi fudarium. Verfum 16 Acanthio non audiuit, nec adhuc herum vidit — 20. *foribus facere affulas* ita arietare in fores, vt disfiliant in minutas affulas. vid. Capt. 4. 2. 52. — 23. *ignauior* quam domi noftrae, vbi nemo pulfanti aperit — 25. *principium* quod primum dixifti *inimicis dato* formula folennis, infelicia deprecandi. Sic Ter. Heaut. 5. 3. 23. *iftuc noftris inimicis fit!* cf. Afin. 5. 1. 13. — 26. *placide* cui Mil. 2. 2. 65. obponitur *propere*. h. l. eft: morae alicuius patiens fis — 27. *ramex* vitium fcroti et tunicarum, quae inguina adtingunt, hernia. Quod vero fputum fanguinis non fequi folet fcrotum ruptum, *ramices* intelligendi putantur *varices*, venae pulmonis — 28. Charinus ludens: *refinam ex melle Aegypt. vorato*, quam medici negant remedium effe ramicum, chirurgica opera curandorum — 29. heri iocum aegre feruus ferens exfecratur *tu cal. picem bibito* — *aegritudo* tua, amoris — 34. *quod* quisquam *vti* poffit. Sic et *vti* cum adcufatiuo reperitur Cic. ad Attic. 13. 23. ne Silius quidem *quidquam vtitur*. Ter. Adelph. *mea* (meas opes) *vtantur* — 37. *malum quo adcedit* quidam *quoi* i. e. cui — 39. *te mihi ob effe fequentem* tmefis pro: obfequentem effe — 42. *palpo percutis* blandis dictis fallis. vid. Amph. 1. 3. 9. — 51. *thefaurum mali* infra 3. 4. 32. montes mali ardentes. vid. Epid. 1. 1. 78. — 55. *prius quam vapulem* fi nempe audiueris, commififfe me, vt amica tua a patre confpiceretur tuo. Alii malunt *vapules*. Quod Charinus v. 54. voluerat *disfolui*, non diutius *pendere*, metaphoram putant a feruis ductam, qui in quaeftione pendebant vincti, donec, re fatis *exquifita*, vapularent. *Prius quam vapules* effet h. l. ante quam malum, quod tibi dicturus fum, plane cognofcas — 57. *palpatur* ironice — 60. *equidem credidi* me dignum effe, cui fupplices. Alii: me indignum tibi videri — 71. *oculis* et *hiantibus* vtrumque iocofe — 72. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 80. pro *ftuduimus* Scaliger legi vult *tumicibus* velis carbafinis, quae Graecis *θώμιγγες*. Gloff. *tumex σμῶδιξ, αἱματώδης τύπος*, quod latinum effet a *tumendo* — 82. *in*

naui super in superiori nauis parte — 90. 91. *mirum, quin me subigitaret: qui poteras quaerere illam ne?* me quidem subigitasse eum, in mentem tibi non potuit venire! *Subigitare* enim aut *subagitare* est: per lasciuiam nequiter adtrectare — 103. *quicque* quidque — 111. *electaret* expiscaretur, quae rescifcere eum non vis.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. iisdem verbis leguntur Rud. 3. 1. v. 1 et 2. — 1. *ludum alicui facere* molestum ei esse Truc. 4. 2. 46. ludum alicui facere *clamore in via.* Most. 2. 1. 80. explicatur v. 84. *sarcinam inponam ei* cura et molestia eum adficiam. Rud. 3. 1. 1. v. 3. ne dormientes quidem (dii) sinunt quiescere — 2. pro *somnia in somnis* Passeratius vult *omina in somnis* — 4. *egi satis* pro *sategi* rerum mearum, i. q. sequens: fui *exercitus* obcupatus — 7. *ambo* pro *ambae.* Sic et Cist. 2. 1. 49. *ambo* matrem filiamque — 10. *ea Simia* de mare, quippe cui v. 15. vxor est. *Simiam* autem et v. 24. *haedum loqui*, in somnio quidem mirum non est — 13. se *flagitium* indignam iniuriam *et damnum fecisse* passum esse — 15. *ambadedisse* ex *am* circum, ab omni parte *adedisse* adrosisse. Acidalius sibi iocum nescio quem videtur animaduertisse, quod sonus vocis *ambo* in eo verbo sit, cui obponatur *vna* — 21. *bene velle illi visus sum* in somnio quidem cupiebam gratum Simiae facere — 32. pro *postquam illic*, in portu, Camerarius legit *hic* in vrbe. Scioppius se excogitare posse negat, quid ad portum negotii habuerit, nisi vt de reditu filii cognosceret: eam vero ob causam τὸ *illic* non repudiarem, quod multi multis in locis negotia habere possunt, quae alii excogitare nequeant; sed *atque ego*, statim conspicor nauem, magis defendit τὸ *hic* in vrbe. Dicit: ad portum se abiisse, postquam hic, in vrbe, quod voluerit, transegerit, aduenientem vero deinde in portum confestim vidisse nauem, qua filium audiebat heri aduectum esse — 34. *nescio qui*, qua ratione, cur hoc in mentem mihi venerit, quum, filium iam in vrbe me quaerere, possem cogitare.

IN ACTVS II. SCENAM II.

7. *Pistus* est nomen villici, quod qui non animaduerterunt, pro *Pisto* posuere *praesto* — 10. *lites iudicandas* interesse me oportere tribus diuersis causis disceptandis — 13. non ad posterius *quid sit?* sed ad prius *quid*

agis? respondet Demipho: (ago) *quod miserrimus* (agit), miserrimus sum — 19. *Acheruntieus* cf. Mil. 3. 1. 33 sqq. — 20. pro *vetus* Lambinus coniicit *vietus* — 24. *quum extemplo* simulac. vid. Most. 1. 2. 18. — 25. *repuerascere.* Prouerbium: bis pueri senes! Theopompus Comicus δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ — 26. *bis tanto valeo, quam valui prius* bis plus sentio ac sapio, quam olim. Respondet versui 24 — 33. *ternas* literas *a m o!* — 37 ad 41. ineptissime senex dicit, se omnem alium, praeter noui amoris sui, sensum amisisse; amando prius periturum, quam ab amore hoc iri abstractum — 49. *hoc non* i. e. *ad hoc n.* Alii: *ne sis me obiurga hoc, non* etc. vt *hoc* sit *propter hoc* — 51. *ne dii siuerint* μὴ γένοιτο, absit — 61. *aduexe* aduexisse.

IN ACTVS II. SCENAM III.

4. *proprium.* Aduersa queritur esse sibi *sempiterna*, nunc, quod cupit, non euenire *proprium* i. e. sempiternum, perpetuum. Sic Most. 1. 3. 68. amatorem *proprium.* Trin. 5. 2. 6. — 11. *animi decem* multae variae cogitationes, consilia — 13. *tantus meo est error animo* ita incertus sum, ex alia in aliam distrahor sententiam — pro *error* quidam *terror* — 14. 15. *dum, dum* pro: mox, mox, *dum* perplacet, *dum* non placet — 18. *quemadmodum* qualem *existimet me*, ad pristinam luxuriam indicabit me reuolutum — 20. *domo* doctus, pro: in domo paterna iam olim. Sic Amph. 2. 2. 7. experior *domo* pro *in domo mea* — 26. *musca* est meus pater, i. e. ad inuestigandum curiosus est — 28. quin *ibi* illico adsit. Meursius quin *tibi* etc. eleganter quidem — 29. pro spes *certa* Scriverius coniicit *creta* — 31. *attate* interiectio est in re subita et trepida — 33. *recte pater!* Sic apud Ter. Hec. 3. 4. 4. matri roganti: quid es tam tristis? Pamphilus respondet: *recte mater!* ad quem locum Donatus: sic loquimur, quum sine iniuria interrogantis aliquid reticemus. Hic ergo Charinus: *recte pater!* i. e. nihil magnopere est, quo commouear — 34. *quod commutatus est color* quod palles v. 39. viso patre expalluisse iuuenis videtur — 35. minus sum hilaris, licet non possim dicere, qua de causa — 36. *postea* praeterea — 37. 38. *magis* vulgo, cum *opinor* iunctum, tribuitur Charino. Cum Guilielmo autem, quem et Pareus sequutus est, distinxi DE. *nunc oculi terram mirantur tui magis*, (terrae, quo diu caruisti, adspectus

omnem mentem tuam obcupat) *Char. opinor* — 40. *mandatis rebus praeuerti volo* quae mandata mihi ab aliis sunt, persequenda sine vlla mora puto. Capt. 2. 3. 99. *ei rei primum praeuerti volo* — a versu 44 ad 50 vterque loquitur secum. Vterque intelligit, alteri amorem suum nondum suboluisse — 52. *sciscitare* vsitatius *sciscitari* — 55. *nausea* vulgaris morbus insuetorum nauigandi — 57. *non mala* valde pulcra — 64. circumlocutio coquae. *quae habeat coctum cibum* quae cibum coquat — 73. *obcentent ostium* vid. not. ad Curc. 1. 2. 57. — 74. *inpleantur* cum genitiuo *elogiorum*. Sic Aul. 3. 6. 15. omnes angulos *furum inpleuisti*. Men. 5. 5. 3. me *compleuit flagitii* et *formidinis* etc. — *inpleantur meae fores elogiorum carbonibus* quae elogia carbonibus scripta sint, seu: ab amatoribus ancillae, qui ostium obcentauerint, non receptis, inscribatur foribus carmen aliquod — 79. matri ancillam emam *non malam* nobis vtilem *forma mala* sed eam non formosam — 84. *redhibere* redhibiturum, renumerata pecunia recepturum — 87. pro *efferri* recte opinor Pistoris *adferri* — 90. pro *illam* Boxhorn. mauult *ancillam* — 95. post *at ego* plus licitaturum interpellat filius *quin ego* te non sinam licitando vincere — 97. *quo vertisti* auerterat se Demipho, quasi nutum eius obseruaturus, cuius nomine se licitari mentiebatur — 99. *infelicent* vid. Cas. 2. 3. 30. — 101. *commodis* iusti ponderis. Asin. 3. 3. 135. viginti argenti *commodas minas*. Rud. 5. 2. 31. *talentum* argenti *commodum* — 102. *nequidquam poscit* plus licitando mecum contendit — 103. *quinquaginta poscit* minis sibi emi — *non!* stomachose pronuntiatum est: *non* me vincet licitando! *centum datur* si vel centum minis velit emi! — 104. 105. 106. non vult filium porro aduersari sibi patri, et suo simul ipsius commodo — 107. *efflictim perit eius amore* Cas. Prol. 49. *efflictim* vehementer *amat puellam* — 112 sqq. effugere vult filius eo, quod *eam mancupio non adceperit* quod ipsi non propria data sit soli, sed quod v. 114 et 118. *illa communis sibi sit cum alio quopiam*, qui 115 et 120 *venire ne eam velit an non velit* incertum sit, et 118. *qui nunc non adsit*, cui tamen, 117. *rem suam in manu esse* vt vendere eam aut non vendere possit, aequum sit. Hoc vero pater refutat: tu tamen v. 91 sqq. iuueni alicui emere eam voluisti, et licitando mecum contendisti, eoque prodidisti, venalem eam esse, eumque alium, qui communis tecum dominus sit, vendi

eam velle — 125. pater ludit filium, qui, vt effugeret, v. 42 et 51 rebus sibi mandatis praeuertendum esse dixerat — 127. *bitas* eas.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. Pentheum, Thebarum regem, ob spreta Bacchi sacra a Bacchis, in iisque ab ipsa matre et materteris, discerptum fabulantur esse — *nugas maxumas fuisse credo* non negat, id olim esse factum, sed *praeut quo pacto ego diuersus distrahor* Penthei mala comparata cum meis nugae sunt. crudeliori se tristiorique, quam Pentheum, ratione discerpi queritur — 5. *id* exclusum ab Aldo, Camerarius restituit. Elegantius, opinor, exclusum fuit, at verius tamen ob codicum consensum restitutum — 8. *non tu scis* etc. non interrogantis, sed lamentantis verba sunt; nescis, quam ego miser sim! — 11. *tuis ingratiis?* te inuito hoc me scire dicis? Interrogare Eutychum puto, quod v. 13. dicit: *tute heri ipsus mihi narrasti:* qui videor tibi *nimium* scire, quod ex te audiui ipso? — 13. *satin vt* oblitus fui: oblitus *sane* fui — 17. *patri sublinere me os tuo* me patrem tuum decipere. vid. Capt. 3. 4. 123. — 18. *qui potius velim te ire, quam voles* non ire, sed volare te cupio — 19. *auro expendas*, vt Bacch. 4. 4. 1. auro contra ponderes. Rud. 4. 4. 43. expendere idem est, quod exaequare: aurum auro expendetur, argentum argento exaequabitur — 22. alterum *tanti* πλεονάζει — 25. *aliquid fiet* in casu aliquo spem putat ponendam, qui saepe in rebus humanis plus valet, quam ratio. Ter. Andr. 2. 3. 24. *interea aliquid adciderit boni* — 26. *iam istuc: aliquid fiet! metuo*. Sic Ter. Andr. 2. 1. 15. quum Charinus dixisset: *interea fiet aliquid, spero!* Byrrhia respondet: *id aliquid nihil est* i. e. fallacissima solet esse spes, in casu posita — 26. *muto imperas* ex iis, quae Eutychus v. 27. dicit: *aliud cures* et v. 29. *ego fecero* et quae Act. 3. sc. 4. narrat, voluisse eum certe gratum amico facere adparet. Quare τὸ *muto imperas* est: licet taceam, imperium tamen tuum exsequar — 27. *aliud cures* satis mandatum est, nec a me negligetur — *non potest* fieri, vt hanc ego rem curare desinam — 29. *melius* tibi consulueris, si *sanus sis*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

9. Aldina: *laboriosi;* Camerarius restituit *laboriose* — 13. *malis bene esse solitum est* malae mulieres bene rem

ſuam gerere ſolitae ſunt. Taubmanno et Palmerio Plautus riſum captare videtur ambiguitate *malis eſſe* pro *maxillis edere.* Vix credo, mulierem modo flentem voluiſſe iocari; videtur potius dicere, vſu ſe Rhodi eſſe edoctum, malis mulieribus melius eſſe ſolere, quam bonis, quod, ſi Athenis quoque ita fieret, bonae ſibi fore pereundum — 20. *ſubtemen* pars interior panni, quae ſubit ſtamini — 26. pro vulg. *ovem tibi ancillam* cum plerisque codd. poſui *eccillam*, quam, licet vetulam, laudat tamen *generis eſſe graeci*, quae, Plinio 8. c. 48. et Colum. 7. c. 4. teſtibus, ob lanarum praeſtantiam domi fere alebantur, non foris. Recte vero iudicat Gruterus, adludere Lyſimachum ad Demiphonem, ſexagenarium, Graecum, et cui erat, quod detonderetur. Senes amantes Bacch. 5. 2. 3 ſqq. oues vocantur haud ſordidae — 30. *ne tu fruſtra ſis*, ne tua te fallat opinio. vid. Mil. 5. verſ. 29. — 31 ſqq. Lyſimachus *herum* intelligit *maiorem*, puella *minorem* — 40. *limare* Nonius: coniungere; Vetus Lexicon: ſociare, συνουσιάζειν — 44. *nam illi* ſeni *dentes exciderunt*, ſed edentulo manſuro. *Puerum* vocat, quod et ſeptennibus dentes excidere ſolent, ſed iis reſarciendi — 46. *praehiberem* praeberem. Perſ. 4. 3. 11. hoſpitium iſti praehiberi volo.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *vt* amore iuuenculae *me* opes, famam, vitamque ipſam *corrumperem.* Apud Ter. Eun. 1. 1. 28. iuuenis quidem dicit: prudens, ſciens, viuus videnſque pereo; hic vero ſenex acheruntícus! — 3. *antiqua recolam* quod iuuenis ſolebam, libidini indulgebo — 4. *decurſo in ſpatio.* Sic Ter. Adelph. dram. ſecund. Prol. v. 6. *prope decurſo ſpatio* — *demum igitur* vide Caſ. 2. 2. 40. — 10. *dum poteſtur* coniectura Camerarii et Lambini. Codd. habent *dum potes* ſeu *dum poteſt*, praeterea inrepſit: *ſi vales* id.

IN ACTVS III. SCENAM III.

6. *veruex.* Sic Caſ. 3. 2. 5. verueces adpellantur ſenes ad Venerem inepti — 7. *prius atque* quam *ades* adis ſeu adeas — 12. *quodne ames* num peruerſe facies, ſi oſculeris, *quod ames?* — 13. *ieiunitatis plenus* qui ieiunus es, nihil adhuc guſtaſti, vnde *anima foetida*, quod Graeci vocant νηστείας ὄζειν, quaſi *ieiunium olere.* Pro *ieiunitatis plenus* alii *iam plenus aetatis.* de ſenectute vero verſu

bus igitur magis, quam mihi, faueres atque confideres — 45. *rerum omnium* beneficentiam tuam lenitatemque omnibus in rebus me cognosse profiteor — 49. *stratiotici* militares — 50. *fac sis frugi* seruum frugi te praebe, si hera vti cupis benigna. Fuisse, cur miles hoc moneret, e versu 64 adparet. — In iis, quae seruus respondet, Meursius sibi iocum repetisse videtur, quasi herum se de *Venere frugi*, qui templum Romae fuerit, quod Festus *frugiual* vocat, admonuisse, seruus intellexisse similet. Vix autem credo, seruum aliud quid voluisse dicere, quam, se inuitissimum a milite discedere, ita vt difficile sibi sit, de fauore nouae herae conciliando sibi, cogitare — 53. *ne me deseras* des mihi aliquid paululum prae manu, vnde vtar. (Ter. Adelph.) — *non est meum* explicant: bene meritos desere. forsan vero: hoc non est meum, sed eius officinm, qui manu te miserit — 57. *scies* cogitando, qualis adhuc fuerim tibi *immo* etc. praecipue, qualem hodie me cognoveris. Quidam malunt *scis?* (quod versu praecedente dixerat *scio*) cognouisti iam? immo etc. — 58. *vix reprimor, quin te manere iubeam* id quidem seruus omnium minime voluerat, quare dissuadet, sed ita, vt magis militis famam, quam ipsius commoda respicere videatur.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1 ad 3. puer iis, qui intus sunt, clamat de via — 1. *ne moneatis me* de milite propere adducendo — 6. Menaechmus 1. 2. 28. parasitum vocat *commoditatem* suam et obportunitatem, quod explicat: *commoditatis omnes articulos scio* i. e. omnia tempestiue facio. Sic puer militem vocat *cumulatum commoditate* cui et haec virtus sit, vt nihil non adtemperate faciat, v. c. vt nunc veniat, muliere exoptatissimus, atque a se quam primum adducendus — 9. pro *deperit* Aldinae et priores edd. *petit*, quaedam et *perit* — 12. *in statu stat senex* paratus est, ad militem obprimendum. Adludit ad modum, quo gladiatores se componebant et conligebant in arma, insigni cura sui defendendi, alteriusque petendi, quam posituram vocabant *statum* — 15. *qua viri, qua mulieres*. vid. 4. 3. 20. qua mares, qua feminas.

IN ACTVM V.

4. *acutus culter* ad euirandum militem — 5. *gestit* paratus est culter. Sic Amph. 1. 1. 167. Mercurio *gestiunt*

pugni — *abdomen adimere* iocoſe: membrum genitaſe exſecare — 6. vt penis languide dependeat, ſicut e collo puerorum crepundia — 7. *numero* nimium cito *hoc dicis* vid. Caſ. 3. 5. 21. — 14. *dispennnite* Nonius tractum ait a pennis et volatu auium. *dispennere* eſt: distendere brachia, h. l. crura, ad exemplum volantis auis — 16. *nondum nihili factus* nondum virilitatem, ſeu, vt apud Phaedrum eſt, *corpus amiſiſti.* — Quidam interpungunt: *nondum nihili factus?* quae interrogatio tarditatem ſeruorum in euirando increparet. Sed hominem, quem ſummopere videbat angi, ſatisque putabat ludificatui habitum, ſpe potius aliqua putabat erigendum — 20. *Venereum nepotulum.* 4. 6. 50. audiente Acroteleutio *Veneris nepotem* ſe dixerat. — 21. *per Dianam* explicant: quae periuria grauiſſime exiſtimabatur vindicare. Editio autem vetus habet *per Venerem*, alii *per Dionam* 4. 9. 7. quid vero mirum eſt, militem *Epheſi*, in negotio cum ciue Epheſio, iuraſſe *per Dianam*, Epheſiis ſanctiſſimam? — 22. *aeque* merito — 23. *inteſtatus* teſticulis priuatus. vid. Curc. 1. 1. 30. inteſtabilis — 27. *mina auri.* vid. Truc. 5. 8. — 29. *aliter hinc a nobis* te abiturum *ne ſis fruſtra* ne temere ſperes. Sic Perſ. 1. 3. 60. Men. 4. 3. 18. Rud. 4. 5. 30. — 44. *has res ſtudeant.* Apud Ciceronem quoque *ſtudere* cum adcuſatiuo aliquoties reperitur — *το Plaudite* tribuit poeta militi, modo verberato, quod ille quum non ſine indignatione poſſet efferre, omnium riſum commouiſſe putandus eſt.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MERCATOREM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

PROLOGVS.

Reprehendendum Muretus putauit, eumdem iuuenem, cuius primae hac in fabula partes ſunt, graecum latinumque et fabulae et poetae nomen indicantem, ipſum, fabulam eam eſſe, fateri — 4. *die* pro *diei* ſaepius — 4. 5. *nocti* etc.

miſerias ſuas narrare tragicorum potius, quam comicorum eſt — *quos* coeleſtes, noctis etc. deos — 7. *non tanti facere, vt, quid velint,* aut *quid non velint* magnopere curent; vt eos ſeu votorum compotes reddere, ſeu malis liberare, laborent — 8. in *vobis* prior ſyllaba acuenda eſt — *potius* quam diis — 11. *hinc*, quidam *hic* — 14. *ſi opera eſt auribus*, ſi commodum eſt, ſi ad audiendum vocatis. — 16. 17. Quam Piſtoris extricauit, a pluribus Gronovioque receptam lectionem, et ego putaui tenendam. Explicandus forſan hic locus ita eſt: ſi quid rogaveris, prius quam facere coneris, more maiorum prius indicium exſpectandum eſt, quo id conari iubeare. Rogaverat quidem Charinus v. 14. 15. narrationi ſuae audientiam, ſed, *prius* quam adciperet indicium, *quod erat percontatus*, ipſe *illico indicium ſumit*, narrat, quaſi narrare iuſſus, in eoque *parum more maiorum inſtitit*. Cf. v. 37. vbi *multiloquio* ſe peccare fatetur — ad verſ. 18 ſqq. cf. Ter. Eun. 1. 1. 14 ſqq. *in amore haec omnia inſunt vitia* etc. — 20. *quemque*, quemcumque, qui ſumtum praebet — 21. pater ſi ſumtu ſit exhauſtus, omnis familia magno mulctatur infortunio — *ſolidus* eſt: magnus, ſed, vt hic cum *magnus* iunctum eſt, ſic Curc. 3. 35. cum *grandis*: *ſolidam et grandem gratiam* — 23. *prae* magis *quam res cenſus patitur* — 25. *inſomnia* plerisque videtur ἀϋπνία, ſi ſomnum capere nequeas, vt haec vox, ſicut reliquae h. l. omnes, in numero ſumatur ſingulari; Paſſeratius autem intelligit ἐνύπνια viſa nocturna — 32. *quae nihil adtingunt* adtinent *ad rem* — 37. *multiloquium* quod excuſat, eſt, quo ſpectatorum aures de amore ſuo obtundere minatur — 38. hoc vero excuſatum cupit *eodem die, quo Venus ei amorem legauerit* intelligo: quo partes amatoris ſuſtinendae ſibi ſint — 40. *principio atque* vt primum — *animus exiit* ego exii — 43. *res exſulatum ad illam abibat* vid. Curc. 4. 4. 3. — *clam patris* cum omnibus caſibus obliquis *clam* reperitur poſitum, ſed cum genitiuo rarius — 44. *inportunus* Iſidorus explicat: inquietus, quod non habet portum, vbi quieſcat — poſt verſum 47 verſui 53 locum deberi aptiorem nonnulli iudicarunt — 52. *omnes tenerent* abſtinerent *mutuitanti* mutuari cupienti, mutuum quaerenti — 53. *inlexe* inlexiſſe — 56. *rationem* vitae meae *peſſimam eſſe* — *quae ipſus* (ipſe) *optima* ratione inueniſſet — 58. pro *deteri* Gronovio placebat *didier* — 59. pater pergit filium obiurgare: *ſe*

pascere alere *tot iam annos* me, quem *conuicium* vocat, i. e. cuius flagitiis infamis fiat — 60. omnem si pudorem abiecerim, mori me mauult — 61 sqq. cf. Ter. Heaut. 1. 1. 58. *ego istuc aetatis* etc. — 65. rusticum opus *inmundum* obponitur *elegantiae vrbanae*. Sic Ter. Adelph. 1. 1. 17. ego hanc *clementem vitam vrbanam* atque otium sequutus sum, v. 20. ille *ruri* semper vitam agere *parce ac duriter* — 66. 67. *Panathenaea parua* celebrabantur quotannis, *Panathenaica* autem *magna* quinto quouis anno, ab Erichthonio rege instituta, quibus non certamina solum inibantur, sed peplum in primis Minervae consecrabatur, cui intexta erat Titanomachia et Palladis de Encelado victoria. cf. Virg. Aen. 1. 479 sqq. et Ciris v. 21 ad 35. — 69. pro *multo primum* Muretus reperit *multo plurimum* — 73. *recesset* recessisset — 75. *metreta*, cadus, qui centum libris aestimatur — 76. *vectâtum* significatione actiua, quasi a deponenti *vector*, pro *vectauisse*. Gulielmus coniiciebat versum legendum esse: *parasse, atque ea se in Persis vectatum* (esse) *vndique*. Alii pro *se* coniiciunt *isse*, vt *vectatum* putetur esse supinum — 86. *cercurus* Nonio: nauis asiana praegrandis. Putatur nauis a Corcyra seu Cercyra traxisse nomen. Quidam a Cypriis dicunt hoc nauium genus inuentum — 94. *facto* facio — 104. *munis* Festus explicat: officiosus. Obponitur *munis* τῷ *inmunis*. *me munem fore* soluturum pro ea esse, quantum posceret.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 sqq. seruus se ipse ad currendum hortatur, quam ocissime possit — *ex παρέλκει summis opibus* summopere — 2. *herus minor* herilis filius — 3. *abige abs te lassitudinem* nulla lassitudo inpedire officium et fidem debet. Cic. ad Div. 12. 25. sub finem — *caue pigritiae praevortaris* ne pigritiam potius sequare. Sic Pers. . . . 10. *praeuorti litibus* lites potius sequi. Alii legunt *praeuorteris* quod putatur esse perfectum a *praeuorto* pro *praevortor*. Dousa: caue a pigritia praeuorsus fueris — 4. *enicato* peruincas *suspiritus* Dousa: anheli pectoris reciprocationes, asthmaticis molestas — 5. *plenissime* toto corporis inpetu *abspellito* abs te pellito. Palmer. mauult *cispellito* vt Amph. 3. 4. 17. est *cispellam virum* quod ibi est: repellam ab aedibus, hoc vero loco: quemcumque repellam, qui mihi obstiterit obuiam — 6. *detrude, de-*

turba in viam vid. not. ad Curc. 2. 3. 8. capite ſiſtat in via de ſemita — 8. *ſimitu* ſimul — 13. *hunc curſorem* me currentem — 14. *ſeditionem facit lien* lien currenti moleſtias creat. vid. Caſ. 2. 6. 62. — 15. *nimis nihili tibicen ſim* tibicini enim largo longoque ſpiritu opus eſt, qui mihi eſt anguſtior — 16. *laciniam* veſtis partem: poteſt et intelligi ſudarium. Verſum 16 Acanthio non audiuit, nec adhuc herum vidit — 20. *foribus facere aſſulas* ita arietare in fores, vt disſiliant in minutas aſſulas. vid. Capt. 4. 2. 52. — 23. *ignauior* quam domi noſtrae, vbi nemo pulſanti aperit — 25. *principium* quod primum dixiſti *inimicis dato* formula ſolennis, infelicia deprecandi. Sic Ter. Heaut. 5. 3. 23. *iſtuc noſtris inimicis ſit!* cf. Aſin. 5. 1. 13. — 26. *placide* cui Mil. 2. 2. 65. obponitur *propere*. h. l. eſt: morae alicuius patiens ſis — 27. *ramex* vitium ſcroti et tunicarum, quae inguina adtingunt, hernia. Quod vero ſputum ſanguinis non ſequi ſolet ſcrotum ruptum, *ramices* intelligendi putantur *varices*, venae pulmonis — 28. Charinus ludens: *reſinam ex melle Aegypt. vorato*, quam medici negant remedium eſſe ramicum, chirurgica opera curandorum — 29. heri iocum aegre ſeruus ferens exſecratur *tu cal. picem bibito* — *aegritudo* tua, amoris — 34. *quod* quisquam *vti* poſſit. Sic et *vti* cum adcuſatiuo reperitur Cic. ad Attic. 13. 23. ne Silius quidem *quidquam vtitur*. Ter. Adelph. *mea* (meas opes) *vtantur* — 37. *malum quo adcedit* quidam *quoi* i. e. cui — 39. *te mihi ob eſſe ſequentem* tmeſis pro: obſequentem eſſe — 42. *palpo percutis* blandis dictis fallis. vid. Amph. 1. 3. 9. — 51. *theſaurum mali* infra 3. 4. 32. montes mali ardentes. vid. Epid. 1. 1. 78. — 55. *prius quam vapulem* ſi nempe audiueris, commiſiſſe me, vt amica tua a patre conſpiceretur tuo. Alii malunt *vapules*. Quod Charinus v. 54. voluerat *disſolui*, non diutius *pendere*, metaphoram putant a ſeruis ductam, qui in quaeſtione pendebant vincti, donec, re ſatis *exquiſita*, vapularent. *Prius quam vapules* eſſet h. l. ante quam malum, quod tibi dicturus ſum, plane cognoſcas — 57. *palpatur* ironice — 60. *equidem credidi* me dignum eſſe, cui ſubplices. Alii: me indignum tibi videri — 71. *oculis* et *hiantibus* vtrumque iocoſe — 72. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 80. pro *ſtuduimus* Scaliger legi vult *tumicibus* velis carbaſinis, quae Graecis θωμιγγες. Gloſſ. *tumex σωμιγξ, αἱματώδης τύπος*, quod latinum eſſet a *tumendo* — 82. *in*

naui ſuper in ſuperiori nauis parte — 90. 91. *mirum, quin me ſubigitaret:* qui poteras quaerere *illam ne?* me quidem ſubigitaſſe eum, in mentem tibi non potuit venire! *Subigitare* enim aut *ſubagitare* eſt: per laſciuiam nequiter adtrectare — 103. *quicque* quidque — 111. *electaret* expiſcaretur, quae reſciſcere eum non vis.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. iisdem verbis leguntur Rud. 3. 1. v. 1 et 2. — 1. *ludum alicui facere* moleſtum ei eſſe Truc. 4. 2. 46. ludum alicui facere *clamore in via.* Moſt. 2. 1. 80. explicatur v. 84. *ſarcinam inponam ei* cura et moleſtia eum adficiam. Rud. 3. 1. 1. v. 3. ne dormientes quidem (dii) ſinunt quieſcere — 2. pro *ſomnia in ſomnis* Paſſeratius vult *omina in ſomnis* — 4. *egi ſatis* pro *ſategi* rerum mearum, i. q. ſequens: fui *exercitus* obcupatus — 7. *ambo* pro *ambae.* Sic et Ciſt. 2. 1. 49. *ambo* matrem filiamque — 10. *ea Simia* de mare, quippe cui v. 15. vxor eſt. *Simiam* autem et v. 24. *haedum loqui*, in ſomnio quidem mirum non eſt — 13. ſe *flagitium* indignam iniuriam *et damnum feciſſe* paſſum eſſe — 15. *ambadediſſe* ex *am* circum, ab omni parte *adediſſe* adroſiſſe. Acidalius ſibi iocum neſcio quem videtur animaduertiſſe, quod ſonus vocis *ambo* in eo verbo ſit, cui obponatur *vna* — 21. *bene velle illi viſus ſum* in ſomnio quidem cupiebam gratum Simiae facere — 32. pro *poſtquam illic*, in portu, Camerarius legit *hic* in vrbe. Scioppius ſe excogitare poſſe negat, quid ad portum negotii habuerit, niſi vt de reditu filii cognoſceret: eam vero ob cauſam *τὸ illic* non repudiarem, quod multi multis in locis negotia habere poſſunt, quae alii excogitare nequeant; ſed *atque ego*, ſtatim conſpicor nauem, magis defendit *τὸ hic* in vrbe. Dicit: ad portum ſe abiiſſe, poſtquam hic, in vrbe, quod voluerit, transegerit, aduenientem vero deinde in portum confeſtim vidiſſe nauem, qua filium audiebat heri aduectum eſſe — 34. *neſcio qui*, qua ratione, cur hoc in mentem mihi venerit, quum, filium iam in vrbe me quaerere, poſſem cogitare.

IN ACTVS II. SCENAM II.

7. *Piſtus* eſt nomen villici, quod qui non animadverterunt, pro *Piſto* poſuere *praeſto* — 10. *lites iudicandas* intereſſe me oportere tribus diuerſis cauſis disceptandis — 13. non ad poſterius *quid ſit?* ſed ad prius *quid*

agis? respondet Demipho: (ago) *quod miserrimus* (agit), miserrimus sum — 19. *Acheronticus* cf. Mil. 3. 1. 33 sqq. — 20. pro *vetus* Lambinus coniicit *vietus* — 24. *quum extemplo* simulac. vid. Most. 1. 2. 18. — 25. *repuerascere.* Prouerbium: bis pueri senes! Theopompus Comicus δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ — 26. *bis tanto valeo, quam valui prius* bis plus sentio ac sapio, quam olim. Respondet versui 24 — 33. *ternas* literas *a m o!* — 37 ad 41. ineptissime senex dicit, se omnem alium, praeter noui amoris sui, sensum amisisse; amando prius periturum, quam ab amore hoc iri abstractum — 49. *hoc non* i.e. *ad hoc n.* Alii: *ne sis me obiurga hoc, non* etc. vt *hoc* sit *propter hoc* — 51. *ne dii siuerint* μὴ γένοιτο, absit — 61. *aduexe* aduexisse.

IN ACTVS II. SCENAM III.

4. *proprium.* Aduersa queritur esse sibi *sempiterna*, nunc, quod cupit, non euenire *proprium* i. e. sempiternum, perpetuum. Sic Most. 1. 3. 68. amatorem *proprium.* Trin. 5. 2. 6. — 11. *animi decem* multae variae cogitationes, consilia — 13. *tantus meo est error animo* ita incertus sum, ex alia in aliam distrahor sententiam — pro *error* quidam *terror* — 14. 15. *dum, dum* pro: mox, mox, *dum* perplacet, *dum* non placet — 18. *quemadmodum* qualem *existimet me*, ad pristinam luxuriam indicabit me reuolutum — 20. *domo* doctus, pro: in domo paterna iam olim. Sic Amph. 2. 2. 7. experior *domo* pro *in domo* mea — 26. *musca* est meus pater, i. e. ad inuestigandum curiosus est — 28. quin *ibi* illico adsit. Meursius quin *tibi* etc. eleganter quidem — 29. pro spes *certa* Scriverius coniicit *creta* — 31. *attate* interiectio est in re subita et trepida — 33. *recte pater!* Sic apud Ter. Hec. 3. 4. 4. matri roganti: quid es tam tristis? Pamphilus respondet: *recte mater!* ad quem locum Donatus: sic loquimur, quum sine iniuria interrogantis aliquid reticemus. Hic ergo Charinus: *recte pater!* i. e. nihil magnopere est, quo commouear — 34. *quod commutatus est color* quod palles v. 39. viso patre expalluisse iuuenis videtur — 35. minus sum hilaris, licet non possim dicere, qua de causa — 36. *postea* praeterea — 37. 38. *magis* vulgo, cum *opinor* iunctum, tribuitur Charino. Cum Guilielmo autem, quem et Pareus sequutus est, distinxi DE. *nunc oculi terram mirantur tui magis*, (terrae, quo diu caruisti, adspectus

omnem mentem tuam obcupat) *Char. opinor* — 40. *mandatis rebus praeuerti volo* quae mandata mihi ab aliis sunt, persequenda sine vlla mora puto. Capt. 2. 3. 99. *ei rei* primum *praeuerti* volo — a versu 44 ad 50 vterque loquitur secum. Vterque intelligit, alteri amorem suum nondum suboluisse — 52. *sciscitare* vsitatius *sciscitari* — 55. *nausea* vulgaris morbus insuetorum nauigandi — 57. *non mala* valde pulcra — 64. circumlocutio coquae. *quae habeat coctum cibum* quae cibum coquat — 73. *obcentent ostium* vid. not. ad Curc. 1. 2. 57. — 74. *inpleantur* cum genitiuo *elogiorum*. Sic Aul. 3. 6. 15. omnes angulos *furum inpleuisti*. Men. 5. 5. 3. me *compleuit flagitii* et *formidinis* etc. — *inpleantur meae fores elogiorum carbonibus* quae elogia carbonibus scripta sint, seu: ab amatoribus ancillae, qui ostium obcentauerint, non receptis, inscribatur foribus carmen aliquod — 79. matri ancillam emam *non malam* nobis vtilem *forma mala* sed eam non formosam — 84. *redhibere* redhibiturum, renumerata pecunia recepturum — 87. pro *efferri* recte opinor Pistoris *adferri* — 90. pro *illam* Boxhorn. mauult *ancillam* — 95. post *at ego* plus licitaturum interpellat filius *quin ego* te non sinam licitando vincere — 97. *quo vertisti* auerterat se Demipho, quasi nutum eius obseruaturus, cuius nomine se licitari mentiebatur — 99. *infelicent* vid. Cas. 2. 3. 30. — 101. *commodis* iusti ponderis. Asin. 3. 3. 135. viginti argenti *commodas minas*. Rud. 5. 2. 31. *talentum* argenti *commodum* — 102. *nequidquam poscit* plus licitando mecum contendit — 103. *quinquaginta poscit* minis sibi emi — *non!* stomachose pronuntiatum est: *non* me vincet licitando! *centum datur* si vel centum minis velit emi! — 104. 105. 106. non vult filium porro aduersari sibi patri, et suo simul ipsius commodo — 107. *efflictim perit eius amore* Cas. Prol. 49. *efflictim* vehementer *amat puellam* — 112 sqq. effugere vult filius eo, quod *eam mancupio non adceperit* quod ipsi non propria data sit soli, sed quod v. 114 et 118. *illa communis sibi sit cum alio quopiam*, qui 115 et 120 *venire ne eam velit an non velit* incertum sit, et 118. *qui nunc non adsit*, cui tamen, 117. *rem suam in manu esse* vt vendere eam aut non vendere possit, aequum sit. Hoc vero pater refutat: tu tamen v. 91 sqq. iuueni alicui emere eam voluisti, et licitando mecum contendisti, eoque prodidisti, venalem eam esse, eumque alium, qui communis tecum dominus sit, vendi

eam velle — 125. pater ludit filium, qui, vt effugeret, v. 42 et 51 rebus sibi mandatis praeuertendum esse dixerat — 127. *bitas* eas.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. Pentheum, Thebarum regem, ob spreta Bacchi sacra a Bacchis, in iisque ab ipsa matre et materteris, discerptum fabulantur esse — *nugas maxumas fuisse credo* non negat, id olim esse factum, sed *praeut quo pacto ego diuersus distrahor* Penthei mala comparata cum meis nugae sunt. crudeliori se tristioriqne, quam Pentheum, ratione discerpi queritur — 5. *id* exclusum ab Aldo, Camerarius restituit. Elegantius, opinor, exclusum fuit, at verius tamen ob codicum consensum restitutum — 8. *non tu scis* etc. non interrogantis, sed lamentantis verba sunt: nescis, quam ego miser sim! — 11. *tuis ingratiis?* te inuito hoc me scire dicis? Interrogare Eutychum puto, quod v. 13. dicit: *tute heri ipsus mihi narrasti:* qui videor tibi *nimium* scire, quod ex te audiui ipso? — 13. *satin vt* oblitus fui: oblitus *sane* fui — 17. *patri sublinere me os tuo* me patrem tuum decipere. vid. Capt. 3. 4. 123. — 18. *qui potius* velim te ire, *quam voles* non ire, sed volare te cupio — 19. *auro expendas*, vt Bacch. 4. 4. 1. auro contra ponderes. Rud. 4. 4. 43. expendere idem est, quod exaequare: aurum auro expendetur, argentum argento exaequabitur — 22. alterum *tanti πλεονάζει* — 25. *aliquid fiet* in casu aliquo spem putat ponendam, qui saepe in rebus humanis plus valet, quam ratio. Ter. Andr. 2. 3. 24. *interea aliquid adciderit boni* — 26. *iam istuc: aliquid fiet! metuo*. Sic Ter. Andr. 2. 1. 15. quum Charinus dixisset: *interea fiet aliquid, spero!* Byrrhia respondet: *id aliquid nihil est* i. e. fallacissima solet esse spes, in casu posita — 26. *muto imperas* ex iis, quae Eutychus v. 27. dicit: *aliud cures* et v. 29. *ego fecero* et quae Act. 3. sc. 4. narrat, voluisse eum certe gratum amico facere adparet. Quare τὸ *muto imperas* est: licet taceam, imperium tamen tuum exsequar — 27. *aliud cures* satis mandatum est, nec a me negligetur — *non potest* fieri, vt hanc ego rem curare desinam — 29. *melius* tibi consulueris, si *sanus sis*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

9. Aldina: *laboriosi;* Camerarius restituit *laboriose* — 13. *malis bene esse solitum est* malae mulieres bene rem

ſuam gerere ſolitae ſunt. Taubmanno et Palmerio Plautus riſum captare videtur ambiguitate *malis eſſe* pro *maxillis edere.* Vix credo, mulierem modo flentem voluiſſe iocari; videtur potius dicere, vſu ſe Rhodi eſſe edoctum, malis mulieribus melius eſſe ſolere, quam bonis, quod, ſi Athenis quoque ita fieret, bonae ſibi fore pereundum — 20. *ſubtemen* pars interior panni, quae ſubit ſtamini — 26. pro vulg. *ovem tibi ancillam* cum plerisque codd. poſui *eccillam*, quam, licet vetulam, laudat tamen *generis eſſe graeci*, quae, Plinio 8. c. 48. et Colum. 7. c. 4. teſtibus, ob lanarum praeſtantiam domi fere alebantur, non foris. Recte vero iudicat Gruterus, adludere Lyſimachum ad Demiphonem, ſexagenarium, Graecum, et cui erat, quod detonderetur. Senes amantes Bacch. 5. 2. 3 ſqq. oues vocantur haud ſordidae — 30. *ne tu fruſtra ſis*, ne tua te fallat opinio. vid. Mil. 5. verſ. 29. — 31 ſqq. Lyſimachus *herum* intelligit *maiorem*, puella *minorem* — 40. *limare* Nonius: coniungere; Vetus Lexicon: ſociare, *συνουσιάζειν* — 44. *nam illi* ſeni *dentes exciderunt*, ſed edentulo manſuro. *Puerum* vocat, quod et ſeptennibus dentes excidere ſolent, ſed iis reſarciendi — 46. *praehiberem* praeberem. Perſ. 4. 3. 11. hoſpitium iſti praehiberi volo.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *vt* amore iuuenculae *me* opes, famam, vitamque ipſam *conrumperem.* Apud Ter. Eun. 1. 1. 28. iuuenis quidem dicit: prudens, ſciens, viuus vidensque pereo; hic vero ſenex acheru̇nticus! — 3. *antiqua recolam* quod iuuenis ſolebam, libidini indulgebo — 4. *decurſo in ſpatio.* Sic Ter. Adelph. dram. ſecund. Prol. v. 6. *prope decurſo ſpatio* — *demum igitur* vide Caſ. 2. 2. 40. — 10. *dum poteſtur* coniectura Camerarii et Lambini. Codd. habent *dum potes* ſeu *dum poteſt*, praeterea inrepſit: *ſi vales* id.

IN ACTVS III. SCENAM III.

6. *veruex.* Sic Caſ. 5. 2. 5. verueces adpellantur ſenes ad Venerem inepti — 7. *prius atque* quam *ades* adis ſeu adeas — 12. *quodne ames* num peruerſe facies, ſi oſculeris, *quod ames?* — 13. *ieiunitatis plenus* qui ieiunus es, nihil adhuc guſtaſti, vnde *anima foetida*, quod Graeci vocant *νηστείας ὄζειν*, quaſi *ieiunium olere.* Pro *ieiunitatis plenus* alii *iam plenus aetatis.* de ſenectute vero verſu

ſequenti — 14. *ſenex hircoſus* Laur. Ramirez explicat: cui grauiter oleant axillae. Sic Sidonius: *ſpecus alarum hircoſos* — 17. *vnum factum hoc ſi cenſes* fieri debere putas, mihi ſuades — 23. *locum illi* vbi habitet.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1 ad 4. v. Perſ. 5. 2. 21 ſqq. — 6. *ſi obprimet pater* ſi non patietur eripi puellam amico ſuo, quod 2. 3. 122. minatus eſt — *exſulatum abiit ſolus* perdita eſt. vid. Prol. v. 43. et Curc. 4. 4. 3. — 8. *podagroſis pedibus eſſet* Palmer. *iſſet* — Fortuna cenſebatur *ſpectatrix* atque *hera* δέσποινα hominum. Ennius apud Cicer. Offic. I. *vosne velit an me regnare hera.* Et alii dii ita vocabantur. Catull. carm. 64. *hoſtia coeleſtes pacificaſſet heros* et *temere inuitis ſuſcipiatur heris* — 14. *numquid* ſpei *reſtat* — 15. *pectus meum ardet, haereo* inter ſpem metumque ſuſpenſus — 16. *recipias anhelitum* animam, prius quam reſpires. Sic et Epid. 2. 2. 21. — 20. *inpetrabilior* actiue: qui facilius, quod vult, inpetret. Moſt. 5. 2. 40. — 21. *nusquam gentium es*: plane periiſti — 24. *ad capita rerum perueni* dic ſummatim — 26. *capital* capitale facinus *facis* — 28. *ſirint* ſiuerint — 29. *nullus eſt* ſupereſt mihi animus, *quem* — 32. *montes mali ardentes.* vid. Epid. 1. 1. 78. — 34. *nec tibi diuidiae eſt.* vid. Caſ. 2. 2. 11. — 39. *iſtuc, quod nunc agis* age, vt miſer ſis, quem te vocaſti — 41. *euge papae* ironice laudat — 43. licet tibi credere, quod libet, mihi dicere licet, quod verum eſſe ſcio — 47. *lapidi maximo* homini ſtolidiſſimo — 54. *varus* vid. Mil. 3. 1. 128. — 55. *panſa,* πλατύπους, latipes — 56. *theſaurum mali* hominem peſſimum. Nonius: theſaurus etiam peſſimae rei copia dici poteſt. vid. Amph. 4. 4. 13. — 61. 62. *Megara,* caput Megaridis, regionis, quae Atticae finitima eſt — *Eretria, Chalcis* Euboeae, *Corinthus, Sicyon* Peloponneſi, *Gnidus* Cariae vrbes nobiliſſimae, *Creta, Cyprus* maiores inſulae, *Zacynthus* ionii, *Lesbus* aegaei maris inſulae, *Boeotia* Helladis regio — 64 ad 72 recte quidem: otii cum labore citius, quam loci, mutatio animum ſanabit amore aegrum. Heautontimorumenos Terentianus filium amantem increpat: *nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi nimio ex otio!* — 78. *praeconum quantum eſt* quotquot praecones hac in vrbe ſunt — *iubere conduci* conducendos curare, ad mulierem per omnes vrbis vicos inueſtigandam.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *feci ingenium meum* feci, vt ſoleo, vt aduorſatrix marito meo ſim. vid. Ter. Hec. 2. 1. v. 1 ſqq. viris aduerſas eſſe, ſtudium, et pertinacia eſt mulierum, nec declinatam ab aliarum ingenio reperias vllam — 7. *annos octoginta et quatuor* fero. Men. 5. 2. 6. *aetas mala merx mala eſt tergo!* — 11. *da ſane* in aram inpone — 12. Apollo προςτατήριος vel ἀγυιεύς cuius ſtatuam conſecratam ante aedes ponebant — 24. *Alcumena* vel Plauti ex Amphitruone ſatis nota, indigna quidem, cuius nomine quaeuis adpelletur pellex, caſta nimirum, ſi per Iovem fuiſſet licitum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

5. *hortator* remigum, κελευστής. — Acidalius, metri cauſa, poſt *ſolet* inſerendum putauit *olim*. Satis quidem latine poſſet recipi; ſic Mil. 1. 1. 2. clarior, quam ſolis radii eſſe *olim*, quum ſudum eſt, ſolent. Poen. 1. 2. 143. tranquillum, quam mare eſt *olim*, quum ibi alcedo pullos educit ſuos. Truc. 1. 1. 36. lenonum et ſcortorum plus eſt, quam *olim* muſcarum eſt, quum caletur maxime: hoc vero loco haud ſcio, an neceſſario recipiendum fuerit.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

3. *commendas* loquitur ad ſe ipſam, ſed v. 4. rurſus *detuli* perſona prima — 11. *vidit* vxor mea Paſicompſam! — 12. *pol hoc eſt* hac cum muliere vt eſſet, haec fuit cauſa *ire quod* etc. — 14. *ſuus vir vxorem ſuam* pro: vxorem ſuam eius vir; ſed, quod *vir* prius ponere volebat, quam *vxorem*, non locum habebat *eius vir* voce non praecedente, ad quam *eius* referretur: pro *eius* igitur poſuit *ſuus* — 15. *vrbani fiunt ruſtici!* mulier, toruo minaciique vultu tacita adſtans, ſalutantem non reſalutat, quare *vrbani* tu mulier, cuius in vrbe educatae vrbani deberent eſſe mores, *fiunt ruſtici* ruri aliquamdiu commorata mores ſumſiſti ruſticos — 15. 16. *pudicius* magis pudori equidem conſului, quam tu, qui rus venire noluiſti — 17. *num quid delinquunt ruſtici?* num ruſticorum eſt, quibusdam in rebus delinquere, atque, quod deberent, non curare? h. l. quum: num ruſticorum eſt, ſalutantes non reſalutare? tum ſimul tecte: num ruſticorum eſt, leniſſima quauis in ſuſpicione furere prius, quam rem, qualis ſit, antea cognoſcere? — 19. *quid autem vrbani deliquerunt?* qua in re ego, qui vrbanam vitam colo, deliquiſſe tibi videor?

Adparet, Lyſimachum velle, vt vxor ipſa de Paſicompſa loqui incipiat, expiſcaturum, quo eius praeſentiam ea animo ferat, vtrum percontata iam ſit, eam non eſſe amicam ſuam, an loquuta cum ea nondum ſit. Mox vxorem intelligit, quae res ſit, adhuc ignorare, ipſumque ſuſpectum habere — 21. *quoia* cuius, quid negotii ei in aedibus meis ſit — 22. *tu me tentas ſciens* disſimilas, te, quae ea ſit, ſcire, quae vnde ſit, et tu ſcis, et ego reſciſcam — 23. dicturus, quae ea ſit, incipit *illa*, et iterum incipit *illa*, ſed ſemel iterumque haeſitat, nec vicinum prodere vult, nec ipſe, qui conſulat ſibi, reperit — 24. *haud vidi* eam *magis* vmquam antea, quam hodie — 26. *vrges* interrogando *quaſi pro noxio* quaſi in peccato conuictum — 27. *ſcio* ironice *innoxius* tu quidem es! — 31. *iohia* vocula putatur eſſe inridentis. vulg. *io! illa!* — 32. homo perturbatus quid velit, quid dicat, neſcit. *Iam ſi nihil vſus* (opus) *eſſet* me, quid rei ſit, reticere, ne fidem fallam, Demiphoni datam — nunc exſpectatur: *iam dicerem;* ſequitur autem *iam non dicerem* quod mulier aliter intelligere non poterat, quam *tamen non dicerem.* quid mirum eſt, quo ſe perturbatiorem oſtendebat, eo ſuſpectiorem a muliere eſſe habitum — 35. Qui iudices erant capti in conſilium aduocabant amicos, quo rem verius iudicarent meliusque. Sermo igitur mulieris amarae eſt inriſionis plenus: quo melius rem cognoſceres, ream ipſam vocaſti in conſilium! — 36. *immo ſic* (hac lege) *ſequeſtro mihi data eſt* interuentor ſum, μέσος, μεσέγγυος, cuius fidem vtraque pars ſequatur. Mulier apud me depoſita eſt — 37. *nihil hercle iſtius quidquam eſt* non eſt, quod, ob iſtam, in ſuſpicione aliqua tibi ſim — *numero purgitas* nimis cito, nondum enim adcuſaueram te. Caſ. 3. 5. 21.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

4. *id habet pro cibo* eius vnius ſuauitate tenetur captus, ne cibi quidem capiundi memor. — 6. *onuſtos* ſaturatos — 15. *filum* lineamentum, figura *mulieris, ſatis ſcitum* mulier haec formoſa ſatis eſt — *virum hercle avet* amat — Coquus animaduertit, non amicam hanc, ſed vxorem ſenis eſſe, at malitioſe errorem ſimilat, et mulieris formam amoremque viri laudat — 16. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 28. *ni* pro *ne. ni metuis* eſt: *metuisne* tu iſtanc? — *ſapio* eſt: metuo eum, in eoque *ſapio, nam* etc. — 29. *vin me* meam in coquendo operam *expe-*

riri? Pro *experiri* Palmer. volebat *expediri* — 33. 34. *incommodi si quid tibi euenit* incommoda si mulier tua intervenit — 38. *dum illi* discipuli *ponunt* opsonium — 46. *obductari* in conspectum adduci — 51. post *quidquam cum illa* addere vult *rei habuisse*, in mentem autem venit, inpedire prius, quo minus socer arcessatur.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

7. *alumnus* dicitur, et qui alit, et qui alitur. h. l. Eutychus dicit *tuus alumnus* passiue puer olim a te nutricatus; Syra vero *alumne* quem puerum ego nutricaui — 9. in ipso quidem temporis articulo rediit, quo sua familiaeque salus reditum eius poscebat — 10. *quid istuc negotii est* quid adcidisse potest, quod reditum eius tantopere requireret? — *bellissimus* ironice — 11. *quomodo* hoc crimen potes in patrem meum conferre? — 13. *istarum operarum esse* istiusmodi vitiis esse deditum. — De tribus versibus, quos vett. edd. scenae huic adtexuut, atque de scenis, quae eam excipiunt, omnibus diuerso charactere expressis, vide Argumentum.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

3 et 11. *scortum ducere* est: scortari. Men. 1. 2. 15. vero additur *ad coenam* — 4. *inpune est viro* Cato apud Aul. Gellium l. 10. c. 23.: "in adulterio vxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio inpune necares; illa te, si adulterares, digito non auderet contingere, neque ius est." — 5. 6. *vxor si* etc. *exigitur matrimonio* ergo non sine repudii causa, vt Cic. Phil. 2. Mimam suas res habere iussit, *ex XII tabulis causam addidit*, eiecit. Festus *repudium* ait dictum, quod sit *ob rem pudendam* — 8. *vxor bona contenta est vno viro*. Hor. 3. od. 24. dos est magna parentium virtus, et metuens alterius viri certo foedere castitas.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. Nuptarum circa limina curam vide Cas. 4. 4. 1. hoc vero loco a iuuene, in perpetuum abituro exsilium, liminibus domus paternae religionis aliquid tribuitur. Salutat ea, quorum praecipuus deus erat *Limentinus* — 5. *familiae Lar pater*. vid. Aul. Prol. v. 2 sqq. et 2. 8. 16 sqq. — 12. *non est cupita ciuitas*. Sic Meursius, Gronov. aliique. Camerarius, Lambinus, Taubmann. legunt *cupida* et explicant cupienda. Vtraque lectio in codd. reperitur.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. 2. *Diuum atque* etc. vtrosque versus, quibus hic Eutychus vtitur, 3. 4. 1. sq. proferebat Charinus, vbi vide notas. deprompti versus e poeta vetere, in ora vulgi videntur peruenisse — 3. *fuat* sit. Alii legunt *fiet*, alii *fiat* — *ecquis nam* quisnam: num quis deus ita laetus esse putandus est, vt ego nunc sum? — 4. *domi meae erat* Pasicompsa, *quod* quam *quaeritabam* foris, ibique igitur *sex* etc. — 5. ita satis feci *amico*, vt in *ciuitate* sua *laetus* in *ludo iocoque viuere* posset — eodem modo explicandi sunt versus 7 et 8. — *simitu* simul — 9. *conueniendi eius celerem copiam* copiam Charini mox conueniendi — 10. *abiicio superbiam* qui adhuc non sine comitatu iter faciebam, nunc abiens eum non desidero — 11. *ego mihi comes* solus eo, *calator* ipse mihi ministrabo etc. — 18. *vlla amnis* Nonius et Priscianus docent, veteres vocem *amnis* et feminine protulisse, v. c. Varro R. R. 3. 5. 9. *altera amnis* — 19. *calor* si cum quibusdam adplicemus τῷ *obsistet*, masculinum manet, rectius vero cum *metuo* iungendum videtur, vt neutraliter positum sit. Iunius certe Philargyrus ad Virg. Georg. 2. 349. hunc versum ita citat: neque frigus, neque calor metuo etc. — 21. *non concedam* non, quiescendi causa, in locum quempiam secedam — *interdius* saepe pro *interdiu*. Aul. 1. 1. 33. Most. 2. 2. 14. — 22. hoc si fecisset iuuenis, mortem certe prius inuestigasset, quam amicam. — 23. *vox ad aurem mihi advolauit* audiui nescio quem loquentem. Amph. 1. 1. 169. iisdem fere verbis: vox mihi ad aures aduolauit — 24. *Lares viales* peregre abiturus deos inuocat, qui viis praeerant, θεοὺς ἐνοδίους, eosdem fere cum diis *semitalibus*, *diis viis*, *diis biuiis*, quo in numero Mercurius in primis colebatur — 24. *tutetis* cum Nonio et olim cuiis retinui. Quidam *viuetis*, Camerarius finxit *iuuetis* — 32. *sol* dies abit. Bacch. 5. 2. 55. *it dies*. Pseud. 1. 3. 12. *it dies* — 34. *Versoria*. Turnebus: funis, quo vertitur velum secundum auram; Alciatus: instrumentum est nauticum, quo secundum auram nauis vertitur; quare *versorium capere* ab incepto aliquo desistere, aliam viam ingredi. Vt Trin. 4. 3. 19. *cape versoriam*, *recipe te ad herum*, sic hic: v. 34. *cape versoriam* v. 37. *recipe te ad terram huc* — 34 ad 39. abeuntem manebunt quaeuis tristia, redeuntem gaudia, quae vna omnium maxime cupis — *hic* apud nos v. 35. *Fauonius serenus* v. 36. *tranquillitas*

v. 39. *coelum ſplendere plenum* — *iſtic* peregre 35. *auſter imbricus*, 36. *fluctus conciti*, 38. *nubis* (nubes) *ater* (maſculine). Alii: nubis atra imberque — 40. *religionem illic obiecit.* Eutychus a verſu 36 ad 39 coelum ſodali monſtraſſe videtur, ab ea parte, quo ille properabat, nubilum forte, ab altera vero parte, vnde fugiebat, ſerenum ſplendidumque, quibus omnibus a fuga ſe deterreri patiatur — 46. *quid eſt?* in plerisque codd. non eſt — 48. *quo ego* loco eam eſſe *ſcio* — 56. *nullus viuit* pro *eſt*. Sic Trin. 2. 2. 189. *lepidus viuis* pro *es*. Amph. Prol. 75. *victores viuere* pro *eſſe* — 59. *vt tibi*, niſi interpellatus, additurus erat *dicerem*, quam vocem nonnulli in textum inſeruerunt — 61. amatoribus quicumque locus videtur pulcer, vbi amicam ſuam verſari ſciant. Hic Charinus *aedes* laudat *probas* et *pulcre aedificatas*, non, quia tales eſſe ſcit, ſed, *ſi tu vera dicis* ſi verum eſt, Paſicompſam in iis eſſe — 62. *vidiſtin, an de audito nuntias?* Sic Bacch. 3. 3. 65. quin *vidi*, non *ex audito* arguo. Aliqui *de auditu*, alii *audita* — 63. *inique. rogas* ſatis tibi eſſe poterat, me, eam ibi eſſe, vidiſſe: quid intereſt tua, ſcire, a quo adducta eo ſit? Pudebat nempe Eutychum, fateri, a patre ſuo adductam eam eſſe; diſſimilat vero, ſe hoc ſcire, iniquum potius dicit, diffidere eum ſibi, teſti oculato. — 66. Quidam habent *iſtuc nuntium* — *opta* etc. iocatur Charinus: ipſe optabis ea potiri — 67. *quid* mea referet, *ſi optabo* — *vt* dii *eius* Paſicompſae *faciant* tibi copiam — 69. *ornatum* chlamydem, qua Graeci, vt Romani paenula, iter facientes vtebantur — 71. *atque haec* cetera, quibus ad iter inſtructus ſum, machaeram v. 85. ampullam 86. etc. — 72. *itiner*, apud Lucretium quoque et Varronem etc. obcurrit antiquus nominatiuus *itiner*, a quo *itineris* etc. ſunt, ſicut ab *iter* veri caſus obliqui *itere* etc. reperiuntur — 80. *commoratur* me, quae vidiſſe vult, confinxit, vt abiturum me retineat — 84. quod verba mihi dari ſenſi, *zonam*, in qua viatores pecuniam condebant *ſustuli* ſumſi — 85. *machaeram* in vrbe enim nec Graeci nec Romani gerebant gladium — 86. *ampullam* vas ventrioſum, plenum oleo, quo pedes vngebant, antequam calceos induerent. Heſychius: *ἠλείφοντο τοὺς πόδας οἱ ἀρχαῖοι, πρὶν τὸ ὑποδήσασθαι.* Hinc apud poetas *λιπαροὶ πόδες.* Perſius: Iam pueris *pellem* (zonam) ſubcinctus et *oenophorum* (ampullam) aptas — 90. *in currum eſcendi* i. q. adſcendi. Men. 5. 2. 110. eſt: in currum

inscendere — 92. pro: exsilium *parat*, editio Mulingii habet *imperat* — 97. nugari pergit: *percontatus* in Cypro Paficompsam *non inueni* — 99. *hospitem Zacyntho* Zacynthium — 102. *Zacyntho ficos fieri non malas* loquitur, quae non sunt in rem meam — 104. *Calchas* Graecorum in bello troiano vates. h. l. verus vates — 111. *calces deteris* nimis cupide et properanter vestigia mea premis.

IN ACTVS V. SCENAM III.

De versibus vndecim, qui veteribus in editionibus leguntur praescripti, vide Argumentum — 1. Lysimachum adparet Demiphoni intus exprobrasse libidinem, marito quidem non ignoscendam, quae crimina hic in ipsum conatur retorquere — 3. *tota in fermento iacet* iracundia turget. vid. Cas. 2. 5. 17. — 4. *expurgationem habebo* purgabo te apud vxorem tuam.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *ad patrem ibo* Eutychus Charino dicit, Lysimachi in aedibus restitanti — 4. *certe dextras nunc iam* tu et mater mea iungetis — 5. *tibi* Demiphoni etc. — 8. τὸ *si* MSS. non habent. — Mirum quantum discrepant viri docti in versu hoc constituendo. Retinui equidem cum Gronovio lectionem, a Camerario e MSS. erutam. Sensus: ni fallor, est: *genus* nobilitatem generis *genere capiunt* sine vllo ipsorum merito debent aliis, quibus prognati sunt, *ingenium* vero, mentem suam, *suapte culpa inprobant* inprobam esse, ipsi scelestis produnt facinoribus — 10. *eo illud verum est magis* quo magis tu, quod dixi, verum adnoscis, eo te inprobiorem esse ostendis — 15. quod si esset, si matri eam emisset ancillam, num hoc excusaret tuam senis lasciniam? — 16. *altrinsecus* altera ex parte, quae vt iuuenis dixeris, ego senex confirmabo — 20. *etiam loquere* videri vis parens filii cura et amore tangi *larua* tu homo nihili? — 24. *conuenit* est: decet, quo verbo obiurgans bis paullo ante vsus erat, quare *decet* in mente adhuc habuisse putatur, quum diceret *aetatem*. Quae iuuenibus putantur ignoscenda, ea senes nullo modo decet facere — 28. *vobis habete* eam *cum porcis, cum fiscina* prouerbium olet, quo se puellam illam totam filio concedere et tradere significat. Salmasio videbantur *porci* graecum πορκοὶ, retia seu nassae potius, *fiscina* autem vas vimineum, in quo pisces reponuntur capti. Esset igitur:

habete eam cum porcis, cum fiscinis cum inlecebris, quibus viros inretitos tenet. Alii pro *porcis* legunt *sportis*, et explicant prouerbium: habete rem ipsam *cum vasis*, quibus continetur. Alii cogitant *sportam* et *fiscinam* quam mulier secum adtulerit. Alii *scropham*, quae vna cum *porcis* venditur, et cum *fiscina*, qua stercus ex hara efferri soleat etc. — 30. *temperi* ironice: hoc dudum facere debuisses — 36. Eutycho pergit loqui: *hunc senem* δεικτικῶς me, et tamen addit *me: para me clientem* filii, ne vxorem meam de omni hac re certiorem patiatur fieri — 37. deprecari solemus, vt, quod filius deliquerit, pater adolescentiae eius ignoscat; hic, vbi pater a filio veniam inpetrare cupit, Lysimachus Eutychum, acerbissime iocans, orare iubet Charinum, vt adolescentiae patris sui ignoscere velit — 38. *pergin' tu autem* me criminari? — *superbe inueheris* in me, quasi adcidere nequeat, vt eodem tu, quo ego, modo delinquas! — 40. *istas artes* amores meretricios — *nihil* dicis — 41. adsuetus his artibus, missas non poteris eas facere — 56. *quas leges teneant* pro: quibus legibus pareant, Gulielmo vix videtur Plauto dignum, quare mutat: *qua se lege teneant* — 59. *cum eo hac lege agemus:* ei poenas legibus indictas infligemus. — *inscitum* iniquum esse, si, qui ex rebus amoenis et voluptariis exaruerit, (Mil. 3. 1. 46.) iniuriam inferat meretrici, iuuenibus relinquendae — 60. *per nos* egebit: nemo ferat opem — 62. *quod bono fiat modo* modo ne fiat contra leges, et supra modum — 63. *praehibuerit* praebuerit.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
PSEVDOLVM.

IN PROLOGVM.

1. *bona in scenam* Gulielm. *bonam scaeuam* i.e. auspicato, bono et liquido auspicio. *Scaeua* vt *laeua* Romanis sunt felicia, *bona scaeua* auspicium bonum. vid. infr. 4. 7. 39. — 8. *fugitare* h. l. non a *fugere*, sed a *fugare*;

fugitastis in fugam dedistis, *lege* peruersos mores, *legionibus* hostes: domi militiaeque — *subcessa bona* plerisque sunt: quae bene subcesserunt, euentus prosperi, vt Cic. filius ad Div. 16. 21. quum omnia velles mihi *subcessa*, Ovid. Metam. 2.730. *subcessorumque* Minervae. Aliis *subcessis* est partic. passiu. fugastis malos ita, vt hominibus malis subcederent boni. Nempe *subcessus* est, qui subcessit, vt *discessus* qui discessit — 13. *ventre raso*. vt caput rasum est, cui desunt capilli, sic *ventrem* iocose vocat *rasum* cui deest cibus — 14. famelicis fabula non erit risui, qui, quum cibum non habebunt, quem mordeant, fabulam *mordebunt*, vituperabunt. — 20. 21. *vbi* sicut in fabula *lepos*, *ioci* etc. *decent* — 22. *qui* ibi *quaerit alia his* diuersa ab his. Sic enim cum Gulielmo legendum puto, pro *alta*, *is* — 23. *vt otiosi hodie* tamquam otiosi hodie ad operam nobis dandam — 24. *exporrigi melius est lumbos* qui negotiosi sunt, eos surgere et abire melius est. Epid. versu vltimo: *lumbos surgite* abite.

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. 4. Vsitatius quidem Plautus scripsisset *parsissem labori meo*, *tuo*, Aulus autem Gellius 20. 6. testatur non solum, se *mei*, *tui* legisse, sed defendit etiam lectionem hanc, non a *meus*, *tuus* esse voces has, sed genitiuos esse ab *ego* et *tu*. Nemo *parsissem labori patris* vituperabit, vt minus latine dictum: aeque certe latinum est *labori mei*, ac graece dicendum est πόνῳ μοῦ. Feramus igitur, graecam Plautum rationem potius esse sequutum, quam seriorem latinitatis vsum. — 8. *tabellas* quae literae infra v. 39 sqq. leguntur — *lauis* lauas — 12. *prohibessit* prohibeat, positum cum duplici adcusatiuo *id te* pro *id a te* — 13. *sub Veneris regno* virgines iuuenesque Veneris sub imperio putabantur esse, cui sacra faciebant, icunculasque consecrabant, cuius irae inputabant, si quid amantibus adcidisset tristius — 14. *antidhac* antehac — 15. *supremum comitem consiliis tuis* ad quem confugere solebas, vbi neque consilii locum habebas, neque auxilii copiam — 17. *iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.* Sic ap. Ter. Heaut. 1. 1. 34. aut consolando, aut consilio, aut re iuuero — 21. *alia* litera *aliam scandit* non sunt literae recta linea positae; alia aliam init, vt gallus gallinam, quare literas v. 21. dicit *liberos quaerere* — 23. Sibylla diuinare certe posset, quae legi nequeant. Sic

Poen. 1. 3. 34. Oedipus desideratur coniector. — 28. *gallina scripsit* inconditis incompositisque literis hae tabellae exaratae sunt — 30. *non adest* animus — *cita* animum — 35. *quantus es* addere vult *perdant*, Pseudolus vero praeuenit *seruassint* — 36. *herba solstitialis* Erasmus de herba ephemero explicat, quod vltra diem non viuat. Hanc vero herbam *aestiuam* potius, quam *solstitialem* vocasset. Christian. Becmannus *herbam solst.* de quauis herba intelligit, quae tempore solstitii nocte frigidiuscula et rorulenta subnascitur, calore vero diurni solis moritur, aut languescit certe — 40. per *ceram* et *linum* literas signatas. v. Bacch. 4. 4. 64. pro *linum* quidam *lignum* — 45. *pro lignean' salute* pro literis in cera scriptis ligno inducta — 53. *symbolus* tessera lignea, in qua cerae inpressa erat imago alicuius. v. Bacch. 2. 3. 29. — 64. *amantes compares* qui mutuo amant, σύζυγοι — 66. *horridularum* Nonius: prominentium; Lamb.: duriuscularum — 68. *discidium* i. q. distractio. *dissidium* animi esse dicitur, *discidium* corporis — *vastities* i. q. vastitas, solitudo: carebimus iis voluptatibus — 69. pro *aut tibi est in me salus*, cum Matthaeo Lancio ponendum putaui *haud tibi est in me salus* quod sensus videtur requirere — 71. *quid ames*, *quid similes* verusne amor tuus sit — Camerar. *te* experiar, Douza, Scioppius *re exper.* — 72. *misere scriptum* Callidoro miserationem hae literae commouent, Pseudolus vero *miserrime* non sine summa difficultate legi possunt — 73. pumex humores absorbet, quare pumiceos vocat, quos exorare oculos nequeat, vt lacrumam exspuant — 77. rogante Pseudolo *quid faciam tibi?* Callidor. eiulauerat *heu!* quare Pseud. verniliter iocans *heu?* vt eiulem, poscis? *ne parsis* peperceris, satis quidem et abunde, si iubes, eiulabo, quod versu 79 et 80 ter statim facit — 82. *thesaurus iugis* miseriarum mihi, seruo tuo, magna est copia — 85. nec ipsi mihi drachma (tres grossi) est, nec est, quod vt mutuum sumam, pigneri obponere possim, praeter me ipsum — 87. *me faciam pensilem* suspendam me. Aul. 1. 1. 38. literam longam ex me faciam — 88. *ante tenebras persequi tenebras* ante noctem necem mihi consciscere — 94. *cucule* h. l. homo iners, consilii inops. Alio sensu Asin. 5. 2. 73. — *viues* i. q. v. 101. te non deseram. Quidam malunt *viue* — 96. *libella* decima denarii pars — 99. quod censes, te lacrumis probare amatorem verum, egregie falleris. Lenones enim quam parum moueantur lacrumis.

Dorio docet Terentianus Phorm. 3. 5. 37.: repperi, qui det, non lacrumet — 102. *bona* tibi vtili *opera, aut huc mea* fraude, qua soleo. Alii intelligunt *hac mea* manu i. e. furto. Meursius explicat: quo iure, qua iniuria possim. Gulielmius legi vult et explicat: *bona aui* auspicio liquido, *opera mala* aliis damnosa — 105. *supercilium salit* veteres credebant, si pars aliqua corporis suapte sponte subsiliisset ac mota esset, eiusmodi palpitationibus aut prosperi aut adversi quid portendi — 106. *dictis facta subpetant* respondeant, vt, quae dixisti, effecta des — 107. *mea si commoui sacra* meas artes, τέχνας meas — 108. *turbellas* seu *turbelas dare* Bacch. 4. 9. 134. turbellas facere, i. q. *turbas* seu *turbulas*. Ter. Eun. 4. 3. 11. eunuchum quem dedisti nobis, (pro Eunucho, mentitus Eunuchum esse) *quas turbas dedit* — 118. *tuum tangam* decipiam *patrem*. Epid. 5. 2. 40. te tetigi triginta minis — 120. *pietatis* meae *causa*, ego non iudicabo inpium, si patrem matremque deceperis — 123 ad 126. ridicule monet omnes spectatores, iuuenes senesque, ipsosque amicos suos, caueant in hunc diem, ne argentum eorum subfuretur — 128. *crura* lenonis *mallem* crepuisse, fracta esse — 129. *penitus periurum caput*. Muretus mauult *Poenus, periurum caput*.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *male* cum damno meo *habiti* qui sumtum non exercent suum, laboris sui fructu alimenta non compensant — *male conciliati* quos mallem non emisse. Ter. Eun. 4. 4. 2. — 3. *ad hoc exemplum* scuticam videtur ostendisse minax — 5. *noceas* defatigando te — *flagritribae* ita feriendi, vt rumpantur flagra. Pers. 2. 4. 7. vlmitriba — 6. *clepe* a κλέπτω furor, vt *harpaga* ab ἁρπάζω rapio — 9. *opera fallunt* inutiles sunt — 12. *vt valide varia sint*. Sic Epid. 1. 1. 15. *qui varie valent* quorum tergum virgis et loris saepe fuit cruentatum — 13. *peristromata* stragula *campanica* in Campania laborata — 14. *alexandrina tapetia belluata* belluarum figuris intextis pectine, quae ipsa babylonia phrygiaue, acu picta, pulcritudine superabant. Plurimis vero liciis texere, quae polymita adpellant, Alexandria instituit. Plin. H. N. 8. 40. — *tapetum* Nonius esse dicit: tegmen vnite pictum de variis coloribus — *conchyliatus* color est e caeruleo et rubro, qualis Martiae violae dicitur, et purpureus, ostrinus etc. — 18. pro *vincite* Meursius forsan recte *vos vincere* vt vincatis *hoc* tergi-

num *duritia* — pro *ergo* legendum equidem coniicio *tergi atque me* — 21. *terginum* ſcutica e corio — 22. *hem, ſic datur* dicit, plagam vni alteriue ſeruo inferens — 25. *caudicali praeficio prouinciae*, vt lignum findas, a *caudex* ſeu *codex* arboris truncus. Claudius, qui primus Romanis perſuaſit, naues conſcendere, cognominatus eſt *Caudex* — 26. *at haec* ſecuris *retunſa* hebes, obtuſa eſt. vid. infr. 4. 4. 8. — 27. *ea gratia* quod plagis retunſi eſtis: quod veſtra opera vti poſſum, licet plagis retunſorum, tu quoque vti poteris ſecuri, licet retunſa — 29. *lectiſterniator eſto* lectos ſterne. *argentum exſtruito* in abaco ordine diſpoſito. Taubmann. — 31. *vorſa* ſcopis, σεσαρωμένα, a verrendo. *praeſterga* antique pro: praeterſa. *cocta* v. 35. dicit, ſe cocum eſſe miſſurum, quem Act. 3. ſcen. 2. adducit. Quare pro *cocta* quidam legi volunt *coacta*, ſuo quaeuis loco conlocata; Boxhorn. autem mauult *docta* elegantia, expolita. Mutandum vero nihil eſt: vos, quae debet quisque, praeparetis, vt in mora coquo ne ſitis, quo minus domum redux *cocta* omnia reperiam — 33. *ſatin audis? magnifice* cet. Gulielm. a Pſeudolo putat Calidoro dici *ſatin, audis, magnifice!* — 34. *adcipere* conuiuio — 35. pro *celebrate* Gulielm. *celerate* — 36. *praeſtinem* emam. Capt. 4. 2. 68. — 37. *ne quisquam* ſector zonarius — 42. *quae capiti operam det* libertati, vt ab amatore cum magno lucro meo redimatur — 44. *penus annuus*, quantum ſubſiciat omni familiae per annum, quam longum, alendae — *proſtituam* vulgi vos permittam libidini — 49. *praehibeo* praebeo — 50. *cupidae vino* pro *vini*. Sic fere Mil. 3. 1. 204. niſi *adulterio ſtudioſus rei nullae* (nulli) eſt — 51. *pantices* (ſing. *pantex* raro obcurrit) proprie: inteſtina pelliculata, h. l. *venter* — 54. *Hedylium* P. Colvius legit *Aedilis ſum:* primum, vt aedilis, edicam, quae ad rem annonariam. Leno autem dixerat, ſe nomine quamque adpellaturum ſuo i. e. proprio — 55. *montes acerui* aceruí inſtar montium. — 59. *regem Iaſonem* vellere aureo relato ditiſſimum. Alii intelligunt Iaſonem, tyrannum Theſſaliae, qui Epaminondae aetate vixit. — 64. *carnaria* vaſa — *oneri* pro onere: tergoribus magni ponderis — 65. *Dircam*. Zethus et Amphion, Iovis ex Antiopa filii, Dircen, quam Lycus, Thebanoram rex, Antiopa vxore repudiata atque in vincula coniecta, duxerat, caudae tauri indomiti adligaſſe, Lycumque feruntur obcidiſſe — 66. verſu ſuperiori dixerat *cras te* ſc. ſtringam

v. 64. autem *nisi hodie* v. 66. igitur *τὸ hodie* est: *hoc* ipso statim *die* crastino — 67. *taurus tibi fiet* non tu ibi minus vexabere, quam a tauro Dirce — 68. quam triste est, iuuentutem atticam pati, *hunc* hominem nequissimum *colere* incolere *hic* Athenis — 69. *amare a lenone* puellas e domo lenonis. Poen. 5. 2. 32. — 71. *ne illi* pro *illine?* — 72. *id facere* iis, *quibus* etc. — 74. *obsonas* obstrepis, vt sermonem eius omnem audire nequeam — 77. *oliui dynamin* vim, copiam. Complures vett. edd. legunt *oliuinam* olei copiam. Meursius malebat *oliuitam*, quod dictum putabat pro *oliuetum* — 79. *pergula* adpendix aedificii, quae in publicum spectat, vbi mercatores, opifices, artifices res exponebant venales, h. l. leno puellam expositurus est in *pergula*, in eo aedium suarum loco, qui omnibus in conspectu esset, vbi miserae *libidinum publicarum*, vt Tertullianus loquitur, *victimae* venales prostabant — 82. *excetra* vipera Cas. 3. 5. 19. — 83. *tua opera* quaestu tuo meretricio ex oleariis facto — 85. *vnctiusculo* paullo lautius vncto — 86. *vino te deuincis* vinum, quod bibas, adferri tibi mauis, quam, quod in meam rem sit, oleum. Pro *deuincis* alii *deungis* — 88. *pro capite* libertate *saepe iam iamque numeras* te mox soluturam polliceris — 92. *Phoenicio corio* tergo flagris cruento.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *curassis* curaueris, cures. *bene curassis* noli, ob hoc animo perturbato, minus curare res alias. Gronov. Acidalius autem legit *ne curassis*, Pistoris *tu ne curassis*. *liquido es animo* prius id explicat: de ista re securus esto — 4. 5. consilium sibi in promptu esse gloriatur, lenonis decipiendi — 6. *bat* merus sonus, *τὸ at* heri inridens. — 8. *quam re aduersa* pro *quam rei* tuae *aduersa*: potius, quod ex re est, agas, quam obtemperes animo, iis agendis, quae abs re sunt, seu rei tuae aduersa. Acidal. — 12. *it dies* abit, praeterit Bacch. 5. 2. 85. — 13. *placide* agas, non praepropere — *prius quam abeat* adloquendus est — 14. *tam placide* nimis tarde, gradu testudineo *is* — 15. *hodie nato* Ballio sc. 2. v. 32. — 16. *tametsi obcupatus* sis, *moramur* tamen te. Lamb. legit *obcupatum moramur* — 18. *sospitalis fuit* multum profuit — *mortuus est*, *qui fuit* cf. Capt. 3. 3. 1. Truc. 1. 2. 94. — 21. *te volo*, ambiguum est, seu *te volo conuenire*, seu *te volo Iupiter perdat* — 22. 23. *licetne*, *obsecro*, *viuere*, *an non licet?* an eneca-

bitis me odio veſtro? *mantare* i. q. manere, reſtare, gradum ſiſtere — 24. *inaniloquus* qui praeter verba querelasque nihil adfert — 25. tum demum, quando dabis, *ducito* Phoeniſcium — 28. *rem actam agis* Donatus: rem actam apud iudices repetere non licet. *Actum eſt* ſumtum a iure, *ilicet* a iudicio, *periſti* a ſubplicio — 32. *porricere exta* verbum ſacrificantibus ſolenne — 47. Sententia eſt, viro probo indigniſſima: multo facilius eſſe, id ferre, quod pudorem, quam quod damnum adferat. Conſentiunt tamen adagia: κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον, lucrum pudori praeſtat, et Sophoclis τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἔῃ — 49. *manta* exſpecta. Douza: parabit aliquid, tres dies manta — 50. *ob ſimultatem ſuam* quodſi fuit Calidorus obcultus Ballionis inimicus, quem fuiſſe eum dubium vix eſt, inprudenter tamen Pſeudolus eſſet faſſus, eumdem, pro quo apud Ballionem intercedebat, ſimultatem cum eo gerere. Si *ſimultatem* explicem *difficultatem* pecuniae inueniendae, quae tibi *ſimilata* potius videatur, quam vera, id quidem recte dixiſſe, et Ballio ita fere intellexiſſe videtur: qua vero auctoritate hanc vocis *ſimultas* ſignificationem defendam, non habeo — 55. *non lenonium eſt* recte monſtrare — 61. *quin nomen iam interiit Mutuum* toties iam fruſtra rogaui alios *mutuum*, vt ipſum hoc vocabulum abſumſerim, vt nemo ſuperſit, quem rogare poſſim — 62 ad 64. *Heus tu* etc. Lambinus quidem intelligit *de menſa cibaria*, rectius vero, opinor, plerique *de menſa trapezitarum*. *Poſtquam iſti* argentarii *a menſa ſurgunt* crebro bonis cedere coeperunt, *ſaturi, poti*, aliorum ſibi credita pecunia ditati, *qui ſuum repetunt* ita vt prius, quod ipſis debeatur, exigant, *alienum reddunt nato nemini* quae ipſi debent, nemini ſoluunt, *ab alienis cautiores ſunt, ne credant alteri* ex eo tempore homines ab alienis, quorum rem et ſtatum non probe habent cognitum, cautiores ſunt, et non facile cuiquam credunt. *Ab alienis* explicari etiam poſſet *damnis*, aliorum damnis edocti cautiores ſunt redditi. Hos tres verſus plerique omnes recte, opinor, Ballioni tribuunt, Pareus Pſeudolo — 67. *eme die coeca* ſolutione in diem prolata, *vende die oculata* pecunia praeſenti — 69. *Lex quina vicennaria* Lex Laetoria vetabat filio familias, quinque et viginti annis minori, mutuo quid dare, et, qui dediſſet, ius repetendi non habebat — 71. *an poenitet te* non ſatis tibi viſum eſt — 72. *qui perpetuat data* perpetuo dare pergit —

74. *inanis cedis* adcedis nihil adferens — *dicta non sonant* non tinniunt, vt numi — 80. *apud nouercam* quae parum te exaudiet — *an umquam tu huius nupsisti patri* muliebria passus ab eo es? quod enim si esset, tu nouerca huius esses, apud quam queri eum iubes. In hunc certe, vt in priuignum nouerca, inexorabilis es — 85. *lactes* intestina: tibi si crederem, idem agerem, ac si quis fugitiuam canem adligaret lactibus agninis; vt haec vna cum lactibus, sic tu aufugeres vna cum pecunia — 89. *vel sex menses* prcuniae partem maiorem iam adcepit a milite v. 112. — 91. *non venalem habeo.* iam vendidit v. 108. — 93. *lanios* popas, hostiarum mactatores, qui malleo ipsas inpeterent, dum a victimario interim tenerentur. Gutherius — 95. pro *agninis* recepi *minimis.* Exta quidem agnina erant minima, ludit vero in voce *minimis*, respiciens ad *minas* viginti, quibus sibi volebat litari. Scaliger et Lipsius testantur, in plerisque calamo exaratis membranis non *agninis* legi, sed *minimis* — 97. *extra portam Metiam* ad locum solennem subpliciis, cuius in vicinia carnificum erant aedes — 98. *lanios* intelligit carnifices *cum tintinnabulis*, quibus carnifices ornabant noxios, quasi hostias. Gronov. — 99. *greges virgarum vlmearum* virgas in fasces conligatas — 109. *sine ornamentis* nudam. In emenda serua pro auro et veste seorsum erat soluendum. Curc. 2, 3, 65 sqq. — *cum intestinis omnibus* iocose additum est — 113. *factam esse argenteam* cum argento permutatam — 116. *hunc fames iam obciderit* te obciso, qui victum ei subpeditasti. Licet enim iuuenis careret nunc pecunia, fecisse tamen eum dubitandum non est, quod ap. Ter. Eun. 2, 3, 18. Chaerea: in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum — 117. *quantum terra tegit hominum* mortuorum: quotquot vmquam vixerunt. Sic quum possit explicari, contra omnium MSS. consensum nihil mutandum esse censeo. Mutarunt autem alii *quantum in terra degit*, alii *quantum terra regit*, alii *quantum terra gerit*, alii *quantum terram tegit* etc. — 119. *conceptis verbis* alio praeeunte, et ius iurandum verbis, certa comprehensis formula, dictante. Turneb. — *consultis* bene perpensis — 121. *scelestus* quem scelestum vocas. Senec. Philos. ep. 115. *sine me vocari pessimum, vt diues vocer!* et: *vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit* — 124. *aeque* libenter. numquam aeque libenter et celeriter ad praetorem, vt

manu ab eo mittar, curram, atque hunc lenonem maledictis onerabo — 127. *bustirapus* busta spolians, qui silicernium rapiebat, manibus defuncti oblatum, de quo gustare putabatur nefas — 129. *vetera vaticinamini*, inridet: iam ante ignominiose dicta iteratis. Versu enim 117 Calidorus iam dixerat *hominum periurissime* — 131. *babae!* et *bombax!* interiectiones hominis, admirantis quasi, inridentis certe, quae alter dixerit — 134. *praehibeo* praebeo — 135. *in pertusum ingerimus dicta dolium* prouerbium a fabula Danaidum; explicatio addita est: operam ludimus. Cas. 2. 7. 1. — 136. *numquid alium* adhuc me esse *vultis dicere*? — 141. *meum* lenonis *officium*, quod quale officium sit, v. 142. explicat *cum illo perdiderim fidem:* fidem fallam, militi datam. Ter. Phorm. 3. 5. 48. leno quidam dicit: mea lege vtar, vt potior sit, qui prior ad dandum est — 143. *operae si sit* si essem vacuus. Mil. 2. 2. 97. — 148. *exossare aliquem vt muraenam* Amph. 1. 1. 165. significat: fuste aliquem bene dolare; hoc vero Pseudoli loco: vt suadet libido, aliquem vexare — 150. *admoenire*. vid. Cist. 2. 2. 5. — 159. *tibi moram dictis creas* quantulumcumque temporis fabulando perdis, rectius consumeres agendo.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

3. *largitus* sum *dictis* certum promisi auxilium; cum ablatiuo, vt in Sticho: *largior lingua* — *dapsilis* aliis videtur ablatiuus a *dapsilus*, *dictis dapsilis* promissionibus optimis; aliis nominatiuus: *dapsilis* ego sum *dictis*, promissionibus diues — 4. *gutta* paululum *consilii* — 6. 7. *telam exordiri* incipere *detexere* finire: non video viam, qua argentum *quaeram* atque *inueniam* — 8. *tabulas* explicant: ceratas, in quibus scribat. Comma post *sibi* delendum est, post *cepit* vero et post *quaerit* ponendum. Quidam pro *tabulas* rectius forsan *fabulas*. Aliquam certe lineolam in animo oportet esse ductam, antequam poeta manus armet, ad poema aliquod perficiendum — 14. *iniicere tragulam*. vid. Epid. 5. 2. 25. — 19. *ex hoc sepulcro* hero maiori sene acheruntico. Veteres thesauros suos non raro constat, securitatis causa, in sepulcris condidisse.

IN ACTVS I. SCENAM V.

2. licet omnium Plauti fabularum argumentum graecissat, atque res a Graecis in graecaque vrbe aliqua fingantur gestae, saepe numero tamen Plautus habet, quae,

eum Romae fcripfiffe, prodant. Filium Simo dicturus magis, quam vllum alium iuuenem athenienfem, amore effe perditum, eum, fi *dictator* dux, princeps perditorum iuuenum dicendus effet, prae ceteris omnibus queritur fore dicendum. Forfan et hoc *dictatoris* adpellatione refpicit, quod omnes ciues de eo *dicant*, quod, vt v. 4. dicit, ille per vrbem folus fermo fit omnibus. Simili fere ratione, vt Simo filium *dictatorem* nequiffimorum iuuenem dicit, apud Ter. Hec. 2. 1. 7. Laches, fi nequitiae mulierum ludus fit, vxorem fuam ei ludo *magiftram* effe dicit — 8. *obcifa eft haec res.* Sic et Capt. 3. 4. 7. Men. 3. 2. 46. hoc negotium plane perditum eft. Eodem fenfu Caf. 3. 5. 52. Stalino fe dicit obcififfimum — 12. *geftant* renuntiant crimina — 14. *geftores* famigeratores *linguis*, *auditores auribus* fuspendantur, qua quisque parte peccavit, ea plectitor — 21. Poft *Vetus* lignum exclamandi. Caput quaffans fenex dicit *Vetus!* i. e. licet vetus fit, vt tu (v. 19.) quaerere poffes: *quid nouum* ea in re fecit? *nolo* tamen filius meus faciat, peruerfosque aliorum mores imitetur! — *neuis* non vis — 22. *vel tu* ipfe *in adolefcentia* adolefcens olim *tale ne faceres* facere debuiffes — 23. 24. dicere voluit: patrem oportet in iuuentute fuiffe probum, qui iuuenem filium probum effe poftulat, tu vero filium poftulas effe probiorem, quam fuifti ipfe. — 25. 26. Plautum volunt cogitaffe vifcerationem, in qua fingulis, qui aderant, certa pars carnis dabatur. Senfus eft: tantus olim flagitiorum tuorum fuit numerus, vt ea, inter multos distributa in partes aequas, fatis fuisfent ad eos omnes infamandos — 27. *patriffare* πατριάζειν. patre fe dignum gerere, h. l. iisdem vitiis, fed Ter. Adelph. 4. 3. 11. iisdem virtutibus deditum — 28. homines *commodi* i. q. verf. fq. *aequi* — 32. *paedagogus* adfecla puerorum, qui mores eorum obferuaret formaretque — 34. *iram in promtu gerere* iracundum, ad iram procliuiorem effe — 37. *bonus* moderatus *animus in mala* aduerfa *re dimidium eft mali* rem aduerfam dimidio facit leniorem — 40. *herum faluto primum* aliud feruum cogitaffe clarum eft; intelligo: primum facio periculum pecuniae hero meo extorquendae — 41. *fi quid fuperfit* intelligi vult: falutationis, cogitat autem: fpes heri fallendi fi me fefellerit, *vicinum* Caliphonem vicinum *impertio* falute: adiutorem mihi fumam, ad id, quod volo, perficiendum — 42. *falue; quid agitur?* quafi familiariter rogat, *quid*

agitur? quem *ſcelerum caput* v. 31. vocauerat — *ſtatur hic ad hunc modum* ſatis friuola ſerui reſponſio — 43. *ſtatum* modum corporis gerendi, Amph. 1. 1. 110. *vide hominis, quam baſilicum!* confidentem, ſuperbum — 48. *quaſi per nebulam ſcimus, audiuimus* Capt. 5. 4. 27. Plato: κατὰ τὶ σκότος incerta adhuc — 49. *conficiet te hic verbis* confutabit, elinguem te reddet — 54. *aedes vacivas aurium* in quibus aures ad me audiendum vacuae ſint, vt filius mihi obediat. Caſ. Prol. 29. — 58. pro vulg. *hercle qui* cum Piſt. e Veneta et Colon. legendum puto *hercle quin* profecto, ſane, quod et Merc. 2. 3. 77. legitur — 62. *quum apud te parum ſtet fides* id quod Pſeudolus v. 52. erat queſtus. — 65. *Delphis tibi reſponſum dicito*, quod reſpondero non minus verum eſſe cognoſces, quam delphicum Apollinis oraculum eſſe poteſt. v. 67 ad 73. Hunc locum Gruterus et Gronovius repraeſentarunt, vt eum Camerarius e Mſſ. ſuis conlegit. Taubmanni vero editio prior 1605 locum repraeſentat ita:

Quid ais? ecquam ſcis filium tibicinam
Meum amare? *Ps.* Οὐ δεῖ negare. *Sr.* Liberare quam velit?
Ps. Δεῖ nec τοῦτο negare. *Sr.* Ecquas viginti minas
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps.* Abs te ego auferam?
Sr. Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Ps. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί.

Petitus autem perſuaſit ſibi, latere in his plures voces graecas, locumque ita reſtituendum putauit:

Meum amare? *Ps.* Ναὶ γα. ῥῆμ' ἐόν ἐστι. *Sr.* Liberare quam velit?
Ps. Καὶ τοῦτο καὶ τοῦτο ναὶ 'γώ. *Sr.* Ecquas viginti minas
Per ſycophantiam, atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps.* Abs te ego auferam?
Sr. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Ps. Φά· τήρει· δεῖ, καὶ ταῦτο, καὶ τοῦτο, ναί, καὶ τοῦτο, ναί.

Camerarii in lectione repugnantiae, et apud Petitum obſcuritatis non nihil eſſe videtur: quod vero ſeruum vterque ſenex aperte falſum intellexit, Taubmanni lectionem ſenſum certe loci expreſſiſſe arbitror — 77. *praegigni*, *progigni*, oriri, me auctorem mali moris eſſe — 78. *herum* herilem filium *apud herum* maiorem, eius patrem, *criminaret* antique pro: criminaretur — 79. *iuberes* alii *luberet* — 81. *rem meam ſapio* non inſipienter feci, Moſt. 5. 1. 45,

nullam rem ſapis: non intelligis, quod intellectu eſt facillimum. Truc. 4. 4. 1. *ſapit ad rem ſuam:* facit, quod e re ſua eſt — 83. *quapropter te expertem amoris gnati habuerim* quare celauerim te de amore filii — 84. *piſtrinum in mundo ſcibam mihi* certum et praeſens eſſe. vid. Epid. 5. 1. 12. — *faxem* feciſſem — 87. *illud* a filio, *iſtuc* a te — 88. *huic erant dieculae.* Ter. Andr. 4. 2. 27. *tibi dieculam addo* efficio, vt, quod metuis, ſerius certe fiat. Eun. 5. 6. 19. ſed *in diem* eſt fortaſſe: aliquanto poſt futurum eſt — 89. poſt *hinc* Caſaubonus voculas *a me* gloſſam putat, tollendam — 100. *aetatem* quam diu viues. Aſin. 2. 2. 8. — 104. *mortalem graphicum* qui callidior fingi non poteſt. Epid. 3. 3. 29. et infra 2. 4. 9. — 110. *iſtam pugnam* vt abs te pecuniam auferam — 114. 115. ordo: *quam tibicinam deperit gnatus, ea circumducam lenonem* ea lenonem defraudabo, eam per fraudem illi eripiam. Sic *circumducere aliquem auro* Bacch. 2. 3. 77. *argento* Pſeud. 2. 2. 39 etc. — 118. *Agathocli.* vid. Moſt. 3. 2. 88. — 126. *conſutis dolis* vt ita conuenerit inter eos. Amph. 1. 1. 28. — 129. *compecti* compacti — 132. *ſtilis vlmeis conſcribito* virgis caedito. Virgil.: verſa puluis inſcribitur haſta. Sidonius: glacies alpina deletur, et hiulcis arentium rimarum flexibus terra perſcribitur — 133. *indice* indic *ludos:* adcinge te ad ludum tuum, ad lenonem Phoenicio circumducendum; quod ſi effeceris, argentum tibi, quod poſtulas, dabo — 142. *non demutabo* non denegabo, pecuniam, qua lege promiſi, ſoluere — 159. *concenturio* conligo, in album refero, a re militari. Cic. ad Attic. 16. 9. Brutus centuriat Capuae; ſeu a centuriis, quae ad ſubfragia conueniebant. Trin. 4. 2. 160.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. conſtitui, neque dubitare, neque timere — 3. 4. Lambin. in ter repetito *nam* negligentiam animaduertiſſe ſibi videtur, homine ſeruo non indignam — 4. *res* quaeuis negotia *perinde ſunt* difficilia aut facilia, vt forti timidoue animo ea adgrediare — 6. *malorum meorum* habent Mſſ. et edd. vett. omnes. Gruterus quidem legendum tamen cenſet *maiorum meorum*, reſpiciens verſum .. quam coniecturam Pareus in textum recepit. Sed licet fama maiorum temere quidam freti ſint, virtute tamen defunctorum freti eſſe nequeunt, non reuiuiſcentium, ad opem poſteris ferendam. Maiorum virtus efficere tantum poteſt, quod

v. 16. dicit, vt excitet ad facta, qualia maiores fecerunt. *Malorum meorum virtute fretus* explicandum mihi videtur ex Asin. 3. 2. 3. *Scapularum confidentia, virtute vlmorum* (humerorum alii) freti. Se, qui iam multa mala perpessus, castigatus saepe sit, virtute, qua ea tulerit, fretum, industria tamen etc. se victurum sperat. Cf. Bacch. 4. 4. 100. *mea fiducia, me opericulo* — 9. *vestrum* spectatorum *omnium* — 10. *Ballionem exballistabo* vox comice ficta, ad nomen lenonis adludens: superabo eum — 11. *admoenire.* vid. Cist. 2. 2. 5. — 16. *quo sum genere natus* adnectendum est praecedentibus: vt sciant, me natum a seruis, astutiae laude celeberrimis. Alii legunt *eo sum genere natus* quod adnectendum esset sequentibus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *vt oculis rationem capio* quantum adspectu conligo — codd. *quam mihi* vel *quas* Lips. *nam* — 4. 5. *certum qui mihi faciat.* Sic Men. 2. 1. 17. *certum qui faciat mihi* et 5. 2. 12. *nec, quid sit, mihi certius facit* — 8. *hoc* nouum consilium *praeuortar principio,* praeferam consilio, quod antea ceperam — 9. *stratonicum nuntium* in argumento Prisciani v. 4. vocatur *cacula,* et 4. 2. 52. *calator* miles praefecto alicui militari inseruiens — *percutiam* dolis, fallam — 11. *compendium faciam pultandi* pultatione ego te supersedere iubeo — 12. *patronus foribus* cf. Asin. 2. 3. 6 sq. foribus conseruis sum amicus — 12. ideo processi foras, vt deprecer, ne quis percutiat fores — 13. *Subballio* vice Ballionis fungor — 14. 15. *procurator peni, atriensis* διαιτάριος, διαιτάρχης. Atrienses principes serui tricliniares — 18. *non soles respicere te* etc. Truc. 1. 2. 58. qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet — 20. *haec mihi incus est* sic Codices: pronomen, vt saepe Latini solent, relatum est ad praedicatum. alii tamen legunt: *hic* cacula *mihi incus est* — *procudam ego hodie hinc multos dolos* habebo eum gymnasium fallaciarum, vtar eo ad dolos procudendos — 22. *ab illo milite Macedonio* missus — 29. *quoad referret* qua die seu ad quam diem solueret — 33. *si promtas* alii *promtes thesauros Iovis* si Iovis aerario praefectus sis — 34. *strenuas* in omnibus codd. et edd. vett. legitur, licet, quid sit, non adpareat. Alii malunt *sternuas,* si forte cacula sternutaverit, et Pseud. dicat: *aeque cito* res erit soluta; alii emendant *renuas.* Si lectio certa est recte forsan alii explicant

strenuum te geris in pecunia retinenda — 35. Cum Scioppio lego: *vinciam potius, sic seruauero,* vt cacula iocans respexerit illud: res erit *soluta.* Alii legunt *vinctam* — 36. *meam qui forcilles fidem* sensus est: meam qui fidem infirmam sublestamque iudices. id quidem latere neminem potest, *forcillare* autem quid verbi sit, aegre expedietur. Plerique reponendum putant *suggilles,* Passeratius *furcilles,* furcilla stabiliendam putes, alii *furciles* vt furem dictis incessas, Lambin. *floccilles.* Salmasius non repudiat quidem *suggilles,* sed mauult tamen *forioles,* quod verbum a *forio* formatum sit, vt *lutulare* a *lutare,* vt esset: meam qui inquines fidem etc. — 38. *potest* vtrumque locum habere, *vt alii* etc. *vt ego* etc. — 41. *quid est tibi nomen.* Sic Most. 3. 1. *nomen* quaero *quid* sit. Men. 5. 9. 71. *quid* erat *nomen* matri etc. — Pseudolus a *seruus est* ad *me dicam* secum loquitur, v. 42. demum caculae respondet *Syrus sum* — 47. 48. quidam post *hoc* comma ponunt, *certo scio hoc, febrim* etc. Rectius, opinor, alii post *scio* ponunt *certo scio, hoc* hanc rem *febrim tibi esse* male te habere — 54. 55. ἀνακόλουθον nam particula *vt* non habet, quocum cohaereat. Sed τὸ *vt* omnino abesse posset — 59. *ne quid Harpax feceris* ne quid rapias, teque re ipsa praebeas eum, qui nominaris. Sunt qui *Harpax* aduerbialiter positum putent, alii legunt *harpagaueris,* alii *harpagefeceris* — 61. *pol te multo magis* etc. sic Mss. et edd. Lipsio placebat *pol tu viuos? magis opinor* etc. — 64. Donatus legit *doliarem* praepinguem, quod Gruterus reiecit, quod ineptum fuisset, addere *crassam.* Camerarius autem in Mss. suis reperit *diobolarem,* quam quidem vocem nolim cum plerisque explicare, vt Poen. 1. 2. 58. est: quae duobus obolis sui copiam faciat, sed *copam,* vbi duobus obolis i. e. vili pretio onerare te possis ciboque recreare — *cludam* claudam — 68. *ne in quaestione* diu quaerendus sis. vid. Cas. 3. 1. 16. — 71. *iube te operiri* multa veste tegi, ad sudorem eliciendum.

IN ACTVS II. SCENAM III.

3. *Obportunitas* Εὐκαιρία, cuius deae beneficio, quae exoptatissima nobis sunt, tempore eueniunt obportunissimo. Curc. 2. 3. 26. — 4. Mss. et edd. vett. habent *quam haec cauata est mihi obportune epistola* quod explicant e versu sq. *vbi inest, quidquid volo.* Scaliger mauult *cauita,* quod *cautionem* Festus dictum olim dicit, quod postea

cautio coeptum est dici. Donza coniicit *captata*. Lipsius autem, Scioppius, Meursius aliique posuerunt *allata*, quod versu sq. est, geminatum enim ll facile haberi potuisse pro V, vt pro *haec* seu *haecc' allata* scriberetur *haec cauata* — 5. pro *cornu copiae* κέρας Ἀμαλθείας quidam *cornu copia*, alii *copiae st cornu* — 8. *vt copi* copioso *pectore*, ab inusitato *cops*. Bacch. 2. 3. 117. — 11. *deformata* delineata, descripta — 12. Laudari ad hunc versum solet locus Plin. L. 5. ep. 21.: "Est omnino iniquum, sed vsu receptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo furoris nomen adcipiunt." Idem multo breuius dicit Livius 27. 44.: adparebat, quo nihil iniquius est, ex euentu famam habiturum. cf. Capt. 2. 2. 54. — 13. *vt quisque fortuna vtitur*, vt fortunam habet propitiam — 17. *aurichalco contra non carum* aurichalco pretiosius. Epid. 3. 3. 30. Curc. 1. 3. 46.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. 2. Sic Plutarch. amorem vocat γλυκύπικρον, Musaeus γλυκυπίκρων ἐρώτων κέντρον, Catull.: curis hominum qui gaudia miscet, et alio loco: dea, quae dulcem curis miscet amaritiem — 9. *graphicus* quo ad res gerendas ne fingi quidem posset homo aptior. Epid. 3. 3. 29. — 9. *heuretes* inuentor — 11. triplici *io* et 12. triplici *te* non minus, quam adpellatione *tyranne*, et verbo *imperitas* hilaritatem Pseudolus, tamquam de re bene gerenda securus, iculariter prae se fert — 13 ad 16. ludit numero ternario, quia dixerat praecedente scena, se tres delusurum esse, herum, lenonem, et, qui epistolam ei dederat — 17. *vt paratragoedat* vulgo *paratragoediat*, vt magnifice se gerit, vt grandia verba facit, et tragoediam imitatur — 19. *dic vtram, Spemne an Matrem, te salutem.* MSS. magno consensu habent: *spemne an Matrem:* spemne adhuc meram adferas, an salutem iam peperisti ipsam? pleraeque tamen edd. habent *Spemne an Salutem te salutem.* templa Romae, intra alterum, alterum extra portam Carmentalem, *Spei*, *Matrisque Matutae*, erant vicina, ad quae videtur adludere, ad Spemne demum, an Matris Matutae iam ad aedem deuenimus? vtram te salutemus? — 22. Vestigia MSS. viri docti vario modo conati sunt restituere. Camerar. *Euge iam* χαρῖνον οἰωνὸν ποιῶ. Lamb.

Euge iam, χαῖρε οἰωνὸν probo i. e. salue, omen adcipio. Acidal.: *Euge iam χαίρειν χάρινον volo.* Meursius: *Euge iam, Charinum volo.* Gronov.: Χαρίνῳ χάριν ποιῶ. Ad nomen Charini Plautum adlusisse, dubium non videtur — 23. Charinus, quae Pseudolus dixerat, in eam adceperat partem, vt eum opera sua vsurum putaret, quare, *quin tu* etc. — 23. 24. quod vero sc. 3. v. 26. *aliud, quod cupiebat, adcidit*, nunc homine opus est, qui caculae vicem sustineret, quod Charinus, adolescens atheniensis nobilissimus, non potest. Gratias Pseudolus Charino agit, addit vero *nolo tibi molestos nos esse* hoc est: vt nunc quidem res est, opera tua vti non possumus — 25. indignans Charinus repetit: *vos molestos mihi?* et addit: id quidem molestum mihi est, vos suspicari, molestum mihi fore, vobis inseruire! — 29. *ei os subleui* eum decepi Aul. 4. 6. 2. — 30. 31. spectatores sciunt ex Act. 2. sc. 2. — 33. *siquidem hoc viuet caput* δεικτικῶς, si ego viuam — 37. pro *vsitatus saepe*, multum versatus, e Paris. cum Douza, Passeratio, nec Camerario inprobante, recepi *visitatus* saepe conspectus. Sic Epid. 4. 1. 12. *visitaui antidhac.* Curc. 2. 3. 64. *adnuo* me eum *visitasse.* Trin. 3. 3. 39. *ignota* facies, quae *non visitata* sit. Pers. 1. 1. 20. mihi quidem tu iam eras mortuus, quia *te non visitaui* — 40. *Carystus* vrbs Eubeoae — 43. Lectio *vnam* non potest esse genuina, *vna* enim *quinque* minas non poterat soluere. Senex autem Act. 2. sc. 1. v. 142 et 146. promiserat pecuniam, quam Pseudolus lenoni daret. Idem Simo 4. 7. 30. dicit: me *viginti* mulctauit *minis*, et 4. 8. 4. inultus promam *viginti minas*. Pro *vnam* igitur, quod Gulielm. et Grut. delent, cum Palmerio ponendum putaui *viginti* — 47. *quid sapit* callidus ne sit, rogat, Charinus autem iocose respondet, quasi rogasset *quid olet?* Interdum enim *sapere* idem est, quod *olere*, v. c. Plin. H. N. 17. 5. meliora vnguenta sunt, quae terram, quam quae crocum sapiunt — 48. *Hircum ab alis* olet, hanc lectionem Turnebus inuenit in schedis vetustissimis. *Hircus* autem est: teter odor subalaris. Hor. Epod. 12. 5. an grauis hirsutis cubet hircus in alis. Alii legunt *vsque a cunabulis* (sapit) — *manuleatam* autem seu manicatam *tunicam* minus, quam colobium, seu vestimentum sine manicis, pati, tetrum odorem subalarem ad nasum peruenire, palam est — 49. *acetum* acumen, prudentia Bacch. 3. 3. 1. — 51. *murrhina* pro myrrhina. Festus: "est genus potionis, quae graece dicitur nectar;

hanc mulieres vocabant murriolum, quidam murratum vinum, quidam id dici putant ex vuae genere, murinae nomine." Alii dicunt: factitiae potionis genus exstitisse, atque inter dulcia potius, quam vina reponendum, cuiusmodi dulcibus frequenter vsae mulieres sint, quod nequaquam ebrietatem inducerent. — *passum* quod ex vua passa compressum effluxit — *defrutum* (deferuitum) vinum, musto ad dimidias decocto factum — *melina* potio e melle ὑδρομέλι — 52. *thermopolium* taberna, vbi dulces potiones venibant calidae — 53. *lamberare* Festus: scindere, laniare. Sic Poen. 1. 2. 83. meo me ludo lacessis. Turnebus: iisdem iocis adpetis me, quibus es lacessitus — 55. *versari* velut Proteus in varias formas mutari. — 56. Quaerenti: *ecquid argutus* ingeniosus, solers est? respondet Char. iocose: malorum facinorum saepissime *argutum* adcusatum, conuictum eum esse. Sic Amph. 3. 2. 2. me dedecoris a viro *argutam*, adcusatam, in crimen vocatam esse — 58. *scitus* h. l. idem quod *callidus* 1. 3. 151. Amph. 1. 3. 8. scitus sycophanta. Sensu bono *prudens*. Ter. Heaut. 1. 2. 36. *scitum* est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit. Phorm. 5. 5. 2. quam *scitum* est eiusmodi etc. — *plebis scitum non est scitius* vid. Cas. 3. 1. 11. — 70. *defaecatum est* sollicitudine liberatum Aul. 1. 2. 1. — *cor mihi nunc peruium est* nihil est, quod mihi obstet. Meursius mauult *peruiam*, quod Aul. 3. 2. 24. est, vt *obuiam* — 71. pro *omnes ordines* Boxhorn. recte legit *omnes ordine*. Litera enim *s*, sequentis voculae *sub* prima, facile praecedenti voci adhaerere, locumque conrumpere potuit. Langius autem pro *legiones meas* malebat *legionis meae* — 72. *auspicio liquido* vid. Epid. 2. 2. 1. — 73. *confidentia est* confido, certus sum, fore vt inimicos meos perdam — 74. *onerabo praeceptis* sic Mil. 3. 3. 29. *onerauit praeceptis* — 75. *ferat fallaciam* Scioppius mauult *serat*, sed *onerabo* et *ne titubet* requirunt *ferat* perferat, vt Cas. 3. 5. 47. dolum *protulerunt* est inuenerunt, sic hic *ferat* est *ludat*, *lenoni portet*, vt isto Casinae loco ancilla dicit, se *dolum* ab aliis inuentum, *ludere*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *danunt* dant — *cui puero* etc. quem inpuberem dii lenoni dant in seruitutem — 2. eique si addunt *turpitudinem* deformitatem vt v. 7. amatores inuenire nequeat — 3. *quantum ego nunc corde conspicio meo*

quantum mea ipsius experientia edoctus scio. Pro *conspicio* Gronovio placebat *concipio* — 6. pro *miseriis* Acidal. legit *ministeriis*, vt Pers. 1. 1. 12. *quin ne suis ministeriis praefulciat*. Et vere quidem puer de ministeriis queritur, quae mandentur sibi; quae vero, quod misera esse, et miserum se reddere deplorat, ipsa potuit miserias dicere — 8. *vt curet* me leno *tandem nitidiusculc*, vt, quo quaestuosior domino sim, eo melius ab eo habear. Gulielm. legit *curer* — 12. *perbitere* perire, seu periturum esse — 14. pro *quod illi, qui possunt, solent* recte, opinor, Mercerus disposuit *quod illi possunt, qui solent*. Rectius obponuntur *non possum, quod illi possunt*, quam *non possum, quod illi solent*. Hoc vero licet ferendum esset, tamen, quid *solere* sit, vid. Cist. 1. 1. 38. Se autem questus puer est *non solere* non inuenisse amatorem, ideoque donare non posse, quod possint, qui amatores habeant — 16. *fructus fullonius* Donatus explicat: quod fullones expurgandos dealbandosque pannos manibus pedibusque calcent percutiantque, timere puernm, ne, ad illud exemplum, manus calcesque heri experiatur. Quodsi vero versus consulas sequentes, adparebit, non errasse Salmasium, Turnebum, Lambinum, Franc. Iunium, alios, qui hunc *fructum fullonium* sensu obscoeno sumendum esse dicerent. Pro *fructus* Passeratius legi vult *fluctus*. cf. Asin. 5. 2. 57. — 17. *illae* illi — *quam illae rei* etc. ad illam rem, nempe ad sustinendas muliebris patientiae leges. Quod leno Act. 1. sc. 2. meretricibus erat minitatus v. 45. *cras populo prostituam vos*, v. 79. *deportere in pergulam* etc. idem sibi puer euenturum metuit. — 18. *male eum metuo* non lenonem verberantem, sed fructum fullonium — 19. Gronov. retinuit *quoi manus grauior sit*, sed legendum tamen putat *qui* et explicat: si mihi numos in manum det, quibus ea grauior fiat. Sed Plauti potius verecundiae consuluisse eo videtur, quam verbis eius explicandis. Salmasius aliique *manum* intelligunt *mentulam*, qua pro sententia versus sequentes magis, quam pro Gronovio sunt — 22. 23. Plura dicturus herum conspicit, quare conprimenda ei oratio est.

IN ACTVS III. SCENAM II.

6. *Orcus* explicant Dis pater, seu Pluto, vt Most. 2. 2. 68. Poen. 1. 2. 131. — 7. *qui mortuis coenam coquat* coquus novemdiali: seu feralis. vid. not. ad Aul. 2. 2. 45. — 11. *praeter alios* ceteris coquis omnibus iam conductis — 13. *in-*

probior h. l. non: peior, deterior, sed: quem homines minus probent, conducere velint, cuius rei causa vna eorum auaritia sit — 15. *quum extemplo* pro: quum primum. vid. Most. 1. 2. 18. — 17. *vilissimus* qui minimum mercedis poscit. Pareana altera habet *vtilissimus* — 18. *hoc* eam ob causam — *obsessor fori* in foro sedeo a nemine conductus — 19. *drachmis* i. e. drachma quisque *iissent* iuerint, drachmis operam locauerint *illi* alii coqui — *me potest subigere vt surgam* conductorem abducere *nemo quisquam* prorsus nemo *minoris numo*, *qui numus* apud Plautum, nisi additum sit *aureus*, *didrachma* est, duae drachmae, sex grossi — 21. *item* eodem modo — 22. *mihi*, vt saepe, παρέλκει — *condita prata* vt v. 24. herbas herbis condiunt — 23. *boues conuiuas faciunt* homines, vt boues, non nisi herbis pascunt — 25. *atrum olus* intelligunt atriplex, alii hipposelinum — 26. *rumex* oxalis — *blitum* Plinio: herba sine sapore, vnde *bliteus* Truc. 4. 4. 1. — 27. *laserpicium*, silphium Rud. 3. 2. 16. — *sinapis* vid. Truc. 2. 2. 60. — 29. *exstillent*. Donatus: *stillare* est guttas emittere e corpore, *exstillare* totum corpus guttatim finire — 30. *ei* eiusmodi *homines coenas sibi* ab ipsis comedendas *coquint* coquant — 31. *striges* aues nocturnae, maleficae, h. e. condimenta noxia — 33. *hoc* ob hanc causam *hic* Athenis — 35. *formidolosas* actiue: horribiles, quorum iam nomen formidinem iniiciat — 42 ad 47. *cicilendrum. sipolindrum. sancaptis. cicimandrum. happalopsis. cataractria.* nomina sex aromatum ficticia, quae inter media, ne omnia Ballioni ignota sint, *macidem* nominat, corticem aromaticum nucis myristicae amiculum — 45. *Neptuni pecudes* pisces — 53. *eum in odorem* τὸ *in* Gulielm. et Acidalius statuerunt tollendum. Boxhorn. coniiciebat *eum nidorem*. Adludere videtur poeta ad κνίσσαν, qua Iupiter apud Homerum delectatur. — 55. *demissis pedibus* odor descendisset ad inferos, volanti autem manus erant pro alis. Turnebus. — 57. incoenatus ἄδειπνος — 59. *istaccine causa* vt nugas tuas concoquam — 61. *pro pretio* etc. opera mea ita satis facio, vt merces, qua conductus sim, non videatur nimia — 63. 64. *quemquam* alium *coquum*, *nisi* qui sit miluus. etc. — 66. *constrictis vngulis* ita caute obseruatus, vt furari nequeas — 67 ad 76. hos Ballio versus puero edicit suo, qui, priori scena loquutus, hac in scena mutus adstat — 68. *vti nostra* vtensilia — 71. *pariter progredimínor* tu cum eo simul — 76. vulgo: si *con-*

quiniſcet iſtic, conquiniſcito ſimul. Mercerus autem ex Nonio emendauit *ſi conquiniſcet iſtic, ceueto ſimul*, quam lectionem Gronouius recepit. *Ceuere* autem idem eſt, quod *conquiniſcere*, vtrumque *inclinari* — 77. *diſcipulis* coqui ſingulis *priuos* ſingulos *cuſtodes*, cuique priuum — 78. vocem *bonum* adiiciendam putauit Acidalius — 80. Aeſoni Medeam, ſocero ſuo acheruntico, iuuenilem fabulantur vigorem reſtituiſſe, non vero Peliae, Iaſonis ſui inimico, quem eodem beneficio beaturam ſe ſimilans, necauit potius. Putant igitur μνημονικὸν huic loco ineſſe ἁμάρτημα, verius autem ſcientem Plautus coquum facit errare, vt, qui promittere vellet videri, reapſe minitetur — 84. *immo* h. l. negat — 90. *illos* Acid. ſuſpectum eſt; Piſtoris legi vult *illo* ad coenam — 92. pro *ſuauitate* quidam, metri cauſa, *ſuaui ſuauitate* — 94. *vt digitos praerodat* Ariſtophanes conuiuas, ob cibi ſuauitatem, aut auiditatem ſuam dicit καθεστίειν δακτύλους — 97. *furtificas manus*. Perſ. 2. 2. 44. furtifica laeua. vid. not. ad Epid. 1. 1. 8. — 99. *tinnis* garris. ſed Caſ. 2. 3. 22. et Poen. Prol. 33. *tinnire* eſt acute clamare — 101. 102. promiſſurus, ſe exſpectatione eius celerius coenam eſſe cocturum, dicit, iam coctam eſſe *quin is adcubitum* in lecto triclinari, *et conuiuas cedo* iube adcumbere, *conrumpitur coena* ſi diutius moremini — *ſubolem* diſcipulos coqui — 103. *ſublingio* ad lingendas patinas, quam ad opſonia coquenda, aptior — 104 ſqq. Vide, quid auaritia poſſit. Pactus Simo Act. 1. ſc. 5. erat, ſe viginti minas ſoluturum eſſe, ſi Phoenicium Pſeudolus eo die a lenone abducere potuiſſet: has vero ne cogeretur ſoluere, lenonem de conatu hoc Pſeudoli ipſe certiorem fecit.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

3. *quum te* Simia. adloquitur, quem nondum videt — 5. *malus cum malo ſtulte caui* ego malus minus caute egi cum homine, non minus malo, quam ipſe ſum. cf. Moſt. 5. 2. 21. mihi *tecum* cauendum eſt — 7. *verbeream ſtatuam* Simiam vocat: verberibus dignus eſt, qui mutus, velut ſtatua, adſtitit, me, abiiſſe eum, male metuente. vid. Capt. 5. 1. 31. — *infert ſe* vid. 5. 1. 28. — 12. hominis militaris perſona et ea re tuenda mihi eſt, vt ceteros mortales prae me contemnam — 14. *dum ille* cacula. vid. 2. 2. 69. — 21. *qui ipſus eſt* vt in Amphitruone Soſia Mercurium — *obcidis me* odio et moleſtiae mihi es — 24. *immo mihi* me ſeruet ipſi — *condecet* Moſt. 1. 3. 10. — 28. pro *dona*

Douza mauult *bona* quod *dona facere* Plauto indignum iudicat. Omnes vero codd. habent *dona* — 29. *adcurassis* adcurraueris — *sobrie* cum cura et diligentia exquisita — 31. *meditati sunt* passiue — 33. *ita non facient* te non amabunt — 35. *mihi obtrudere palpum* adulando me fallere *non potes*. Vox ab equisonibus tracta. Amph. 1. 3. 28. timidam palpo percutit: blanditiis tranquillare cupit. Merc. 1. 2. 42. palpo percutis: blandis dictis fallis — 40. in *carnifex* ambiguitas est, seu *nisi effecero*, tamquam *carnifex* me adcipito, seu: tu, qui *carnifex* es — 42. *hiscunt* aperiuntur — 44. *mala merx* malus homo. vid. Cas. 3. 6. 22. — 45. *prorsus* prouersus — *ex transuerso* seruis forsan exiens imperauit aliquid, ita, vt non aduersa fronte, sed, secundum parietem transuersus, egrederetur. Lamb. — Varro hunc locum in mente habuit de Lat. Lingu. libro 6: *vt transuersus cedit, quasi cancer, non prorsus, vt homo.*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *harpagauit* ab ἁρπάζω furatus est. — 4. *dolose, et ego* Gulielm.: *dolose; i, ego hic* — 5. 6. 7. Simia, progressus, quasi secum hos versus loquitur, sed ita, vt Ballio audiat, quem se videre dissimilat — 5. *habui numerum sedulo* etc. non erraui, angi porta inde a porta numerando, et hoc profecto *sextum* est — 6. *iusserat* miles, qui me miserat, herus. 2. 2. 1 sqq. — *quotumas* quotas aedes. sic 4. 7. 77. quotumo die — 8. *chlamydatus* quem peregre aduenire e veste viatoria intelligo — 9. *peregrina facies* adspectus prodit eum non esse atheniensem *ignobilis* hic a me non visitatus 2. 4. 27. — 12. *cum hirquina barba* τραγοπώγων barba in acutum desinente. Apuleius Miles. 1. 11. qui pallio baculoque, et baxeis, et *hircino barbitio* Philosophum fingeret — 13. *nulla est mihi salus dataria* salutem, quantum possum, mihi potius seruo, quam aliis dandam puto — 14. *a principio probi* vterque personam suam probe coepit tueri — 16. *egomet me noui* — 19. *me quaeritat.* Sic apud Ter. Adelph. 2. 4. 1. rogante Aeschino: vbi ille est sacrilegus? leno dicit: *me quaerit* — 23. *perfossor parietum* τοιχωρύχος vecticularius, effractor — 27. 28. *in medio luto est, haeret haec res* non poterit se expedire. Nomen militis ei dicere omiserant; sed vide, quam facile se expediat, citius, quam apud Terentium Phormio 3. 2. 37. *dic nomen.* Ph. *nomen?* etc. — 31. *putus* (putatus) i. q. purus. Varro L. Lat. 5. 7. *putare* valet *purum facere:* ideo

antiqui purum putum adpellarunt. Festus: putum pro puro dicebant, vnde putatae vites, quod, quum id, quod inpedimento erat, decisum est, purae remanent — 43. *imaginem obsignatam*, Gulielm. *imagine* — 52. *calator.* Festus: *calatores* vocabantur serui, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est *vocare*, quia semper vocari possent, ob necessitatem seruitutis — 57. *arbitrarem* pro: arbitrarer, vt Stich. 1. 2. 87.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

5. *mihi obuertat cornua* mihi aduersetur, idem est, quod v. 4. dixerat: ne malus erga me sit, vt erga illum fuit — 6. *capsit* ceperit Bacch. 4. 4. 61. *capso.* Rud. 2. 1. 15. *capsimus* — *compar* cuiusuis rei socius. vid. 1. 1. 64. — 11. *etiam dum* Gul. *etiam domum* — 16. *vasa conligunt* milites, castra mutaturi — 19. hunc versum dicit, conspecto Simia, Phoenicium educente.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

3. *dentatum virum* militem gloriosum, dentibus minacem — 8. *retunsum* (pro retusum. vid. 1. 2. 26.) *mihi est cor* defatigabatur, angebatur, *obpugnando pectore* palpitando — 11. *quin hinc metimur* sc. viam. Boxhorn. quidem pro *hinc metimur* coniiciebat *hincmet imus*, sed *hincmet* vix videtur latinum. Coniecturam suam eo vult defendere, quod Curc. 5. 2. 29. legatur *tamquammet Genium meum*, sed omnes codd. ibi habent *tamquam me et Genium meum* — *gradibus militaribus* grandibus, vt Epid. 1. 1. 11. seu celeri gradu, vt Trin. 3. 1. 22. milites vero, vt Vegetius dicit, horis quinque aestiuis viginti millia passuum emetiri tenebantur — 13. *cantharum triumphi* compotationem triumphantibus debitam.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *mihi libet nunc venire Pseudolum*, inridens Pseudolum: veniat nunc licet! abducere mulierem conatus, egregie se deceptum sentiet! — 9. *vt conuenit*, non, vt plerique explicant, inter me et Simonem, sed inter Simonem et Pseudolum Act. 1. sc. 5. v. 120. qua de re Ballio certior factus est, quum Simo eum moneret 3. 2. 106 sqq. — *fore* vt in pistrinum Pseud. detrudatur — 10. *Simonem veniat velim* pro: Simo vt veniat, seu: Simonem venire — 11. *promiscam* promiscue, vt laetitia fruamur communi.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *signum* Phoenicium, vt Vlysses ex arce Troiana Palladium — 7. *est instipulatus* i. q. stipulatus est: vt soluere promitteres impetrauit. Camerar. et Lamb. ediderunt *indestipulatus*, quae tmesis est *in est stipulatus* τῷ *d* post *in* inserto — 11. *rogato hercle obsecro, gestio promittere* iisdem verbis 1. 1. 114. Pseudolus Callidorum iubet rogare, caussa v. 113. adiecta, cur ita iubeat *vt me effecturum tibi, quod promisi, scias*, quod h. l. Ballio v. 12. ita exprimit *omnibus modis tibi esse rem saluam vt scias* — 14. *nullum periculum est* mihi; facile rogare possum, quod tuo periculo fiet, non meo — 17. *immo ambos* Callidorum et Pseudolum simul. Act. 1. sc. 5. — 22. *haud iratus fui* 1. 3. 137. — 23. *te nec recte dicere* aliquem, tibi malidicere eum, v. 24. *qui* posset esse *si tu* si sequeretur *facias*, *eas*, quod vero sequitur *faciat*, *eat* explicandum τὸ *qui* est *si is* nihili te faciat idque aperte profiteatur — 28. *venisse* venum iuisse, venditam esse — 31. *qui* pro *quo* sc. symbolo — 33. *vnde ea* bona fides *sit mihi* — 34. *ne illic* Pseudolus *sit contechnatus quidpiam* fallaciam aliquam in te intenderit — 36. *adduxit* vulgo; Pareus *abduxit*, quod rectius videtur; nam ex vrbe Athenis iam putabatur *abducta*, Sicyonem vero nondum poterat esse *adducta* i. e. peruenisse — 38. *vt det nomen in molarum coloniam* in pistrinum detur. Educendi in coloniam aliquam nomen in eam dabant. *Colonia* pro quauis habitatione Aul. 3. 6. 40.: *quod habeo, vt commutet coloniam.* Asin. 2. 2. 32. *o catenarum colone.*

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

6. *luxuriantur* Mercerus in libris scriptis inuenit *luxantur*, quare Festum, hunc locum respicientem, putat scripsisse: *luxantur a luxu dictum* — *lustrantur* Cas. 2. 3. 29. *vbi lustratus?* quo in lupanari adcubuisti? Gruterus legendum putabat *comedunt quod habent, quod non habent* alterumque exscriptorum negligentia excidisse — 10. *nobilis* notus, cum his nulla mihi familiaritas vmquam intercessit — 22. *hic homo meus est* quem ad lucrum praedamque reuocare possim — 24. *admordere hunc mihi lubet* eodem sensu v. 26. et Asin. 2. 2. 71. *deuorare* i. e. insidias facere pecuniae eius, periculum facere, pecuniae, quam habet, auferendae — 28. 29. in edd. primis exstat *strenui mihi inprobius visi sunt.* Camerarius mutauit:

ſtrenuo, damno, inprobi vſui ſunt — 34. *ſe ſuamque aetatem bene curant*, curant ſibi, quamdiu viuunt, bene eſſe, voluptatibus dediti ſunt — 39. *bene praedatus* praeda onuſtus. Sic Perſ. 4. 4. 115. *praedatus probe*, Rud. 5. 2. 29. *bene ego hinc praedatus ibo* — *bona ſcaeua* bonum omen mihi obiicitur. vid. not. ad Prol. v. 1. et Epid. 2. 2. 2. — 42. *fac compendii quaerere* non eſt, quod quaeras. v. ſupra 2. 2. 11. — 44. caue ſis tibi *a curio inſortunio*, curarum pleno; Salmaſius enim *curius* deriuat a *cura;* vt Aul. 3. 6. 28. *agnus curio* eſt; qui cura macet, ſic fore, vt Ballionis lenocinio perditus cura macreſcat. Paſſeratio non diſplicet lectio Pariſ. *a diro infortunio;* Pontano placet *a crucio infortunio.* Feſtus enim habet: *crucium eſt, quod cruciat.* Palmerius legi vult *a Thurio infortunio.* Thurii enim ſunt Sybaritae, qui luxu et lenociniis deorumque contemtu perierunt. Lipſius *a Curtio infortunio;* quod enim Curtius, quum Romae terra hiaſſet, inmiſſo equo praecipitem ſe in foueam dediſſet, Plautum dixiſſe *Curtium infortunio* de eo, qui Curtii exemplo in foueam praecipitetur, et citat Lipſius Perſ. 4. 4. 45. ego ille doctus leno paene in foueam decidi — 45. *in hunc intende digitum* porrecto digito medio ſeu infami et inpudico lenonem deride ac contemne — 46. *flagitaris* a creditoribus. Adroganter Ballionem v. 46. 47. mentitum eſſe arbitror, quo caculae videretur vir eſſe non contemnendus; Simo vero, ſecurus, quemquam crediturum eſſe, ſe mutuum tali ab homine vmquam ſumſiſſe, ſatis forſan habuit, eſſuſo riſu miſellum confutaſſe — 48. *quin tu mecum fabulare?* placetne tibi mecum fabulari? — 59. *iam die* diei (vt Amph. 1. 1. 120.) *multum eſt* πολλὸν τῆς ἡμέρας — 69. *id totum tuum eſt* tua ſine dubio pecunia eſt, quam Pſeudolus furatus per hunc hominem miſit — 71. pro *ludo* cum Lambino Pareoque ſcripſi *ludos* non modo quod litera *S* ob eamdem ſequentis vocabuli primam facile excidiſſe poteſt, ſed etiam, quod *ludos facere aliquem* vſitatum Plauto eſt, et ſequenti ſtatim verſu in paſſiuo obcurrit — 75. quid mirum, vel viliſſimum hominem apud exteros videri velle in patria ſua eſſe aut fuiſſe principem! — 78. *altero ad meridiem* vno die integro et dimidio — 79. *quamuis* admodum *pernix* — 81 ad 85. lenonem inpudentiſſime quaerere mirum non eſt, nec Simonem pudet, cum eo conſentire; miles, quid ii velint, vix intelligit, et, vbi intellexit, indignabundus dicit v. 86.

in malam crucem! — 88 ad 90. Ballio, somniaris adhuc, militem esse subpositicium, quanto ornatus eius viatorius conductus sit, interrogat — 89. *helleborus*, et ater quidem magis adhuc quam albus, insaniae curandae putabatur pervtilis — 92. *meo peculio*, eo, quod de demenso meo comparsi, omninoque labore et parcimonia parta, sciente hero, possideo — Leno autem peculium eius τὰ αἰδοῖα, seu pygam Hor. Sat. 1. 2. 133. esse dicit, *quod* peculium *femina* femora summa *sustinet*, seu cum Cantero rectius *sustinent* — 93. *Vncti hi sunt senes* libidine pruriunt. Vngebantur prius senes, deinde fricabantur — 99 *nullius coloris* plane mihi ignotus, ater an albus sit nescio — 102. *non confidit* non est confidens, qualem sycophantam esse oportet, ideoque est *sycophanta nequam* — *nugis* forsan legendum *nugas meditatus male* non bene edoctus partes suas. — Versus 108. 109. 110. iisdem fere verbis leguntur supra v. 63, 64, 65. quos quia in Ald. Colon. et Flor. edd. non leguntur, Acidalius hinc exturbat. In primis tamen edd. et MSS. vtroque loco reperiuntur — 121. *oculis acutis* argutis, fulgentibus — 126. 127. stipulatione, interrogatione et responsione 4. 6. 15 et 16. confecta, Simo viginti minas exigere a Ballione potuisset — 130. *modicis* est in MSS. et edd. ante Lamb. qui posuit *commodis* vt Merc. 2. 3. 101. Boxhorn. autem legendum putat *immodicis*. Minas, quibus mulctetur aliquis, commodas dici posse negat. — 134. *comitia centuriata* omnium erant maxima. Pseudoli autem consilia dicit omnibus artibus fuisse instructissima.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. *tetigi* decepi v. supr. 1. 1. 118. Epid. 5. 2. 40. etc. — 7. *Dolum* pro *Dolonem*, qui Dolon Troianus speculator in castra Graecorum missus, ab Vlysse et Diomede deprehensus, interfectus est. Per Dolonem intelligit Ballionem. Eodem vero modo, quo pro *Dolonem* dixit *Dolum*, in Mostell. *Tranium* dicit pro *Tranionem*.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *Siccine hoc fit?* Boxhornio *sicci* videtur genitiuus, et pro *fit* ponit *sit*: num hoc *sicco* sobrio adcideret? Sed mutandum nihil est. Miratur Pseudolus, hoc sic fieri, vt bene potus titubet. Sic Asinaria 1. 2. 1. siccine hoc fit, foras aedibus me eiici? — *pedes, statin' an non?* Sic apud

COMMENTARIVS IN PLAVTI POENVLVM.

IN PROLOGVM.

1. Tragoediam *Achillem*, non quam Aeſchylus primum dedit, ſed *Ariſtarchi*, quam Ariſtarchus, Euripidis aequalis, ſcripſit, ſeu potius, vt Scaligero videtur, antiquam Aeſchyli emendauit, quam, Feſto teſte, Ennius fecit latinam, *commentari* pro quo Muretus in codice vetere reperit *imitari lubet*, qua voce aliquis, ni fallor, obſcurius illud *commentari* explicare voluit — 2. 3. Nihil autem commentatur ſeu imitatur aliud, niſi vt primum Achillis Enniani verſum ſuum faciat tertium, quo quid voluerit Plautus, non video, niſi Ennium perſtrinxit, qui vnam eamdemque rem tribus expreſſerat verbis: *ſilete, tacete, animum aduortite*, quae tamen verba Fronto ita diſtinguit, vt *ſilere* eſſe dicat: ſermonem comprimere; *tacere* autem: loqui non coepiſſe — 4. *imperator histricus* hiſtrionum praefectus eſſe putatur, niſi, quod magis adhuc comicum videtur, prologum intelligit, ſe nempe ipſum: ego iubeo, hoc quidem in loco imperator! — 9. quod *edit* ἀρχαικῶς pro *edat* — *noſtra gratia* ad nos audiendos — 10. *incedere* huc veniſſe *ſeſſum inpranſum* vt ſedeat non ante pranſus — 11. *facere audientiam alicui* plerumque eſt: facere, vt verba facturus poſſit audiri, h. l. *fac populo audientiam*, vt, quae hiſtriones agunt, ſpectatores audire poſſint. Καταστγάζειν τὸν δῆμον ſeu τὸ ἐπέχειν τὰς γλῶττας ἀνακηρύττειν. — 13. *quam per viuis et colis* quam per victum cultumque tibi paras — 15. *duplicem mercedem* alteram, qui ſilentium feceris, alteram, qui ſileas ipſe — 16. *bonum factum eſt* formula ſolennis, edictis, boni ominis cauſa, praefigi ſolita — 17. ſcortum exoletum *ne quis*, ad ſexum vtrumque referendum putatur. Mſſ. quidam *ne quid* — 18. *lictor* ordinis, ſi opus ſit, ſeruandi cauſa, adeſſe iuſſus — aut virgae *muttiant* ſonitum edant — 19. *diſſignator* deſignator, Martiali: locarius, qui in ludis loca ſpectatoribus ordine diſtribuit — non *praeter os obambulet* obſiſtere cogatur ambulaturis — 21. *diu qui domi otioſi dormie-*

runt, vt ferius venerint, locis, vbi sedere possint, iam distributis — 22. *dormire temperent* citius e lecto surgere discant — 24. *aes pro capite dent* cum Grutero aliisque intelligo: dato pretio libertatem a dominis emant. Lipsius explicat: pro loco, vbi sedere possint, pendant τὰ ὑπὲρ τοῦ ἱδεῖν δῶρα. Muretus putat, subsellia quaedam fuisse, quae ab histrionibus locarentur — 26. *varientur* virgis caedantur. vid. Epid. 1. 1. 15. — 27. *curassint* curauerint negotia iis mandata — 29. *neu quae* nutrices pueros secum adferant — 31. *vagire* Varro L. L. 6. 5. proprie haedorum esse dicit, quare *quasi haedi* — 33. *tinnire* Cas. 2. 3. 32. — 38. *neue ambitionis causa* neue ideo, quod indignis faveant. vid. Amph. Prol. 69 sqq. *extrudantur* artifices meliores — 42. *inruptionem facite in popinam* vt a ludis abeatis — 43. *scribilitae* genus placentae — *aestuant* calidae adhuc sunt — 46. *vicissatim* vicissim Stich. 4. 1. 27. — 47. *ignarures* Most. 1. 2. 17. est *gnarures*. Contrarium exspectabat populus, *vt sitis gnarures*, sed risum excitare voluit, verum dicendo; non minus ignorabat regiones istas, quam ignarissimus quisque — 49. *finitor* Nonio: agrimensor; Ciceroni: agrorum metator — 52. *quibus est in manu* quorum in potestate est Amph. Prol. 80. — 53. *Carchedonius* Carthaginiensis, a graeco Carthaginis nomine Καρχηδὼν — 54. pro vulgari *Plautus* cum Mureto recepi *Plauti*, quod constructio videbatur poscere. Pro *patruus* autem *Poenulus* recipere ausus non sum. *Pultiph.* vid. Most. 3. 2. 141. — 56. *censebitur* a vobis spectatoribus iudicabitur — 57. *proscenium* explicant hic: actiones, quas celant homines — 58. *iuratores* vos spectatores eritis arbitri et censores — 62. *dico* eum mortuum esse — 63. *pollinctor* cadauerum vnctor — 65. *abditiuus* separatus — 71. *sine viatico*. Solebant tumulis mortuorum inponere viaticum, aurum et pretiosa vasa. Alii ad illum ritum putant respici, quo mortuis numum (δανάκην) in os inponebant, Charonti portorium et naulum. Aristophanes in Ranis duorum obolorum meminit, qui essent πορθμήιον Charontis; postea ad triobolum excreuit — 72. *Calydon* Aetoliae vrbs — 73. *seni* Antidamanti — 75. *inprudens hospitalem filium* ignarus, pueri, quem emerat, patrem esse sibi hospitem — puerum vero septuennem patrem adhuc patriamque ignorasse vrbem, vix credibile est. Carthagine certe se esse natum, non ignorauit Agorastocles 4. 2. 80. etc. — 79 ad 82. prorsus idem hi versus

dicunt, quod Men. Prol. 49. ad 55. — 86. *Magaribus* alii *Magalibus:* locus in ipsa vrbe Carthagine apud Appianum in Punicis vocatur τὰ Μέγαρα. Horti fuisse videntur, vnde puellae ambulantes cum nutrice subreptae sunt — 87. *Anactorium* Acarnaniae oppidum — 90. *sacerrumo* prae ceteris detestabili, exsecrabili — 92. *cui Lyco nomen siet,* hoc quidem comice tantum addidit, ex nomine enim de moribus hominis coniectura fieri nequit. Hic tamen Lycus vere erat *vir sui nominis,* vt Spartianus hominem vocat, cuius ingenium cum significatu nominis congruit, v. c. Imperatores *Pertinacem* atque *Seuerum*, atque Terentius Eun. 3. 2. 7. Gnathonem, parasitum edacissimum, *ex nomine natum* dicit — 95. *quaesti* quaestus — 96. *efflictim perit* Amph. 1. 3. 19. *efflictim deperit* vehementer amat. Cas. Prol. 48 sq. est *amare efflictim* — 101. *tangere aliquem bolo,* vt Truc. 4. 3. 70. *mulctare aliquem bolo,* est: fallere, decipere, vt *te tetigi triginta minis* Epid. 5. 2. 40. — 108. *postibi* Cist. 2. 3. 76. — *ducit noctem* non, vt voluptati indulgeat (incestum enim committere incautus potuisset), sed vt quaerat ex iis, an de filiarum suarum sorte possint eum facere certiorem — 116. 117. *si tenetis, ducite, caue dirumpatis.* adludit hoc loco ad ludum puerorum, qui ducebant sparteam restem, et tam diu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet. Scaliger — 123. *ornabor* et 126. *alius nunc fieri volo:* Prologi partibus peractis, alio ornatu alias in hac fabula partes peragam.

IN ACTVS I. SCENAM I.

7 ad 9. de *vetere verbo* seu prouerbio sermo est, hoc vero, quibus in verbis insit, valde interpretes dissentiunt. Turnebo v. 5. 6. latere videtur in: *deberi Milphioni libertatem et grates gratias* (vbi *grates* adiectiue videtur positum). Muretus his in verbis prouerbium inesse negat, vetere e libro aliquo pro *obuiam it* legit *obuiam is,* et prouerbium dicit esse hoc: *scitum est, per tempus si obuiam is* i. e. quum quid promisisti, non exspectandum est, dum rogeris, sed suo tempore obcurrendum, obuiam eundum, et promissis standum est, quod tu non facis, qui, saepe libertatem mihi pollicitus, nihil praestas praeter pugnos. Cum hoc Pontanus consentit. Pistoris autem prouerbium inesse putat v. 9. in *gerrae germanae,* et explicat: *scitum* (bene) *est, per tempus si obuiam it,* si suo

loco ac tempore in mentem venit alicui, vt nunc mihi *verbum vetus: gerrae germanae* merae nugae sunt, quas dicis. Idem sunt *liroe* seu λῆροι — 11. *corios* pro *coria* bubula; pro: loris a te caesus sum; ad rem augendam dicit: tria tota coria in me caedendo contriuisti — 13. quod dixerat Agorastocles *ignoscere te mihi* amanti *aequum est*, respondet seruus ironice *haud vidi magis* aequum esse quidquam — 18. *auctor sum* iubeo — 19. *si auctoritatem postea defugeris* te iussisse neges. Apud Ter. Eun. 2. 3. 97 sq. *PA. Iubesne? CH. Iubeo, numquam defugiam auctoritatem.* Auctor is est, cuius periculo et fide res geritur — 23. *mihi quidem hercle* dolet — *istuc mauelim* tibi dolere, non mihi — 25. *amo inmodeste,* inmodice, vehementissime — *meae istuc scapulae sentiunt* inridet eum, qui *per amorem* se caedendum eum dedisse dixerat: quod inmodice caesus sum, inmodice te amare sensi — 30. *non lutum est eo lutulentius* homo sordidissimus est — 31. *nequam* Agor. intelligit *rem, malum aliquod* quare dicit *cupio*, seruus vero vt dixit *me dato* quo nequiorem te neminem iudicare sentio, quod ita caesus sum, ac si essem nequissimus, 32. *abi dierectus* in malam rem. Capt. 3. 4. 103. — 44. *quo euadas* ad quem finem tua referatur oratio; quo spectent ea, quae dicis. Sic Ter. Andr. 1. 1. 100. quam timeo, quorsum euadas. Eun. 3. 3. 11. huc euasit i. e. eius verba huc redibant denique — 50. *vbi nequam faciat* nequiter viuat — 56. *dupli* etc. ex secundo legis Aquiliae capite serui conruptor aut receptor ex infitiatione tenebatur in duplum — 57. *neque id* duplum auri *vnde efficiat, habet* — 58. *addicet praetor* quod fecit rem aduersus populi leges 3. 4. 15. — 59. *decipiemus fouea lenonem Lycum* sumtum a rusticis, qui caeca fouea facta lupos capere solent Pers. 4. 4. 45. 60. *vbi expoliuero* Mil. 4. 4. 37. meum opus ita dabo *expolitum*, vt inprobare non queas — 63. *aphrodisia* Veneris, ab ἀφρὸς spuma maris, vnde nata ferebatur, adpellatae, dies festus ac solennis — *oculos delectare* 5. 4. 2. oculis epulas dare — 64. *munditiis meretriciis* adspectu meretricum, quam elegantissime quaeque potest, ornatarum — 67. *vt ferat fallaciam* Pseud. 2. 4. 75. — 73. *ballista* tormenti genus, interdum, vt hic, telum, quod mittitur, ipsum — 74. *ballistarium* Turnebo: locus, vnde ballistae mittebantur; Lipsio: machina ipsa — 76. *prior* quam prius nominaui, Adelphasium.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *negotii vim* multa negotia — 9. *non conceſſauimus lauari* perpetuo lauatae ſumus. Aſin. 2. 2. 24. conceſſo pedibus — 14. *viri duo* aquarioli, quos Feſtus vocat mulierum inpudicarum ſordidos adſeclas. Lauantibus meretriculis miniſtrabant aqua adgerunda et effundenda — 17. *potis ſunt* poſſunt. Merula legit *poteſſunt* — 22. *non ſcimus facere eum* modum — 23. *niſi perculta eſt* hoc quid ſit, ipſa mihi explicare videtur infra v. 88 ſqq. *bono ingenio ornata* etc. — 29. *optimum eſt habitu* optimum, quod haberi poteſt. Stich. 1. 2. 2. ſeruus habitu haud probus. Mil. 2. 1. 23. amor cultu optimus — 32. *muriatica* ſalſamenta, a *muria* piſcium ſalſorum liquamine — 36. *eius ſeminis* eiuscemodi — 37. *inuenuſtae* parum in amore felices — 45. *dignus* cum datiuo *Veneri* — 54. *proſedas* Feſtus: Proſedas meretrices Plautus adpellat, quod ante ſtabula ſedeant, eaedem et proſtibula — Feſtus: *alicariae* meretrices adpellabantur in Campania, ſolitae ante piſtrina alicariorum (qui e zea faciebant alicum) verſari, quaeſtus cauſa — *reliquias* vetulas, aridas, reliquias potius, quam ſolita corpora — 55. *ſcoeno* non *ſchoeno.* Sabini dicebant *ſcoenum,* vnde *obſcoenus* pro *coenum* vt *ſcoelum* pro *coelum, ſcoena* pro *coena. Scoeno delibutae* ſunt lutuſentae, inmundae. Meurſius. Sunt, qui ſchoenum putent eſſe vnguenti peſſimi genus, ex σχοίνῳ iunco odorato. — 56. *olant* pro *oleant* — *olent ſtatum* etc. locum quo ſteterunt ſederuntue — 58. *ſcorta diobolaria* quae duobus obolis ſui copiam faciunt — 61. *tantilla* muliercula tam abiecta *tanta verba funditat* tam magniloqua eſt! — 62. *nebulae cyatho* viliſſimo vel nullo adeo pretio. Alii iungunt *cuius nebulae* meretriculae viliſſimae, vt puella vocetur *nebula* eodem ſenſu, quo vir dicitur *nebulo. Cyatho* vno vini. — 63. *pulcrius* Adelphaſio meo — 67. pro *adſum* dicit ſeruus *eccum aſſum,* et, quaſi intellexiſſet *aſſatum* iocatur herus *elixus* ſis volo — 68. *facis delicias* alii: nimis delicatus es, qui elixum malis quam aſſum; alii rectius: inrides me. Caſ. 3. 1. 14. — 68. *de te quidem haec didici* vid. v. 83. — 69. hoc certe de me non didiciſti, vt ames, quod tangere non liceat — 71. *poenitet exornatae vt ſimus* displicet mihi, nimis videtur vilis — 75. vulgo *habitus* i. e. veſtimentorum. Nonnulli vero Mſſ. habent *habitu,* quam lectionem Douza, Acidalius aliique probarunt, et Pareus recepit. Dixerat

Adelphasium 73. *satis commode ornatae sumus*, cui v. 74. addiderat *satis bene*. Iam v. 75. philosophatur quoque; verborum ordo hic adnoscendus est: *eo* hanc ob causam *illud* quod dixi *satis*, *quod satis est* subficit, *satius est habitu* melius habetur, *quam* illud, quod *plus est*, *quam sat est*. Vt *satius habitu* sic supra v. 29. *optimum habitu* — 79. *limare caput* Nonius: *coniungere;* vetus Lexic. *sociare* osculando — 81. *limem caput* limo conspergam — 82. *ibi sum* res meae perquam sunt malae; alii: res tuae, quas video, pessimo in loco sunt — *perpetuo volo* te tacere; quidam: mortuum te esse, quod non vident, qua alia re, quam ambiguitate hac, seruus herum dicere possit *delicias facere* — 86. *cordolium* Cist. 1. 1. 67. — 90. *quam beatam* diuitem — 97. *audibis* audies Capt. 3. 4. 86. — 100. *esse et bibere* ego amo edere et bibere — 107. *quae nocturna ora habent* quae deformes sunt. Curc. 3. 35. sunt noctuini oculi — 112. *mulsum* vinum melle mistum. *mulsa loqui* suauissime loqui. Sic Rud. 2. 3. 34. mulsa dicta dicere. Stich. 5. 5. 14. mea mulsa, salta! — *laterculus* scitamentorum genus — 113. *sesamun* principem inter bellaria obtinebat locum — *nuces frictas* tostas. Douza intelligit amygdala — *papauerem* vt Trin. 2. 4. 8. pro papauer. — post *adeas* signum interrogandi; dissuadet enim interrogando — 119. *oleum et operam perdidi* frustra operam conlocaui in me exornanda — 122. *quid tu agis* cur me retines? — 128. *inuendibilis merx* quae non facile vendi potest, mala, inproba — 131. *quo die Orcus* Pluto *ab Acherunte* e sedibus acherunticis *mortuos amiserit* i. e. numquam — 132. numi *lymphatici* furore conrepti, qui in bulga contineri nolunt, exigere gestiunt — 133. *faxo constiterit lymphaticum* vt furore sanato quieti in crumena mea fiant — 134. *bellula hercle!* fastidiose et contemtim dictum: haec vero digna foret, in quam numi isti aurei profundantur! *dierecte* vide supra Sc. 1. v. 32. — 135. *nimbata*, quidam: ventosa; Turnebus: vilis, et quasi pro nebula et fumo habenda; Meursius: quod frons parua inter formae decora reputabatur, feminae, pulcritudinis studiosiores, frontis magnitudinem nimbis, i. e. fasciis frontalibus, eodem, qui capillorum erat, colore, quo minus dignosci possent, inbutis, inminuebant. *Nimbata* igitur ei est: fascia frontali instructa. Ramirez, ex feminarum suae nationis more, τὸ *nimbatas* explicat: capillos a vertice in faciem demittunt, fasciola deinde frontem ligant,

comprehenſis ſubtus capillis, quos deinde retro flectunt. Arnobii libr. 2. locus ad hunc verſum citari ſolet: laminas pertunderent aurium, *inminuerent frontes nimbis*, fuligine oculos inumbrarent — 136. *ſuſtolle amiculum* quod humum verrit. Hoc dicens puellam paullo licentius videtur adtrectaſſe, quare ea: 137. *pura ſum, comperce me adtrectare.* Lambinus: aegre ferens puella, rogat, id ne faciat, *quum pura, a viro pudica, ſit.* Gruterus: *puram* ſe dicit, i. e. lotam *paratamque rei diuinae*, qualem tangere nefas ſit. Breuius apud Ter. Eun. 5. 2. 65. Pythias Chaereae, petulantius adcedenti: *apage te!* — 138. *curam compendii facere*, cura ſuperſedere. Bacch. 2. 2. 6. etc. — Poſt *potes* 138 non punctum, ſed comma ponendum puto, et v. 139. verba: *quid ego nunc te curem?* Milphioni tribuenda eſſe. Nempe *nunc*, poſtquam, me v. 117. diſſuadente, eas tamén adiiſti, *quid nunc te curem?* — 139. pro *quid agis* e cod. Pal. cum Pareo poſui *quid agas* ſi hic ſis? ſi ita ames, vt ego amo? — *ecce odium meum* herus me conſulit de Adelphaſio, quae odio mihi eſt v. 180. — 142. 143. *tam tranquillam, quam mare eſt, quum ibi alcedo pullos educit* vid. Caſin. Prol. not. ad verſ. 26. — 144. *expalpa* fac periculum, eius palpando mitigandae — 145. *pectere* contundere *pugnis* ſaepe apud Plautum eſt, vt Men. 5. 7. 28. Rud. 3. 2. 47. etc. Eſt et *fuſti pectere* Capt. 4. 2. 126. — *Orator* rogator, vt Amph. Prol. 34. — 154. *coloſtra* ſeu *coloſtrum.* Nonius: lac nouum in mammis. Martial. 13. 38. ſubripuit paſtor, quae nondum ſtantibus hoedis de primo matrum lacte *coluſtra* damus — 156. *quadrigis* quam citiſſime. — Poſt *rapi* additurus fere eſt: mori non recuſo. Seruus vero interpellat herum aptius rogando. — 158. ordo: ſi non irata es, ego faxo, nimium pro te dabit, i. e. vt quantumuis pro libertate tua inpendat — 160. hnnc verſum Adelphaſium dicit Agoraſtocli, poſt *item* vero ſignum interrogandi ponatur: *qui bene volunt* tibi, i. e. mihi, quam te ſenſiſſe oportet, bene tibi velle, *bene vis item?* num tu quoque bene vis? num tu, quod potuiſſes, et centies te facturum iuraſti, in libertatem me vindicaſti? Muretus legi vult: *qui bene volunt, bene viſitent:* ita viſitent, quos amant, vt eis boni aliquid faciant. Lipſio placet: *qui bene volunt, benefici ſint* — 162. *at ſcin quomodo?* apud Plautum mox minitantis eſt Amph. 1. 1. 200. Aul. 1. 1. 8. mox dicturi, non ſatis adhuc ſcire aliquem, qualis res aliqua ſit, Aul. 2. 4. 28.

et hoc Poenuli loco etc. — 163. *sine, te prendam auriculis; sine, dem sauium.* Quando amantes alterius auribus prehensis osculabantur, hoc osculandi genus vocabatur χύτρα, quod caput *ollae*, aures ansarum formam referre videbantur. Pollux L. 10. λαβοῦσα τῶν ὤτων φίλησον τὴν χύτραν. Tibull. 2. 5. Et fetus matronae dabit, natusque parenti *oscula comprensis auribus* eripiet — 165. Gronovius legendum coniicit: *atque hic me, ne verberabilem faciat, nisi te propitio* etc. propitiauerim. Vox *verberabilis* est Aul. 4. 4. 6. — 168. *homo trioboli* vilissimus — 171. *inpias* inpie facis, *oratorem* enim legatum verberare, contra ius gentium est. — 181. *mammeata* mammosa — 184. Plura dicturum interpellat Adelphasium — 185. *victitandum sorbilo* misere. Explicant: suspiria et gemitus vapulantium imitari spiritum sorbentium — 186. *ostreatum* verberibus non minus duratum, quam ostreorum testae sunt.

IN ACTVS I. SCENAM III.

2. *auctionem facias* aedium, aedes vendas, plus obferenti tradas. Epid. 2. 2. 51. — 4. *in ore habitas meo*, ego sum tibi pro aedibus, cuius in ore pugni tui magnam partem sic versantur, vt habitare in eo videare — 9. *perque hanc sororem laeuam* dixerat *per dextram*, intelligit igitur per *sororem laeuam* manum sinistram — 11. *nunc nihil obsecras* sc. per libertatem meam, qui numquam liber sum futurus — 15. *testes*, quibus conuincas lenonem, domi suae aurum et seruum obcultari tuum — 18. *fugio* propere abeo — *meum istuc* magis est, vt fugiam ab hero, qualis tu es — 19. *effexis* effeceris — 20 sqq. Agorastocles ita seruo libertatem promittit, vt nugari potius videatur, quam certa adfirmatione velle adstringi. Recte igitur seruus eum abire potius iubet, quam nihil dicendo aures suas tundere — 34. ad intelligendum, quid Agor. v. 22. 23. 24. voluerit, vere Oedipo *coniectore*, interprete opus erat — 37. *obiexim* obiecerim — pro *meamet culpa* alii *mea culpa* seu *mea ipse culpa* seu *meapse culpa*.

IN ACTVM II.

1. *infelicent* infelicem faciant Cas. 2. 3. 30. Alii *infelicitent* — 5. *sex agnos* Meursius malebat *sex agonas*, quod Isidor. in Glossis: *agones* victimae, *agonia* hostia. Suidas: ἐπὶ τοῖς νεκροῖς τὰ ἔντομα ἔθυον τῶν τετραπόδων ὡς ἄγονα· τὰ δὲ ἔνεργα τοῖς θεοῖς. Codd. habent *agnos* — 7. *litare* καλλιερεῖν. *Sacrificare* est: obferre sacrum, et

veniam poſcere; *litare* autem: propitiare, votum inpetrare. vid. v. 41. — 8. *exta proſicarier.* Nonius: *proſecta exta* quae aris dantur, ex fibris pecudum disſecta. Feſtus: *proſicium* (proſiciae partes) quod proſectum porricitur. Partem enim extorum adolebant, partem conſecrabant ſacerdotibusque dabant, partem ſibi adponebant. Leno, quod non litauerat, iratus deae exta non dedit — 10. *deam eſſe indignam* non dignam, cui ſacrum obferrem. Piſtoris mauult *dea*, quod non probandum eſſe videtur. Dea non fauente ſe non litaſſe dicit, ideoque iratum plura deae exta denegaſſe. *Indignum* ſi auctoritate Mſſ. nitatur, reiiciendum non eſt, nam ſaepius *deae* vocantur *dei* — 11. *avarae Veneri adii manum*, Veneris, quae, licet plures obferrem hoſtias, me tamen litare non patiebatur, ſpem auiditatemque deſtitui. vid. infra v. 16. Aul. 2. 8. 8. Caſ. 5. 2. 55. Perſ. 5. 2. 18. — 13. *pauſam feci* deſii ſacrificare — 17. *condigne* non melior Venere aruſpex, qui exta inſpiciebat — 21. *mina argenti*, poſtea mihi donata, non eſt malum, quod ille mihi aiebat portendi, ideoque haruſpici v. 20. credendum non eſt — 25. *lenulle* ab obſoleto *lenus*, a *leno* enim eſt *lenunculus* infra 5. 5. 7. — pugna *pentethronica* alii *Pelethronica* etc. nomen fictitium, qualibus Plautini milites glorioſi ſaepe ſolent vti — 27. *volaticorum* hominum, volantium — 32. *farferus*, *farfarus* fruticis genus — 34. *periuras* mentiris ſimpliciter — 40. *pinna ſua ſibi* vid. not. ad Amph. 1. 1. 113. — 41. 42. ita mihi Iupiter propitius ſit, vt hoc non factum eſſe certus ſum — 43. *credo, vt mihi aequum eſt credi* lenonibus autem credendum non erat, ergo: non credo — 50. *addice* vende, et venditam trade — 51. *ita* quidem *res diuina mihi fuit.* Veneri ſacra feci, vt propitia mihi in puella vendenda ſit, ſed *res ſerias* etc. εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα non tam religione inpeditus hoc die eum vendere recuſat, quam (Ter. Heaut. 2. 2. 125 ſq.) arte tractabat virum, cupidum vt illius animum inopia incenderet — Gronov. v. 53. militi tribuendum, et legendum putat *Profeſtos feſtos* etc. i. e. mihi ſunt feſti dies pro profeſtis. — 55. *tuus ſum mercenarius* tu mihi dux es, cui obtemperandum mihi eſt.

IN ACTVS III. SCENAM I.

3. *ſpiſſigradiſſimos* tardiſſimos. Nonius: *ſpiſſum* nonnumquam ſignificat *tardum.* Ciſt. 1. 1. 77. *ſpiſſum* iſtud

amanti verbum: veniet! Cic. ad Att. 10. 18. omnia adhuc tarda et *spissa* — 4. *corbitae* naues onerariae grandes et tardae. Festus ita vocatas putat, quia in earum summo pro signo corbis soleat suspendi. vid. infra v. 40. *operam celocem ne corbitam date* cf. Caf. 4. 1. 20. — 5. *fugitaui senes* senes tardos nolui adesse mihi aduocatos — 7. *procos* adolescentes, ea adhuc aetate, qua de vxore ducenda cogitare possent — 10. *gradus subcretus cribro pollinario* gradus tam lentus et spissus, quam tarde e cribro excernitur; vel excretus et percolatus excidit flos ille tritici, pollen. Gronov. — 11. seruos fuisse olim aduocatos eos, qui, argento pro capite dato, liberi erant facti, e vers. 16. 17. adparet. Dicit igitur Agor. peracerbe: 10. ferenda non esset tarditas vestra 11. *nisi* excusaret eam, quod olim *cum pedicis* vincti saepe *condidicistis* adsueuistis, *sic hoc grassari gradu* ὀξυποδεῖν, ironice, testudineo gradu repere — 15. *nec tibi nos obnoxii* deuincti *sumus*, vt officio teneamur, te in amore Adelphasii, et in odio lenonis adiuuare. vid. vers. 18. — 16. *pro capite*, libertate — 19. 20. Mss. plerique *seruile esse*, Pal. *seruuli*. Seueri dictum est apud Lampridium: *Cursorem numquam nisi seruum, dicens: ingenuum currere, nisi in sacro certamine, non debere* — 22. *tumultuari* terrorem ciuitati iniicere, quasi infortunio aliquo minitante. Douza Plautum, quasi aliud agentem, Romanorum hic de Poenis victorias adtingere putat — 25. *cerritus* male sanus Amph. 2. 2. 144. Men. 5. 4. 2. — 26. *in aedem ad me*. Acid. adcepit *aedem sacram* quod sacrificantes ad templa amicos vocare solebant conuiuatum — 27. *clauator* Rud. 3. 5. 25. est: qui clauam gestat, seruus igitur, quem velocem esse oportebat. Baptista Pius autem, quem plerique sequuti sunt, legit *grallatorem* — 32. *quod tu inuitus* etc. non cogaris reddere — 34. quod *edimus* edamus — 35. quantillum domi est, nostrum est, non aliunde petendum — 36. *flagitamus* mendicorum ritu — *neque nos quisquam* creditor *flagitat* nec aes alienum habemus — 37. *ramices* vid. Merc. 1. 2. 27. — 40. vid. supra v. 4. — 41. *adtrepidare* vt conemini saltem properare — 47 ad 49. docendos esse spectatores, vt, quid agatur, sciant, per se patet, non recte vero inter agendum histrio, vt eos doceat, moneri videtur. Eodem fere modo peccauit poeta Pseud. 2. 4. 30 sq. — 61. *addicetur* a praetore — 62. *rem* negotium: nec, vt Lambino videtur, obscoeni quid hoc in loco est — 63. res adeo

pauxilla est, vt vix quidem teneri possit digitis primoribus. Gron. — 66. Acidalius legi vult *pessime itis, optime dicitis*. Sed ironice Agor. ne abeant aduocati *optime itis*, addit vero *pessime dicitis* non id, quod agendum vobis est, sed, quaecumque moneo, iracundi in malam partem accipitis — 74. *basilice exornatus* 3. 3. 31. chlamydatus incedit, et ita, vt miles haberi possit, qui peregre aduenerit.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *callum* pro duriore qualibet apri parte. Capt. 4. 3. 4. Pseud. 1. 2. 33. Hoc Poenuli loco iocatur poeta in ambiguitate verbi *callere*, eodemque modo Perf. 2. 5. 4. *magis calleo, quam aprugnum callum callet.* — 3. *condocta* vt fideli memoria teneas ea ipsa verba, quibus vt in agendo vtaris, te docuimus — 7. *nefasti dies.* Varro: per quos nefas, Praetorem fari do, dico, addico. Ovid. Fast. 1. Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur: fastus erit, per quem lege licebit agi. h. l. *istorum* hominum *nullus nefastus est* i. e. nullus intestabilis, omnibus est testimonii dictio, seu, testes esse licet — *comitiales sunt meri* quouis die fasto in foro sunt, exponentes venalem operam et fidem — 9. *iuris coctiores* ridicule dicit pro *doctiores*, respiciens ad ius culinarium. — 11. post *vos quidem hercle*, quia aduocati dixerant *di te perdant*, exspectandum videbatur *di perdant;* sed addit *commendo*, nam, quod dixi, in commendationem vestram dixi. Alii legunt *vos quidem hercle* di perdant *cum eo lenone* — 20. *aurum comicum*, lupini, in Comoediis pro numis adnumerari soliti — 24. *nobiscum oraueris* pro *nos*. Asin. 3. 3. 72. Cas. 2. 5. 16. etc. — 27. *Ego eum docui* Agor. sibi laudem vindicat, villicum aduocatosque docuisse, esse malos. Milphio autem *quis te porro* ista docuit, nisi ego? mihi quidem omnis ea laus tribuenda est vni — 32. *fores fecerunt flagitium* et 33. *crepuerunt clare*, putant, hominem rusticum adludere ad crepitum ventris. *Flagitium* quidem P. Vict. l. 11. 8. potius nomen esse dicit, rei foedae atque indignae polito homine, quam sceleris alicuius aut iniquae facti — *scurrae quod consuerunt* vid. Epid. 1. 1. 13. — 36. *bonus* est, qui in eo, quod facit, eximium se praebet, h. l. *bonus leno, nam similis malo est* e vultu iam adparet, hominem eum esse pessimum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

2. *conuiuas commodos*, qui tuis obſequantur ſtudiis, qui aeque, ac tu, hilarum velint hunc ſumere diem — 7. *Aetoli ciues nos* Calydon enim oppidum Aetoliae erat. Alii legunt *Aetolus non eſt* quod lenoni adhuc tribuunt, vt aduocati incipiant poſtea *te ſalutamus Lyce.* Alii legunt: *qui ſequitur procul aetolica veſte* quod probat Meurſius, et per *veſtem aetolicam* tunicam intelligit, cui chlamys ſuper eſſet inducta — 9. *leuiter* parum, ſeu: nullo modo. Sic 5. 3. 35. leuiter laudabitis — 10. 11. quo modo erat ſalutatus, eodem reſalutat. Ab initio videtur bene precari: *fortunati omnes ſitis* addit vero, *quod* vt fortunati ſitis *ſcio nec fore*, ideoque facile precari poſſum, *nec* licet vos aliiue pro vobis nihil non moliantur *Fortunam* deam ipſam eſſe *ſituram, id fieri* vt fortunati fiatis — 12. 13. non miramur, te haec dixiſſe, nam ſtultorum hominum, quales vos eſtis, theſaurus lingua eſt maledica, qua meliores homines proſcindere quaeſtui habeant — 14 ad 19. qualem ego veſtram ſalutationem accepi, talem vobis ſalutationem reddidi — 23. *aetatem expetit* diu durat, iniuſte laeſus non facile placatur — 30. *benignitas εἰρωνικῶς* — 32. *ei Mars iratus eſt* magno mulctabitur infortunio, ſcil. v. 33. ad te diripiendus adducitur. *Mars* auctor mali eius dicitur, quod Collybiſcus miles eſſe fingitur. Simillimus locus eſt Truc. 3. 1. 11 ſq. *fuit Mars meo periratus patri, nam oves illius* (viginti minae mihi datae) *non longe abſunt a lupo — capiti veſtro iſtuc quidem*, vt et 34. 35. Collybiſcus loquitur ſecum — 34. lenone ex ſententia decepto domum redibo — 35. *canes* aduocati — 42. *ſermonem nobiscum copulat* in ſermonem ingreditur — 43. *oppido* Calydonis — 45. *vbi nequam faciat* potare, amare vult v. 48. — 46. *Tu* quod non habet, quo referatur, explicant *heus tu!* — 50. *latro* Curc. 4. 3. 16. — 57. trecentos numos portat *praeſidii* dignos quidem, quos capere coneris. vid. Perſ. 1. 3. 45. — 64. *nunc melius* eſt, *te* ipſum *illum* capere — 68. Collyb. aduocatis in aurem inſuſurrat — qui v. 69. ſubmiſſa voce reſpondent — 70. Lycus loquitur ſecum, Collyb. autem audiuit tamen, qui igitur v. 71. vt calces iactat retro, ſic lucrum non ad Lycum iturum, ſed retrorſum — 77. *a muſcis* liberum. *muſcae* autem vocabantur, qui conuiuis ſuperueniebant non vocati. Collyb. autem v. 44. locum quaeritabat *liberum* 50. *arbitris* 49. clam furtim eſſe volebat — 78. Collyb. quod negat, ſe

hoſpitium quaeritare *a muſcis*, hoc *a muſcis* alio, quam illum, ſenſu adcepiſſe oportet, ſenſu forſan proprio: in carcere enim, frigido plerumque, non facile reperientur micae, quae muſcas adliciant. Collyb. autem vult molliter curari — 81. *quam regi Antiocho curantur oculi.* Qui in aula Antiochi erant praecipui, Suidas dicit ὀφθαλμοὺς βασιλέως eſſe vocatos. Pollux 2. 37. ἐκαλοῦντο δέ τινες ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέως. Apuleius: inter eos (Perſarum regis miniſtros) aures regiae et imperatoris oculi quidam homines vocabantur. Alii putant, Antiochum aegrotaſſe oculis, quod Plautus ſcire potuerit, licet ab hiſtoricis non narretur. — 85. *is leno viam* rem acu tangis. — 87. *vino vetuſtate edentulo* comice: ita vetuſto, vt, ſi dentes vinum haberet, eos prae aetate iam amiſiſſet — *aetatem* te — 88. *vnguentum eccheumatis* vnguentorum effuſionibus — 89. 90. faciam, vt balneum, vbi tu laueris, ita vnguentis effluat, vt officina potius vnguentarii, quam merum balneum videatur — 91. *haec latrocinantur* oculatae ſunt manus meae — 97. *qui furem captas*, Agoraſtocles, qui lenonem captas.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *datat* dat. Aul. 4. 4. 10. Moſt. 3. 1. 73. — 6. *promum* qui in ſumtum eroget *feciſti prodigum* qui aurum tuum ſatis propere abſumet — 9. ſc. 3. v. 50. aduocati de Collybiſco erant mentiti *hic latro in Sparta fuit.* Perſonam igitur ſuam Collyb. recte tuetur; milites enim de bellis, quibus interfuerunt, loquaces eſſe ſolent — 15. Cum edd. primis et Salmaſio legendum puto: rem aduerſus populi *eſſe* leges. Piſtoris lectionem *ſaepe* defendit, et *ſaepe leges* dictum putat, vt apud Ter. in Andria *ſemper lenitas*, explicatque: leges ſaepe repetitas, crebris ſanctionibus iteratas — 19. *ſi pultem* ianuam, leno *non recludet*, aduocati autem iocantur, quaſi intelligerent *pultem* a *puls*, et dicunt: *ſi pultem neget*, *panem frangito* i. e. ſi, te pultante, non aperit, ianuam frangito. Pro *panem* legunt alii *pedem* alii *pede* — 21. meus ſeruus *ſi* ad eum venerit, pro *an* venerit — 29. *dieſpiter vos perduit* (perdat) cum veſtro *quippini* et eiusmodi voculis, adfirmantibus, at nihil conſilii addentibus — aduocati autem non ſolum *te* Iupiter perdat, reſpondent, ſed *quippini* ſtatim adiungunt, eaque vocula vti pergunt — 35. *illices* vid. Aſin. 1. 3. 68.

IN ACTVS III. SCENAM V.

5. *explicaui meam rem* dilataui, auxi — 9. *vtcumque eſt ventus, exin velum vortitur* qualis eſt fortuna, talis eſt hominum animus, vultus, oratio. cf. Epid. 1. 1. 47. — 11. *non tibi* Adelphaſium valet, ſed chlamydato — 14. 15. *calidum* etc. num calido prandio aduſſiſti os, quod hisce verbis refrigerare cupias? quae effutiuiſti, nihil aliud, quam ardorem animi ridicule produnt — 24. *hi* non habet, quo referatur, vt 3. 3. 46. *tu* — 32. *negasne* dicisne eſſe apud te *nec* aurum *nec* ſeruum — 33. *rauio* contenta voce vsque ad rauim clamans pernego. cf. Aul. 2. 5. 10. — 38. *vae* dira inprecantis eſt *voſtrae aetati* vobis. Rud. 2. 3. 44. iungitur: vae capiti atque aetati tuae — *id* vae *quidem tuae* aetati, tibi *in mundo eſt* paratum eſt. vid. Epid. 5. 1. 12. Aſin. 2. 1. 16. — 40. *manifeſto fur es mihi* deprehenſus es, qui cum dolo malo rem meam contrectaſti. Hotomannus — 42. *haud arbitrario* non veriſimile tantum eſt. vid. Amph. 1. 1. 216: hoc quidem profecto *certum eſt, non arbitrarium*. cf. Stich. 3. 2. 41. perii hercle vero plane, nihil obnoxie — 45. *obtorto collo* veſte ad collum prehenſa, qua, gula faucibusque preſſis, vrgear traharque — 47. *pro ſpiſſo euenit* perquam tarde et ſero. Turneb. — 49. 50. ſolent Plautini homines in ſumma rerum deſperatione adhuc iocari. Leno conſulturus amicos eſt, non, ſuspendatne ſe an non, ſed quo modo ſe ſuspendat!

IN ACTVS III. SCENAM VI.

5. *cras ſubſcribam homini dicam* Aul. 4. 10. 30. — 6. *ornatum tuum* depoſita veſte militari, tuam villici ſume — 12. *eſtote obuiam* praeſto mihi ſitis, adſitis cauſae meae — 14. *iniuriam inſignite poſtulat* aperte a nobis rem iniuſtam poſtulat — 15. *noſtro cibo* nulla ab eo mercede adcepta — *cenſet nos ſibi ſeruire* vult nos commodis eius inſeruire — 18. *plumbeas* grauiſſimas *iras* — 21. negotio ſuo, licet iniuſtiſſimo, praeclare tamen de ciuitate ſe meritos eſſe gloriantur.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. 3. *velut meum herum* leno *macerat*, ita *is me verberat:* quo leno inportunior eſt hero, eo hic moroſior mihi — 3. Trin. 3. 2. 43. amor mores hominum moros et moroſos efficit.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. 2. Deos hominesque infestos oportet esse ei, qui herum habet, hero meo consimilem — 4. *luteus* abiectus. Truc. 4. 4. 1. lutea meretrix — *coeno conlitus* Most. 1. 3. 133. pulcrum ornatum turpes mores peius coeno conlinunt — 5. *lautumiae* lapidicinae. Capt. 3. 5. 65. vbi qualis vita sit, vid. Capt. 5. 4. 1 sqq. — 11. pro *vt* cum Gulielm. recepi *vt vt* qualiscumque homo est — 14. *fictiles epistolas* testas seu amphoras, literis inscriptas. Rud. 2. 5. 21. vrna literata — 15. *nomina insunt* Consulum, quibus condita erant vina, aut locorum, vnde erant. vid. 3. 3. 86 sq. — 16. *vinariorum* oenopolarum, vt Asin. 2. 4. 30. *delectum vinariorum* delecta vina, quaecumque in oenopoliis venduntur. Gulielm. legit *viuariorum* turbam hominum, saginantium se malo suo, bono lenonis — 17. 18. iocose: defunctum esse oportet lenonem, fallaciis meis interemtum, et hunc puerum instituisse heredem, quod hic meditari secum videtur, quid in funebri eius laudatione dicat. Heredum enim erat plerumque, defunctos laudare — 20. *pretiis emtos maximis* seruos apud nos prodigere, quae, si liberi cuperent fieri, heris erant reddenda — 21. *expeculiatos* peculio apud nos perdito *seruos fieri* perpetuo manere: quod iis non est cura peculii, nec spes libertatis esse potest — 22. *nihil adparet* tot spolia hominum congesta ad nihilum recidunt — *male partum disperit.* Sallust. male parta male dilabuntur. — 24. Ignauiam ipsam docere posset, quo fieret ignauior: homo est ignauissimus — 27. 28. Adelphasium et Anterastilis primis hostiis litauerunt — 33. *tu corium subferas* tuum pro me tergum subponas. Lamb. — 34. *te volo* malum esse tibi, i. e. si peccaueris, ipsum plecti. Syncer. autem intelligit *te volo* conuentum — 36. *nostrorum* pro *nostrum.* quidam vero explicant: inter eos, qui nostri sunt — 41. *refero vasa salua* ludit in ambiguo; refert vasa, quibus hero puellisque ad rem sacram opus fuerat; vasa autem, quae v. 40. moechi manifesto deprehensi haud ferme referunt, sunt partes viriles — 44. *memora dum* saepissime apud Plautum *dum* imperatiuis adiicitur — 46. *gratiis* gratis Epid. 3. 4. 38. Asin. Prol. 5. — *meae alae pennas non habent* facultate careo, aliquid conandi. Asin. 1. 1. 80. tu sine pennis vola — 50. *nolito deuellisse.* Quas puer *alas* dixerat, Milphio axillas, et *pennas* eius pilos se intelligere similat subalares, eosque, id quod cinaedi solebant, velli a puero pila-

rique vetat. id si duos fere menses omiseris facere, 51. *volucres tibi erunt tuae hirquinae* lanugo illa sub axillis satis eruperit, et erit tibi pro pennis, vt volare possis — *hirquinae* seu *hircinae* vid. Pseud. 2. 4. 48. cf. Pseud. 4. 2. 12. — 52. *qui homo* si quis *eum* lenonem *norit*, sciat eum ingenuas apud se habere seruas, *cito homo* leno *ab eo peruerti* obprimi *potest* — 54. *resistam* persistam. *Rectius tacitus tibi resistam* magis tectum tacitumque praestabo tibi, *quam quod malae* garrulae *mulieri dictum est*. Palmerius legit: tectius *tacitius tibi rem sistam* — 62. *ne a te perdeam* pro peream, interposita litera *d*, metri, vt putant, causa; idem est, quod *ne a te perdar*. Sic Plin. H. N. 11. 37. Marcellus, quum *periit ab Hannibale*. Gronov. coniecit: *ne a te pendeam*. — 64. pro *me ex Syncerasto* cum Meursio e Ven. Bas. et Paris. recipiendum putaui *med exsyncerastum*. Nomen pueri erat *Syncerastus*, Varro autem L. L. 6. 3. dicit: *syncerastum* est omne edulium, antiquo vocabulo graeco. Dicit igitur puer: me, nunc syncerastum medulla plenum et pinguem, herus ita mulctabit, vt talis esse desinam, et crurifragius potius fiam. Coluius autem et Acidalius ductu veteris scripturae legendum putarunt *exsinceratum fecerit* i. e. virgis caesum. Most. 4. 1. 11. — 66. *indicasso* indicauero — 68. Fidei, deae, de qua Aul. 3. 6. 47. etc. — 71. id *Facile:* quomodo facile eum perdere possit — 75. *quanti?* rogat hic, vt 76 *duas minas?* miratus vile pretium. Sed paruulae adhuc erant, quum venderentur, et venditor se *furtiuas* subreptas vendere non diffitebatur — 83. 84. in *causa liberali* iudicio seu actione de libertate. *manu eas adserat* a lenone liberali causa ingenuitati; seruitio liberatas in libertatem vindicet — 85. *incita* (ab incieo) *linea* in alea erat ea, quo calculus a lusore redactus moueri amplius non poterat. Vnde *ad incitas redigi* tropice est, ita corarctari in angustiasque compelli, vt, qua euadas effugiasque, nulla videatur via esse reliqua. Trin. 2. 4. 136. — 86. prius quam *vnam calcem* vnum calculum *ciuerit* ciere potuerit, *disperibit*. Fallaciam a Milphione excogitatam puer, euentumque eius Milphio ipse adhuc ignorabant — 92. *dum calet* sine mora, prius quam leno puellas vendat — pro *cum mones* forsan *commones* — 98. 99. vid. not. ad 3. 1. 47 ad 49. — 100. spectatoribus fuisset odio, si, quam rem audiuerant modo, iterum narrasset, hero autem res noua erat, eaque non odio, sed perquam grata. Boxhorn. igitur

mutari vult: *hero vni potius intus ego* sc. narrabo, *odio quam hic sim vobis omnibus.* Sed iocatur seruus — 102. *sed ego nunc est, cum me moror;* primitus cusi habent *sed ego nunc cur me morer;* posteriores *sed ego nunc nihil est, cur me morer;* Scioppius *non est, cur me morer* — 104. pro *nocte* cum Gulielmio ponendum putaui *docte.* Nox huc nihil facit, et fabula eodem die paracta est, *docta* vero consilia, *docti* doli Comicis semper in ore sunt — *et hoc* quod a Syncerasto didici *consulendum* non negligendum est — 105. *et illud consilium vernaculum* a nobis ipsis excogitatum.

IN ACTVS V. SCENAM I.

De Punicis huius scenae vide Argumentum. Petitus ea ita putauit latine esse vertenda: 1. Inclinate et aduertite, o Dii Deaeque, quorum sub numine viri huius ciuitatis sunt, 2. Deprecationem et integritatem meam adcipite. Duas filias generaui, robur meum: 3. Fato inpulsus feci, vt irent singulis deorum festis ad hortos, 4. cum gaudio multo, quod conturbauit deus, et in die cantici fuit vacuitas: 5. Puellae subreptae abierunt! quonam ibo, thalamos omnes calcans? 6. vbi est, qui illas rapuit? vt tollam ineptitudines doloris mei, quas quasi fructus producit mihi gignere et educare 7. liberos. Dixerunt hic pro certo habitare Agorastoclem: 8. Est hospitalis tessera, Saturni immago (hanc fero) 9. inter nos. Esto aliquis finis itineris mei, quo tandem integritati meae requies concedatur, 10. ne solus et miser adflictusque errem huc illuc, quin potius in liberis meis innouer, et rependam dona et oblationes 11. diis deabusque, quos inuocaui consultores et adiutores mihi 12. ad lustrandam domum meam a dolore, quo adfectus sum, quum illos laudarem. Sed orationem non adceperunt, adflictissimusque sum et animum despondeo. 13. O spes mea, huc veni, et, qui me cumque manet labor, perferre facito, animos sume a veritate oraculi et responsorum dei Ταῦ, a diuinationibus et ostentis prodigiisque: 14. Numero adimplere: erige te et precare. Vtinam exaudiant: facessat dolor a patre religioso, et dignoscam fratris filium Aristoclem. 15. Adtente audi lamentationem istam, Deus, mea potentia, festina ad veritatem verbi exaltationis meae, o Deus, et cessabunt sterquilinia mea. 16. Ecce deinceps de meis facultatibus honorem habebo, sacrificans far diis omnibus, et laudans!!!

17. *qui colunt* quorum haec vrbs praecipua in tutela est. vid. infra 5. 4. 14. — 19. *fratris* patruelis. sc. 2. v. 109. Iachonis *filium* Agorastoclem — 25. *de tessera hospitali* vid. Cist. 2. 1. 27. et infra sc. 2. v. 88 sq. vt Petitus supra versum 8 latinum fecit, in hac Hannonis tessera erat Saturni imago.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *dixe* dixisse — 4. *liberali causa* etc. vid. 4. 2. 84. — 5. iam popularitas, quo longius a patria absis, eo plus solet commendationis habere, eoque ad officia humanitatis praestanda promtiores reddere — 8. *Creta est profecto horum hominum oratio* Camer. et Lamb. explicant: sermo eorum candidus et faustus est; Gruter.: vt creta emaculantur vestes, sic illa oratione omnes dicit animo sue ablutas esse sordes — 14. *inpettare* plerumque est *exorare* Cas. 2. 3. 51. quid, si ego inpetro atque exoro a villico. Iac. Durantius vero verbum deriuat a *patrare*, vt *inpetrare* idem proprie significet, quod *perpetrare*, ad exitum perducere, consummare; quae significatio huius loci est — 15. *auem* nominat Poenum ob manicas, alarum instar vtrimque pensiles libereque fluentes — 16. *circumductus* per fraudem spoliatus. vid. Bacch. 2. 3. 77. etc. — 17. post *edepol* addiderunt *punica est* et Lamb. e cod. quodam addit *gugga est homo* i. e. Afer, seu homo ex Libya. — 20. dixerat Milph. *seruos veteres antiquosque habet:* rogante igitur hero *qui scis?* respondet *viden' homines sarcinatos consequi.* Sub onere non poterant non incurui incedere: inde iocatur, incuruos esse senes — 21. *annulatis auribus* male audiebant apud Romanos Poeni aliique barbari, qui aures habebant perforatas — 28. 29. Hanno gemens secum, audiuit enim, quae Agor. v. 26. 27. dixerat — 31. *punior* comparatiuus comice fictus: *magis Poenus*, fraudulentior, qui hodie plures dolos callide excogitauerit; alii: punicae linguae peritior; quod hero quidem facile persuadere poterat, eius linguae ignaro; ipse autem, qui punice nesciebat, loquentis Poeni verba ex solo interpretabatur sono. — 33. *ne parseris* nihil horum quaerere obliuiscaris — 34. *auo* Scaliger explicat, ad verbum esse *viue* a חיה, et *aue* Latinorum eiusdem esse originis — 38. *doni* Drusius dicit esse ex *Adoni* mi domine — 43. *miseram* aegram, morbosam — 44. *fortasse* cum infinitiuo, *arbitrari*, rarissimum quidem est: qui

vero Scioppio elegantissimum possit videri, non intelligo. Edd. vett. habent *arbitratur* — 48. *qui zonam non habes* qui veste vteris Poenorum more discincta. Adludere eum ad pecuniam etiam putant, quae in zona gestatur, et citra quam in vrbe sumtuosa non sat commode viuitur. — 51. *mures Africanos* Alciatus Niloticos seu Aegyptios intelligendos putat, quibus Plinius 10. 65. durum, vt erinaceis, pilum esse dicit, eosque ceu Alpinos ambulare bipedes; Lipsius vero Romanos veteres et simplices *elephantem* dicit vocasse *bouem Lucam* (lucanicam); *struthionem passerem marinum; Camelopardum ouem feram; Pantheras mures africanos; leones vrsos numidicos* seu libycos. — 54. pro *canalis* Douza legi vult *venales* — quid vero esse hic possunt *ligulae?* recte opinor Acidalius emendauit *ficulas*, *fabulas*. Sic enim et Stich. 5. 4. 8. iunguntur: *nucibus*, *fabulis* (a faba), *ficulis* — 58. *palas* ad terram fodiendam, *mergas* furcas, vid. Rud. 3. 4. 58. ex sono vocum haec fingit, modo ab Hannone prolatarum — 65. 66. *sub cratim* (cratem) etc. *sub crate necare* subplicium, quod Carthaginiensibus vsitatum fuisse dicitur. Tacitus de eo, in libello de morib. Germ.: "Proditores et profugos arboribus suspendunt, ignauos et inbecilles et corpore infames coeno ac palude, iniecta insuper crate, mergunt." Liuius 1. 51. "ibi tam atrox inuidia orta est, gladiis in medio positis, vt, indicta causa, nouo genere lethi, (Turnus Herdonius) deiectus ad caput aquae ferentinae, crate superne iniecta saxisque congestis, mergeretur." Liv. 4. 50. ad vociferationem eorum, quos necari sub crate iusserat, concursu facto etc. — 71. *aduenam qui inrideas* hero qui persuadeas, me dixisse, quae mihi in mentem non venerunt — 73. *migdilybs* mixtus Libys est; Carthaginienses Tyriorum et Afrorum vtebantur lingua, quare bilingues audiunt, quod alio sensu est *fallaces* inprobi. Alii: qui mox punice, mox latine loqueris — *bisulcilinguam* et *proserpientem bestiam* i. e. serpentem itidem alterutro sensu vocat — 85. pro *Antidamarchi* Lipsius et plerique omnes legendum esse consentiunt *Antidamae*. Huius v. 87. ipse se filium vocat. Antidamas autem v. 100. Demarchi erat filius adoptiuus. Non male igitur coniiciunt, *Antidamarchi* ortum esse ex *Antidamae Demarchi* sc. filii — 89. *nam habeo domi* alteram tesseram, cui haec plane par est — 109. *frater patruelis meus* ille et ego fratrum eramus filii — 119. iungunt plerum-

que: *num nequis* non vis? Rectius vero iungendum puto *numne vis?* Sic Truc. 2. 6. 65. *numne* vis, me ire ad coenam? Cic. Nat. D. 1. 31. deum ipsum *numne* vidisti? — 125. *si quid me fuat* si quid mihi adcidat, si obiero, nempe filiabus non repertis — 128. *vteris operam meam* opera mea. Raro quidem, sed apud Terentium quoque, Adelph. 5. 7. 29. *mea* quae praeter spem euenere, *vtantur*, sine! — 132. *amat a lenone* vid. Pseud. 1. 2. 69. — 136. *neque eam incestauit* nec rem cum ea habuit. Serv. ad Aen. 12. *incestus est quaecumque pollutio* — 147. *pol magis quam vellem* tibi placeo, nolim reperiri in adsimilando artifex, verum autem meum est desiderium — 148. *crudum* inhumanum. Truc. 2. 8. 14. — 151. Milphio hactenus non dixit, puellas ibi esse cum nutrice: qui potest igitur Hanno quaerere, qua facie earum nutrix sit? Non habeo, quo excusem hoc, nisi, quod Hanno, vnas suas filias cogitans, interrogare quidem omiserit, an nutrix cum iis sit, at tamen, quasi ille, quod cupit, adfirmasset, porro quaerat, qua ea facie sit — 152. *corpore* colore *aquilo* subnigro.

IN ACTVS V. SCENAM III.

2. *tunicatum* hominem. Ennius de Carthaginiensibus *tunicata iuuentus* — 3. *nam quem* quemnam — 9. *filiis* filiabus — 20. *earum mutarentur nomina* ex hoc ipso Plauti loco Alciatus obseruat, mulieres, quae stupri licentiam apud Aediles professae meretricium instituerent quaestum, nomen mutare consueuisse. Douza addit: quae quaestui renuntiarent meretricio, isto nomine cum persona deposito, liberum ingenuumque nomen sibi adsumere solitas. Consentiunt Pithoeus, Durantius, alii. Cellis meretricum superinpositi erant tituli, earumque nomina in fronte pendebant. — 22. Hannonem puer felicem videtur praedicare, 23. nutrice forsan adsentiente, aut populares suos salutante — 28. *hos* seruos meos sarcinatos — 30. *illas* filias — 33. 34. haec Hannonis seruis putant dici, quare Gruter. ea Hannoni tribuit ipsi, quod non videat, cur Milphio istis tam inclementer debeat dicere. Nec vero caussa adparet, cur Hanno seruis minitetur. Milphionis verba esse puto, non vero Hannonis seruis, sed secum dicta: se probe exerciturum esse Agorastoclis seruos in coena adparanda, quam curare iussus erat. — 34. *robustum codicem.* Festus: robur in carcere is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis

includebatur — 35. addit: *ego faxo vt vos, conserui mei, hospitium hoc leuiter laudetis* omnes vos habebo sollicitos. Ter. Heaut. 3. 1. 52. — 44. *praeterbitamus* praetereamus, alia quam illae via euntes. Epid. 3. 4. 1. — 49. *Graecae sunt hae columnae, sustolli solent.* Salmasius: punicae columnae ligneae videntur fuisse, quae simul cum basi conficiebantur, Graecae autem lapideae, quae, quum in bases sustollerentur, celsiores fiebant. Gronovius: columnae omnes non in alium conficiuntur vsum, quam vt erigantur, quo facto grandiores videntur: Graecae autem columnae prae ceteris erant elegantes.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *qui amabilitati animum adiiceret* qui elegans formarum spectator sit. Ter. Eun. 3. 4. 18. et Stich. 5. 4. 58. vox *amabilitas* reperitur — 2. *oculis epulas dare* supra 1. 1. 64. oculos delectare munditiis meretriciis — 4. *opus* alii *opes* — 6. *murrhinus* vid. Pseud. 2. 4. 51. — 9. *praepotentes* formosissimae. Sic et *fortis* pro pulcra Bacch. 2. 2. 38. Mil. 4. 3. 13. — *pacis potentes* v. 4. 2. 27 sq. primis hostiis Venerem placauere extemplo, et 5. 3. 16. — 12. *Et pol ego* hoc spero, *quum cognosco,* quanto nos ingeniis praestemus aliis, quae in delubro aderant, puellis: quanto plus commendationis nostra in modestia sit, quam ceterarum in proteruitate — 14. *vitalem aeuum.* Lucretius 3. 60. habet: non *omnem* possit durare per *aeuum.* Pro *vitalem* autem in Mss. aliquo reperitur *talem,* vt construi posset: per quem talem (qui talis est) viuimus aeuum. — 15. *da diem sospitem rebus meis agundis:* sospitare velis, quae hodie ago — 17. *inuictae* in qua mansi, a qua nullis me difficultatibus molestiisque absterreri passus sum — 18. *nam mihi est* leno *obnoxius* in plagio furtoque deprehensus — 20. *cluet victoria* victoria excellit; ita vincit, vt inclarescat — 23. *illic* in delubro *non os oblitum est fuligine* vid. v. 10. si a iuuentute ibi non es inridiculo habita, quod aliis meretricibus ita videtur adcidisse, vt ex iis oblineretur fuligine — 24. 26. *patruissime* superlatiuus comice confictus — 34. *nimisque operam dant, vt placeant viris* h. l. vbi sermo de puellis est, sententia verissima est, et sine dubio Plauti genuina. Alii legunt *minusque operam dant* etc. quam lectionem probarem, si sermo esset de vxoribus, vt *viris* esset *maritis* — 38. pro *quid* Gulielm. mauult *qui.* Sed non est,

quod mutetur — 39. *mea fiducia* pro *mei*, me ſpectans et amorem meum; confiſus, me non paſſurum, vt ſeruae maneant — 54. *ſitiunt qui ſedent* ſpectatores, ergo *in pauca confer*, quae reliqua ſunt — 59. *auteſtare me* vid. Curc. 5. 2. 23. — 64. in *me meae latrant canes?* qui pro me facere deberent, mihi aduerſantur? — *adludiare* dicuntur canibus ſuis, qui blandiuntur iis, eos demulcent Stich. 2. 2. 58. — 65. *linguam obiicito* vid. Aſin. 3. 3. 105. — 67. *ite, ſi itis.* Sic Camerarius. Aldina: *ite, ſultis* — 78. *ſatis ſunt* hae ſorores *maceratae* perterrefactae, adflictatae. Gruterus haec verba Hannoni tribuit — 82. *ne di darent indigna* h. l. ſeruitutem *indignis* vobis, quae non eſtis meritae, *ita ego euenire vellem* mallem, deos non eſſe paſſos, vos meliore fortuna dignas, ſubreptas adhuc fuiſſe ſeruas — 87. *huiusce* δεικτικῶς, ſe ipſum digito monſtrans dicit: *huiusce* meus patris veſtri *fratris filius* — 96. *tenere collum* patris tui — 97. *omitto* collum patris, quo ſe Agoraſtocli deſponſari cupere prodit — *ſperata* tu mea ſponſa. *ſalue* dicens oſculaturus eam eſt — haec vero, quod nondum patris ex ore audiuerat, eum ſe huic deſpondiſſe, dicit quidem *omitte* ne amplectaris me, addit vero 98 *ſalutem* tibi dico, tamquam cognato meo. — Altera vero, Anteraſtilis, quae eum ſororis amatorem eſſe ſciebat, amplexaturo dicit *nolo ego iſtuc!* et tamen amplexanti; *enicas me!* — 90. pater nunc iubet filias amplecti, alteram ſponſum, cognatum alteram — 102. *numero* nimium cito Caſ. 3. 5. 21.

IN ACTVS V. SCENAM V.

2. *ſcurrae* vid. Epid. 1. 1. 13. — 4. *atrienſis* Caſ. 2. 8. 28. — 6. *pro minore parte prandii* explicant: cepi pignus, quod maioris pretii eſt, quam prandium, quod mihi debebatur. Leno igitur, quum miles ſc. 6. v. 22. oſtendiſſet ei, quid ferat ſecum, arrhabonem, v. 23. exclamat: *perii hercle!* — 7. *ſic dedero!* minitantis aut triumphantis. vid. Men. 4. 2. 46. *ſic datur!* — *aere militari*, vt milites ſolent, ſpoliando, caedendo — 8. *circumduceret* vid. ſupra 5. 2. 16. — 9. *mea amica* Anteraſtilis — 10. *morula* maurula i. e. nigra. Sed Mſſ. praeter Brix. habent *merulea* i. e. nigra, vt auis *merula* eſt — 12. *qui cortinam* etc. homines ſole peruſti, qui vas, aqua plenum, ludis circenſibus circumferunt, vt equos curſu defeſſos frigida adſpergant. Lamb. — 16. *hoc* quod intus furatus ſum — 18. *congeminatio* altera Ago-

rastoclem, altera senem quemdam tenet amplexa — 22. *badiolum* subfuscum, quales Afri sunt — 24. *tunicis demissitiis* ad talos demissis — 25. *ad amatricem Africam* alii explicant: in Africa natam, quod vero militem sciuisse vix credibile est; alii: amatricem Afri, quod puellam videbat amplexam tenere Afrum. Alterum magis videtur maledictum ex triuio adreptum, et hoc quidem milite dignum — 28. *nolo* te eam tangere — 29. *hanc tactio*. vid. Aul. 3. 2. 9. — 30. *ligulam* vocat contemtim, pusillule — 31. *hallex* pollex *viri*, pollice non maior — 33. *maena* piscis est vilis, deglubi solitus — *Sarrapis sementium*. Serapis, Aegyptiorum dei, qui agriculturae in primis praeerat, imagines, per sementis tempus a sacerdotibus, per pagos, ad stipem conligendam circumferebantur, vt, quo largius donarent rustici, eo vberior proueniret a deo messis. sensus igitur: qui aeque deformis es, ac Serapidis istae solent esse imagines. Pro *sementium* alii *senicinctium* alii *semicinctium*. Turnebus vero Lambino aliisque locum videtur ingeniose restituisse, qui pro *Sarrapis sementium* legi vult *arra pisa ementium* i. e. homo vilissime. Quid vilius *pisis*? qui pro iis *arra* datur, eum ipsum nullius pretii esse oportet — 34. *mastruga* vestis scortea, quae pessime olebat, qua Sardi vtebantur et barbari septemtrionales — Palmer. dicit ἅλς esse contumeliae vocabulum, vnde Curc. 4. 1. 2. *halophanta*, et hoc Poenuli loco *halagoras* seu ἅλς ἀγορᾶς, qualis sal in foro interdum venditur conruptus. *Hama* autem Salmasio est vas, in quo sal ille venditur — 34. *plenior es allii* magis foetes allio — 35. *vlpicum* allii species. Columella 11. 3. *vlpicum* quod quidam allium punicum vocant — *quam romani remiges* quorum victus erat cum atro pane allium — 36. *prurire* dicuntur malae, dentes, dorsum, caput Amph. 1. 1. 130. Mil. 2. 4. 44. Bacch. 5. 2. 75 etc. quando pugnos et verbera praesagiunt aut metuunt — 38. *tympanum* vt Galli, Cybeles sacerdotes feminiri — 43. non ingrata tamen Anterastilis est erga militem, a quo amari se ipsique sciebat praeponi Adelphasio. v. 43 sqq. monet hominem, v. 50. pro eo intercedit — 57. Satius Hanno esse putat, verbis comminationibusque, quod cogendus leno erat, eum cogere, quam iure iudicioque. Fraude quidem, a Milphione reperta, quod nunc sine ea consequi se quaeuis posse videbat, vti amplius noluisse videtur.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

14. 15. 16. dicens *sume hinc* collum suum monstrat, quo v. 17. omnibus se satis facturum dicit, quasi *baiolus* qui collo humerisque onera gestat — 18. *aduorsum quidem* nihil extricare intpp. potuerunt, nisi vt iocum nescio quem obscoenum his in verbis latere dicerent. Agor. v. sq. intelligit, eum nihil recusasse; emendauit igitur Turnebus *haud verbum quidem*, et Lamb. legit versum *Ag. numquid recusas contra? Ly. ne verbum quidem*. Priorem sequutus sum — 23. *immo haud multo post* peribis.

DE SCENA

quam post Act. 5. Scen. 6. Edd. Vett. adiecerunt, in Argumento pauca dixi.

COMMENTARIVS IN PLAVTI PERSAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. pro *princeps* Meursius legendum putat *priceps* i. e. *praeceps*, quod non videt, qui primum amanti maiores, quam ceteris amantibus, aerumnae exantlandae sint, et quod, veteres *pri* pro *prae* dixisse, Festus in *priuignus* testatur. Sed pro *princeps* est MSS. auctoritas, et sensum esse adparet: *qui princeps* vt primum *amans* amore aliquo captus *ingressus est in amoris vias* animum adiecit ad vias, quibus amica potiatur, indagandas, *egens* licet opibus destitutus — 2. ei plures grauioresque, quam Herculi, labores erunt subeundi — 3. 4. persequitur nonnullos Herculis labores: *cum leone* Nemeo, *excetra* hydra Lernaea, *ceruo* cerua Dianae aeripide, capienda viua, *apro aetolico* seu erymanthio, *auibus Stymphalicis* quae Stymphalides vulgo vocantur, *Antaeo*, gigante in Libya, Osiridis fratre, obcidendo — 6. *non est!* explicatur Trin. 3. 3. 32. — 11. *quasi lippo oculo* etc. prouerbium de re, qua abstinere non possumus, licet eam damnosam nobis esse sciamus — 12. *praefulciat* vid. Pseud. 3. 1. 6. Apud Ter. in Phormione 2. 3.

57. seruus, ironice quidem, vocatur *columen familiae* — 17. *vt queo.* Ter. Andr. 4. 6. 10. *vt quimus*, aiunt, *quando, vt volumus, non licet* — 19. *nimis stulte amicis vtere* nescis amicis vti — 20. *visitaui* vid. Curc. 2. 3. 64. Epid. 4. 1. 12 et 24 etc. — 21. *ferreum fortasse* negotium fuit. Most. 1. 1. 18. *genus ferratile* vocantur compede vincti in pistrinum ant ad opus rusticum dati. — *plusculum* alii putant aduerbium esse *plus quam annum* alii adiectiuum *maiorem partem anni* — 22. *praeferratus apud molas* in pistrino vinctus *tribunus vapularis* vbi prae ceteris vapulabam — 26. *Titani* alias *Titanes* de quibus fabula satis nota est — 27. *quibus sat* par *esse nequeam* quorum iussa non capessere queam — 28. *vlmeae catapultae* etc. ne virgis caedatur latus tuum — 29. *eleutheria agito* solennia in honorem Iovis Eleutherii, i. e. iam libertate fruor, hero peregre profecto — 32. *scapulae pruriunt* vid. Poen. 5. 5. 36. — 34. *haec dies summa hodie est* hoc die res in discrimine versatur — 37. *numos sexcentos. numus*, nisi additum sit *aureus*, apud Plautum putatur esse didrachma, seu duo denarii, quorum denariorum seu drachmarum centum aequant minam argenti. Sexcenti igitur numi seu mille ducentae drachmae sunt duodecim minae — *pro capite* libertate, vt Pseud. 1. 2. 42. Poen. 3. 1. 16. — 38. *reponam* reddam, rependam — 39. edd. vett. *age sis, benignus subveni.* Camerar. reperit: *age, si benignus, subueni.* Pareus: *age, si benignus, subueni* — 41. *potessit* antique pro *possit* — 42. *aquam a pumice* (alii *e pumice*) poscere ab aliquo, quo ille caret ipse. Pseud. 1. 1. 73. Aul. 2. 4. 18. — 46. pro *habeo* Douza cum Paris. Ald. et Basil. legit *habes*, quod sensus videtur requirere — *habes in mundo* domi. Epid. 5. 1. 12. Cas. 3. 3. 3. — 49. *obsecro te, resecro* pro: redobsecro, obsecro iterumque obsecro. Siberus — *odio me enicas* molestae mihi sunt preces tuae, qui, si potero modo, te iuuare cupio — 51. *iamne abis?* Toxilus diutius adhuc orare et monere eum cupit. sed, quod hoc molestum ei esse audiuerat, pergit *bene! ambulato, sed recipe* etc. Abiens Sagaristio clamat: *caue fuas mihi in quaestione* si rediero, i. e. ne quaerendus mihi sis. vid. Capt. 2. 2. 3. — 53. *excoxero* i. e. excogitauero.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *meum alimoniae* est a coniectura Camerarii, alii *maiorum meorum* — *antiquus* et *vetus* etiam Most. 2. 2. 45.

iunguntur — 6. iisdem verbis Capt. 1. 1. 9. quasi mures semper edimus alienum cibum. Diogenes, quum mures videret ad mensam suam subrepere, *ecce tibi*, inquit, *etiam Diogenes parasitos alit* — 8. *duris Capitonibus* vid. not. ad Capt. 1. 1. 21. cf. Curc. 3. v. 24 ad 28. adludit autem ad familiam Capitonum, Romae non incelebrem — 10. *quadruplari me*. τὸ *me* abundat. Asconius: "quadruplatores adcusatores seu delatores criminum publicorum sub poena quadrupli, siue, quod ipsi ex damnatorum bonis, quos adcusauerant, quartam partem consequebantur." Sed quadruplum certe non est quarta pars. Alii explicant: parasitum nolle ereptum ire bona aliena, *ne quadrupletur* ne cogatur ad quadruplum soluendum. Niti putatur haec explicatio Vlpian. l. 2. π. de vi bon. rap. *in hac actione intra annum vtilem verum pretium quadruplatur.* hoc vero parasitus v. 11. *sine suo periculo* facere non potuisset. Gronouius explicat: parasitum nolle adcusatorem vel delatorem esse, licet is quaestus tum multo esset vberrimus, et, nisi delatores manifestae calumniae conuincerentur, sine suo periculo e damnati bonis potirentur parte. Plautus ipse v. 11. explicat: non decere, aliena bona (fraude mala) ereptum ire — 13 ad 22. nihil mihi videtur mutandum — 13. 14. 15. rei publicae interest, noxios puniri, quare, *quicumque id facit* adcusat *rei publicae magis* reip. vnius *non sui quaesti* quaestus *causa, animus induci potest* adduci possum, vt credam, *eum esse ciuem et fidelem et bonum* — 16. 17. *sed legirupam qui damnet* sed qui in iudicium aliquem vocare velit ob leges violatas, *det in publicum dimidium* hoc paullo post explicare videtur v. 20. *aequa parte prodeant* et v. 22. *non albo rete obpugnent;* adcusator non sit sine periculo, sed eius, calumniatoris deprensi, non minus sit periculum, quam rei, noxii reperti, seu adcusatori reoque dimidium i. e. aequum vtrique sit periculum — 17. *atque etiam mea lege* si mihi legis de adcusatoribus ferendae esset copia *adscribitor* hanc adderem clausulam; 18. *vbi quadruplator quoipiam* (*cuipiam:* sic cum Acidalio lego pro *quempiam*) *iniexit* (iniecerit) *manum* in ius eum vocauerit — 19. *Tantidem* etc. eadem poena proposita adcusatus adcuset adcusatorem suum — 20. *vt aequa* pari vtrimque *parti* (parte) proposito periculo *prodeant* etc. ad praetorem eant, qui per *tresuiros* Amph. 1. 1. 3. damnatum in carcerem mittet — 21. *ne adpareant* vt absterreantur a malitia sua — 22. *qui albo rete*

(reti) qui fraudibus tectis, insidiose, specie rei publicae consulendi, persona boni ciuis inducta *aliena* etc. Gronovius autem vult *albo* praetoris, in quo is edicta, actiones, interdicta proposita habebat, *rete* tamquam reti. Adcusator adripiebat aliquid ex albo praetoris, quod ad adcusandum videbatur aptum. Nec praeteribo, Acidalium v. 13. pro *quicumque* legendum putasse *qui non*, et v. 14. animus *haud* induci potest — 26. *quieuerint recte*, nec ne an intactae adhuc adsint.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. pecunia *sua*, qua eum fraudauero — *sibi* prorsus abundat — 5. hunc versum clamat seruis, qui intus erant — *ocius* in MSS. non legitur, sed *oculus* aut *oculos*, quare Gruterus legendum putat *foculos*. vid. not. ad Capt. 4. 2, 67. nisi malis *focula*. vid. infra v. 24. Nonius dicit: *focula* sunt nutrimenta, vnde foculare dicitur et fouere — 7. *struthea* malorum cydoniorum genus, quae Dioscoridi *vera*, parua, rotunda et odorata sunt, vnde Genuenses vinum parent delicatum; magna vero minus sunt vtilia — *coluthea* fructus arboris, quae vocatur coluthea — 8. *scutrae* patinae scutiformes — *calamum* odoratum — 9. *congerro* Nonius: dictus a gerris, i. e. nugis, ineptiis; conlusor, sodalis Most. 3. 3. 27. — 12. *collyrae* panificii quoddam genus, quod ex iure sumeretur, vnde v. 15. *ius collyricum* — *colliphium* panis cum recenti caseo commixtus — 16. *epicrocum* Festo est: genus amiculi croco tinctum, tenue et pellucidum — 17. *iuream* etc. ius collyricum tam crassum et concretum sit, quasi e iure placenta fieret — *in vesicam eat* nimis liquidum, quod non facit ad saturitatem — 23. Nunc non Saturio vocandus sum, sed Esurio — 24. *focula* vid. v. 5. — *at edis* edas, seu edes — 27. *alecis*, alec, alex, halex ἰχθὺς τεταριχευμένος, seu salsugo et liquor, in quo pisces seruantur — 28. *sapis ad Genium* meum: de esculentis adprime sapidis idem mecum indicas — *here* heri — 29. *qua de re* putat: de nimis — 30. *muraena* piscis delicatus, *lampetra* a lambendis petris dicta — *conger* optimi saporis est frigidus. Mil. 3. 1. 163. probus hic conger frigidus — 31. *obpectuntur* digitis, quasi pectine, circumroduntur et comeduntur — 32. *proelium committere* discumbere ad ientaculum — 33. *omnes esse edere mortales* — 34. *mane quod tu obceperis* etc. Hesiodus: ἠώς τοι προφέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου —

40. Inopia domestica facit parasitos: cui opes sunt ipsi, vnde indulgeat genio, ei non opus est, aliis parasitari — 41. *coepere* praesens huius verbi, nisi apud comicos, haud facile obcurret. Men. 5. 5. 57. lites *coepio*. Truc. 2. 1. 33. alium quaestum coepiat etc. — *tuburcinari*. Nonius: vorare — 43. *Cynica esse è gente* coniectura est Douzae. Alii: *Cynicum esse egentem*. Gulielmius malebat: *Cynicum esse gentem oportet parasitum*. Volebat enim *parasitorum*, quod *vnus homo* non videbatur dici posse *gens*. At Virg. Aen. 10. 228. est: vigilasne, deum *gens*, *Aenea*? Sed recipienda mihi tamen Mss. Pall. lectio videbatur: *Cynicum esse gentem oportet parasitum probum*, quam Gronovius iam genuinam esse adnouit — 44. *ampullam* vas olearium, quo in balneo vtatur, *strigilem*, qua se ibi defricet, *scaphium* intelligunt alii vas vinarium, alii matulam — 49. *non ad istoc* ad concubitum — 57. *Megaribus* metaplasmo pro *Megaris* — 58. 59. *pereunt reliquiae* cibus conrumpitur, edamus prius, *posterius istuc tamen* fieri *potest* — 59. *scin quam potest?* eodem sensu dicitur, quo apud Plautum saepe *at scin quomodo?* v. c. Amph. 1. 1. 200. etc. — 60. *edis* edes — *ne frustra sis* ne spe fallaris inani. Men. 4. 3. 18. — 63. ex hac *decuria* conuiuarum meorum — 75. *causiam* pileum. vid. Mil. 4. 4. 41. — 79. *abs chorago* praebitore adparatus scenici. Trin. 4. 2. 16.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. *indoctae* artium meretriciarum; *inmemori* explicant: indocili. est autem, quod Ter. Heaut. 5. 1. 8. dicit: nihil intelligens, nisi idem dictum sit centies. Sed minus videtur Plautus id curasse, vt quinque, quibus vteretur ancilla, voces sensu magnopere essent diuersae, quam imitatus esse morem mulierum, in obsensa praecipue aliqua, plerumque verbosiorum. Aegre ferebat Soph. *bardam* ingenio tardam se videri habitam. — 3. 4. *simul vna* iungitur quoque Poen. 3. 1. 50. omnes *simul* didicimus tecum *vna*. Alii: *simul bibere*. *Vnam quidem* etc. Alii: *simul bibere*. *Nam me quidem* etc. — 5. *sector* tecum vixi; seu potius: te artium meretriciarum vsa sum magistra — 6. *cucus* i. q. cuculus — 7. *meum ingenium* me non insipientem esse *non edidicisti fans atque infans* seu docueras me, seu nihil dixeras. Non temere ancilla vtitur voce *infans*. Magna nimirum *infantia* Lemnis. cernitur: tacet,

quamdiu potest, et quoties loquitur, verba profert quam paucissima. Ignauiae hoc est, quam leno ei 5. 2. 68. exprobrat — 9. *id* eo, amore *tuus scatet* turbidus est *animus*. *Scatere* spectat *placidum*. Palmer. pro *scatet* malebat *caret* — 14. quod in MSS. est *eius auris quae* ortum id nonnulli putant ex *eius aures iis quae*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *Verbereum caput* i. q. verbero. Coniecerunt quidam *vervecеum caput* pro homine stupido. Apud Plautum vero Cas. 2. 2. 5 et Merc. 3. 3. 6. *verueces* non sunt: stupidi, sed: ad Venerem inepti — 6. *Eo dem pignus tecum* me melius scire, quot sint mihi digiti in manu, quam tu scis, quod ego tibi dixi. Dissaldaeus — 7. *sine me ire* cum tabellis et mandatis tuis ad Lemniselenen — *et iubeo et sino*, non modo *sino* te ire, sed etiam *iubeo* — 8. *vt domi sis* meae redux, *quum ego te vix illic esse censeam*, i. e. properato opus est, vt citius negotium confeceris, quam ego te inchoasse putem — 9. puer hoc ita iocatur intellexisse, vt domi suae esse iubeatur, quando ad puellam iuisse putetur — 10. *aliquid te peculiabo* donabo tibi aliquid, quod ad peculium tuum adiicias. Sunt, qui sibi nescio quid obscoeni odorari hic videantur, ob vsitatiorem in primis vocis *inpudicitia* significationem, quae mihi vero hic locum non videtur habere. — 11. dicit puer: *scio* notum est *fidei herili* promissis heri seruo datis *vt obprobrari soleat* vt inesse dicatur *inpudicitia* hoc vitium, vt non pudeat heros, si promissis istis non stent — 12. *nec subigi queantur vmquam* et vt cogi non possint heri, *vt pro ea fide habeant iudicem* vt a seruo, ob promissum non seruatum, in ius vocari possint — *queantur* eodem modo, vt *coeptum est*, additur infinitiuis passiuis, actiuum vtriusque verbi infinitiuis actiuis — 13. *ego laudabis faxo* haec verba, quae Paegnio tribui solent, tribuenda sunt Toxilo: *abi modo* quo iussi, *ego laudabis faxo* promisso, quod tibi dedi, stabo, *sed* etc. — 17. *passer marinus* struthio, vid. not. ad Poen. 5. 2. 51. *struthio* ita volare solet, vt a terra se non tollat, sed, alarum passis velis, vna currens remiget. Quare, quum Tox. iussisset *vola curriculo*, puer secum dicit: *istuc struthio solet* — 18. *quis haec* feminine. v. Epid. 4. 1. 6. — 20. *perhibetur* dicitur — 21. pro *obieci*, quod in MSS. est, Camerar. restituit *obicem* i. e. apud ancillam hanc, quae me remoratur. Douza mauult *inebram*. Festus:

inebrae aues, quae in auguriis aliquid fieri prohibent, et prorfus omnia *inebra* adpellantur, quae tardant vel morantur agentem — 29. *nemo homo* pro: nemo hominum, apud Cic. quoque et alios legitur, vt *nemo ciuis*, *nemo quisquam* — 30. *probas* aeftimas; alios putas effe malos, quod ipfa mala es — 31. *vt decet lenonis familiae. decet* cum datiuo, pro: vt decet mulierem e lenonis familia — 34. *quo agis* te? i. e. quo is? — 38. *me quidem haud decet* quod paria fibi puer et ancilla reddunt, legendum Gronovius putat *haud dedecet* — 40. *quo te inmittas* i. q. v. 39. *quo iter facias*. Palmer. mauult *quod* (pro *quo*) *inbitas* — 42. pro *adfta* Douza diuifim *at fta*, cui Paegnii *at propero* feftiuius refpondeat — 43. *cedo manum ergo* oftende huc manum, vt certior fiam, te nihil habere i. e. manu tenere — 44. *vbi illa altera eft furtiua laeua?* vid. not. ad Epid. 1. 1. 8. cf. Aul. 4. 4. 13 fq. — 45. *ne me adtrecta fubagitatrix* ne me inpudice adtrecta. *fubagitare* enim eft: inpudice adtrectare — 46. *ingratum* non redamantem — 47. *tempori* mature: dum per formam et aetatem licet, debes voluptati indulgere — 48. *capillus verfipellis fiat* albefcat — 49. *haud etiam es octoginta pondo*. Explicant quidem *octoginta annorum*. equidem mallem: vix pendis octoginta pondo, vix pondus corporis tui octoginta pondo aequat; nondum adultus, pufillus adhuc es. Conf. Afin. 2. 2. 33. *quot pondo te cenfes effe nudum?* — 49. 50. *illa* Veneris *militia militatur multo magis confidentia* neruorum, qua confidere poffis, firmitate *quam pondere* mole corporis — 51. *peritae* in palaeftra meretricia exercitatae — 55. *exterebrabis* Nonius: vi extorquebis — 56. *merx tu mala es* vid. not. ad Caf. 3. 6. 22. — 62. *tippula* Feftus: beftiolae genus, fex pedes habentis, fed tantae leuitatis, vt fuper aquam currens non defidat. Gloff. ἰφυδρίς. Varro: leuis tippula lymphῶν frigidos tranfit lacus — 67. *abietem* tabellas abiegnas, cera inductas. Bacch. 4. 4. 64. Pfeud. 1. 1. 18.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. mauult Iovem *Ope*, quam *Rhea* natum vocare, ad opes adludens, fibi commodatas — *viripotens* viribus potens — . voces *lubens meritoque* in gratiarum actionibus iungi folitae — *vitulor* laetus Iovi gratulor. Nonius verbum *vitulor* deriuat a *vita*; vitulantes veteres dixerunt gaudentes, a bono vitae commodo, ficuti, qui nunc eft in fumma

laetitia, viuere eum dicimus; eaque pro deriuatione esse videtur, quod Ennius et Naevius syllabam *vi* producunt. Festus deriuat a *vitulus:* vitulans, laetans gaudeo, vt in prato vitulus; quocum consentit Varro, qui *vitulari* graeco μοσχιᾶν respondere dicit, quod apud Menandrum est — 4. *danunt* dant. Lipsius reponit *danit*, quod hae gratiae Iovi dicuntur vni — 6. *coelo missum* dicebatur, quidquid inopinato contingebat — 7. *Eretriam* Euboeae vrbem. Merc. 3.4.61. Passeratius autem reponendum putat *Erythiam*, insulam prope Gades, vnde Hercules Geryonis boues abstulisse dicitur. Iocose seruus Erythiam nominasse potest, in Hispania vero die septimi esse non poterat — 8. *die septimi* die septimo. Men. 5. 9. 94. cf. Most. 4. 1. 25. — 10. *non erant* non venales prostitisse causabor — 12. *diu quod bene erit, vno die absoluam* totius vitae laetitias in vnum diem conferam, de futuro securus — *tax tax tergo meo erit* verberibus caedar. Vox *tax* ad strepitum verberum exprimendum comice ficta est — 13. *bobus domitis ex crumena* numos commodabo amico, quos in boues emendos inpendere iussus eram. cf. Asin. 3. 2. 43 sq. nimis vellem habere perticam, qua verberarem *asinos*, si forte obceperint *clamare* hinc *ex crumena* — 15. *bene admordere* insigni damno adficere. Pseud. 4. 7. 24. iam *admordere* hunc mihi lubet — *salinum cum sale*, vas in quo est sal. Aldina pro *salinum* habet *allium* — 16. *quid faciet mihi?* verba sunt periculum aut minas alicuius spernentis. Sic apud Ter. Eun. 5. 2. 40. Chaerea: haereo, quid faciam; quid mea autem? *quid faciet mihi* Thais? — 19. *vapulet!* vapulare est quidem serui nequam; sed etiam, quod insigniter a se contemni volebant ostendere, iubebant vapulare. Curc. 4. 4. 12. leno militi: *vapulare ego te vehementer iubeo* vbi vide notum illud: *vapula Papiria!* Sic et Asin. 2. 4. 72. *Merc. male seruus loquere? Le. vapula!*

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *emere oportet, quem tibi obedire velis.* Sic Trin. 4. 3. 54. emere melius, cui imperes — 3. 4. *exhibeas molestiam* odiosus tu sis flagitator *si quid debeam, qui nunc sic tam es molestus* quum non sim in aere tuo — 5. *quid sim aetatis* me puerum esse infirmum: quod nisi esset, non inpune auferres maledicta tua — 7. *vlmitriba* i. q. Asin. 2. 2. 96. *vlmeus* qui virgis vlmeis caeditur — 12. *perciderim*

tundendo cruentauerim — *morticinus* conuitium in eos, qui facie sunt exsangui seu cadauerosa, vt Ter. Hec. 1. 6. 17. Plutarchus tales vocat *νεκρώδεις*. Sargastionem palluisse mirum non est 1. 1. 20 sq. — 13. *iam incubitatus es* paedicatus, stupratus — 14. sum quidem, sed *non gratis* sine mercede pacta — 16. *quod dicis* quod me interrogasti (obscoene intellectum) facere tu *non quis* — 17. antiquitus *praes esse* significat *praesentem esse* vnde *praesens*. Sag. dixerat *abi in malam rem* cui puer respondet: *at tu domum abi, nam ibi domi tuae mala res tibi parata praes est* praesens est, te manet — 18. Sag. se de *praede* intellexisse similat, ergo *vadatur hic me*, in ius vocat, vbi praedibus opus est. — 22. *alapa* fit palma, *colaphus* digitis compressis et in pugnum coactis — 27. *vmbra mea intus vapulat* verberaret herus me ob moram, si adessem — 29. *eccere* v. Trin. 2. 2. 105.

IN ACTVS II. SCENAM V.

3. *adleuat* aegritudine — 4. *aprugnum callum* vid. Poen. 3. 2. 2. — *conscreabor* qui screatus praenuntius ei esto, me magni quid adportare — 8. *vt valetur* pro vt *vales*, nescio an alio loco reperiatur vllo — 9. 10. Sagaristio respondet, vt patroni ridicule inflati clientibus solent. Ii enim mox dicunt *adito* adplica te ad me; mox: *videbitur* consultabo, quid fieri tua in re possit; mox: *factum volo* propensus ad salutem tuam sum; mox: *venito* domum meam; mox: *praemoneto* multis me negotiis districtum moneto, ne memoria tui excidat ex animo meo — 11. Toxilus ad nugas istas nihil respondet: visa enim crumena numis praegnante, quam Sag. e collo gerebat, quaerit potius: *quid hoc in collo tibi tumet?* — *vomica* est; abscessus malignus latens, puris plenus, apostema — 12. *mala manu* h. l. forsan nihil aliud, quam: *male, incautius.* Saepe vero mala manus tribuitur veneficis, v. c. Amph. 2. 1. 58. huic homini nescio quid est mali *mala* obiectum *manu* i. e. excantatus est — 16. *caue sis a cornu* — et *quia boues* etc. vid. not. ad 2. 3. 14. — 18. *in bubilem* sc. caulam. alii legunt *in bubile* sc. stabulum — *reiicere* compellere intro in bubile — *ne* longius *vagentur* vt recipere eos non facile possim, et forsan intercipiantur. Gruterus pro *vagentur* in altero Mll. suo reperit *vagientur* i. e. *vagiant* quam lectionem valde probat, et Pareus recepit, vt sit: ne mugitu suo

furtum nostrum prodant, vt Herculis boues furtum Caci. — 19. *ego reiiciam* operam tibi meam in reducendis bubus polliceor: argentum, quod commodaueris, reddam.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *Perennitatis* quasi alicuius deae. — 3. *superſit* abvnde ſit, *ſubpetat* ſemper paratum ſit, *ſuperſtitet* quamdiu viuam, abſumi nequeat — 7. *ad hoc exemplum* quo nunc modo induta es. v. 1. 3. 78 ſq. — 8. *venibis* venderis — 11. *mirum quin* ironice, et alterius deridendi cauſa dicitur: hoc quidem mirum eſt, quod non etc. — 14. habebo te pro ancilla filiaue, *vtrum magis erit in rem ventris mei* — 18. vt non aberremus ab eo, quod homines probos decet — 20. *ſubleſtior* v. Bacch. 3. 6. 13. — 23. *vt res eſt*, ſed vt anſam homines praebent ad reprehendendum calumniandumque — 30. *neuis* non vis. fruſtra repugnas mihi — 32. *fiat!* ſic volo, ſic iubeo. *quae hae res ſunt?* ſunt interdum formula indignantis, et h. l. putantur ſtomachantis eſſe paraſiti: quid mihi tam diu aduerſaris? Si interpungas: *fiat*, *quae hae res ſunt*, explicari poſſet: ſic volo, quod ſine periculo tuo ventri meo bene poſſis conſulere — 38. quae *praeter* plus ſapit, ſeu ſapere ſibi videtur — 41 ad 43. quod pater v. 41. dixerat *malo cauere* et filia v. 42. reſpondet *tibi cautum volo* i. e. tuae famae conſultum, pater iungit *tibi malo*, et derideri ſe putans v. 43. quaerit *malusne ego ſum?* — 49. *ſi mihi liceat* in manu mea res eſſet, *mihi lubere haud lubeat* non, quod tibi placeat, placeat mihi: filiam vendere. Pareus ex prius cuſis recepit: verum lubere haud liceat, ſi lubeat mihi — 57. *nunc hominum* τῶν νῦν ἀνθρώπων hominum, quales nunc ſunt, vt apud Virg. *ante malorum*, apud Ter. *ſemper lenitas* — 58. *cuiusmodi cum fama* explicant: puellas cuiuscumque famae facile nubi, quod quidem eſt: vel turpiſſimis probris diſſamatas mulieres *hic* Athenis facile nubere, *dum dos modo ſit* — 64. Feſtus: *Soracum* vel *ſarracum*, genus vehiculi, quo ornamenta portantur ſcenicorum. Gloſſ. *Sarraca* ἅμαξα — 66. filiae dotem promittit ex artis ſuae libris *ſexcentos logos*, facetias, dicteria. ridicule! ſed Homerum quoque Aelianus 9. 15. narrat, Cypria ſua carmina filiae in dotem dediſſe — 67. Aſconius Siculos neque graeca, neque latina lingua bene vſos eſſe teſtatur. Cic. ſi literas graecas Athenis non Lilybaei, latinas Romae non in Sicilia didiciſſes — 68. *vel men-*

dico exſpectabatur, vt diceret: hac dote vel ditiſſimo nubere potes, et παρὰ προςδοκίαν dicit: mendico! Alii: hac dote, ſi vel mendico nuberes, non egeres.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *dare* daturum eſſe — 4. *ius iurandum amiſerit* fidem amiſerit, i. e. ſi hodie ius iurandum non ſeruauerit, in poſterum ne ſanctiſſime quidem iuranti fidem habebo. Apud Nepotem Eum. c. 10. exercitus, qui ter iurauerat, ſe Eumenem defenſurum, prodendo eo *fidem amiſiſſe* dicitur.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. exiens conſeruis clamat, qui erant intus — 2. 3. hic *lutum* et *coenum* de lenone, Bacch. 3. 1. 17. *lutulentum coenum* de aedibus blanditiisque meretriciis — *coenum commictum* ſeu *comminctum*, commingendo lutulentius factum — 4. *iniure* Nonius legit *iniurie* — *illex* vid. Aſin. 1. 3. 68. Poen. 3. 4. 35. — 6. *procax* inpudenter poſcens — 13. ſtabulum *ſeruitricium* alii putant eſſe a *ſeruitrix* i. q. ſerua; alii explicant *plene tricarum ſeruilium*; alii *ſeruitio trite*. Colerus legendum cenſebat *ſeruitutium*, Gronov. *meretricium* — 14. *ſubiculum flagri* flagro adſidue ſubiecte. Meurſius legebat *ſudiculum* quod genus erat flagelli, ita dictum quod vapulantes ſudantes faceret, ſc. ſanguine — 16. *perenniſerue* qui per vitam quam longam ſeruus manebis — *lurco*. Feſtus: lura, os culei, vel etiam vtris, vnde *lurcones*, capacis gulae homines, bonorum ſuorum conſumtores — 25. niſi lingua mea regerere poſſet maledicta, ne digna quidem eſſet, cui ſalem darem lingendum — 28. *mirum quin* v. 3. 1. 11. — 31. *ex porta* in caueis erant portae ad beſtias emittendas, ſi ludi in circo darentur — 35. *cui hoc* argentum *ſpectandum*, vtrum probum ſit, nec ne, *dem* — 42. *ſubplicatum* diis, quorum benignitati manumiſſionem libertatemque adceptam referat ſuam.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *ſub manus* i. e. ex ſententia, proſpere ſubcedere, legitur etiam Mil. 3. 2. 59. lepide hoc *ſubcedit ſub manus* negotium, et Mil. 4. 4. 7. negotium omne iam *ſubcedit ſub manus* — 3. 4. *Poſtprincipia* quae principia ſequuntur. Senſus: qui a principio rem ſobrie adcurauerit, ei poſt bene ſubcedet. Varro apud Gellium 16. 18. de diſciplinis mathematicis dicit: "ſed haec aut omnino non diſcimus,

aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel vtilitas talium disciplinarum in postprincipiis exsistit, quum perfectae absolutaeque sunt, in principiis vero ipsis ineptae et insuaues videntur." — 13. *adtulisti* adtulisse te dices.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tiara*, pileoli genus, quo Persas Chaldaeosque vsos esse, Herod. L. 7. docet. Tempora et buccas velasse eum ostendunt Ovid. Metam. 11. 181. (Tempora purpureis tentant velare tiaris) et Iuvenal. Sat. 6. (Phrygia vestitur bucca tiara) — *condecorat* reliquum *tuum ornatum* persicum — 4. *Tragici et Comici.* Sic et Poen. 3. 2. 4. quin edepol condoctior sum, quam Tragoedi aut Comici.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *in dies* in singulos dies *compendi feci hodie* (Bacch. 2. 2. 6.) feci hodie, vt minus dare opus sit *binos panes* — 3. *ancilla* Lemniselene *sua nunc est* edit panem suum *argento vicit* redemta — 7. *fui benignus* multis credidi — 8. *nec satis a quiquam adcepi* nec sponsorem a quoquam adcepi, cuius fidem sequutus crederem — 9. *in iure* apud praetorem *abiurassit* abiurauerit, periurio negauerit, se adcepisse — 11. *transenna* funis extentus, quo captantur aues Bacch. 4. 6. 22. Rud. 4. 7. 10. — 13 ad 20. Ex vsu verbi *credo* his in versibus adparet, lenonem nihil aliud, quam iocatum esse, quum in superioribus diceret, se multis *credidisse* — 13. *quid agis? Do. Credo. To. Vnde agis te?* Haec Gruteri lectio Mss. auctoritate nititur. Alii, *quid agis, cedo, vnde agis te nunc?* — 24. *vitam viuas* Mil. 3. 1. 34. est *vita viuere* — 27. *tabellas* vid. 4. 1. 1. sq. — 38. *plenam bonarum rerum* opulentam — 41. *hospitium praehiberi* praeberi. Merc. 3. 1. 46. praehibere locum. Pseud. 1. 2. 49. vestem. vid. ibid. 1. 3. 143. cibum etc. — 46. *faculam* occasionem *lucrificam* lucri faciendi *adlucere vult* praebet — 47. *istas* literas, *quae norunt, roga* — 52. *forma liberalem* pulcram Mil. 4. 1. 20. Ter. Andr. 1. 1. 96. forma liberali — 53. *aduectam* alii *adductam* — 55. *suo periculo* si quisquam eam liberali causa manu adserat, argentum pro ea datum non exspectet iri redditum. Curc. 4. 2. 4. — 59. *cerae creditum* in tabellis ceratis scriptum — 61. *nisi mancipio adcipio* nisi mea fiat ita, vt, si quis eam liberali manu adserat, venditoris id periculo fiat. Curc. 4.

2. 8. — 64. *matulam* h. l. inertem, dignum, qui pro matula habeatur. Most. 2. 1. 39. — 66. *mihi, haud inperito*, qui haud inperitus sum, *non eueniet* — 68. *refero* certiorem te ea de re facio — 70. *te* non est *te Toxilum*, sed, vt in sententiis saepe, *tu* ponitur pro *homo* aut *aliquis*. h. l. *hominem* de aliis, quam alios de eo, doctos fieri suauius est. Ter. Heaut. 1. 2. 36. scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit — 71. ironice: metuendum scilicet est, *ne quis* etc. — 72. *destinas* emturus es Most. 3. 1. 113. quanti destinat (destinauit)? — 75. *iuxta tecum aeque scio* hoc ego non magis scio, quam tu — 76. *liberalis* v. 82. — *quisquis* feminine — 77. *facie concinna*, hanc laudem vero minorem esse adparet, quam *liberali*, quod Tox. dicit *contemtim* parce laudat. Sic fere ap. Ter. Heaut. 3. 2. 12. vbi seruus dixerat: *forma luculenta est* senex respondet: *sic satis*.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

3. *verbum docte dicere* Douza mauult *doctum*, sed non est, quod a MSS. et edd. abeas — 10. *facinus* Popma vi aut malitia, *flagitium* libidine vel nequitia dicit fieri, scelus vtrumque comprehendere — 11. ἄνδρες πόλεις, καὶ οὐ τείχη — 20. *obcentabunt ostium* Curc. 1. 2. 57. Merc. 2. 3. 73. — 26. *quanti indicet* quo pretio venditurus eam sit, infra explicatur v. 37. *indica, fac pretium*, et 41. *indica* minimo daturus qui sis — 29. *quantum* quam primum *potest* fieri — 30. *pretio suo* iusto, quod ad praestantiam puellae conueniat — 36. *si tibi subiti nihil est* etc. si tibi venditio nimis adceleranda non est, nec mihi emtio — 38. *bene, pulcre*, vterque cum lucro, non carius emere, nec vilius vendere — 39. *prognariter* Nonius: fortiter, strenue. Sunt vero, qui apud Plautum Noniumque legi malint *prognauiter* — 40. *mancupio* v. sc. super. v. 63. — 45. *in foueam decidi* labsus sum, peccaui. Poen. 1. 1. 59. — 46. *adesses* Douza mauult *adesset*; vrbanius autem *adesses* gratias Toxilo agit, *adesset* autem leno satis rustice dixisset, Toxilum non contuens — 53. *vt ne contemnat te ille* inertiorem esse putet — 54. *a terra ad coelum* Prov. ἀπ' οὐρανοῦ μέχρι γῆς percontare, quidquid lubet — 55. abstitit adhuc puella, non longo quidem interuallo, a conloquentibus, quae modestia et seruam decebat, et, inter ignotos viros, virginem; Sagaristionem igitur Toxilus rogat, vt propius eam adcedere iubeat, ad

se, quasi proxenetam. Vocat eam Sag.: *i, ac morem illi gere* — 56. Toxilo dein permittit, *exquirere* quidquid vellet, qui propius eam ad emtorem adire iubet — 57. *vide* puella, *vt ingrediare* primum adcedas ad futurum herum *auspicato*, ne quid adcidat, quod mali ominis sit — Dordalus vero, *liquidum est auspicium* dicens, cupiditatem prodit eius potiundae, seu lucrum spectans, seu, quod v. 15 prodiderat iam, lubidine incensus — 58. adcedentem autem Dordalum concedere Toxilus iubet, donec adducat eam — 60 ad 62. non detrectat vna adesse, licet Sag. opus id esse negaret — 70. 71. Toxilus loquitur secum. *habet cor* callida est. Pseud. 3. 1. 3. *corde* conspicio. Epid. 3. 3. 3. *cor* sapientiae — 76. mensem *vertentem* integrum — 79. *in culina* de industria inepte respondendo, lepidissime lenonem ludit — 86. homo *qui fuit*, mortuus. Sic Capt. 3. 3. 1. me fuisse, quam esse, mallem etc. — 104. *si crebro cades* sines te futui, viris te praebebis — 106. *dabit grandes bolos* magno tibi erit emolumento.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

2. *si quid bonis* etc. vid. Capt. 2. 2. 108. — 4. *Persa* Sagaristio, qui nunc Persam te esse mentiris — 8. *ne cum argento* etc. ne solus praedam hanc auferas, sed me participem esse sinas. vid. 5. 1. 5. — 10. *praeda* leno cum sexaginta minis, seu talento, progreditur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *quid ei numi sciunt?* hoc esse: quare absunt? nemo non videt. Pro *sciunt* placuit quidem *fiunt* i. e. quid de his numis fiet, seu: quid his numis fiet; et versu tamen 3 Dordalus respondet ita, vt *sciunt* videatur audiuisse: *sciunt emere, facere.* Duo numi sunt tetradrachmum, seu quatuor drachmae, duodecim grossi — 4. *ne non sat esses leno* sat ostenderes auaritiam sordidissimam. Citari ad hunc locum solet Ter. Phorm. 3. 5. 23. *ne parum leno sis*, quod vero est: ne parum callere videaris artem iuuenum inescandorum — 9. *hunc in collum.* Gruterus legi malebat *huc.* cod. Florent. et Paris. habent *hanc.* Sed et Capt. 4. 3. 2. legitur *collos*, et ibidem 2. 2. 107. *collus* — Crumenas autem a collo pendentes gerebant. v. Asin. 3. 3. 65. Epid. 5. 2. 24. Truc. 2. 1. 7. — 12. *mandatae* epistolae. alii *mandata* — 13 ad 17. cur

haec de fratre fingat gemino, vid. 5. 2. 48 sqq. — 20 ad 23. Ridicule conficta nomina, quae historiam quasi fraudis continent, qua leno deceptus est, *Vanaloquidorus* qui vana loquutus sum, *Virginisvendonides* qui virginem vendidi, *Nugip.* non nisi nugas protuli multas, *Argent.* qui argentum exterebraui tuum, *Tedign.* te digna loquutus sum, *Num.* numos a te expalpaui. Versus 23 totus vnum est nomen Quodsemeladripidesnumquamposteripides: quod semel adripui, numquam mihi eripies — 24. *multis modis* alii *multimodis* — 26. *contortiplicata* e multis vocabulis contorta.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

10. *nam sensi* etc. nondum sentit quidem, se in foueam decidisse, at tamen praesagit ei animus malum, quod lenonibus interdum adcidisse sciebat — 11. si lectio certa est, *seruire* multo plus dicit, quam *operam dare.* Codd. habent *serui*, quod Camer. omisit, Acid., *immo serio*, Gulielm. *seruii* alii *seruio.*

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Puellam in aedes suas ducturus, omnia vult ibi nitere, ipse nimirum forma eius captus — 4. *bonam vitam tibi feci* in gaudium et voluptatem te conieci. Sic Cas. 4. 4. 17. Venus multipotens *bonam vitam mihi dedisti.* — 6. *istuc omne* quod precatus mihi es, sc. vt bene sit mihi — 7. *inclinabo me* adcumbam ad mensam. alii concumbam, sed 5. 1. 11. pro priori explicatione est.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. Post *perdo*, quum plura videretur additurus, simulans, se nunc demum conspexisse lenonem, pergit: *atque optime* etc. Acidalius vero et vocem *perii* Saturioni tribuit, ita, vt nihil desit. Haec vero vox plerumque putatur esse Dordali, Saturione turbam faciente territi — 9. *illi* vt saepe pro *illic* — 10. *nonne antestaris* vid. not. ad Curc. 5. 2. 23. — 14. *feles virginaria* leno, qui virgines rapis, vt feles pullos. Sic et Rud. 3. 4. 43. leno vocatur *feles virginalis.*

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *pacibus perfectis* Nonius: paces, plurali numero, noue positum. Varro: constituere paces. Hor. Epp. 2. 1. 102. paces bonae. Sed vterque forsan de pace cum pluribus hostibus — 4. *ea* ob ea. Legitur et *eas* — 7. *statuite hic lectulos* Asin. 5. 1. 2. pueri, mensam adponite —

[illegible] florea, corollas, vnguenta, panem, opſonia, [illegible] etc. — 8. Legunt quidam *aquulam* calidam, [illegible], quae [illegible]ebatur manibus lauandis, et vino lym[illegible]. De aqua vero v. 17. praebenda iam ante menſam [illegible]. Moſt. 1. 3. 150. cedo aquam manibus, puer, ad[illegible] menſulam. Vulgaris lectio *aquila* faceta eſt ſerui [illegible] ad aquilam militarem adluſio. Tamquam imperator [illegible] parta laetificare vult, qui ſub ductu ſuo rem bene geſſerint. Pro *lubentes* Mſſ. *ludentes*. ſed *lubentes* con[illegible] verbum eſt proprium. Aſin. 2. 2. 2. eſt *Lubentia* dea hilaritatis, Stich. 2. 1. 3. hilaritas et lubentia iunguntur. Ter. Ad. 5. 4. 38. hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis — *hilaros faciam vt ſiant*, pro: vt hilari fiant. Plauto vſitatiſſimum. Sic Epid. 4. 2. 36. exitiabilem illi faciam *hunc*, vt fiat, *diem* pro: exitiabilis hic dies — 10. *improbus* etc. vt ap. Senec.: beneficia haurit perforato animo, et transmittit, quidquid adcipit — 15. pro: *cedo parem, quem* Lamb. Acid. Manut. ponendum iudicarunt *partem* pecuniae *quam*, Palmerius autem Sambuci e libro *partam* amicam aliquam *quam*. Priorem emendationem putaui praeferendam, quod Toxilus id, quod Sagariſtio poſcit, in craſtinum videtur differre; quod v. 5. dixerat *nunc diuidam*, Sag. forſan non audiuerat, aut τὸ *nunc* intellexerat *ſtatim*. Toxilus autem v. 16. dicit *tempori* i. e. adcipies, quod pepigiſti, hunc autem diem agitemus ſuauem — 18. *hanc florentem* corollam — talis plerumque ſortiebantur *regna vini* Hor. 1. od. 4. v. 18. idem 2. 7. 25. *quem Venus* feliciſſimus talorum iactus *arbitrum dicet bibendi*, ſeu *magiſteria* in compotatione. Cic. ſen. 14. qui magiſter ſeu arbiter leges bibendi praeſcribebat, quot pocula biberentur a quoque, quantumque vino admiſceretur aquae. E verbis autem *do hanc tibi* adparere putatur, et ſine ſortitione, ſola corolla inpoſita, *magiſtros* iſtos interdum eſſe creatos: hoc enim magiſterium Toxilus amicae tradit ſuae, *dictatricem* eam dicens — 19. *a ſummo* vid. not. ad Aſin. 5. 2. 41. ab eo, qui ſummo loco in lecto triclinari adcumbit, a Sagariſtione — *committe* Nonius: *committit* i. e. incipit — *hos ludos* adludit ad ludos circenſes, qui dicuntur committi, quando factiones quadrigarum e carceribus emittuntur — *ſeptenis* Gell. 3. 10. ait, curricula ludorum circenſium ſolemnia fuiſſe *ſeptem*. Auſonius Epitaph. heroum epigr. 35. Phosphore clamoſi ſpecioſa per aequora Circi *ſeptenas* ſolitus victor obire *vias* — 20. *bene mihi, bene vobis, bene amicae meae* ſa-

lutem singulis propinat — 23. *bene ei, qui inuidet mihi* Valla et Lambin. intelligunt: Sagaristioni, qui non habet secum amicam liberam, vt ego. Acid. mauult legi: *qui non inuidet mihi* quod vero idem fere esset, ac v, 24. *qui hoc gaudio gaudet.*

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Postquam dixerat: *qui erunt*, addit *qui futuri sunt*, quare prius suspectum quibusdam videtur: sed leno loquitur perturbatus — 2. *antideo* anteeo — 4. *perfabricauit* fabricis et dolis perdidit — 5. vocem *amisi* Acidalius, vt glossema, expungit — Ingeniose autem Pistoris pro *vehiculum* legendum coniicit *verriculum.* Licet enim Acid. phrasin *vehiculum eiicere* defendere conetur illo Epid. 4. 2. 22. *plaustrum perculi*, hoc tamen vix quadrare dicit, et *plaustrum percellere* concinnius dici, quam *plaustrum eiicere: eiicere* autem proprie dici de retibus et verriculis piscatorum. Explicat igitur *eieci verriculum argenti* proverbio: aureo hamo piscatus sum, et *amisi* hamum, *nec, quam ob rem eieci, habeo*, piscis, quem captabam, euasit. Vix me contineo, quin hanc coniecturam genuinam esse putem Planti lectionem. Simplicior tamen Lambini videtur explicatio: tantam vim argenti inpendi, cui portandae vehiculo propemodum opus erat, sed amisi omnem, eieci, perdidi, quod puellam non habeo — 7. *ita miser sum.* Pistoris autem mauult *ita misera Toxilus haec* etc. — 9. 10. aut abesse posset v. 9. *vt non*, aut v. 10. post *spero* non nihil deest. Sic fere solent irati plus minusue dicere, quam voluerunt — 11. pro *fabula* quidam *familia.* Sed *fabula* hic est *res: quid hoc est?* — 17. *crux* qui cruce dignus es, *stimulorum tritor* stimulis saepe trite, confosse — *versauisti* vexasti, exercitum excruciatumque habuisti, vt mare, fluuius, ventus, quae abstulere, sursum deorsum versantes agitant — 18. *tricas* nonnulli deriuant a τρίχες crines, quibus pullorum inplicentur pedes, deinde esse difficultates quasque, quibus inpediatur aliquis — *manus mihi adita est*, vid. not. ad Aul. 2. 8. 8. — 20. *praeuorti litibus* potius lites sequi — 21. 22. *vritur cor mihi* cf. Merc. 1. 4. 1 ad 4. h. l. lenoni *vritur cor* ira; in Merc. *amor* Charino *in corde facit incendium;* vterque perturbatissimus est. Charinus dicit: ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput, i. e. ni lacrumae fierent curarum mearum leuamen, mente, credo, caperer; lenoni Toxilus vinum iubet praeberi, ne caput ardescat —

23. *ludos me facitis* ludibrio, me habetis — 23 ad 29. Paegnium videtur exſultim ſaltaſſe, et repente de induſtria lenoni ita inſultaſſe, vt prope percelleret eum — 29. *ſerua, rurſum* incurſabo — 30. *delude* etc. leno dicit Toxilo — 31. puer, quaſi ſibi dixiſſet *delude*, dicit ei: *viden, vt dictis tuis pareo?* vt te deludere pergo? — 35. *caue ſis me adtingas* ne iterum inſultes mihi — 36. *vtere* ipſe magno iſto malo, *te condono* malum. Sic Bacch. 5. 2. 24. *te condono* quam, v. 23. promiſerat *malam rem magnam.* Ter. Phorm. 5. 9. 54. argentum, quod habes, condonamus te — 37. *da pauſam* deſine ſaltare — 38. at *te ille* eradicabit — 40. *circumfer* praebe in orbem a ſummo — 42. *quod vos numquam transeat* venenum intelligunt, ſeu omnino, quod meiere nequeatis — 43. *ſtaticulus* ſaltatio minus motoria, in qua interdum ſtatur — *Hegea* videtur ſaltatrix, et *Diodorus* ſaltator fuiſſe, eo tempore nobiles — 47. *inritaſſis* inritaueris — 48. *admutilaſti ad cutem* vid. not. ad Capt. 2. 2. 18 ſq. et Mil. 3. 1. 137. — 49 ad 51. vid. 4. 6. 13 ad 16. — 53. *inconciliauit* aduerſatus eſt. v. Bacch. 3. 6. 22. — 56. *proſtibilem* meretriculam viliſſimam. Stich. 5. 6. 4. quidam codd. *proſtibulam* — 57 ad 62. obiurgat puellam, quae peruerſos imitetur libertinorum plerorumque mores, vt ingrata ſit minusque obſequens ſibi, cuius vnius ſit liberta, qui eius patronus ſit, non leno — 59. Mſſ. *ni id efficit* vt patrono aduerſetur. Sequutus tamen ſum Venetam et Pariſ. *ni illi obficit*, quod Piſtoris et Acid. recte putant eſſe concinnius, licet Acid. tamen praepoſuerit *obfuit* — 62. *meo in loco* κατ' ἐμὸν μέρος — 64. *liberas virgines* mercatur? — 65. *qui fuit quondam fortis* amator — 65. *colaphum icit* κολαφίζει Sagariſtio — 66. *heu! nates pervellit!* nates ita adtrectat, vt eas depilet, pilos vellat, id quod moechis deprehenſis ſolebat fieri: quare Paegnium v. 67. *diu ſaepe ſunt expunctae* nates tuae, depilatae in adulterio tibi deprenſo — 67. *fruſtum pueri* vocat eum propter ſtaturam adhuc breviorem — 68. *patrone* etc. puella dicit lenoni ad eum inridendum, vt Toxilo ſatis faciat — *mea ignauia* plerumque dicunt eſſe ablatiuum: propter meam ignauiam, qua me eludi patior, et tu me deludere audes? Mihi vero videtur eſſe vocatiuus: tu, quam ignauam eſſe ſcio, tamen etiam hiſcere maledicendo conaris? 72. *manus do* victum me eſſe fateor — 73. *ſub furcis* vinctus virgisque caeſus.

COMMENTARIVS IN PLAVTI RVDENTEM.

IN PROLOGVM.

1. Vno verbo: *Iovis* — 2. ſub Iove et ego in numero deorum ſum — 3. *ita* quatenus deus ſum *ſum ſplendens ſtella candida, vt videtis* quemadmodum in Amph. Prol. 142 ſqq. Mercurius pinnulis in petaſo, Iupiter autem torulo aureo ſub petaſo inſigniebantur, ſic hiſtrionis, Arcturi perſonam ferentis, in fronte ſtellae ſimulacrum ſplendebat — 4. *exoritur* ſtella diebus XI. ante aequinoctium auctumnale. Quod vero v. 5. *hic* in terra *atque in coelo* exoriri dicitur, cum Acidalio equidem de tali ortu intelligendum puto, quo per vices, nunc in coelo nunc in terra, adſit — 5. *Arcturus* ſtella clara, ad femur ſeu coxam Bootae, quod ſidus et Arctophylax vocatur — 6. noctu meum numen ſtellam conluſtrat, meo a nomine vocatam — 7. *interdius* i. e. interdiu, in terram demiſſus verſor inter homines — 8. quo et ceterarum ſtellarum diis deſcendendum eſt. 9. 10. Iupiter nos *alium alia disparat* Ioue nos alium ad alias gentes amandante — 11 ad 21. qui, moribus factisque hominum exploratis, probos beneficentiae commendemus, inprobos deferamus ei puniendos — 12. *vt quemque adiuuet opulentia* qua quisque ratione opes adquirat — 14. *in iure* apud praetorem. Iupiter cauſam, perperam iudicatam, iterum iudicat, eosque, qui vicerunt, mulcta mulctat, quae maior eſt vtilitate, quam iſta lite auferebant — 21. adluditur ad διφθερὰν, pellem caprae Amaltheae, in qua Iupiter omnium mortalium acta deſcripſiſſe fingitur — 23. In vett. edd. eſt *omnibus hoſtiis*, quod in Mſ. Palat. ſec. eſt *omnibus oſtiis.* pro *donis* autem Canter. et Gulielm. legi volunt *duonis* (antique pro *bonis*) *hoſtiis.* ſed Douza defendit lectionem *donis, hoſtiis* copula omiſſa. Iſidorus dicit: *dona* proprie dei dicuntur, *munera* hominum. Cic. de Legg. l. 2. *inpius ne audeat placare donis iram dei.* Donatus ad Ter. Eun. act. 5. *donum* deorum eſt, *praemium* virorum fortium, *munus* hominum — 24. *perduunt* pro: perdunt — 25. *ſubplicium* pro precibus, ſubplicationibus.

Sic Sallust. Cat. 9. in fubpliciis deorum magnifici. Liv. 25. 50. fubpliciis votisque fatigare deos etc. — 26. Aefchylus λιτὰς δικαίας θεὸς κλύει. Demofthenes τοσούτῳ πλείους ἀφορμὰς πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ εὔνοιαν ἔχει τις, ὅσῳ διατελεῖ εὐσεβέστερα καὶ δικαιότερα πράττων — 33. *Cyrenae* vrbs Africae, quae regioni, cuius caput eft, nomen dedit Cyrenaicae — 36. *malitia* κακία. Cic. N.D. 3, 30. malitia eft verfuta et fallax nocendi ratio — 38. Locus Trin. 2. 1. 24.: "fit ipfe, dum illis (meretricibus) *comis* eft, inops amator" non facit ad hunc Rudentis locum explicandum. Laudatur enim viri probitas, qui, fidei iuffor et benefactor, ipfe fe *inpediuit*; non exprobratur inter fcorta et parafitos profufio — 43. ludo *fidicino* vbi fidibus canere difcitur. Mff. *fidicinio* — 45. *deftinare* emere, pretio pacto, fed non ftatim foluto, quare v. 46. emtori arrhabo dandus erat, et venditor iure iurando adligandus — 47. *vt fe aequum eft* intelligo: vt lenone dignum eft, vt folent lenones — 49. *par illius* eiusdem farinae, eo non probior — 50. *Agrigentum* Siciliae vrbs nobilis — 56. *effe quaeftum maximum meretricibus* fic et infra 2. 6. 57. pro: ex meretricibus, lenocinio faciendo — 68. *tetuli* pro *tuli* vt Amph. 2. 2. 84. etc. — 69. Quae ftellae verno auctumnalique tempore, vtroque ventofo, oriuntur aut obcidunt, ipfae ventos tempeftatesque putabantur ciere; Arcturus auctumnali obcafu fuo Hor. od. 3. 1. 27: *faeuus Arcturi cadentis inpetus*; Hefiod. Ἔργ. 566. Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον ὠκεανοῖο. quare *increpui* tremendo ruebam tumultu *hibernum* aduerb. hiberno more, vt hieme foleo — 73. *eiecti* naufragi — *ibus* pro *iis* vt Mil. 1. 1. 74. etiam *iibus* Curc. 4. 2. 20. etc. — 74. *virgo* Palaeftra — *ancillula* Ampelifca — 77. *fenex* Daemones — 79. *feruus* Sceparnio — 80. *adolefcens* Pleufidippus.

IN ACTVS I. SCENAM I.

4. *Euripidi* genitiv. antiquus pro Euripidis — Tragoedia *Alcumena*, qua muliere pariente fpurcam Iupitur tempeftatem oriri iuffit — 5. *deturbauit* turbo — 6. *inluftriores* non tam propter fulgura, quam propter *feneftras* rimas, in tecto, tegulis vento deiectis.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verf. 1 ad 7. Pleufidippus amicos tres chlamydatos cum machaeris 2. 2. 9. dimittit, fuos, lenonem inueftigaturi, comites — 2. *id, qua gratia* latinius eft, quam *cuius gra-*

ia — 3. *prehendere* antequam nauem soluat — 4. quantulacumque raptoris adsequendi, vobisque opem ferentibus retinendi, supererat specula, ei quidem deses ego deesse nolui — 6. *visere ad locum* ire aliquo, rei alicuius cognoscendae causa. Capt. 4. 2. 113. vise ad portum — *venio* in via sum — 8. ad aedes reficiendas opus erat lutamento: seruus igitur: *hoc lutum* puluerem imbre maceratum, *quod me mactat* euntem, fatigat, *concinnem* Nonius: *conficiam*: parabo, vt vti eo possim in resarciendo tecto — 12. *vsus est* opus est — *terram confode*, quam luto huic admisceas — 14. *quam cribrum crebrius* pluribus foraminibus — 15. *patrem* iuuenis salutat, quem videt esse senem — 16. *vtrum mas* etc. seruus, qui hero sciebat numquam fuisse filium, inridens quaerit: num tu filia eius es perdita, an mas es, quem vestitus videtur indicare? — 17. *quaere patrem* ego nec pater tuus sum, qui filium non habui, nec socer fieri possum, qui filiam perdidi, quam habebam vnam — 19. Varro *secus* neutrum, et vnius casus i. q. *sexus*. Sic Liv. 26. 47. init. *virile secus*. Sueton. Aug. 44. *muliebre secus* omne. Tacit. Annal. 4. 62. *virile ac muliebre secus* etc. — 24. *peculiosus* cui multum peculii est — 25. *quem hero praesente praetereat oratio* qui hero praesente praeloqui inpune audeat — 31. *praeloqui* priorem loqui. vid. sc. 4. v. 28. — 33. *atque in negotio* licet ad confabulandum otiosus non sim — 34. *exsicas* pro exsecas arundines, quibus pertegamus villam — 35. *sudum* coelum serenum — 37. *incanum* canum — 38. *palpator* qui blandiendo decipit. Men. 2. 1. 35. — 47. *aulam exslarem* ollam, in qua coquantur exta — 50. *vt verba praehibes* i. q. Asin. 1. 3. 36. verba perhibes, praebes: ex eo, quod tu dicis — 52. *fana ventris causa circumis* βωμολόχος es, qui templa et aras frequentas, vt sacris epulis ventrem expleas — 55. *nullus* non — *admodum* ita esse doleo — 59. *deludicauit me ille homo* Labrax, leno, qui me ad prandium vocauit — 60. 61. *quid illuc est hominum* quam inpii illi homines sunt — 62. Festus: *propter viam* fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia, Herculi aut Sanco, qui scilicet idem deus est. Hoc in sacrificio, si quid ex epulis superesset, igni erat consumendum. Iocatur igitur seruus: hi naufragi perdiderunt in vndis, quod alii in flammis. Cui hic in mentem non veniat *sacrificii* (memoria) *de via*, de quo Moses Exod. c. 12. cuius etiam reliquiae erant

aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel vtilitas talium disciplinarum in postprincipiis exsistit, quum perfectae absolutaeque sunt, in principiis vero ipsis ineptae et insuaues videntur." — 13. *adtulisti* adtulisse te dices.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tiara*, pileoli genus, quo Persas Chaldaeosque vsos esse, Herod. L. 7. docet. Tempora et buccas velasse eum ostendunt Ovid. Metam. 11. 181. (Tempora purpureis tentant velare tiaris) et Iuvenal. Sat. 6. (Phrygia vestitur bucca tiara) — *condecorat* reliquum *tuum ornatum* persicum — 4. *Tragici et Comici.* Sic et Poen. 3. 2. 4. quin edepol condoctior sum, quam Tragoedi aut Comici.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *in dies* in singulos dies *compendi feci hodie* (Bacch. 2. 2. 6.) feci hodie, vt minus dare opus sit *binos panes* — 3. *ancilla* Lemniselene *sua nunc est* edit panem suum *argento vicit* redemta — 7. *fui benignus* multis credidi — 8. *nec satis a quiquam adcepi* nec sponsorem a quoquam adcepi, cuius fidem sequutus crederem — 9. *in iure* apud praetorem *abiurassit* abiurauerit, periurio negauerit, se adcepisse — 11. *transenna* funis extentus, quo captantur aues Bacch. 4. 6. 22. Rud. 4. 7. 10. — 13 ad 20. Ex vsu verbi *credo* his in versibus adparet, lenonem nihil aliud, quam iocatum esse, quum in superioribus diceret, se multis *credidisse* — 13. *quid agis? Do. Credo. To. Vnde agis te?* Haec Gruteri lectio MSS. auctoritate nititur. Alii, *quid agis, cedo, vnde agis te nunc?* — 24. *vitam viuas* Mil. 3. 1. 34. est *vita viuere* — 27. *tabellas* vid. 4. 1. 1? sq. — 38. *plenam bonarum rerum* opulentam — 41. *hospitium praehiberi* praeberi. Merc. 3. 1. 46. praehibere locum. Pseud. 1. 2. 49. vestem. vid. ibid. 1. 3. 143. cibum etc. — 46. *faculam* occasionem *lucrificam* lucri faciendi *adlucere vult* praebet — 47. *istas* literas, *quae norunt, roga* — 52. *forma liberalem* pulcram Mil. 4. 1. 20. Ter. Andr. 1. 1. 96. forma liberali — 53. *aduectam* alii *adductam* — 55. *suo periculo* si quisquam eam liberali causa manu adserat, argentum pro ea datum non exspectet iri redditum. Curc. 4. 2. 4. — 59. *cerae creditum* in tabellis ceratis scriptum — 61. *nisi mancipio adcipio* nisi mea fiat ita, vt, si quis eam liberali manu adserat, venditoris id periculo fiat. Curc. 4.

2.8. — 64. *matulam* h. l. inertem, dignum, qui pro matula habeatur. Most. 2. 1. 39. — 66. *mihi, haud inperito*, qui haud inperitus sum, *non eueniet* — 68. *refero* certiorem te ea de re facio — 70. *te* non est *te Toxilum*, sed, vt in sententiis saepe, *tu* ponitur pro *homo* aut *aliquis*. h. l. *hominem* de aliis, quam alios de eo, doctos fieri suauius est. Ter. Heaut. 1. 2. 36. scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit — 71. ironice: metuendum scilicet est, *ne quis* etc. — 72. *destinas* emturus es Most. 3. 1. 113. quanti destinat (destinauit)? — 75. *iuxta tecum aeque scio* hoc ego non magis scio, quam tu — 76. *liberalis* v. 52. — *quisquis* feminine — 77. *facie concinna*, hanc laudem vero minorem esse adparet, quam *liberali*, quod Tox. dicit *contemtim* parce laudat. Sic fere ap. Ter. Heaut. 3. 2. 12. vbi seruus dixerat: *forma luculenta est* senex respondet: *sic satis*.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

3. *verbum docte dicere* Douza mauult *doctum*, sed non est, quod a MSS. et edd. abeas — 10. *facinus* Popma vi aut malitia, *flagitium* libidine vel nequitia dicit fieri, scelus vtrumque comprehendere — 11. *ἄνδρες πόλεις, καὶ οὐ τεῖχη* — 20. *obcentabunt ostium* Curc. 1. 2. 57. Merc. 2. 3. 73. — 26. *quanti indicet* quo pretio venditurus eam sit, infra explicatur v. 37. *indica, fac pretium*, et 41. *indica* minimo daturus qui sis — 29. *quantum* quam primum *potest* fieri — 30. *pretio suo* iusto, quod ad praestantiam puellae conueniat — 36. *si tibi subiti nihil est* etc. si tibi venditio nimis adceleranda non est, nec mihi emtio — 38. *bene, pulcre*, vterque cum lucro, non carius emere, nec vilius vendere — 39. *prognariter* Nonius: fortiter, strenue. Sunt vero, qui apud Plautum Noniumque legi malint *prognauiter* — 40. *mancupio* v. sc. super. v. 63. — 45. *in foueam decidi* labsus sum, peccaui. Poen. 1. 1. 59. — 46. *adesses* Douza mauult *adesset*; vrbanius autem *adesses* gratias Toxilo agit, *adesset* autem leno satis rustice dixisset, Toxilum non contuens — 53. *vt ne contemnat te ille* inertiorem esse putet — 54. *a terra ad coelum* Prov. *ἀπ' οὐρανοῦ μέχρι γῆς* percontare, quidquid lubet — 55. abstitit adhuc puella, non longo quidem interuallo, a conloquentibus, quae modestia et seruam decebat, et, inter ignotos viros, virginem; Sagaristionem igitur Toxilus rogat, vt propius eam adcedere iubeat, ad

ſe, quaſi proxenetam. Vocat eam Sag.: *i, ac morem illi gere* — 56. Toxilo dein permittit, *exquirere* quidquid vellet, qui propius eam ad emtorem adire iubet — 57. *vide* puella, *vt ingrediare* primum adcedas ad futurum herum *auſpicato*, ne quid adcidat, quod mali ominis ſit — Dordalus vero, *liquidum eſt auſpicium* dicens, cupiditatem prodit eius potiundae, ſeu lucrum ſpectans, ſeu, quod v. 15 prodiderat iam, lubidine incenſus — 58. adcedentem autem Dordalum concedere Toxilus iubet, donec adducat eam — 60 ad 62. non detrectat vna adeſſe, licet Sag. opus id eſſe negaret — 70. 71. Toxilus loquitur ſecum. *habet cor* callida eſt. Pſeud. 3. 1. 3. *corde* conſpicio. Epid. 3. 3. 3. *cor* ſapientiae — 76. menſem *vertentem* integrum — 79. *in culina* de induſtria inepte reſpondendo, lepidiſſime lenonem ludit — 86. homo *qui fuit*, mortuus. Sic Capt. 3. 3. 1. me fuiſſe, quam eſſe, mallem etc. — 104. *ſi crebro cades* ſines te futui, viris te praebebis — 106. *dabit grandes bolos* magno tibi erit emolumento.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

2. *ſi quid bonis* etc. vid. Capt. 2. 2. 108. — 4. *Perſa* Sagariſtio, qui nunc Perſam te eſſe mentiris — 8. *ne cum argento* etc. ne ſolus praedam hanc auferas, ſed me participem eſſe ſinas. vid. 5. 1. 5. — 10. *praeda* leno cum ſexaginta minis, ſeu talento, progreditur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *quid ei numi ſciunt?* hoc eſſe: quare abſunt? nemo non videt. Pro *ſciunt* placuit quidem *fiunt* i. e. quid de his numis fiet, ſeu: quid his numis fiet; et verſu tamen 3 Dordalus reſpondet ita, vt *ſciunt* videatur audiuiſſe: *ſciunt emere, facere.* Duo numi ſunt tetradrachmum, ſeu quatuor drachmae, duodecim groſſi — 4. *ne non ſat eſſes leno* ſat oſtenderes auaritiam ſordidiſſimam. Citari ad hunc locum ſolet Ter. Phorm. 3. 5. 13. *ne parum leno ſis* quod vero eſt: ne parum callere videaris artem iuuenum ineſcandorum — 9. *hunc in collum.* Gruterus legi malebat *huc.* cod. Florent. et Pariſ. habent *hanc.* Sed et Capt. 4. 3. 2. legitur *collos*, et ibidem 2. 2. 107. *collus* — Crumenas autem a collo pendentes gerebant. v. Aſin. 3. 3. 65. Epid. 3. 2. 24. Truc. 3. 1. 7. — 12. *mandatae* epiſtolae. alii *mandata* — 13 ad 17. cur

haec de fratre fingat gemino, vid. 5. 2. 48 sqq. — 20 ad 23. Ridicule conficta nomina, quae historiam quasi fraudis continent, qua leno deceptus est, *Vanaloquidorus* qui vana loquutus sum, *Virginisvendonides* qui virginem vendidi, *Nugip.* non nisi nugas protuli multas, *Argent.* qui argentum exterebraui tuum, *Tedign.* te digna loquutus sum, *Num.* numos a te expalpaui. Versus 23 totus vnum est nomen Quodsemeladripidesnumquamposteripides: quod semel adripui, numquam mihi eripies — 24. *multis modis* alii *multimodis* — 26. *contortiplicata* e multis vocabulis contorta.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

10. *nam sensi* etc. nondum sentit quidem, se in foueam decidisse, at tamen praesagit ei animus malum, quod lenonibus interdum adcidisse sciebat — 11. si lectio certa est, *seruire* multo plus dicit, quam *operam dare.* Codd. habent *serui,* quod Camer. omisit, Acid. *immo serio,* Gulielm. *seruii* alii *seruio.*

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Puellam in aedes suas ducturus, omnia vult ibi nitere, ipse nimirum forma eius captus — 4. *bonam vitam tibi feci* in gaudium et voluptatem te conieci. Sic Cas. 4. 4. 17. Venus multipotens *bonam vitam mihi dedisti.* — 6. *istuc omne* quod precatus mihi es, sc. vt bene sit mihi — 7. *inclinabo me* adcumbam ad mensam. alii concumbam, sed 5. 1. 11. pro priori explicatione est.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. Post *perdo,* quum plura videretur additurus, simulans, se nunc demum conspexisse lenonem, pergit: *atque optime* etc. Acidalius vero et vocem *perii* Saturioni tribuit, ita, vt nihil desit. Haec vero vox plerumque putatur esse Dordali, Saturione turbam faciente territi — 9. *illi* vt saepe pro *illic* — 10. *nonne antestaris* vid. not. ad Curc. 5. 2. 23. — 14. *feles virginaria* leno, qui virgines rapis, vt feles pullos. Sic et Rud. 3, 4. 43. leno vocatur *feles virginalis.*

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *pacibus perfectis* Nonius: paces, plurali numero, noue positum. Varro: constituere paces. Hor. Epp. 2. 1. 102. paces bonae. Sed vterque forsan de pace cum pluribus hostibus — 4. *ea* ob ea. Legitur et *eas* — 7. *statuite hic lectulos* Asin. 5. 1. 2. pueri, mensam adponite —

quae adſolent flores, corollas, vnguenta, panem, opſonia, vinum, talos etc. — 8. Legunt quidam *aquulam* calidam, frigidam, quae ſtatuebatur manibus lauandis, et vino lymphando. De aqua vero v. 17. praebenda iam ante menſam adpoſitam. Moſt. 1. 3. 150. cedo aquam manibus, puer, adpone hic menſulam. Vulgaris lectio *aquila* faceta eſt ſerui comici ad aquilam militarem adluſio. Tamquam imperator victoria parta laetificare vult, qui ſub ductu ſuo rem bene geſſerint. Pro *lubentes* Mſſ. *ludentes*. ſed *lubentes* conuiuii verbum eſt proprium. Aſin. 2. 2. 2. eſt *Lubentia* dea hilaritatis, Stich. 2. 1. 3. hilaritas et lubentia iunguntur. Ter. Ad. 5. 4. 38. hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis — *hilaros faciam vt fiant*, pro: vt hilari fiant, Plauto vſitatiſſimum. Sic Epid. 4. 2. 36. exitiabilem illi faciam *hunc*, vt fiat, *diem* pro: exitiabilis hic dies — 10. *inprobus* etc. vt ap. Senec.: beneficia haurit perforato animo, et transmittit, quidquid adcipit — 15. pro: *cedo parem, quem* Lamb. Acid. Manut. ponendum iudicarunt *partem* pecuniae *quam*, Palmerius autem Sambuci e libro *partam* amicam aliquam *quam*. Priorem emendationem putaui praeferendam, quod Toxilus id, quod Sagariſtio poſcit, in craſtinum videtur differre; quod v. 5. dixerat *nunc diuidam*, Sag. forſan non audiuerat, aut τὸ *nunc* intellexerat *ſtatim*. Toxilus autem v. 16. dicit *tempori* i. e. adcipies, quod pepigiſti, hunc autem diem agitemus ſuauem — 18. *hanc florentem* corollam — talis plerumque ſortiebantur *regna vini* Hor. 1. od. 4. v. 18. idem 2. 7. 25. *quem Venus* feliciſſimus talorum iactus *arbitrum dicet bibendi*, ſeu *magiſteria* in compotatione. Cic. ſen. 14. qui magiſter ſeu arbiter leges bibendi praeſcribebat, quot pocula biberentur a quoque, quantumque vino admiſceretur aquae. E verbis autem *do hanc tibi* adparere putatur, et ſine ſortitione, ſola corolla inpoſita, *magiſtros* iſtos interdum eſſe creatos: hoc enim magiſterium Toxilus amicae tradit ſuae, *dictatricem* eam dicens — 19. *a ſummo* vid. not. ad Aſin. 5. 2. 41. ab eo, qui ſummo loco in lecto triclinari adcumbit, a Sagariſtione — *committe* Nonius: *committit* i. e. incipit — *hos ludos* adludit ad ludos circenſes, qui dicuntur committi, quando factiones quadrigarum e carceribus emittuntur — *ſeptenis* Gell. 3. 10. ait, curricula ludorum circenſium ſolemnia fuiſſe *ſeptem*. Auſonius Epitaph. heroum epigr. 35. Phosphore clamoſi ſpecioſa per aequora Circi *ſeptenas* ſolitus victor obire *vias* — 20. *bene mihi, bene vobis, bene amicae meae* ſa-

lutem ſingulis propinat — 23. *bene ei, qui inuidet mihi* Valla et Lambin. intelligunt: Sagariſtioni, qui non habet ſecum amicam liberam, vt ego. Acid. mauult legi: *qui non inuidet mihi* quod vero idem fere eſſet, ac v, 24. *qui hoc gaudio gaudet.*

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Poſtquam dixerat: *qui erunt,* addit *qui futuri ſunt,* quare prius ſuſpectum quibusdam videtur: ſed leno loquitur perturbatus — 2. *antideo* anteeo — 4. *perſabricauit* fabricis et dolis perdidit — 5. vocem *amiſi* Acidalius, vt gloſſema, expungit — Ingenioſe autem Piſtoris pro *vehiculum* legendum coniicit *verriculum.* Licet enim Acid. phraſin *vehiculum eiicere* defendere conetur illo Epid. 4. 2. 22. *plauſtrum perculi,* hoc tamen vix quadrare dicit, et *plauſtrum percellere* concinnius dici, quam *plauſtrum eiicere: eiicere* autem proprie dici de retibus et verriculis piſcatorum. Explicat igitur *eieci verriculum argenti* proverbio: aureo hamo piſcatus ſum, et *amiſi* hamum, *nec, quam ob rem eieci, habeo,* piſcis, quem captabam, euaſit. Vix me contineo, quin hanc coniecturam genuinam eſſe putem Planti lectionem. Simplicior tamen Lambini videtur explicatio: tantam vim argenti inpendi, cui portandae vehiculo propemodum opus erat, ſed amiſi omnem, eieci, perdidi, quod puellam non habeo — 7. *ita miſer ſum.* Piſtoris autem mauult *ita miſera Toxilus haec* etc. — 9. 10. aut abeſſe poſſet v. 9. *vt non,* aut v. 10. poſt *ſpero* non nihil deeſt. Sic fere ſolent irati plus minusue dicere, quam voluerunt — 11. pro *fabula* quidam *familia.* Sed *fabula* hic eſt *res: quid hoc eſt?* — 17. *crux* qui cruce dignus es, *ſtimulorum tritor* ſtimulis ſaepe trite, confoſſe — *verſauiſti* vexaſti, exercitum excruciatumque habuiſti, vt mare, fluuius, ventus, quae abſtulere, ſurſum deorſum verſantes agitant — 18. *tricas* nonnulli deriuant a τρίχες crines, quibus pullorum inplicentur pedes, deinde eſſe difficultates quasque, quibus inpediatur aliquis — *manus mihi adita eſt,* vid. not. ad Aul. 2. 8. 8. — 20. *praeuorti litibus* potius lites ſequi — 21. 22. *vritur cor mihi* cf. Merc. 1. 4. 1 ad 4. h. l. lenoni *vritur cor* ira; in Merc. *amor* Charino *in corde facit incendium;* vterque perturbatiſſimus eſt. Charinus dicit: ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput, i. e. ni lacrumae fierent curarum mearum leuamen, mente, credo, caperer; lenoni Toxilus vinum iubet praeberi, ne caput ardeſcat —

23. *ludos me facitis* ludibrio, me habetis — 23 ad 29. Paegnium videtur exſultim ſaltaſſe, et repente de induſtria lenoni ita inſultaſſe, vt prope percelleret eum — 29. *ſerua, rurſum* incurſabo — 30. *delude* etc. leno dicit Toxilo — 31. puer, quaſi ſibi dixiſſet *delude*, dicit ei: *viden, vt dictis tuis pareo?* vt te deludere pergo? — 35. *caue ſis me adtingas* ne iterum inſultes mihi — 36. *vtere* ipſe magno iſto malo, *te condono* malum. Sic Bacch. 5. 2. 24. *te condono* quam, v. 23. promiſerat *malam rem magnam.* Ter. Phorm. 5. 9. 54. argentum, quod habes, condonamus te — 37. *da pauſam* deſine ſaltare — 38. at *te ille* eradicabit — 40. *circumfer* praebe in orbem a ſummo — 42. *quod vos numquam transeat* venenum intelligunt, ſeu omnino, quod meiere nequeatis — 43. *ſtaticulus* ſaltatio minus motoria, in qua interdum ſtatur — *Hegea* videtur ſaltatrix, et *Diodorus* ſaltator fuiſſe, eo tempore nobiles — 47. *inritaſſis* inritaueris — 48. *admutilaſti ad cutem* vid. not. ad Capt. 2. 2. 18 ſq. et Mil. 3. 1. 137. — 49 ad 51. vid. 4. 6. 13 ad 16. — 53. *inconciliauit* aduerſatus eſt. v. Bacch. 3. 6. 22. — 56. *proſtibilem* meretriculam viliſſimam. Stich. 5. 6. 4. quidam codd. *proſtibulam* — 57 ad 62. obiurgat puellam, quae peruerſos imitetur libertinorum plerorumque mores, vt ingrata ſit minusque obſequens ſibi, cuius vnius ſit liberta, qui eius patronus ſit, non leno — 59. Mſſ. *ni id efficit* vt patrono aduerſetur. Sequutus tamen ſum Venetam et Pariſ. *ni illi obſicit*, quod Piſtoris et Acid. recte putant eſſe concinnius, licet Acid. tamen praepoſuerit *obfuit* — 62. *meo in loco* κατ' ἐμὸν μέρος — 64. *liberas virgines* mercatur? — 65. *qui fuit quondam fortis* amator — 65. *colaphum icit* κολαφίζει Sagariſtio — 66. *heu! nates pervellit!* nates ita adtrectat, vt eas depilet, pilos vellat, id quod moechis deprehenſis ſolebat fieri: quare Paegnium v. 67. *diu ſaepe ſunt expunctae* nates tuae, depilatae in adulterio tibi deprenſo — 67. *fruſtum pueri* vocat eum propter ſtaturam adhuc breviorem — 68. *patrone* etc. puella dicit lenoni ad eum inridendum, vt Toxilo ſatis faciat — *mea ignauia* plerumque dicunt eſſe ablatiuum: propter meam ignauiam, qua me eludi patior, et tu me deludere audes? Mihi vero videtur eſſe vocatiuus: tu, quam ignauam eſſe ſcio, tamen etiam hiſcere maledicendo conaris? 72. *manus do* victum me eſſe fateor — 73. *ſub furcis* vinctus virgisque caeſus.

COMMENTARIVS IN PLAVTI RVDENTEM.

IN PROLOGVM.

1. Vno verbo: *Iovis* — 2. ſub Iove et ego in numero deorum ſum — 3. *ita* quatenus deus ſum *ſum ſplendens ſtella candida, vt videtis* quemadmodum in Amph. Prol. 142 ſqq. Mercurius pinnulis in petaſo, Iupiter autem torulo aureo ſub petaſo inſigniebantur, ſic hiſtrionis, Arcturi perſonam ferentis, in fronte ſtellae ſimulacrum ſplendebat — 4. *exoritur* ſtella diebus XI. ante aequinoctium auctumnale. Quod vero v. 5. *hic* in terra *atque in coelo* exoriri dicitur, cum Acidalio equidem de tali ortu intelligendum puto, quo per vices, nunc in coelo nunc in terra, adſit — 5. *Arcturus* ſtella clara, ad femur ſeu coxam Bootae, quod ſidus et Arctophylax vocatur — 6. noctu meum numen ſtellam conluſtrat, meo a nomine vocatam — 7. *interdius* i. e. interdiu, in terram demiſſus verſor inter homines — 8. quo et ceterarum ſtellarum diis deſcendendum eſt. 9. 10. Iupiter nos *alium alia disparat* Ioue nos alium ad alias gentes amandante — 11 ad 21. qui, moribus factisque hominum exploratis, probos beneficentiae commendemus, inprobos deferamus ei puniendos — 12. *vt quemque adiuuet opulentia* qua quisque ratione opes adquirat — 14. *in iure* apud praetorem. Iupiter cauſam, perperam iudicatam, iterum iudicat, eosque, qui vicerunt, mulcta mulctat, quae maior eſt vtilitate, quam iſta lite auferebant — 21. adluditur ad διφθέραν, pellem caprae Amaltheae, in qua Iupiter omnium mortalium acta deſcripſiſſe fingitur — 23. In vett. edd. eſt *omnibus hoſtiis*, quod in Mſ. Palat. ſec. eſt *omnibus oſtiis.* pro *donis* autem Canter. et Gulielm. legi volunt *duonis* (antique pro *bonis*) *hoſtiis*. ſed Douza defendit lectionem *donis, hoſtiis* copula omiſſa. Iſidorus dicit: *dona* proprie dei dicuntur, *munera* hominum. Cic. de Legg. l. 2. *inpius ne audeat placare donis iram dei.* Donatus ad Ter. Eun. act. 5. *donum* deorum eſt, *praemium* virorum fortium, *munus* hominum — 24. *perduunt* pro: perdunt — 25. *ſubplicium* pro precibus, ſubplicationibus.

Sic Salluft. Cat. 9. fn fubpliciis deorum magnifici. Liv. 25. 50. fubpliciis votisque fatigare deos etc. — 26. Aefchylus λιτὰς δικαίας θεὸς κλύει. Demofthenes τοσούτῳ πλείους ἀφορμὰς πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ εὔνοιαν ἔχει τις, ὅσῳ διατελεῖ εὐσεβέστερα καὶ δικαιότερα πράττων — 33. *Cyrenae* vrbs Africae, quae regioni, cuius caput eft, nomen dedit Cyrenaicae — 36. *malitia* κακία. Cic. N.D. 3. 30. malitia eft verfuta et fallax nocendi ratio — 38. Locus Trin. 2. 1. 24.: "fit ipfe, dum illis (meretricibus) *comis* eft, inops amator" non facit ad hunc Rudentis locum explicandum. Laudatur enim viri probitas, qui, fidei iuffor et benefactor, ipfe fe inpediuit; non exprobratur inter fcorta et parafitos profufio — 43. ludo *fidicino* vbi fidibus canere difcitur. Mff. *fidicinio* — 45. *deftinare* emere, pretio pacto, fed non ftatim foluto, quare v. 46. emtori arrhabo dandus erat, et venditor iure iurando adligandus — 47. *vt fe aequum eft* intelligo: vt lenone dignum eft, vt folent lenones — 49. *par illius* eiusdem farinae, eo non probior — 50. *Agrigentum* Siciliae vrbs nobilis — 56. *effe quaeftum maximum meretricibus* fic et infra 2. 6. 57. pro: ex meretricibus, lenocinio faciendo — 68. *tetuli* pro *tuli* vt Amph. 2. 2. 84. etc. — 69. Quae ftellae verno auctumnalique tempore, vtroque ventofo, oriuntur aut obcidunt, ipfae ventos tempeftatesque putabantur ciere; Arcturus auctumnali obcafu fuo Hor. od. 3. 1. 27. *faeuus Arcturi cadentis inpetus;* Hefiod. Ἔργ. 566. Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον ὠκεανοῖο. quare *increpui* tremendo ruebam tumultu *hibernum* aduerb. hiberno more, vt hieme foleo — 73. *ciecti* naufragi — *ibus* pro *iis* vt Mil. 1. 1. 74. etiam *iibus* Curc. 4. 2. 20. etc. — 74. *virgo* Palaeftra — *ancillula* Ampelifca — 77. *fenex* Daemones — 79. *feruus* Sceparnio — 80. *adolefcens* Pleufidippus.

IN ACTVS I. SCENAM I.

4. *Euripidi* genitiv. antiquus pro Euripidis — Tragoedia *Alcumena*, qua muliere pariente fpurcam Iupitur tempeftatem oriri iuffit — 5. *deturbauit* turbo — 6. *inluftriores* non tam propter fulgura, quam propter *feneftras* rimas, in tecto, tegulis vento deiectis.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verf. 1 ad 7. Pleufidippus amicos tres chlamydatos cum machaeris 2. 2. 9. dimittit, fuos, lenonem inueftigaturi, comites — 2. *id, qua gratia* latinius eft, quam *cuius gra-*

tia — 3. *prehendere* antequam nauem soluat — 4. quantulacumque raptoris adsequendi, vobisque opem ferentibus retinendi, supererat specula, ei quidem deses ego deesse nolui — 6. *visere ad locum* ire aliquo, rei alicuius cognoscendae causa. Capt. 4. 2. 113. vise ad portum — *venio* in via sum — 8. ad aedes reficiendas opus erat lutamento: seruus igitur: *hoc lutum* puluerem imbre maceratum, *quod me mactat* euntem, fatigat, *concinnem* Nonius: *conficiam:* parabo, vt vti eo possim in resarciendo tecto — 12. *vsus est* opus est — *terram confode*, quam luto huic admisceas — 14. *quam cribrum crebrius* pluribus foraminibus — 15. *patrem* iuuenis salutat, quem videt esse senem — 16. *vtrum mas* etc. seruus, qui hero sciebat numquam fuisse filium, inridens quaerit: num tu filia eius es perdita, an mas es, quem vestitus videtur indicare? — 17. *quaere patrem* ego nec pater tuus sum, qui filium non habui, nec socer fieri possum, qui filiam perdidi, quam habebam vnam — 19. Varro *secus* neutrum, et vnius casus i. q. *sexus*. Sic Liv. 26. 47. init. *virile secus*. Sueton. Aug. 44. *muliebre secus* omne. Tacit. Annal. 4. 62. *virile ac muliebre secus* etc. — 24. *peculiosus* cui multum peculii est — 25. *quem hero praesente praetereat oratio* qui hero praesente praeloqui inpune audeat — 31. *praeloqui* priorem loqui. vid. sc. 4. v. 28. — 33. *atque in negotio* licet ad confabulandum otiosus non sim — 34. *exsicas* pro exsecas arundines, quibus pertegamus villam — 35. *sudum* coelum serenum — 37. *incanum* canum — 38. *palpator* qui blandiendo decipit. Men. 2. 1. 35. — 47. *aulam exstarem* ollam, in qua coquantur exta — 50. *vt verba praehibes* i. q. Asin. 2. 3. 36. verba perhibes, praebes: ex eo, quod tu dicis — 52. *fana ventris causa circumis* βωμολόχος es, qui templa et aras frequentas, vt sacris epulis ventrem expleas — 55. *nullus* non — *admodum* ita esse doleo — 59. *deludicauit me ille homo* Labrax, leno, qui me ad prandium vocauit — 60. 61. *quid illuc est hominum* quam inpii illi homines sunt — 62. Festus: *propter viam* fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia, Herculi aut Sanco, qui scilicet idem deus est. Hoc in sacrificio, si quid ex epulis superesset, igni erat consumendum. Iocatur igitur seruus: hi naufragi perdiderunt in vndis, quod alii in flammis. Cui hic in mentem non veniat *sacrificii* (memoria) *de via*, de quo Moses Exod. c. 12. cuius etiam reliquiae erant

comburendae? — 69. *facerrumus* v. Poen. Prol. 90. — 71. *Palaemon*, antea Melicerta, Athamantis et Inus filius, postea Palaemon, Latinis *Portumnus* qui portubus praeest — 72. Quidam non *hercule* legunt, sed *Herculis*. Colerus *Hercule* vocandi casum dicit. v. Act. 3. sc. 5. v. 42. — 77. gubernator scapham non potuisset maiori arte auertere a saxo ad litus — 91. *de illarum coenaturus vesperi* quam illae praebere tibi poterant coenam. vid. Mil. 4. 2. 5. *qui de vesperi viuat suo* de quadra sua — 92. *curo* cum datiuo *illis* vid. Trin. 4. 3. 50.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. 2. Miserias rerum humanarum qui ipsi non experti sunt, multo minus, quam sunt, acerbas esse autumant! — Voces v. 2. *quam reapse* et v. 3. *hoc deo* nec in Mss. sunt, vbi lacuna adparet, nec in edd. primis, in posterioribus demum editionibus additae — 3. *hoc* hoccine. post *est* ponatur colon — 4. me *eiectam* sc. errare? — 5. quibusdam a Mss. hic versus abest totus, forsan, quod v. 6. eadem voce incipit, librarii negligentia omissus — 6. qui sibi videbantur pii, in rebus minus secundis cum diis non verebantur quasi iniuriam expostulare sibi inlatam — 22. *solis locis compotita* in solitudines delata *sum* — 25. *summae opes* sunt meae, praeter vestes nihil habeo reliqui — 26. *nec quo cibo* tecta sim, *nec quo loco tecta sim, scio:* nescio, vnde cibum petam, quasue in terras sim eiecta.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. *quam vt corpore vitam secludam* mortem mihi consciscam — 2. *curae exanimales* tabificae, βιοφθόροι, ψυχολέτορες exanimant me. Lamb. Bacch. 4. 8. 7. *exanimalem facere* est: interficere — 3. pro *nunc* in codd. lacuna est, et pro *dein* legitur *dem* — 8. *neque magis solae terrae sunt* nullae terrae magis possunt esse solae — 10 sqq. intercessisse oportet in scena inter mulieres collis, virgultum aut tale quid, quod vero circuiri facile poterat, vt vocem sequutae mox congrederentur — 27. *laborum* laboribus *leuas* — 28. *obcupas praeloqui* prior dicis mihi, quod dictura eram tibi — 35. hunc locum, quem desertum incultumque abhorrebamus, diis non indignum videri, quem colant — 37. lacunam in Mss. Camerar. expleuit *nunc quisquis*. Ita enim de nomine dei alicuius incerti solebant dicere. Sic Virg. Aen. 4. 577. sequimur te, sancte deorum, *quisquis es*.

IN ACTVS I. SCENAM V.

1. *expetesso* dari mihi cupio. v. Epid. 2. 2. 70. *preces expetessunt* precibus aliquid beneficii petunt. Lamb. pro *preces* mauult *paces*, at Cato etiam R. R. 134. dicit *preces precari* — 2. *foras excitauit* exire coegit. Sic Amph. 1. 1. 10. a portu me *excitauit* est: misit — 3. *haud grauatam* quae non aegre tulit, cui preces non fuerunt molestae — 4. *exsequuntur* precibus, votis deam prosequuntur, adorant — 10. *equo ligneo* naui — *per vias caeruleas* vndas — 12. *candidatas* veste candida, *hostiatas* hostiis instructas — 17. *in locis nesciis* passiue: ignotis — 25. *vix vitam colo* vix victus mihi subpetit necessarius — *Veneri cibo meo seruio* me ipsa sustentare cogor, sacerdotio meo victum non praebente — 28. *quo nostra copia valebit* quantum, pro re nostra, potero.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. Miseri *viuunt* sunt — 4. iron. *de ornatu* nostro *propemodum scitis* ex habitu nostro iam adparet, *vt* quam parum *locupletes simus* quam simus pauperes — 5. *hisce hami* pro *hice* seu hi quidem. Sic Mil. 2. 4. 21. *hisce oculi*. ibid. 2. 6. 6. *hisce homines* — *sunt nobis quaestu* et *cultu* pro: quaestui, cultui — 6. Camerar. suspicabatur deesse *cottidie*, quod Lamb. in Mss. suis legisse vult: *cottidie ex vrbe*; alii vero Lambinum hominibus cum Mss. suis fucum suspicantur fecisse — 7. hoc exercitium nobis *gymnasii* et *palaestrae* vicem est. Most. 1. 2. 73. — 8. *echinus* h. l. conchae genus, mitylus — *lepadas* vid. Cas. 2. 8. 57. — *balanus* h. l. piscis quidam marinus — 9. *vrtica marina* zoophytum quoddam marinum — *musculus* conchae genus — *plagusias* Cam. vult *pelagusias*, alii *placusias* πλακόεσσας quod hi pisces crustam patulam et latam habeant: *striatae* a testae quasi sculptura putantur nominari — 10. *piscatum hamatilem* et *saxatilem* pisces hamis capimus, et saxis adhaerentes manu — 12. *salsi* aqua marina *lauti* non epulis, sed madidi, *pure* tamen, quod aqua sordes a corpore abluit — *clanculum* quod praeda non est ea, qua superbire liceat — 15. *capsimus* ceperimus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *fures maritimi* piscatores *conchitae* qui conchas legitis *hamiotae* qui pisces hamo captatis — 6. pro *vt valetis* dicit *vt peritis* ob eamdem piscatorum miseriam,

quam fcena fuperiori ipfi erant quefti — 9. *chlamydatos cum machaeris* veftitos armatosque, vt milites, quorum opera lenonem e fuga retraheret — 11. Pleufidippus lenonem 1. 2. 37. *crifpum, incanum* vocarat, hic vero Trachalio eum depingit *recaluum*. Effe vero poteft, vt idem homo a fronte caluus, in obcipitio crifpus canusque fit — *Silo* Ciceroni *fimus*, qui nafum habet refimum, i. e. furfum verfus repandum, more fimiae — *ftatutus* qui magnae ftaturae eft — 21. *fceleris femen* fcelerum auctor et artifex — 23. *eadem* fc. opera, fimul. Sic Capt. 2. 3. 99. *eadem* percontabor. Sed ibidem v. 90. *opera* additum eft: *eadem opera*.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Verfus 1 et 2 puella e fano exiens facerdoti dicit. vid. 1. 2. 45 fqq. — 3. *ad aures vox mihi aduolauit* iisdem verbis Amph. 1. 1. 169. — *cuia* cuius. Bacch. 4. 9. 55. *cuianam vox prope me* fonat — 5. *calator* v. Merc. 4. 2. 52. — 7. *aetatem* ego, quae *haud mala* fum, *male* tamen ago. Conf. 1. 3. 6. Edd. autem veteres habent *aetatem haud malam* i. e. iuuentutem *male* ago. Senectus certe *mala aetas* dicitur Aul. 1 1. 4. Men. 5. 2. 6. — 11. *vera praedicas* eft: non venit. vid. v. 17. — *non meum eft* vera praedicare — 17. *hariolare* veridicus es i. e. non facimus rem diuinam. Adcipit enim puella, quafi non interrogaffet, fed dixiffet *non facitis* — 26. *auferre* Acid. *auehere* quod *auferre* h. l. vix vfurpatum putat — 27. *inpofiuit* inpofuit — 29. 30. Et *aleator* et pifcator *bolum iacere* dicitur. Curc. 5. 2. 13. Tu Neptune, in iaciendo reti, fapientiam fuperafti aleatoris, qui talos iacere callet — *perdidifti* cepifti, euertifti — 32. *magnis poculis eum inuitauit* pocula bibenda ei dedit — 33. *anancaeum* poculum capax, in compotationibus exhauriendum; quafi ἀναγκαῖον. Adludere videtur ad forbitionem cicutae neceffariam, vel ad hauftum e flumine Lethaeo. — 34. *mulfa dicta dicis* auditu mihi fuauiffima. Poen. 1. 2. 112. vt mulfa loquitur! — 42. *quamuis* admodum faftidiofus — 43. *aediles* plebeii, ἀγορανόμοι Graecorum, merces inprobas, vt edulia, quae putebant, in profluentem iactare folebant. Capt. 4. 2. 43 fqq. — 43. *inprobas* malas *merces*. vid. Caf. 3. 6. 22. — 46. fatidicorum erat mos *capillum promittere*, alere — 50. *vt* quod non *multifecit* amicam, *ita probe* iron. parum *curauit* eam — 53. *quem illorum*

obseruet a quo praeter ceteros caueat, *falsus est* ille non fuit fur — 54. fur eum nouit, cui insidiatur, non vero custos insidiantem — 56. *sedentem* adorantem numen — 61. *in vidulum* Epid. 1. 1. 20. Men. 5. 7. 47. — 64. *scilicet* cum adcus. cum inf. pro: manifestum est. vid. Curc. 2. 2. 13. — *pessum* fundus maris, fluuii, vasis h. l. *pessum ire*, fluctibus hauriri, submergi; trop. Cist. 2. 1. 12. *pessum ire* perire. Most. 5. 2. 49. *pessum premere* perdere — 71. *animus aequus* neque in spe, neque in metu nimius — 75. *anum quemquam* saepissime reperitur *quisquam* feminine, vt Cist. 1. 1. 68. neque quisquam alia mulier.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *specie lepida* (alii *bona*) *mulier* haec est. Douza fil. malebat *mulierem* sc. video, quod ei videtur elegantius. Maiorem quidem elegantiam non video. Sed si dicimus: *heu mulierem* animum prodimus subito motu aliquo perculsum, h. l. esset: subito amore percussi, qui vero Sceparnioni non nimius certe fuisse videtur; si dicimus autem *edepol lepida facie mulier*, haec laus quidem est, sed quam facile tribuimus formosae cuiuis, licet nihil minus, quam amore capti — 4. 5. Conrupta in his versiculis nonnulla sine dubio sunt. Lectio Camerarii est, quam Gronovius exhibuit, in qua ipsa quidem nihil mutaui; at emendatio tamen et explicatio, simplicissima certe, videtur mihi haecce. Sceparnioni, in reficiendis aedibus obcupato, puella quum dicit *ad vos venio*, hospitium ei videtur petere; respondet igitur, *adcipiam* te *hospitio*, sed *si venis* pro: veneris i. e. redieris. nonnulli volunt legi *nox* i. e. nocte, quod rustico quidem homine non indignum est, sed malo tamen retinere *mox* labore meo peracto. Enim vero pro *item vt adfectam* cum Pistore aliisque legendum censeo *item vt adfectas* vt rogas, *nam nunc* opere meo nondum perfecto, *nihil est* fieri non potest, *qui te inanem.* voculam *inanem* adparet esse inexplicabilem, quumque in codd. legatur *manem*, seu *maneam* seu *mantem* legendum puto: nunc fieri non potest, *qui te maneam* vt tempus consumam in officiis hospitii tibi praestandis — 7. Veneris *effigia* pro *effigies* apud Lucretium quoque aliquoties reperitur. Aristaenet: διὰ πάντων ἔμψυχος τῆς Ἀφροδίτης εἰκὼν — 9. corpus *subvolturium* et *subaquilum* vtrumque alii putant esse *subnigrum*, alii *alacre*. Conrigit autem seruus, quod aquilae vulturibus sunt generosiores. Poen. 5. 2. 151. corpus *aqui-*

lum eſt *ſubnigrum* — 10. *papillae* mammae *cuiusmodi* quas, licet veſte tectas, adparet tamen ſolidas eſſe turgidasque — *in ſauio* in labris et ore. Mil. 2. 1. 16. ſauia ſunt labra — 11. Curc. 1. 3. 37. *polluctus virgis* eſt virgis caeſus. Hoc loco: *non ego ſum pollucta pago* eſſe videtur: non ſum ſcortum pagi publicum, ſeu: non ſum publica libidinis victima, non ego proſtituo me cuique homine ruſtico — *potin vt me abstineas manum* ne nimium familiariter adtrectes me. Sic Poen. 1. 2. 137. pura ſum, comperce me adtrectare. Lipſio vero placuit, mutari: non ego ſum *polluta*, *apage*, *potin* etc. Bryardo autem: non ſum *polluta pago* — 12. *Sicce* pro *ſic*, vt *hicce* pro *hic*. Lamb. tamen *ſicce* explicabat *ſobrie*, nullo autem interpretum probante — 14. *aias* concedas, adnuas — 15. *ornatus* quod cum ſacra vrna veneria (vid. ſcen. ſeq.) veni, me aquam petere intelligis — 16. *meus quoque hic ornatus* etc. ſeruus, quid vellet, modo aliquo parum verecundo videtur indicaſſe — 18. *baſilicus ſum* regio more ſubpliciter exorandus ſum, vt, quod petis, largiar — 21. *aquam grauaris* commodare.

IN ACTVS II. SCENAM V.

4. *praeſiſcine* vid. Aſin. 2. 4. 84. Caſ. 5. 2. 51. h. l. forſan: quod bene vertat! — 11. *tandem vero ſerio* deſine iocari; prodi ex angulo, vbi lates, ſeu: latentis proditor ſiat gratus riſus ab angulo, vt Hor. 1. carm. 9. v. 21. — 21. *haec* vrna *literata eſt* literis inſcripta, ſeu Veneris imagine inſignita, vnde eam ſacris ſignificetur vſibus inſeruire. Sic infra 4. 4. 112 ſq. enſiculus literatus, ſecuricula literata. Sed Caſ. 2. 6. 49. homo literatus eſt ſtigmatias — *ab ſe cantat* inſcriptio loquitur. Colvius malebat *eapſe* ea ipſa — 24. *heus ſis* ad *ferunda eſt* clamat ſacerdoti — 26. a *repperi* dicit ſibi, dum fanum aperitur.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ſeſe atque aetatem* vitam, opes *ſuam*. Idem dicunt Moſt. 2. 2. 1 ad 7. Hor. 1. Od. 3. v. 9 ſqq. Ovid. Et prope tam letum, quem prope cernit aquam nauita. Apud Laert. πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα — 4. *ad hoc exemplum* meum; id quod mihi adcidit, qui fortunas meas amiſi omnes — 5. 6. *Libertas, quae* etc. ad fabulam adludere videtur, quae prorſus ignoratur. Meurſius autem, qui in cod. aliquo legit: in nauem *mecum hercle* vna inponere, naufragum iocari putat, ſe omnia perdidiſſe, praeter libertatem —

11. Pseud. 3. 1. 12. maximo cruciatu *perbitere* est: perire. Vulgo legebatur *in Sicilia.* quam lectionem si retineas, et hic sensus est: vellem, te malo cruciatu *in Sicilia periisse.* Codicum vero et vett. edd. lectionem *in Siciliam* Gruterus putauit restituendam. quam si restituas *perbitere* est *peruenire,* vt apud Nonium est: me perbitere illis opitularier. Quod vero vix video, quid sit *malo cruciatu peruenire,* vulgarem putaui retinendam *in Sicilia,* vbi vrbis suae proditor fuerat Prol. v. 50. i. e. ante quam nauigationem mihi suaderes, qua mendicus factus sum — 17. *Malam Fortunam.* Contrarium est Aul. 1. 2. 24. si *Bona Fortuna* veniat, ne intromiseris — 18. *quid mihi erat auscultatio tibi* cur tibi auscultaui; qui verbalium in *io* vsus apud Plautum frequens est. v. Aul. 3. 2. 9. — 20. *perdidi plus boni, quam mihi fuit* non solum, quae habebam, perdidi, sed etiam quae puellis in Sicilia vendendis lucraturum me esse speraueram — 25. *Thyestae* Atreus frater, *Tereo* Progne vxor, filios adposuerunt comedendos — 26. *animo male fit* vomiturus sum — 27. *velim pulmoneum vomitum* palmonem ipsum *vomas* — 29. *pabulum.* Sic Petronius Vlyssem, crebris sociorum naufragiis, *regnum Neptuni pauisse* dicit — 33. *ex insulso* homine inepto, feci *salsum* posset intelligi: vrbanum, venustum; intelligit autem: aqua marina inbutum — 35. tu quidem *eas* in malam rem, *easque res* atque id ipsum *agebam commodum* in animo habui, vt eo te adigerem — 39. *scirpum,* iuncum, quod aridus est, leno dicit se esse beatiorem — 41. *velitatio* a *veles* ducta vox, qui leuis armaturae miles est. vid. not. ad Men. 5. 2. 28. — 42. *corusca* lingua vibrante — 45. *thermopolium* vbi calidum biberetur. v. Curc. 2. 3. 13. — 49. *fortuna anatina* anates enim, licet diu in aqua fuerint, arent tamen, nec algent — 51. *manducus;* μορμολυκεῖον, quod in ludis, Atellanis praecipue, inter ceteras ridicularias et formidolosas personas circumferebatur, magnis malis lateque dehiscens, et clare crepitans dentibus. Iuvenal. 3. 175.: *tandemque redit ad pulpita notum exodium, quum personae pallentis hiatum in gremio matris formidat rusticus infans.* Scaliger — 57. *illic* in Sicilia — 58. *conruere,* coaceruare, συναθροίζειν. Varro L. L. 4. 31. corbes ab eo (dictae) quod spicas aliudue quid *conruebant* — 59. *postulabas* sperabas — 64. *sacciperium* a saccus et pera, marsupium maius, quod plura recipere posset minora — 67. *consociare mihi tecum licet* idem est, quod

versu sq. *aequas partes habemus:* ad eamdem vterque redacti sumus paupertatem. Lamb. vero: communionem bonorum facere possumus. Salmasius mauult *combinare* — 72. *exhibebit se hic mihi negotium.* Abiiciendum putant nonnulli *se.* sed: *negotium se mihi exhibebit hic* in hac vrbe — 74. *qui soluas* negando, peierando.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

3. *nescio quem* Ampelisca lenonem cum Siculo viderat, sc. 4. v. 50. — 7. *scitula* pulcra. 4. 1. 3. ambae forma scitula atque aetatula — 11. *si* vtrumque pro *siue.* si sunt, tu quidem hoc beneficio dignus non es, si non sunt, dignus es, qui pereas — 18. *tegillum* Festus: cucullunculum e scirpo factum — *arescit* aret — 20. *istaec* vestimenta tua vuida — *an te poenitet* non satis tibi videor miser? — 21. *in mari elaui* naufragium feci. Iisdem verbis Labrax vtitur 5. 2. 20. et puellae 3. 3. 37. ambae elautae sumus opera Neptuni — *ni hic in terra iterum eluam* i. q. elauem, iterum quasi naufragium faciam, i. e. vestimenta quoque perdam, quae tu mihi fuere. cf. not. ad Asin. 1. 2. 9. in mari reperi, hic *elaui* bonis — 22. Lotionem in balneo subsequi solebat vnctio, quare seruus *eluas tu an exungare,* quaecumque garrias, *ciccum non interduim* hoc susque deque habeo — *ciccum* membrana tenuis, quae est in malo punico cellularum discrimen. Glossarium H. Stephani: *ciccum* γρὺ κόκκος — *interduim* interdem Trin. 4. 2. 152. est: floccum non interduim. — Pro *exungare* Gulielmius malebat *emungare;* tunc *eluas an emungaris* esset: fortuna an fraude alicuius tua perdas; quod minus videtur aptum — 2.. *barbarum* peregrinum, Siculum — 26. *venales illic ductitauit* seruos, mango est, explicatur v. sq. *inmisericors est* — 28. Ter. Adelph. edormiscam hoc villi. — 30. *vinis Graecis* solebant aquam marinam subfundere. Athen. l. 1. et Plutarch. διὰ τὶ τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι. Vni vino Chio hoc non fiebat, quod igitur Horat. 2. Sat. 8. v. 15. vocat: Chium maris expers — 31. *aluum prodi sperauit* sperauit futurum, vt potaremus largius, quam aluo vitaeque nostrae conduceret — 33. *obdormissemus* perpetuo essemus somno sopiti — 34. *conuiuam* naufragii socium.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Versus 1 et 2 iisdem verbis leguntur Merc. 2. 1. 1 sq. et qui hic versus quartus est, in Merc. est tertius — 7. vt

hic est *adſcenſionem facere ad nidum,* ſic Bacch. 2. 3. 62. *reuerſionem facere ad terram* — 8. *poſtibi* vid. Ciſt. 2. 3. 76. — 9. *adgrediri* adgredi — 12. e Procne hirundines ſunt, Philomela autem in luſciniam mutata eſſe fertur — 13. vtraque vero ſenis erat popularis, Pandionis, regis attici, filiae — 21. Turnebus in vetere libro reperiſſe vult: in Veneris fano *meae viciniae* — 22. Nonius exemplis nonnullis comprobat, veteres pro *miror* interdum etiam vſurpaſſe *miro.* Edd. autem primae habent *animus miratur,* et ſqq. edd. *animus miratur meus.*

IN ACTVS III. SCENAM II.

3. *exemplum peſſimum peſſumdate* facinus peſſimi exempli fieri ne patiamini — 4. *ne inpiorum potior ſit pollentia* ne inpii plus valeant. Caſ. 4. 4. 3. — 7. *quam vi victo viuere.* pro *victo* Acid. mauult *vitam,* ſed contra Mſſ. et edd. vett. Nihil mutandum eſt, comma tantum poſt *vi* deleatur, ponaturque poſt *victo:* liceat hic lege viuere, vt lex vincat, non vero vt quis vi victus ſit — 10 ſqq. quam tuta arae vel inpiis aſyla fuerint, ex Moſt. 5. 1. 45 ſqq. adparet. Puellas vero ipſum Veneris in fano ſignum amplexas 2. 7. 2. leno vi deripuit 3. 3. 10. quare Trachalio: ſubpetias ferte ſubplicibus deaeque et ſacerdoti eius — 16. Cyrene Catullo vocatur laſerpicifera. *Sirpe* pars quaedam ſilphii, magnae aeſtimationis pretiique, *laſerpitium* ſucus inde expreſſus — 17. *exagogam* exportationem: vt eas merces e Cyrenaica ſaluas exportes Capuam — 18. *ab lippitudine ſiccitas* quam ſaepe exteri in Aegypto Libyaque oculorum morbis adficiantur, notum eſt. Rectam igitur ſeni valetudinem optans, de oculis praecipue loquitur — 19. *magudaris* radix ſilphii — 22. *virgidemia* vocabulum comice fictum, quaſi: virgarum vindemia — 30. pro *ſitque* Ritterſhuſio placet *idque.* Auget vtique noxam, quod iniuria in loco ſacro inlata eſt — 34. 35. Hos verſus Camerarius ita explere conatus eſt, priorem: nunc *vir ſceleratiſſimus,* poſteriorem: eſſe oportet *liberas* — 40. *donabilem* infortunio, eo mactandum — 45. *ſepiis* Caſ. 2. 8. 57.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. *Nunc id eſt, quum* ſic fere et incipit Capt. 3. ſc. 3. vbi vide notam — 2 ſqq. vbi Mſſ. multa turbant, lectio exhibetur, quam Camerar. repraeſentauit. — 3. ſalutem *adferat,* Gulielm. vult *aſſerat* quod ſpes ſalutem non adferat,

ſed promittat modo, animo certis rationibus inducto — 8. *praecipem* antique pro *paecipitem* — 11. poſt *nunc* comma ponendum — 12. *moriri* vt Aſin. 1. 1. 108. pro *mori* — 16. *reſpexis* reſpexeris — 18. *vis* lenonis *ne obprimat* vt nos, in ſeruitutem retractas, virgis caedat acerbiſſime — 19. *quae vis* eius *adigit* me, vt *vim mihi adferam ipſa*, mori malo, quam ab eo excruciari — 24. etſi *hoc acerbum*, etſi vos eſtis in rebus trepidis — 25. *bonum* tamen *animum habete* — 37. *elautae ſumus* naufragium fecimus. v. ſupra 2. 7. 21. — 42. *harum conchas* iocus ſeruilis; intelligit homo inpudicus muliebrem earum naturam.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *vos* puellae — *Tr. huc reſpice* iam ſedent in ara. ſc. ſup. v. 29. et 32. — 3. *Lo. iube modo adcedat* Labrax *propius* abripere eas ſi conetur, male mulcatum abigemus — 4. Daemones autem *τὸ adcedere* pro ſacrificare intelligit, *Tune* lorarie — *legirupio* i. q. legirupa — *dis facere* ſc. ſacra — 5. *pugnum* potius, ſi adceſſerit, *in os inpinge*, quam eum patiaris ſacrificare — *cum pretio tuo* inultum id non auferes — 7. 8. *ergo dato* et *arbitrum* non ſunt in Mſſ. — 8 ad 11. quiuis ſpectatae fidei arbiter puellas iudicabit liberas, te vero, ſacrilege, in carcerem, quamdiu viues, compingendum — 12. contemtim iubet ſeruum tacere. *Non hodie iſti rei auſpicaui* non ita auſpicia huius diei cepi, non ad eam me fortunam arbitror detruſum, *vt cum furcifero* tecum *fabuler* — 13. *Te* ſenem *ego adpello* — 16. *follis* luſorius, pila coriacea, vento repleta, *pugillatorius* a pugnus, pugillus, qui pugno percutitur — 19. 20. voces *non licet, ita* et *nihil eſt* in Mſſ. deſunt — 20. 21. quod non intra fanum, ſed exterius, ad aram, quae in publico erat, res agebatur, Acidal. pro *educam foras* legendum putat *abducam uvidas*, et 21. pro *huc* legi vult *huic* i. e. mihi — 21. *aridum* vocat argentum, reſpiciens puellas *uvidas* — 26. *exoculaſſitis* exoculaueritis, oculum ei excluſeritis. Poen. 1. 5. 95. Ter. Phorm. 5. 9. 96. vel oculum exclude — 27. *Quaſi murteta* faſciculi myrtorum iuncis circumuinciri ſolent, *item ego vos* etc. ſeu *quaſi murteta* loca myrtorum feracia *iuncis* ſolent eſſe circumdata, *item* etc. — 28. *flagitii flagrantia* homo flagitioſiſſime — 32. *ex germana* ipſa, propria *Graecia* — 33. *ingenuis parentibus* ſic Camer. et Lamb. ſed Brix. *ſinceriſſimis teſtibus* Arg. Mediol. Pariſ. Ven. *ſine*

testibus. Quod seruus v. 34. dicit *esse natam liberam*, id quidem pro Cam. lectione esse videtur. Si de *testibus* dixit, ea respexit, quae in cistula erant 4. 4. 110 sqq. 2. 3. 59 sq. quae, si adfuissent, *sincerissimi* erant *testes*, si perdita, erat *sine testibus.* Vestigia veteris in MS. scripturae sunt: *Athenis In e ...... tibus.* in alio: *s. ine .... tibus* — 43. *feles virginalis* vid. Pers. 4. 9. 14. — 44. *sublectos* subreptos — *conteres* pudicitiam earum prostitues? obscoenam τοῦ terere significationem vid. Capt. 4. 2. 108. — 45. *alterae* alteri — 47. *vter sit tergo verior* quum in MSS. legeretur modo *veri*, Cam. subpleuit *verior* quod esset *sincerior:* vtrius tergum minus turpatum sit verberum vestigiis — 48. Festus: *obferumenta* sunt, quae obferuntur. nisi in tergo tuo cicatrices ostendant, plura tibi verbera esse oblata etc. — 51. *ampullarius* qui ampullas corio integit. Isidor. gloss.: pilasca, vas vinarium ex corio. Lucil. ap. Non.: cuius opera *terginu' calix* per castra cluebat — 56. *Vulcanum adducam.* quod non licebat, vi aliquem ab ara abripere, admouebant ignem, vt non ab hominibus, sed a Vulcano deo amoti ab ara viderentur. Sic Most. 5. 1. 65. herus seruum ab ara volebat depellere: iam iubebo ignem et sarmenta, carnifex, circumdari — 58. Festus: *mergae*, furculae, quibus acerui frugum fiunt, dictae a volucribus mergis, quia, vt illae se in aquam mergunt, dum pisces persequuntur, sic messores eas in fruges demergunt, vt eleuare possint manipulos — 62. *vt humanum exuras tibi?* exuras te? quidam legunt *manum* — 65. *magnis auibus* rapacibus, cadauera adpetentibus — 68. *tecum oro* te oro. vid. Cas. 2. 5. 16. — 70. *at hic ne* addere vult: detrahat eas interim ab ara.

IN ACTVS III. SCENAM V.

12. *ludos pessimos dimisero* pessime ludificatum dimiss. — 18. *sed scin quomodo* minantis est: magno cum malo tuo tanges eas — 25. *clauator*, κορυνήτης, κορυνηφόρος, qui clauam gestat. Legitur vox *clauator* et Poen. 3. 1. 27. vbi vero Pistoris aliique malunt *grallator* — 26. *tinnimentum* quia, quum caput ea tunditur, aures tinnitum audiunt. Turnebus. Forsan: hoc est inane ferriculamentum, ferire non audebunt — 31. *inuitassitis* inuitaueritis. vid. supra 2. 3. 3. sic et Cas. 3. 6. 21. *gladio* aliquem *inuitare* transfigere velle, et h. l. *clauis inuitare* male mulcare — 33. MSS. si adpellabit *quempiam* feminine; *alter-*

vtram; nam sequitur: respondete *istarum* vicem — Veteres tamen edd. habent *quampiam* — 41. *Herculi:* quod serui tamquam statuae adstant, clauas, in modum Herculis, gerentes — 43. *destituit* statuit, adstantes reliquit — 53. *a crasso infortunio* ab infortunio, quod clauae crassae dabunt — 57. *proueni nequiter* infeliciter res mihi processit. sic Men. 5. 5. 61. *nimis prouentum est nequiter.* Sed Truc. 2, 4. 33. *quum bene prouenisti salua.*

IN ACTVS III. SCENAM VI.

7. *conuertet me* vt ancilla purgamenta seu quisquilias scopis, sic me ille pugnis fustibusque ruet, aget, tundet *cum puluisculo* vt ne puluisculus quidem mei superet, vt funditus delear — 9. *quum* hinc *profectus* es, discessisti, *ad me ire* vt ad me ires. Quidam vero legunt *ires* — 11. *vicinus Veneris* cuius villa a fano Veneris proxime abest — 14. *opta* elige — 15. *rapi obtorto collo* vid. Poen. 3. 5. 45. *trahi* pedibus — 18. *illos* quos 1. 2. 1. etc. dimiserat — *ad portum* Cam. mauult *ad portam*, Acid. *a portu*, alii *ad forum* — 23. *arrhabonem* Prol. 45 sqq. — 25. *provexi*, e portu quidem, sed propius ad fanum Veneris — 33 ad 36. Charmidem adparet lenoni insultare. *vt nactu' es* fortunam, *habe* fer eam *bono* aequo *animo: melius* quam vi rapi *est*, *te in neruum* in vincula *conrepere* non renitentem sequi. *Plurimi* multi homines, omnes malefici, *quod* quas scelerum poenas *exoptant* exoptare videntur *sibi*, id *obtigit tibi* poena te adsequuta est, *vt id, quod quaerunt, inueniant sibi:* quae mala scelestos maneant, neminem latet: qui ergo scelesti tamen sunt, mala sibi videntur quaerere, et ea tu nunc inuenisti — 37. post *pariter* sequi solet *et*, *ac*, *atque*, seu *pariter* repetitur ipsum, hoc vero loco sequitur *qualis:* nequiter suades, vt ipse nequam es. — 38. *rapere* raperis — 39. *etiam retentas?* retinere me conaris? — 42. *dum recipis* redis — 43. *rape* tribui solet Pleusidippo. qui vero hic sibi ipse potuit dicere *rape?* Lorario tribuendum puto, qui, incensus, quod fur vocaretur, adolescenti clamat: *rape* maledicum — 46. *semel bibo.* de malo aliquo, vt de potione aliqua, Plautus loquitur saepius. Aul. 2. 3. 12. malum *moerorem* metuo ne mistum *bibam.* Cas. 5. 2. 53. vt senex hoc *eodem poculo*, quo ego bibi, *biberet.* Charmides repudiat lenonis hospitium, quod, eum sequutus, naufragus, opibus suis perditis, vix vnam seruauerat vitam; iterum non vult infortunii

eius esse particeps. Lipsius legi vult *sic mel bibo:* calamitas tua melli et voluptati mihi est — 47. *infelicent* alii *infelicitent* perdant. Cas. 2. 3. 30. Poen. 2. v. 1. — *isti capiti* δεικτικῶς tibi — 50. *columbar* (columbare stabulum, περιστεροτροφεῖον) h. l. vinculi genus, cui collum inseritur — 51. *nidamenta* quaecumque aues congerunt ad nidos construendos — 53. *addici* Pleusidippo a Praetore.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *tetulisse* pro tulisse, vt Prol. 68. tetuli, et saepius — 5. *ne qui* aliquo modo — 7. *de nocte* nocte adhuc multa — 8. *sapisset* Priscian. et Charisius legunt *sapuisset* — 11. *in digitis percoquam* prouerbialis locutio: piscator sine praeda domum redibit — 14. *obplebit aures sua vaniloquentia* multa ad aurem mihi obganniet.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *incolere* cum ablatiuo, vi praepositionis *in* — *pisculentis* piscosis — 3. 4. Coelum et mare, vtrumque et altum et profundum, vocantur *templa.* Mare, quod vi ac potestate Neptuni regitur, dicitur h. l. *templa Neptuni.* Sic Mil. 2. 5. 3. in locis *Neptuniis templisque* turbulentis — 5. *salute horiae:* salua horia, i. e. nauicula mea — 6. *piscatu me compotiuit* compotem eo, seu eius, fecit. Inde *compotior* 1. 3. 22. — 9. *rete* pro *reti* vt Pers. 1. 2. 22. — 13. pro *sententiam* coniecit Cam. *seruientiam*, pro quo vocabulo nouo mallem tamen aliam eius coniecturam probare: *ex mea sententia.* Quod omnes tamen codices habent *et meam sententiam tolerarem* explicari forsan posset: vt omnem laborem tolerarem, quem seruus mea sententia hero suo debet — 16. *tempori* numero et celeriter — 19. *vt piger, si velim, siem* futuro tempore esse possim. In vidulo enim se magni pretii res sperabat inventurum — 22. *vt liberet* non solum *Praetor te* seruitio, sed etiam *ex populo* vt non tenui censu sis, non in vulgo ignobili habearis — 24. *pauxillatim* paulatim Epid. 2. 2. 63. — 25. *igitur demum* vid. not. Cas. 2. 2. 40. — 26. *rex perhibebor* ob diuitias in summo honore ero. Poen. 3. 3. 58. rex sum etc. Hor. Epp. 1. 1. 59. *rex eris* obponitur τῷ *plebs eris* — 27. *Stratonicus* quaestor Philippi, deinde Alexandri Magni, homo praediues, quo nomine in prouerbium venit, vt apud Romanos Crassus — *animi causa*

faciam nauem cubiculatam, luſoriam. Tales; ſi vſum ſpectes, veterum Gallorum erant, quibus, vndi quetectis, aeſtu vltro citroque reciprocante, per Garumnam molliter ferebantur, eaeque toris et culcitris inſternebantur, ne agitatio vlla ſentiretur — 32. ſatis comice ſe ipſum ridet, cui, de ſummis ſomnianti diuitiis, viliſſimum futurum ſit prandium. *aceto* i. e. *poſcâ.* vid. Mil. 3. 2. 23. *ſale* quem pro opſonio delingam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *hanc rudentem* funem nauticum. Nonius hoc e loco probat, *rudens* et maſc. et fem. generis eſſe — *complico* ita apto, vt facilius trahere poſſis — 2. bonis quod benefit, non perit. cf. Capt 2. 2. 108. — 5. *ſine ſquamoſo pecu* ſine piſcibus. Sic Lucret. 2. 343. mutaeque natantes *ſquamigerum pecudes* — 6. *quam* Mſſ. et edd. vett. habent. Brix. deleuit, Acid. probante. Piſces, Trach. dicit, ſe plane non expetere, ſed vnum eius ſermonem — 8. *quid* et *nam* iungantur — 9. *quin* indignantis h. l. eſt: *quin audies* audiendum vero tibi eſt; *quin poſt loquere,* at differ tamen, quod loqui vis, in aliud tempus, ſeu, donec meum hoc negotium perfecero. Hic τὸ *quin* per litigium ſemel tantum datur et redditur, ſed Caſ. 3. ſc. 4. duodecies — 10. diſtinguendum eſt *eho modo!* ſtatim, precor, audias! *eſt operae* etc. — 23. 24. *vidulum iſtum* etc. non mentitus Trachalio eſt. vid. Act. 2. ſc. 3. v. 58 ad 62. conf. Act. 4. ſc. 4. a verſu 34. — 29. *homo nemo, ne tute potius* nedum tu — 30. *ne fruſtra ſis* ne ſpes paſcas inanes Perſ. 1. 3. 60. — *nemo natus eſt dominus huic vidulo, niſi ego praeter me, qui* — 34. *nec manu adſeruntur* vt qui capi debere neget — Sophiſma Trachalionis v. 37. 38. Gripus 39 ad 42. bene diluit — 40. *quum extemplo* ſimulac, ἐπειδὴ τάχιστα, Moſt. 1. 2. 18. — 44. *in manu* poteſtate *non eſt mea* — 45. *retem* pro: rete — 51. *vietorem* quidam explicant *doliarium,* Douza *lictorem.* Vt enim *lictor* dicatur a *ligando,* ſic *vietor* a *viendo,* quod vtrumque ſit: vincire, conligare. Recentiores quidam pro *vietorem* poſuerunt *venatorem* — 56. *nullus* piſcis eius generis, qui vocentur *viduli* — 61. *fiet puniceum corium* tuum, virgis caeſi, corium fiet rubrum. Pſeud. 1. 2. 92. — 64. quod Trach. Gripum vocat *ſtultum,* hic illum contra inridens dicit *Thaletem,* ſapientem — 67. *helleborous* cui opus

est helleboro, insanus — *cerritus* v. Men. 5. 4. 2. Amph. 2. 2. 144. — 68. *in cerebro colaphos abstrudam tuo* idem quod apud Ter. Adelph. minatur Demea 4. 5. 18. diminuetur tibi quidem iam cerebrum, et 5. 6. 7. an tibi mauis cerebrum dispergam hic? — 69. *quasi peniculus exurgeri solet* vt spongia exprimitur — 71. *vt piscem soleo polypum* quod non edulis, ideoque nec vendibilis est. — 72. Trach. Gripo metum voluerat iniicere; quem vero vt ad pugnam vidit paratum, viribus suis diffisus ait: *quid opu' est pugna?* — 73. Gellius 17. 2. *frunisci* verbum *rarius fuit in aetate M. Tullii* — 75. *proreta* qui in prora ventos aucupatur, eorum conuersiones, rupesque et scopulos prospicit, vt gubernatorem moneat in puppi clauum tenentem — 77. *ramentum* seu *ramenta* pro radimentum, idem quod scobs Bacch. 3. 4. 15. et 4. 4. 29: ne minima quidem eorum, quae in vidulo sunt, pars erit tua — 79. *ad arbitrum reditur*. Camer. vult *reditur* antique positum esse pro *redditur;* Gruterus vero ait, solemni quasi modo dici *ad arbitrum redire* — 84. si, quod inspectaui, fur non minus sum ac tu, socium etiam praedae esse me oportet — 99. *intra praesepis meas* domum meam, atque ad herum meum. Sic Cas. Prol. 57. *intra praesepes suas* domi suae, in potestate sua. Sed Curc. 2. 1. 13. *ad praesepim suam* est: ad mensam regis sui — 105. qui arbiter fidem adhibet, is notum ignotumue aequo discrimine aget, nec ignoto minus quam noto, nec noto magis fauebit, quam ignotissimo.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *volo.* In vulgg. est *quamquam cupio vobis:* quod vero *cupio* quum in Mss. desit, Gruterus subpleuit *volo,* quod ob similitudinem literarum sequentis vocis *vobis* praetermissum esse putat — 5 ad 7. lorariis dicit, Turbalioni et Sparaci 3. 2. 43. — 6. *faciet nemo iniuriam* mulieribus — 7. *ambo* lorarii, quos mulieribus praesidio esse iusserat — 9. *haud pudet* mentitus Gripus erat, se vsque in campis vltimis habitare, eumque, qui herus suus erat, sibi esse ignotum; nunc vero dicit *haud* pudet me hoc tibi persuasisse — 15. *talos subfringi* Mil. 2. 2. 1. est *talos defringere* — 17. *rem facesso* ego petitor sum, quare meum est, loqui priorem — 18. Gripus eum alio modo facessere iubet *hinc facessas te* abeas — 19. Daemones Gripo

dicit *audi* Trachalioni vero *loquere tu* — 20. *orationem* audientiam, facultatem dicendi — *vt nequitur comprimi* cum infinitiuo passiui passiuum *nequitur:* ipse eum nequis comprimere, ne te quidem iubente tacet — 21. *illum* abesse posset — 22. *extrusisti* e fano Veneris — 23. *at ne videas velim* velim caecus esses — 26. *nulla causa est, quin* etc. non recuso, in crucem agi — 29. Trach. seni dicere vult: quoad adcusator, cuius primae sunt agendi partes, dicat, seu, quoad ego dico, quem priorem dicere iussisti. iocose vero se, ob priores dicendi partes, vocat *virum primarium* — *comprime hunc* obtura ei os — 30. 31. Gripus vero verbum *comprimere* adcipit sensu obscoeno — 32. *verbo* comprimere *illo modo* hoc sensu sumto, *ille vicit* Gripus vere negauit, me solere: *quid nunc tu vis* omissis nugis istis tu, Trachalio, dic, quid ad te adtineat vidulus, a seruo meo reti adprehensus — 48. pro certo non adfirmo, lenonis esse vidulum, at opinor tamen — 56. 57. Acidalius hic *a me* explicat *pro me*, sed *abs te* esse vult *contra te*, qui vsus particulae *ab* et *abs* venustus ac frequens sit, sed non ubique intellectus. Esse *a* interdum *contra* v. c. defendere aliquem *ab* aliquo, nemo nescit; sic et Trin. 4. 1. 12. *ab re* consulit; Capt. 2. 2. 88. dum *ab re* ne quid ores; Asin. 1. 3. 71. haud est *ab re* aucupis; quibus aliisque locis *ab* est *contra*. In compositione etiam, v. c. *abstare*, *abesse*, *abscedere* etc. hoc *ab* et *abs* indicat, alienum esse vel fieri. Sed *stare ab aliquo* ita vsurpari, vt sit *contra eum facere, aduersari ei* haud mihi persuadeo. Gripus dixerat: *dum hic a me sentiat.* Trach. respondet: ita est, nunc abs te stat, abs te sentit, *verum hinc* hoc e vidulo *ibit testimonium*, quod pro me fore spero — 65. *cistella caudea* vulgo deriuatur a *cauda*. Festus: e iunco, a similitudine caudae equinae facta. Alii deriuant a *caudex*, quae esset cistella *lignea* — 70. bona est *magis* potius — 71. *pro oratione* vt ex ea conligi potest — 73. *praeter hac* porro. Men. 1. 2. 3. — 82. *pro mea parte loqui* vid. Mil. 3. 1. 50 sq. — 91. *nullus* haud quaquam — 95. *superstitiosa* fatidica. Curc. Act. 3. v. 27. — 112. *literatus* et 115 *literata* vid. supra 2. 5. 21. — 114. *ancipes* anceps — 125. *sicilicula* paruula falx. *Seculae* Varroni falces sunt, a *secando*. Plinio *sicilis* est falx seu gladius — *manicula* parua manus — 126. *sucula* parua sus — *dierecta* vid. ad Capt. 3. 4. 103. — 127. *bulla aurea* corculum aureum, e collo gestandum.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *ſatin ſi cui homini* etc. Nonne perſpicuum eſt, ſi cui homini etc. — 14. Non niſi contemtim ſemper de vxore loquitur. *Ineptum* eſt, quod loco modoue fit alieno, aut in quo ſumus nimii, idemque odioſum plerumque ſolet eſſe. Non male vero pro *odioſa* Dan. Heinſius coniicit *otioſa*, quod ſc. ſq. v. 1. 2. tempus oſculando terat, rei diuinae adornandae rectius tribuendum.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *aliquando* tandem vero — *pauſam* finem *fieri.* Sic Poen. Act. 2. ſc. 15. pauſam feci. Perſ. 5. 2. 37. da pauſam — 4. *porci ſacres* Men. 2. 2. 16. — Trachalio ſeni quinquies reſpondet *licet*, vbi dicere potuiſſet *faciam* aut *recte.* Senex igitur *omnian licet?* nihilne aliud reſpondes, quam *licet?* et ad hoc quoque ſeruus *licet.* Nihil certe aliud, quam quod ſenex iuſſerat, vno erat verbo adfirmandum, quod, vel tacente ſene, Pleuſidippum ſeruus omni de re certiorem feciſſet, et adduxiſſet. Exoraturus autem ſenem erat, vt ad ea, quae ipſe cupiebat, adiutore eo ſibi *liceret* vti. Iozulariter vero et ſenex quinquies ei reſpondet *licet*, et Trach. tandem *omnian licet?* quem crebrum τοῦ *licet* vſum comice vocat *licentiam*, qua ſibi aures repletas indignatur, certamque maluiſſet auribus ſuis auxilii promiſſionem datam. — 17. *vt gratum mihi beneficium factis experiar* beneficium ſeruus in ſenis filiam eumque ipſum contulerat maximum, Palaeſtra a lenone defenſa, ciſtulaque Gripo extorta. vult igitur *beneficium ſibi eſſe gratum* gratias ſibi pro eo referri factis. Sic Amph. Prol. 48. *gratum* arbitratur id a vobis eſſe ſibi. Ter. Eun. 3. 1. 16. *vt grata mihi* ſint, quae facio, omnia, i. e. gratiam mihi concilient.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

3. *ſi ſapias, ſapias!* Piſtoris pro altero *ſapias* mauult *capias;* Gronov. autem id potius delendum putat, vt ſit: *ſi ſapias, habeas, quod* etc. Neutrum vero placet. *Si ſapias* ſapiens ſis haberique velis, *ſapias* re ipſa te ſapientem eſſe probes, in eo, *vt habeas* etc. Euripides μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Et idem Ennius dicit: nequidquam ſapere ſapientem, qui ſibi ipſe prodeſſe non quiret. — 5. *quodne ego inueni in mari* putat Gripus, quidquid inuentum ſit in mari, id eſſe inuenientis: ſed

vbi, qui naufragio ſuum perdidit, notus eſt, non reddens, fur eſt. Quid eſt, quod iure, quod litorale vocatur, poſſit eſſe iniquius? — 8. *Iſto* eam ipſam ob cauſam — 10. *transenna* laqueus captandis auibus. vid. Perſ. 4. 3. 11. Bacch. 4. 6. 22. — 12. *poſcit* Thomſon. vult *paſcit* ἀρχαϊκῶς pro edit — 15. *vti partum* pro *parto* — 16. iſte vidulus foret *praeda* ex fortunis noti hominis fraude erepta, quam praeuideo *mihi praedatum iri* fore, vt mihi ab alio quopiam vi aut fraude eripiatur — 17. vt abiret *cum maiore dote* damno, *quam aduenerit* quam lucrum fuerit, ea retenta factum — 19. *noſter Daemones faciet* pro: ego faciam. Alii *voſter*, quod Acid. quidem praefert. *Voſter* moneret ſeruum: *Noſter* autem mentis eſt, recti ſibi conſciae — 22. Lamb. explicat: ego, quum me honeſte oblectem, lucrum contemno. Acidal. vero: poſtquam mihi non modo non damno, ſed etiam vſui fuit hic vidulus, inuenta nempe filia, nullum praeterea lucrum inde quaero — 29. *ne tu fruſtra ſis* vid. 4. 3. 30. — 32. *illuc eſt, quod* etc. haec eſt cauſa, quod ſeruos habemus inprobos — 33. *illic* herus — *ſi congreſſus foret cum ſeruo* aſtutia et fraude eius, ad id, quod cupit, efficiendum vtatur, prauis eum negotiis praefulciat Perſ. 1. 1. 12. praeda ſe a ſeruo obpleri gaudeat Pſeud. 2. 1. 14. — 32. furti culpae adfinem ſe et illum redderet — 35. 36. quod praedam putet, adferet ei perniciem; pro emolumento ſperato adficietur damno.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. *iterum itera* pleonaſmus, pro: iterum narra — ludit ſeruus hac ſcena herum. Roganti, quae certa eſſe ei iam adfirmauerat, reſpondet primum verbis, quorum vſus in rebus dubiis eſt: *opinor, ſuſpicor;* deinde vero vno verbo *cenſeo* ſaepius repetito. quare herus v. 9. *at ſume quidem, ne cenſionem ſemper facias!* Turnebus legi vult: *adſum equidem*, quaſi Trachalio cenſuram exercebat, quae eo ſoleat eſſe diuturnior, quo tardius ciues ad cenſum venerint: iuuenem igitur dicere *adſum*, ecce me tibi coram ſiſto, *ne cenſionem* etc. ne longior cenſus ſit. Salmaſius τὸ *ſume* refert ad *dic ergo quanti cenſes?* vt *ſume* ſit: rem ſume, quanti eam cenſes et aeſtimas, ne ſemper facias cenſionem. Lipſius, Acidalio probante, pro *ſume* vult *abſume*: ne ſemper cenſeas, abſume potius, et in decoctores referare, qui, quod nihil in bonis habent, liberi ſunt a moleſtia, ſua in cenſum dedicandi. Piſtoris iuuenem de militari

censione loqui putat, quare v. 15. delectum dimisit, et explicat: *sume*, elige, quos in militiam tuam adscribas. Pontanus denique, qui Gronovio videtur proxime ad sensum adcessisse, legi vult: *at summa quidem.* Namque *censere aera* est: dispungere, conspicere, an digna sint, quae adcipiantur; quare iuuenis: subducas, summam facias, satis censuisti vel dispunxisti rationem.

IN ACTVS V. SCENAM I.

2. *recuperatores* vid. not. ad Bacch. 2. 3. 36. — 6. *alteram* Ampeliscam.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *tundat* mihi aliquis. Vellem in vno certe codice reperiri emendationem Douzae filii *tundar* — 4. *illic scelestus* Trachalio — *ego*, *qui ἀνακόλουθον*, non est, quo *ego* referatur. Nisi animo fuisset perturbato, dixisset *mihi*, *qui* et v. 5. omisisset *ei* — 6. *mihi sermone adrexit aures*. ea dixit, quae ad me pertinere, in rem meam esse videntur. Sic apud Ter. Andr. 5. 4. 31. (non Simo Pamphilusve ipse, sed) Crito dicit: adrige aures, Pamphile! — 7 ad 9. dicit Gripus secum: se vidulum reperisse, sed non amplius habere, publice vero id se indicaturum esse; sicut nos adhuc, quae omnibus nota fieri cupimus, seu praeconem iubemus praedicare, seu per indices palam facimus, publice adfixas. Indignatur v. 5. *quod* ei *quidquam dare negent* non passurus ideo est v. 9. vt *istum* vidulum *ferant* auferant, *vt postulare* eos putat, nempe solos. *literis cubitum longis* in longum formatis, quam possum maximis *signabo* scriptum exponam, *vsque quaque* omnibus locis frequentatissimis — post versum 11. intus aliquis Gripum vocat — 12. *hoc* veru — 15. *verum* antique pro *veru*, quod extergendum erat, quoniam herus sc. 7. v. 38. coenam coqui iusserat — *hoc veru ex vere natum est* vt flores vernales *in manu consenescit* — 16. *cum inraso capite*. Pistoris explicat *non raso*, quod 1. 2. 37. vocatur *crispus*. Quoniam vero idem leno 2. 2. 11. *recaluus* vocatur, vt in fronte idem caluus, in obcipitio crispus canusque fuisse putandus sit, Gripum verbis *inraso capite* caluitiem lenonis arbitror risisse — 17. *num medicus es* qui rogas, quomodo valeam? — 19. *forma* tua mendico non indigna est. — 20. *elaui* naufragium feci. vid. Asin. 1. 2. 9. — 24. Errant qui explicant: *si non hoc* fabulari vis *tamen aliud*

fabulemur fabulari possumus. Gripus de ipso vidulo statim loqui pergit. Explico: *si* vero *non hoc* ita est, si vidulus tuus non periit, num *tamen* vis, *aliud fabulemur?* vt de vidulo tuo loqui desinamus? — 27. Mss. Pall. vterque habet *centum mina Philippia*, quod Aldina dedit *centum minae Philippicae*, idque citato Marcelli, quod edd. vett. pleraeque sequuntur, videbatur praeferendum — *pasceolus*. Nonius: ex aluta sacculus; Asconius: scortea. — 31. *tatentum magnum* atticum, *commodum* iusti ponderis — 32. *sinus* seu *sinum* vas sinuosum, rotundum, capace alueo. Curc. 1. 1. 75. — *epichysis* vas vinarium, e quo in cyathos vinum effundebatur — *gaulus* vasculum in formam cymbii — 33. *papae* exclamatio admirantis — 36. pro *propere*, *celeriter* Scriverius Plautum scripsisse putat *properiter*, quod Apuleius, Ausonius aliique habent — *tricas* nugas narras — *tramas putridas* fila putrida, res nullius pretii — 38. *curculiunculos* vermiculos — 39. *os calet tibi, nunc id frigidefactas* lectio Camerarii. Mss. autem plerique et edd. vett. habent *num git frigefactas?* Est autem *git* frutex, gustu similis piperi, e quo pulmentum faciebant calidum, quod in ore frigefacere Labracem Gripus dicit, ne amburat guttur. Prouerbialiter dictum putant in eos, qui trepide tantum loquuntur, et parce promittunt, ore contracto, tamquam offulam calentem refrigeraturi — 45. *Venus haec volo adroget te* stipulator rogat, adstipulator adrogat, cuius vice nunc Venus erit, cuius in fano ad aram pactum conuentum initur. — 47. *quod iubebo* verbis praeibo — 48. *id quod domi est* quod mea in potestate est, vt peierem — 60. *tecum hoc habeto* haec dira precatio in caput tuum vertatur — 68. *meus arbitratus est* vid. sc. seq. v. 17. 18.

IN ACTVS V. SCENAM III.

5. *siquidem* quamquam *Iovis* dei, h. l. Neptuni in potestate fuit i. e. in mari inuentus exceptusque est — 10. *non credo* te, tali serua tua ingenua reperta, ideoque in libertatem vindicata, gaudere — 12. *condono te* benigne quidem donat, et iure videri vult decedere, quod ei non erat; quare Daemones inridens dicit *benigne edepol facis!* — 13. *immo tu quidem* benigne facis, qui vidulum reddis — 18. *conditum* inuentum *est*. Pacuvius dicit, ius iurandum esse mantile, quo quotidianae noxae extergerentur. Laberius: quid est ius iurandum? emplastrum

aeris alieni — 21. *tun' meo Pontifex periurio es?* tibine ob id, tamquam pontifici, debetur ſacramentum? *ſacramentum* autem dicebatur pecunia, apud pontificem depoſita ab illis, qui de aliqua re apud iudicem contendebant: victus, perdebat ſuum, victor recipiebat; Gronov. — 24 ad 26. ſenſus: qui tu, quod dare iuratus ſum, auferes a me iudicio, ſi probauerim, te ſtipulatum eſſe dolo malo, et per hoc ſtipulationem non valere, meque viginti quinque annis minorem eſſe, et ob id Laetoriae legis beneficio vti poſſe? Iac. Raevard. Leno autem, qui Palaeſtram, nunc adultam, emerat trimam, qui caluus incanusque erat, quomodo poterat, quo tempore haec agerentur, viginti quinque annis eſſe minor? — 26. *habe cum hoc* ſc. iudicem; certato ſponſione cum Daemone, non mecum. Lamb. — 27. cauſam cognoſcam: niſi autem a me damnatus ſit Gripus, vidulum non auferes — 34. *immo hercle mea* interpellat herum: ſua, non heri opera ſeruatum eſſe vidulum — 35. *ſi ſapies, tacebis!* ſenex Gripo dicit, *tum te* etc. continuat orationem ad lenonem, a Gripo interruptam: *quando ſeruata ſunt, te addecet* — 36. *nempe pro meo iure oras* quod gratiam tibi vis referri, hoc intelligo pro iure meo dictum, nempe te vidulum mihi eſſe redditurum — 37. *mirum quin* mirum quod non. v. Ciſt. 4. 2. 67. — ridens dicit: mirum eſſe non poteſt, quod non cum damno meo ius tuum perſequor. Nolo talentum, quod ſoluere iuratus es, omnino perdere, nam 39. 40. qui vidulum inuenit, ſeruus eſt meus, ipſe vero vidulum tibi ſeruaui — 43. *tibi mu..* ſic eſt in codd. et edd. nonnullis veteribus. Gruterus, quem multae edd. ſequuntur, dedit *mutuas*; Pariſ. *tuam agis* (rem); Lamb. *nunc commodus* — 44. *iſtoc* talento, *ſi aliam* reliquam praedam, quae in vidulo eſt — 48. *murmur vllum* alii *murmur illum* — 55. *liberta* Ampeliſca enim Palaeſtrae fuerat ſemper amica, et nunc erat Trachalioni nuptura, optime merito — 58. *iuris iurandi gratiam facias* remitte id, libera lenonem religione iuris iurandi praeſtiti — 63. nec quidquam *pollucti*, nec coena et tam laute adparata, quam eſſe ſolet votiuum epulum.

COMMENTARIVS IN PLAVTI STICHVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. 2. *miſeram fuiſſe ex animo* Penelopen totum ſuum animum dolore ſenſiſſe adfectum. Sic Epid. 4. 1. 1. *miſer ex animo* — 2. *tam diu* viginti. annos — vocem *vidua* Muretus eiecit, quod Vlyſſes adhuc vixerit: ſed ſaepius vocatur *vidua* cuius vir abeſt. Senec. Agamemn. 157. decem per annos vidua reſpiciam virum — 4. *noſtris* pone comma. Iungendum enim eſt: *Penelopes animum de noſtris* ſc. animis *factis* i. e. reapſe noſcimus — 5. *negotiis abſentum ſollicitae:* vt rem familiarem curemus. vid. 4. 1. 20. — 9. *adſis dum* paulo vrbanius, quam *ades dum.* — 10. *ſaluene* agit vir tuus? Sic Men. 5. 2. 26. *ſalvene aduenio* ſaluene agis, ad quam venio, *ſaluene* ſaluisne rebus tuis me *arceſſi iubes?* Alii malunt *ſaluae ne* res viri tui ſunt? — 14. Mſſ. et edd. *officio vti*, vnus Lamb. malebat *fungi* — 19. *diuitiae* vid. Caſ. 2. 2. 11. *ſenio* aegritudini Truc. 2. 5. 13. — 21. *quod pater facere minatur,* vt animum tuum excruciet, dum a viro, quem amas, abducat te, aliique te nubere cogat — 30. triennii abſentia legitima patri videtur diuortii eſſe cauſa — 32. *quid* quae negotia *agant*, *ecquid* lucrantes ea *agant* — 42. 43. *atque aliter nos faciant, quam aequum eſt* alio, quam debent animo in nos ſint. Lamb. legit: *in* nos faciant *ſecus*, quam etc. Gronov autem *aliter nos faciant* non minus latine dici contendit, quam *magni, parui aliquem facere* — 44. 45. *ne* ſi viri peccent *quid* aliqua in re, *magis* ob eorum peccatum *ſimus obnoxiae* culpae compotes, *omnibus opibus* ſummopere *decet* noſtrum officium meminiſſe — 48. *eos honores, quos mihi habuit,* qui me prae ceteris vxorem ſibi delegit, fidelique animo et benigno in me et clementi fuit, *non perdidit* non oblita eorum, nec ingrata fui — 50. *haec conditio* matrimonium cum eo contractum — *poenitet* h. l. perſonaliter, a *poeniteo*, cum nominatiuo rei: *conditio me non poenitet,* inperſonaliter

esset *conditionis* — 54. *in cogitando* quo magis cogito, *moerore augeor* eo magis augetur moeror meus. Sic Trin. 2. 1. 1. multum in cogitando dolorem indipiscor — pro *augeor* quidam *angeor* i. e. *angor*.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Vers. 1 ad 10. Antipho, domo exiens, seruis — 2. *voluntate* sponte — *habitu haud probus* non probus habendus est — 3. *quot calendis* singulis Calendis, vt *quotannis* singulis annis — *demensum* σιτομέτριον cibaria. Donatus ad Ter. Phorm. 1. 1. 9.: serui quaternos modios adcipiebant frumenti in mensem, et id *demensum* dicebatur, vtrum a mense, an a metiendo, incertum est. Seneca vero ep. 80. quinque modios totidemque denarios dicit seruis esse datos. Heri alius alio solent parciores benigniores ue esse. — 6. *monimentis bubulis* loris e corio bubulo, quae vos moneant. — 10. *aliqui* pro *aliquis*, quod saepe verbo plural. iungitur. Men. 4. 2. 111. *aperite* atque Erotium *aliquis euocate*. Ter. Adelph. 5. 1. 24. *aperite aliquis* actutum ostium — *obfirmabit pater* animum suum Merc. Prol. 81. aut: obfirmabit se Ter. Heaut. 5. 5. 8. sensus: obfirmato animo nos vrgebit, vt a viris discedamus. Glossae: *obfirmatum* firmum, decretum, obstinatum. — 14. post *non faciant* signum interrogandi posui: num prorsus ego inexorabilis sim, ad alias nuptias cogam inuitas? — *mihi decurso aetatis spatio* qui morti proximus sum. Et Cic. Sen. c. 23. habet *decurso spatio* — 18 ad 20. *an potius tentem leniter* explicant, quae ante dixit — *vtrum perplexim lacessam oratione* ita eos adgrediar, vt, quod velim nolimue, non statim adpareat — *quasi numquam quidquam in eas similem* pro: *eas insimilem* adcusem, *quasi nihil* (non) *inaudiverim, eas in se meruisse culpam* obsequium mihi denegare, patri debitum. — pro *an potius* Acidal. mauult *ac potius*. in quo licet Mss. cum eo non faciant, at sensus tamen orationis pro eo est — 21. *an minaciter* nunc demum dicit, quae alia via sit, qua an adgrediatur eas, incertus adhuc sit — *ego meas* filias *noui optime* non facile abduci poterunt a fide, quam se viris absentibus debere putant — 23. *inpetrassere* nos inpetraturas esse — 26. vt v. 21. pater secum dixerat *noui ego meas*, sic hic filia sorori *noui ego nostros* sc. patres: quam facile animus paternus precibus lacrumisque filiarum emolliri possit exorarique. Noster certe pater *exorabilis est* — 27 ad 30. pater dicit, filiabus

propior, quae nunc demum, voce eius agnita, in conſpectum eius prodeunt. Facturum ſe pater dicit, quod poſtea tamen non fecit — 32. *obcupemus* properemus, praeueniamus, antequam adloquatur nos, *oſculum ferre* oſculari eum *adverſum hominem* obuiae — 33. *illico agite, abscedite* pauſam facite mei amplexandi — 34. *oſculum* tamen filiae non adſpernabere? — 35. *quia ita meae animae ſalſura euenit* varie explicant. Douzae et Vallae ſenex nimio ſale videtur offendi, quibus ego adcedo. Non enim ſumma, vt filias decebat, oſcula videntur delibaſſe, ſed disſuauiatae patrem, atque, vt Petronius loquitur, baſiis conſpuiſſe — 37. *puluinum* vt ſubponatur — 44. *magnificare* magni facere Men. 2. 3. 10 etc. — 57. *omnibus* quotquot eas videant *os obturent*, talis ſit omnium de iis exiſtimatio, vt nemo eis maledicere merito poſſit vel audeat — 59. *vbi* qua in re — 60. *id* in eo *temperat* — 61. *vtra ſit conditio penſior* vtram vxorem ducere ſatius ſit. *penſum* eſt: ponderibus examinatum; deinde: aequum, iuſtum. Contra *inpenſum* non penſum, iniquum. Bacch. 3. 2. 10. — 63. *E multis malis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* Auditorem, aliud quid exſpectantem, idem per idem explicando ludere, et Epicharmum Ariſtoteles interdum ſolitum fuiſſe dicit, et Plautus ſaepius ſolet. ſic Curc. 4. 4. 1. cui homini dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto. Sic Capt. Prol. 2. illi, qui adſtant, hi ſtant, non ſedent. In his Dialectici dicunt idem eſſe τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ — 69. *ingenium ingenii*, quale ingenium veſtrum ſit, vim ingenii veſtri — 72. *quarum res agitur* quae igitur magis audiendae ſumus, quam amici tui, quorum, maneamusne an abducamur a maritis noſtris, parum intereſſe poteſt — 78. *latrones* milites — 87. *probiores*, nos vtrasque eſſe, *credo, arbitrabunt* pro: arbitrabuntur. Pſeud. 4. 2. 57. — 92. *celaſſis* celaueris — 97. *ac actutum* τὸ *ac* quod in Mſſ. et edd. vett. non adparet, videbatur delendum.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1 ad 16 Fames mihi mater fuit, quae, quum decem menſes paruulum me vtero geſtaſſet, peperit tandem: at ego nunc ipſam decem iam annos vtero geſto, non paruam ſed maximam, et parere tamen hanc matrem meam nequeo — 3. 4. Lectio exhibetur Acidalii; in Mſſ. eſt: 3. *quam ego matri meae refero inuitiſſimus.* 4. *neque retulit, quam ego*

refero meae matri Fami. Edd. primae verſui 4 adiecerunt *gratiam.* Gronov. non probat, tolli τὸ *fami,* quod Chariſius adnotauit: Plautum in Sticho dixiſſe *fami.* Verſum autem 3 incepiſſe putat *Gram* pro *Gratiam,* vnde facile fieri potuerit *Quam,* et legi vult: 3. *Gratiam ego matri meae refero inuitiſſimus.* 4. *nemo retulit, quod ego meae matri Fami* — 16, Plin. H. N. 8. 10.: Elephantum decem annis geſtare in vtero vulgus exiſtimat, Ariſtoteles biennio, nec amplius quam ſingulos (alii legunt *ſemel*) gignere, viuere ducenis annis, et quosdam trecenis. Iuuenta eorum a ſexageſimo incipit — 17. *ridiculum* qui ſe praebeat, paraſitum *quaeret venalem* — 18. *cum ornamentis omnibus* veſtitu — 19. *inanimentis explementum* ventrem inanem explere *quaerito* — 22. 23. Iuvenal. 3. 153. nil habet infelix paupertas durius in ſe, quam quod ridiculos homines facit — 24. Theocrit. ἁ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. Horatius de ſe ipſo Epp. 2. 2. dicit: paupertas impulit audax, vt verſus facerem. Perſius: Quis expediuit pſittaco ſuum χαῖρε, picasque docuit noſtra verba conari? Magiſter artis ingenique largitor venter, negatas artifex ſequi voces etc. — 28. *ſi quis eſum me vocat. Vocare* vox Romae in inuitationibus ſolennis. Men. 3. 1. 13. qui eſum neque vocantur, neque vocant — 37. 38. Perquam comice verbo *coeno foris,* quo abigi ſoleat, lumbos defractos vult, *ni vere perierit* hoc verbum, *ſi coenauerit domi,* qui eo verbo vſus eſt — 40. *vt faciam praeconis* (Mſſ. praecones) *compendium* non adhibito praecone, ipſe praeconis partes agam — 41. *itaque* et ita quidem *auctionem praedicem, vt ipſe veneam* ipſe res venalis ſim: ipſum me venalem praedicabo — 43. *auſcultabo* mores pinguntur ancillarum; haec iuſſa erat properare, actutum redire ſc. 2. v. 97. — 44. *curioſus* πολυπράγμων — 48. *quid ſit cauſae* quo infortunio cogantur homines, res ſuas vendere — 49. vtrum *aes alienum* — 54. Plutarch. πᾶς πολυπράγμων κακοήθης — 57. *mancipia* intelligit potationes, coenas, quae victum olim praebuerant ei — 63. *conſenui* Perſius Sat. 6. *minui ſenio* macrum fieri — 64. *quando eſurit* Veneta habet *quam dum eſurit.* Non vero omnes, qui eſuriunt, ridiculi ſunt; loquitur puella de vno Gelaſimo: neminem poſſe aeque ridiculum eſſe, quam hic ſit, quando eſuriat — 67. *praeda erit praeſentium* ne quis occaſionem praetermittat, licitando mercandoque rebus ſuis conſulendi — 68. *logos ridiculos* Perſ. 3. 1. 66. — 69. *qui coena poſcit?* quis vult

me data coena emere? — 70 ad 72. adloquitur quasi aliquos de corona circumstantium. *Hercules* qui ipse escae erat maximae, cuius tutelae parasiti sunt, cui decimam partem voueo — *ille amabit te* prandio, coena ementem — 71. fingit *adnuisse* aliquem — *meliores dabit* logos — 72. *meliores:* logorum ridiculorum copia instructiores; alii: edaciores *parasitos* — 73. sqq. logos suos generatim distinguit, quo tempore locoue adhibendi quique sint. Dicit autem esse eos 75. *Cauillationes* aptas ad deridendum, *adsentatiunculas* ad blandiendum, *periuratiunculas* ad persuadendum — 73. aliis inter vngendum sudandumque locum esse (*vnctiones graecae* elegantiores; *sudare* in balneis solebant inuncti, prius quam adcubitum irent) — 74. *malacas* delicatiores, adhibendas iis, qui Veneri sint dediti, *crapularias* inter pocula adhibendas — 77. *logos viliores* vocat *strigilem robiginosam* nullius amplius pretii — *ampullam rubidam.* Festus: scorteae ampullae, vetustate rugosae, et coloris eiusdem, *rubidae* dici solent — 78. tandem se ipsum, tamquam ollam, aut vas aliquod, venalem praedicat: *parasitum inanem, quo recondas reliquias* — 80. *Herculi polluceam*, consecrem, sacrificem — 83. *quis haec* pro: quae haec — 88. *Miccotrogus* a μικκὸς i. e. μικρὸς et τρώγειν, quasi *Paucirodus* — 94. *simitu* simul — 96. *fecerat* sacrificauerat — 101. *nec mu, nec mutuum* ne minimum quidem, nedum, quod poscit, mutuum; seu: ne primam quidem syllabam, nedum mutuum totum. Varro: a *mu* mussare dictum, quod mutui non amplius quam *mu* dicunt — 103. linguam *venditariam*, quae vendere cupit — 114. *ex pictura* i. q. aliis: graphice, euscheme — 116. *submerum* pauxillo tantum aquae dilutum — *exanclauit*, exantlauit, exhausit, mihique bibendum dedit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. *lubentia* vid. Pers. 5. 1. 8. — 6. *ripisque* metaphora a fluuio, alueum suum superante — 7. *honesta dicta factis* re ipsa, quod dixisti, effectum da; inhonestum enim est, nihil, praeter verba, dare — pro *propterea* Acid. mauult *propera* — 9. *benefacta maiorum exauge*, vt parentes tui seruierunt, sic et tu facias, quae hero heraeque placeant — 12. *caue quemquam flocci feceris* adparet, h. l. non esse *caue spernas eum*; sed est: ne minimam quidem eius verecundiam habeas — 13. *cubitis depulsa de via* perrumpe turbam, obstantes detrudendo — 17. dies totos ad portam

adſidere iuſſus 1. 2. 96. ſolebat piſcari — 25. pro *vero* Gulielmius malebat *viri*, quod quidem puero, magnifice ſe inferente, indignum non eſſet; ſed τὸ *vero* Mſſ. non exturbandum eſt, quod negationem eleganter auget. — 33. *Talthybius* et Eurybates, nuntii et praecones Agamemnonis — *contundam* ſuperbam Talthybii famam comprimam, efficiamque, vt illius facta prae meis videantur nulla — *contemnam* faciam, vt contemnantur. Alii citant Gnathonis Terentiani verba Eun. 2. 2. 8. *hic ego illum contemſi prae me.* Palmerius pro *contemnam* mauult *conteram*, vt reſpondeat illi *contundam* — 34. *curſura* vt Aſin. 2. 2. 61. Bacch. 1. 1. 34. Moſt. 1. 1. 5. i. q. *curſus* — *meditabor* praeparabo, exercebo *me*, *ad* etc. — 35. *ſpatium hoc obcidit*, iam decurſum eſt; *breue eſt curriculo* nimis breue eſt ad curſum exercendum; *quam me poenitet* quod valde doleo. Acid. vult: *ſed ſpatium hoc, obcidi! breue eſt* etc. ſed τὸ *obcidit* magis eſt comicum, quam exclamatio *obcidi!* quae nihil eſſet aliud, niſi idem cum *quam me poenitet* — 40. fores ſi *fugiſſent herum*, vt retractae poenas darent, a fugitiuis ſumi ſolitas — 42. *hoc poſtremum* etc. haec pultatio eſto vltima, pauſam pultandi faciam — 45. *piſcator factus* vid. ſupra v. 17. — 46. *quampridem non ediſti?* putasne, paraſite edaciſſime, me prandium tibi adferre? — 49. *iſtic* in ſportula — 50. a furiis agitatum colubras te videre arbitror, quas tibi perſuadeas eſſe piſces! — 54. *hodie non coenabis* verus puer erat hariolus. Ab hera quidem Gelaſimum non inuitatum iri, poterat praeuidere; ſed herus quoque redux priſtinum in paraſitum exuerat animum.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *Nam equidem miſerebat* Rittershuſius legit *me quidem;* recte, opinor. Nec Aul. 2. 1. 18. deſunt, qui pro *decet te equidem* legant *decet quidem*, aut mecum *decet te quidem.* Qui enim *equidem* ex *ego* et *quidem* ortum, ideoque primae tantum perſonae ſing. recte dicunt iungi, non paucis quidem, vbi *equidem* alii perſonae iunctum legitur, exemplis inpugnantur: vt vero victi ideo putandi ſint, tantum abeſt, vt, quum longe maximus locorum numerus pro iis faciat, contraria loca vel ſcriptorum vel ſcribarum negligentiae videantur eſſe tribuenda. Hoc certe Stichi loco quid facilius fuit, quam vt pro *nam me quidem* ſcriberetur *nam equidem?* — *ergo auxilium propere latum*

inridet puer parasitum, ne verbo quidem pultantem inhibere conatum — 10. *mein' fastidis* sic MSS. plerique; quidam *mihi infastidis*; edd. vett. *men' fastidis*; et recentiores quaedam *men' rogas?* In Aul. quoque 2. 2. 67. est *fastidit mei.* h. l.: cur insolenter te effers? — 13. *ita celeri curriculo fui.* Sic Pers. 2. 2. 17. curriculo volo. Most. 2. 1. 15. curriculo curro. — 14. *adportas* nuntias. Most. 2. 2. 35. quam rem mihi adportas nouam? — 15. pro *tanta* Brix. habet *tanto*. Rogas *ecquid adportem?* ego vero adporto, quae omni exspectatione et spe tua longe sunt maiora. Sic Bacch. 1. 2. 42. video nimio iam multo plus, quam volueram; et Bacch. 4. 4. 21. nimio minus multo parum. — 17. *quid ego* dicam? Amph. 4. 5. 6. *quid ego* agam? *percepit* peredit *fames*, obponit ei, quod puer dixerat *lassitudo perbibit* — 21. *si me inritaueris* aposiopesis — 24. *texturam inprobem* idem quod ante *perdam.* Alii *inprobam.* Rud. 2. 3. 43. Aedilis, si quae inprobae sunt merces, iactat omnes — 28. *nasiterna* vas aquarium, ita putatur dictum, quod *nasos* seu ansas haberet *tres* — *sine subfragio* imperiosum se gerit puer in negotio, cuius tamen cura ei non est mandata — 30. *pinge humum* si lectio certa est, intelligatur *floribus*, quos vero in promtu fuisse vix credibile est. Rectius forsan Lipsius *tinge* i. e. consperge. Sic apud Hor. 2. od. 14. est: pauimentum *tingere* mero — 35. pro *quos piscator adtulit* Lipsius non male coniicit *quos piscatu retuli.* in sportula puer pisces videtur retulisse sc. superior. v. 49. 50. — 36. *pernam* vid. Capt. 4. 2. 70. *glandium* Capt. 4. 4. 7. — 40. *commodum* eo ipso tempore — 44. *Cercurum* nauem praegrandem. Merc. 1. 1. 86. — 45. *velo passo.* Nonius: laxo et rugoso. Naues enim vbi portubus sunt insinuandae, pedem nautae faciunt, laxantque velorum sinus, ne nimia ventorum adfligantur vi — 53. *eburatos* ebore ornatos, caelatos — 54. *peristromata, trapetia*, vid. Pseud. 1. 2. 13 sq. — *consuta* acu picta — 57. *sambucinas*, Liv. 39. 6. vocat *sambucistrias*, quae sambuca, instrumento aliquo musico, canebant — 58. *adludiare* Poen. 5. 4. 64. *canibus* h. vero l. *puellis:* adludam ad eas — 61. *maleuoli* 1. 3. 54. curiosi. *maleuoli perquisitores auctionum* qui res venales fastidiose perquirunt — 63. Epignomum quis credat aduexisse parasitos? Puer nihil aliud, quam Gelasimum inridet — 70. *qui deus sis* mihi tibique ipsi melius debuisses consulere: quod si fecisses, adaucta tibi esset decima, ex he-

reditate, quam inhiabam — 73. *prouenisti futile.* Rud. 3. 5. 57. *proueni nequiter,* infeliciter res mihi processit.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *Neptuno* grates habeo, vt Most. 2. 2. 1. — *tempestatibus* vt Hor. epod. 10. 24. — 5. *quos* vxorem in primis et socerum — 7. *adfinem* socerum — 12. *stega* tabulatum nauis. Bacch. 2. 3. 44. — 19. *tecum miserias mulctauerim* pertulerim. Iocose verbum et duriter transtulit: aerumnae enim, quando superantur, quasi plectuntur. Plerique explicant: numerauerim. Gronov. vero pro *mulctauerim* legi vult *mutauerim*, quod explicat: alias post alias subierim ac tolerauerim — 21. *hunc diem volo me Eleutheriam* (libertatem) *capere:* munia serui hunc in diem mihi condonari — 25. *ducam amicam* ad coenam, vt Men. 1. 2. 15. hodie ducam scortum ad coenam — 28. *eo condixi ad coenam* ibi iussi coenam adcurari — *in symbolam*, vt coenaremus communi sumtu. Ter. Eun. 5. 4. 2. est: de symbolis edere. Andr. 1. 1. 61. *symbolam dedit, coenauit.* — 32. *meam culpam habeto* vitupera me *nisi probe excruciauero* hunc diem, a te mihi, tamquam captiuum, deditum. i. e. nisi diem hunc in genio curando consumsero. Excruciatur quasi dies vitulando absumtus — 33. *per hortum* ad *amicam* — 34. *mihi hanc obcupatum noctem* vt proxima nox mea sit. vid. Cas. 4. 4. 16. — 37 sqq. spectatoribus dicit — 40. *in diuiduam veniam* in periculum aliquod, faciendo, quod romanis legibus homini seruo non licet; sc. potare, amare, ad coenam condicere. Athenis autem, vbi res gesta fingitur, seruorum iura longe, quam Romae, erant solutiora — 42. versus hic non in omnibus MSS. legitur — 44. *vtroque commeatus continet* est transtinet. cf. Mil. 2. 1. 65. et 2. 5. 58. ex alteris aedibus in alteras commeari potest per hortos — 45. *hunc diem lacero* garriendo absumo partem diei laetitiae destinati.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *libros inspexi* in quos congessi logos meos ridiculos — 2. *regem* suum vocabant parasiti eum, cuius mensae erant adseclae — 7. *praeter* ante *pedes* — 8. *cum strena obseaeuauit.* Vix mihi persuadeo, vere Plautinam esse hanc lectionem. *Obscaeuare* Asin. 2. 1. 23. (si genuina est lectio) est: malum omen obferre: Gelasimus autem bonum sibi omen laetatur oblatum. Pro *strena obscaeuauit* igitur

fabulemur fabulari possumus. Gripus de ipso vidulo statim loqui pergit. Explico: *si* vero *non hoc* ita est, si vidulus tuus non periit, num *tamen* vis, *aliud fabulemur?* vt de vidulo tuo loqui desinamus? — 27. Mss. Pall. vterque habet *centum mina Philippia*, quod Aldina dedit *centum minae Philippicae*, idque citato Marcelli, quod edd. vett. pleraeque sequuntur, videbatur praeferendum — *pasceolus*. Nonius: ex aluta sacculus; Asconius: scortea. — 31. *tatentum magnum* atticum, *commodum* iusti ponderis — 32. *sinus* seu *sinum* vas sinuosum, rotundum, capace alueo. Curc. 1. 1. 75. — *epichysis* vas vinarium, e quo in cyathos vinum effundebatur — *gaulus* vasculum in formam cymbii — 33. *papae* exclamatio admirantis — 36. pro *propere*, *celeriter* Scriverius Plautum scripsisse putat *properiter*, quod Apuleius, Ausonius aliique habent — *tricas* nugas narras — *tramas putridas* fila putrida, res nullius pretii — 38. *curculiunculos* vermiculos — 39. *os calet tibi, nunc id frigidefactas* lectio Camerarii. Mss. autem plerique et edd. vett. habent *num git frigefactas?* Est autem *git* frutex, gustu similis piperi, e quo pulmentum faciebant calidum, quod in ore frigefacere Labracem Gripus dicit, ne amburat guttur. Prouerbialiter dictum putant in eos, qui trepide tantum loquuntur, et parce promittunt, ore contracto, tamquam offulam calentem refrigeraturi — 45. *Venus haec volo adroget te* stipulator rogat, adstipulator adrogat, cuius vice nunc Venus erit, cuius in fano ad aram pactum conuentum initur. — 47. *quod iubebo* verbis praeibo — 48. *id quod domi est* quod mea in potestate est, vt peierem — 60. *tecum hoc habeto* haec dira precatio in caput tuum vertatur — 68. *meus arbitratus est* vid. sc. seq. v. 17. 18.

IN ACTVS V. SCENAM III.

5. *siquidem* quamquam *Iovis* dei, h. l. Neptuni in potestate fuit i. e. in mari inuentus exceptusque est — 10. *non credo* te, tali serua tua ingenua reperta, ideoque in libertatem vindicata, gaudere — 12. *condono te* benigne quidem donat, et iure videri vult decedere, quod ei non erat; quare Daemones inridens dicit *benigne edepol facis!* — 13. *immo tu quidem* benigne facis, qui vidulum reddis — 18. *conditum* inuentum *est*. Pacuvius dicit, ius iurandum esse mantile, quo quotidianae noxae extergerentur. Laberius: quid est ius iurandum? emplastrum

aeris alieni — 21. *tun' meo Pontifex periurio es?* tibine ob id, tamquam pontifici, debetur ſacramentum? *ſacramentum* autem dicebatur pecunia, apud pontificem depoſita ab illis, qui de aliqua re apud iudicem contendebant: victus perdebat ſuum, victor recipiebat; Gronov. — 24 ad 26. ſenſus: qui tu, quod dare iuratus ſum, auferes a me iudicio, ſi probauerim, te ſtipulatum eſſe dolo malo, et per hoc ſtipulationem non valere, meque viginti quinque annis minorem eſſe, et ob id Laetoriae legis beneficio vti poſſe? Iac. Raevard. Leno autem, qui Palaeſtram, nunc adultam, emerat trimam, qui caluus incanusque erat, quomodo poterat, quo tempore haec agerentur, viginti quinque annis eſſe minor? — 26. *habe cum hoc* ſc. iudicem; certato ſponſione cum Daemone, non mecum. Lamb. — 27. cauſam cognoſcam: niſi autem a me damnatus ſit Gripus, vidulum non auferes — 34. *immo hercle mea* interpellat herum: ſua, non heri opera ſeruatum eſſe vidulum — 35. *ſi ſapies, tacebis!* ſenex Gripo dicit, *tum te* etc. continuat orationem ad lenonem, a Gripo interruptam: *quando ſeruata ſunt, te addecet* — 36. *nempe pro meo iure oras* quod gratiam tibi vis referri, hoc intelligo pro iure meo dictum, nempe te vidulum mihi eſſe redditurum — 37. *mirum quin* mirum quod non. v. Ciſt. 4. 2. 67. — ridens dicit: mirum eſſe non poteſt, quod non cum damno meo ius tuum perſequor. Nolo talentum, quod ſoluere iuratus es, omnino perdere, nam 39. 40. qui vidulum inuenit, ſeruus eſt meus, ipſe vero vidulum tibi ſeruaui — 43. *tibi mu..* ſic eſt in codd. et edd. nonnullis veteribus. Gruterus, quem multae edd. ſequuntur, dedit *mutuas*; Pariſ. *tuam agis* (rem); Lamb. *nunc commodus* — 44. *iſtoc* talento, *ſi aliam* reliquam praedam, quae in vidulo eſt — 48. *murmur vllum* alii *murmur illum* — 55. *liberta* Ampeliſca enim Palaeſtrae fuerat ſemper amica, et nunc erat Trachalioni nuptura, optime merito — 58. *iuris iurandi gratiam facias* remitte id, libera lenonem religione iuris iurandi praeſtiti — 63. nec quidquam *pollucti*, nec coena et tam laute adparata, quam eſſe ſolet votiuum epulum.

COMMENTARIVS IN PLAVTI STICHVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. 2. *miseram fuisse ex animo* Penelopen totum suum animum dolore sensisse adfectum. Sic Epid. 4. 1. 1. *miser ex animo* — 2. *tam diu* viginti annos — vocem *vidua* Muretus eiecit, quod Vlysses adhuc vixerit: sed saepius vocatur *vidua* cuius vir abest. Senec. Agamemn. 157. decem per annos vidua respiciam virum — 4. *nostris* pone comma. Iungendum enim est: *Penelopes animum de nostris* sc. animis *factis* i. e. reapse noscimus — 5. *negotiis absentum sollicitae:* vt rem familiarem curemus. vid. 4. 1. 20. — 9. *adsis dum* paulo vrbanius, quam *ades dum.* — 10. *saluene* agit vir tuus? Sic Men. 5. 2. 26. *saluene aduenio* saluene agis, ad quam venio, *saluene* saluisne rebus tuis me *arcessi iubes?* Alii malunt *saluae ne* res viri tui sunt? — 14. Mss. et edd. *officio vti*, vnus Lamb. malebat *fungi* — 19. *diuitiae* vid. Cas. 2. 2. 11. *senio* aegritudini Truc. 2. 5. 13. — 21. *quod pater facere minatur*, vt animum tuum excruciet, dum a viro, quem amas, abducat te, aliique te nubere cogat — 30. triennii absentia legitima patri videtur diuortii esse causa — 32. *quid* quae negotia *agant*, *ecquid* lucrantes ea *agant* — 42. 43. *atque aliter nos faciant, quam aequum est* alio, quam debent animo in nos sint. Lamb. legit: *in* nos faciant *secus*, quam etc. Gronov autem *aliter nos faciant* non minus latine dici contendit, quam *magni*, *parui aliquem facere* — 44. 45. *ne* si viri peccent *quid* aliqua in re, *magis* ob eorum peccatum *simus obnoxiae* culpae compotes, *omnibus opibus* summopere *decet* nostrum officium meminisse — 48. *eos honores*, *quos mihi habuit*, qui me prae ceteris vxorem sibi delegit, fidelique animo et benigno in me et clementi fuit, *non perdidit* non oblita eorum, nec ingrata fui — 50. *haec conditio* matrimonium cum eo contractum — *poenitet* h. l. personaliter, a *poeniteo*, cum nominatiuo rei; *conditio me non poenitet*, inpersonaliter

eſſet *conditionis* — 54. *in cogitando* quo magis cogito, *moerore augeor* eo magis augetur moeror meus. Sic Trin. 2. 1. 1. multum in cogitando dolorem indipiſcor — pro *augeor* quidam *angeor* i. e. *angor*.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſ. 1 ad 10. Antipho, domo exiens, ſeruis — 2. *voluntate* ſponte — *habitu haud probus* non probus habendus eſt — 3. *quot calendis* ſingulis Calendis, vt *quotannis* ſingulis annis — *demenſum* σιτομέτριον cibaria. Donatus ad Ter. Phorm. 1. 1. 9.: ſerui quaternos modios adcipiebant frumenti in menſem, et id *demenſum* dicebatur, vtrum a menſe, an a metiendo, incertum eſt. Seneca vero ep. 80. quinque modios totidemque denarios dicit ſeruis eſſe datos. Heri alius alio ſolent parciores benigniores ue eſſe. — 6. *monimentis bubulis* loris e corio bubulo, quae vos moneant. — 10. *aliqui* pro *aliquis*, quod ſaepe verbo plural. iungitur. Men. 4. 2. 111. *aperite* atque Erotium *aliquis euocate*. Ter. Adelph. 5. 1. 24. *aperite aliquis* actutum oſtium — *obſirmabit pater* animum ſuum Merc. Prol. 81. aut: obſirmabit ſe Ter. Heaut. 5. 5. 8. ſenſus: obſirmato animo nos vrgebit, vt a viris diſcedamus. Gloſſae: *obſirmatum* firmum, decretum, obſtinatum. — 14. poſt *non faciant* ſignum interrogandi poſui: num prorſus ego inexorabilis ſim, ad alias nuptias cogam inuitas? — *mihi decurſo aetatis ſpatio* qui morti proximus ſum. Et Cic. Sen. c. 23. habet *decurſo ſpatio* — 18 ad 20. *an potius tentem leniter* explicant, quae ante dixit — *vtrum perplexim laceſſam oratione* ita eos adgrediar, vt, quod velim nolimue, non ſtatim adpareat — *quaſi numquam quidquam in eas ſimilem* pro: *eas inſimilem* adcuſem, *quaſi nihil* (non) *inaudiverim, eas in ſe meruiſſe culpam* obſequium mihi denegare, patri debitum. — pro *an potius* Acidal. mauult *ac potius*. in quo licet Mſſ. cum eo non faciant, at ſenſus tamen orationis pro eo eſt — 21. *an minaciter* nunc demum dicit, quae alia via ſit, qua an adgrediatur eas, incertus adhuc ſit — *ego meas* filias *noui optime* non facile abduci poterunt a fide, quam ſe viris abſentibus debere putant — 23. *inpetraſſere* nos inpetraturas eſſe — 26. vt v. 21. pater ſecum dixerat *noui ego meas*, ſic hic filia ſorori *noui ego noſtros* ſc. patres: quam facile animus paternus precibus lacrumisque filiarum emolliri poſſit exorarique. Noſter certe pater *exorabilis eſt* — 27 ad 30. pater dicit, filiabus

propior, quae nunc demum, voce eius agnita, in conſpectum eius prodeunt. Facturum ſe pater dicit, quod poſtea tamen non fecit — 32. *obcupemus* properemus, praeueniamus, antequam adloquatur nos, *oſculum ferre* oſculari eum *adverſum hominem* obuiae — 33. *illico agite, abscedite* pauſam facite mei amplexandi — 34. *oſculum* tamen filiae non adſpernabere? — 35. *quia ita meae animae ſalſura euenit* varie explicant. Douzae et Vallae ſenex nimio ſale videtur obſendi, quibus ego adcedo. Non enim ſumma, vt filias decebat, oſcula videntur delibaſſe, ſed disſuauiatae patrem, atque, vt Petronius loquitur, baſiis conſpuiſſe — 37. *puluinum* vt ſubponatur — 44. *magnificare* magni facere Men. 2. 3. 20 etc. — 57. *omnibus* quotquot eas videant *os obturent*, talis ſit omnium de iis exiſtimatio, vt nemo eis maledicere merito poſſit vel audeat — 59. *vbi* qua in re — 60. *id* in eo *temperat* — 61. *vtra ſit conditio penſior* vtram vxorem ducere ſatius ſit. *penſum* eſt: ponderibus examinatum; deinde: aequum, iuſtum. Contra *inpenſum* non penſum, iniquum. Bacch. 3. 2. 10. — 63. *E multis malis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* Auditorem, aliud quid exſpectantem, idem per ſdem explicando ludere, et Epicharmum Ariſtoteles interdum ſolitum fuiſſe dicit, et Plautus ſaepius ſolet. ſic Curc. 4. 4. 1. cui homini dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto. Sic Capt. Prol. 2. illi, qui adſtant, hi ſtant, non ſedent. In his Dialectici dicunt idem eſſe τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ — 69. *ingenium ingenii*, quale ingenium veſtrum ſit, vim ingenii veſtri — 72. *quarum res agitur* quae igitur magis audiendae ſumus, quam amici tui, quorum, maneamusne an abducamur a maritis noſtris, parum intereſſe poteſt — 78. *latrones* milites — 87. *probiores*, nos vtrasque eſſe, *credo*, *arbitrabunt* pro: arbitrabuntur. Pſeud. 4. 2. 57. — 92. *celaſſis* celaueris — 97. *ac actutum* τὸ *ac* quod in Mſſ. et edd. vett. non adparet, videbatur delendum.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1 ad 16 Fames mihi mater fuit, quae, quum decem menſes paruulum me vtero geſtaſſet, peperit tandem: at ego nunc ipſam decem iam annos vtero geſto, non paruam ſed maximam, et parere tamen hanc matrem meam nequeo — 3. 4. Lectio exhibetur Acidalii; in Mſſ. eſt: 3. *quam ego matri meae refero inuitiſſumus.* 4. *neque retulit, quam ego*

refero meae matri Fami. Edd. primae versui 4 adiecerunt *gratiam.* Gronov. non probat, tolli τὸ *fami,* quod Charisius adnotauit: Plautum in Sticho dixisse *fami.* Versum autem 3 incepisse putat *Gram* pro *Gratiam,* vnde facile fieri potuerit *Quam,* et legi vult: 3. *Gratiam ego matri meae refero inuitissimus.* 4. *nemo retulit, quod ego meae matri Fami* — 16. Plin. H. N. 8. 10.: Elephantum decem annis gestare in vtero vulgus existimat, Aristoteles biennio, nec amplius quam singulos (alii legunt *semel*) gignere, viuere ducenis annis, et quosdam trecenis. Iuuenta eorum a sexagesimo incipit — 17. *ridiculum* qui se praebeat, parasitum *quaeret venalem* — 18. *cum ornamentis omnibus* vestitu — 19. *inanimentis explementum* ventrem inanem explere *quaerito* — 22. 23. Iuvenal. 3. 153. nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit — 24. Theocrit. ἁ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. Horatius de se ipso Epp. 2. 2. dicit: paupertas inpulit audax, vt versus facerem. Persius: Quis expediuit psittaco suum χαῖρε, picasque docuit nostra verba conari? Magister artis ingenique largitor venter, negatas artifex sequi voces etc. — 28. *si quis esum me vocat.* *Vocare* vox Romae in inuitationibus solennis. Men. 3. 1. 13. qui esum neque vocantur, neque vocant — 37. 38. Perquam comice verbo *coeno foris,* quo abigi soleat, lumbos defractos vult, *ni vere perierit* hoc verbum, *si coenauerit domi,* qui eo verbo vsus est — 40. *vt faciam praeconis* (MSS. praecones) *compendium* non adhibito praecone, ipse praeconis partes agam — 41. *itaque* et ita quidem *auctionem praedicem, vt ipse veneam* ipse res venalis sim: ipsum me venalem praedicabo — 43. *auscultabo* mores pinguntur ancillarum; haec iussa erat properare, actutum redire sc. 2. v. 97. — 44. *curiosus* πολυπράγμων — 48. *quid sit causae* quo infortunio cogantur homines, res suas vendere — 49. vtrum *aes alienum* — 54. Plutarch. πᾶς πολυπράγμων κακοήθης — 57. *mancipia* intelligit potationes, coenas, quae victum olim praebuerant ei — 63. *consenui* Persius Sat. 6. *minui senio* macrum fieri — 64. *quando esurit* Veneta habet *quam dum esurit.* Non vero omnes, qui esuriunt, ridiculi sunt; loquitur puella de vno Gelasimo: neminem posse aeque ridiculum esse, quam hic sit, quando esuriat — 67. *praeda erit praesentium* ne quis occasionem praetermittat, licitando mercandoque rebus suis consulendi — 68. *logos ridiculos* Pers. 3. 1. 66. — 69. *qui coena poscit?* quis vult

me data coena emere? — 70 ad 72. adloquitur quasi aliquos de corona circumstantium. *Hercules* qui ipse escae erat maximae, cuius tutelae parasiti sunt, cui decimam partem voueo — *ille amabit te* prandio, coena ementem — 71. fingit *adnuisse* aliquem — *meliores dabit* logos — 72. *meliores:* logorum ridiculorum copia instructiores; alii: edaciores *parasitos* — 73. sqq. logos suos generatim distinguit, quo tempore locoue adhibendi quique sint. Dicit autem esse eos 75. *Cauillationes* aptas ad deridendum, *adsentatiunculas* ad blandiendum, *periuratiunculas* ad persuadendum — 73. aliis inter vngendum sudandumque locum esse (*vnctiones graecae* elegantiores; *sudare* in balneis solebant inuncti, prius quam adcubitum irent) — 74. *malacas* delicatiores, adhibendas iis, qui Veneri sint dediti, *crapularias* inter pocula adhibendas — 77. *logos viliores* vocat *strigilem robiginosam* nullius amplius pretii — *ampullam rubidam.* Festus: scorteae ampullae, vetustate rugosae, et coloris eiusdem, *rubidae* dici solent — 78. tandem se ipsum, tamquam ollam, aut vas aliquod, venalem praedicat: *parasitum inanem, quo recondas reliquias* — 80. *Herculi polluceam*, consecrem, sacrificem — 83. *quis haec* pro: quae haec — 88. *Miccotrogus* a μικκὸς i. e. μικρὸς et τρώγειν, quasi *Paucirodus* — 94. *simitu* simul — 96. *fecerat* sacrificauerat — 101. *nec mu, nec mutuum* ne minimum quidem, nedum, quod poscit, mutuum; seu: ne primam quidem syllabam, nedum mutuum totum. Varro: a *mu* mussare dictum, quod mutui non amplius quam *mu* dicunt — 103. linguam *venditariam*, quae vendere cupit — 114. *ex pictura* i. q. aliis: graphice, euscheme — 116. *submerum* pauxillo tantum aquae dilutum — *exanclauit*, exantlauit, exhausit, mihique bibendum dedit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. *lubentia* vid. Pers. 5. 1. 8. — 6. *ripisque* metaphora a fluuio, alueum suum superante — 7. *honesta dicta factis* re ipsa, quod dixisti, effectum da; inhonestum enim est, nihil, praeter verba, dare — pro *propterea* Acid. mauult *propera* — 9. *benefacta maiorum exauge*, vt parentes tui seruierunt, sic et tu facias, quae hero heraeque placeant — 12. *caue quemquam flocci feceris* adparet, h. l. non esse *caue spernas eum*; sed est: ne minimam quidem eius verecundiam habeas — 13. *cubitis depulsa de via* perrumpe turbam, obstantes detrudendo — 17. dies totos ad portam

adſidere iuſſus 1. 2. 96. ſolebat piſcari — 25. pro *vero* Gulielmius malebat *viri*, quod quidem puero, magnifice ſe inferente, indignum non eſſet; ſed τὸ *vero* Mſſ. non exturbandum eſt, quod negationem eleganter auget. — 33. *Talthybius* et Eurybates, nuntii et praecones Agamemnonis — *contundam* ſuperbam Talthybii famam comprimam, efficiamque, vt illius facta prae meis videantur nulla — *contemnam* faciam, vt contemnantur. Alii citant Gnathonis Terentiani verba Eun. 2. 2. 8. *hic ego illum contemſi prae me.* Palmerius pro *contemnam* mauult *conteram*, vt reſpondeat illi *contundam* — 34. *curſura* vt Aſin. 2. 2. 61. Bacch. 1. 1. 34. Moſt. 1. 1. 5. i. q. *curſus* — *meditabor* praeparabo, exercebo *me*, *ad* etc. — 35. *ſpatium hoc obcidit*, iam decurſum eſt; *breue eſt curriculo* nimis breue eſt ad curſum exercendum; *quam me poenitet* quod valde doleo. Acid. vult: *ſed ſpatium hoc, obcidi! breue eſt* etc. ſed τὸ *obcidit* magis eſt comicum, quam exclamatio *obcidi!* quae nihil eſſet aliud, niſi idem cum *quam me poenitet* — 40. fores ſi *fugiſſent herum*, vt retractae poenas darent, a fugitiuis ſumi ſolitas — 42. *hoc poſtremum* etc. haec pultatio eſto vltima, pauſam pultandi faciam — 45. *piſcator factus* vid. ſupra v. 17. — 46. *quampridem non ediſti?* putasne, paraſite edaciſſime, me prandium tibi adferre? — 49. *iſtic* in ſportula — 50. a furiis agitatum colubras te videre arbitror, quas tibi perſuadeas eſſe piſces! — 54. *hodie non coenabis* verus puer erat hariolus. Ab hera quidem Gelaſimum non inuitatum iri, poterat praeuidere; ſed herus quoque redux priſtinum in paraſitum exuerat animum.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *Nam equidem miſerebat* Rittershuſius legit *me quidem;* recte, opinor. Nec Aul. 2. 1. 18. deſunt, qui pro *decet te equidem* legant *decet quidem*, aut mecum *decet te quidem.* Qui enim *equidem* ex *ego* et *quidem* ortum, ideoque primae tantum perſonae ſing. recte dicunt iungi, non paucis quidem, vbi *equidem* alii perſonae iunctum legitur, exemplis inpugnantur: vt vero victi ideo putandi ſint, tantum abeſt, vt, quum longe maximus locorum numerus pro iis faciat, contraria loca vel ſcriptorum vel ſcribarum negligentiae videantur eſſe tribuenda. Hoc certe Stichi loco quid facilius fuit, quam vt pro *nam me quidem* ſcriberetur *nam equidem?* — *ergo auxilium propere latum*

inridet puer parasitum, ne verbo quidem pultantem inhibere conatum — 10. *mein' fastidis* sic MSS. plerique; quidam *mihi infastidis;* edd. vett. *men' fastidis;* et recentiores quaedam *men' rogas?* In Aul. quoque 2. 2. 67. est *fastidit mei.* h. l.: cur insolenter te effers? — 13. *ita celeri curriculo fui.* Sic Pers. 2. 2. 17. curriculo volo. Most. 2. 1. 15. curriculo curro. — 14. *adportas* nuntias. Most. 2. 2. 35. quam rem mihi adportas nouam? — 15. pro *tanta* Brix. habet *tanto.* Rogas *ecquid adportem?* ego vero adporto, quae omni exspectatione et spe tua longe sunt maiora. Sic Bacch. 1. 2. 42. video nimio iam multo plus, quam volueram; et Bacch. 4. 4. 21. nimio minus multo parum. — 17. *quid ego* dicam? Amph. 4. 5. 6. *quid ego* agam? *percepit* peredit *fames,* obponit ei, quod puer dixerat *lassitudo perbibit* — 21. *si me inritaueris* aposiopesis — 24. *texturam inprobem* idem quod ante *perdam.* Alii *inprobam.* Rud. 2. 3. 43. Aedilis, si quae inprobae sunt merces, iactat omnes — 28. *nasiterna* vas aquarium, ita putatur dictum, quod *nasos* seu ansas haberet *tres* — *sine subfragio* imperiosum se gerit puer in negotio, cuius tamen cura ei non est mandata — 30. *pinge humum* si lectio certa est, intelligatur *floribus,* quos vero in promtu fuisse vix credibile est. Rectius forsan Lipsius *tinge* i. e. consperge. Sic apud Hor. 2. od. 14. est: pauimentum *tingere* mero — 35. pro *quos piscator adtulit* Lipsius non male coniicit *quos piscatu retuli.* in sportula puer pisces videtur retulisse sc. superior. v. 49. 50. — 36. *pernam* vid. Capt. 4. 2. 70. *glandium* Capt. 4. 4. 7. — 40. *commodum* eo ipso tempore — 44. *Cercurum* nauem praegrandem. Merc. 1. 1. 86. — 45. *velo passo.* Nonius; laxo et rugoso. Naues enim vbi portubus sunt insinuandae, pedem nautae faciunt, laxantque velorum sinus, ne nimia ventorum adfligantur vi — 53. *eburatos* ebore ornatos, caelatos — 54. *peristromata, trapetia,* vid. Pseud. 1. 2. 13 sq. — *consuta* acu picta — 57. *sambucinas,* Liv. 39. 6. vocat *sambucistrias,* quae sambuca, instrumento aliquo musico, canebant — 58. *adludiare* Poen. 5. 4. 64. *canibus* h. vero l. *puellis:* adludam ad eas — 61. *maleuoli* 1. 3. 54. curiosi. *maleuoli perquisitores auctionum* qui res venales fastidiose perquirunt — 63. Epignomum quis credat aduexisse parasitos? Puer nihil aliud, quam Gelasimum inridet — 70. *qui deus sis* mihi tibique ipsi melius debuisses consulere: quod si fecisses, adaucta tibi esset decima, ex he-

reditate, quam inhiabam — 73. *prouenisti futile.* Rud. 3. 5. 57. *proueni nequiter*, infeliciter res mihi processit.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *Neptuno* grates habeo, vt Most. 2. 2. 1. — *tempestatibus* vt Hor. epod. 10. 24. — 5. *quos* vxorem in primis et socerum — 7. *adfinem* socerum — 12. *stega* tabulatum nauis. Bacch. 2. 3. 44. — 19. *tecum miserias mulctauerim* pertulerim. Iocose verbum et duriter transtulit: aerumnae enim, quando superantur, quasi plectuntur. Plerique explicant: numerauerim. Gronov. vero pro *mulctauerim* legi vult *mutauerim*, quod explicat: alias post alias subierim ac tolerauerim — 21. *hunc diem volo me Eleutheriam* (libertatem) *capere:* munia serui hunc in diem mihi condonari — 25. *ducam amicam* ad coenam, vt Men. 1. 2. 15. hodie ducam scortum ad coenam — 28. *eo condixi ad coenam* ibi iussi coenam adcurari — *in symbolam*, vt coenaremus communi sumtu. Ter. Eun. 5. 4. 2. est: de symbolis edere. Andr. 1. 1. 6: *symbolam dedit, coenauit.* — 32. *meam culpam habeto* vitupera me *nisi probe excruciauero* hunc diem, a te mihi, tamquam captiuum, deditum. i. e. nisi diem hunc in genio curando consumsero. Excruciatur quasi dies vitulando absumtus — 33. *per hortum* ad *amicam* — 34. *mihi hanc obcupatum noctem* vt proxima nox mea sit. vid. Cas. 4. 4. 16. — 37 sqq. spectatoribus dicit — 40. *in diuiduam veniam* in periculum aliquod, faciendo, quod romanis legibus homini seruo non licet; sc. potare, amare, ad coenam condicere. Athenis autem, vbi res gesta fingitur, seruorum iura longe, quam Romae, erant solutiora — 42. versus hic non in omnibus MSS. legitur — 44. *vtroque commeatus continet* est transtinet. cf. Mil. 2. 1. 65. et 2. 5. 58. ex alteris aedibus in alteras commeari potest per hortos — 45. *hunc diem lacero* garriendo absumo partem diei laetitiae destinati.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *libros inspexi* in quos congessi logos meos ridiculos — 2. *regem* suum vocabant parasiti eum, cuius mensae erant adseclae — 7. *praeter* ante *pedes* — 8. *cum strena obseaeuauit.* Vix mihi persuadeo, vere Plautinam esse hanc lectionem. *Obscaeuare* Asin. 2. 1. 23. (si genuina est lectio) est: malum omen obferre: Gelasimus autem bonum sibi omen laetatur oblatum. Pro *strena obscaeuauit* igitur

quidam maluerunt *ſtrenua opſonauit.* Qui vero mutare nolebant, hoc verbum, adpoſita voce *ſtrena*, dicunt vincere i. e. bonum omen indicare. Feſtus dicit: "*ſtrenam* vocamus, quae datur die religioſo, vnde *bona ſtrena* eſt: bonum omen, et Plauti Sticho 5. 2. 24. legitur *bona ſcaeua ſtrenaque.*" *Bonam ſcaeuam* eſſe bonum omen, vid. Pſeud. 4. 7. 39. ſenſus eſſet: cum cibo ſcaeuam vel omen bonum mihi fecit. Boxhorn. vero pro *cum ſtrena obſcaeuauit* Plautum ſcripſiſſe coniicit: *quum ſtrenue obcoenauit.* Verbum quidem *obcoenare* Plautinum eſſe, e fragmento adparet apud Varronem L. L. 6. 3. *de lumbo obcoenabis.* Hanc Boxhornii coniecturam Salmaſius vnice probat — 9. *vitam* victum *reperit* — v. 10. poſt *facit* pone colon, v. 11. poſt *adſtat* ſignum exclamandi. Dum augurium commentatur ſecum, Epignomo conſpecto dicit: ecce, quam certum haec muſtela augurium facit: hic ille eſt, a quo ego victum reperiam — 14. *ſuſtentatum'ſt ſedulo* ſatis bene me habui. ſic et alter frater paraſito reſpondet 4. 2. 8. *ſuſtentaui ſedulo.* Frigide vterque reſpondet; conuenerant enim inter ſe de paraſito amoliendo — 18. *vocata eſt opera* eſſe poſſet: alio iam ad coenam vocatus ſum; hoc vero loco eſt: ipſe iam conuiuas vocaui *nunc quidem* hodie. Similis videtur locus Curc. 4. 4. 7. *vocata res eſt*, vbi vide notam — *tam* tamen *gratia eſt*, blandior forma abnuendi. vid. Men. 2. 3. 36. cf. Moſt. 5. 2. 9. *de coena facio gratiam* — 23. *neſcio quid* etc. dicit Epign. *in mundo* domi *habeo*, paratum mihi eſt, *neſcio quid* conuiuium aliquod — 31. *nouem* quos ergo tribus tricliniis adcepturus, nec Gelaſimo locus erat ſuper — 32. *in lecto* tricliniari — *viri imi ſubſellii* Capt. 3. 1. 11. ſunt inopes, humiles, quales plerumque paraſiti; quare Hor. 1. ep. 18. v. 10. vocantur: deriſores imi lecti. In ſubſellio autem, iuxta lectum, ſerui ſolebant veſci; inter quos ſedere non recuſat, ſi modo famis explendae copia ſit — 35. *Ambracia* Epiri vrbs, ſeu Theſprotiae potius, ad ſinum, Ambracium ab ea dictum — 41. Hunc verſum Gellius 7. 17. citat ita, vt Plautum *plane* et *obnoxie*, tamquam inter ſe contraria, dicat obponere. Explicat id Salmaſius, *plane perire* eſſe: funditus perire, nulla ſalutis ſpe reliqua, ſed *obnoxie perire*, ita perire, vt aliquam certe ſalutis ſpem habeas reliquam. Damnatus a iudice ſupremo plane periit; damnatus vero a iudice, vnde adpellatio locum habet, periit obnoxie. Acidalius *obnoxie perire* explicat:

ita perire, vt ei, per quem pereas, obnoxius sis, et aliquam certe gratiam debeas. Namque Epid. 5. 2. 30. vbi seruus dicit: obliga manus, *nihil vero obnoxiose*, sensus est: nihil clementer, ne parcas, cuius nomine tibi obnoxius esse debeam. Gronovius denique *nihil obnoxie* explicat: non tamen ob noxam aliquam — 42. *vno Gelasimo minus est* huic Epignomo, *quam dudum fuit*, diuitias recuperavit pristinas, praeter vnum me Gelasimum, quem stulte fastidit! — 46. *eam auspicaui* eam, vt auspicium mihi faceret, sumsi, *in re capitali* in re, quae ad caput et salutem meam pertinet.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

4. Pro *satis* Pontanus legit *vades*, contra Mss. Sensus esse videtur: expostularem tecum, quod vxorem a me abducere voluisti, nisi viderem, te mihi esse reconciliatum — 5. *nunc* quod video eo in me esse animo, quo in generos soceri debent, *creditur tibi*, volupe tibi esse, nos in patriam rediisse. — 14 ad 17. cf. Act. 1. sc. 2. v. 75 et 78. Non negat senex, animum suum, vt antea, quum res eorum luxuria defecerit, alienatum, sic nunc, quum res industria eorum restituta sit, reconciliatum iis esse. — 18. *Iam redeo.* Epign. domo exiens dicit vxori; sed *nimia est* etc. secum loquitur — 21. *exilem et inanem aegritudinum* vacuum aegritudine — pro *exilem* Lamb. coniicit *exulem* — 24. *longissume* dudum — *iste* socer — 25. Si fratri respondisset *facit* socer *recte* seu benigne, haec iam esset eius laus; quod vero responsurus fratri ad socerum se conuertit ipsum *facis benigne*, in eo cum laude eius suauem coniungit grati sui animi significationem; quod autem pro *recte facis* dicit *facis vt alias res soles* ea quidem laude nihil blandius esse potest, quae significat, senem, hodie recte facientem, nihil fecisse noui, sed in omni vita probum eum semper benignumque esse cognitum. Sic apud Ter. Hecyr. Act. 5. sc. 4. Pamphilus Bacchidi dicit: *antiquamque adeo tuam venustatem* etc. cui haec respondet: *at tu ecastor morem antiquum* etc. — 25. *clementer volo* nimis ne properemus — 32. *apologus* inquit Cic. de Orat. L. 2. est fabula moralis. Est etiam longa et verbosa narratio, vnde prouerbium Ἀλκίνου ἀπόλογος, ex iis, quae in Odyssea Vlysses Alcinoo narrat. Suid. *ἀπόλογος Ἀλκίνου, ἐπὶ τῶν φλυαρούντων, καὶ μακρὸν ἀποτεινόντων λόγον.* *Agere* se apologum velle, senex dicit, et vere agit potius, quam narrat. In apologo hoc

a versu 33 ad 60 perquam comicus est creberrimus τοῦ *quasi ego, quasi nunc* etc. vsus, cuius simile quid reperitur Epid. 3. 3. 7 sqq. Hoc *quasi* est: exempli causa, veluti, quemadmodum. Omnis hic apologus redit eo, vt tibicinarum, quas Pamphilippus aduexerat, vnam sibi roget dari concubinam, sed ita, vt, quod ea edat, gener simul addat. Quod vero in rogando pudor seni paululum adest, pro *ego* dicit *senex quasi ego sum* et sic porro. De fidicinis advectis vid. 2. 2. 54 sqq. — 38. *praesens hic quidem est apologus* nos praesentes sumus, quorum in personas apologus iste examussim conuenit — 48. *contruncent* absumant *cibum.* Sic apud Nonium e Lucilio reperiuntur *cibicidae;* Apuleius vero habet *offulam contruncare, cibum detruncare.* sunt tamen, qui pro *contruncent* malint *contrucident* — 49. *videlicet* regit hic accus. cum inf. *senem fuisse parcum,* vt v. 51. *adolescentem fuisse nequam,* quasi positae essent voces *videre licet* e quibus aduerbium illud ortum est — 50. nimium, sordide *parcus* fuit senex, *quoniam ille* adolescens *illi pollicetur* tibicinam, *qui cum* insuper *cibum* eius *poposcerit* — 51. refutat senex generum: nequam fuisset adolescens, si alimoniam tibicinae denegasset — 53 sq. vt senex *filiae illae* (illi), quam adolescenti dedit, et dotem dedit, sic aequum erat, vt adolescens tibicinae, quam socero concubinam dabat, cibum quoque seu dotem daret — 56. concubinae non solent dari dotatae — 58. quia lex non est, quae concubinis dotem dare iubeat, *velle dixit fieri* rogando certe indipisci de cibo voluit, atque inpetrauit — 60. habeon rem *factam*? num igitur de cibo inpetraui? adnuit in apologo iuuenis — 61. *filiis* filiabus — 62. vulgaris lectio est *ibo lauatum in pilum,* et suspicatus est Turnebus, *pilum* esse insigne quoddam balnearum intelligendum. Lambinus autem legi vult *pyelum* balneum, labrum. Pollux 10. 16. πύελος vas amplum, in quo veteres lauabant. Hac coniectura Salmasius nihil verius esse dicit — 64. *graphicum mortalem!* en veteratorem! Trin. 4. 2. 91. est *graphicus nugator* ibid. 4. 3. 17. *graphicus fur* — *fabre* artificiose — 65. pro *esse ducit* cum Douza posui *sese:* gerit se pro adolescentulo, aetate alieniore — 66. *adcendet senem* corpus decrepiti gelidum fouebit, calefaciet 67. libidinis causa ea non egebit — 70. *ne quid aduenieus perderem* intellexit tandem, se, quae inpenderat olim in parasitum, perdidisse. Quae nocent, docent. non vult edacem hominem porro alere — versu 72

capti consilii ostendit, vtrumque fratrem consentire in parasito amouendo — 71. *lupum in sermone* Ter. Ad. 4. 1. *lupus in fabula* de quo loquebamur, adest.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. Abiens Gelasimus 3. 2. 47. dixerat, consulturum se amicos, qua lege se nunc oporteat esurire. hic igitur, quid suaserint amici cognatique, quos, dum abfuit, consuluisse vult, spectatoribus narrat. Voculae *sed ita*, si abessent, non quidem desiderarentur; nec vero erat, cur, ab initio scenae deesse nonnulla, Acidalio aliisque persuaderent. Risus captandi causa de industria Gelasimus inepte incipit. *Fame se iugulare* comice dictum est, addito praesertim *hodie*, vno enim die nemo fame perit — 8. *sustentaui sedulo* v. 3. 2. 14. — 11. *aduorsum te fabulare* male tibi consulis, me excludens hodie conuiuatorem — 13. *quin tu* vocas? — *obstrusero* deuorabo. Curc. 2. 3. 87. est: aliquid prius *obtrudamus*, pernam etc. — *vnum hoc* fieri *potest* — 18. *vtrum* domine an foris coenem? — 26. *efflictentur* a furibus nocturnis spolientur, obcidantur. Alii *adflictentur* — 31. *per hanc coenam* si nulla alia coena parata tibi est, quam ea, quae domi nostrae parabitur, incoenatus hodie esuries — 33. *te lapide percussum velim* Iuvenum atheniensium grassationes perquam erant metuendae — 36. *opera vtere* dico tibi operam meam, *posce* quid me facere velis — 39. *inter cuneos ferreos* inter quos, ligno findendo adactos, tenuissima tantum rima patet: vel in arctissimo loco adcumbere non recusabo — 41. *exorabo*. Gelasimus intelligit: conuiuas, vt, te adcepto, arctius cubare ne dedignentur, et *veni* intelligit Gel.: voco te; longe vero alia est iuuenis ludificantis mens *in carcerem!* — 42. *hic* meis in aedibus *meliorem genium tuum non facies*. Pers. 2. 3. 11. genio tuo non multa bona facies. Hor. 3. od. 17. v. 14. genium non curabis — *eamus, tu* Epign. dicit fratri. — 48 ad 50. nunc tandem aperte dicit, se missum Gelasimum facere, causa, cur eum abire iubeat, addita, quod porro rem familiarem negligere nolit — 48. *tua felicitas* qua inpertis eos, qui tibi se comedendos permittant — 49. *rem confregimus* prodegimus. Sic Trin. 1. 2. 71 sq. postquam rem *confregit* — 50. Gelasimus fuisti mihi, qui te praeberes deridendum; sed *nolo te mihi fieri Catagelasimum* qui me ipsum hominibus deridendum praebeas, voracitate tua ad paupertatem pertractum — 51. *Iamne abiisti* Epignomo,

qui repente abierat, dicit, quasi restaret adhuc. Douza eum *abiisti* putat sibi dixisse ipsi, pro *obiisti:* viuisne adhuc Gelasime, an mortuus iam es? 52. *egone* sic spernor? *tune* Epignome, cui in deiiciis olim eram, ita me repente fastidis? *mihine* praeclusus erit omnis ad mensam tuam aditus? *tibine* cui opes sunt abunde restitutae, vna perdita maneat pristina beneficentia? Sic fere, quae Gelasimus cogitasse videbatur, exprimere conatus sum, quae, qui aliter subplenda putet, aliter subpleat — 53. *prothymiae* animus ad beandos alios promtus — 54. *ipsos* diuites *parasitari* Capt. 3. 1. 13. eos requirunt, qui, libenter quum ederint, domi reddant — 56. *potione vincea* laqueo, qui vinciat gulam: suspendam me.

Heri abierunt coenatum, Gelasimus esuritum; seruorum coena, amor, saltatio supersunt.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *more*, non a *mos*, sed aduerb. a *morus* μωρὸς stultus. Iunguntur et Mil. 2. 4, 17. ego *stulta et mora* multum (sum) — 2. 4. *prouisere* prospicere in viam, qua venturum putamus, qui cupide exspectatus cessare videatur — 7. *cadum* ab hero donatum 3. 1. 24. — 6. *decumbam* idem quod v. 8. *adcumbam*. Sic Merc. 1. 1. 96. ad coenam vocat, venio, *decumbo* etc. Asin. 5. 1. 1. Agedum, *decumbamus*. Ter. Phorm. 3. 1. 28. prior bibas, prior *decumbas*. — 8. *quasi* est emendatio Gruteri. MSS. et edd. vett. vno consensu habent *qua*. Recentiores quaedam edd. habent *quia sensim extabescit dies*. Poeta vero non vituperandus est, qui diem, vergentem ad vesperam, vocat *senem*. *Tabescit* est: minuitur. Lucret. 5. 679 sq. Crescere dies licet et *tabescere* noctes, et *minui* luces, quum sumunt augmina noctes.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Athenae, nutrices Graeciae*, quibus Graecia prae ceteris vrbibus suis ea debet, per quae inclaruit et floret — 2. *herilis patria* ipse erat Syrus, 3. 1. 29. Sic et Bacch. 2. 1. 1. Chrysalus: herilis patria salue — 7 ad 11. Stichus, cadum cum vino transferens, laudat secum laetitiae datorem — 7. *here* Epignome — 8. *hoc dono* vino — 11. *prothymias* vid. supra 4. 2. 53. — 13. *Dionysum* Bacchum, vinum — 14. *locus liber datus est*. Ter. Eun. 3. 5. 52, perstrepunt, ita vt fit, domini vbi absunt — 16. *voster* herus, Pamphilippus, *cum vxore* Pinacio (post *vxore* comma

ponendum est) *adeo*, quod mireris, *et Antipho* conuiua est, qui cum generis in gratiam rediit. Fuere, qui *Antipho* dictum putarent pro *Antiphone*, vt in Most. 3. 1. 33. est *Tranium* pro *Tranionem*. Non vero iungenda sunt *cum vxore et Antipho*, sed *voster et Antipho*. τῷ *voster* additum modo est *cum vxore* — 17. *ibidem herus est noster* haec verba post id, quod versus 14, 15 dicunt, otiosa fere videntur. Epignomum, qui socerum, fratrem fratriamque coena excipiebat aduentitia, domi suae coenare, vel Sticho tacente, patebat. Legunt vero quidam: *Itidem herus es noster* i. e. vt domi meae Epignomus, *itidem* sic, Pamphilippo cum vxore absente, his in aedibus tu herus es noster — 18. *quis somniauit aurum.* Verbum *somniare* male hic habuit interpretes. Alii: quis *summanauit* i. e. furatus est *aurum?* vid. Curc. 3. v. 43. serui autem, herorum, qui peregre mercaturam faciebant, per triennium comites, iisque probati, non videntur fuisse furaces. Palmerius: *Sag. quis opsonauit? Sti. aurum, quid* etc. Alii: *quis opsonauit aurum?* i. e. de vino dixisti, quis vero aurum dedit in opsonium? Alciatus: quis *seminauit aurum?* Turnebus, quocum Gruterus facit: *quis somniauit* explicat: quis somnium simulando id quaesiuit, quo conuiuium adornatum est? qua de explicatione videas Trin. 4. 2. 20. De inpensis in opsonium vix videtur Sagarinus posse quaerere. Ex 3. 1. 28 sq. adparet, Stichum Sagarinumque condixisse in symbolam, 5. 3. 8. Stichus opsonatus est, et 5. 2. 9. Sagarinus se coenam coqui iussisse dicit; de sumtu hanc in rem faciendo neuter dicit: quare, vnde eum sumerent, paratum oportet vtrique fuisse. Quod vero Stichus v. 17. de vino dicit: *hoc mihi dono datum est*, non vero addit *a quo?* Acidalius de vino modo Sagarinum quaesisse putat, et, pro *quis somniauit aurum* legendum esse: *quis id* (vinum) *donauit autem?* meusne herus an tuus? — 21. *eluamus* Lambin. explicat: quidquid peculii est, profundamus! cf. Asin. 1. 2. 9. *elaui.* Malim vero: amara curarum eluamus vino. Hor. 4. od. 12. v. 20. vide enim, quae Stichus hero 3. 2. 20 sq. dicit. Vinum quidem *obliuiosum* est Hor. 2. 7. 21. memoriam ante malorum ex animo eluit — 24. vid. supra 3. 2. 8.

IN ACTVS V. SCENAM III.

2. *hinc* e domo Epignomi — *illic* Pamphilippi in aedibus — 8. *ceterum curando* ipsa arcessita ab hera in aedes

sororis suae, quae opera vteretur mea, *id* negotium, coenam amicis coquendam, *adlegaui* alii mendaui. Amph. 2. 2. 42. alium ego *isti rei adlegabo.* Epid. 3. 3. 46. si *adlegassem* aliquem *ad* hoc negotium.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *ferte pompam* ventri, vt apud Macrob. est vinum et fercula; alii: incedite ordine, vt fit in pompa — 2. *temperare conuiuium* in conuiuio, vt 1. 2. 60. *id temperat* pro: *in eo:* laetitiae nostrae ne obficiant intemperiae — 4. *convenit, dum* consentio, sed ea lege vt — 5. 6. *pollnctura* conuiuium, *hac quidem hodie polluctura* de hodierno epulo nostro *praeter nos* quorum sumtu curatum est *iactura dabitur nemini* portio dabitur nemini, qua nos faceremus iacturam, qua nos fraudaremus ipsi — *hac* pro vulgari *hinc.* Gronov. — 7. *monotrophe* Turnebus Sagarinum a Sticho sic vocari putat, quod sine contubernali, ipse sibi minister, vescatur solus; at Stichus potius hoc sensu erat monotrophus, Stephanio non sua, sed Sagarini conserua. Verius Gisbertus Longolius τὸ *monotrophe* agnoscit esse aduerbium: absint conuiuae, quos tu Sag. vocatos vis — 8. pro *commode, fabis, ficubus, lupinis, crusto* diminutiua mauult — 9. *tryblium* patella — *comminuto crustulo.* Valla explicat: demta tunica de lupinis; alii, rectius forsan, *crustulum* non a *crusta* deriuant, sed a *crustum,* et pro *comminuto* legunt *cum minuto crustulo:* delicato aliquo opere pistorio minuto — 12. *batiola* poculi genus. Nonius e Plauti Colace citat: batiolam auream — *Samiolo* ποτηρίῳ i. e. figlino. vid. Bacch. 2. 2. 24. — 13. *moenia* munia nostra explemus — 17. *fontinalis* deus fontium: vtrum aquae an vino praeesse malis — 20. *strategum te facio* eodem sensu dicit, quo Pers. 5. 1. 18. Toxilus amicam dicit dictatricem — 21. *in subsellio* humiliore sede, Cynicorum more. vid. supra 3. 2. 32. — 22. *magis dulcius* vid. notam ad Men. Prol. v. 55. *magis maiores* — 24. *quot digiti* qui eum alteram modo manum putant ostendisse, explicant *quinque;* alii volunt *decem;* qui v. 25. legunt ἡμιτέτταρα semiquatuor, i. e. duo; nam *tres, quinque, duo,* efficere *decem,* quot literis constet nomen amicae suae *Stephanium* — 25. hanc cantionem graecam, seu prouerbium hoc, Eustathius ad Odysseam, et Athenaeus l. 10. ad aquae et vini temperationem referunt, Plautus vero ad cyathorum vini numerum — 26. Acidalium sequutus posui:

tibi propinod vinum, *eccum! a fonte* aquam *tibi tute* ipse *inde*, indere, adfundere velis, *si sapis* nisi meracius bibendo mox vis inebriari — 27. *bene vos* valere precor — 28. *bibe, si bibis* increpitantis est, vt inpiger hauriat. Sic Poen. 3. 1. 8. quin si ituri estis hodie, ite. Trin. 4. 2. 139. age si quid agis — 28. 29. *conniuii sat est, modo* hilarem hunc sumeremus diem, nisi Stephanium nostra diutius cunctaretur — 30. *cantharum* quem exhausi — 31. *pulpamentum* opsonium lautius e *pulpa* parte carnosiore animalis, y. c. leporis — *si horum poenitet* si tibi non satis delicata videntur — 32. *melius dicis* recte iubes me contentum esse iis, quae adsunt. Coniecere quidam, legendum esse *merum ius dicis* vt est v. 44. bonum ius dicis, et Rud. 4. 4. 94. ius merum oras — Festus: cupes et *cupedia* antiqui lautiores cibos nominant. Isidorus: *cuppes* fastidiosus est et cupidus — 33 et 35. *age, si quid agis* vt v. 28. *bibe, si bibis* — 35. *non hoc* quod sumti facimus, quodque tu in poculo sumes *inpendet* erogabit *publicum* non res publica grauabitur hac inpensa. Gronov. — 37. *vel seruato meum modum* eo modo, quo ego, strategus v. 20. praescripsi, bibito, *vel tu dato* modum: qua lege bibendum nobis sit, praescribas — 38. *nolo ego, nos pro summo* nimis *bibere* — *nulli* (non) *relerimus* releuerimus *postea* hoc cado, quem herus donauit, exsiccato, non erit alius, quem relinamus — 39. *quamuis de subito* sc. tempore. Post *de subito* pone comma: licet non dudum potare coeperimus — *vel cadus verti potest* magnam iam partem exhaustus est — 41. *labias* a *labia*, quod raro reperitur pro *labium* — 42. *proserpens bestia* serpens. Asin. 3. 3. 105. Poen. 5. 2. 74. — 43. *demutassit* demutauerit, a lege bibendi discesserit — *poculo mulctabitur* ei, pro mulcta, poculum auferetur — 49. *vni* antique pro: vnius *animi* — 52. *nolo obcaedes* i. e. caedes, nolo dicas, quae nimis videantur seria — *catuli vt ludunt, malo* vt catuli inter se lasciue lusitant.

IN ACTVS V. SCENAM V.

4. *bene quum lauta* mulier est — *infecta tamen est* addendumne quid munditiae ornatuique supersit, scrutari pergit. vid. Most. 1. sc. 3. Poen. 1. sc. 2. Ter. Heaut. 2. 1. 11. dum moliuntur, dum comuntur, annus est! — 8. *totus dolet* Stichus. suum fructum priorem esse voluerat 3. 1. 34. Sagarinus autem, quum versum diceret septimum,

quem totum ei tribuo, puellam simul lasciuius adtrectasse videtur; quare Stichus atrociter eum inclamat: v. 8. *Sagarine! Sa. quid est? Sti. totus doleo!* idem dicit, quod Horat. 1. od. 13. *meum feruens difficili bile tumet iecur!* Sagarin. inridens eum *tanto miserior es!* Stephanium autem neutrum alteri vult inuidere v. 9. *ambos amo* — 10. non persuadeo mihi, Stichum h. l. *peculium* sensu proprio dicere, eumque pecuniae poenitere, quam hoc in conuiuium amicumque inpenderat, sed *peculium* intelligit noctem, quam 3. 1. 34. se obcupaturum sperauerat; *vapulat peculium* indignantis est: nec prior erit fructus meus, et *libertas fugit hoc* meum *caput* non hodie solus fruar amica — 12. iterum puella: *cupio cum vtroque mihi bene esse*, at Stichus: *dispereo!* Sagar. igitur *quid ais!* nostine eam amicam esse ambobus? *Sti. quid ego?* quid mihi relinquis, qui non cessas eam subagitare? — 13. 14. Sagar., vt aliam sodali mentem iniiciat, puellam ad saltandum prouocat — 15. Stichus vero: *numquam me istoc* saltando *vinces*, *quin ibi pruriam* quin desiderio puellae potiundae flagrem. Hoc sensu Martialis, aliique poetae, verbo *prurio* saepissime vtuntur — 17. *et quidem nobis* iam sc. 4. v. 5 et 38. vinum noluerat profundi — 18. *eduxeris* exsiccaueris — 19. *cantionem cinaedicam* proteruiorem, libidini excitandae aptam — 20. *perpruriscamus vsque ex vnguiculis* vt in nos tota Venus ruat, Cyprum deserens Hor. 1. od. 19. v. 9. — *inde* adfunde.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

1. *tene tu* tibicen *hoc* poculum, *educe* exsicca, vt sc. 5. v. 18. Amph. 1. 1. 273. — *dudum* sc. 4. v. 34. — 4. *prostibili* seu potius *prostibuli.* post *amicae* v. 5. pone signum interrogandi. non ait, hoc esse prostibuli, sed interrogat: tune negas suauium? num putas esse prostibuli, si amicus stans osculetur stantem? — 5. *sic furi datur* suauium, vt detorqueas ceruicem ad flagrantia oscula, vix vnum rapere obcupes. Hor. 2. od. 12. v. 25 sqq. — 6. *quamquam grauatus* bibebas, *non nocuit tamen?* iocose tibicinem rogat.

IN ACTVS V. SCENAM VII.

1. Iones praeter alia memorabiles sunt saltationibus, ab iis inuentis denominatisque, molliculis petulantioribusque. Inter fontes morum conruptionis Horatius numerat 3. od. 6. v. 21. *motus doceri gaudet ionicos matura virgo!* Sangar.

vero, quid ſaltando efficere voluerit, ſc. 5. v. 20. non diffitetur. Pſeud. 5. 1. 29. oratus, vt ſaltaret, ſe probe didiciſſe ionica, ebrius laetatur, et Sangariſtio Perſ. 5. 2. 45. ſtaticulum redditurus eſt, quem Diodorus fecerat in Ionia. Cinaedicus eiusdem fere generis ſaltator eſt. Omnes igitur *Ionicos* aut *Cinaedicos* ſaltatores ad certamen Sagarinus prouocat — 2. qui *iſtoc vorſu* motu corporis eum *vicerit*, ab eo ad aliam corporis mouendi rationem prouocari vult — 3. *hoc modo* quo praeeo — *babae* Pſeud. 1. 3. 30. *tatae* idem forſan, quod *tat* Truc. 3. 1. 18. *papae* Rud. 5. 2. 33. *pax* Mil. 3. 1. 213. Pſeud. 5. 1. 33. exclamationes h. l. hilariter ſaltantium; vltimum *pax* forſan pauſam ſaltandi iubentis — 5. *ſatis eſſe* pares eſſe in certamine — quam *fungo* ad radices arboris ſatis tecto *imber* par eſt eradicando — 7. *ite ad vos.* Sic inuitat Pſeud. 5. 2. 33. *in craſtinum* Rud. 5. 3. 66. ad annos ſedecim.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
TRINVMMVM.

IN PROLOGVM.

Vnius Trinummi Prologum Plautus fecit διπρόσωπον, efficacius quippe Luxuriae Inopiaeque perſonas inducit, quam ſi hiſtrionis modo e perſona monuiſſet, e luxuria ſemper inopiam naſci — 1. Mſſ. *ſequere me* quod *me* quidam abiecerunt, Nonius vero citat *ſequere hac*, quem Hermannus eſt ſequutus. Mihi quidem, vt, τὸ *me* otioſum, ſic *hac*, δεικτικῶς poſitum, a ſequentibus viſum eſt requiri — 2. quousque tandem ſequar? — 3. *adeſt* finis, non longius te ducam — pro *hem* cum Gulielmio et Hermanno poſui *en*, monſtranti aptius viſum — 9. Mſſ. quidam *tum hanc mihi gnatam, gnatam eſſe* etc. Pro altero *gnatam* quidam *gratam;* alii *tum hanc mihi gnatam eſſe.* Lambinum ſequutus ſum *Tum mihi hanc is eſſe gnatam voluit*, quod et Herm. recepit — 10. *quid* quem in finem — Herm. poſuit *ſed huc nunc ea quid inpulſu introierit meo* — 11. *vaciuas aures* ſic Caſ. Prol. 29. aures vaciuae

si sint — *adolescens* Lesbonicus — 15. Herm.: dedi *et* meam; et: quicum *is* — Douza: *quicum* indeclinabile est, tam plurali, quam singulari numero: ablatiui loco positum omnibus adeo generibus solet adcommodari — 18. *nomen graece* H. *graece nomen* — 19. *barbare* latine — 20. *trinummo* a tribus nummis, quibus sycophanta operam suam locauit 4. 2. 2. — 22. Herm. *tantum'st*.

IN ACTVS I. SCENAM I.

2. *inmune facinus* Nonius: *inmune*, sine officio, sine munere; quasi officioso contrarium. Festus: pro inprobo sumere videtur. Alii explicant *ingratum* — *in aetate* interdum — 5. *ni me id* H. *ni id me* — 6. *hic morbus* metus castigandi amicos, qui noxiam admiserint — *inuasit bonos mores* eos adeo homines, qui ipsi morum sanctitati student — 7. *plerique omnes* boni mores *sunt intermortui* paulatim conrumpuntur — 9. *subcreuerunt* H. *subcreuere* — 10. *vile* tam vile; nihil saepius reperitur — 12. 13. multi malunt a paucis gratiam inire, eos, si delictum in se admiserint, non castigando, *quam id* spectare, *quod prosit pluribus* rei publicae — 14. *ita gratiae* (nomin. plur.) pauciorum *vincunt illud* rei publicae *conducibile* hoc illis postponitur — *remoram faciunt* inpedimento sunt.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *Lar*, θεὸς κατοικίδιος, vid. Aul. Prol. 2. — Larem, aedibus Charmidae, a Lesbonico filio eius emtis, proprium, vt primum inmigrauit, vxori commendat corona decorandum, quae apud Romanos e spicis aristisque, apud Graecos e platano, Lari debebatur — 3. *quod faustum, felix fortunatumque sit* solennis formula, quam negotiis suis ominis causa praefabantur — pro *eueniat* H. *euenat*, quod Nonius ex Ennio citat — Tres priores versus vxori dicit, domo egrediens, quartum, iam egressus, vt vxor exaudire non posset, spectatores vero risu quaterentur — 5. *senecta aetate* Amph. 4. 2. 12. — pro *factus est* H. *factu'st* — 8. *vt ego volo* H. vt ego *te* volo — 10. *salue* H. salue *mi* — 11. *edepol salue*. Donatus ad Ter. Hec. 1. 2. 8. olim salutantes addidisse dicit ius iurandum, vt sedulo hoc facere viderentur! Isto vero Hecyrae loco Parmeno τῷ *edepol* suo aperte inridet Syram, quae salutationi suae *mecastor* inepte addiderat. Nec vero Megaronides amico animo salutare poterat eum, quem ob meritam noxam erat casti-

gaturus — 12. *valeo, et valui rectius* valeo, non quidem vt olim, ſed vt nunc, ſenex, ſatis bene. Velim pro *et* reperiri *at* — 15. *mihi mali eſt* Herm. *mihi eſt mali* — 17. *inmortalis eſt.* Hermannus ad hunc locum forſan pertinere putat fragmentum ἀθάνατόν ἐστι κακὸν ἀναγκαῖον γυνή — 21. hac quidem vxorum permutatione neutiquam ego damnum facerem — 23. *Namque enim* etc. fieri poſſet, vt me, qui vxorem tuam minus noui, hoc modo circumvenires — Gruterus pro *Namque* ex vna Pariſina admiſit *neque;* tunc eſſet ſenſus: non inprudentem falles; ſcio enim, quid mulieris vxorem habeas — 24. pro *haud ſcies* Herm. *tunc ſcias.* ſenſus vtriusque lectiones idem fere: tuae permutantis inprudentiae poenas te daturum ſcito — 25. *nactus* H. *nactu's* — *nota mala res optuma'ſt.* Sic apud Livium Pacuvius Calavius notiſſimum quodque malum maxime dicit eſſe tolerabile — 27. Hunc verſum Megar. alii, alii, rectius opinor, Callicli tribuunt. Vulgaris lectio eſt: *proinde, vt bene viuitur, diu viuitur,* quod eſſet: vita, niſi beata, nulla eſt, canique miſerorum, licet diu fuiſſe, non tamen et diu vixiſſe eos, teſtantur. Sic vero quid Callicles diceret aliud, niſi: vtrique ſumus ſenes miſeri! Acidalius igitur, licet contra omnes libros ſcriptos editosque, transponendas tamen voces putauit: *proinde, vt diu viuitur, bene viuitur* quam lectionem, poſt nonnullos editores, Hermannus quoque recepit. ſenſus eſt: optime in vita retineri id, cui diu adſueueris, et, licet nonnulla optares alia, omnem tamen mutationem eſſe periculoſam. Sic Callicles dicit: ſcitiſſimum erit, vt ſuam vterque noſtrum vxorem porro ferat. Hoc quia videtur ſermoni magis congruum, et ego Acidalii lectionem putaui recipiendam — 31. vocem *men?* Callicles profert adfectu admirantis; Megar. reſpondet, quaſi ille dubius interrogaſſet — 34. *aegrotant* mutantur in peius — *artes antiquae tuae* ἐπιτηδεύματα inſtituta, qua eſtudioſe ſequutus adhuc es. Ariſtoteles quoque τεχνῶν nomine complectitur virtutes; Terentio Andr. 1. 1. artes ſunt: fides et taciturnitas; Horatio 3. od. 3. v. 9. iuſtitia et conſtantia. Senſus: ſi tu, vir olim probiſſimus, alius factus es — 35. 36. *mores* contagio morum praeſentis ſaeculi, vbi, quae olim vocabantur vitia, laudantur mores — 39. vt te videre audireque *aegroti ſint* auerſentur — 44. 45. *ego meo ſum promus pectori, ſuſpicio eſt in pectore alieno ſita.* Eraſmus: innocentiam praeſtare poſſum, quid homines de me loquantur, non poſſum!

Lipſius: quis ſim, in me ſitum eſt; qualis audiam, in vano vulgo! — 46. ſqq. *ſi te ſubripuiſſe ſuſpicer Iovi coronam*, quod Petilius quidam auſus eſſe dicitur, inde Capitolinus cum ignominia vocitatus. Men. 5. 5. 38. — 53. *haud dicam dolo* Megaronides, Calliclem amicum vocaturus certiſſimum, ſe non niſi quae ſentiat dicturum, antea confirmat — 54. *quos ſuſpicor* quos amicos eſſe opinor quidem, ſed certus nondum ſum — 55. *quorum ingenia atque animos non poſſum noſcere* Herm. *quorum haud poſſum ingenia atque animos noſcere* — 56. *perueniant* H. *peruenant* vt v. 3. *euenat* — 59. *ſcio*. explicant: meum amici officium eſſe, concedo, vt te, ſi peccaneris, obiurgem; malim tamen *ſcio* referre ad alterius *ſi quid ſcis*, vt ſenſus ſit: non nego me nunc ſcire facinus tuum, quo turpiter videare labſus! — 60. vulg. *etſi alia huc* etc. quod vero verſui 29. repugnat. Recte igitur Piſtoris: *et, ſi alia* etc. niſi ea ipſa cauſa, vt obiurgem te, ad te veni, *aequum poſtulas*, memet ipſum concedo eſſe obiurgandum — 61. pro *primum dum* adcuratius H. ſcripſit *primumdum*, vt et Mil. 2. 3. 26. Moſt. 1. 2. 39. etc. poſui, vbi *dum* encliticum ſaluo ſenſu poſſet abeſſe — 63. *turpilucricupidum* αἰσχροκερδῆ — 64. *volturium* ob inexplebilem naturam et ſordes. Moſt. 3. 2. 147. — 65. *comedis* comedas — 66. pro *dicier* H. *dici*, et 67. *mi* pro *mihi* — 67. 68. crimina quo mihi minus dicant maledici, prohibere nequeo, diluere vero et refutare ea *mihi in manu eſt* facile poſſum — 70. *auctorem* feminine — *rem auctorem dabo* re ipſa oſtendam — 71. rem *confringere* profundere, vt Stich. 4. 2. 49. — 75. *iturus eſt ipſe* H. *ituru'ſt ipſus* — 86. *quod homo nequam* haec quidem obiurgatio inhumanior amicum non decebat; quare Call. *non iſtuc meum eſt* (H. meum'ſt), bona verba quaeſo! — 87. poſt *aedes?* paullisper tacet; non reſpondentem Call. monet *quid taces?* eoque adhuc tacente, interrogat: *vbi nunc tute habitas?* quod ſignum interrogandi expunxere plerique, verba haec cum *aedes* verſ. ſup. iungentes; ſed, τῷ *quid taces?* interiecto, verba haec ab *aedes* prorſus ſeiuncta ſunt: interrogatio autem iterata acrius vrget — 90. *dediſti?* H. *dediſtine?* — 95. *exaedificaret* conſummaret *ignauiam*. Sed 5. 2. 3. eſt *exaedificauiſſet* eieciſſet *me ex aedibus* — 99. *inconciliaſtin'* nonne decepiſti? vid. not. ad Bacch. 3. 6. 22. — 102. *ſuam* quam mandantis *iam melius rem geſſerit!* — 108. *poſiueris* poſueris — *ſumes, vbi depoſueris* tamquam depoſitum ſancte ſeruabo —

109. *circumspice dum* Herm. *circumspicedum.* sed *dum* h. l. videtur esse *igitur* — *adsit arbiter nobis* qui sermonem nostrum captet — 112. *quoniam* est *profectus* quo tempore profecturus erat — Hermannus cum Acidalio habet *nam quoniam* — 113. H. verba transponit: *thesaurum in hisce demonstrauit mi aedibus* — 118. *permanascere* permanare — 120. *si quid eo fuerit.* Cic. Phil. 1. 4. si quid humanitus ei adciderit. Poen. si quid me fuat — 122. *conditionem* matrimonium — 124. *alium fecisti* etc. qui castigaturus veneram, antiquos te mores seruare laetor — 126. *qui* qua ratione — *illius* patris — 128. *ille ignauus* Lesbonicus — *paene funditus pessum dedit* prorsus paene fecit inrita — 129. *vnos,* non diutius quam *sex dies* — 130. *inconsultu meo* me non consulto — 131. *inscribit.* tabula, de aedibus pendente, aliisque locis adfixa, aedes venum ire significat — 132. *adesuriuit magis, et inhiauit aerius* H. *adesuriuit mage, inhiauit acrius* — 133. *canes* pro *canis,* Callicles — *vniuersum totum* defendi solet locis non dissimilibus Most. 1. 2. 68. quin (aedes) *totae perpetuae* ruant; Trin. 4. 3. 40. id genus hominum *omnibus vniuersis* est aduersum; quo vero loco Hermannus legit *hominibus vniuersis* — 134. pro *gregem vniuersum voluit totum auortere* Herm. cum Acid. *gregem vniuersum voluit secum auortere* — 136. *rogare ego* H. rogare *hoc* ego; et v. 137. pro *faee sciam* habet *fac sciam* et 139. pro *aduorsum quam* legit *aduorsum quod* — retinui *aduorsum, quam* — 141. *eius essetne* etc. thesaurus, in re emta inuentus, emtoris est — 144. *vsurae meae* vsui meo — 147. *egomet fecisse confiteor* H. *egomet confiteor, fecisse haec* — v. 148. H. legit: *en mea tibi malefacta, en meam auaritiam tibi!* — 149. Lectioni, quae Camerarii esse putatur: *hascine me propter res maledicta differunt?* praeferenda videtur lectio, quam Hermannus sequutus est: *hascine propter res maledicas famas ferunt?* — 150. *pausa* potest esse imperativ. *cessa!* seu potius substantiv. *pausa* esto! fiat! — 153. *communicesque* etc. communem mecum suscipias curam, ab amico communi mihi demandatam. Gulielmius malebat *communites,* eodem fere sensu: adsis mihi in officio meo tuendo — 156. *sed quid ais?* abeuntem reuocat, vt solemus, si quid discessuris repente subeat, quod commemorasse adhuc, nostra alteriusue putemus interesse — *vbi habet?* habitat. Bacch. 1. 2. 6. quis istic habet? Men. Prol. 69. qui Syracusis habet — 157. *posticulum* aedificium, partem domus posticam, *hoc* quod vides

hic, *recepit* exceptam vendens fecit, sibi retinuit — 159. iterum abeuntem reuocat. post *apud te est?* signum ponatur interrogandi — 160. *iuxta* etc. aeque eam curo, ac meam ipsius filiam. Aul. 4. 7. 1. Cas. Prol. 46. — 161. Herm. num *etiam* prius quam — et: *rogitaturu's?* — Quidam reliquos scenae a 162 versus Actus primi scenam faciunt tertiam — 165. *scurras* vid. Epid. 1. 1. 13. — *vrbani adsidui* qui adsidue in vrbe morantur, neque rusticantur, militiaeue operam dant — 166. *vna ibidem traho* Curc. 4. 2. 20. parissimus sum iis; h. l. non melior iis sum, qui stultiloquentiae eorum tam faciles praebui aures. vid. 2. 4. 10. — 167. *adceptor fui* re non explorata, quae blaterabant, vera esse credidi — 169. *in animo habet* H. *habet in animo* — 172. Hermannus: *neque facta, neque futura, tamen illi sciunt* — 175. *aiebant* H. vt semper, *aibant*, quod Priscian. ex Accio citat — 176. *hac esse et viuere* ita emendandam putarunt lectionem Mss. *hac esset viuere*. Gulielmius coniecit *indignum ciuitate ac sese viuere;* Pareus vero et Hermannus: *ciuitate hac et se*, quod putaui recipiendum — 180. *vsque ab stirpe auctoritas* primus famae auctor — 181. *vnde quidquid* Acid. et H. *quidque* — 182. *res ei cum damno et malo sit* damnum *et malum habeat*.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *simitu* pro: simul; saepissime. *res simitu* H. *simitu res* — 2. *concoquo* idem h. l. quod macero, et fatigo. Qui animo vehementius adfecti sunt, interdum, quasi verbum non reperiant, quo vno describant curas suas, plura solent verba coaceruare — pro: *egomet me concoquo* H. *ego me et concoquo* etc. — 3. *exercitor* qui me exercet, vexat. pro *hinc* Lips. *hic*, Herm. *exercitorque animus hic est* — 4. *expetessam* vid. Epid. 2. 2. 70. — 5. *firmiorem* magis conducibilem — 7. *mihi satis haud liquet, nisi* H. *mi haud liquet satis, ni* — 8. *rem simul exputem* H. *simul rem exputem* — *exputem* alterum ad alterum contendam — 9. *ita placet* H. ita placet *mi* — 10. *expediant* vtiles sint ad vitam agendam — 11. *in plagas coniicere* H. *coniicere in plagas* — *se* abesse posset — *in plagas* retia — 12. H. alterum *eos* omittit — pro *subdole blanditur, ab re consulit* transponit: *ab re consulit, subdole subblanditur* — *eos* cupidos — *subdole blanditur*, gaudia promittit, vnde dolores non possunt non nasci — *consulit ab re* quod rei familiari obsit. vid. ad Rud. 4. 4. 56. — 13. H.

blandiloquentulu'st habet, et vocem *auarus* omittit — *cuppes* vel *cupes* cupediarum amans — 14. vocem *elegans* H. omisit. Meursius *elegans* hic in vitio positum dicit. Gellius 11. 2. elegans homo non dicebatur cum laude, sed id verbum *ad aetatem M. Catonis* vitii, non laudis fuit — *latebricolae* qui in gurgustiis latitant — 15. Voces *blandus, inops* H. omisit, et pro *celati indagator* habet *celatum i.* — 15. 16. pro lectione Camerarii: *nam qui ab eo, quod amat, quam extemplo sauiis sagittatis percussus est* Hermannus recepit: *nam quom quisquam amat quam, quam is extemplo saui sagittis percussust* — *quam extemplo* vid. Asin. 2. 4. 36. etc. — 17. pro *si audes* codd. et edd. primae *si audis*, recentiores *sodes*, Herm. *audias* — 18. *cuculus!* *ocelli mi* H. *cuculus ecce, ocule mi* — et pro: *si amplius vis dari* posuit *et si amplius tibi etiam vis dari* — 19. *pendentem* cura suspensum *ferit* munere, quod ei dandum est. vid. Ter. Phorm. 1. 1. 13. *porro etiam Geta ferietur alio munere* — 20. *non sat id est mali* etc. H. *non sat mali est, ni ampliust, quod bibit* etc. — 21. pro *sumti* H. *sumtuis*, et post *familia* inserit *ei* — *familia tota* vid. Ter. Heaut. 2. 2. 23 sqq. et 3. 1. 42 sqq. — 22. *vestispicae* H. *vestispici* et 24 verba transponit ita: *ipse, dum illis comis est, inops fit amator.* Verborum quidem positio emendationibus Hermanni saepe fit elegantior — 22. *vestispici* Nonius: vestium custodes serui, quod frequenti diligentia vestes inspiciebant — *sandalia* calceamenta feminarum diuitum elegantissima — 23. *raptores panis et peni* H. *panis et peni raptores* qui omnes amatoris opes exhauriunt — 24. *comitatem* Douza recte obseruat, in vitio hic poni, pro largitate infami seu prodigentia — 26. pro *nihil te vtor* H. *nil te ego vtor*; et pro *est dulce* habet *dulce est* — 27. Comma non post *satis*, sed post *tibi* ponendum, et post *sit*, semicolon — *forum* negotia forensia — 28. H. fugat *sese* ipse a suo *contutu* ipse se intueri horret — 29. post *neque* H. eiicit *enim*, et *amicum volunt dici* transponit: *volunt dici amicum*; pudet eos, amoris mancipia dici — *mille modis* innumeris de caussis. H. *modis mille*, et pro *amor ignorandu'est, procul adhibendus est* dedit: *amorem ignorandum'st, proculque adhibendum* — 30. *atque abstinendus* H. eiecit — *in amorem praecipitauit* H. *praecipitauit in amorem, is* — 31. *saxo* H. *de saxo* — *saxum* Lipsius intelligi vult Tarpeium, de quo vero deiiciebantur potius, quam saliebant. Veri multo similius Leucadiam

Pafferatius petram dicit effe intelligendam. Celerior certe certiorque, quam faltu Sapphico, nulla amoris poterat effe fuga — 32. *tuas res tibi habe* repudii formula. vid. Amph. 3. 2. 47. H. *res tuas — amor, mihi amicus ne fuas vmquam* H. *mihi, amor, ne fuas vmquam amicus* — 33. *male que* H. *et male — obnoxios* (deuinctos) *fecifti* H. fecifti obnoxios — 34. *certum eft* H. delet *eft* — 35. *labos grandis capitur* in animo compefcendo vincendoque multum molestiae deuorandum eft. H. *grandis capitur labos — boni fibi haec expetunt, rem, fidem, honorem* — H. fibi boni haec expetunt rem, atque honorem, fidem — 36. *hoc probis pretium eft* H. hoc probis eft preti — 37. *vanidicis* H. vanidicentibus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *foras fe penetrauit* H. fe foras penetrat — Men. 5. 2. 64. *pedem penetraui intra aedem* eft: ingreffus fum; Amph. 1. 1. 94. *penetrant fe in fugam:* in fugam fe coniiciunt. fic h. l. *quo penetrauit fe ex aedibus:* quo abiit — 2. H. *tibi* eiecit; pro: *neque latebrofe me* habet: *nec latebrofe me ego* — 3. *patrem tuum fi* H. fi patrem tuum — 4. *per pietatem* (H. addit: *tuam*) qua me percolis, obteftor te atque obfecro — *nolo ego te fermonem exfequi* ne fermonem exfequaris, conferas — 5. *neque in via, neque in foro* H. in via, neque foro — 7. *vt fit fui fimilis* H. fimilis vt fit fui — *mifcent mores mali* H. mifcent mores, malus etc. — 8. nihil intereffe inter facrum aut profanum, inter publicum aut priuatum, exiftimant — 9. *hiulca gens.* Douza et Lamb. explicant: auide et quafi hiante ore praedam captans — *quae me excruciant* H. *me* eiecit — 10. *noctesque tibi* H. noctesque *haec* tibi — 11. nihil intactum relinquunt, nifi, cuius tangendi copia non datur — 12. *late.* H. *et late* — 13. *duraui* vitam produxi — 14. *quin* cur non *prius* quam hoc hominum genus oriretur, *me ad plures penetraui* mortuus fum? Euftath. ad Odyff. ἀπελεύσομαι παρὰ τοὺς πλείονας, ὅ ἐστι, θανοῦμαι. πλείονες γὰρ τοὺς τεθνεῶτας ἐκεῖνος ἔφη. — *nam hi* H. nam ii — 15. *eosdem lutulant, quos conlaudant* H. eosdem, quos laudant, lutant — 15. 16. *his ego te artibus gratiam facio* facile patior, vt ne his artibus etc. i. e. vehementer dehortor te, ne *hisce* inproborum *artibus colas, neu inbuas ingenium* Herm. *eas ne colas,* neu tuum ingenium *iis* inbuas — 17. *moribus viuito antiquis* Herm. eiecit *antiquis.* *Mores*

quidem in superioribus saepe v. c. 1. 2. 35 sq. virtuti obponuntur antiquae, hoc vero loco *meo modo et moribus* intelligendum adparet esse *meis* — 18. *fatuos mores et turbidos* MSS. *faceos* Cam. *facetos* Meurs. *fatuos*. Herm. *facetos* recepit, *τὸ et* eiecit, et pro *dedecorant se* posuit *se dedecorant* — 19. *si mea capesses imperia* H. si capesses mea imperia — *multa bona* H. bona multa; et post *confident* adiecit *consilia*. forsan: *haec* mea consilia, *si mea imperia capesses* si ea sequare, *multa bona* etc. felicem te reddent — 22. *pro imperio tuum. Meum animum* etc. emendatio Lipsii; Camerarianam Hermannus recepit: *pro imperio tuo meum animum* etc. — 24. *animus* hoc sequentibusque verss. est *libido*, rationi contraria — 25. pro *itane* cum Hermanno posui *ita* — 27. 28. Cam. priori versu *perpulit*, posteriori *pepulit*. Lamb. vtroque *perculit*, Gronov. vtroque *perpulit*, Hermannus vtroque e codd. *pepulit*, quod recipiendum putaui. Sensus: 27. si libido hominem, 28. si homo, ratione vsus, libidinem vicit, subegit. Sic fere Epid. 4. 1. 15. qui mihi primus *pudicitiam pepulit* 27. *seruibit* H. seruit — 28. *dum viuit* H. *dum* eiecit — *clueo* seu *cluo* dicor, praedicor, — *victor victorum* qui victoriam deportauit omnium pulcerrimam — *si animum* H. animum si — 30. *vt opus est, te ita esse* Herm. te ita, vt opus est, esse — 32. *ego mihi* H. mihi ego — *istaec* consilia *habui aetati tegumentum meae* iis me iuuenem libidinis a vi putaui muniendum — 33. *damni conciliabulum* vbi deterior fieri possem — 34. abstinui me a comissationibus nocturnisque iuuenum grassationibus. Amph. 1. 1. 2. — 35. *parsi* peperci, caui — 37. *quid exprobras* mea te causa istis abstinuisse te? — 38. Cic. ad Brutum ep. 2. sed de hoc tu videris; de me possum idem dicere, quod Plautinus pater in Trinummo: *mihi quidem aetas acta ferme est* — 39. 40. vulg. *is probus est, quem non poenitet, quam probus sit et frugi bonae.* Verba *quem non poenitet* Lamb. explicat: qui non inuitus probus est. Ita vero haec verba idem fere dicerent, quod versu 40, *qui ipsus sibi satis placet*, quem quum pater *nec probum, nec bonae frugi* esse dicat, contrarium v. 40 decerneret, ac vers. 39 decreuerat. Faciundum igitur viri doctissimi, Gronouius, Hermannus, alii putauerunt, vt *τὸ non* v. 39. expungerent, quo facto, *quem poenitet, quam probus sit* est: qui non φίλαυτος sibi ipse plaudit, et, licet probus sit, non id tamen adsequutus sibi videtur, vt non sit, quod probitati suae possit addi, et

qui ideo laborat vsque, vt probiorem adhuc se praestet — 41. *benefacta benefactis aliis pertegito* quae probitatis suae documenta dedit, nouis semper cumulare studeat, *ne perpluant* vt sarta tecta conseruentur, ne quid vitii in animo innascatur suo. vid. Most. 1. 2. 30. — 42. *qui ipsus se contemnit* qui modeste de se sentit — 43. *autumaui* dixi — 44. pro *iam dare* H. dare iam — *veniam iam dare gestio* si, quod oraueris, fieri poterit, concedere cupio — 47. *non neuis* non abnuis — *nempe de tuo?* interrogatiue. Sic fere apud Ter. in Adelph. Micio Aeschino: *de te largitor puer!* — 48. *meum est autem tuum* H. meum autem tuum'st — 50. *publicisne* negotiis *adfinis fuit*, redemitne vectigalia, aut publici operis aliquid curandum conduxit? — *an maritimis negotiis* an mercaturam fecit maritimam? — 51. *an venalis habuit* mango seu venalicius σωματέμποροϛ fuit? qui quaestus Capt. 1. 1. 31. vocatur *inhonestus?* — 52. *per comitatem* Rud. Prol. 38. rem comitate perdidit; aliis inseruiendo, liberalitate nimia. Vide autem supra 2. 1. 24. — 54. non potuisti non *praedicare*, infitiari, turpiter eum decoxisse, licet hoc faceres *ferme familiariter* quam lenissime quidem amici ore fieri potuit — 56. *nihil moror* non desidero, non probo — 57. *tolerare egestatem eius* v. 47. bene illi facere — 58. *quod edit* edat. ita H. scripsit — 59. *producit vitam* Herm. aliique e Seruio *prodit*, eodem fere sensu. Ter. Andr. 2. 1. 14. *prodere aliquot dies nuptiis*, aliquot dies praeterire pati, antequam nuptiae fiant — 61. *illi cuidam* Lesbonico, qui nominatus nondum erat — 63. *deiuuare* non iuuare. Lipsius, Scaliger aliique e Festo malunt *desiuare* seu *desinare* quod esset: deserere — 64. *pudere, quam pigere, praestat.* Nonius: pudet verecundiae est; piget poenitentiae. Vetus Grammaticus: pudere ad dedecus; pigere ad dolorem et damnum refertur — *totidem literis* vtrumque verbum scribitur — 65. *deum virtute* beneficio. Mil. 3. 1. 82. — 66. *multa bona* H. bona multa — 68. *de magnis diuitiis* H. magnis de diuitiis — 69. pro *inmunifico* cum Grutero et Hermanno recipiendum putaui *inmuni*. illud interpretamentum aliquod huius esse videtur, et pater v. 73. non repetit *inmunificus*, sed *inmunis* — 75. *aliis qui comitati simus* vnde aliis comes et benefici simus, comitatem praebeamus — 79. *comedit, quod ei non fuit* aes alienum contraxit — Acidalium Hermannus est sequutus, qui versus 81 et 82 transposuit, posteriorem post versum 88.

et deinde priorem. Videntur quidem versus 81 et 89 aptissime iungi. quod vero iuuenis timidior, prius quam, quid vellet, apertius diceret, excusationis aliquid inserere voluisse potest, quo patrem Lesbonico redderet ignoscentiorem, et quod vix adparet, qui pater ad vers. 80. respondere potuerit, *mentiris gnate!*, neutrum versum ex antiqua sede sua exturbare ausus sum — 82. *sapientiae* Herm. cum nonnullis aliis *sapienti*. Lysiteli versus recte videtur tribui, excusaturo amicum: aetate fiet sapientior! *Sapiens* qui futurus est, *aetati cibus est*, idem fere ab aetate exspectat, quod cibi quidam conditi, qui aetate demum mitescunt, et ad vescendum vtiliores suauioresque fiunt; eodem quippe modo *aetas condimentum sapientiae* seu *sapienti est*, aetate ab iis, quae iuuenilis aetas secum fert, auocatorum multoque vsu edoctorum sapientia conditur demum, in dies crescit perfectiorque fit — 83. *mentire* erras. *id nunc facis haud consuetudine* sic fieri non solet — 84. Verissimum quidem est, suos cuique mores fortunam fingere; at hoc tamen filius non refellitur, qui aetate sapientem fieri posse contendebat eum, quem iuuenem aliquantum animi causa in deliciis perdidisse non negauerat. Nec facile erit, qui non plures viderit, quorum vitia ineuntis adolescentiae magnis emendata sint virtutibus. Vetus est prouerbium: *carnis peccata condonentur, si absint modo peccata cordis*, quae abfuisse in Lesbonico Lysiteles v. 57. adfirmat: *sine omni malitia est* — 85. *eo* ideo *ne multa* non multa — *neuult* non vult — *malus fiet* H. malu'st — Versus 86. 87. Acid. et Herm. recte Lysiteli tribuunt totos — *adolescentulu'st* H. — 88. *adipiscitur* H. *apiscitur* deponens passiue. — Sic fit, vt, qui ipsi iuuenes iam sciuerint vitae suae habere modum, inmemores postea, cui fortunae praecocem suam sapientiam debuerint, omnes prorsus iuuenes a pueris illico nasci poscant senes, nec illarum, quas adolescentia fert, rerum esse adfines — 90. Philto dicit: nihil, quod dare possit, Lesbonico est, praeter egestatem suam; eamne tu ab eo adcepturus es atque toleraturus? — 91. *eo*, cum ea re, quam mihi datam ab eo cupio, egestatem simul adcipere non recuso. Sororem eius in mente habet, vxorem sine dote — *istam rationem* id qui velis intelligi — 94. *vxorem?* H. *vxoremne?* — 97. *vt patiar te ducere?* — H. *patiundum'st* — 98. *lepidam famam* Aul. 3. 5. 3. sapienter factum esse et consilio bono etc. — 99. dixerat iuuenis, in eligenda vxore hac sequutum se esse

partim amicitiam, quae ipsi cum Lesbonico intercederet, partim famae studium. Haec vocat pater *docta dicta* philosophorum e scholis petita, qualia et ipse posset multa eloqui — 100. se vero longo vsu edoctum scire addit, qui talia in ore habeant, in mente saepe habere alias eorum, quae agant, caussas, filiumque non dictis istis doctis moveri, sed vno puellae amore — 101. *verum*, vtcumque res sit, quando te in amicitia fidum haberi velle, et popularium gratiam non negligere intelligo, 102. *istac iudico* non deero tibi — 105. licet *conciliare* et turpi sensu reperiatur adhibitum, v. c. Mil. 3. 1. 204. hoc tamen loco non video, qui aliud quid in mentem cuiquam venire potuerit, quam *conciliare nuptias*. vid. scen. 4. v. 43. Sic et apud Nepotem Att. 12. harum nuptiarum conciliator fuit M. Antonius — 105. *eccere*. hoc vero negotium mihi iniungis? Charisius vocat aduerbium monstrandi; Festus: iurandi per Cererem; Muretus, *aecere* per aedem Cereris; Lamb. *eccere* quasi: ecce rem: etc. — 108. *in benignitate* per benignitatem, quod consensi, te eam ducere — 109. *habet* habitat.

IN ACTVS II. SCENAM III.

5. *nugas agit*, et vere quidem nugas, quod nihil potest iniquius esse, quam consulere in filium, quod tibi placeat soli — 6. *miser ex animo fit* filius, aduorsum quem pater ita consulit — *factius*, comparatiuus ficticius a *factus*, *magis factum; factius nihilo facit* nihilo magis pater, quod ei soli placuit, efficiet — 7. *suae senectuti is* pater *acriorem hiemem parat*. Senectus iam ipsa est vitae humanae hiems, molestiarum saepe numero plena: hanc vero hiemem reddet acriorem, molestias eius augebit — 8. quum illam *tempestatem* dissidium inter se filiumque *inportunam* aetate, quae prae ceteris quietum animum desiderat, *conciet*.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *mina* nisi additum legatur *aurea* intelligenda est *argentea*, sexagesima talenti pars, centum drachmas continens; *minas quadraginta* plus quingentos thaleros seu vallenses nostros — 4. *meminisse videor fieri* nec negat, nec adfirmat: esse potest — 5. *exutum* absumtum. Sed Gulielmium Hermannumque sequutus sum, recte, opinor, emendantes *exunctum*, vnguentis absumtum. Magnum quidem luxus instrumentum erant quotidianae, post lauationes, veterum vnctiones. vid. Rud. 2. 7. 22. — 7. *consit*

consumitur, tam *cito*, 8. *quam si* H. quasi — *papauerem* vt Poen. 1. 2. 113. pro *papauer* — 10. *ibidem vna traho* Lamb.: sex alteras minas duco. Alii *ibidem* explicant *eodem;* quod scortis dedi, iisdem, quas modo dixi, sex minis comprehenditur. vid. supr. 1. 2. 166. — 11. *defraudaui* H. defrudaui — post *ratio* eiecit voculam *ista* — 12. *si sumas* Pistoris explicat: insumas. Si, quod insumas argentum, non tamen absumatur tandem, inmortale illud esse oporteret — 14. 15. hos versus seruus, a hero auersus, spectatoribus dicit — 17. ratio adparet, argentum οἴχεται abiit, non adparet — 20. pro *opinor* Herm. *opino*, quod Nonius e Plauto citat — 21. *in porta est locus foris*, sub dio habitandum patri est. Lamb. mendicabit in porta trigemina. vid. Capt. 1. 1. 22. - Gruterus vero coniicit *in ponte*, et citat locum e Seneca, de vita beata c. 25.: "in sublicium pontem me transfer, et inter egentes abige, qui manum ad stipem porrigunt." — *in ventrem filio* aedes enim suas filius deuorauerat — 23. *Trapezitae* mensario *drachumarum* vocali *u* metri causa inter consonantes interposito — *olympicum* olympicarum drachmarum, quarum, vt minarum talentorumque, aliud aliis in locis pretium fuisse constat — 24. *redditae* in mente habet drachmae, non mille — 25. *immo.* iam non est sermo de eo, quod tu spoponderis, sed, quod ego pependerim — 26. Scaliger legit *quas sponsiones.* quod vero de vna modo sponsione sermo est, Acidalius conrexit: *quas* drachmas *sponsione* ob sponsionem — *sponsione pronuper tu* Herm. *sponsione nuper tu illa* — *quas exactus es* quae exactae a te sunt. Sic Gellius 15. 14. e Caecilio: *ego exigor portorium*, et Metellum citat dicentem: *sese maximas pecunias exactos esse* — 27. *aiebas esse* H. esse aibas — 28. *illud* argentum — 30. *tui te* H. *te* eiecit — 35. *duint* dent — 37. *mutuum mecum facit* non minus ego illi bene volo — 40. *hic* Lesbonicus — 44. Camerario placebat *hau!* interiectio turbatae mentis vel indignabundae. Mss. vero plerique habent *haud*, quod cum Lambino, Hermanno aliisque putaui recipiendum: in iis, quae dixisti, non adnosco, te filiumque tuum bene mihi velle, nam v. 45. cf. Aul. 2. 2. 43. haud decorum facinus tuis factis facis, vt etc. Ter. Eun. 5. 8. 36. non cognosco vestrum, tam superbum (edictum) i. e. vestra humanitate hoc dignum non est — 50. *ordinem* conditionem: reputandum vtique est, quo in loco res versentur meae — 51. *factio* Cist. 2. 1. 17 sq. neque nos factio tanta sumus, quanta tu, neque

opes noſtrae ſunt tam validae, quam tuae. Ter. Phorm. 4. 3. 48. venit in mentem, in ſeruitutem pauperem (mulierem) ad ditem dari — 55. *ferentarii equites* Varro L. L. 6. 3. *pedites* Veget. de re mil. 1. 20. leuis armaturae milites, qui, vbi opus eſſet, opem celeriter ferrent. Iocoſe ſeruus diuitem *amicum* vocat *ferentarium*, qui opem celeriter ferre poſſet — 56. *dierecte* vid. Capt. 3. 4. 103. — *ire obcipiam* aufugere coner — 61. *in aetate* interdum, vt ſupra 1. 1. 2. — 65 ſq. *aequiparabilis eum noſtris*, Curc. 1. 3. 12. eſt cum datiuo: aequiparabile diis — 67. *in aedem* ſacram — 68. *opulentus tibi par forte vt venerit* forte in eodem tecum lecto adcubuerit tricliniari — 69. *popularem quam vocant* coena populo exhibita — 70. hoc e verſu Faber coniecit, a clientibus olim in aede ſacra conuiuium patronis adparari fuiſſe ſolitum. Malim intelligere, eos, qui miniſtrarent, proxime eum locum, vbi adcubare viderent patronos ſuos, congeſſiſſe in menſam, quae iis ſperarent fore adceptiſſima — 72. *edisne* edasne — 73. *etiamſi* H. etſi — 76. *de vita* victu. ſic Graecis βίος — 77. 78. *cernitur*, decernitur. Scaliger: Spectanda eſt perſona, paraſitus. In ſenatu dicitur: nulla verecundia debet nos demouere a ſententia dicenda, vbi de rebus diuinis et humanis agitur. diuinae autem et humanae paraſiti res eſcae ſunt, et menſa eius eſt ſenatus — 82. *non hoc* (vngue) *longe*. ſic Ciſt. 2. 3. 39. ne hercle hoc longe. Moſt. 2. 1. 46. non hoc longe — 83. Mſſ. habent *coena hac*, Lipſius vero aliique mutauerunt *haec* — *hereditas ſine ſacris* eſt, quae obuenit, nullis ſacrorum ſumtibus obnoxia. vid. Capt. 4. 1. 8. — Turnebus verſum explicat: coena iſta popularis annuus velut frugum prouentus nobis eſt, ſine vllo inpendio. Palmerius *annonam* adiectiue ſumit, coena annona, vt paraſitica, ſine impenſis datur, vt hereditas ſine ſacris. Lipſius legi vult: coena haec annon eſt hereditas ſine ſacris, prorſus gratuita? Muretus, Grnterus, Gronovius, *hac annona* adnoſcunt ablatiuum abſolutum, vt nunc eſt annona; vt ſenſus totius verſus ſit: coena gratuita, hac annonae caritate, aeque rara eſt, ac hereditas ſine ſumtuoſis et oneroſis ſacris — 89. *dei* H. di — *opulentiae* plur. legitur et Bacch. 4. 3. 22. meis *opulentiis*. Sic et infra 4. 3. 21. veteres *parcimoniae*; ſic apud Senecam ep. 114. e Salluſtio *famas* — 91. *animae* H. animai, et *qui eam quom* pro vulg. *qui quum*: alii *quam quum*. Corpora noſtra ſunt quaſi ſalina animae. Anima

conferuatrix corpori eſt, vt ſal pecudum carnibus, ne putrescant — *quum extemplo* ſimulac. vid. Moſt. 1. 2. 18. — 94. *mirum ni* ridens ſeruus: ſine dubio diuitias tuas tu tecum ad Acherontem feres. — 95. ironice: ſed hoc quum fieri nequeat, ſolatio tibi ſit, heredes eum te, qui vocaris, eſſe cognituros, Philtonem, omnes diuitias in monimentum amoris ſui relinquentem — 96. *hic* a me filioque opes non ſpectari — 102. *ſpondeo dicebat* pro adoleſcente, vbi vſus non erat dicto. vid. ſupra v. 25 ſqq. — 106. *grauiter cecidit* ſc. res. Et habent edd. quaedam antiquiores *etſi haec res grauiter cecidit*. *Cecidit ſtultitia* forſan: ego ſtultus cecidi. Lambinus vero primus poſuit *cecidi*, quod et Hermanno placuit — verſus 111 ad 114 ſeruus hero ad aurem inſuſurrat — 111. *vis*, quod poſt *noſtramne* eſt, H. poſuit poſt *here* — *noſtram nutricem* cuius pronentu alimur — 120. *ſiris* ſiueris — 121. *argumentum* cauſas, cur disſuadeam — 122 ad 155. haec auſus non eſſet dicere, ſi Philto v. 111 ad 115. audiuiſſet — 122. *olim* ex longo adhuc tempore — 123. *in quinto quoque ſulco*. Turnebus: quinto ſulco, ſexto, nono, dicunt auctores, pro; ſerere quinquies, ſexies, nonies aratum agrum. Alii: haerent boues in quinto primi diei ſulco, quum pereunt — 124. *Archerontis oſtium* locus peſtilentiſſimus — 125. *vinum* vuae, *prius quam coactum'ſt* ante vindemiam. Sic Cato 144. oleam cogere; Columelle 11. 2. ſciat vindemiam ſibi eſſe faciendam, ſed ante quam fructum cogere incipiat. Scriuerius autem, Hermannus aliique poſuerunt *coctum* — 126. *conſuadet* ſecurus iuuenis a Staſimo eſt, eum, non niſi quod e re ſua eſſe putet, ſeni ſuaſurum eſſe — 129. *illi* illic — *tribus tantis minus* dicere vult: tribus partibus minus, quartam eius, quod obſeueris, partem; ſi medimnum ſeueris, ſesquimodium metes — 131. *interſieri* interfici, deleri — 135. *hem* H. *en* — 136. *ad incitas redactus* vid. Poen. 4. 2. 85. — 138. *fulguritae* de coelo tactae — 139. *angina* H. angina *hic* — Plin. H. N. 8. de ſuibus: obnoxium genus morbis, anginae maxime et ſtrumis — 140. *glabrae* ſine lana — 143. de *ſolſtitiali herba* vid. Pſeud. 1. 1. 36. *ſolſtitialis morbus* febris forſan ſolſtitiali tempore ardentiſſima — 144. *Campas* Campanus, genus hominum molle potius, et libidinoſum, quam laboris patiens — *antidit* anteit. Ciſt. 2. 1. 3. omnes homines ſupero atque *antideo* — 148. *fortunatorum inſulae* μακάρων νῆσοι, quo manes piorum delati gaudeant — 149. *egerunt* H. egerint — 153.

quaerens H. quaeras — 154. verba *at tu hercle et illi et alibi* vulgo tribuuntur ſeni, et intelligenda putantur: rem malam reperies! rectius vero, opinor, Staſimi adhuc verba putanda ſunt: *at tu hercle et illi* Lesbonico, *et alibi*, v. c. apud Calliclem, *caue ſis dixeris, me* etc. — 57. *reperiri poſſet* H. reperire poſſit — pro *ſiquidem* Acid. *ſi quem reperire poſſet* — *cuius os ſublinat* quem decipiat. vid. Aul. 4. 6. 2. — 159. 160. Poſtquam Philto ad Lesbonicum redire coepit, ſeruus hos verſus dicit ſecum. Senem vero ſi, quae commentus eſt, credidiſſe putat, egregie errat — 162. H. *loquutu'ſt*, ſed pro *homo'ſt*, homo eſt — 165. *Licitum* fuit, te locupletem eſſe, *ſi velles* voluiſſes — 167. *ſi antea voluiſſes* H. ſi voluiſſes antea — 168. *conuenire nihil potes* cum Acid. Herm. *conueniri nil poteſt* — 169. *quid* H. *quod* — 172. quid *iſtic* H. *iſtuc* — 173. *cuiquam exſpectatus*. Cum primigeniis edd. Gruterus, Taubmannus, Hermannus aliique receperunt *tam exſpectatus*, quod, licet Gronovius, eius recepti cauſa, Pareum in maximam malam crucem ire iubeat, quod verſum corrumpat, et loquendi genus ſine eo antiquum ſit, tamen et ego recipiendum putaui — 176. *ad Calliclem* quae apud Calliclem habitat — 177. H. *actum'ſt* — 178. *ſcilicet* hoc, vel non iubente te, facerem — 180. *eadem* opera, ſimul *haec*, quae inter nos conuenerunt, filio praeſente *confirmabimus* — 182. *dic Callicli* H. *et Callicli dic* — Acidalio indecorum videtur, ſi adoleſcens ſenem iuſſiſſet ad ſe venire, idque eum iusſiſſe negat. Videtur ei Lesb. poſt *me vt conueniat*, niſi ſeruus interpellaſſet, additurus ſtatim fuiſſe *dotem ſorori quaerere*. Sed, quod ab excultioribus recentiorum temporum moribus abhorrere videtur, in eo ferendo rudis antiquiſſimorum temporum ſimplicitas minus erat moroſa — 182. *quin tu i modo* H. *quin tu* delet, et 184. τὸ *me* poſt *haud* demum ponit — 185. *illi* ſorori — 186. H. *i modo! i modo!* — 187. *quin quod* H. *qui quod* — 191. *geſtam probe* nondum, vt Lamb. videtur, de agro gloriatur, quem an ſeruari ſibi herus paſſurus ſit, non poterat adhuc non dubitare, ſed filiam herilem in tam lautam familiam conlocatam gaudet — 197. *ibit iſtac* Douza et Herm. legunt *iſtinc* — 198. *latrocinatum* militatum — 200. *hic* Callicles.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Noſtrum herilem filium* adparere arbitror, eſſe verba ſerui. Senex enim, vel ſi ipſa ſerui verba voluiſſet repetere,

inepte tamen dixisset *nostrum*, et, qui *nostrum* seni tribuunt, eius si fuissent loco, ipsos dicturos fuisse *vestrum*, certus sum. Deinde licet *vestrum* ponas, tamen post: *quomodo* quibus verbis *tu istuc dixisti?*, si ipsa serui verba additurus rogando erat, dicendum certe fuit *noster* etc. *despondit?* Eos igitur sequor, qui versum 1. a *nostrum*, cum versu 2. toto, tribuunt Stasimo, cuius a scurrilitate absonum non erat, subiuncto suo *hoc modo* ridere senis *quo modo*. Senex autem *istuc*, quod a virgine forsan audiuerat, serui ipsius verbis vult audire — 6. post *ego credidero* seruus paullisper tacet, quasi additurus aliquid: quare senex *quid* credideris? cui Stasimus *me nihili pendere* me aequi bonique facere, credasne, an non credas — 8. pro *modo* dicit *tammodo*. Carpit latinitatem Praenestinorum, qui mox addebant, quod opus non erat, vt h. l. *tam*, mox, contra vsum loquendi, abiiciebant, vt Truc. 3. 2. 23. *vt Praenestinis conia et ciconia* — 9. *frugalior* iron. parcior. In re salua Lesb. erat nimium liberalis, nunc, in re perdita, non pudet eum, sororem nuptum dare sine dote! — 10. *atque equidem ipsus Philto venit* Herm. *atque quidem* etc. quod recipiendum putaui, quia *equidem venit* vix ferri potest — 13. *castigatorem* Megaron. Act. 1. sc. 2. — 19. *amicum ita, vt nomen cluet* Bacch. 3. 2. 2. *qui est amicus ita, vt nomen possidet* cuius facta nomini amici respondent — 23. *celeri gradu eunt vterque*. Alii, et ipse Herm. pro *eunt* habent *sunt*. Vtrumque Plautinum est, v. c. Poen. 3. 1. 19. modico gradu *ire*. Epid. 1. 1. 11. tu *es* grandibus gradibus. Hoc vero loco vtrumque verbum suis defendi dicunt codicibus — 24. *euscheme* εὐσχημῶς, decenter, saepe apud Plautum legitur, v. c. Mil. 2. 2. 58. *euscheme* adstitit.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *obcultassis* obcultaueris *mihi te*, ne fugias conspectum meum — 2. *quo profectus sum* iturus fui. Aul. 1. 2. 40. — 3. *in rem gloriae, rem famae* in gloriam, famam — 7. *qui bene* H. delet *qui* — 9. *tu mihi es melior, quam egomet mihi?* H. *melior tu es, quam egomet mihi?* — 11. *beneficium beneuolente*. Sic Mss. Camerar. in posthumis *beneuolente* ortum coniicit e *beneuolentis* elisa litera *s*.; Lambinus vero infersit *a*, quem cum Hermanno sequutus sum, *a beneuolente* — 13. *neque a me officium migrat* officio meo deesse nolo. Scioppius legi vult: *neque*

meum ſe officium migrat, quod explicat *ſe mutat*. H. legit *neque ſe a me officium migrat* — 14. *quin rumori* famae, exiſtimationi meae *ſeruiam* — *vt vindex fieres*. Lamb. Acid. Douza pro *vindex* poſuere *vibex*: vt honorem poſterorum dedecorares. Alii, Scaliger, Turnebus, Voſſius *vindicem fieri* h. l. explicant: auferre, eripere; iisque *vindex* eſt: qui honorem aufert, quaſi manu mittit. Gronovius verſum 18 negat interrogationem eſſe, et cum praecedentibus iungendum, ſed cohaerere eum cum ſequentibus, et pro *atque* legendum eſſe *atqui*: vt vindicares traderesque poſteris tuis honorem, ad quem non primo tibi via erat aperienda, ſed ad quem tibi maiores iam viam fecerunt planam. Haec vna lectio et interpretatio vera mihi eſt viſa — 23. *hoc pacto* dote mihi obtrudenda — *ah! non ita eſt* hac re vitia adoleſcentiae non emendabis! — 25. Sic Ter. Heaut. 5. 1. 37. *Me*. times, quod *operam amico* ille *dat* ſuo? *Ch*. immo quod *amicae!* — 26. Herm. relinqui *a me* ob etc. — 27. pro *conrigere* Scaliger *conligere* — 29. pro *iſtic quae* cum Hermanno praefero *iſtaec quae* — *vel exſignauero* memoriter deſcripta recenſuero, nullus diffiteor. — 31. *ſciebam* H. *ſcibam* — 32. vi Veneris *vinctus*. H. aliique quidam *victus* — 34. *at operam perire meam ſic* Herm. at meam ſic perire operam — 37. *pone te* etc. cupiditates tibi quaſi latebrae erunt, vbi absconditum te honor non inueniat. — 39. *inperitus*, ſimplex, qui facile falli ſe aut decipi patiatur. Gronov. — 42. *balliſta* vid. Poen. 1. 1. 73. — 43. *moros* μωρους, ſtultos. Men. 4. 2. 1. — 47. *inſanum*. Varro L. L. 6. Plautus, quum *vehementer* vellet dicere, dicit *inſane*, quod inſani omnia faciunt vehementer — 49. *vt facis indicium*, *conare* H. conare, vt facis indicium — *iſtuc* vt abalienes agrum — *tuum incendes genus* Gronov. explicat: clarum et inſigne facies; Piſtoris autem: familiam tuam totam ad extremam pauperiem rediges, quaſi igne conſumta ſit — 50. pro *aqua*, quod Cam. habet, cum Douza, Hermanno, aliis, *aquae*: mox poenitebit te, *aquam* remedium adferre cupies, vt familiam quaſi ardentem reſtinguas. vid. 2. 4. 197. ibis aliquo militatum — 51. *atque erit* euenturum eſt, *ſi nactus* eris, quod volueris, ſi militatum abieris — Herm. verſum incipit *atque ſi eris nactus* — *animo cati* Alciatus mauult *capti*, Piſtoris autem *cati* putat ironice dictum — 52. *genus qui congliſcat* Herm. *qui ne gliſcat*. Cam. ſuſcitetur. Agrum abalienando genus incendes;

aqua, i. e. fuga trans mare militatum; restinguere quidem illud incendium cupies, sed hac fuga ne scintillam quidem, qualemcumque inclarescendi cópiam facies reliquam; fieri facile poterit, vt, te in bello pereunte, genus tuum plane pereat — 53. *est inuentu* H. inuentu est—scintillam si non reliquero, *datur ignis*. Abit vero statim hoc verborum a lusu — 55. *meam vis sororem tibi dem* H. *vis* eiecit — 56. *in diuitiis* H. ditiis — *abusus sum* perdidi — 58. Ter. Adelph. 1. 1. 30. *qui mentiri aut fallere insueuerit patrem, tanto magis audebit ceteros*. Ita est: qui suis, quae debet, non praestiterit, is nec officio mouebitur debito alienis. Probus videri volet, vbi e re sua sit, vbi non sit, sibi sapiet vni. *suis leuis non erit grauis alienis*: numquam alieni me facient magni, si sororis commoda neglexisse reperiar — 60. 61. *Tanto melius* etc. ironice: ergo me vis adfini me conciliare leuem, eiiciendo eum ex agro, quo vno alitur? — 63. *ne mihi hanc famam differant* ne in voculas maleuolorum incurram — 67. *conlutulet* dedecoret, et quasi luto inquinet. Nonius. — 69. *te dictatorem censes fore* num putas, tuos te ciues summis honoribus iudicaturos esse dignum, quod sorori agrum dederis? Post versum 78. apud Hermannum, quae Lesbon. v. 66. 67. 68. dixerat, Lysiteles facit sua, cetera iisdem verbis, medio autem versu pro *si sine dote duxeris* positum est *si ego abs te agrum adceperim* — 79. Pro *semel iterumque gratulor* seruus comice dicit: *Euge, euge πάλιν* — 80. *vicit tua comoedia* virtute, optime tuis partibus actis victor viuis. Amph. Prol. 75. — 81. *agit ex argumento* mores tuetur suos — 82. *abomina* (abominare). Caue Lesbonice, ne adcidat tibi, quod histrionibus, qui, si minus bene personam suam egerant, secundum actionem mulctabantur — 88. *abiturus*. Gron. *abituris* H. *abituru's* — 91. H. *ille* eiecit — 93. *ad dorsum* tamquam seruus armiger — 94. *iubeam subpingi fulmentas*. fulmenta subsui soccis, quo fiant firmiores. Lucil. fulmentas clauis aeneis subcudere. Bacch. 2. 3. 98. soccis habet auro subpactum solum — 94. *non sisti* retineri potest Lesbon. — 95. *cacula* Gloss. vet. δοῦλος στρατιώτου calator. *haud longius* breui tempore — 96. Herm. *si* herus, et *coniexit* coniecerit — *in saginam* magna si erit mercede conductus — Versus 97 et 98. apud Hermannum non leguntur — his autem duobus versibus desperat seruus de fortitudine heri, inter scorta effeminati — 99. 100. conf. Amph. 1. 1. 271 sqq. — 101. *nudius sextus* sexto abhinc

die. Vnde vero seruo talentum? quod 2. 4. 11. iocatus vult videri, hero non sine causa videbatur verissimum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

14. *largitari te illi* Herm. sine *te.* — *largitari* iron. similare, te ob amicitiam patris dare de tuo, quod, ad filiam dotandam, concreditum tibi a patre eius sit. Quidam legi volunt: *ex ea largitate* — 15. *columen* in MSS. est, et Cam. dedit *columem,* non vero sine suspicione, vocem esse mutilatam. Posuerunt igitur *incolumem* integram dotem, tantumdem argenti, quantum adceperis: sed syllabam *in* priori adpendunt versui. Isidorus vero citat, apud Plautum in Trinummo *columis* idem esse, quod *incolumis,* et Hermannus dedit *columem* — 17. vulgo: *perlongum'st.* Charmidis aduentum exspectare *huic ducenti interea abscesserit* intelligunt: *dos,* quod indotatam tamen duceret. Alii legunt et explicant *huic ducendi* eam *interea abscesserit* lubido. Hermannus vero versum dedit: *perlongum'st ducenti* Lysiteli reditum patris opperiri, prius quam eam ducat, *hic* Lesbonicus vero *interea abscesserit* militatum abierit — 20. MSS. et edd. vett. *adeam,* Pius vero et Acidalius maluere *adeas, edoceas.* Quodsi vero Megar. ingenium spectes, consilio quidem rogantem adiuturi, re vero, ante iam, quam rogaretur, v. 32. negantis, veri nullo modo simile est, ipsum adire iuuenem et edocere voluisse —* 22. *indomito* qui nullis se coerceri patitur frenis — 23. Herm. posuit: *minume hercle vero, minume* — 24. *locum* explicant nonnulli: quidquid in illo situm est; at solet tamen interdum cupidiori homini dici: ne ipsas precor cum cibo comedas patellas! — 29. in MSS. est *roges.* Pistoris coniiciebat *roget* sc. Lesbon. de thesauro certior factus. Verissime autem edd. vett., quas Pareus, Hermannus aliique sequuti sunt, habent *rogem* — 31. *gerrae* proprie: crates vimineae. Festus: Athenienses, quum Syracusas obsiderent, et crebro gerras poscerent, inridentes Siculi *gerras* clamitabant, vnde factum est, vt *gerrae* pro *nugis* cum contemtu dicerentur — 33. *malim* a te consilium — 36. *quantum* quam primum fieri *potest* — 37. *quid is scit postea* H. *quid istoc postea* — 39. *visitata* visa, conspecta. Pers. 1. 1. 20. — 40. vestitum, faciem, descripsit. post *visitata sit* pone punctum. Nunc, post *falsidicum, confidentem* addere vult: *esse oportet,* aut tale quid; Callicles vero interpellat: *quid tum postea?* qua eius opera vte-

mur? — 46. *dicat alteram tibi* H. atque alteram dicat tibi — 49. H. *id tibi iussisse* etc. — 50. *propemodo*. Sic Pseud. 1. 3. 4. *Ps.* scin quod nos volumus? *BA.* pol ego *propemodo* — 53. *hoc* sc. pacto — 54. *suspicionem ab adolescente amoueris* actiue positum: adolescens te non poterit suspectum habere — 57. *hoc me aetatis sycophantari* me senem fraude aliqua in negotiis vti — 71. *quin tu taces?* nodum in scirpo ne quaeras — 61. *quoque ipsam* H. quoque *etiam* ipsam — 73. *te amoues* abis ad thesaurum, *et te moues* effodis aurum, quam celerrime fieri potest. Sic *mouere se* est properare Ter. Eun. 4. 1. .. moue vero ocius te, nutrix. S. moueo. C. video, sed nihil promoues — 75. *continuo operito denuo* H. continuoque operi denuo — 78. *conficimus* fabulando, *quod* qua in re — 79. *me vide* nihil periculi esse, spondeo, periculum praesto — 82. *diei tempus* diem iam esse adultum — *quid illum* Lesbonicum — 84. H. *quod maxumum'st* — 86. *Sycophantam* cuius fides pretio venalis sit — 88. *meditatum probe* si, quid negotii sit, calleat, satis condocefactus sit — *ad adolescentem* Lesbonicum. Alii *adolescenti* — 89. *ad officium meum*, ad thesaurum effodiendum — 90. *actum reddam.* Hic terminant edd. vett. Cam. in codice aliquo reperit additum *nugae sunt nisi* pro quo Herm. *nugacissime*.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. Pro *et Nerei Neptuni* Petitus coniecit: *Taenario Neptuno;* Lamb. *Neptuno et Nereo*, quem Herm. sequitur; malim tamen sequi eos, quibus *Nerei* datiuus videtur, *Neptuni* filio. licet plerumque Oceanum et Tethyn parentes Nerei vocent; in Theogonia tamen quam incerta omnia sint, neminem fugit. — *Salsipotenti* Neptuno, ἁλὸς κρατοῦντι, Hor. potenti maris deo — cf. Most. 2. 2. 1. Stich. 3. 1. 1. Rud. 2. 6. 1. — 2. *et grates gratiasque* H. et gratis gratas — 3. H. *mei fuit potestas* et *quid meis rebus foret* — 4. Cam. *in patriam vrbisque moenia;* Gron. *in patriam vrbem incolumem;* Herm. *in patriam atque vrbem vsque in meam* — 6. *saeuumque seuerumque* H. vtrumque *que* delet — 7. *contra* Herm. *ego contra* quod recepi — 8. pro *placido, clementi* Herm. *placidum te et clementem et meo vsque modo* τὸ *meo* eiicit — 9. H. *auribus quidem iam adceperam ante* sequentia vero *et nobiles apud homines* transfert ad finem versus 12., sed pro *et* posuit *secus* — 11. *ubi* non indignantes modo, iratique dicebant, addito ple-

rumque *in malam rem* seu *crucem*, sed nude etiam, qui laudabant, imitati quasi iudicem, qui, insontem repertum, liberatum abire iubet. h. l. *abi* tu Neptune, quem saeuum esse commemorant, non semper is es, sed, quo loco deceat, te non fugit, *laudo*. Sic apud Ter. in Adelph. 5. 5. 3. (vulgo 5. 1. 3.) Syrus, postquam se molliter curauerat, dicit sibi *abi*, et ibid. 4. 5. 11. Demea, persuaderi sibi passus, Ctesiphonem, Aeschinus quod fecerat, vehementer inprobare, dicit: *laudo*, Ctesipho, patrissas, *abi*, virum te iudico — 12. *mendicis modesti* (H. inserit *vt*) *sint* i. q. antea: pauperibus parcere — 13. *iterant* dicunt, narrant. Cas. 5. 2. 5. dum mea facta *itero*. Amph. 1. 1. 56. ordine *iterarunt* retulerunt — *absque foret te* tu nisi fuisses, prohibuisses 5. 2. 3. — 14. *distraxissent* Virg. disiecissent corpora ponto, naufragos mersissent — *disque tulissent* et distulissent — vocem *miserum* Herm. eiecit — 15. *omnia item* H. *item omnia* — 16. *turbines venti* Curc. 5. 2. 47. exoritur ventus turbo. H. vero *turbine venti* — 17. *fluctusque* H. delet *que*, et pro *frangere* habet *confregere*: quod vero sequuntur infinitiui *ruere*, *scindere*, retinui *frangere*, explico autem: futurum fuisset, vt frangerent etc. — 18. *ni tua pax* Herm. abiecit *tua*, quae vox mihi vix videtur abesse posse, sed acuenda potius: nisi *te* tumida aequora dicto citius placante — 19. *apage me sis* Acid. Pareus, Herm. *a me*. Post multas Neptuni laudes incongruum fere videtur hoc *apage*, nisi forsan eodem sensu dictum putes, quo v. 11. *abi, laudo!* — pro *hinc* Herm. habet *hic* — 20. Hermannus legit *dum hisce aerumnis deluctaui, et filio diuitias quaero* — 22. Vocem *simul* iungunt cum versu 21. vt sit: vtrumque nouum est, ornatus et species. Palmerius legi vult *simila* pro *similata*, senem autem, Pistoris dicit, nondum nouisse, speciem esse similatam. Hermannus v. 21. post *specieque* signo interrogandi posito, versum 22. incipit *Pol simul, — quamquam domum cupio*. Nonnulli et Herm. *domi cupio*, cupidus sum, cupio domi meae esse. vid. Donat. ad Ter. Eun.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *tribus nummis* didrachmis, duodeuiginti fere grossis nostris — 3. *Seleucia* plures fuere eius nominis vrbes, v. c. in Syria, ad fluuium Orontem — 4. quas ego nec vidi, nec ingressus sum vmquam — 5. *mali* negotii, H. *male* — 6. *qui* H. *quom* — 8. interpungo: *neque, natus nec ne is*

fuerit, solide scio — 9. *fungino genere* fungos, quisque vidit, nihil fere aliud, nisi caput esse. respexit autem causiam seu petasum hominis — 14. *eo melius de me nugas conciliauerit* conficiet mea opera nugas suas — 16. *Choragus* choragii i. e. adparatus et instrumenti scenici praefectus ac praebitor. Perf. 1. 3. 79. *SA.* πόθεν ornamenta? *To.* abs chorago sumito. conf. Capt. Prol. 61. Curc. 4. 1. 1 sqq. — *suo periculo* praestitit damnum, ab eo choragus ornamenta reposcet, non a me. Curc. 4. 1. 3 ad 5. — 17. *circumducere* fraudare — 18. *ipsum* verum sycophantam. Taubmann. — 19. *haec* hominis facies H. — 20. *dormitator* Hesiodo ἡμερόκοιτος, fur, qui interdiu dormitat, vt noctu ad furandum vigilet; alii fures sunt ἡμεροκλέπται interdiarii. Savaro: dormitatores, qui de vespere suo viuant — *sector zonarius* Aristophani βαλλαντιοτόμος, crumenisecа, Asconio: saccularius — 27. *mihi* H. *mi* — *agitandum est* (H. agitandum'st) *vigilias* pro: agitandae sunt vigiliae. Sic Lucret. timendum est poenas; Cic. quam viam ingrediendum sit; Virg. petendum est pacem; more graeco ἀκροατέον αὐτοὺς — 28. *his foribus* H. *hic*. Most. 2. 2. 15. ecquis istas aperit mi fores? — 29. *heu senex* H. *heus* — 30. *census quum* Acid. et Herm. *census sum, quum*. Cum Boxhornio autem *quum* abieci, forsan e *sum* ortum, et posui: *census sum, iuratori* etc. — *Iurator* Poen. Prol. 58. tropice, alio sensu; h. l. apud quem peregrini nomina, patriam et negotia profiteri cogebantur, ita dictus, quod et ipse iuramento fidem suam rei publicae obstringeret, et alios sub iuramento censeret. Boxhorn. — 33. *aiebat* H. *aibat*, et *has mihi qui* — 36. *hice* homines. H. e codd. *hosce*. quod genus loquendi apud Plautum frequens est — 38. *simul rogitas* H. rogitas simul — 41. *nomen tuum primum memora* H. *nomen memora tuum primum* — 42. *incipisso* saepe apud Plautum, pro: incipio — 43. *si ante lucem* H. *ante lucem si*, et 44. *peruenas* pro *perueneris* — *concubium noctis* i. q. *nox concubia*, media, quo tempore homines somno iacent sepulti — 43. 44. maximas nugas dicit, nec, quid in mente habuerit, extrico, nisi forte, aenigmate vsus, *furem se esse profitetur*, qui a prima luce, per diem quam longum, zonis secandis operam det, et nocte pergat esse dormitator! — 45. *opus face est* H. *face opust* et *ad tuum nomen* pro *ad nomen tuum* — 46. *minusculum* nomen v. 94. dicit esse *Pax*, quod quasi *vasculum vinarium* sit. In eo enim vno furis continetur salus,

vt *Pacem* a securitatis publicae custodibus, qua maxima possit, arte et cautione habeat — 49 sq. *mihi* H. *mi* — 50. senex spectatoribus *manifestarium* in ipsa fraude deprehensum — 53. H. *Lesbonico dare suo gnato* — 58. H. quidem *is* est — 59. senex spectatoribus: *haeret haec res.* v. Amph. 2. 2. 182. et Pseud. 4. 2. 28. — 60. H. *hem, ridicule* — 62. H. *illi edepol*, deinde *illi* ter. Palmer. habet il.. il.. edepol.. il.. il.. sunt comminiscentis nomen conatus illud efferendi — 66. *temperi* tempestiue. Vterque hoc versu secum loquitur — 67. H. *commentatu's* — 68. *vide* etc. senex dicit ridens — H. *noris* — 69. interdum quidem fieri solet, vt nomina, praesertim absentium, elabsa memoriae aliquamdiu videantur — 70. *C. est principium nomini* prima eius litera — 71. *Callicias* H. *Callias* — 73. *memini mei*, e Mss. autem Gruterus, Pareus, Herm. alii *mihi*. Pareus dicit *mihi* παρέλκει. Malim vero post *memini* comma ponere, vt sit: nomen non curo, quando egomet memini, *mihi*.. additurum vero: epistolas ab eo esse traditas etc. senex interpellat. — 75. *istos* homines. H. *hos* — 76. *quod ad exemplum est?* quomodo fere nomen sonat? nonne vnius potes huius nominis syllabae reminisci? — 77. H. *an* ante *Chares* eiecit — 78. *qui* vt, vtinam *istum di perdant* — 79. *te potius bene* H. bene te potius — 81. *loquare* H. *loquere.* Lambino placuit: ne male loquare ei, praesente amico. Scire autem homo non poterat, amicum eius esse, quocum loqueretur — 82. transposui cum Hermanno: *respondisset, si adpellasses nomine* — 83. pro *reliqui* H. *liqui* — *Cecropia insula* nomen fictum — 84. *qui homo* H. *quis homo*, et 85. *nil* pro *nihil* — *nihil disconducit* conducit — 86. *miris modis* mirimodis — 89. *Arabiast* H. Arabia est — 90. Plin. H. N. 20. 16. "est alia *cunila*, *gallinacea* adpellata nostris, Graecis origanum heracleoticum." Salmasius: forte galli gallinacei semen eius adpetebant — 94. *est tibi* H. *tibi est* — 94. *Pax* v. supra v. 46. Salmasius maluit *Tax*, a tago, tango, quod interdum significat: decipere. Pseud. 1. 1. 118. tuum *tangam* patrem; sed v. 121. senex hominem vocat *Pax.* — 97. *iisti* H. isti. — 100. *escendisti* Mil. 4. 4. 14.: sursum ad summum escendere — *horiola* nauicula piscatoria, ab *horia*, quae vox Rud. 4. 2. 5. et 4. 3. 81. legitur — 101. *per amnem.* edd. vett. habent *per Anienem*, quae lectio non abiicienda fuisse videtur. Vt enim, vnde ad inferos aditus pateret, loca nominabantur, sic Plautus

potuit locum nominare, vnde arduus ad ſuperos adſcenſus eſſet ingrediendus. Pro *amnem* poetae erat, proprio amnis alicuius nomine vti, perridicule autem initium adſcenſus factum eſſe nugatur e fluuio, Romanis ſuis proximo notiſſimoque, qui Anio Hor. 1. od. 7. v. 13. vocatur praeceps. Lucianus, hiſtoriae verae libro primo, nauem turbine adactam ad tria ſtudiorum millia et trans nubes fabulatur eſſe, eaque coeli in regione diu nauigaſſe, ad multas adpulſam inſulas — 102. *alii dii* H. *eum alii di* pro *aiebant* vt ſemper *aibant* — 104. *Ego hercle* H. ego *quidem* hercle — *ſi es moleſtus* paſſiue: ſi moleſtum tibi eſt — 105. *pudicum neminem eſſe oportet* eum nihil pudere, inpudenter mendacem eſſe oportet — H. *hominem* a. t. ad coel. *qui peruenerit* ſe perueniſſe dicat — 108. *eum ipſum* H. delet *eum* — 110. *nae* H. *hem, nae* — 113. *Philippeum* H. *Philippum* — 115. H. mihi *id* concrederet, *ni et* — 121. *hic homo mihi* H. mi hic homo — 122. *id aurum* H. *aurum id* — 123. *Philippum* — 125. *mirum quin* vid. Ciſt. 4. 2. 67. — 126. *aurum dem* H. dem aurum — 127. *a me te* H. te a me — 129. *auro huic* H. *huic auro* cui inhias, numquam eris Charmides — 131. *nequidquam hercle es* licet Charmides ſis, fruſtra tamen aurum a me auferre ſperas — 132. H. argute *mi* obrepſiſti — 134. H. prius *non tu is eras* — 135. H. *proinde tu itidem, vt charmidatu's, rurſum te recharmida.* Durantius Plautum ad *χάρμα* ſeu *χάρμη*, laetitia, adludere putat: qui, auri mentione interpoſita delectatus, Charmidem te profitebare, hanc laetitiam adſumtumque nomen depone — 139. *age, ſi quid agis* increpantis eſt, vt confeſtim aurum reddat, vid. Stich. 5. 2. 28. — 140. H. *faſſu's* — *ſcriptum quidem* in epiſtola eſt, me aurum adferre, quod vero ipſum traditum mihi eſt nullum — 144. H. *epiſtolas dediſſe tu aibas.* — 146. Similia his Gulielmius Ariſtophanis e Pluto citat: *τί φής; ἐκεῖνος ὄντως εἶ σύ;* ΠΛ. *ναί.* ΧΡ. *ἐκεῖνος αὐτὸς;* ΠΛ. *αὐτότατος* — 147. H. *huc* aduenis — 148. *meo arbitratu* H. arbitratu meo — 147. 148. vidit Gulielm. adludi ad poenas hiſtrionum, de quibus Ciſt. Caterv. 4. *qui deliquit, vapulabit.* *Sero aduenire* hiſtrio duplici modo poterat, altero, ſi, quando prodeundum ei eſſet, non adeſſet ſtatim, qui vapularet dignus; altero vero inſons, partibus, quas ageret, in poſteriores fabulae actus a poeta reiectis. Hoc ſenſu Charmides recte ſero venerat, magna iam fabulae parte acta, paraſitus vero, quaſi priori modo

labſum, vapulare ridicule iubet. — 149. poſt *ſaluus quandoquidem aduenis* exſpectatur gratulatio, at παρὰ προςδοκίαν v. 150. ſequitur *di te perdant*, *etſi flocci facio* etc. mea cauſa perire poteras etiam prius. Acid. Hermannus autem dedit: di *me* perdant, ſi *te* flocci facio etc. — 153. *ad illum* Megaronidem 3. 3. 86. — 155. *quod di* Herm. *quo di.* — Reliquos decem huius ſcenae verſus Hermannus ſcenam facit actus quarti tertiam, in qua Charmides ſolus ſecum loquitur. — 156. *loquendi* mecum reputandi — 158. 159. non hoc de nihilo eſt, quod homo iſte circumſpectabat, aedesque noſcitabat meas — 160. *concenturiat* auget. Eſt vox militaris, centurias conligere, ſubplere — 162. *numquam tinniit* non ſolet tinnire *temere* niſi pulſatum motumue ab aliquo. H. *tinnit.* — 163. *mutum eſt, tacet* H. *mutum tacet* — 162. 163. ſenſus: oportet eſſe aliquem, qui ſycophantam cum epiſtolis huc miſerit, quem, quid aliud, quam fallaciam in me intendere putem?

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *fac* H. *face* — 4. *cottabus* Graecis luſus conuiualis. Ad Ariſtoph. Nub. interpres: κότταβος, ἐν συμποσίῳ παίγνιον. ἦν δὲ τοιοῦτον· ἐπέθεσαν λέβητα, καὶ τὸ λείψανον τοῦ πόματος ἐνέβαλον, καὶ κτύπον μέγαν ἀπετέλουν ἐν τούτοις. Cic. Tuſc. qu. 1. Theramenes, quum, coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum, venenum ſitiens ebibiſſet, reliquum ſic e poculo eiecit, vt id reſonaret, quo ſono reddito, propino, inquit, hoc pulcro Critiae. A κότταβος verbum κοτταβίζειν eiusmodi ſonum elidere. Deinde cottabus adcipitur pro ſono ipſo hoc fere modo edito, et h. l. tropice *ne cottabi bubuli crepent* ne plagarum crepitus edantur, ſi corio bubulo caedar. Vtitur vero ſeruus hoc vocabulo e thermopolio rediens, vbi cottabum fecerat ſenſu proprio — 7. *condalium* Feſto eſt annuli genus, quale ſeruos geſſiſſe Caelius auctor eſt. Plautus quum Menandri fabulam δακτύλιον latinam faceret, *condalium* eam vocauit — 7. *thermopotaſti gutturem* calida potione guttur proluiſti — *gutturem* Plautus ſaepius dicit, Aul. 2. 4. 25. gutturem inferiorem — 9. *Gurculio* H. *curculio*, vermiculus, qui triticum depopulatur, *eſt* ei *exercitor* quod ſtatim explicat *is hunc hominem curſuram docet*, hic homo repit, non currit, mouet ſe, ſed nihil promouet — 11. *memoria eſſe oblitum.* Sic habent Mſſ. Iocoſe ſuam, parum modo poti, memoriam queritur, non quod debebat, ſed contrarium

effecisse. Gulielm. vero et Herm. posuere *memoriae* — *quia* H. *quoniam* — *an vero* homines frugi erant, quibuscum bibi, vt recte essem securus? — 13. nomina seruorum conficta — 14. homines nequissimi, quorum oculi, crura, pugnis saepe verberibusque crepant, *ferriteri* saepe catenis vincti, Most. 2. 1. 9. ferritribaces — 16. *quorum eorum* Herm. *eorum* eiecit, et pro *subripuit* posuit *subripuerit* — cursori *solum* soleum calceamenti — 17. *graphicus* Epid. 3. 3. 29. — 18. Mss. habent *apothecam*, quod Hermannus retinuit; Lamb. malebat *hypothecam;* Camerar. autem dedit *epithecam*, quo Pistoris nihil sensui conuenientius esse iudicat: ἐπιθήκη enim est additio, quod adiicitur — 19. *cape versoriam* reuertere. vid. not. ad Merc. 5. 2. 34. — 21. Herm. *vtinam* vet. mor. *vtinam* vet. parc. 22. *maiori honori hic essent* H. maiori essent hic honori — 23. *basilica* etc. egregia dicta — 24. *morem maiorum* praesentes homines tales esse cupit, quales maiores erant. Douza vero, quem Herm. sequitur, coniicit: *more maiorum* quod esset: vt maiores vetera quaerebant et amabant — 25. *mores nihil faciunt*. Et Cic. pro Sextio c. 53. habet: nihil aliquem putare. Sed Herm. posuit *nihili* — 26. *libera* liberata, soluta — 29. H. strenuos *iam* praeterire — et nequam *id* quidem *est* — 31. *obnoxiosi* si legamus, intellige: *quis* quibus legibus *magis* mores *sunt* esse debebant *obnoxiosi;* si vero cum Hermanno aliisque legas *obnoxiosae*, est: *quis* quibus moribus leges nunc *sunt magis obnoxiae*. vtramuis lectionem praeferas, sensus verborum *quam parentes liberis* idem est: quam nunc parentes liberis praeter aequum indulgere solent. Vult Stasimus, mores legibus magis debere obnoxiosos esse, quam liberos parentibus, in vtroque vero iam inualuisse contrarium. — 32. 33. locatur seruus: ad parietem clauis ferreis adfigi supplicium esse, non de legibus sumendum, sed de malis moribus — 35. pro *et metuo* cum Pareo et Hermanno posui *sed* metuo — 39. *nonne hoc* haec morum prauitas *publice animum aduorti* magistratus videre deberent, vt castigetur coerceaturque? — *omnibus vniuersis* sic supra 1. 2. 134. vniuersum totum; Most. 1. 2. 68. totae perpetuae; Cic. N. D. 1. 15. naturam vniuersa atque omnia continentem etc. Cum nonnullis vero Hermannus legit: *hominibus vniuersis* — 41. Mali debitores fidem non seruando faciunt, vt etiam iis, qui seruaturi essent, difficilius credatur. — 44. *fit pro proprio perditum* insumitur a debitore tamquam

ipsi proprium — 45, *inuenis* Mss. Camer. *inuenias* quod Herm. recepit — Rittershusius Plautum putat ex Aristonici, veteris comici, versibus esse mutuatum: *ὅταν δανείζῃ τις πονηρῷ χρήματα, αὐτὸν δικαίως τὸν τόκον λύπας ἔχει* — 50. *curare* cum datiuo positum; *rebus publicis*. Sic Truc. 1, 2, 15, alienis rebus curas; Rud. 1, 2, 92. illis curandum censeo — 51, *quam vt tergo tutelam geram* iocose: quam vt caueam, ne, si ab heri quaestione abierim, cottabi bubuli in tergo meo crepent, vid. supra 4. 2, 28. foribus tutelam gerere — 52, *audi, heus tu* H. hoc *tu* abiecit, et pro *te stare* posuit *stare te* — 53, *nimium saeuiter* aspere. Pseud. 5, 2, 3, opponuntur; saeuiter blanditerne. Poen, 1. 2. 122, iuuenis amicae roganti; quid mihi molestus? respondet *ah! tam saeuiter!* — 54. *emere meliu'st, cui imperes*, Sic Pers. 2, 4, 2, emere oportet, quem tibi obedire vis — *pol ego emi* aliquem (te) — 55, Mss. *damnum malum*, quod vero *agere damnum* minus latinum est, varie viri docti iuerunt emendatum. Gulielmius: *da magnum malum* quam lectionem et Hermannus dedit; Palmerius *dane malum*, e quo *dane* ortum videri possit *damnum*; Lipsius denique, quem Gruter. sequitur, *da damnum malum*, quam emendationem recepi. Illud enim *da* excidisse facile potest, quod vox *damnum* eadem syllaba incipit — 56, *nisi quidem es obnoxius* nisi seruo tuo, ob alia eius recte facta, multum debeas, Lamb. — 61. *sed respice ad me* H. τὸ *sed* non habet — 67, *omitto* H. cum Acid. *omitte* — 71, *quo tu te agis?* H. *agis te*. quo is? vid. Bacch. 5, 1, 20. — 75. *praesentariis argenti minis numeratis* pleonasmus; aut *praesentariis* aut *numeratis* abesse poterat. Most. 2. 1, 14. argentum praesentarium, Poen. 3. 3, 92. aurum praesentarium. Sed et Poen, 3, 5, 48. malum praesentarium. — 80, 81, H. *periclis, periclo*, — 83, *hac aetate exercitus* praeter aetatem feci, senex hoc aetatis nauigaui — 84. *visne aquam* qua animi deliquio conreptus adspergare — 85, *res familiaris mea quum animam agebat* peribat, *tum esse obfusam oportuit* tum quidem, opem ferre filiumque conrigere debuissetis,

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

6. H. vt *tu* praedicas — 7. *sed quis iste est tuus ornatus* cur seminudus squalidusque incedis? — *ego dicam* etc. Stasimo praesente senex seni haec ad aurem insusurrauit, quod ita solebant histriones similare, vt, qui celandus

aliqua de re esset, nihil audisse videretur, licet clara voce dictum, vt spectatores intelligerent — 10. *heri* H. *eh* — 11. *strenue* citato gradu *curre*, *atque vnum* continuum *curriculum face* nusquam resistas, nec vlla res retardet te currentem — 16. *i, i, ambula*, H. *i nunc, ambula* — Camerarium sequi placuit: *St. nihil est morae? Ch. nihil, ambula!* — 17. *illic sum, atque hic sum* quando putabis, eo me vix peruenisse, huc iam rediero. vid. not. ad Pers. 2. 2. 8. *domi sis, quum ego te esse illic censeam* — 20 ad 22. desunt quaedam in Mss., quae sensum absoluant; quaedam videntur conrupta, in quae emendanda multam viri docti inpenderunt operam. Hermannus hos tres versus ita constituit 20) *sed hic vnus, vt ego suspicor, seruat fidem.* 21) *Quamquam labores multos ob rem heri mei* 22) *Et liberorum eius eum ego cepisse censeo.* Non ausus tamen sum, a lectione recedere, quam Camer. Gruter. Taubm. Gronov. retinendam putarunt — 20. *Quamquam labores multos* Lamb. redintegrare conatus est *ipse pertuli.* De laboribus certe serui, cuius herus amicis operam dabat, omnes fere Plautinae Terentianaeque loquuntur fabulae, v. c. Ter. Eun. 2, 2. 46 sq. Gnatho Parmenoni dicit: sex ego te totos hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, neque vsque ad lucem vigiles. — 21. At meis tamen laboribus nihil profui, *sed hic* Callicles *vnus, vt ego suspicor*, e dictis eius colligo, *seruat fidem* quae amico sibi commendata erant, quantum potuit, curauit — 22. *ob rem* certe amici tutandam, *laborem ego eum cepisse censeo.*

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *hic homo est* ego sum — pro *praecipuus* quidam *praecipuis* sc. voluptatibus. Herm. eiecto *praecip.* dedit; *hominum omnium antepotens voluptatibus gaudiisque* — 2. *ita commoda*, *quae* H. *commode ea*, *quae* — 3. *ita gaudiis gaudium subpeditat.* Herm. *ita mihi g. g. subpetit* — 4. H. ac me Staf. Lesb. seruus conuenit modo — 7. *fundus*, Festus: auctor, quo ratum habente firmum aliquid fit. Cic. pro Balbo c. 8. nisi populus huius rei fundus factus esset, i. e. hanc rem iussu et auctoritate sua firmasset — 8. *sonitu suo* crepant fores, exiturus aliquis est. vid. ad Mil. 2. 1. 76. — *moram obiiciunt* non licet statim pultare *incommode*, quae, licet exigua, at mora tamen amanti est incommoda.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *in terra dum* alii *interdum* — 2. *aequiparet* cui erga amicum fides ſit aeque certa, ac fuit erga me Callicli. H. aequiperet — 3. *exaedificaſſet* exturbaſſet *me* filius. Alio ſenſu ſupra 1. 2. 95. — *absque te foret* tu niſi fuiſſes, prohibuiſſes. 4. 1. 13. — 6. *proprium ſumſerit* haec lectio debetur Camerario. Edd. vett. habent *proprium erit*, quod ſenſu quidem a Cam. parum differt, a Mſſ. autem ductu longius abit. In Mſſ. Pall. enim eſt *proſumſerit*, quod verbum nullo alio Plauti aliusue cuiusquam ſcriptoris romani loco legitur: qui vero defendunt, explicant *porro ſumſerit*, Gronov.: abalienauerit, transſcripſerit. Boxhorn., Salmaſio probante, coniecit *prorſum perit*, et Hermannus verſum dedit: nam beneficium, quod datur homini proprium, *pro proprio perit*. In eo omnes non poſſunt non conſentire, Calliclem, quod verſu 4. 5. modeſte negauerat *ſe meruiſſe laudem*, id v. 6. 7. iuiſſe probatum: ſi bona tua dono a te mihi data eſſent, atque a me adcepta, ea quidem facta eſſent mea, et ius amiſiſſes, ea repetendi; quod ea vero tuenda modo fidei mandaſti meae, licet fuerit, cur partem eorum, domum nempe tuam, vtendam ſumerem, tibi tamen repetendi ea omnia copia eſt, et a me tibi integra ſunt reddenda. Eleganter Callicles curam, ſibi prae ceteris ab amico demandatam, *beneficii* in loco ponit — 9. *fortem* diuitem. Bacch. 2. 2. 38. et Mil. 4. 3. 13. *fortis* eſt pulcer — 11. *obcupauit* Non. invenit. Non vero inuenerat filius, ſed filia, forma ſua moribusque — 12. *hoc* hac de re — 16. *meo datu* quos a me ſibi mentiebatur datos. ſic et 18. *meo adlegatu* a me adlegatus — 21. *neu qui* aliqua ratione — 29. *ſalutis dignus* dignus, quem ſalutes. Hellenismus ἄξιος χαρᾶς, τιμῆς, ὑγιείας. Virg. Aen. 12. 649. indignus auorum etc. Herm. *dignus* ſalutis — 30. *tunica propior pallio eſt*. Prouerb. h. l. ſocer prius ſalutandus eſt, quam amicus alius. Graeci dicunt γόνυ κνήμης (ἔγγυον) — 31. Herm. conſilia *vobis* voſtra — 35. *placenda dos* placere debet. mire a verbo neutro formatur participium paſſiv. Sic Epid. 1. 1. 70. puppis pereunda eſt — 36. H. poſtremo *hoc*, quod vis — 39. *ſpondeo idem hoc* H. *hoc* eiecit — 49. *vt merita* prout merentur — 50. *foras* et 52. *ſubito* Herm. eiecit. — 53. *ſatin' ſalue* agis? vid. Stich. 1. 1. 10. — 57. *ſi quid tibi, pater, laboris* veniam pluribus petiturum interpellat *nihil euenit*, ſe, quae peccaſſet filius, obliuione promittit volun-

taria contriturum, *ne time* iram patris — 58. *bene re gesta* mercaturam feci quaestuosam — 60. *etiam et si quam aliam iubebis*, dicere forsan voluit: hanc, seu quamcumque aliam; Callicles autem iocans intellexisse vult: hanc, et, si iubebis, praeter eam adhuc aliam. — *quamquam tibi subcensui* pergere forsan voluit: tamen sic tibi prospexi. Quod vero pater, quae filius dixerat, ita, vt Callicles sumsit, intellexit, potest leuitate filii obfensus paulisper esse, vix venia inpetrata hunc in modum iocantis. quod si esset, post *subcensui* signum interrogandi ponendum esset — 61. Callicli quidem vnam vxorem suam satis iam miseriae visam esse, ex Act. 1. sc. 2. satis adparet, e versibus in primis 21. 22. — 64. *optumum'st, licet.* Hermannus τὸ *licet* recte abiecit, quod pater filium, cras ducturum, in perendinum demum ducere iubet. *Optumum'st* igitur intelligendum est: laudo, quod in te nihil est morae.

COMMENTARIVS

IN PLAVTI

TRVCVLENTVM.

IN PROLOGVM.

Versus 1 ad 3. Camerarius ita dedit, vt non in vett. solum edd. leguntur omnibus, sed a Prisciano etiam, in libris de metris comicis, atque ab Apuleio Floridorum 4. citantur. Vt Plautus Amph. Prol. 97. dicit: *haec vrbs est Thebae*, et Men. Prol. 72. *haec vrbs Epidaurus est, dum haec agitur fabula: quando alia agetur, aliud fiet oppidum;* sic, quae hoc dramate gerantur, Athenis geri, iubet cogitari — 2. *moenia* vniuersum vrbis intra moenia spatium, cuius perparuam poeta partem postulat, *quo Athenas* suas imaginarias, easque vt iocatur, *sine architectis, conferat.* Mss. quidem nonnulli habent *arcuspletis*, quod vocabulum Lipsius defendit, Pareusque recepit, licet, quid sibi velit, explicari nequeat. Petitus legi vult ἄκρους Πλωθεῖς. Grammatici enim dicunt Πλωθειά, δῆμος τῆς Αἰγηΐδος, ὅθεν ὁ δημότης Πλωθεύς. Plautum igitur repraesentare velle Plotheensium regionem, et quidem ἄκρους,

extremam regionis eorum partem, vbi Phronesium habitet. Doctius, quam verius. Alii aliter — 5. *meditor equidem* persuasum mihi habeo *vobis me ablaturum* a vobis me locum adcepturum, *sine mora* facile, statim — 6. publicum modo, quem mihi concedi cupio, locum oportet esse, *quid si de vestro quidpiam orem* locum intra priuatas cuiusquam aedes, *abnuunt* repulsam essem laturus — 7. 8. antiquus Romanorum mos est, nulli de iure suo cedere — 10. *Athenae istae sunto* ita Camerarius; in Mss. est *Athenis tracto* Athenis me fabulam meam docere putetis velim. Palmerius legit *Athenae in acta* (atticae, quod plures erant eius nominis vrbes) *sito, ita vt hoc est proscenium* qualiscumque ille locus est, in quo histriones agent — 14. iocose: non postulat, quod iam adcepit. Talis Cleaereta Asin. 1. sc. 3. — 19. *cum puluisculo* vt ne hilum quidem ei maneat reliquum; Rud. 3. 6. 7. conuerret me totum *cum puluisculo*. Eodem sensu Bacch. 4. 4. 29. omne *cum ramento* — 20. *superet* supersit — 21. *habentiam* τὴν οὐσίαν, quidquid habet, omnes opes reliquas — *cum anima* cum vita ipsa. — Quidam legunt: ἔξω euerrerit.

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. *eapse* Alii *eumpse* sc. amantem — 4. *quam penes* penes quam Venerem *amantum summa summarum redit* potestas omnium amantum est. In rationibus capita in summas, et summae rediguntur in summam summarum. Lucretio 3, 817 vniuersum est. Summa summarum: sicut summarum summa est aeterna. Pistoris legit *amantem*, et explicat; nec prius Venus edocet amantem, quam ille planissime omnibus modis perierit — 6. *exorabulum* modus exorandi — 8. Mss. habent *quot sui perclamanda;* Cam. edidit *quotque pericla vianda;* Meurs. *quot sui pericla manda* (pro *meanda*, vt remant pro remeant, remasse pro remeasse reperitur); Pareus reuocat lectionem Mss. et iungit *quot sunt perclamanda di vostram fidem;* Gruterus parum a Meursio abit *quot sui pericla amanda;* Gronovius se olim coniecisse dicit *quot senia perdomanda*, (taedia deuoranda) sequutus autem est Gruterum: quae reliqui homines detestentur pericula sua, ea amantes amare — 10. *Primum dum miros annua* ita Cam. ex altero codice suo edidit. Edd. vett. habent *primum dum moeret animus*. Petitus coniecit *Primum duni meros adnuit* et Graeca putat, latinis literis scripta δύνει μ' ἔρως *amor subiit* vt me

amore captum meretrix sentit, *adnuit* blanditiis cupidiorem reddit, *is primus bolus est* quo amantem inescat. *bolus* a piscatoribus. Salmasius scribendum putat *primum domi res annua, is* etc. et explicat: annuus domus reditus primum munus est, quod poscit. E lectione alterius codicis Camer. *miror annuus* Gronovius sibi duas profitetur coniecturas fuisse natas, alteram *primum dum penus annuus* Pseud. 1. 2. 45. alteram *primum dum merces annua* Asin. 1. 3. 76 sq. sed lectionem tamen dedit Camerarii. Lectioni quidem restituendae his omnibus non multum adparet esse consultum, at queri tamen iuuenis videtur, tres noctes se emisse omni suo vnius anni reditu — 14. *rete iaculum* vid. Asin. 1. 1. 87. — 15. *adducit sinum* laxitatem retis contrahit. Vox *sinum* a quopiam, Lambino forsan, putatur addita. — 16. *sin iecit rete* quod versu iam superiori rete pessum abiisse dicitur, Gronovium sequutus pro *rete* posui *recte:* ita, vt aliquantum piscium ceperit — 21. *hamum vorat* vid. Curc. Act. 3. v. 61. — 22 ad 24. cf. Most. 1. 2. 62 sqq. *amor aduenit in cor meum* cet. *nunc simul res, fides, fama, virtus decusque deseruerunt* — *mere ἄκρατον* — 26. *ab re* perdit bona *atque animo simul* cruciatur v. 28. — 27. *sin alter alteri potior* carior *est* si aequa amicae cum amatore pars amoris est — 29. *si increbrauit* obponitur τῷ *raras noctes ducit* v. 28. et est: si crebras noctes ducit — 30. vox *disciplina* a Camerario est, edd. vett. habent *ita et in aedibus lenoniis* — 32 sqq. Hae sunt προφάσεις et causae, quas profert puella, quare numquam desinat poscere. Lamb. — *aurum* mundus muliebris. Ter. Eun. 4. 1. 13. aurum sibi clam mulier demit, dat mihi, vt auferam — 37. *vna* est a Camerario, qui in vno codice *alammina*, in altero *dammina* legerat. Gronov. maluit *clam mira industria* seu *clam summa industria:* qua industria haec celamus nos, eadem simul rem etc. perdimus — 40. *quos quum* quo tempore *celamus, si faximus* fecerimus *conscios* — 41. *qui* vt ii *nostrae aetati* iuuenili *tempestiuo* tempestiue *temperint* temperent — 42. *vnde* quibus a parentibus *ante parta* olim quae parta sunt, *demus* relinquamus *postpartoribus* heredibus, a quibus porro augeantur — sunt, qui *postpartores* esse putent scorta et lenones, ad quos adcederem, si versu 42. non *demus*, dare debeamus, legeretur, sed *damus*, aut si, quod Pistoris in vetere codice se dicit reperisse, *vt ne* recipiatur pro *vnde* — 43. nec *vt* nec *minus* in MSS., sed vtrumque

a Camerario est, sensu requirente: (si parentes faceremus conscios) *faxim* (ego et alii iuuenes) vt *lenonum et scortorum, vt plus est* vt numerus est permagnus, *minus* numerus fieret minor, si occasio iis praebeatur rarius, iuuenibus perdendis opes sibi parandi — 44. *damnosi homines* lenones et meretrices — 46. *quum caletur maxime* quo anni tempore calores solent esse maximi — 47. *argentarias* tabernas — 48. *scorti lenones* lenones cum scortis, quae obferunt. Palmerius malebat *cortis* (cortes) *lenones*, a cors seu chors, putans *argentarius cortes* idem esse, quod argent. tabernas. — 49. *ea nimia est ratio* maxima negotiorum pars, quae argentarii habent, pertinet ad lenones et amatores — 50. pro *Aeri plus*, quod edd. vett. habent, cum Camerario et MSS. quibusdam et Taubmanno posui *triplo plus* — *ponderum* quibus argentarii vtuntur — 51 ad 54. sensus: nescio, quam ad rem dicam referre, *quos* lenones habere in argentariis meretrices, *nisi pro tabulis* eas habeant, *vbi aera perscribantur vsuraria*, vulgo quidem adcepta et expensa his tabulis insunt, leno vero, cuius expensa non aes, sed meretrices sunt, *adcipiat illico non* tradat eas, nisi pretio pacto statim sibi numerato, *neque censeat* in tabulas quasi censor referat, quantum et quo tempore soluendum cuique, ab eoque exigendum sit — 58. quae hic *habet* habitat — 60. hunc versum Gul. Canterus, recte opinor, spurium iudicauit, atque ex adnotatione in textum inrepsisse — 61. 62. quod vero egregium me habere similabat, id pecuniae meae pessimum erat, eo largius donaui — 64. *damnosus* Epid. 2. 3. 14. qui damno adficitur: sed Bacch. 1. 2. 9. *dii damnosissimi* et supra v. 14. *homines damnosi* qui damno adficiunt alios; hoc vero loco *damnosus* est, qui se ipsum damno adficit, sui profusus. *Damnosum* hoc sensu Dinarchus se ipsum esse fatetur, *damnosiorem* autem vocat militem, qui plus, quam ipse poterat, meretrici dabat — 65. *infestum sibi* h. l. non, qui inimico animo in ipsam, sed, in quam ipsa esset animo inimico — 69. *pergraecetur* graeco more luxurietur — 71. *opus est isti* cum adcusatiuo rei *puerum*, nisi explices: quid opus est, isti puerum subpositum esse. vid. infra act. 5. v. 10. — 77. cum ea quoque rem habui.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Versus 1 ad 4. Astaphium exiens ianitrici dicit, a versu autem 5 secum loquitur — 1. *adque serua* et adserua —

2. *aduentor* qui ad nos venit, vel ipſe vnus amatorum, vt e ſequentibus adparet. vid. 2. 7. 55. — *grauior abeat, quam venerit* ne, qui nihil adtulerit, de noſtris aliquid furto auferat; quod idem v. 3. 4. dicunt — 4. *noui* experta ſcio *hominum* amatorum plerorumque *mores* — 6. *vt ſimitu* ſimulac — *congerrones* ſaepius apud Plautum obcurrunt, v. c. Perſ. 1. 3. 9. Hoc vero loco ſunt *congerones;* Nonius: a congerendo dicti; Fulgentius: qui aliena ad ſe congregant; Gloſſ. χειριστᾶι, πρακτῆρες. cf. 2. 7. 1. — 7. *conſilia ſunt conſulta* conuenerunt inter ſe, quas quisque partes ſusciperet — 9. *dum illi*, dum baſiator amicam blanditiis tenet obcupatam, quo minus ea ceteros queat iuuenes obſeruare, *ceteri ſunt cleptae* furantur — ſed, poſt *dum illi agunt*, verba *quod agunt* a Mſſ. abſunt — 10. *obludunt* adludiant. Stich. 2. 2. 58. *cuſtodem* ſeruam *oblectent* atque ita ab obſeruando auertant — 12. *fartores*, qui de iis, quae delata ad eos ſunt, vt farcimina conficiant, non nihil detrahunt, eoque veſcuntur. Lamb. — *pars ſpectatorum* qui ipſi eſtis hoc modo furati — 14. *ibus* iis — cf. Ter. Eun. 2. 3. 90 ſqq. an eſt flagitium, ſi meretrices itidem fallam, vt ab illis fallimur? — 17. *me illis quidem haec verberat verbis* pertinent ad me quoque, quae ea dicit — *adcongeſſi* Ter. Eun. 2. 3. 18. ad te patris penum omnem congerebam — 18. hera moranti intus forte clamauerat: fac memineris, quae iuſſi; cui illa: *commemini* etc. — *eum ipſum* 2. 1. 35. agreſtem adoleſcentem, Strabacem — 20. *dato* bona, *ſi* ea nobis *eſſe vis* — 22. 23. τῷ *peſſima* iocoſe *optime*, et τῷ *mane* obponit *i* — 24. *fer* porrige *manum contra* mihi meam praebenti, iunctis manibus eamus, et *pariter gradere* non celerius, quam ego — 26. *coena detur* iocoſe coenam promittit aduenticiam — 31. *eum ipſum* dixerat 18., haud vero putabat, Dinarchum auſcultaſſe — 34. *quianam?* quam ob rem? — 35. *tuo veſtimento et cibo* tua inpenſa, tua negligens negotia, ſine vlla fructus inde capiendi ſpe — *alienis rebus curas* vid. Trin. 4. 3. 50. Rud. 1. 2. 92. idem puella adoleſcenti dicit, quod apud Ter. Heaut. 1. 1. 24 ſq. Chremeti Menedemus: tantumne eſt ab re tua otii tibi, aliena vt cures, eaque nihil quae ad te adtinent? — 36. *expedibo* expediam — 37 ſqq. Si proprie intelligas, iuuenis ſe eo ſenſu otioſum dicit, quod, re ſua apud Phroneſium perdita, non ſubpetat, vnde quaeſtuoſum poſſit negotium aliquod ſuscipere. Sed in his et ſequentibus nonnullis

verſibus omnia adparet eſſe allegorica. Dicere videtur: Spoliatus a vobis odio nunc vobis ſum, qui, ſi quod darem ſupereſſet, ingrato a vobis otio non obruerer. 40. 41. ludit puella in voce *otioſus*. Otium nimirum, quo non ſit, quod metuas, id quidem optabile eſt, re vero, quam cures, perdita, otium quidem naſcitur, at id miſerrimum. hoc ſenſu iuuenis ſe otioſum eſſe queritur; illo ſenſu puella vult vocem adcepiſſe — 40. pro *poſſe ſe* Acidalius malebat *poſſe te*. — Adludit in ſequentibus ad vectigalia, quae apud Romanos fuiſſe notum eſt, ex arationibus *decimas*, e portubus *portorium*, a paſcuis *ſcripturam*: quae qui redemerant *publicani*, eorumque operae *portitores* erant. — 41. Contra nunc Dinarchus ludit in voce *publicus*, qua puella fuerat vſa, *haud ego habui publicum* negotium, quod mihi ſpoliato a vobis quererer ablatum, peruorſe interpretaris haec non fuit mens mea, ſed *illa* Phroneſium *habuit publicum*, iuuenum publica cura eſt, corpusque ſuum publicat (Bacch. 4. 8. 22.) — 42. Phroneſium habere publicum probat allegorice: Nam, etſi mihi locum paſcuum locauit adcepta pecunia, tamen, *contra* pacta conuenta, peregrinum pecus in id, quod mihi adſcriptum erat, recepit; hoc eſt: aduerſus legem, ob pecuniam, quam dedi, a me dictam, alium amatorem admiſit. Vide infra 4. 2. 47. quae aduerſum legem adcepiſti a plurimis pecuniam — 43. *rei* (rem) *male gerentes* quorum negotia minus proſpere ſubcedunt. vid. 1. 1. 3. — 45. *male vortit res pecuaria apud vos* video, Phroneſium me non habere eximium, nec ſe mihi dare vni — 46. *volo habere aratiunculam hic apud vos* in aliqua certe parte haerere apud Phroneſium cupio, *pro copia* mea nunc exigua, vnde minus, quam olim, donare poſſum — 47. Varro: ager aruus eſt conſitus, paſcuus, florens. Sed Aſtaphium maxime ſpectat id, quod dixerat *pro copiā*, et reſpondere videtur: niſi, vt antea, dare potes, Phroneſium ſcito paucis non eſſe contentam — 47. 48. *ſi arationes habituris* quam minimo pretio voluptatem tuam explere cupis — 49. apud nos da locum melioribus, abi ad pueros, viliori pretio venales — 50. *vtrosque* quod pueros aeque ac meretrices ſe amaſſe fatetur, Aſtaphium dicit: *iſtoc pol tu otioſus* mirum igitur non eſt, rem tuam familiarem peſſum iuiſſe, 51. *quum et illic et hic peruerſus eſſes* apud vtriusque ſexus ſcorta libidinoſus ſimul ac prodigus — 52. *procaciores*. Feſtus: procari, poſcere eſt, vnde et proci, et procaces

meretrices, et verbum procas i. e. poſcis — 53. *illic perit* quod adceperunt, temere profundunt — 59. *ſapiens* qui tibi videris — *nos*, quas nequam eſſe arguis — Verſui 61. Diſſaldaeus ſubiiciendum putat verſum eum, quem Priſcianus e Truculento citat: *bona perdidi, mala reperi, factus ſum extimus a vobis* — 62. 63. conf. Pſeud. 1. 3. 75 ſqq. *atque ego te viuum ſaluumque vellem. Ps. eho, an iam mortuus eſt? BA. mihi quidem* etc. Vult enim leno, amatotorem data perpetuare, aut amare deſinere ibid. v. 72, 73. — 64. amator *ſummus* in largiendo — 70. *longe aliter eſt* longe aliam rationem ſequimur in amico, quam in amatore aeſtimando. Acid. malebat *longe alter eſt* quod eſſet: longe alius eſt amici, quam amatoris, animus — 72 ad 75. ita idoneus puellae adoleſcens videtur, quem aperte fallat! et ſentit adoleſcens v. 84. *euge funde et aedes* quam repente me ex otioſo iterum facietis negotioſum; at, qui indignari debebat, gaudet! — 80. *iſtaec* quae ſupra dixiſti, antequam mihi aedes et fundum nondum obcidiſſe dicerem, haec mea te non docuit *benignitas* indigna erant muliere, cui benignum ego ſemper liberalemque me praebueram — 81. *parcipromi* qui cum Genio dicuntur belligerare, amare volunt, at nec argentum a ſe dimittere. Pſeud. 5. 1. 22. — 85. *per tempus ſubueniſtis mihi* veſtro beneficio in gratiam cum Phroneſio redibo — 88 ad 90. dicere Dinarchus poterat, quod apud Ter. Eun. 1. 1. 28. Phaedria: et taedet, et amore ardeo, et prudens, ſciens, viuus videnſque pereo! — 90. *mutuamur ira* lectio videtur conrupta. Palmerius coniecit *mutitamus ira*, et *mutitare ira* explicat: irae atque amoris vices variare. Salmaſius legi vult *mutamur mira*, miris modis, vt in aeſtu mare — 91. pro *amare* cum Lambino legendum eſſe *amari*, manifeſtum eſt — 94. *paene tibi fuit* Phroneſium, parum abfuit, quin moreretur. Pſeud. 1. 3. 18. mortuus eſt, *qui fuit*. qui *eſt*, viuus eſt. Capt. 3. 3. 1. me *fuiſſe*, quam eſſe, malim — 95. *lauabat* quum ab ea diſcedebam. v. Act. 2. ſc. 3. v. 1 ſqq.

IN ACTVS II. SCENAM I.
Potius ACTVS I. SCENAM III.

Scena ſuperiore finiente in proſcenio manet Aſtaphium, quae, vt primum Dinarchus in aedes Phroneſii introiit, haec ſtatim ſola loquitur: quare ſcena mihi videtur actus primi tertia, vt ſequens actus primi quarta, quae vero ſcena actus ſecundi tertia dicitur, eius eſt prima.

1. Pro *hercle* Palmer. restituendum putat *he ecere*, aut tale quid: nam Varro et Gellius negant, vsquam apud idoneum scriptorem, aut feminam *me hercule*, aut virum *me castor* dicere. Anselmus Epiphillid. τὸ *hercle* excusat quidem: Gellium Romanas tantum intellexisse mulieres, non graecas, nec inpudicis eamdem, quam ceteris fuisse legem, Gelliumque in Noctibus suis dormitasse. Addi posset, ap. Phaedr. 3. 17. 8. Mineruam *mehercules*, et Apulei. Met. 5. ante medium sororem dicere *hercules:* at verum tamen est, apud Plautum quidem nullo alio loco mulierem per Herculem deierare — *introiuit* Pall. alter *introauit* quod esset *intro abiit* — 3. *dixit neniam de bonis* abstulit ei opes suas. *Nenia* Scaligero videtur vox Phrygia, latine *lessus*, qui mos per comites Aeneae in Italiam manauerit; *neniam dicere* idem esse, quod: supremum vale dicere. Glossar. *neniae* ὕμνοὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν. ibid. *neniae* ἐπιτάφιος ᾠδή. Pseud. 5. 1. 32. *nenia* est finis. Bacch. 4. 8. 48. est *nenia soricina* Hor. od. 2. 20. 21. absint inani funere neniae etc. — 8. *id habet, quod nos habuimus* egestatem — 11. *verterunt sese memoriae* versa est fortunae rota, nos diuites sumus, ille pauper — 13. *piaculum est* facinus esset, piaculo luendum, si misereremur *rei* (rem, vt 1. 2. 40.) *male gerentum* eorum, qui se nobis tradunt spoliandos — 14. *bonis dentibus esse*, quibus amatorem comedat, perdat. Ter. Hec. 1. 1. 7 sq. ne cuiusquam te misereat, quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis — 18. 19. *numquam* debet meretrix audire amatorem, causas adferentem, quare, si donare deficit, non debeat eum eiicere, et domum remittere, vt militem infrequentem. *Causam noscere* dicebantur magistratus, quum audiebant eos, qui putabant, se habere inmunitatem et vacationem militiae. *Miles infrequens*, qui non aderat, vbi et quando adesse debebat, variisque igitur adficiebatur poenis: meretrix amatorem, infrequentem in largiendo, nullis precibus mollita, poena adficiat, qua potest grauissima, eumque a se abire iubeat — 21. pro *nisi quod* cum Acidalio ponendum putaui *nisi quoi:* nisi cui lubeat, denuo dare, modo quum dederit — 23. *alium quaestum coepiat* sic iocans dicit: a vobis facessat, nobis molestus ne sit — 25. *qui relictis rebus rem perdit suam* cui nihil prius est, quam nobis largiendo rem perdere suam — 30. 31. voculae, diuerso charactere expressae, additae a Lambino sunt. — 40. *adgredias* adgrediaris. Paucis tamen locis *adgredior* etiam passiue positum legitur, v. c. vt a te fictis adgrederer dolis ap. in Cic.

fragm. ap. Priscianum; facillimis quibusque bellis adgressis ap. Iustin. 7. 6.

IN ACTVS II. SCENAM II.
Verius ACTVS I. SCENAM IV.

1. *proterue* deriuandum putant a *proterendo* hoc loco: tam vasto inpete. Amph. 4. 4. 1. — *arietare* vox militaris, ariete muros quatere, h. l. fores vehementius pulsare, quod Stich 2. 2. 1. dicitur: fores frangere — 4. 5. salutem, qua ab Astaphio inpertitur, quam maximo potest cum contemtu adspernatur — *non salueo* Parrhasius notauit, comicum, minus latine e persona rustici esse dictum — 7. 8. rusticus, quasi puella dixisset *comprime me*, de stupro se adpellatum nugatur. *spero meam* me olim vxorem amicamue compressurum esse — pro *tu quae solita es*, *comprimas* Lipsius coniicit, seu, vt sibi videtur, restituit: *te, qui solitu'st, comprimat*. Meursius vero *tu, quem solitas, comprimas*. Gellius quidem habet: *solitare* antique dici pro *solere*; *comprimere* vero Gruterus defendit de mulieribus etiam dici, sicuti Pers. 2. 2. 45. mulier dicitur *subagitatrix* — 8. pro *inprudens* Palmer. vult *inpudens*; sed *inprudentem* potest eam ideo vocasse, quod hominem *rusticum* putasset aeque facile capi posse, ac scurram vrbanum — 9. *iram dixi* iram verbo *comprimas* additura fuit — versus 7. 8. Matth. Klock ita legit: *Str.* Spero meam quidem hercle; te, qui solitu'st, comprimat. *Ast.* Inpudens deridiculum! hinc tu, rusticus vates, stuprum? iram dixi! — Ex ea lectione, si nihil aliud, adpareret certe, qui seruus v. 10. dicere possit: pergin' male loqui mihi? — 9. *vt esse coepisti, si dem, si est vna altera* hanc lectionem corruptam esse, nemo non videt, et varie quidem interpretes emendare locum conati sunt, at in eo tamen consentiunt, sensum esse: *tu es mulier pessima!* Post *vt esse coepisti* edd. vett. nonnullae: *fidem si est vna altera:* Grut. *fidem dem si*; Lamb. *cedam, si est vna altera* i. e. cedam tibi, si alia adhuc femina est aeque ac tu odiosa; Palmer. *vt esse coepisti, sic es tu ἅλς mera* i. e. mulier vilissima; (vid. Poen. 5. 5. 34. *halagoras*) Salmas. *quid dem, si vna est altera* quiduis dare paratus sum, si est vna altera tibi similis; Pareus *vt esse coepisti, sic est nulla altera*; Gronov. *vt es, pignus dem, si est vna altera.* Hanc coniecturam recepi, non, quod vnam putem omnium esse verissimam, sed quod, donec certior ab alio quo lectio reperiatur, legi tamen aliquid volebam, quod intelligi posset, et in quo sensus certe

esset verus — 14. *pudendumne* est, rusticum esse? — *tu vero clurinum pecus.* Glossa Papiae: clura vel clurinum simia dicitur. In alio Gloss. clura πίθηκος. 2. 5. 24. ancillae cuidam nomen est Pithecium. — Seruus autem Astaphio seu deformitatem exprobraturus est, (Mil. 4. 1. 42. pithecium haec est prae illa) seu malitiam, vt Lycophron Thersiten vocat πιθηκόμορφον, quia ingenio esset maligno et versipelli — 15. *sistento* verbum putatur antiquum pro *ostento.* Acid. legi vult *te ostentatum* — *ossa* rustice dicit pro corpus tuum, quod vestibus, fuco, exornasti — 16. *insuaso.* Festus: "*Suasum* color adpellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: quia tibi *suaso* etc. Quidam autem legunt *insuaso*, nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, *suasum* vocari, quia persuadetur in alium ex albo (alio) transire." Glossar. "*insuasum* εἶδος δουκρίου κεκαπνισμένου, et vult Festus esse colorem similem illi, qui est in trabibus, quas diutinus fumus infecit" — 17. *ar me* ad me. prisci dixerunt *ar* pro *ad* — *nunc places* quod me iubes ad te venire — 18. *quam me illi velim* placere! ridens dicit — *mentiris* adeo me tibi videri dignam, quam ludibrio habeas — 19. si lectio certa est, rogat Stratilax: *dic, qui* vnde tu, quae *mancipium* es, *adcipias gesta tecum* ornatum, quem geris, *penos annuos*, qui ornatus sumtum aequat, qui mancipio per totum annum alendo subficiat. Alii aliter — 20. *dignis dant* Lamb. *dantur* ornamenta, qualia ego gero. Se quidem laudat *dignam*, quae ornetur, iudicari, a quo vero digna iudicetur, cuiusue liberalitati, aut quibus meritis haec dona debeat, id quidem tacet. — De *Lavinia* Aeneae cogitandum non est. In voce Laviniae quidam putant inesse adlusionem ad eam verbi *elauo* significationem, qua est decoquere, Asin. 1. 2. 9. bonis elaui, Trin. 2. 4. 5. argentum tuum elotum est in balneis: praedam igitur intelligendam esse, quam de decoctoribus mulier ceperit. Simeo Bosius ad Att. 15. ep. 9. quod *Lanuvium* non modo vrbem significet, sed eam quoque corporis partem, in qua pudenda sita sint, κοχώνην, legendum putat: *Lanuviinae hic sunt, quas* etc. Alii legunt *Lamiae*, quae adolescentes fascinat. Siue horum aliquem verum vidisse, siue omnes errasse putes, hoc tamen Stratilacem dixisse adparet: quaestu eam meretricio ornatum suum parasse. Ad eos adcedo, qui τὸ *hic* δεικτικῶς positum censent: *hic* digito monstrans, qua mulier erat, hic sunt ea arma, quibus victorias tuas praedasque reportas — 21. quare, quum manum mulier digi-

tumque monstrantem mox et adtrectaturum se putaret, clamat: *ne adtigas me!* ille vero contemtim: *tangam ego te?* et iurat rusticus satis comice *per sarculum* — 21 ad 24. *malim hamaxari* Pistoris explicat: plaustro iungere. qui potest autem seruus rusticus malle bubulcus esse, qui erat, et currum iungere, quem quotidie iungebat? Passiue videtur *hamaxari* sumendum esse: malim ipse, vt bos patalis plaustro iungi (quam tecum). Festus: *patalem bouem* Plautus adpellat, cuius cornua diuersa sunt, ac late patent. Philargyrus, ad Virgilii Georgica, distinguit boues *camuros*, qui cornua habent introrsus conuersa, *patulos*, (patales) qui cornua habent diuersa; *laeuos*, quorum cornua terram spectant; *licinos*, qui sursum versum reflexa cornua habent — 23. *noctem perpetem* perpetuam. Amph. 1. 1. 124. ibid. 2. 2. 100. Reperitur apud alios et *diem perpetem, annum perpetem* etc. — 24. *coenatas* cum coena — 25. *vt nacta es* erras, si te putas nactum esse eum, quem rusticum esse pudeat — 33. *expellam* Scaliger mauult *exuellam* — 35. *purpurissatas* vid. Most. 1. 3. 104. — 38. *vlli* pro vllius. Ita infucata es, vt corpus tuum nullum queat verum colorem capere, nec sua sponte erubescere, nec pallere — 40. Mss. *quid est, quod vobis pessimae haec.* Acid. quod deest, expleuit *quod vobis pessimae sumus.* STR. *hac abi!* — 43. post *praemium* seruus additurus nonnulla fuisse videtur, nisi puella interpellasset — 52. *duarum rerum* quas Alciatus dicit esse: *est* et *non;* Turnebus: *diuini* et *humani*. cf. Amph. 2. 2. 40. — 55. meretriculis *muniendis* munerandis, muneribus ditandis — 57. *sexungula* rapacissima. Sic Aul. 3. 6. 18. fures vocantur *homines cum senis manibus* — *male viuitis* Palm. *malo vites!* vt Curc. 2. 3. 19. est *vitent infortunio* — 59. *neque istuc in se gestit, ergo coget exanimam mali.* Ita vno consensu Mss. et omnes edd. vett. legunt. Varie autem viri docti sanare versum et emendare sunt conati. Omnes consentiunt, pro *exanimam mali* legendum esse *examen mali,* et plerisque pro *ergo* placet *tergo,* quod additum *t* nonnulli de praecedente *gestit* demunt. Sensus mihi esse videtur: narrabo seni, ne, si facta filii ab alio quo resciuerit, grauissimis ego taciturnitatis meae poenis obprimar. Legunt autem Gronov.: *Namque istuc si cesset,* si senem certiorem facere cessauerim, *tergo coget examen mali;* Boxhorn: *Namque istuc ni subgessi, tergo* etc.; Scaliger: *ne qua is istuc in segestro cogat* etc. (Forsan Scaliger *in segestro* intellexit *me quiescente.* Festus: δέρρεις graeci

extremam regionis eorum partem, vbi Phronesium habitet. Doctius, quam verius. Alii aliter — 5. *meditor equidem* persuasum mihi habeo *vobis me ablaturum* a vobis me locum adcepturum, *sine mora* facile, statim — 6. publicum modo, quem mihi concedi cupio, locum oportet esse, *quid si de vestro quidpiam orem* locum intra priuatas cuiusquam aedes, *abnuunt* repulsam essem laturus — 7. 8. antiquus Romanorum mos est, nulli de iure suo cedere — 10. *Athenae istae sunto* ita Camerarius; in Mss. est *Athenis tracto* Athenis me fabulam meam docere putetis velim. Palmerius legit *Athenae in acta* (atticae, quod plures erant eius nominis vrbes) *sito, ita vt hoc est proscenium* qualiscumque ille locus est, in quo histriones agent — 14. iocose: non postulat, quod iam adcepit. Talis Cleaereta Asin. 1. sc. 3. — 19. *cum puluisculo* vt ne hilum quidem ei maneat reliquum; Rud. 2. 6. 7. conuerret me totum *cum puluisculo*. Eodem sensu Bacch. 4. 4. 29. omne *cum ramento* — 20. *superet* supersit — 21. *habentiam* τὴν οὐσίαν, quidquid habet, omnes opes reliquas — *cum anima* cum vita ipsa. — Quidam legunt: ἔξω *euerrerit*.

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. *eapse* Alii *eumpse* sc. amantem — 4. *quam penes* penes quam Venerem *amantum summa summarum redit* potestas omnium amantum est. In rationibus capita in summas, et summae rediguntur in summam summarum: Lucretio 3, 817 vniuersum est. Summa summarum: sicut summarum summa est aeterna. Pistoris legit *amantem*, et explicat: nec prius Venus edocet amantem, quam ille planissime omnibus modis perierit — 6. *exorabulum* modus exorandi — 8. Mss. habent *quot sui perclamanda;* Cam. edidit *quotque pericla vianda;* Meurs. *quot sui pericla manda* (pro *meanda*, vt remant pro remeant, remasse pro remeasse reperitur); Pareus reuocat lectionem Mss. et iungit *quot sunt perclamanda di vostram fidem;* Gruterus parum a Meursio abit *quot sui pericla amanda;* Gronovius se olim coniecisse dicit *quot senia perdomanda*, (taedia deuoranda) sequutus autem est Gruterum: quae reliqui homines detestentur pericula sua, ea amantes amare — 10. *Primum dum miros annua* ita Cam. ex altero codice suo edidit. Edd. vett. habent *primum dum moeret animus*. Petitus coniecit *Primum duni meros adnuit* et Graeca putat, latinis literis scripta *δύνει μ' ἔρως amor subiit* vt me

amore captum meretrix sentit, *adnuit* blanditiis cupidiorem reddit, *is primus bolus est* quo amantem inescat. *bolus* a piscatoribus. Salmasius scribendum putat *primum domi res annua, is* etc. et explicat: annuus domus reditus primum munus est, quod poscit. E lectione alterius codicis Camer. *miror annuus* Gronovius sibi duas profitetur coniecturas fuisse natas, alteram *primum dum penus annuus* Pseud. 1. 2. 45. alteram *primum dum merces annua* Asin. 1. 3. 76 sq. sed lectionem tamen dedit Camerarii. Lectioni quidem restituendae his omnibus non multum adparet esse consultum, at queri tamen iuuenis videtur, tres noctes se emisse omni suo vnius anni reditu — 14. *rete iaculum* vid. Asin. 1. 1. 87. — 15. *adducit sinum* laxitatem retis contrahit. Vox *sinum* a quopiam, Lambino forsan, putatur addita. — 16. *sin iecit rete* quod versu iam superiori rete pessum abiisse dicitur, Gronovium sequutus pro *rete* posui *recte:* ita, vt aliquantum piscium ceperit — 21. *hamum vorat* vid. Curc. Act. 3. v. 61. — 22 ad 24. cf. Most. 1. 2. 62 sqq. *amor aduenit in cor meum* cet. *nunc simul res, fides, fama, virtus decusque deseruerunt* — *mere ἄκρατον* — 26. *ab re* perdit bona *atque animo simul* cruciatur v. 28. — 27. *sin alter alteri potior* carior *est* si aequa amicae cum amatore pars amoris est — 29. *si increbrauit* obponitur τῷ *raras noctes ducit* v. 28. et est: si crebras noctes ducit — 30. vox *disciplina* a Camerario est, edd. vett. habent *ita et in aedibus lenoniis* — 32 sqq. Hae sunt προφάσεις et causae, quas profert puella, quare numquam desinat poscere. Lamb. — *aurum* mundus muliebris. Ter. Eun. 4. 1. 13. aurum sibi clam mulier demit, dat mihi, vt auferam — 37. *vna* est a Camerario, qui in vno codice *clammina*, in altero *dammina* legerat. Gronov. maluit *clam mira industria* seu *clam summa industria:* qua industria haec celamus nos, eadem simul rem etc. perdimus — 40. *quos quum* quo tempore *celamus, si faximus* fecerimus *conscios* — 41. *qui* vt ii *nostrae aetati* iuuenili *tempestiuo* tempestiue *temperint* temperent — 42. *vnde* quibus a parentibus *ante parta* olim quae parta sunt, *demus* relinquamus *postpartoribus* heredibus, a quibus porro augeantur — sunt, qui *postpartores* esse putent scorta et lenones, ad quos adcederem, si versu 42. non *demus*, dare debeamus, legeretur, sed *damus*, aut si, quod Pistoris in vetere codice se dicit reperisse, *vt ne* recipiatur pro *vnde* — 43. nec *vt* nec *minus* in MSS., sed vtrumque

a Camerario eſt, ſenſu requirente: (ſi parentes faceremus conſcios) *faxim* (ego et alii iuuenes) vt *lenonum et ſcortorum, vt plus eſt* vt numerus eſt permagnus, *minus* numerus fieret minor, ſi occaſio iis praebeatur rarius, iuuenibus perdendis opes ſibi parandi — 44. *damnoſi homines* lenones et meretrices — 46. *quum caletur maxime* quo anni tempore calores ſolent eſſe maximi — 47. *argentarias* tabernas — 48. *ſcorti lenones* lenones cum ſcortis, quae obferunt. Palmerius malebat *cortis* (cortes) *lenones*; a cors ſeu chors, putans *argentarius cortes* idem eſſe, quod argent. tabernas. — 49. *ea nimia eſt ratio* maxima negotiorum pars, quae argentarii habent, pertinet ad lenones et amatores — 50. pro *Aeri plus*, quod edd. vett. habent, cum Camerario et MSſ. quibusdam et Taubmanno poſui *triplo plus* — *ponderum* quibus argentarii vtuntur — 51 ad 54. ſenſus: neſcio, quam ad rem dicam referre, *quos* lenones habere in argentariis meretrices, *niſi pro tabulis* eas habeant, *vbi aera perſcribantur vſuraria*, vulgo quidem adcepta et expenſa his tabulis inſunt, leno vero, cuius expenſa non aes, ſed meretrices ſunt, *adcipiat illico non* tradat eas, niſi pretio pacto ſtatim ſibi numerato, *neque cenſeat* in tabulas quaſi cenſor referat, quantum et quo tempore ſoluendum cuique, ab eoque exigendum ſit — 58. quae hic *habet* habitat — 60. hunc verſum Gul. Canterus, recte opinor, ſpurium iudicauit, atque ex adnotatione in textum inrepſiſſe — 61. 62. quod vero egregium me habere ſimilabat, id pecuniae meae peſſimum erat, eo largius donaui — 64. *damnoſus* Epid. 2. 3. 14. qui damno adficitur: ſed Bacch. 1. 2. 9. *dii damnoſiſſimi* et ſupra v. 14. *homines damnoſi* qui damno adficiunt alios; hoc vero loco *damnoſus* eſt, qui ſe ipſum damno adficit, ſui profuſus. *Damnoſum* hoc ſenſu Dinarchus ſe ipſum eſſe fatetur, *damnoſiorem* autem vocat militem, qui plus, quam ipſe poterat, meretrici dabat — 65. *infeſtum ſibi* h. l. non, qui inimico animo in ipſam, ſed, in quam ipſa eſſet animo inimico — 69. *pergraecetur* graeco more luxurietur — 71. *opus eſt iſti* cum adcuſatiuo rei *puerum*, niſi explices: quid opus eſt, iſti puerum ſubpoſitum eſſe. vid. infra act. 5. v. 10. — 77. cum ea quoque rem habui.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſus 1 ad 4. Aſtaphium exiens ianitrici dicit, a verſu autem 5 ſecum loquitur — 1. *adque ſerua* et adſerua —

2. *aduentor* qui ad nos venit, vel ipſe vnus amatorum, vt e ſequentibus adparet. vid. 2. 7. 55. — *grauior abeat, quam venerit* ne, qui nihil adtulerit, de noſtris aliquid furto auferat; quod idem v. 3. 4. dicunt — 4. *noui* experta ſcio *hominum* amatorum plerorumque *mores* — 6. *vt ſimitu* ſimulac — *congerrones* ſaepius apud Plautum obcurrunt, v. c. Perſ. 1. 3. 9. Hoc vero loco ſunt *congerones;* Nonius: a congerendo dicti; Fulgentius: qui aliena ad ſe congregant; Gloſſ. χειρισταί, πρακτῆρες. cf. 2. 7. 1. — 7. *conſilia ſunt conſulta* conuenerunt inter ſe, quas quisque partes ſusciperet — 9. *dum illi*, dum baſiator amicam blanditiis tenet obcupatam, quo minus ea ceteros queat iuuenes obſeruare, *ceteri ſunt cleptae* furantur — ſed, poſt *dum illi agunt*, verba *quod agunt* a MSſ. abſunt — 10. *obludunt* adludiant. Stich. 2. 2. 58. *cuſtodem* ſeruam *oblectent* atque ita ab obſeruando auertant — 12. *fartores*, qui de iis, quae delata ad eos ſunt, vt farcimina conficiant, non nihil detrahunt, eoque veſcuntur. Lamb. — *pars ſpectatorum* qui ipſi eſtis hoc modo furati — 14. *ibus* iis — cf. Ter. Eun. 2. 3. 90 ſqq. an eſt flagitium, ſi meretrices itidem fallam, vt ab illis fallimur? — 17. *me illis quidem haec verberat verbis* pertinent ad me quoque, quae ea dicit — *adcongeſſi* Ter. Eun. 2. 3. 18. ad te patris penum omnem congerebam — 18. hera moranti intus forte clamauerat: fac memineris, quae iuſſi; cui illa: *commemini* etc. — *eum ipſum* 2. 1. 35. agreſtem adoleſcentem, Strabacem — 20. *dato* bona, *ſi* ea nobis *eſſe vis* — 22. 23. τῷ *peſſima* iocoſe *optime*, et τῷ *mane* obponit *i* — 24. *fer* porrige *manum contra* mihi meam praebenti, iunctis manibus eamus, et *pariter gradere* non celerius, quam ego — 26. *coena detur* iocoſe coenam promittit aduenticiam — 31. *eum ipſum* dixerat 18., haud vero putabat, Dinarchum auſcultaſſe — 34. *quianam?* quam ob rem? — 35. *tuo veſtimento et cibo* tua inpenſa, tua negligens negotia, ſine vlla fructus inde capiendi ſpe — *alienis rebus curas* vid. Trin. 4. 3. 50. Rud. 1. 2. 92. idem puella adoleſcenti dicit, quod apud Ter. Heaut. 1. 1. 24 ſq. Chremeti Menedemus: tantumne eſt ab re tua otii tibi, aliena vt cures, eaque nihil quae ad te adtinent? — 36. *expedibo* expediam — 37 ſqq. Si proprie intelligas, iuuenis ſe eo ſenſu otioſum dicit, quod, re ſua apud Phroneſium perdita, non ſubpetat, vnde quaeſtuoſum poſſit negotium aliquod ſuscipere. Sed in his et ſequentibus nonnullis

versibus omnia adparet esse allegorica. Dicere videtur: Spoliatus a vobis odio nunc vobis sum, qui, si quod darem superesset, ingrato a vobis otio non obruerer. 40. 41. ludit puella in voce *otiosus*. Otium nimirum, quo non sit, quod metuas, id quidem optabile est, re vero, quam cures, perdita, otium quidem nascitur, at id miserrimum. hoc sensu iuuenis se otiosum esse queritur; illo sensu puella vult vocem adcepisse — 40. pro *posse se* Acidalius malebat *posse te*. — Adludit in sequentibus ad vectigalia, quae apud Romanos fuisse notum est, ex arationibus *decimas*, e portubus *portorium*, a pascuis *scripturam*: quae qui redemerant *publicani*, eorumque operae *portitores* erant. — 41. Contra nunc Dinarchus ludit in voce *publicus*, qua puella fuerat vsa, *haud ego habui publicum* negotium, quod mihi spoliato a vobis quereret ablatum, *peruorse interpretaris* haec non fuit mens mea, sed *illa* Phronesium *habuit publicum*, iuuenum publica cura est, corpusque suum publicat (Bacch. 4. 8. 22.) — 42. Phronesium habere publicum probat allegorice: Nam, etsi mihi locum pascuum locauit adcepta pecunia, tamen, *contra* pacta conuenta, peregrinum pecus in id, quod mihi adscriptum erat, recepit; hoc est: aduersus legem, ob pecuniam, quam dedi, a me dictam, alium amatorem admisit. Vide infra 4. 2. 47. quae aduersum legem adcepisti a plurimis pecuniam — 43. *rei* (rem) *male gerentes* quorum negotia minus prospere subcedunt. vid. 1. 1. 14. — 45. *male vortit res pecuaria apud vos* video, Phronesium me non habere eximium, nec se mihi dare vni — 46. *volo habere aratiunculam hic apud vos* in aliqua certe parte haerere apud Phronesium cupio, *pro copia* mea nunc exigua, vnde minus, quam olim, donare possum — 47. Varro: ager aruus est consitus, pascuus, florens. Sed Astaphium maxime spectat id, quod dixerat *pro copiā*, et respondere videtur: nisi, vt antea, dare potes, Phronesium scito paucis non esse contentam — 47. 48. *si arationes habituris* quam minimo pretio voluptatem tuam explere cupis — 49. apud nos da locum melioribus, abi ad pueros, viliori pretio venales — 50. *vtrosque* quod pueros aeque ac meretrices se amasse fatetur, Astaphium dicit: *istoc pol tu otiosus* mirum igitur non est, rem tuam familiarem pessum iuisse, 51. *quum et illic et hic peruersus esses* apud vtriusque sexus scorta libidinosus simul ac prodigus — 52. *procaciores*. Festus: procari, poscere est, vnde et proci, et procaces

meretrices, et verbum procas i. e. poſcis — 53. *illic perit* quod adceperunt, temere profundunt — 59. *ſapiens* qui tibi videris — *nos*, quas nequam eſſe arguis — Verſui 61. Diſſaldaeus ſubiiciendum putat verſum eum, quem Priſcianus e Truculento citat: *bona perdidi, mala reperi, factus ſum extimus a vobis* — 62. 63. conf. Pſeud. 1. 3. 75 ſqq. *atque ego te viuum ſaluumque vellem. Ps. eho, an iam mortuus eſt? BA. mihi quidem* etc. Vult enim leno, amatotorem data perpetuare, aut amare deſinere ibid. v. 72. 73. — 64. amator *ſummus* in largiendo — 70. *longe aliter eſt* longe aliam rationem ſequimur in amico, quam in amatore aeſtimando. Acid. malebat *longe alter eſt* quod eſſet: longe alius eſt amici, quam amatoris, animus — 72 ad 75. ita idoneus puellae adoleſcens videtur, quem aperte fallat et ſentit adoleſcens v. 84. *euge funde et aedes* quam repente me ex otioſo iterum facietis negotioſum; at, qui indignari debebat, gaudet! — 80. *iſtaec* quae ſupra dixiſti, antequam mihi aedes et fundum nondum obcidiſſe dicerem, haec mea te non docuit *benignitas* indigna erant muliere, cui benignum ego ſemper liberalemque me praebueram — 81. *parcipromi* qui cum Genio dicuntur belligerare, amare volunt, at nec argentum a ſe dimittere. Pſeud. 5. 1. 22. — 85. *per tempus ſubueniſtis mihi* veſtro beneficio in gratiam cum Phroneſio redibo — 88 ad 90. dicere Dinarchus poterat, quod apud Ter. Eun. 1. 1. 28. Phaedria: et taedet, et amore ardeo, et prudens, ſciens, viuus videnſque pereo! — 90. *mutuamur ira* lectio videtur corrupta. Palmerius coniecit *mutitamus ira*, et *mutitare ira* explicat: irae atque amoris vices variare. Salmaſius legi vult *mutamur mira*, miris modis, vt in aeſtu mare — 91. pro *amare* cum Lambino legendum eſſe *amari*, manifeſtum eſt — 94. *paene tibi fuit* Phroneſium, parum abfuit, quin moreretur. Pſeud. 1. 3. 18. mortuus eſt, *qui fuit*. qui *eſt*, viuus eſt. Capt. 3. 3. 1. me *fuiſſe*, quam eſſe, malim — 95. *lauabat* quum ab ea diſcedebam. v. Act. 2. ſc. 3. v. 1 ſqq.

IN ACTVS II. SCENAM I.
Potius ACTVS I. SCENAM III.

Scena ſuperiore finiente in proſcenio manet Aſtaphium, quae, vt primum Dinarchus in aedes Phroneſii introiit, haec ſtatim ſola loquitur: quare ſcena mihi videtur actus primi tertia, vt ſequens actus primi quarta, quae vero ſcena actus ſecundi tertia dicitur, eius eſt prima.

1. Pro *hercle* Palmer. restituendum putat *he ecere*, aut tale quid: nam Varro et Gellius negant, vsquam apud idoneum scriptorem, aut feminam *me hercule*, aut virum *me castor* dicere. Anselmus Epiphillid. τὸ *hercle* excusat quidem: Gellium Romanas tantum intellexisse mulieres, non graecas, nec inpudicis eamdem, quam ceteris fuisse legem, Gelliumque in Noctibus suis dormitasse. Addi posset, ap. Phaedr. 3.17.8. Mineruam *me hercules*, et Apulei. Met. 5. ante medium sororem dicere *hercules:* at verum tamen est, apud Plautum quidem nullo alio loco mulierem per Herculem deierare — *introiuit* Pall. alter *introauit* quod esset *intro abiit* — 3. *dixit neniam de bonis* abstulit ei opes suas. *Nenia* Scaligero videtur vox Phrygia, latine *lessus*, qui mos per comites Aeneae in Italiam manauerit; *neniam dicere* idem esse, quod: supremum vale dicere. Glossar. *neniae ὕμνοὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν.* ibid. *neniae ἐπιτάφιος ᾠδή.* Pseud. 5. 1. 32. *nenia* est finis. Bacch. 4. 8. 48. est *nenia soricina* Hor. od. 2. 20. 21. absint inani funere neniae etc. — 8. *id habet, quod nos habuimus* egestatem — 11. *verterunt sese memoriae* versa est fortunae rota, nos diuites sumus, ille pauper — 13. *piaculum est* facinus esset, piaculo luendum, si misereremur *rei* (rem, vt 1. 2. 40.) *male gerentum* eorum, qui se nobis tradunt spoliandos — 14. *bonis dentibus esse*, quibus amatorem comedat, perdat. Ter. Hec. 1. 1. 7 sq. ne cuiusquam te misereat, quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis — 18. 19. *numquam* debet meretrix audire amatorem, causas adferentem, quare, si donare defierit, non debeat eum eiicere, et domum remittere, vt militem infrequentem. *Causam noscere* dicebantur magistratus, quum audiebant eos, qui putabant, se habere inmunitatem et vacationem militiae. *Miles infrequens*, qui non aderat, vbi et quando adesse debebat, variisque igitur adficiebatur poenis: meretrix amatorem, infrequentem in largiendo, nullis precibus mollita, poena adficiat, qua potest grauissima, eumque a se abire iubeat — 21. pro *nisi quod* cum Acidalio ponendum putaui *nisi quoi:* nisi cui lubeat, denuo dare, modo quum dederit — 23. *alium quaestum coepiat* sic iocans dicit: a vobis facessat, nobis molestus ne sit — 25. *qui relictis rebus rem perdit suam* cui nihil prius est, quam nobis largiendo rem perdere suam — 30. 31. voculae, diuerso charactere expressae, additae a Lambino sunt. — 40. *adgredias* adgrediaris. Paucis tamen locis *adgredior* etiam passiue positum legitur, v. c. vt a te fictis adgrederer dolis ap. in Cic.

fragm. ap. Priſcianum; facillimis quibusque bellis adgreſſis ap. Iuſtin. 7. 6.

IN ACTVS II. SCENAM II.
Verius ACTVS I. SCENAM IV.

1. *proterue* deriuandum putant a *proterendo* hoc loco: tam vaſto inpete. Amph. 4. 4. 1. — *arietare* vox militaris, ariete muros quatere, h. l. fores vehementius pulſare, quod Stich 2. 2. 1. dicitur: fores frangere — 4. 5. ſalutem, qua ab Aſtaphio inpertitur, quam maximo poteſt cum contemtu adſpernatur — *non ſalueo* Parrhaſius notauit, comicum, minus latine e perſona ruſtici eſſe dictum — 7. 8. ruſticus, quaſi puella dixiſſet *comprime me*, de ſtupro ſe adpellatum nugatur. *ſpero meam* me olim vxorem amicamue compresſurum eſſe — pro *tu quae ſolita es*, *comprimas* Lipſius coniicit, ſeu, vt ſibi videtur, reſtituit: *te, qui ſolitu'ſt, comprimat*. Meurſius vero *tu, quem ſolitas, comprimas*. Gellius quidem habet: *ſolitare* antique dici pro *ſolere; comprimere* vero Gruterus defendit de mulieribus etiam dici, ſicuti Perſ. 2. 2. 45. mulier dicitur *ſubagitatrix* — 8. pro *inprudens* Palmer. vult *inpudens;* ſed *inprudentem* poteſt eam ideo vocaſſe, quod hominem *ruſticum* putaſſet aeque facile capi poſſe, ac ſcurram vrbanum — 9. *iram dixi* iram verbo *comprimas* additura fui — verſus 7. 8. Matth. Klock ita legit: *Str.* Spero meam quidem hercle; te, qui ſolitu'ſt, comprimat. *Ast.* Inpudens deridiculum! hinc tu, ruſticus vates, ſtuprum? iram dixi! — Ex ea lectione, ſi nihil aliud, adpareret certe, qui ſeruus v. 10. dicere poſſit: pergin' male loqui mihi? — 9. *vt eſſe coepiſti, ſi dem, ſi eſt vna altera* hanc lectionem corruptam eſſe, nemo non videt, et varie quidem interpretes emendare locum conati ſunt, at in eo tamen conſentiunt, ſenſum eſſe: *tu es mulier peſſima!* Poſt *vt eſſe coepiſti* edd. vett. nonnullae: *ſidem ſi eſt vna altera:* Grut. *ſidem dem ſi;* Lamb. *cedam, ſi eſt vna altera* i. e. cedam tibi, ſi alia adhuc femina eſt aeque ac tu odioſa; Palmer. *vt eſſe coepiſti, ſic es tu ἅλς mera* i. e. mulier viliſſima; (vid. Poen. 5. 5. 34. *halagoras*) Salmaſ. *quid dem, ſi vna eſt altera* quiduis dare paratus ſum, ſi eſt vna altera tibi ſimilis; Pareus *vt eſſe coepiſti, ſic eſt nulla altera;* Gronov. *vt es, pignus dem, ſi eſt vna altera.* Hanc coniecturam recepi, non, quod vnam putem omnium eſſe veriſſimam, ſed quod, donec certior ab alio quo lectio reperiatur, legi tamen aliquid volebam, quod intelligi poſſet, et in quo ſenſus certe

esset verus — 14. *pudendumne* est, rusticum esse? — *tu vero clurinum pecus.* Glossa Papiae: clura vel clurinum simia dicitur. In alio Gloss. clura πίθηκος. 2. 5. 24. ancillae cuidam nomen est Pithecium. — Seruus autem Astaphio seu deformitatem exprobraturus est, (Mil. 4. 1. 42. pithecium haec est prae illa) seu malitiam, vt Lycophron Thersiten vocat πιθηκόμορφον, quia ingenio esset maligno et versipelli — 15. *sistento* verbum putatur antiquum pro *ostento.* Acid. legi vult *te ostentatum* — *ossa* rustice dicit pro corpus tuum, quod vestibus, fuco, exornasti — 16. *insuaso.* Festus: "*Suasum* color adpellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: quia tibi *suaso* etc. Quidam autem legunt *insuaso*, nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, *suasum* vocari, quia persuadetur in alium ex albo (alio) transire." Glossar. "*insuasum* εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου, et vult Festus esse colorem similem illi, qui est in trabibus, quas diutinus fumus infecit" — 17. *ar me* ad me. prisci dixerunt *ar* pro *ad* — *nunc places* quod me iubes ad te venire — 18. *quam me illi velim* placere! ridens dicit — *mentiris* adeo me tibi videri dignam, quam ludibrio habeas — 19. si lectio certa est, rogat Stratilax: *dic, qui* vnde tu, quae *mancipium* es, *adcipias gesta tecum* ornatum, quem geris, *pensos annuos*, qui ornatus sumtum aequat, qui mancipio per totum annum alendo subficiat. Alii aliter — 20. *dignis dant* Lamb. *dantur* ornamenta, qualia ego gero. Se quidem laudat *dignam*, quae ornetur, iudicari, a quo vero digna iudicetur, cuiusue liberalitati, aut quibus meritis haec dona debeat, id quidem tacet. — De *Lavinia* Aeneae cogitandum non est. In voce Laviniae quidam putant inesse adlusionem ad eam verbi *elauo* significationem, qua est decoquere, Asin. 1. 2. 9. bonis elaui, Trin. 2. 4. 5. argentum tuum elotum est in balneis: praedam igitur intelligendam esse, quam de decoctoribus mulier ceperit. Simeo Bosius ad Att. 15. ep. 9. quod *Lanuvium* non modo vrbem significet, sed eam quoque corporis partem, in qua pudenda sita sint, κοχώνην, legendum putat: *Lanuviine hic sunt, quas* etc. Alii legunt *Lamiae*, quae adolescentes fascinat. Siue horum aliquem verum vidisse, siue omnes errasse putes, hoc tamen Stratilacem dixisse adparet: quaestu eam meretricio ornatum suum parasse. Ad eos adcedo, qui τὸ *hic* δεικτικῶς positum censent: *hic* digito monstrans, qua mulier erat, hic sunt ea arma, quibus victorias tuas praedasque reportas — 21. quare, quum manum mulier digi-

tumque monstrantem mox et adtrectaturum se putaret, clamat: *ne adtigas me!* ille vero contemtim: *tangam ego te?* et iurat rusticus satis comice *per sarculum* — 21 ad 24. *malim hamaxari* Pistoris explicat: plaustro iungere. qui potest autem seruus rusticus malle bubulcus esse, qui erat, et currum iungere, quem quotidie iungebat? Passiue videtur *hamaxari* sumendum esse: malim ipse, vt bos patalis plaustro iungi (quam tecum). Festus: *patalem bouem* Plautus adpellat, cuius cornua diuersa sunt, ac late patent. Philargyrus, ad Virgilii Georgica, distinguit boues *camuros*, qui cornua habent introrsus conuersa, *patulos*, (patales) qui cornua habent diuersa; *laeuos*, quorum cornua terram spectant; *licinos*, qui sursum versum reflexa cornua habent — 23. *noctem perpetem* perpetuam. Amph. 1. 1. 124. ibid. 2. 2. 100. Reperitur apud alios et *diem perpetem, annum perpetem* etc. — 24. *coenatas* cum coena — 25. *vt nacta es* erras, si te putas nactum esse eum, quem rusticum esse pudeat — 33. *expellam* Scaliger mauult *exuellam* — 35. *purpurissatas* vid. Most. 1. 3. 104. — 38. *vlli* pro vllius. Ita infucata es, vt corpus tuum nullum queat verum colorem capere, nec sua sponte erubescere, nec pallere — 40. MSS. *quid est, quod vobis pessimae haec.* Acid. quod deest, expleuit *quod vobis pessimae sumus.* STR. *hac abi!* — 43. post *praemium* seruus additurus nonnulla fuisse videtur, nisi puella interpellasset — 52. *duarum rerum* quas Alciatus dicit esse: *est* et *non*; Turnebus: *diuini* et *humani.* cf. Amph. 2. 2. 40. — 55. meretriculis *muniendis* munerandis, muneribus ditandis — 57. *sexungula* rapacissima. Sic Aul. 3. 6. 18. fures vocantur *homines cum senis manibus* — *male viuitis* Palm. *malo vites!* vt Curc. 2. 3. 19. est *vitent infortunio* — 59. *neque istuc in se gestit, ergo coget exanimam mali.* Ita vno consensu MSS. et omnes edd. vett. legunt. Varie autem viri docti sanare versum et emendare sunt conati. Omnes consentiunt, pro *exanimam mali* legendum esse *examen mali,* et plerisque pro *ergo* placet *tergo,* quod additum *t* nonnulli de praecedente *gestit* demunt. Sensus mihi esse videtur: narrabo seni, ne, si facta filii ab alio quo resciuerit, grauissimis ego taciturnitatis meae poenis obprimar. Legunt autem Gronov.: *Namque istuc si cesset,* si senem certiorem facere cessauerim, *tergo coget examen mali;* Boxhorn: *Namque istuc ni subgessi, tergo* etc.; Scaliger: *ne qua is istuc in segestro cogat* etc. (Forsan Scaliger *in segestro* intellexit *me quiescente.* Festus: σάρεις graeci

adpellant pelles nauticas, quas nos vocamus ſegeſtria) Lipſius *iſtuc ipſe geſtit, ergo coget examen mali;* Palmer. *neque is iſtuc in ſequeſtri tergo coget* etc. Acidalius proxime adcedit ad libros antiquos *neque iſte huic in ſe geſti tergo coget examen mali* i. e. neque coget (neque exſpectabo, donec cogat) huic tergo meo examen mali in ſe geſti — 60. *ſinapi victitare* in prouerbio dicuntur tetrici. Pſeud. 3. 2, 28 ſq. Teritur ſinapis ſcelerata cum illis, qui terunt, prius quam triuerunt, oculi vt exſtillent, facit — 63. *ornamentis,* Meurſius mauult *oramentis,* quae eſſent eadem ac 1. 1. 6. exorabula.

IN ACTVS II. SCENAM III. mihi I.

2. *lauere.* Varro hic legiſſe videtur *lauare,* quod Plautum leniter reprehendit, quod dixerit *lauare,* quum dicere debuiſſet *lauari* — 5. *quis* potes — 13. vltima vox *mora* non eſt in Mſſ. Pall. Senſus: quae mora mea, a te reuocatae, tantum morae tibi, Phroneſium videre cupienti, peperit, quantum eſt mille paſſuum, quo quis mille potuiſſet paſſus vadere. Acidalius malebat: quae tibi mille paſſuum peperit, more (ſtulte), moram — 14. *ante aedes* Strabacis cum Stratilace erat loquuta, putat autem ante Phroneſii aedes tam diu eſſe moratam. — 15. *quem praeſtolata eſt.* Sic Ter. Eun. 5, 5. 5. et 7. *quem praeſtolare* — 16. 17. vultures, odore duce, vel triduum volant ad eum locum, vbi cadauera, famem eorum expletura, iacent. Plin. H. N. 10. 6. — *illi* illic — 22. *poſt factum plector* formula poenam facto aliquo meritam adnoſcentis — *ante partum* patrimonium — 27. locus παρὰ προςδοκίαν. Exſpectatur: ne iterum poſt factum plectar, ſed *cis paucos dies* breui tempore *nulla ſiet!* — 30. quae fores, quidquid adlatum eſt, obſorbent.

IN ACTVS II. SCENAM IV. mihi II.

Phroneſium, de fundo et aedibus Dinarchi nondum obciſis (1. 2, 72 ad 75.) per Aſtaphium certior facta, blanda iterum eſt — 1. *ianua mordax* adludi putant ad inſcriptionem oſtiorum *caue canem!* — 4. *inficetus Lemno adueniens* Lemnii id temporis male audiebant ruſticitatis et inficetiarum vitio. vid. Ciſt. 2. 1. 16. — 12. *ſoleas* ad menſam adcubituri, ne lectum conſpurcarent, iubebant demi, quas poſtea ſurrecturi repoſcebant. Dinarchus, audito, Phroneſium non fore ſecum, quaſi iam adcubaret, ſoleas propere poſcit, vt ſurrecturus, menſamque, quaſi iam ſtratam, auferri iubet, coenam, cui Phroneſium non

interfit, vehementer fpernens — 14. *animo male eft* λαιποψυχῶ. Donat.: animo male fieri dicitur, quum ictu alicuius moeroris perculfus animus non fuftinet corpus, fequiturque ruina membrorum. Amph. 5. 1. 6. Rud. 2. 6. 26. Ter. Heaut. 2. 3. 23. ah! retine me, obfecro! — 15. vt puella iuuenem fpe aliqua eft folata, ille: *adfperfifti aquam* reddidifti animum. Epid. 4. 1. 27 fq. Bacch. 2. 3. 13. Mil. 4. 8. 22. — 16. *deme foleas* manebo, adcumbam — 18. *bene ambulauifti?* num recta peregre valetudine, et in negotiis profperitate vfus es? — 21. *hoc* Phronefium amplexus, quod eft, Ioue ipfo mihi videor beatior — 22. *iftoc* in disfuauiando — 25. *reparcis* parcis — 30. *fordéremus vnus alteri* ego, cuius opes videbantur tibi prorfus obcifae, tibi eram odio, tu, mutata et afpera, magnae mihi eras diuidiae — 33. *prouenifti* vid. 2. 6. 35. — 39. *anno* fuperiori. Amph. Prol. 91. obponitur *horno*. Lucil. vtrum *anno an horno* abstuleris a viro? — 41. *redimiculum* quo innexi inplexique tenebantur crines mulierum, h. l. vinculum, quo adligatus teneretur miles. Turnebus. — 47. *mater* cuius et 2, 5. 18. mentio fit, et 4. 3. 34. vocatur pueri auia — 49. *praemandare* Gulielmius voluerat *peruenari* et Acid. *percontari*, vterque vero explicare potius, quam exturbare verbum voluit — 51. *tonftrix* quae crines et vngues refecabat — 52. *erga aedes habet* e regione aedium mearum habitat — 55. *o merces malae* vid. Caf. 3. 6. 22. — 61. hic verfus fpeciatim ad puerperium referendus, fequens v. 62. generatim profertur de omni genere et modo quaeftus faciendi. Acidalius. — 62. idem dicit infra act. 5. v. 20. cf. Afin. 1. 3. 51. — 68. *adcubuo* aduerbium comice fictum. Quod puella dixerat, fe *adfiduo* cum Dinarcho fore, refpondet hic, malle fe *adcubuo*, cum puella *cubare*, quam prope eam *federe* — 70. *quinto die* apud Graecos infans luftrabatur, feu curfim circa focum geftabatur, apud Romanos vero puella octauo, et nono puer, qui dies dicebatur luftricus. Scaliger. — 75. *boni confulas* ne adfpernere, contenta fis — 81. *fidentis* mihi fidem habentis — 85. *medullitus* intima confilia fua mecum communicans. Moft. 1. 3. 86. eft medullitus amare — 86. *fe viua* alii: *dum viuat* — 88. *defit amor* meus — 89. *ex hoc loco* alii *e loco*, αὐτόθεν, confeftim.

IN ACTVS II. SCENAM V. mihi III.

2. *commentum* paffiue *male:* non parum mihi cruciandae confictus hic dolus a me eft — 3. 4. *minus malae*

perhibemur dicimur voluptatis modo inlecebris delinire, at ne curam quidem doloremque aliquem fugimus, magno alicui lucro inhiantes — 4. *dictito* antea quae nesciebam *modo* nunc demum *prima* primum *docta* experta *domi* meae — 6. *dolus ne obcidat* ne sine fructu adgressa eum sim — 7. *studeo vitae* pueri seruandae — 7 et 9. *adgrediri* adgredi — 9. *subposiui* subposui — *alienos* alieni partus *dolores* ἀλλοτρίας ὠδῖνας — 9. 10. *nullam rem* etc. Capt. 2. 1. 26. doli non sunt doli, nisi astu colas — 15. *nimis quam paucae* paucissimae. Sic Most. 2. 2. 79. *nimis quam* vehementer *formido* — 22. *eumque gero ornatum.* Camerarii τὸ *gero* est, quum edd. vett. haberent *cumque ornatu.* Gruterus posuit *eumque ornata ornatum* — 23. *flactam* vid. Most. 1. 3. 151. — *venerem* venerer. Sic Bacch. 2. 1. 4. veneroque te. Iuno Lucina parientium dea. Lucinam *meam* mulier, partum modo similans, Venerem forte putat — 26. *soleas mihi duce* deme.

IN ACTVS II. SCENAM VI. mihi IV.

2. *duelli* belli, aduerbialiter: in bello. Sic Capt. Prol. 68. belli duellatores optimi — 4. *Homeronidae poetillae* versificatoris alicuius, Homerum ausi inuita Minerua imitari. *mille* militum *memorari potest* mille milites memorari possunt — 5. ὁμηριδεῖν Hesychio est ψεύδεσθαι — 6. *non laudandus est* miles, qui persuadet audientibus, maiores esse res a se gestas, quam, qui viderunt, eas esse sciunt — 7. *non placet* miles, quem laudent homines ex iis, quae praedicat, minus vero laudent, qui rebus gerendis interfuerunt — 8. Hor. A. P. v. 180 sqq. segnius irritant animos demissa per aurem, quam quae sunt oculis subiecta fidelibus, et quae ipse sibi tradit spectator — 10. *scurrae* homines vrbani, *manipulares*, commilitones gloriosi, rerum ab eo gestarum αὐτόπται — 11. *quorum lingua* etc. Douza δημαγωγοὺς, blandos populi rectores seu concionatores, putat tangi — *praestringit* vid. Mil. 1. v. 4. — 12. *arguti* quorum facundia res suas gestas in maius callet extollere, et *cati* callidi — 13. *virtus* praeclara merita *facunditatem sibi facile argutam inuenit* ipsa est sui laudatrix, nec verba deerunt oratori — 14. Festus: *praeficae* dicuntur mulieres, ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Naevius: haec quidem mehercle, opinor, praefica est, quae sic mortuum conlaudat — 20. hunc versum e vestigiis monstrosae scripturae Vatic. hoc loco

inferuit Lipsius. Alii aliter — *an me maleficio vincere est?* putasne me in maleficio egere magistra? — 27. *electat* eligit — *legionem* exercitum aliquem hostilem, quem victum spoliet — 28. *here* heri, i.e. nuperrime, *nudius quintus* die abhinc quinto — 32. *absistere* abire. Acid. atque *a me* abstitit — 34. *Neriene* Martis vxor. Gellius 13, 22. vult *Nerio* seu *Neria* — 35. *quum tu recte prouenisti*, 2.4.33. erat: *quum bene prouenisti salua* h. l. quum sine malo peperisti. *bene prouenire* autem omnino est εὐτυχεῖν, contrarium autem δυστυχεῖν *nequiter prouenire* Rud. 3. 5. 57. Men. 5. 5. 61. *futile prouenire* Stich. 2. 2. 73. — 37. *interfecisti* prorsus priuasti *vita, lumine*. Sic Merc. 5. 1. 4. vsus, fructus, victus, cultus mihi interfectus est — 40. *haud ab re tua* non cum damno, non sine magno fructu tuo — 43. *exstinxit* exstinxerit — 50. *hoc* huc — 52. *poenitet ne te, quod ancillae sunt iam?* num tibi nondum satis magnus ancillarum grex alendus mihi videtur esse? — 53. *comedint* comedant — 55. *ex parua Graecia* quae Italiae pars inferior a Romanis vocabatur *Graecia magna*, a Graecis ipsis dicta putatur *Graecia parua*. Vt vero milites gloriosi apud Plautum nationes regionesque nominare solent, quae nusquam terrarum sunt, sic forte et Stratophanes, coniiciens, quod Graecia esset magna, oportere etiam esse Graeciam paruam, hoc nomen confinxit. Edd. vett. habent *ex pari gratia* — 57. *auro contra* vid. Epid. 3. 3. 30. — 58. *Sara* seu *Sarra*, Tsor, vetus nomen vrbis Tyri, vnde Virg. Georg. 2. 506. *Sarranum ostrum*, purpura Tyria — 59. *induuiae* vid. Men. 1. 3. 9. — 61. *ecquid amas me?* Sic Ter. Eun. 3. 2. 3. Thraso, aeque insulsus, Thaidi: ecquid nos amas de fidicina istac?

IN ACTVS II. SCENAM VII. potius V.

1. *ite simul* conserui mei mecum, *muli aeris damnigeruli* quod esset; qui, tamquam muli, onusti estis aere, quod his meretriciis in aedibus perditur. Non dicam vero, ad portandas minas quinque pluribus seruis non fuisse opus, sed v. 26. Geta argentum ferebat ipse, conserui autem ea, quae herus vna mina iusserat opsonari. Vnus igitur Geta erat *mulus aeris*, at ceteri tamen vna cum eo *damnigeruli*. Recipiendam itaque putaui lectionem Scioppii *ite hac, heri damnigeruli*, qui mecum geritis, quae herus damna facit. Acidalius suspicabatur, vna voce dici *muneridamnigeruli*. Taubmanniana prior habet *mulieri damnigeruli* — *foras gerones* qui ex aedibus heri

bona eius geritis — 2. *hamaxagogae* qui quasi vehiculis bona exportatis — 6. *publicos* homines, explicant: aediles plebis — 8. *neque mea quidem opera* etc. quod nisi ego facerem, nihilominus propere periret — 10. *deminui* furto subduxi — 11. *partem herculaneam* decimam, Herculi de praeda debitam. Nummus apud Plautum est didrachma, quinque igitur nummi sunt decem drachmae, minae pars decima. — 14. *hoc* argentum, opsonium, quod ferimus — *in mare* vid. 16. 17. *in mare* quod abit *adparet* mox aestu eiectum, mox ab vrinatoribus extractum, aut in fundo certe seruatum — 18. *neque datori* redit, *neque adceptrici* seruatur, ab ea consumitur. — 24. *qui valeat, fero* argentum, opsonium — 27. *haud perit* non frustra est, amo non ingratum — 28. quod e 4. 1. 4. adparet, Cyamum fuisse vnum e Dinarchi seruis, verba, ab *i Cyame* vsque ad *iubet,* Getae tribuenda sunt — 29. *vasa* statim cupit vacuefacta, quae ad herum referat, aut sibi vindicet — 34. plurimi eum a me fieri — 36. *ipsus se comest* curis videtur macerari, seu potius: vngues mordet; quod faciunt interdum, quibus odiosum aliquid est — 38. 39. *vsque ad ientaculum iussit ali.* Si vox *ientaculum* genuina est, intelligo: iussit eum tolli, quo ipso spem fecit, eius alendi, quare *mansi* exspectaui eius aduentum, intereaque *auscultaui* ei patri, *obseruaui* diligenter feci, quod esset puero seruando, donec pater praeberet ipse, quae essent opus. Sed nunc adtulit ad me, quae sumtus, puero auctae, aut augerent adhuc, aut certe non subpeditarent, ancillas, vestes. Voluisse igitur videtur, vt infans *ientaculum* modo, primum cibum, adciperet, ne ad prandii quidem tempus viueret, a me, quod alere infantem nequeo, in prima mox aetatula exstinguendus. Alii posuere *iectaculum* qui abiiceretur, exponeretur; alii *spectaculum* vt cerneret ex se natum, non seruaret — 39. 40. *quem per nam noui* tmesis, licet duplex, vocum *quemnam* et *pernoui* adnoscenda potius esse videtur, quam *peruiam noui* in via visum noui — 41. *traxit ex intimo ventre suspirium* rustice pro *alte petiit* Cist. 1. 1. 57. seu *susp. duxit ab imo pectore* — 42. *num obsecronam* numnam obsecro — *icit femur* vt *harioli,* qui se ipsos mulcare solent. Turnebus *hariolum* pro *furioso* putat adcipiendum — 48. *posca* vid. Mil. 3. 2. 23. — 49. *malacum* luxuriosum. Bacch. 2. 3. 121. agere aetatem in malacum modum. — *vmbraticola* homo mollis, vilis, qui negotia fugit. Hor. 1. od. 8. cur apricum oderit campum etc. Sic Curc. 4. 3. 24. *vmbraticus* est ignauus, hu-

milis — *tympanotriba* homo eneruatus, effeminatus, quales erant Cybeles sacerdotes — 50. *nauci* vid. Most. 5. 1. 1. — 52. *hac* machaera *offatim conficiam* in offas concidam — 54. *Ares* Mars — 55. *aduentores* qui cauponas et deuersoria frequentant, qui ad scorta ventitant — 61. 62. *contipilare* idem dicit, quod v. 52. conficere — *quid tibi huc ventio, hanc aditio, hanc notio est?* vid. Aul. 3. 2. 9. — 63. 64. *nico*, vnde *nicto*, praeter hunc locum nusquam legitur. *manu niceris* est: tetigeris, seu modo: minatus sis — 65. pro: *obcidi optimum est* cum Lipsio legendum puto *obcedi optimum est*, eodem sensu, quo Gronovius legi vult *concedi*, licet *obcedere* aliis Plauti locis sit *adcedere* quando iunctum est siue cum *obuiam* Asin. 2. 3. 24. item 2. 4. 6. et Stich. 5. 2. 24. siue cum *in conspectum* Most. 5. 2. 4. — *captio est* res est periculi plena, tecum nunc pugnare, namque — 66. *quam haec* mea machaera, i. e. hoc, quod mihi pro machaera foret — *verum* pro *veru* vt Rud. 5. 2. 15 et 17. — 69. *ventre saluo* antequam machaera tua perfodiar.

IN ACTVS II. SCENAM VIII. potius VI.

1. *datin soleas* de lecto surrecturae — 3. *cui duae ancillae dolent* perquam comice amicae, caput sibi dolere querenti, sibi respondet *duas dolere ancillas* i. e. poenitere se argenti in emendis illis male conlocati — 4. *sit datur* vid. Men. 4. 2. 40. Poen. 5. 5. 7. sed hoc Truculenti loco videtur potius esse dolentis: *sic fit!* sic solent meretrices! — 7. 8. Vix me contineo, quin subfringam etc. comice minax *totis aedibus talos subfracturus est!* — 9. *auarum* auararum — 14. *crudum* inhumanum, inexorabilem. Poen. 5. 2. 148.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *bubus glandem* in pabulum dedisse veteres, Cato docet c. 54 et 60.: "bubus cibaria annua in iuga singula lupini modios CXX aut glandis modios CCLX" et Columella l. 6. c. 3. et l. 11. c. 2. Douza tamen legi vult *subus* — 3. *post illoc veni quam* tmesis: postquam illoc veni, aduenit — 5. *oues tarentinas* quarum lana apud veteres habebatur praestantissima. Hor. 2. od. 6. dulce pellitis ouibus Galesi flumen, et regnata petam Laconi rura Phalanto. Galesus autem fluuius prope Tarentum, et oues pellitae, πρόβατα δέρμασιν ἐσκεπασμένα, quae pellibus teguntur, ne lana contaminetur — 7. *crumenam de collo*

vid. Perf. 4. 6. 9. — 9. 10. *ouis mina* eſt: ventre glabro, vt apud Feſtum *mina mamma* quae ſine lacte eſt. vocantur hae oues *perperae*, quod ſine lana ſunt, nam *perperus* eſt ἄχρηστος, inutilis, nequam, leuis. Sunt vero, qui pro *perperae* legendum cenſeant *propere*. Nemo non videt, iuuenem de viginti minis loqui, quas pro ouibus adceperat, quo eodem modo Aſin. 3. 2. 44. Libanus viginti minas, pro aſinis adceptas, vocat aſinos, caſtigandos, ſi forte in crumena rudant — 11. 12. *Mars meo periratus patri, nam* etc. vid. Poen. 3. 3. 32. — Muretus: lupas Marti ſacras putabant, vnde Romae conditoribus, quod a Marte geniti eſſent, lupa dicitur vbera praebuiſſe. Lupa vero etiam vocabatur meretrix, a qua Labrax non longe abeſſe dicit oves eas, quas in crumena ferebat — 14. *hoc ictu exponam* hac pecunia exturbabo riuales meos. *Exponere ictu* eſt: loco mouere, de gradu deiicere. Caſ. 4. 4. 17. *paene expoſiuit cubito.* forſan a luctatoribus translatum. Acidalius. — 18. *tat* idem forſan, quod Stich. 5. 7. 3. *tatae*, vocula hilaritatis — 22. *ne me morari cenſeas.* Mil. 4. 7. 10 ſq.

IN ACTVS III. SCENAM II.

12. vulg. *Ast. habent? Strat. paraſitum* etc. Qui potuerit vtrique in mentem venire paraſiti, me non videre profiteor. Veriſſima mihi et vtrique perſonae conuenientiſſima videtur emendatio Lipſii: *Ast. haben'?* additura forſan eſt, *quod mihi dones*, nam hanc meretricum primam fuiſſe curam, ex omnibus Plautinis adparet. *Str.* vero interpellat περὶ σίτου etc. quare *Ast. intellexti* etc. — 14. *commoueo* me. Edd. vett. *conuenio*. Alii *commeo* — 14 ad 18. Conrupta quaedam his in verſibus eſſe concedo, et, quae reperi apud interpretes, ita certo mihi nondum videntur explorata, vt mutare quid audeam. Senſum tamen puto eſſe hunc; docturus Stratilax Aſtaphium eſt, vnde habeat, quod ei donet: crebro enim in vrbem commeantem didiciſſe ſe artem, heri depeculandi. Solent ſaepe ſcurrae vrbani cauillatores eſſe faceti. Mil. 3. 1. 47. Vocem igitur ruſticus Lipſio videtur finxiſſe *cauliator*, quae a ſono vocis *cauillator* parum abit, et adludit ſimul ad *caulam* vnde praedam fecerat. Mulier, cui vox ignota eſt, ruſticum putat vocem *cauillator* male pronuntiaſſe v. 16. 17. cui ruſticus v. 18. non id ſe voluiſſe, at tamen vocem *cauillula* a voce *caula* parum differre — 19. intelligit nunc mulier hominem, quare: ſequere intro me — 20 ad 23.

vid. Trin. 3. 1. 8. — 27. *anne autem, vt soles truculentus es,* qui Strabacem vituperes, matrem amicae postponentem? — 29. 30. *tene* manum meam. Cetera secum aut spectatoribus dicit — 30. *mihi* plane abundat, vid. Amph. 1. 1. 113. — *male adcipiar pecunia mea* quae furto conrasi, nequitia mea mox peribunt.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

4. Mss. et edd. vett. habent *Cyamus*, praeter vnam Paris. quae habet *Geta meus*, quod Meursius sincerum putat. Verum quidem est, Getam act. 2. sc. 7. dona Dinarchi ad Phronesium adtulisse, et nuntiare hero potuisse, grata ea puellae fuisse et militis dona ingrata; at Geta non solus ea dona adtulit, sed ipse argentum, opsonia alii serui, inter quos Cyamus, qui primus deinde laetum hero nuntium adtulit. vid. 2. 7. 28. — 6. *melliniae* potioni dulci, i. e. hoc mihi est longe iucundissimum. — 8. *mea pila est* prouerbialiter: vici, triumpho — *mulier mecum perit* me amat. Poen. 5. 2. 135. Gruterus mauult *mecum erit* — 9. *perire* minus graue est, quam *interire*, h. l. priori *opes*, posteriori *vita* ipsa. cf. Capt. 3. 5. 32.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1 ad 7. intus exiens ancilla herae clamat — 2. *istum* Strabacem *exinani* spolia viginti minis suis — 3. *tempus ei rei secundes* occasione vtere eius ad lucrum praedamque reuocandi. — 4. morem ei gere — 5. *his* foribus — 6. *ad te exagogam faciat* opes paternas adferat — 7. *istos* amatores tuos — 8. *qui perit?* quem hera tua diripiendum nacta est? — 11. *non mu* prorsus nihil. cf. Stich. 1. 3. 101. — 12. *bolos quos dat* quantum lucri faciendi obportunitatem Pers. 4. 4. 106. Ter. Heaut. 3. 6. 6. crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subito e faucibus. Sed alio sensu vide hanc vocem infra 4. 3. 70. — 15. *solus summam habet hic apud nos* Men. 2. 3. 9. potissimus nostrae domi est. Ter. Eun. 1. 2. 71. priores partes apud nos habet — *nunc is est fundus nobis* quasi praedium fructuosissimum. Nannius. — 18. Thetis Achillem filium plangendo in vitam reuocare non potuit — *lessum fecit filio* inutili lamentatione complorauit eius mortem — 19. *qui dum* etc. nec miles mittetur intro: qui tu magis intro posses mitti? — 22. *quando scis* mores meretricum — 23. *discant* alii, patiar! — post *liceat* iterum pono signum exclamandi —, pro *argumentari* quidam posuere *commentari*, cui muta-

tioni licet codices non faueant, at sequentia tamen euincunt *argumentari* et *commentari* eodem h. l. sensu vsurpari: *dum* quo tempore alii Phronesii institutione vtantur *mihi* interea *argumentari liceat* reputare mecum liceat institutionis vestrae rationem — post *dedi* signum interrogandi. *ni* est *ne τῷ oblitus* subiiciendum *oblitusne sim, quod dedi?* nonne, qui minerual pependi, postulem, lectioni, licet tacitus, interesse? — 24. *tu magister* tu satis iam edoctus *interea* dum Strabaci traduntur elementa *commentabere* meditare tecum solus, quae artis nostrae sint — 25. *illa* Phronesium *interim* cum Strabace sola *itidem vult commentari* quae poscat quaestus sui ratio — 26. *dedi hodie* ergo hodie excludendus non sum — 28. *bene sumus* genio nostro multa bona facimus. Pers. 2. 3. 11. Sic Men. 3. 2. 20. minore nusquam bene fui dispendio — *tua virtute* beneficio tuo. Mil. 3. 1. 82. — 34. *de opsonii mna* hoc *mna* est a coniectura Gruteri; Camerarius volebat *de opsonio saltem* — 36. *orcus* et meretrix, quidquid adceperunt, non reddunt — 46. *tibi ludos faciam clamore in via* Aul. 3. 2. 32. te pipulo hic differam ante aedes: lamentis conuiciisque te diffamabo — 49. manum iniiciam *te*, pro *tibi*, adcusabo te furti manifesti, vt condemneris *quadrupli.* vid. Curc. 5. 2. 21. — 51. *fio inpudens* qui reposcam, quod dedi. Lamb. — at forte non queritur, se inpudentem fieri, sed statuit, se inpudentem fieri velle, nam — 52. sibi, ad incitas redacto *non pensi esse* se non curare dicit, *quos capiam calceos* aptine calcei ad pedem, an male laxi sint, i. e. se, quid deceat nec ne, non curare — 58. *meus qui adfinis fuit* cuius filiam fui ducturus — 59. *tonstricem huius* Phronesii, Suram. 2. 4. 51.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Versus 1 et 2. senex ancillis non potest dixisse, sed filiae de via clamat, egressum, vt veniam daret, adhuc inclamanti — 1. *tibi* filiae meae *male dicam? male velim?* — 2. *expertae estis* tu et mater tua, quae partum tuum celauit — 3 sqq. ancillis dicit — 3. *verberantes* Salmasius vult *verberans* quod et Lamb. Gronoviusque probat. Langlaeus *verberantes* passiue adcipiendum dicit, vt idem sit, quod *vapulantes* seu *quum verberaremini*. Douza: rogitaui ego vos *cum verberibus* pendentes — 5. *sine malo* sine verberibus — 6. *colubrino ingenio* quo serpentes sunt, pessimo — 7. *bilingues* in fraude deprehensas — 8. *viri*

tintinnaculi carnifices, qui ferreas vinciendis induebant compedes, quae, dum pedibus adcudebantur, tintinnum edebant, Salmas. — 12. *nec, quid peccaui, scio* fecerat enim, quae hera iusserat — 14. *ego ero paries* stabo inter vtramque — 16. *istae*, isti, Surae tonstrici — 19. *scapupulis tute liuorem istoc concinnas tuis* fassa, te nepotem meum subripuisse, loris caederis. Valla autem explicat; fatendo efficis, vt liuor, verberibus excitatus, remedium inueniat, et quasi sanescat. Pistoris legebat *leuorem:* ingenua confessione efficis, vt scapulae tuae, iam plagis asperae, leues fiant, dum plagis nouis non excitantur. Sed nihil cogit *istoc* intelligere *tua confessione*, quod esse potest *tuo facto*, praesertim quum fassae nondum erant, quid puero factum esset, et quis eius esset pater. — 25. *ad meam heram* maiorem, Phronesii matrem — 35. *metuo patres ei quot fuerint* non iocatur, sed metuit, filiam pluribus vulgasse corpus, incertam nunc, quo patre susceptus puer sit — 45. *meo fiunt capiti comitia* vid. Aul. 4. 7. 20. Pseud. 4. 7. 134. — 48. Acidalius coniiciebat: *video ego te* (Dinarche), *propter male facta quoius* (vim herili filiae inlatam, *patior onus parietis*, et *paries* e versu 14. senex ei est, qui indicium vrgebat. Salmasius vero *An. video ego te propter* — *Ca. mala, quem? An. qui est patronus parieti* (qui Dinarchus parieti adhaeret, nec vult animaduerti). — 59. *siue caret temeto* non bibit — 70. *hoc ego te mulctabo bolo* hac te mulctabo iactura. vid. 1. 1. 10. Poen. Prol. 101. — *ab sese* e domo sua — 79. *ista* Phronesium *stimulum longum habet* vim adliciendi, e longinquo iam efficacem, *quae vsque illinc* a foribus aedium suarum *cor pungit meum* meum, licet iniuria adfecti, animum reddit sui cupidissimum.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *blitum* vid. Pseud. 3. 2. 26. vnde *bliteus*. Scaliger: dicebantur *βλιτάδες* in contemtum. Βλιτάδες, inquiunt Grammatici, *αἱ γυναῖκες εὐτελεῖς* i. e. nugatoriae mulieres, vt vocat Festus. Plinius: *blitum* iners videtur, ac sine sapore aut acrimonia vlla, vnde conuicium feminis apud Menandrum faciunt mariti — *lutea* luto vilior. Most. 5. 2, 45. seruus nequissimus vocatur *lutum*, et Pers. 3. 3. 2. leno: *lutum lenonium*, Pseud. 4. 2. 27. *in luto esse* expedire se non posse, et Pers. 4. 3. 66. *in luto haerere* — *sapere ad rem suam* idem est quod Pseud. 1. 2. 42. *rei suae studere*, quod leno ibi meretricibus iniungit, nec ventri modo

operam dare, panticesque madefacere — 3. *diuidia* vid. Caſ. 2. 2. 11. Plerisque locis eſt: *res mihi eſt diuidiae*, h. l. eſt mihi *diuidia*, et Stich. 3. 1. 40. legitur *in diuidiam veniam* — 5. *vbi id audiuit* Piſtoris corrigit *lubido adit eſt* — *liberi* de vno filio alii quoque dixerunt, v. c. Ter. Andr. 5. 3. 20. *intuenti liberi* de vno filio — 6. *manſtutorem*, tutorem, qui manu tueatur. Malunt, Plautum de puella dixiſſe *manſtutricem* — 7. pro *adſum profectu'ſt* Acidalius: *ad te ſum profectus* quod videbatur recipiendum. Idem pro *quid agitur?* mauult *quid igitur?* quae correctio non videbatur neceſſaria — 15 ad 17. laudat ſuam meretricis ſapientiam, quae, ſi vnus amator animum contulerit alio, ne deſerta pereat, aliud iam praeparauerit ſibi perfugium — 21. *circumducere* fraudare aliquem pecunia, auro, argento, apud Plautum ſaepe legitur — 23. *ſpes animam efflauerit* nulla ſupererit — 24. *factum cupio* adnuentis eſt: faciam nunc quum filiolus meus tecum adhuc eſt, quod *nunc* verſu ſequenti exprimit: nam *refacere*, (ſic enim vno verbo, non *re facere*, ſcribendum puto) i. e. filium ad te reducere, ſi iam traditus vxori meae eſſet, id quidem, *ſi* etiamſi *velim, non eſt locus* per vxorem facere non poſſem — 25. *Nunc* igitur *puero vtere* ad militem circumducendum, *et procura* nihil apud te puero deſieri patiare, quin, quod opus ſit, praebeatur — *vnde procures, habes* ea, quae largitus tibi ſum — 26. *vbi domi metues malum* iurgia ab vxore, ob filium non ſtatim reductum — 27. *ſaltem* licet deſinas eſſe amator, *amicus* mihi eſto *manubiarius* qui adiuuet me in praeda ex aliis facienda — 29. *ſutatim*, quod Mſſ. editionesque veteres omnes habent, P. Valla explicat *profuſim*; Lipſius malebat *furatim* ſeu *furtim*; Palmer. vero *fututim* a *futuere* quod verbum eſt de concubitu proprium — 30. *operae vbi mihi erit* vid. Mil. 2. 2. 97. — 31. *vbi amici, ibidem opus*. Lambinus et plerique omnes explicant: vbi ſint amici, ibidem eſſe negotium et moleſtiam. Quis vero non videt, Phroneſium h. l. non queri de negotiis, quae amici faceſſant ipſi, ſed gaudere vehementer, ſe Dinarcho, licet non amplius amatore, at amico tamen vti manubiario, quo opem ferente opus, quod velit, efficere, militemque circumducere queat. Senſum igitur eſſe puto: vbi amicorum non deſtituare auxilio, ibidem opus, quod cordi tibi ſit, facilius perficies. namque — 33. *propter hunc* Dinarchum, qui filium in triduum vtendum mihi reliquit, *ſpes etiam* (pro *ſe* cum plerisque

posui:) *est, militem hodie ri* alii explent *exinanitum iri*, alii *tactum iri*. vtrumuis malis, seu subpleas *fraudari*, sensus erit idem: propter hanc Dinarchi facilitatem, me militem spero esse circumducturam — 34. *quem* alii Dinarchum intelligunt, alii militem; sed *mage*, *quam se amat* amare similat, vnumquemque amatorem, quem spoliatura est, *dum id, quod cupit, ab eo abstulit* — 35. cf. supra 2. 7. 17 sq. vbi meretrix comparatur mari, quod seruat saltem, quae deuorauit: meretrici autem des, quantum vis, numquam adparet neque datori, neque adceptrici — 36. *ita sunt gloriae meretricum!* plerarumque certe flori mox caduco opes non diu adparent superstites. Paucissimae, vt apud Ter. Heaut. 2. 3, 11. Bacchis, obportune sibi aliquid prospiciunt, aut, vt in Andria Chrysis, bona morientes relinquunt non contemnenda — 37. *adest pueri* pater qui sibi esse videtur, miles — *si is est modo* si modo satis largiter donat, quae ad puerum alendum poscam.

IN ACTVM V.

1. si constans MSS. et edd. vett. lectio retinenda est, forsan, vt 1. 2. 78. meretrices dicuntur *amare facere amantes, qui non dent*, sic h. l. amatores *amare ferre ad amicam* dicuntur: *eo* in via ad amicam sum, *mihi amare* non sine aliquo stomacho meo, *fero* minam auri ad amicam, *subplicium* pro peccato, *damnis* in quo magnum quidem damnum facio. — At fuere, qui locum putarent emendandum. Lamb. legit: *Meo mihi more fero subpl.* etc. i. e. non nouum mihi est, quod amicam damnis rei familiaris placo. Lipsius: *Eu mihi, amare! fero subplicium iam his ad amicam*. Addit: *amare*, *mare* est, et cauendum *amare*, tamquam *a mare*. Meursius: *Ego mihi amore fero*, vel *amare* Graecismus, valetque τῷ ἐρᾷν — 2. *vt vt adceptum* licet spretum *sit*, *prius quod dedi* vid. 2. 6. 49 ad 63. — 4. *sine* in MSS. non exstat — 6. 7. *parum male volo* nondum ita, vt meretur, qui filio suo non adfert cibum — 7. *si quid peccaui prius*, si, quae prius dona adtuli, minus fuerunt iucunda — 8. *mina argenti* centum drachmarum, eiusdem fere erat pretii, cuius sunt duodecim et dimidius nostrorum vallensium seu thalerorum; *mina auri* vero Mil. 5. v. 27. valebat plus, quam centum thaleros. Liv. 38. 11. "pro argento si aurum dare mallent, dum pro argenteis decem, aureus vnus valeret." — Palmerius v. 8. veram putatur lectionem restituisse: *si mihi rides, espiee;* malui tamen Acidalium sequi, qui militem

meretrici auersae dixisse censet: *nisi mihi credis, specta* si verbis meis non credis, rem ipsam vide — 9. Quod Asin. 1, 3, 50. Cleaereta dicit: semper *oculatae manus* sunt nostrae, credunt, quod vident, idem hic Phronesium, militemque iubet aurum vel auersae in manum dare — 10 ad 16. enumerat meretrix sumtus, pueri alendi caussa ferendos, vt persuaderet militi, quam vnam auri minam daret, et eam esse parum — 10. *puero opus est cibum* cum adcusatiuo rei *opus est* videtur positum, nisi hunc adcusatiuum a mox sequente *vt habeat* regi putes. Sic supra 1, 1, 71. quid *puerum opus est* pessimae, vbi *esse* intelligendum putatur — 16. *Setanium* mespili genus, in Italia frequens; dicit meretrix, non posse militares pueros vilibus et parui pretii cibis educari, cuiusmodi setanium sit. Muretus. — 18 ad 20. licet miles non alteram modo auri minam, sed adeo, quantum ea iusserit, se missurum polliceatur, tamen, quod ait *postea*, abigit eum puella odiosum, quia, nisi soluisset, quamdiu adhuc puer apud eam erat, nihil *postea* soluturum praeuidebat — 21. *pauxillisper* per particulas, Nonius citat, et Camer. retinet — vulg. *decem pondo amoris* sed MSS. Cam. habent *moris* i. e. hic morando; queritur enim, diem frustra teri — 22. Phronesium, vt Strabacem videt venire, minam auri statim Astaphio auferendam dat, quam ipsa intro condit, verens, ne miles, riuali conspecto, eam repetat. Strabax igitur; *vbi est* Phronesium? statim vero reuersa militi v. 28. vbi fuerit, dicit, et Strabaci, surrexisse se, vt ei esset obuia v. 29. — 23. *facto* facio, nullum laborem sustinere possum — *conrumpor situ* rubigine quasi obducor — 24. rusticus vult dicere: aliarum rerum omnium taedio captum *obduruisse* se, in vna tantum re mentem habere defixam, in *exspectatione* scilicet, vt *hic* cum Phronesio *in lecto cubet* — 26. *quomodo?* miles in animo habet: hoc fieri potest — 27. puella intellexisse vult *quo modo*, quo vsque eum praeferat sibi, et respondet *hoc modo eo vsque vt molestus ne sis*, vt te abire mallem — 31. frustra bella es, nisi mihi fruendam das pulcritudinem tuam — 35. *manubia machaera* de hoste capta. Scaliger explicat *fulminatrix* a manubiis Iouis — 36. *nihil φλυαρεῖν satius est* vt 4, 4, 8. aufer nugas; *hae* tuae *minae* sunt ridiculae, 37. *aureis minis* deterrenda sum, ne eum amem. cf. v. 56. — 38. *istimodi* istiusmodi — 40. *callent* et *fastidiunt* videntur hic opponi. *ad suum quaestum* vbi lucrum faciunt, *callent* vel odiosa quaedam ferunt, v. c. meretrix amatorem, cetera parum amabilem, *fastidiunt* vero, vbi nihil

lucri faciendum sit — 42. in MS. Cam. est *citus bellum hi*, in edd. vett. omnibus *citus bellum init* vnde Gulielmius *scitus bellum init.* Iocum inesse putant protervioorem, meretricula quidem virosa non indignum; mihi vero Strabacem ea *scitum in bello ineundo* hoc vno sensu videtur vocare, quod dona adferat, mulieri adceptissima, quibus vnis expugnari cupiat, argenti minae. Acid. non *scitus bellum init*, sed *at est bellus mihi*, et versus 51. *Caue* etc. et 50. *Campas* etc. ponendos putat statim post versum hunc 42. *quamquam* etc. et ante 43. *dedin* etc. — 43. miles puellae verba eodem mecum sensu videtur adcepisse, qui respondet: *dedin' ego aurum?* nonne et ego, aurum dando, scitus bellum inii? — 44. hunc versum Strabaci tribuunt. Audiuerat ille quidem, militem dedisse aurum, sed scire non poterat, dedisse *minam auri.* Tribuendum igitur versum putarem Phronesio ipsi, et *hanc* putarem δεικτικῶς positum pro *me*, nisi ea v. 18. et alteram auri minam parum esse dixisset. Tribui igitur versum Astaphio, cum hera, auro condito, reduci — 45. *serua tibi* ipsi malam rem, quae abituro viaticum fit — 48. *de tuis deliciis* opibus, quas tibi delicias esse oportet, in largiendo nimis parco *summis* quas tamen summas esse scio — 49. *ai* dic aperte, quas delicias intelligas — 50. *campas nugas dicis* — 51. *dentes ferrei* rusticus videtur, aperto ore adstans, dentes ostendisse eminulos. Alii militem putant rastros spectasse dentatos, manu rustici tractari solitos — *abstine istac tu manu* adtrectasse videtur rusticus Phronesium, atque a milite esse detrusus — 53. *magno* magnopere *tu vapula* — 58. Phron. secum dicit, in sinu gaudens — 61. *tanto melior es* formula adclamandi laudandique. Meurs. quidem ad Rud. 1. 1. 6. vetustissimos dicit et neutra formasse in *or*, et *tanto melior* esse putat *tanto melius* — *noster esto* familiaris locutio alterius laudandi et confirmandi. Sic Bacch. 3. 3. 39. Mil. 3. 3. 25. cf. et Ter. Eun. 1. 2. 74. en noster! laudo, vir es — *sed de vostro viuito* non eo sensu *nostrum* te adpello, vt cibum ego tibi praebitura sim. — 62. *solue zonas* ad argentum, quo mecum certes, promendum — 63. ego *hic habito*, *timeo meos* patrem, matrem, *non ego ambulo* non vagus et erro sum, qui tu es, sed stabilem hic certamque sedem habeo — 64. pecua *obligata* promissa. Priscian. pro *in crumina* citat *in neruina* quod Palmer. ab homine rustico pro crumina dictum putat, quod, vt obaerati in carcerem ducantur, sic nummi crumina ferantur obligati. Modii libro adscriptum

est *aerumina*, oues autem neruminas Palmer. explicat vitiosas, quae ruminare nequeant — 65. *quid* effectum *dedi! vt* quantopere *distrinxi hominem!* Lamb. explicat: deuinxi Phronesium, ita vt mihi debeat, et satis facere necesse habeat. Rectius, opinor, Petrus Valla: rusticum deduxi ad id, vt moliri vlterius nihil possit — *immo ego vero* me distrinxi ipse, *qui dedi* qui mea in aemulationem tuam profudi — 66. 67. Si lectio certa est, quae esse videtur, Phron. militi dicit: *i nunc intro, et tu ergo* ob talentum mihi datum i prior *hac mecum.* Quo audito miles: *tu eris mecum quidem?* Strabax vero tristior puellae: *quid tu, quid ais? cum hoccine* priore? Miles autem: quae antea donasti, non ingratae te donasse intelligo, nunc vero *ego* in donando *posterior sum*, nec a me ea vult ingrata reperiri. Acid. vero locum ita sanare conatur: 66. *Ph.* i nunc intro amabo, et tu (Strabax) hac. *St.* ergo mecum tu eris? *Ph.* tecum quidem. 67. *Str.* quid tu? quid ais? cum hoccine? *St.* ego enim posterior dedi. — Si antiquus versuum 70 ad 74. ordo retinendus est, explicentur ita: 70. militis est, qui audito, se non solum cum puella futurum, sed nec Strabacem exclusum iri, consentit *vt rem gnatam video* Cas. 2. 5. 35. quod aliter fieri nequit, quod auaritia puellae vtriusque bonis inhiat *hoc adcipiundum est, quod datur* Strabax riualis adcipiendus est — 71. Strabax dicit, qui, licet non possit non concedere, amicam eam esse ambobus, perridicule tamen se passurum negat, vt eodem secum lectulo miles vtatur — 72. sqq. Phronesium spectatoribus dicit *aucupaui* aucupata, praedata sum Most. 2. 2. 42. — 73. *vt meam* meretricis *rem*, partes, in scena *bene gessi, vostram rursus bene geram* si spectatorum cuiquam complacita sim, eius voluptati non deero — *si quis animatus es facere* tu modo, cui lubet, *fac iam vt sciam.* Hos vero quinque versus Acid. ita transposuit: post 69. statim 73. *meamque* etc. hac vero mutatione *aequum, mea vti re bene gesta* etc. dein. 74. porro 70. 71. quem vtrumque Strabaci tribuit. Sensu quidem plano aptoque haec est molitus: an fuerit autem, cur ab antiquo versuum ordine recederet, atque, an verior sit, quem extricauit, sensus, lector iudicet.